

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇEVİRİBİLİM ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

**TÜRKİYE'DE FEMİNİST TERMİNOLOJİNİN
ÇEVİRİ YOLUYLA İNŞASI**

GÖKSENİN ABDAL

2502170040

TEZ DANIŞMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ TUBA AYIK AKÇA

İSTANBUL – 2022

ÖZ

TÜRKİYE’DE FEMİNİST TERMİNOLOJİNİN ÇEVİRİ YOLUYLA İNŞASI

GÖKSENİN ABDAL

Bu çalışmanın amacı, 1980-2020 yılları arasında Türkiye’de feminist yayıncılık alanında yürütülen çeviri faaliyetleri ekseninde kurulan ilişkiselliklerden hareketle feminist çeviri paradigmasının varoluş koşullarını ortaya koymaktır. Çalışmanın birinci bölümü, feminist çeviri paradigması oluşumunda ve feminist terminoloji inşasında rol oynayan tarihsel koşullardan hareketle feminist çeviri kavramı ile Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem kavramsallaştırması arasındaki bağlantılara odaklanır. Çalışmanın ikinci bölümü, Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem tanımıyla ilgili temel kavramlarını, bu kavramların dünyada ve Türkiye’de çeviribilim araştırmacıları tarafından ele alınmış biçimlerini ve Michael Grenfell’in Bourdieu’nün toplumsal eylem kavramına dayalı inceleme yönteminin Türkiye’de feminist yayıncılık alanı altında yürütülen çeviri faaliyetleri özelinde işlemlenmesini odağına alır. Çalışmanın üçüncü bölümü, Grenfell’in yönteminin Türkiye’de feminist yayıncılık alanında feminist terimlerin yolculuğuna uygulanmasıdır. Bu bölümde, sırasıyla Türkiye’de feminist düşüncenin tarihsel yolculuğu, feminist yayıncılık altında yürütülen çeviri faaliyetinde faillerin konumu, profilleri ve yatkınlıkları ve erek dil ve kültür dizgesinde popüler, akademik ve çevrimiçi feminist mecraların yayıncılık faaliyetlerinin dizgesel boyutları ele alınacaktır. Yapılan incelemeler sonucunda, Türkiye’de 1980-2020 yılları arasında feminist eser yayımlayan yayınevlerinin politikaları, faillerle kurdukları ilişkiler, popüler, akademik ve çevrimiçi feminist mecralar tarafından yürütülen yayıncılık faaliyetleri açısından feminist çeviri paradigmasından söz edilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Feminist çeviri, feminist terminoloji, feminist yayıncılık, Pierre Bourdieu, toplumsal eylem kuramı.

ABSTRACT

FEMINIST TERMINOLOGY CONSTRUCTION THROUGH TRANSLATION IN TURKEY

GÖKSENİN ABDAL

The aim of this study is to reveal the existence conditions of the feminist translation paradigm, based on the relationalities established in the axis of translation activities under the field of feminist publishing in Turkey between the years 1980-2020. The first chapter of the study sheds light on the connections between the concept of feminist translation and Pierre Bourdieu's conceptualization of social action, with a focus on historical conditions that play a role in the construction of feminist translation paradigm and feminist terminology. The second chapter focuses on the basic concepts of social action, the way these concepts are handled by translation studies researchers in Turkey and around the world, and the applicational stages of Michael Grenfell's field study method to the research on translation activities under the field of feminist publishing in Turkey. The third chapter is the application of Grenfell's method to the research on the journey of feminist terms in the field of feminist publishing in Turkey. In this section, the historical journey of feminist thought, the position, profiles and tendencies of agents of translation under feminist publishing houses, and the systemic dimensions of publishing activities by popular, academic and online feminist media are discussed, respectively. As a result, it has been concluded that a feminist translation paradigm is deemed to exist in Turkey with regards to the relations between the policies of publishing houses, the agents of translation, and the publishing activities by popular, academic and online feminist media between the years 1980-2020 in Turkey.

Keywords: Feminist translation, feminist terminology, feminist publishing, Pierre Bourdieu, social action theory.

ÖNSÖZ

Tez, kendinizden, yakınınızdaki insanlarla geçirdiğiniz vakitten, geleceğe dair hayal kurma girişimlerinizden bir süreliğine özveride bulunmak durumunda kaldığımız bir çalışmanın sonucudur. Bir de dünyada olağanüstü sağlık koşulları yaşanırken, sadece kendi sağlığınız için değil, sizden uzakta olan aileniz, dostlarınız için endişelendiğiniz sırada, tez ile geçirdiğiniz zaman da gereğinden daha uzun gelir. Geriye sadece masaya oturup saatler boyu kıpırdamadan, aklınızı diri tutmaya çalışarak yazmak kalır.

Bu çalışmada çok insanın emeği var. Ancak en büyük teşekkür sevgili tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Tuba Ayık için. Sıcak pandemi koşullarında her hafta Zoom üzerinden yaptığımız görüşmelerde yalnızca tezle ilgili fikir alışverişinde bulunmadık, hayatın içindeki azizlikleri de anma fırsatı yakaladık. Bu süreçte bana verdiği destekler için kendisine minnettarım.

Tez izleme komitesi üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Zuhale Emirosmanoğlu ve Dr. Öğr. Üyesi Başak Ergil'e teşekkür borçluyum. İki buçuk yıllık tez yazma sürecimde yalnızca izleme dönemlerinde değil, bitmek bilmeyen sorularıma her daim yılmadan yanıt vererek bana destek oldukları için çok teşekkür ederim.

Tez jürimde yer alan Prof. Dr. Alev Bulut, Dr. Öğr. Üyesi Başak Ergil, Dr. Öğr. Üyesi Zuhale Emirosmanoğlu, Dr. Öğr. Üyesi Javid Aliyev, Dr. Öğr. Üyesi Yeşim Tükel Kanra ve Dr. Öğr. Üyesi Gözde Serteser Baştuğ'a değerli katkıları için ayrıca teşekkür ederim.

İstanbul Üniversitesi'ndeki eğitim hayatım boyunca deneyimlerini paylaşarak ufku açan Prof. Dr. Alev Bulut, Prof. Dr. Mine Yazıcı, Prof. Dr. Ayşe Ece, Prof. Dr. Betül Parlak, Prof. Dr. Emel Ergun, Prof. Dr. Necdet Neydim, Prof. Dr. Arsun Uras, Doç. Dr. Turgut Gümüşoğlu, Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin Yurtdaş, Dr. Öğr. Üyesi Esra Özkaya, Dr. Öğr. Üyesi Sinem Canım, Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Yılmaz, Öğr. Gör. Taner Karakoç, Öğr. Gör. Eylem Alp, Öğr. Gör. Serap Birdane, Arş. Gör. Dr. Ensa Filazi, Arş. Gör. Asuman Karakaya'ya minnet duyuyorum.

Biz büyük bir aileydik. 35. madde ile görevlendirildiğim ilk günden zorunlu hizmet için Erzincan'a dönene kadar hayata dair çok şey paylaştığım mesai arkadaşlarım Arş. Gör. Fatih İkiz, Arş. Gör. Ayşe Ece Derelioğlu, Arş. Gör. Dr. Büşra Yaman, Arş. Gör. Dr. Gözde Begüm Uyanık'a teşekkür borçluyum.

Erzincan'daki değerli meslektaşlarım Prof. Dr. Faruk Gürbüz, Doç. Dr. Fethi Kayalar, Dr. Öğr. Üyesi Filiz Kayalar, Dr. Öğr. Üyesi Ogün İlter, Dr. Öğr. Üyesi Emrah Özbay,

Dr. Öğr. Üyesi Sevinç Akdoğan Öztürk, Öğr. Gör. Dr. Tuba Özturan, Öğr. Gör. Emine Karabulut, Öğr. Gör. Gülşah Uyar, Öğr. Gör. Gülsüm Yılmaz, Arş. Gör. Azize Altunsoy'a tez süreci boyunca verdikleri desteklerden ötürü teşekkür ederim.

Tez sırasında kaynaklara erişim ihtiyacım olduğunda bu kaynakları benimle paylaşan Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı'na ve Selvi Başak Öztürk'e teşekkür ederim. Ayrıca Kaos GL Dergisi'nin 1994'ten 2020'ye kadar olan tüm sayılarına erişim desteği sunan Semih Varol'a da teşekkür borçluyum.

2211-A Genel Yurtiçi Doktora Burs Programı kapsamında çalışmamı destekleyen TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

Görüşmeyi kabul eden bütün emekçi çevirmen ve editörler... Siz olmasanız, feminist çeviriden asla bahsedilemezdi. Siz çevirmezseniz, dünya dönmez.

Çalışmanın başından beri ne zaman düşsem beni tutup ayağa kaldıran Fatoş Usta, Ada İmamoğlu.... Kıta sınırlarının aramızdan kalkacağı zamanları ipe çekiyorum.

Hayatı güzel kılan, dostlarla geçirilen zaman. Her sohbetimizde insanları tanımaktan asla vazgeçmemem gerektiği düşüncesini bana tekrar tekrar hatırlatan İlay Cebeci, Bahar ve Ümit Akbulut, Hale Özdemir, Murat Uçar, Sima Çetinkaya, Tolga Merdan, Mehmet Sarı'ya teşekkür borçluyum.

Erzincan'daki dört duvarı ferah bir kış bahçesine dönüştüren Tarık(elli) İşeri, Esra Başak Aydınalp, Esra Nur Yılmaz, Seçil Ceyda Koç... İyi ki varsınız.

Annem Kaymak Abdal, babam Mustafa Abdal, kız kardeşim Selin Zeynep Abdal... Bu zamana kadarki desteğiniz olmasaydı, burada duran ben olamazdım. Ailemden bir parça olan ablam Nihal Abdal ve kız kardeşim Pınar Bakar Dur... Bana hayata gülerken bakmayı öğrettiğiniz için size çok teşekkür ederim.

Hayatın daima bir mücadele alanı olduğunu anımsatmaktan geri durmayan sevgili Bedreddin Erkoç'a teşekkür ederim. Evdeki solukların olmasaydı, bu çalışmanın bir yere varması mümkün değildi. İyi ki varsın...

Bu çalışma, gülüşü hiç solmayan polenlere, vızıltısı kesilmeyen arılara ve toprağı karış karış yeşerten çiçek dirilticilere adanmıştır.

GÖKSENİN ABDAL

ERZİNCAN, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZ	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
GRAFİKLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xviii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİST ÇEVİRİ PARADİGMASI VE FEMİNİST TERMİNOLOJİNİN OLUŞUMU

1.1. Feminist Çeviri Paradigmasının Oluşumu	13
1.1.1. Alman Romantik Düşüncesi ve Dil-Kültür-Çeviri Tartışmaları.....	13
1.1.2. Eşdeğerlik ve İşlev Odaklı Çalışmalar ve Kültürel Bağlama Göre Çeviri	19
1.1.3. Kültürel Çeviri Kavramının Doğuşu	25
1.1.4. Kültürel Dönemeç Yaklaşımı ve Feminist Açılımlar	28
1.1.5. Feminist Çeviri Paradigması ve Toplumsal Eylem Kuramı	36
1.2. Feminist Terminolojinin Oluşumu.....	52

İKİNCİ BÖLÜM

PIERRE BOURDIEU'NÜN TOPLUMSAL EYLEM ODAKLI ALAN İNCELEMESİ

2.1. Alan İncelemesinin Temel Kavramları	60
2.1.1. Habitus	60
2.1.2. Alan.....	61
2.1.3. Sermaye.....	62
2.1.4. Doxa.....	63

2.1.5. Illusio	63
2.2. Alan İncelemesinin Çeviribilimdeki Yansımaları.....	64
2.2.1. Dünya Çeviribilim Çevresinde Pierre Bourdieu.....	64
2.2.2. Türkiye Çeviribilim Çevresinde Pierre Bourdieu.....	71
2.3. Alan İncelemesinin İşlemeleştirilmesi.....	80
2.3.1. Alan İncelemesinin Feminist Yayıncılık Alanına Uygulanması.....	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FEMİNİST YAYINCILIK ALANINDA FEMİNİST TERİMLERİN YOLCULUĞU

3.1. Türkiye'de Feminist Düşüncenin Tarihsel Yolculuğu.....	84
3.1.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Feminist Düşünce	84
3.1.2. 1940'lı ve 50'li Yıllar	93
3.1.3. 1960'lı ve 70'li Yıllar	102
3.1.4. 1980'li Yıllar.....	111
3.1.5. 1990'lı Yıllar.....	117
3.1.6. 2000'li Yıllar.....	121
3.2. Türkiye'de Feminist Yayıncılık Faaliyetleri ve Feminist Failler.....	123
3.2.1. Feminist Eser Yayımlayan Yayınevlerinin Piyasadaki Konumu	125
3.2.1.1. Yayın Sayısı.....	126
3.2.2.2. Yayın İçeriği	131
3.2.2. Feminist Eser Yayımlayan Yayınevlerinin Politikaları.....	142
3.2.2.1. Yayınevlerinin Çıkış Noktası	143
3.2.3. Feminist Çevirinin Failleri	155
3.2.3.1. Bütüncedeki Eserlerin Çevirmenleri	155
3.2.3.1.1. Faillerin Profilleri.....	158
3.2.3.1.2. Yatkınlıklar.....	165
3.2.3.1.3. Terim Çevirisi Stratejileri ve Terimce Kullanımı	174
3.2.3.2. Bütüncedeki Eserlerin Editörleri	176

3.2.3.2.2. Faillerin Profilleri	179
3.2.3.2.3. Yatkınlıklar.....	182
3.2.3.2.4. Feminist Terimce Kullanımı	188
3.2.3.3. Feminist Terimlere Uygulanan Çeviri Stratejileri	189
3.2.3.3.1. Sex/Gender	190
3.2.3.3.2. Male/Female.....	193
3.2.3.3.3. Masculine/Feminine	197
3.2.3.3.4. Masculinity/Femininity	203
3.2.3.3.5. Patriarchy/Matriarchy.....	205
3.2.3.3.6. Patrilineal/Matrilineal.....	209
3.2.3.3.7. Paternal/Maternal	211
3.2.3.3.8. Homosexual.....	220
3.2.3.3.9. Gay.....	222
3.2.3.3.10. Lesbian.....	225
3.2.3.3.11. Bisexual	226
3.2.3.3.12. Transsexual/Transgender	228
3.2.3.3.13. Intersex	233
3.2.3.3.14. Queer.....	235
3.2.3.3.15. Asexual	236
3.2.3.3.16. Genel Değerlendirme.....	238
3.3. Türkiye’de Feminist Çeviri Faaliyetlerinin Dizgesel Etkileri.....	240
3.3.1. Feminist Dergiler ve Diğer Süreli Yayınlar	241
3.3.1.1. Popüler Dergiler	241
3.3.1.2. Akademik İçerikli Dergiler.....	269
3.3.2. Feminist Dijital Yayıncılık	291
3.3.2.1. Çevrimiçi Feminist Platformlar	294
3.3.2.2. Feminist Bloglar	309
3.3.2.3. Çevrimiçi Feminist Sözlükler.....	320
SONUÇ	333

KAYNAKÇA	345
EKLER	388
ÖZGEÇMİŞ	609

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1. 1980-1990 arasındaki çeviri feminist yayın sayısı	126
Grafik 3.2. 1990-2000 arasındaki çeviri feminist yayın sayısı	127
Grafik 3.3. 2000-2020 arasındaki çeviri feminist yayın sayısı	128
Grafik 3.4. 1980-2020 arasındaki toplam çeviri feminist yayın sayısı	130
Grafik 3.5. 1980-1990 arasında İngilizceden çevrilmiş feminist yayınların içeriği	132
Grafik 3.6. 1990-2000 arasında İngilizceden çevrilmiş feminist yayınların içeriği	134
Grafik 3.7. 2000-2020 arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin içeriği	136
Grafik 3.8. 1980-2020 arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin içeriği ...	140
Grafik 3.9. Feminist yayıncılık alanında çevirmen olarak pay sahibi olan faillerin oransal dağılımı	158
Grafik 3.10. Çevirmenlerin yayınevine göre dağılımı	159
Grafik 3.11. Akademisyenlerin yayınevlerine göre dağılımı.....	161
Grafik 3.12. Akademisyen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı	162
Grafik 3.13. Aktivistlerin yayınevine göre dağılımı	163
Grafik 3.14. Çevirmen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı	164
Grafik 3.15. Feminist literatür çevirisinin bir uzmanlık alanı olarak görülmesine etki eden unsurların oransal dağılımı	166

Grafik 3.16. Alana özgü terim kullanımı seçeneğinin fail profiline göre dağılımı	167
Grafik 3.17. Feminist yayıncılık alanında editör olarak pay sahibi olan faillerin oransal dağılımı	179
Grafik 3.18. Editör profiline sahip faillerin yayınevine göre dağılımı	180
Grafik 3.19. Aktivist/editör profiline sahip faillerin yayınevine göre dağılımı	181
Grafik 3.20. Feminist hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde uygulanan stratejilerin oransal dağılımı	238
Grafik 3.21. LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde uygulanan stratejilerin oransal dağılımı	239

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 3.1. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>sex</i> terimi örnekleri	190
Tablo 3.2. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>sex</i> terimi örnekleri	191
Tablo 3.3. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>gender</i> terimi örnekleri	192
Tablo 3.4. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen <i>gender</i> terimi örnekleri	192-193
Tablo 3.5. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>male/female</i> terimi örnekleri	194
Tablo 3.6. Birebir çeviri stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen <i>male/female</i> terimlerini içeren söz öbekleri	195
Tablo 3.7. Birebir çeviri stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen <i>male/female</i> terimlerini içeren söz öbekleri	195
Tablo 3.8. Birebir çeviri stratejisi ile takısız isim tamlamasına dönüştürülen <i>male/female</i> terimlerini içeren söz öbekleri	196
Tablo 3.9. Değiş kaydırma stratejisi ile çevrilen <i>male/female</i> terimlerini içeren söz öbekleri	196
Tablo 3.10. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terim örnekleri	198
Tablo 3.11. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terim örnekleri	199
Tablo 3.12. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terim örnekleri ...	199
Tablo 3.13. Adlaştırma stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terim örnekleri ...	200
Tablo 3.14. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terimlerini içeren söz öbekleri	200

Tablo 3.15. Adlaştırma stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terimlerini içeren söz öbekleri	201
Tablo 3.16. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>masculine/feminine</i> terimlerini içeren söz öbekleri	202
Tablo 3.17. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>masculinity/femininity</i> terim örnekleri	203-204
Tablo 3.18. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>masculinity/femininity</i> terim örnekleri	204
Tablo 3.19. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>patriarchy</i> terim örnekleri	205-206
Tablo 3.20. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>patriarchy</i> terim örnekleri	206
Tablo 3.21. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>matriarchy</i> terim örnekleri	208
Tablo 3.22. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>patrilineal</i> terim örnekleri	209
Tablo 3.23. Adlaştırma stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen <i>paternal</i> terimini içeren söz öbekleri	212
Tablo 3.24. Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen <i>paternal</i> terimini içeren söz öbekleri	212-213
Tablo 3.25. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>paternalism</i> terimi örnekleri	214
Tablo 3.26. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>paternalistic</i> terimi örnekleri	215
Tablo 3.27. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>paternalistic</i> terimi örnekleri	216
Tablo 3.28. Eksiltme stratejisi ile çevrilen <i>maternal</i> terimini içeren söz öbekleri ...	217
Tablo 3.29. Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen <i>maternal</i> terimini içeren söz öbekleri	217

Tablo 3.30. Açıklama stratejisi ile çevrilen <i>maternal</i> terimini içeren söz öbekleri	218
Tablo 3.31. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>maternal</i> terimi örnekleri	218
Tablo 3.32. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>maternal</i> terimini içeren söz öbekleri	219
Tablo 3.33. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>homosexual</i> terimi örnekleri	221
Tablo 3.34. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>homosexual</i> terimi örnekleri	222
Tablo 3.35. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>gay</i> terimi örnekleri	223
Tablo 3.36. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>gay</i> terimi örnekleri	224
Tablo 3.37. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>lesbian</i> terimi örnekleri	225-226
Tablo 3.38. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>bisexual</i> terimi örnekleri	227
Tablo 3.39. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>transsexual</i> terimi örnekleri	229
Tablo 3.40. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>transgender</i> terimi örnekleri	230-231
Tablo 3.41. Kısaltma stratejisi ile çevrilen <i>transgender</i> terimi örnekleri	231
Tablo 3.42. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen <i>transgender</i> terimi örnekleri	231
Tablo 3.43. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen <i>intersex</i> terimi örnekleri	233
Tablo 3.44. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>intersex</i> terimi örnekleri	233-234
Tablo 3.45. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>queer</i> terimi örnekleri	235
Tablo 3.46. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen <i>asexual</i> terimi örnekleri	237
Tablo 3.47. Somut Gazetesi (1 Nisan) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	243

Tablo 3.48. Feminist dergisi (7. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	247
Tablo 3.49. SF Kaktüs dergisi (5. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	249
Tablo. 3.50. Kaos GL dergisi (64. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	253
Tablo 3.51. Kaos GL dergisi (115. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	254
Tablo 3.52. Kaos GL dergisi (175. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	255
Tablo 3.53. Pazartesi dergisi (100. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	260
Tablo 3.54. Lubunya dergisi (11. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	265
Tablo 3.55. Kadın/Woman 2000 dergisi (11/1) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	272
Tablo 3.56. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi (1. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	274
Tablo 3.57. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi (42. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	275
Tablo 3.58. Fe Dergi (9/2) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	277
Tablo 3.59. Kaos Q+ (1. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	279-280
Tablo 3.60. Kaos Q+ (9. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	280-281

Tablo 3.61. Feminist Tahayyül (1/1) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	288-289
Tablo 3.62. Kadın Cinayetleri Durduracağız Platformu (26.Ara.18) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	298-299
Tablo 3.63. 5harfliler (7.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	301
Tablo 3.64. Çatlak Zemin (5.Ara.16) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	303
Tablo 3.65. Ekmek ve Gül (29.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	306-307
Tablo 3.66. Reçel-Blog (10.Temmuz.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	311
Tablo 3.67. Lezbi-düş (2015) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri ...	313-314
Tablo 3.68. Feminist Vesvese (19.Haz.18) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri	316
Tablo 3.69. Cins Bakışı Sözlüğü'nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi	322
Tablo 3.70. Kadın Konulu Kavramlar Dizini'nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi	323
Tablo 3.71. Kadın Konulu Kavramlar Dizini'nde ödünçleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi	324
Tablo 3.72. LGBT Sözlüğü'nde ödünçleme stratejisiyle Türkçeye çevrilen terimlerin listesi	325
Tablo 3.73. LGBTİ Kavramlar Sözlüğünde ödünçleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi	327

Tablo 3.74. LGBTİ Kavramlar Sözlüğünde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi327

Tablo 3.75 LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü'nde ödünçleme stratejisiyle çevrilerin terimlerin listesi328-329

Tablo 3.76. LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü'nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilerin terimlerin listesi329

Tablo 3.77. Feminist Bellek'te ödünçleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi330-331

Tablo 3.78. Feminist Bellek'te birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi331

Tablo 3.79. Feminist Bellek'te eşanlamlılık stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi331

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e. : Adı geçen eser

A.y : Yazara ait son zikredilen yer

Bkz. : Bakınız

Çev. : Çeviren

Ed. : Editör

Vd. : Ve diğerleri

GİRİŞ

Çeviri eylemi, farklı dillerde iletişim kuran insan topluluklarının birbiriyle iletişime geçme arzusu/ihtiyacı temelinde tarihin erken dönemlerinden itibaren gündelik yaşamın bir parçası olmuştur. Yazının olmadığı dönemlerde daha çok sözlü olarak gerçekleştirildiği düşünülen çeviri faaliyetleri, yazının bulunuşuyla birlikte yazılı olarak da gerçekleştirilmeye başlanmış, bugüne değin insan topluluklarının ekonomik, siyasal, kültürel faaliyetlerinde ve toplumlararası ilişkilerde etkin bir rol oynamıştır.

Bu çalışmanın amacı da, çeviri eyleminin toplumsal özelliklerinden hareketle, Türkiye’de feminist terimlerin yolculuğu ile feminist çevirinin failleri¹ (yayınevleri, editörler, çevirmenler, vb.) arasında kurulan ilişkisellikler ışığında feminist çeviri paradigmasının varlık koşullarını ortaya çıkarmaktır. Çalışma, feminist düşünce ve tartışmaların yaygınlaşmasına aracılık eden feminist terminoloji inşasında faillerin yatkınlıkları ile alandaki sermaye dağıtımının etkileri olup olmadığı sorunsalını tartışmaya açmayı hedefler. Bu hususta, feminist terminoloji oluşumu ile Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem odaklı alan incelemesi arasındaki ilişkisellikler çalışmanın ana kuramsal hattını oluşturur.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümü, feminist çeviri paradigması ile feminist terminoloji oluşumuna ilişkin kuramsal tartışmalar ışığında feminist çeviri eylemi ile Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem kavramsallaştırması arasındaki bağlantılara odaklanacaktır. Bu bölümde, feminist çeviri paradigmasını hazırlayan kültür kavramı odağındaki tartışmalar, Alman romantikleri ile kültürel dönemeç arasındaki tarihsel süreçte öne çıkan kuramsal tartışmalar üzerinden ele alınacak ve feminist çeviri paradigmasını hazırlayan feminist açılımlar incelenecektir. Ayrıca Pierre Bourdieu’nün alan incelemesi yaklaşımının feminist çeviri paradigmasıyla ilişkili incelemelerde kullanım potansiyeli değerlendirilecektir.

¹ Bu çalışmada eyleyen sözcüğü yerine fail sözcüğü kullanılacaktır. Çeviribilim alanındaki çalışmalarda ‘agent’ sözcüğüne karşılık gelen eyleyen/eyleyici terimi sıklıkla kullanılsa da, sosyoloji alanında, özellikle Bourdieu’nün eserlerinin Türkçe çevirilerinde fail sözcüğünün kullanıldığı görülmüştür. Bundan ötürü, çalışmanın tamamında, eyleyen/eyleyici karşılığında fail sözcüğü tercih edilmiştir.

Feminist çeviri paradigmasının ortaya çıkışını hazırlayan tarihsel süreci, kültür kavramının çeviri araştırmalarındaki yolculuğu üzerinden okumak mümkündür. 19. yüzyılda Alman romantiklerinden Friedrich Schleiermacher tarafından öne sürülen “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” kavramları,² antik çağdan bu döneme kadar çoğunlukla biçimsel unsurlarla sınırlandırılan çeviri değerlendirmesi yaklaşımlarını bir adım öteye taşıyarak kaynak metne ait kültürel öğelerin yanı sıra, erek okurun kültür düzeyinin de çeviri değerlendirmelerine dahil edilmesine zemin oluşturmuştur.³ Böylece, kültürel bağlama göre çeviri kavramı, bir çeviri eleştirisini yaklaşımı olarak ilk defa kendine yer bulmuştur.

Kültürel bağlama göre çevirinin etkileri, çeviribilimin kurumsallaşma dönemini temsil eden 20. yüzyıla kadar süregelmiştir. 20. yüzyıl ortalarına kadar kaynak metin ile çeviri metin ilişkilerini eşdeğerlik ile sınırlandıran yapısalcı araştırmacılar kaynak metne ait biçimsel öğelerin erek dilde çeviri yoluyla yaratımına odaklansa da, kutsal metin çevirilerini inceleyen Eugene Nida, çevirinin kaynak/erek kültüre olan yakınlığını temel alır. Nida, “kaynak metne ait biçimsel öğelerin doğrudan aktarımının (biçimsel eşdeğerlik)” veya “kaynak metnin erek dizge bağlamında yeniden yorumlanmasının (devingen eşdeğerlik)”⁴ metnin erek dizgedeki işlevine etki ettiğini belirtir ve çeviri eylemini kültürel işlevle ilişkilendirir. Nida’nın kültürel işlevi öne çıkarması, kültürel bağlama göre çeviri kavramının kapsamını genişleterek kültürel öğelerin işlevselci bir bakış açısıyla ele alınmasına da zemin oluşturmuştur.

1970’li yıllardan itibaren etki alanı genişleyen işlevselci yaklaşımda çeviri metnin işlevi erek dil ve kültür dizgesindeki konumu üzerinden tanımlanmıştır. Bu dönemde çevirinin işlevi bağlamında “skopos” kavramını kullanan Vermeer, çeviri eylemini “[...] çevirmenin yeni işlevsel, kültürel ve dilsel koşullar altında ve yeni bir bağlamda kaynak dil malzemesine dair bilgi verdiği karmaşık bir eylemler dizisi” şeklinde ifade eder.⁵ Çeviri eylemine kültürlerarası iletişim bağlamında getirilen bu türden açılımlar

² Schleiermacher, 2012 [1813].

³ Bu çalışma kapsamında İngilizce kaynaklardan yapılan alıntılarının tamamı, aksi belirtilmediği takdirde, tez yazarı tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.

⁴ Nida, 1969.

⁵ Vermeer, 2000 [1989]: 226.

çevirinin bir tür kültürlerarası yeniden yaratım olduğu düşüncesini ön plana çıkararak kültürel çeviri tartışmalarının da temelinde yer almıştır.

Özellikle 1980’li yılların ortalarından itibaren Susan Bassnett, André Lefevere ve Lawrence Venuti gibi araştırmacılar tarafından yürütülen kültürel çeviri tartışmaları, “kültürel dönemeç” [*cultural turn*] olarak adlandırılan yaklaşımın ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Kültürel dönemeç yaklaşımı altında, her çeviri metin, erek dizgeye özgü kültürel, toplumsal, siyasal, ekonomik koşullar altında bir tür yeniden yazma olarak ele alınmıştır. Nitekim, karşılaştırmalı edebiyat alanında çalışan Susan Bassnett ve André Lefevere’e göre, çevirinin yeniden yazma oluşu şundan ileri gelir:⁶

“Çeviri, kaynak metnin her halükarda bir yeniden yazmasıdır. Her yeniden yazma, niyeti ne olursa olsun, belirli bir ideolojiyi ve şiirselliği yansıtır, böylece belirli bir toplumda belirli bir biçimde işlev görmesi için yazını manipüle eder.”

Yukarıdaki çeviri kavramsallaştırması, çeviri eyleminin, çevirmenlerin kaynak kültür, dil ve yazın dizgeleriyle ilişkili arka planı ve erek kültür, dil ve yazın dizgesiyle ilişkili bilgi ve deneyimleri ile şekillendirilen bir toplumsal eylem olduğunu ortaya koyar. Bu noktada, çevirmen, tarafsız bir fail olarak değil, yazın alanında öznel bir toplumsal algısı, yorumlama edimi, metinsel kavrayışı ve duygu durumu ile temsil edilen bir tür paydaş olarak konumlandırılmış ve kaynak yazar karşısındaki edilgen konumundan kurtarılmıştır.

Çeviri tarihi alanında çalışan Lawrence Venuti de çeviri eyleminde özne/fail olarak çevirmenin oynadığı role dikkat çeker.⁷ Venuti’ye göre, erek/kaynak yazın dizgesini odak olarak belirleyen çevirmen, kaynak metni kaynak veya erek dil, kültür, yazın bağlamları ekseninde yerleştirir/yabancılaştırır, erek dilde yeniden yaratılan metnin yerlilik/yabancılık özellikleri bağlamında görünür/görünmez olur. Bu döneme değin kaynak metin/çeviri arasında kurulan hiyerarşi, çevirmenin görünmez bir fail olarak konumlandırılmasına neden olmuşsa da, yeniden yazma yaklaşımı, çevirmeni metni yeniden yazan/inşa eden bir fail olarak öne çıkarıp görünürlüğünü artırmıştır. Bu durum, çevirmenin ikincil bir konuma yerleştirildiği, erek metnin de daha alt bir

⁶ Bassnett & Lefevere, 1992: xi.

⁷ Venuti, 1995.

konumda yer aldığı düşüncesine dair sorgulamaları beraberinde getirmiş ve erkek dil, kültür ve yazın dizgesine ait diğer eşitsizlikleri (kültürel, toplumsal, ekonomik, siyasal, cinsel, vb.) eleştirel bir bakış açısıyla ele alma olasılığına zemin hazırlamıştır.

Feminist çeviri yaklaşımı, ikiliklere dair tartışmaların yarattığı sorgulama zemininden hareketle kadın faillerin yazın dizgesindeki görünmezliğini tartışmaya açar. Bu açıdan, kültürel dönemeç yaklaşımının toplumsal cinsiyet ayağını temsil ettiği söylenebilir. Avrupa’da örgütlü feminist mücadelenin filizlendiği 1960’lı yıllardan sonra kapsamı sürekli genişleyen feminist eleştiri çalışmaları, çeviri üzerine çalışan araştırmacıları da etkilemiştir. Feminist eleştiriye dayalı kuramsal açılımlar yoluyla, çeviri metinlerle taşınan dilsel ayrımcılık unsurlarının erkek dizgedeki etkilerinin yanı sıra, dönüşüm olanakları da ele alınmıştır. Kanada çeviri ekolü öncülüğünde gelişen feminist çeviri yaklaşımında, cinsiyete dayalı ayrımcı dil kullanımı, dişil dilin temsili, kadın faillerin görünürlüğü gibi konuların merkezde yer aldığı görülür.⁸

Yazın dizgelerindeki toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşilerin değişim olanaklarını sorgulayan Kanadalı çeviribilimci Lori Chamberlain, kadın faillerin (yazar, çevirmen, editör, vb.) görünmezliği ile kaynak metin/çeviri hiyerarşisini özdeşleştirerek, feminist çeviri araştırmalarının kapsamını şu şekilde ele alır:⁹

“Feminist araştırma kadınların yazın eserlerine, akademik yazın türleri içerisinde daha önce marjinalize edilen veya baskılanan yazın eserlerine önemli miktarda yer vermiştir. Bu sayede, erkek dünyasında düzgülenen kuramlar ile kadın yazara ait gerçekler arasındaki tartışmayı da odak noktasına almıştır. Bu türden bir araştırma, yazın ve üretim kavramlarımızın şekillendirilmesinde rol oynayan toplumsal cinsiyeti açık ederek, çeviriyi bir orijinal kavramına karşı aşağı bir konuma yerleştiren hiyerarşileri yeniden değerlendirmemize yol açar.”

Yukarıdaki alıntıda, feminist çeviri yaklaşımının, kadın failleri görünmez kılan dizgesel ilişkileri dönüştürme hedefi izlediğinin altı çizilmiştir. Chamberlain’e göre, bu hedefin gerçekleştirilmesinin ön koşulu, feminist eleştiriye temel alan bir bakış açısıyla yazın eserlerinin yeniden yazılıp çevrilmesi, bu süreçte cinsiyete dayalı dilsel ayrımcılık mekanizmalarının görünür kılınmasıdır.¹⁰ Böylesi bir ihtiyacın ortaya

⁸ Ayrıca bkz. Godard, 1984; Chamberlain, 1988; Simon, 1996; von Flotow, 1997; Castro & Ergun, 2017.

⁹ Chamberlain, 1988: 468

¹⁰ A.g.e.

çıkmasının nedeni, yazın dizgesinde yer alan veya çeviri yoluyla yazın dizgesine dâhil edilen her türden metnin öteden beri var olan hiyerarşik unsurları doğallaştırması, yaygınlaştırması ve kalıcı hale getirmesidir.

Her türden ayrımcı dil unsurunun çağlar boyu çeviri yoluyla yaygınlaştığına dikkat çeken Kanadalı çeviribilimci Louise von Flotow da çevirmen olarak alanda pay sahibi olan faillerin anlam inşasındaki rollerinin şu sorularla değerlendirilebileceğinin altını çizer:¹¹

“Anlam, belirli bir amaç için belirli bir bağlamda belirli bir birey tarafından oluşturulan belirli bir döneme özgü bir unsurdur. Feminist çeviri uygulaması ve eleştirisi bunu açık bir biçimde ortaya koyduğundan şu soruyu sormamıza da olanak tanır: ‘kim, neden, hangi koşullarda, hangi erek kitle için yeniden yazıyor?’”

Yukarıdaki alıntıda faillerin konumunu değerlendirmek üzere yöneltilen “kim, neden, hangi koşullarda, hangi erek kitle için yeniden yazıyor?” sorusu, anlam inşası sürecini çoklu bir bakış açısıyla yeniden inceleme olanağı yaratır. Çevirmenin arka planının (kim?), toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamın (neden?), o günkü dizgesel koşulların (hangi koşullarda?) ve erek dizgenin beklenti ve ihtiyaçlarının (hangi erek kitle için?) gözden geçirilmesi, anlam inşası sürecine etki eden ilişkiselliklerin değerlendirilmesi için de temel teşkil eder. Hem alanda pay sahibi olan faillerin yatkınlıklarına hem de alandaki sermaye dağıtımına odaklanan yukarıdaki sorular, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu’nun alan incelemesi yaklaşımını dayandırdığı *habitus*, alan, sermaye, *doxa* ve *illusio* kavramları ile yanıtlanabilir. Nitekim, “kim?” sorusu *habitus* ve sermaye, “neden?” sorusu alan, “hangi koşullarda?” sorusu *doxa*, “hangi erek kitle için?” sorusu da *illusio* kavramı ile yakından bağlantılıdır. Bu açıdan, failler ile alan arasında kurulan ilişkiselliklerin feminist çeviri paradigması odağında değerlendirilebilmesi için Bourdieu’nun alan incelemesi yaklaşımının tamamlayıcı bir nitelik taşıdığı öne sürülebilir.

Çalışmanın ikinci bölümü, önceki bölümde kurulan ilişkiselliklerden hareketle, Bourdieu’nün alan incelemesini dayandırdığı temel kavramların tanımlarını, bu kavramların dünyada ve Türkiye’de Çeviribilim çevresinde ele alınış biçimlerini ve

¹¹ Flotow, 1997: 96.

Michael Grenfell'in, Pierre Bourdieu'nün alan incelemesine dayalı yönteminin bu çalışmanın temel sorunsalı olan Türkiye'de feminist terimlerin yolculuğu bağlamında işlemlenirileme aşamalarını içerir. Bu sayede, Türkiye'de feminist yayıncılık alanına ilişkin incelemeyi odağına alan üçüncü bölüme geçmeden önce Bourdieu'nün alan incelemesi yaklaşımının arka planına ve Çeviribilim alanındaki yansımalarına ilişkin kuramsal bir çerçeve oluşturulması planlanmaktadır.

Toplumsal eylem odaklı alan incelemesi, Bourdieu'nün, *habitus*, alan, sermaye, *doxa* ve *illusio* kavramları çevresinde bina ettiğı ve toplumsal (ekonomik, siyasal, kültürel, vb.) alan ile toplumsal eylemlerde pay sahibi olan failer arasındaki ilişkisellikleri odağına alan bir yaklaşımdır. Bourdieu, toplumsalın, bir tür yapılandırılmış eylemler dizisinden başka bir şey içermediğini vurgular ve toplumsal eylemlerin altındaki yatkınlıklara karşılık olarak *habitus* kavramını kullanır.¹² Bourdieu'ya göre, her tür toplumsal eylem, farklı toplumsal koşulların hâkim olduğu yapılandırılmış alanlarda edinilen bu türden eğilimlerin bir sonucu olduğundan, failerin alan içindeki konumu, yatkınlıklar ve sermaye dağıtımını temelinde alanda güç kazanımına bağlıdır.

Faillerin alana ait unsurları kazanma/denetleme arzusu alan içinde devamlı olarak çatışmalar doğurur. Bu tür çatışmalar, alandaki pay dağıtımını oranıyla bağlantılı olarak hiyerarşik bir ilişkiler ağının kurulmasına da aracılık eder. Payların dağıtımını, “[...] alanın yapısını belirleyen yerleşik üretim veya yeniden üretim araçları üzerinde, alanın işleyişini belirleyen kurallar ve düzen üzerinde, alana dayalı çıktılar üzerinde [...]” etkiye sahiptir.¹³ Nitekim, Pierre Bourdieu ve Loic Wacquant, alanın yapısını belirleyen yerleşik üretim/yeniden üretim araçlarının mülkiyetini “ekonomik sermaye,” alanın işleyişini belirleyen kurallar üzerinde denetim gücünü “toplumsal sermaye” ve alana dayalı çıktılarının kazanımını ise “kültürel sermaye” ile açıklar.¹⁴

Bu yaklaşım, değişken ekonomik, siyasal ve kültürel koşullara bağlı olan ve farklı failer tarafından gerçekleştirilen çeviri eylemini incelemek için de kullanılabilir. Belirli yatkınlıklara (*habitus*) sahip olan failer tarafından farklı erk (sermaye)

¹² Bourdieu, 1992 [1980]: 52.

¹³ Bourdieu & Wacquant, 1992 [1980]: 101

¹⁴ A.y.

türlerinin egemen olduğu toplumsal bağlamlarda (alan) gerçekleştirilen toplumsal eylemlere benzer şekilde, çeviri eylemi de, erek dil, kültür ve yazın dizgesi altında farklı alanlarda fail konumunda olan çevirmenler tarafından gerçekleştirilen, onların *habitus*'unun ve ekonomik, siyasal ve kültürel sermaye koşullarının izlerini taşıyan bir eylem olarak tanımlanabilir.

Bourdieu'nün alan incelemesi yaklaşımını eğitim alanındaki çalışmalarına uyarlayan Michael Grenfell'in bakış açısı, bu çalışmanın temel sorunsalı olan Türkiye'de feminist yayıncılık alanında çeviri faaliyetleri yoluyla feminist terimlerin yolculuğuna ilişkin inceleme için de uygulanabilirlik özelliği taşır. Grenfell'in alan incelemesi yöntemi, "araştırma nesnesinin inşası, üç düzeyli alan incelemesi, katılımcı nesneleştirme" şeklinde üç aşamadan oluşur.¹⁵

Grenfell'e göre, araştırmanın ilk ve en zor aşaması araştırma nesnesinin inşasıdır.¹⁶ Hem tarihsel çerçevenin kurulması hem de tarihsel çerçeveye sınırlı olmayan bir bakış açısının benimsenmesi, araştırmayı yürüten failer için en zorlayıcı olandır. Bu açıdan, araştırma nesnesi inşasında alan için tarihsel önem taşıyan bir konunun belirlenerek ilişkiselliklerin betimlenmesi, çalışmanın sağlam bir kuramsal zemine oturtulmasının da ön koşulu sayılabilir.

Araştırmanın ikinci aşaması olan üç düzeyli alan incelemesi, *habitus*, sermaye, *doxa* ve *illusio* unsurları ekseninde failer arasındaki ilişkilerin çözümlenmesine dayanır.¹⁷ Bu aşamadaki çözümlenme, konu alanına dair tarihsel tartışmaların, alanda pay sahibi olan failerin profil ve yatkınlıklarının, failerin yatkınlıklarının toplumsal eylemler üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesini içerir. Bu açıdan, toplumsal alanda pay sahibi olan ve belirli sermaye türleriyle temsil edilen failer arasındaki ilişkiselliklere dair ipuçlarının elde edilmesi için önem taşır.

Araştırmanın üçüncü aşaması olan katılımcı nesneleştirme, özdüşünümsellik ile yakın bağlantılıdır. Grenfell'e göre, bu aşamada araştırmacı tarafından konu alanı, araştırma

¹⁵ Grenfell, 2014: 23.

¹⁶ A.g.e.:24.

¹⁷ A.g.e.: 25.

nesnesi ve kendisi arasında bağ kurulması, bu aşamanın ön koşuludur.¹⁸ Bu aşamada, araştırma nesnesinin alandaki konumu sorunsallaştırılarak alan ile nesne arasındaki ilişkiler özdüşünümsel bir bakışla ele alınır. Böylece, araştırma nesnesinin alan içinde yenilik/değişim yaratma potansiyeli de tartışılmış olur.

Çalışmanın üçüncü bölümü, Grenfell'in yukarıda adım adım açıklanan üç aşamalı inceleme yönteminin bu çalışmanın temel sorunsalı olan Türkiye'de feminist terimlerin yolculuğu için uygulanmasını içerir. Bu bölümde sırasıyla, Türkiye'de feminist düşüncenin tarihsel yolculuğu, feminist yayıncılık faaliyetlerinin ve faillerin yatkınlıklarının feminist terimlerin yaygınlaşması üzerindeki etkileri ve erek dil ve kültür dizgesi altındaki feminist çeviri faaliyetlerinin etki alanı tartışmaya açılacaktır. Böylece, Türkiye'de feminist terimlerin yolculuğunun, feminist gündem ve tartışmaların etki alanından yayın politikalarına, faillerin yatkınlıklarından alandaki sermaye dağıtımına kadar bütünsel olarak incelenmesi planlanmaktadır.

Grenfell'in inceleme yöntemi, Türkiye'de feminist yayıncılık faaliyetlerini odağına alan bu çalışmaya uygulandığında şöyle bir bölümlenme ortaya çıkar:

1. Araştırma nesnesinin belirlenmesi:

Feminist çeviri etkinliğini ve feminist terminoloji inşasını bu araştırmanın nesnesi haline getiren, tarihsel (toplumsal, siyasal, kültürel) koşullardır. Araştırma, Türkiye'de feminist mücadelenin hızla kitleleşmeye başladığı 1980'lerden günümüze feminist hareketin ve feminist çevirinin faillerinin (yayınevleri, editörler, çevirmenler) feminist terminoloji inşasına etki edip etmediği sorunsalını odağına alır. 1980'lerden günümüze feminist yayınların sayısında sürekli artış olmasına rağmen feminist çeviri etkinliğini ve feminist terminolojiyi odağına alan çalışmaların azlığı da bu sorunsalın tartışmaya açılmasını gerekli kılar. Bu bağlamda, araştırma nesnesi, 1980-2020 yılları arasındaki kırk (40) yıllık zaman diliminde İngilizceden çeviriler yoluyla Türkiye'de feminist terminoloji inşası olarak belirlenmiştir. Bundan dolayı, çalışmanın ilk aşamasında, feminist terminolojinin oluşumunu ve gelişimini etkileyen toplumsal koşullar tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirilecektir.

¹⁸ A.g.e.: 31.

2. Üç düzeyli alan incelemesi:

Bu aşamada, feminist yayıncılık faaliyetlerinin boyutları ve feminist çevirinin failleri ele alınacaktır. İlk alt düzeyde, feminist eser yayımlayan yayınevlerinin piyasadaki konumu ile çeşitli sermaye türleri arasındaki ilişkisellikler; ikinci alt düzeyde, feminist eser yayımlayan yayınevlerinin politikaları ile alandaki sermaye dağıtımındaki ilişkisellikler; üçüncü alt düzeyde ise feminist çeviri faaliyetinde pay sahibi olan faillerin profilleri ve yatkınlıkları ile bunların feminist terimlerin yolculuğuna etkileri incelenecektir. Bu düzeyde, çevirmen ve editör olarak alanda pay sahibi olan faillerle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılması ve bu görüşmelerden elde edilen verilerin temel alınması planlanmaktadır.

3. Katılımcı nesneleştirme:

Bu aşamada, feminist çeviri faaliyetlerinin erek dil ve kültür dizgesi bağlamında yarattığı etkilere odaklanılacaktır. Bourdieu'nün *habitus* (yatkınlıklar), alan (feminist yayıncılık) ve sermaye (yayınevi konumu, yayın politikaları, failler) kavramlarını temel alan gözlemlerden hareketle, feminist dergi ve diğer süreli yayınlar ile feminist dijital yayıncılık mecraları özelinde feminist çeviri faaliyetinin boyutları ve feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yaygınlığı tartışmaya açılacaktır. Böylece, erek dil ve kültür dizgesinde feminist terminoloji inşasına etki eden feminist çeviri faaliyetleri bütünsel olarak değerlendirilmiş olacaktır.

Bu hususta kısaca özetlendiğinde, çalışmanın birinci bölümünde, feminist çeviri paradigmasının ve feminist terminoloji inşasının oluşumunu etkileyen tarihsel arka plan incelenerek, feminist çeviri eylemi ile toplumsal eylem kuramı arasındaki bağlantılar tartışmaya açılacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, önceki bölümde kurulan ilişkiselliklerden hareketle, Pierre Bourdieu'nün alan incelemesi yaklaşımının temel kavramları ve bu kavramların Çeviribilim alanındaki tarihsel yolculuğu incelenecek ve Michael Grenfell'in, Bourdieu'nün yaklaşımına dayalı inceleme yönteminin bu çalışma bağlamındaki uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümü, önceki bölümde adım adım açıklanan Grenfell'in üç aşamalı yönteminin Türkiye'de feminist yayıncılık alanına uygulanmasını içerir. İlk aşamada, Türkiye'de feminist düşüncenin erek dil ve kültür dizgesindeki tarihsel yolculuğu ile araştırma nesnesi arasındaki ilişkiler; ikinci aşamada, feminist yayıncılık alanında pay sahibi olan feminist çevirinin faillerinin ve sermaye dağıtımının feminist terminoloji inşasına etkileri; üçüncü aşamada ise feminist çeviri faaliyetlerinin erek dil ve kültür dizgesinde feminist düşüncenin yayılmasında oynadığı roller incelenecektir. Böylece, çalışmanın temel sorunsalı olan 1980-2020 yılları arasında Türkiye'de feminist terminoloji inşası bütünsel olarak ele alınmış olacaktır. Çalışma kapsamında İngilizce dışında dillerden çevrilen, Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Kadın Çalışmaları, LGBTİQ+ hareket ile bağlantılı bir dizi altında yer almayan ve kuramsal içeriğe sahip olmayan eserler inceleme dışında bırakılmıştır. Bu hususta, İngilizce dışındaki dillerden çevrilen eserler gelecekte yapılacak çalışmalara dahil edilerek, çalışmanın kapsamı genişletilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

FEMİNİST ÇEVİRİ PARADİGMASI VE FEMİNİST TERMİNOLOJİNİN OLUŞUMU

Feminist çeviri kavramı, 1980’li yılların sonlarında çeviriyi “toplumsal dönüşüm mekanizmalarını etkileyen kültürlerarası bir yeniden yazma eylemi” olarak kavramsallaştıran kültürel dönemeç yaklaşımının beraberinde getirdiği kuramsal açılımlardan doğmuştur. Özellikle Kanada ekolünün 1990’lı yılların ortalarında yazın dizgesinde cinsiyete dayalı temsile ve eril dil kullanımına yönelik eleştirileri çevresinde şekillenmiştir. Kültürel dönemeç yaklaşımında sömürgeleştirilenin sömürgeleştirilen karşısındaki eşitliği ve ırk ayrımcılığına dayalı dil kullanımı ekseninde yürütülen tartışmaların, feminist çeviri odaklı tartışmalarda cinsiyet ayrımcılığına yerini bıraktığı fark edilmektedir. Feminist çeviri kavramsallaştırmasıyla birlikte, edebiyat dizgesindeki varlığı öteden beri yadsınan kadın faillerin (yazarlar, editörler, çevirmenler, vb.) görünürlüğü, edebiyat dizgesinde merkez konumdaki erkek faillere karşı varlık mücadeleleri ve edebi eserlerdeki eril dil kullanımını kuramsal açıdan incelenmeye başlanmıştır.

Feminist çeviri kavramsallaştırmasının arka planını oluşturan tartışmaları daha iyi konumlandırmak için, kültür kavramının çeviri araştırmalarındaki yolculuğunun detaylı bir şekilde izini sürmek gereklidir.

Kültür kavramı, ilk defa Alman romantik döneminde kültürlerarası etkileşim ve kültürel zenginleşme bağlamında çeviri incelemelerine dâhil edilmiştir. 19. yüzyılın sonlarında çeviri metinler üzerinde çalışmalar yürüten Alman romantik düşünürleri, eserlerin üretildiği kültürel bağlama ve edebiyat dizgeleri arasındaki bağlamsal farklılıklara dayalı bir inceleme yaklaşımı izlemiş, farklı coğrafyalara ait eserlerdeki kültürel ayrımlardan/benzerliklerden hareketle doğu edebiyatı, batı edebiyatı ve dünya edebiyatı kavramlarını ortaya atmıştır. Bu bakımdan, çalışmanın kuramsal altyapısını oluşturan bu bölümün, dil-kültür-çeviri eksenli bir çeviri eleştirisi anlayışının geliştirildiği ve metin içerisindeki kültürel izlerin incelemeye tabii tutulduğu Alman romantik düşüncesi ile başlatılması kültürel çeviri kavramına kadar kökleri uzanan

feminist çeviri paradigmasına dair bir kuramsal çerçeve çizmeyi de mümkün kılmaktadır.

Alman romantik düşünürlerinin kültürlerarasılık odağında yürüttüğü tartışmaların etkisi eşdeğerlik ve işlev odaklı çalışmalara dek sürmüştür. 1960'lı yıllardan itibaren eşdeğerlik ve işlev odaklı çalışmalar yürüten araştırmacılar, Alman romantik düşünürlerinin sorunsallaştırdığı kültürlerarası etkileşimin yanı sıra, dilsel öğelerin kültürel işlevlerini de tartışmaya açmış, Alman romantik düşüncesinden sonra çoğunlukla dilsel eşdeğerliğe ve biçimsel unsurlara (dilbilgisel birimler, tutarlılık, bağdaşıklık, vb.) dayalı kuramsal tartışmalara yeni bir boyut kazandırmıştır. Özellikle kültürel işleve ve kültürel eşdeğerliğe yönelik tartışmalar, kültür dizgeleri arasındaki farklılıkları/benzerlikleri öne çıkaran çalışmaların kapsamını genişletmiş ve kültürel çeviri olgusunun doğuşunu muştulamıştır.

1970'li yılların sonlarında ortaya çıkan kültürel çeviri kavramı, edebiyat, dil ve kültür dizgeleri arasındaki ilişkiselliği merkeze alan çalışmalar çevresinde bina edilmiştir. Kültürel çeviri odağında çalışmalar yürüten araştırmacılar, toplumsal, siyasal, ekonomik, dinsel öğelerin, kısacası bir ulusa özgü kültürü yaratan unsurların çeviri metinlerde nasıl aktarılabilceği sorunsalını tartışmış ve farklı çeviri yöntemleriyle dilsel aktarımı gerçekleştirme yollarını aramıştır. Kültürel çeviri olgusunu ele alan araştırmacıların özellikle metin içi kültürel öğelerin diğer dillere çevrilebilirliği/çevrilemezliğine yönelik tartışmalarının, her çeviri eyleminin bir tür yeniden yazma olduğunu öne süren kültürel dönemeç yaklaşımına da temel teşkil ettiği söylenebilir.

Kültürel dönemeç kavramsallaştırması, yalnızca dizgelerarası kültürel farklılıkları/benzerlikleri değil, aynı zamanda sömürgecilik sonrası dönemde sömürgeleştiren ile sömürgeleştirilen arasında kurulan ilişkileri de inceleyen çalışmalarla 1980'li yılların sonlarına doğru ilk defa gündeme gelmiştir. Kültürel dönemeç yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, çeviri metinlerin baskı mekanizmalarını tersine çevirme, baskı altında tutulanı özgürleştirme/dönüştürme rolüne vurgu yapmış, çeviri sürecinde metne bu uğurda yapılan her tür müdahalenin kabul edilebilir olduğunun altını çizmiştir. Kültürel dönemeç yaklaşımında baskı

kuran/ezilen arasındaki iktidar/güç ilişkisine getirilen eleştiriler kaynak ve erek edebiyat dizgelerinde paydaşların konumuna dair sorgulamaları beraberinde getirmiş, dizgelerarası güç ilişkilerine yönelik tartışmalara erkek ve kadın failerin eşitsiz konumlarını hedef alan feminist itirazlar da eklenmiştir. Feminist çeviri kavramsallaştırmasına ulaşan ilk adımların bu sayede atıldığı söylenebilir.

1.1. Feminist Çeviri Paradigmasının Oluşumu

Feminist çeviri kavramının kökleriyle ilişkili tarihsel bir sorgulama niteliği taşıyan bu bölüm, sırasıyla Alman romantik düşüncesi ve dil-kültür-çeviri tartışmaları, eşdeğerlik ve işlev odaklı tartışmalar ve kültürel bağlama göre çeviri, kültürel çevirinin doğuşu, kültürel dönemeç yaklaşımı ve feminist açılımlar, feminist çeviri paradigması ve toplumsal eylem kuramı başlıklarından oluşmaktadır.

1.1.1. Alman Romantik Düşüncesi ve Dil-Kültür-Çeviri Tartışmaları

Çeviri eylemine ve çevirmenin edebiyat dizgesindeki ve toplumsal hayattaki rolüne ilişkin tartışmalar, kültürel arka planın ve toplumsal ve kültürel öğelerin de çeviri incelemelerine dâhil edilmesiyle çeşitlilik kazanmıştır. Kaynak kültürün bir temsilcisi, erek kültür için de bir çeşitlilik ve zenginleşme kaynağı olarak görülen çeviri metinler, özellikle 18. yüzyıl ortalarında Alman romantik düşüncesini şekillendiren düşünürler, edebi şahsiyetler, felsefeciler ve dil araştırmacıları tarafından sıklıkla incelemeye tabii tutulmuştur. Bu dönemde çeviri metinlere ilişkin inceleme ve tartışmaların temelinde dünya edebiyatı kavramsallaştırması, karşılaştırmalı dil ve metin inceleme çalışmaları, kültüre özgü öğelerin aktarımı/yeniden yaratımı, çeviri yaparken kullanılabilecek ana yöntemler gibi konuların yer aldığı görülmektedir.

Alman romantik düşüncesinde kültürlerarasılık kavramının erken dönem izlerine şiir üzerine yapılan incelemelerde rastlanmaktadır. Alman romantik döneminde şiirsel yaratı sürecinde kültür kavramını odağına alan ilk düşünürlerden biri Karl Wilhelm Friedrich von Schlegel'dir. Felsefeci, edebiyat eleştirmeni ve dilbilimci Schlegel'in (1772-1829) Antik Yunan şiiri üzerine yaptığı çalışmalar Alman romantik dönemi bağlamında kültür-yazı ilişkisine dair değerlendirmelerde ve eleştiri yazılarında öncü kabul edilebilir. Şiir kuramında Antik Yunan dünyasına ait mitolojik unsurların diğer

kültür ve dillere aktarımı ekseninde özgünlük-taklit ikiliğini tartışmaya açan Schlegel, şiirde “alım, doğruluk, hakikat” kavramları çevresinde yaratılan üç yön olduğunu belirtmiştir.¹⁹ Buna göre, alım, yaratılan metnin okur tarafından beğenilmesine; doğruluk, metin içerisindeki duyguların kaynağa sadık kalınarak aktarılmasına; hakikat ise aktarılan metnin erek edebiyat dizgesinde oluşturduğu imgeye karşılık gelir. Antik Yunan şiirinin diğer dillere aktarımında arka plan bilgisinin önemine dikkat çeken Schlegel’e göre, taklit becerisinin başarılı olması şuna bağlıdır²⁰:

“Hata, Yunan şiirinden değil de, taklit tarzından ve yönteminden kaynaklanıyor – ulusçuluğa dayalı bireysellik baki kaldıkça, yalnızca ilginç olana ulaşmak çabaladıkça, bunun tek taraflılıkla sonuçlanması kaçınılmazdır. Yalnızca Yunan şiirini tamamen bilenler onu taklit edebilir. Toplumsal anlamda tarafsızlığı, bireyci şairlerin güzel ruhunu, altın çağın eşsiz üslubunu yakalamayı kendine şiar edinenler onu [Yunan şiirini] gerçek anlamda taklit edebilir.”

Yukarıdaki alıntıda, Schlegel, Antik Yunan şiirinin erek dizgede başarılı olmasının şartının, şiirlerin üslupsal olarak taklit edilmesi, kaynak metni kaleme alan şairlerin duygu evrenlerinin erek dilde yeniden yaratılması ve bu süreçte tarafsızlığın korunması olduğunu altını çizmektedir. Schlegel’in bu düşüncesi, yazılı aktarım sürecinde taklit yoluyla kurulan ilişki ekseninde kültürlerarası bağlamın da dikkate alınması gerektiğine işaret eder. Burada, kültürlerarası bağlam, kaynak dizgede eser kaleme alan şairlerin duygu evrenini, eserin aktarıldığı döneme ait üslupsal özellikleri ve eseri erek dile aktaran kişinin tarafsız bakış açısını içerir. Bu noktada, Schlegel’in kültürlerarasılık kavramsallaştırmasının duygulanım koşullarına, üsluba ve tarafsızlığa dayandığı söylenebilir. Üç esastan oluşan bu inceleme yöntemi, Alman romantik döneminde daha çok karşılaştırmalı metin incelemeye dayanan edebiyat tartışmalarına büyük bir yenilik getirmiş ve yazılı aktarımda kültürlerarası bağlamın incelemelere dâhil edilmesi noktasında diğer düşünürler tarafından sıklıkla izlenmiştir.

Alman romantik düşüncesinde çeviri-kültür ikiliğinin tartışmaya açıldığı diğer bir bağlam ise dünya edebiyatı kavramsallaştırmasıdır. Dünya edebiyatı kavramı, doğu ile batı edebiyatlarının ve bu iki edebiyat dizgesinde yaratılan eserlerin karşılıklı olarak birbirini besleyerek ortak bir kültürel zenginlik bina ettiği düşüncesine dayanır. Alman

¹⁹ Schlegel, 1795-1797/2001: 19.

²⁰ A.g.e.: 77.

romantik düşünürlerinden yazar Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) West-östlicher Divan (Batı-Doğu Divanı) adlı eserinde Fars şair Hafız'ın şiirlerinin çevirileri ekseninde doğu edebiyatının niteliklerini tartışmaya açmış ve doğu edebiyatı ile batı edebiyatı arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları incelemiştir.²¹ Goethe'nin incelemesinde, Alman okurun çeviriye dair olası tepkileri ve Hafız çevirisinin Alman edebiyat dizgesindeki muhtemel etkileri değerlendirilmiştir. Hafız'ın eserlerini anlamının doğuya yönelik bir düşünce yapısına sahip olmaktan geçtiğini vurgulayan Goethe'ye göre, "Doğu edebiyatındaki muhteşem ruhların bütün eserlerine dair bir bakış edinmek istiyorsak, kendimizi doğululaştırmak durumundayız; Doğu kendi kendine ayağımıza gelmeyecek."²² Burada doğululaşma düşüncesiyle, Doğu'yu anlamının yolunun, Doğu edebiyatında kaleme alınan eserleri Doğu'nun normlarına ve Doğu edebiyatı dizgesinin paydaşlarının bakış açısına koşut olarak değerlendirmekten geçtiği vurgulanmaktadır. Doğu edebiyatında üretilen eserler Doğu olarak tarif edilen bölgeye özgü toplumsal, kültürel, sanatsal, siyasal öğeleri de barındırdığından, Doğululaşmak, kendini Doğu'da konumlandırmak ve oradan dünyaya bakmaktır. Goethe de Hafız'ın şiirlerinin Doğu bağlamında bir okumasını yapar ve kaynağı koruyan bir yaklaşım izleyerek şiirleri Almancada yeniden yaratır. Çeviri sürecinde üç farklı yaklaşımın sonuçlarına dair gözlemler yapan Goethe, şiir çevirisi için en uygun çeviri yöntemini şöyle açıklar:²³

"İlk yöntemde, kendi bakış açımız bizi yabancı bir ülkeyle tanıştırır: Burada basitçe şiirsel olmayan bir yorumlama biçimi en uygundur. Düzyazı tüm ayırt edici özellikleri tamamen ortadan kaldırdığı ve şiirsel coşkuları deniz seviyesine indirdiği için, başlangıçta en büyük hizmeti yapar, çünkü geleneksel ve ulusal ev hayatımızın ortasında, ortak gündelik hayatımızda, olağanüstü yeni bir şeyle bizi olduğumuz yerden sıçratır. Farkında olmadan coşkulu bir ruh haline kavuşuruz ve gerçek anlamda terbiye edilirdik. Luther'in İncil çevirisi daima bu türden bir etkiye sahiptir."

Yukarıdaki alıntı, kaynak odaklı bir çeviri yaklaşımının yabancı bir edebiyat eseriyle tanışmada anahtar bir rolü olduğunu vurgulamakla kalmaz, aynı zamanda hem duygu durumumuzun hem de ahlaki bakış açımızın değişip zenginleşebileceğinin altını çizer. Gerçekten de, erek okuru kaynak esere yaklaştıran kaynak odaklı bir çeviri anlayışı bu

²¹ Goethe, 1819/2010.

²² A.g.e.: 222.

²³ A.g.e.: 279.

süreçte önemli bir işlev üstlenecek; okurun ve edebiyat dizgesinin diğer paydaşlarının kaynak kültüre yönelik bilgi edinmesi, kültürel arka planını zenginleştirilmesi ve bu zenginliği Alman edebiyat dizgesine yansıtması Alman kültürünü de daha zengin bir konuma getirecektir. Bu açıdan, Goethe'nin çeviri eyleminde kültüre atfettiği konum son derece yenilikçidir ve sonraki düşünürlerin çeviriye bakış açısını yönlendirici nitelik taşımaktadır.

Alman romantik düşüncesinde dil ve kültür ilişkisini eserlerinde inceleyen yalnızca Goethe olmamıştır. 18. yüzyılın sonlarına doğru Uzak Doğu'da ve Okyanusya'da karşılaştırmalı dilbilim alanında yürüttüğü çalışmalarla tanınan Friedrich Wilhelm Christian Karl Ferdinand von Humboldt (1767-1835) da dilsel üretim sürecini kültürel etkileşim bağlamında incelemiş ve ileri bir medeni konuma ulaşmanın ancak ve ancak farklı kültürlerle etkileşimde bulunarak mümkün olabileceği sonucuna ulaşmıştır.²⁴ Dili kullanma yetisinin bütün insanlığın ortak bir değeri olduğunun altını çizen Humboldt'a göre, "Medeniyet ve kültür, daha önce bilinmeyen fikirleri uluslara aktardığı veya uluslar kendi içlerinde bilinmeyen düşünceler geliştirdikleri sürece, bu görüş yadsınamaz derecede doğru kalacaktır."²⁵ Bu düşünceden hareketle, farklı kültürlerle etkileşimden doğan veya bu türden bir etkileşim sonucu edinilen yeni düşüncelerin bir ulus için yenilikçi olabileceği ve bahsedilen ulusun medeniyet düzeyine katkıda bulunacağı sonucuna ulaşılabilir. Bunun nedeni, dilsel ürünler yoluyla kurulan kültürel etkileşimin, bir kültürde hâlihazırda bulunan ancak diğer kültürde mevcut olmayan sanatsal, bilimsel, toplumsal bir kavramı değişik tokuş edilebilir ya da benimsenebilir kılmasıdır. Humboldt, kültürel etkileşim sürecinde dilsel eserlerin şöyle bir işlev üstlendiğini belirtir:²⁶

"Dilsel eserler ancak ve ancak kendi kültürünün büyümesine ve dünyayı kendi doğasıyla ve canlılığıyla birleştirmeye yönelik zihinsel bir gayret tarafından yükseltildiği sürece gelişebilir. Bu tür bir gayret sayısız alanda ve biçimde ortaya çıkar, ancak içten gelen bir dürtü olduğundan bu büyük birliktelik namına her zaman zorludur - insanın bu gerçeğin bireysel olarak farkında olmadığı yerlerde bile. Bir ulusun entelektüel bireyselliğinin bu rakımda yeterince güçlü bir şekilde yükselmediği ya da kültürlü insanların entelektüel gerilemede olduğu, dilin gücünün ve canlılığının bağlı olduğu ruh tarafından terk edildiği durumlarda,

²⁴ Humboldt, 1836/1988.

²⁵ A.g.e.: 33.

²⁶ A.g.e.: 175.

eşsiz bir düzyazı metni asla ortaya çıkmaz veya zihnin yaratıcılığı bilimsel bir kopyalamaya dönüştüğünde paramparça olur.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, Humboldt’un dilsel eserlere dünya ile yerel kültür arasında köprü kurma, bu sayede kültürel faaliyetleri çeşitlendirme işlevi yüklediği söylenebilir. Bir ulus içerisinde yaşayan bireylerin entelektüel anlamda ilerlemesi, dilin gücünün ve canlılığının sürekli artmasına bağlıdır, böylece dilsel ürünler, özellikle de düzyazı olarak kaleme alınan eserler aracılığıyla zihinsel yaratıcılık düzeyi artacak, yerel kültür ile dünya kültürü harmanlanarak özgün düşünceler ortaya çıkabilecektir. Bu süreçte, yazılı aktarım yoluyla gerçekleştirilen dilsel etkileşim yüksek derecede önem arz eder.²⁷ Bunun nedeni, sözlü aktarım sonucu dilsel öğelerin varlığının varsayımsal hâle gelmesidir, oysa yazılı aktarım, dilsel öğelerin kalıcılığını garanti altına almakla kalmaz, aynı zamanda kültüre ait söz varlığını da zenginleştirir. Dilsel ürünlerin kültürlerarası dolaşımını sağlayan yazılı çeviri etkinliği bu düşüncenin merkezinde yer alır. Bu bakımdan, Humboldt’un ‘kültürel zenginleşmeyi beraberinde getiren yazılı aktarım’ kavramsallaştırması ile Goethe’nin ‘yazılı çeviri yoluyla farklı kültürlerle özdeşlik kurma’ düşüncesi arasında koşutluk olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Alman romantik düşüncesinde çeviriyi bir dilsel aktarımdan çıkarıp bugünkü anlamıyla ‘kültürlerarası’ nitelik taşıyan bir yaratma eylemi olarak ele alan teolog, dilbilimci, felsefeci Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher (1768-1834) olmuştur. Çalışmalarında çeviri sürecinde kullanılabilecek yöntemleri de sorunsallaştıran Schleiermacher, kaynak metnin arka planındaki kültürel öğelerin ve erek okura ait kültürlülük düzeyinin çeviri metnin yaratımında rol oynadığını belirtmiş ve çeviri eylemini gerçekleştiren kişiye kültürlerarası aracılık rolünü atfetmiştir.²⁸ Schleiermacher’e göre, çeviri eylemi sonucunda yazar ile okur arasında kurulan ilişki, şu iki olasılığı beraberinde getirir:²⁹

“Çevirmen yazarı olabildiğince huzur içinde bırakır ve okuyucuyu ona doğru hareket ettirir; ya da okuyucuyu olabildiğince huzur içinde bırakır ve yazarı ona doğru hareket ettirir. [...] Bu iki yöntem arasındaki farkın yanı sıra birbirleriyle olan ilişkileri de bir an önce anlaşılmalıdır. İlk durumda, çevirmen, çalışmasında, okuyucunun özgün dili anlama konusundaki acizliğini telafi etmek için çaba sarf

²⁷ A.g.e.: 57.

²⁸ Schleiermacher, 1813/2012.

²⁹ A.g.e.: 49.

eder. [...] Yine de çeviri, Roman yazarı Almanlar gibi Almanca konuşan ve yazan biri gibi konuşturmak istiyorsa, bu yalnızca yazarı çevirmen konumu kadar hareket ettirmekle kalmaz – çünkü yazar, çevirmen karşısında da Almanca değil, Latince konuşuyordur – aynı zamanda onu doğrudan Alman okurun dünyasına iter ve onlardan birine dönüştürür; bu ikinci durumdur.”

Yukarıdaki alıntıda, yazarı okura yaklaştırma ile çeviri metindeki dilsel öğelerin erek dile ve kültüre uygun hale getirilmesine (yerlileştirme), okuru yazara yaklaştırma ile bu öğelerin kaynak dil ve kültür normlarına göre aktarımına (yabancılaştırma) atıfta bulunulduğu söylenebilir. Schleiermacher’ın ‘yerlileştirme’ ve ‘yabancılaştırma’ şeklinde kavramsallaştırdığı bu yakınlık ilişkisi, sonraki dönemlerde çeviri alanındaki araştırmalarda kültürlerarası bağlamda sıklıkla başvuru alan iki kavram haline gelmiş, kültürel bağlama göre çeviri tartışmasının merkezinde yerini almıştır.

Alman romantiklerinin kültürel öğelerin aktarımını merkeze alan kültürlerarası çeviri tartışmalarının, Alman edebiyat eleştirmeni ve düşünür Walter Benjamin’in (1892-1940) çeviri metinlerde yerlilik-yabancılık ikiliğine dayalı bakış açısı üzerinde de etkisi olduğu ileri sürülebilir. Edebi çeviri sürecinde çevirmenin görevini tartışmaya açan Benjamin, çeviri eyleminin “dillerin yabancılığı ile bir tür anlaşmaya varmak” olduğuna dikkat çekmiştir.³⁰ Gerçekten de, farklı dil ve kültürleri ana dilden uzak bir yere konumlandıran bu yabancılık mevhumu, okur ile o dilde üretilen eser arasında bir mesafe oluşturur. Bu bağlamda, kültürlerarası çeviri eylemi okuru bu yabancı dünya ile tanıştıran ve yakınlaştıran bir etkinlik olarak edebiyat dizgesi içerisinde yerini alır. Çeviride yapısal özelliklerin aktarımının yanı sıra, özgün esere ait anlam evreninin de erek dizgede yeniden yaratılmasına vurgu yapan Benjamin, çevirmenin şu olguyu daima aklında tutması gerektiğini belirtir:³¹

“[Çevirmen] özellikle kendi diline çok uzak bir dilden çeviri yaparken, dilin temel öğelerine geri dönmeli ve eserin, imgenin ve yazarın sesinin birleştiği noktaya nüfuz etmelidir. [Çevirmen] yabancı dili kullanarak dilini genişletmeli ve derinleştirmelidir. Bunun ne kadar mümkün olduğu, herhangi bir dilin ne ölçüde dönüştürülebileceği, bir lehçe başka bir lehçeden nasıl ayrılıyorsa bir dilin de başka bir dilden nasıl ayrıldığı genellikle fark edilmez. Ancak bu sonuncusu dil hafife alınrsa değil de, yeterince ciddiye alınrsa doğrudur.”

³⁰ Benjamin, 1921/1996.

³¹ A.g.e.: 262.

Yukarıdaki alıntıda, çevirmenin görevinin, kaynak eserin kültürel bağlamını oluşturan kaynak yazarın üslubunu, sesini ve kullanılan imgeleri erek dilde yaratmak olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu sayede, kaynak dile ait kültürel öğeler erek dili zenginleştirecek ve yeni kavram ve düşünsel öğelerin ortaya çıkması sağlanacaktır. Benjamin tarafından çevirmene atfedilen bu görev erek dizgeyi dönüştürmede ona öncü bir rol biçer ve onu kültürlerarası etkileşimde ayrıcalıklı bir konuma yerleştirir. Bundan hareketle, Benjamin'in çevirmen tanımlaması ve çevirmenin görevi çevresindeki tartışması ile Schleirmacher'in ve Schlegel'in kültürlerarası etkileşimi gerçekleştiren bir aracı olarak çevirmene bakışı arasında koşutluk olduğunu ortaya koymaktadır. Bu ilişkisellik, Walter Benjamin ile Alman romantikleri arasında bağ kurulmasını mümkün kılmakta; Benjamin'in bakış açısının, kendinden neredeyse bir asır önce eser kaleme almış düşünürler, dil araştırmacıları ve filozoflardan etkilendiğinin göstergesi olmaktadır.

Sonuç olarak, Schlegel'den Goethe'ye, Humboldt'tan Benjamin'e kadar Alman romantik düşünürlerinin çeviri metin incelemelerinde dil-kültür-çeviri kavramlarını merkeze alan bir yaklaşım izlediği fark edilmektedir. Bu düşünürlerin ifade ettiği düşünceler, yaşadıkları dönemle sınırlı kalmamış, sonraki yüzyılda çeviri metin incelemelerinde kültür odaklı yaklaşımlara da temel teşkil etmiştir. Eşdeğerlik ve işlev odaklı çalışmaların getirdiği bakış açısını ve kültürel bağlama göre çeviri kavramını ele alan bir sonraki başlıkta, kültür ve çeviri kavramları arasındaki ilişki ve bu kavramlara odaklanan araştırmacıların çalışmalarındaki farklılıklar ve benzerlikler değerlendirilecektir.

1.1.2. Eşdeğerlik ve İşlev Odaklı Çalışmalar ve Kültürel Bağlama Göre Çeviri

Çeviri araştırmalarının kurumsallaşma dönemini de temsil eden 20. yüzyılın başlarında, yapısalcı bakış açısıyla biçimsel öğeleri odağına alan bir yaklaşım geliştirilmiş, çeviri metinlere yönelik incelemelerde dilbilgisel öğelerin (sözdizim, kiplikler, vb.) ağır bastığı bir yaklaşım izlenmiştir. Bu incelemelerde kültürel bağlamın ve iletişimsel işlevin, biçimsel öğelerin bir adım gerisinde kaldığı görülse de, kaynak ve erek kültürün bağlamına ve kaynak ve erek dil arasındaki benzerliklere/farklılıklara dayalı çevrilebilirlik/çevrilemezlik ikiliğine odaklanan çalışmalar kültür kavramını

tekrar merkeze taşımıştır. Bu başlıkta, çeviri metinler ekseninde dilsel öğelerin kültürel işlevini ve iletişimsel bağlamını sorunsallaştırarak kültürel çeviri kavramının doğuşuna zemin hazırlayan araştırmacıların kültür kavramına yönelik tartışmalarına dair bir çerçeve çizilecektir.

Çeviri araştırmalarında eşdeğerlik kavramını ilk tartışmaya açanlardan biri Rus biçimci dilbilimci ve edebiyat kuramcısı Roman Jakobson olmuştur. Çeviri sürecinde başvurulan dil düzeyinden hareketle diliçi çeviri, dillerarası çeviri ve göstegelelerarası çeviri ayrımını yapan Jakobson, dillerarası farklılığa dayalı çevirinin imkânsızlığı varsayımının üstdil işlemleri ile aşılabileceğini öne sürer.³² “Her bilişsel eylem[in] ve buna dair sınıflandırma[nın] her mevcut dilde aktarılabilir”³³ olduğunun altını çizen Jakobson’a göre, çeviri sürecinde kültürlerarası farklılıklarda ve dilsel eşdeğerliğin aktarımın yetersiz kaldığı durumlarda şu işlemler uygulanabilir.³⁴

“Ne zaman bir eksiklik ortaya çıksa, ödünç sözcükler veya ödünçleyici çeviri, yeni sözcükler türetme veya anlamsal kaydırma, son olarak da dolaylamalar aracılığıyla, terim kullanımı daha nitelikli ve güçlü hale getirilebilir.”

Yukarıdaki alıntıda, Jakobson, yalnızca çeviri sürecinde eşdeğerliği sağlama yöntemlerini sıralamakla kalmamış, aynı zamanda bu süreçte çevirmenin ne denli özgür olabileceğini de ortaya koymuştur. Jakobson, çeviri sürecinde ödünç sözcüklerin kullanımıyla ve ödünçleyici çeviri kavramlarıyla kaynak odaklı bir eşdeğerlik anlayışına, erek okur tarafından anlaşılabilir olmak için erek dilde yeni sözcükler türetme veya anlamsal kaydırmalara başvurma ile erek odaklı bir eşdeğerlik anlayışına işaret eder. Jakobson’un yukarıdaki eşdeğerlik kavramsallaştırması, hem erek ve kaynak dil ve kültür dizgelerini hem bu iki dizge arasında çeviri yoluyla kurulan iletişim sürecini işin içine katması hem de bu süreçte çevirmene iletişimi gerçekleştiren aracı bir konum atfetmesi bakımından önem taşır. Jakobson’un eşdeğerliği kültürlerarası iletişimde çevirinin bir işlevi olarak kavramsallaştırmasının, çeviri eyleminin kültürlerarası iletişime olan etkisini yeniden düşünmek konusunda sonraki çalışmalar için ufuk açıcı olduğunu söylemek yerinde olacaktır.

³² Jakobson, 1959.

³³ A.g.e.: 234.

³⁴ A.y.

Eşdeğerlik kavramı yalnızca kültürlerarası iletişim bağlamında tartışmaya açılmamıştır. Çalışmalarında farklı dil ailelerine mensup diller (İngilizce, Arapça, İbranice, Almanca, vb.) arasındaki farkları değerlendiren İskoçyalı dilbilimci ve sesbilimci John C. "Ian" Catford, eşdeğerlik kavramını çevrilebilirlik/çevrilemezlik ikiliğinden hareketle kavramsallaştırmıştır. Çevrilebilirliğin kaynak ve erek kültürlerin özündeki benzerliklerden, çevrilemezliğin ise her iki dil dizgesi arasındaki biçimsel farklılıklardan ileri geldiğinin altını çizen Catford, dilsel öğelerin nadiren aynı anlamlara sahip olsalar da, genelde aynı işlevlere hizmet ettiklerini belirtmiştir.³⁵ Catford'ın dilsel öğelerin işlevine yönelik bakış açısı, bağlamsal anlam kavramsallaştırması ile yakından ilişkilidir. Catford, çeviriyi bir dilsel öğeye ait bağlamsal anlamın başka bir dilde yeniden yaratılması olarak tarif eder. Çeviri sürecinde bağlamsal anlamın işlev kazandığı durum ile biyo-sosyo-fiziksel çevre arasında bağ kuran Catford, eşdeğerliğin yaratım sürecini şu şekilde ele alır:³⁶

“Her söz eylem belirli bir biyo-sosyo-fiziksel çevrede, belirli bir zaman ve yerde, belirli katılımcılar, vb. arasında gerçekleştirilir. Ancak söz eylemin (dilbilimciye göre) merkezi ögesi olan metin yalnızca bu anlık durumun özellikleriyle değil, nihayetinde bu durumun bütüncül kültürel arka planına (söz gelimi) ulaşan daha büyük mesafelerle de ilişkilidir veya ilişkili olabilir.”

Yukarıdaki alıntıda, söz eylemin gerçekleştirimi, kaynak kültüre (toplumsal, siyasal, ekonomik, vb. yapı) ait yansımalar içeren kaynak metin ve erek dil ve kültür dizgesi arasındaki mesafenin aşılmasıyla ilişkilendirilmektedir. Catford, mesafelerin aşılması benzetmesini çevirisel eşdeğerlik kavramına karşılık olarak kullanmaktadır. İlk defa Catford tarafından atıfta bulunulan çevirisel eşdeğerlik, hem kaynak metnin kültürel arka planından kaynaklanan farklılıkların yaratımını hem de dilsel öğelerin üstlendiği iletişimsel işlevin erek dizge bağlamında gerçekleştirilmesini kapsar, bu açıdan kültürel eşdeğerlik kavramını aşar. Çevirisel eşdeğerlik kavramsallaştırılması ile kaynak ve erek dizge arasında iletişimi mümkün kılan metinsel (biçimsel) işlev ile kaynak metindeki kültürel öğelerin erek dildeki eşdeğerliğini yaratma süreci bir araya getirilmiştir. Böylece eşdeğerlik kavramı biçimsel-iletişimsel-kültürel işlevlerin

³⁵ Catford, 1965.

³⁶ A.g.e.: 52.

tamamını birden içeren bir kavram olarak konumlandırılmış ve işlevselci bakış açısının ortaya çıkışında anahtar kavramlardan biri haline gelmiştir.

Eşdeğerlik kavramına kültürlerarasılık bağlamında önemli bir açılım getiren araştırmacılardan biri de dilbilimci Eugene Nida olmuştur. Kutsal metin çevirilerinde eşdeğerliğin yaratım sürecini değerlendiren Nida, erek kültüre yaklaşma bağlamında “devingen eşdeğerlik” ve kaynak metne sadakat temelinde “biçimsel eşdeğerlik” kavramlarını ortaya atmıştır.³⁷ Çevirilerde kaynak metne sadakatin yanı sıra etkiye odaklanan Nida’ya göre, çevirmenin, kaynak metne ait biçimsel ve biçimsel özellikleri ve kültürel öğeleri doğrudan aktarmak (biçimsel eşdeğerlik) veya erek dil ve kültür bağlamında yeniden yorumlamak (devingen eşdeğerlik) şeklinde iki seçeneği vardır. Eşdeğerliğin “sözcenin biçimini korumak yerine iletinin yeniden yaratılmasını vurgulamanın bir yolu olduğunun” altını çizen Nida, çeviri sürecinde şu noktalara öncelik verilmesini belirtir:³⁸

“Belirli çeviri durumlarında ne yapılması gerektiğine kanaat etmenin bir ilkesi olarak, belirli ana öncelikler kurmak hayatidir: 1) Bağlamsal tutarlılık sözel tutarlılıktan (sözcüğü sözcüğüne uyum) daha büyük bir önceliğe sahiptir. 2) Deyingen eşdeğerlik biçimsel eşdeğerlikten daha büyük bir önceliğe sahiptir. 3) Dilin duyumsal biçimi yazılı biçiminden daha büyük önceliğe sahiptir. 4) Çevirinin hedeflendiği kitle tarafından kullanılan ve kabul edilebilen biçimler geleneksel anlamda daha prestijli olan biçimlerden daha büyük bir önceliğe sahiptir.”

Yukarıdaki alıntıda, çevirinin kabul edilebilirliğinin, devingen eşdeğerlik yoluyla bağlamsal tutarlılığın yaratımına ve duyumsal dil kullanımına bağlı olduğu öne sürülmektedir. Nida’ya göre, devingen eşdeğerliğe dayalı bir çeviri yaklaşımı, kaynak metindeki dilsel öğelerin erek dilde işlev kazanmasına ve kültürel bağlamın yeniden yaratılarak metnin erek okur tarafından alımlanma düzeyinin artmasına katkıda bulunur. Bu sayede, kaynak metin erek dizgede erek dilde eser üreten yazarların kaleme aldığı bir metin gibi varlığını sürdürecektir. Nida’nın eşdeğerlik ekseninde gerçekleştirdiği alımlama ve metinsel işlev odaklı tartışmalar, dilsel ve kültürel bağlamın yanı sıra erek dizgede erek okurun alımlama düzeyine etki eden metin

³⁷ Nida, 1969.

³⁸ A.g.e.: 14.

yaratım süreçlerinin de çeviri araştırmalarında incelenmeye başlamasına aracılık etmiştir.

1960'lı yıllarda ağırlıklı olarak kaynak metne sadakat/erek dil, kültür, yazın dizgeleri bağlamında yorumlamaya dayalı eşdeğerlik ekseninde gerçekleşen tartışmalara, 1980'li yıllardan itibaren işlev odaklı tartışmalar da eklenmiştir. 1960'lı yılların sonlarında çeviri eylemi daha çok kültürel bağlam ve metin içi öğelerle sınırlandırılırken, 1980'li yıllarda farklı metin türleri, metin dışı öğeler ve söylem düzeni de çeviri eylemi tanımına dâhil edilmiş ve kaynak dizgeye ait yansımalar taşıyan kaynak metnin erek dizgede işlevsel hale getirilmesine yönelik tartışmalar araştırmaların odak noktasını oluşturmuştur. Bu dönemde özellikle Alman çeviribilimci Hans Vermeer'in "Skopos" kavramı çevresinde yürüttüğü tartışmaların işlevselci yaklaşıma temel oluşturduğu söylenebilir.

1980'li yıllar, bundan önce daha çok edebi metin eleştirisine dayalı çeviri incelemelerinin teknik metin ve özel alan çevirisine yöneldiği dönemi temsil etmektedir. Antik çağdan beri kutsal kitap ve klasik eserlerin çevirisine odaklanan çeviri tartışmaları, bu dönemde özellikle bilimsel, teknik, kullanmalık metin çevirilerini odağına almış ve çeviri piyasası, çeviri süreci, çeviri eğitimi gibi alanlarda çalışmalarla zenginleşmiştir. Bu dönemde metin türleri ayrımı, metin dışı öğelerin etkisi, erek okurun ihtiyaç ve beklentileri gibi konuların merkezde yer aldığı söylenebilir. Metin türleri ayrımına yönelik erken adımları atan ve metnin işlevini çeviri bağlamında sorunsallaştıran araştırmacılardan biri Alman dilbilimci ve çevirmen Katharina Reiss olmuştur. Kaynak ve erek metinler arasındaki işlevsel ilişkiye dayalı bir metin çözümleme yöntemi izleyen Reiss, konu alanının ve okur kitleleri arasındaki farkların metnin işlevine ve amacına etki ettiğini belirtmiştir.³⁹ Çevirinin, metin türü, dilsel öğeler ve dil dışı belirleyiciler ekseninde erek dilde bir metin yaratma amacını taşıyan bir eylem olarak tanımlandığını vurgulayan Reiss'a göre, "bu tanım kaynak metinle aynı hedefi paylaşmayan veya kaynak yazarın amacını

³⁹ Reiss, 1977/2014.

yansıtmayan ve belirli bir müşteri grubuna yönelik olan çevirileri saf dışı bırakmaktadır.”⁴⁰

Reiss, metin türüne göre içerik odaklı metinleri (bilgilendirici metinler) temsil işlevi, biçim odaklı metinleri (anlatı metinleri) anlatım işlevi ve çağrı metinlerini (kullanımlık metinler) ikna işleviyle eşleştirmiş⁴¹ ve metin türüne özgü özellikleri koruyan bir çeviri yöntemi seçilmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Ancak çeviri yönteminin seçimine yalnızca metin türüne özgü özellikler ve metnin işlevi etki etmez. Dil dışı öğelerin de bu süreçte önemli bir rolü vardır. Reiss, dil dışı öğeleri bağlamsal etkenler olarak da tanımlar ve anlık durum (eserin üretildiği dönem), konu alanı (eserin üretildiği özel alan), zaman etkeni (eserin çevrildiği dönem), yer etkeni (eserin üretildiği kültür), izleyici etkeni (eserin çevrildiği kitle), konuşmacı etkeni (yazarın üslubunu etkileyen etkenler), duygusal etkenler (eserin üslubu), edimsel etkenler (çeviri eleştirmeninin yaklaşımı) gibi etkenlerin de çeviri incelemesine dâhil edilmesini öne sürer.

İncelemenin bu denli detaylı bir biçimde ele alınması, kaynak metnin yaratım koşullarına etki eden kültürel öğeler ile kaynak metnin erek dizge bağlamında kazanacağı işlev arasındaki ilişkinin sağlam bir temelde tartışmaya açılmasına ön ayak olmaktadır. Bu yaklaşımda, kaynak metnin yazarının ve çevirmenin kültürel arka planının inşasına ve her iki kültür dizgesinde metin yaratım koşullarına etki eden unsurlara da yer verildiğinden, eşdeğerlik tartışmalarının metin içi kültürel yansımalarla sınırlı çerçevesi de genişletilmiş ve işlev kavramı, hem kaynak hem de erek dizgede metin içi ve metin dışı öğelerle ilişkili bir olgu olarak çeviri incelemelerinin merkezine yerleştirilmiştir.

Reiss’ın metin türünü ve dil dışı öğeleri odağına alan işlevselci yaklaşımı, çevirinin amacı ve işlevine karşılık “skopos” terimini kullanan Alman dilbilimci Hans Vermeer tarafından genişletilmiştir. Alman dilbilimci Hans Vermeer’in işlevselci bakış açısında Alman dilbilimci Katharina Reiss’in iletişim bağlamına ve çeviri eyleminin kültürel arka planına yaptığı vurgunun önemli oranda etkisi olmuştur. Birlikte yaptıkları çalışmada, Reiss ve Vermeer, çeviri eyleminde hem alıcıyı hem de metni üreteni

⁴⁰ A.g.e.: 90.

⁴¹ A.g.e.: 26.

“iletişim ortağı” olarak konumlandırmış ve her ikisini birden “belirli bir toplumsal-kültürel grubun parçası ve kendi kişisel tarihleri olan bireyler” olarak tarif etmiştir.⁴² Bu düşüncenin altında bu ikilinin çeviri eylemine yönelik yaklaşımı yatmaktadır. Çeviri eylemini yeni işlevsel, kültürel ve dilsel koşullar altında ve yeni bir bağlamda çevirmenin kaynak dil malzemesine dair bilgi sunduğu karmaşık bir eylemler dizisi olarak tanımlayan ikili, kaynak metnin her değişen durumda yeni bir işlev kazanmasına ve yeniden bağlamsallaştırılmasına vurgu yapar.⁴³ Bu durumda, kaynak metni erek dizgede yaratma görevini üstlenen çevirmen kaynak alıcının özelliklerini erek alıcının beklenti ve ihtiyaçlarını göz önünde tutmalı, iki kültür odağında bir bakış açısıyla hareket etmelidir.

Bilgiyi aktarma ve erek kitleye sunma görevi, erek dizgenin diğer paydaşları önünde çevirmeni ilerici bir konuma taşır. Bu bakımdan, çevirmen, erek dizgede yeni görüş ve düşüncelerin yayılmasına ve iletişim süreçlerine katılmasına aracılık eden, bu yolla o topluma ait kültürün değişimine/gelişimine zemin hazırlayan bir fail olarak iki kültür arasında yerini alır. Çevirmene yönelik bu bakış açısı, eşdeğerlik odaklı çalışmalarda daha çok dilsel ve kültürel eşdeğerlikle sınırlandırılan kuramsal görüşlerin genişlemesine, bir fail olarak çevirmenin çeviri sürecindeki görünürlüğünün artmasına ve çevirmenin arka planında toplumsal-kültürel olanın yanı sıra kişisel olanın da çeviri araştırmalarında yer bulmasına zemin hazırlamıştır. Bu açıdan, eşdeğerlik odaklı tartışmalardan işlevselci yaklaşıma kadar, kültürel eşdeğerlik yaratımı ve kültürlerarası bilgi aktarımı işlevi üstlenen çeviri sürecinde çevirmenin görevine yönelik görüşlerin, çeviri eylemini bir tür kültürlenme yolu ve biçimi olarak tanımlayan kültürel çeviri kavramsallaştırmasına da temel teşkil ettiği sonucuna ulaşılabilir.

1.1.3. Kültürel Çeviri Kavramının Doğuşu

Kültürel çeviri yaklaşımında, çeviri eylemi bir tür kültürel alımlamadır. Bu kavramın temelinde, çevirmenin kültürden kültüre farklılık gösteren bakış açısının ve kültürlenme (kültürün değişimi, gelişimi, ilerlemesi) koşullarının çeviri sürecindeki

⁴² Reiss & Vermeer, 1984 /2014: 17.

⁴³ A.g.e.: 139.

etkilerine yönelik tartışmalar yer almaktadır. Her toplumun dil ve kültürü farklı olduğundan, o toplumun ferdi olan çevirmenin gerçekleştirdiği çeviri eylemi de daha en başından itibaren kültürden doğan ve kültürün sınırları içerisinde kalan bir anlamlandırma çabasıdır. Bundan dolayı, gerçekleştirilen çeviri eyleminin kültürel bir yeniden okumadan başka bir şey olmadığını söylemek mümkündür.

Kültürel çeviri kavramsallaştırmasına dair ilk fikirlerin 1970'li yılların ortalarında öne sürüldüğü söylenebilir. Bu kavram, o dönemde sosyal antropoloji alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların diğer kültürlerle dair izlenimlerini yazma sürecine karşılık olarak kullanılmıştır. Etnografların kendi kültürlenme sürecinde edindikleri bakış açısını diğer halkların kültürel yaşamına ilişkin değerlendirmelere yansıtma eğilimi, yalnızca yazma sürecinin değil, ötekiye yönelik her tür düşünce ve görüşün de tarafsız olamayacağını ortaya koymaktadır. Bu durumda, hem diliçi hem de dillerarası bir yeniden yazma süreci olarak değerlendirilebilecek çeviri eylemi de çevirmenin kültürlenme sürecine dair izler taşır.

Kültürel çeviri üzerine erken dönemde çalışmalar yürüten araştırmacılardan biri Amerikalı kültürel antropolog Talal Asad olmuştur. Eylemlerin arka planında yer alan kültürel koşulların toplum tarafından yaratıldığına işaret eden Asad, söz konusu kültürel koşullara dair bir şeyler kaleme alma ve bunlara anlam yükleme eyleminin yazan kişiye ayrıcalıklı ve manipülasyona meyilli bir konum bahsettiğinin altını çizmektedir.⁴⁴ Bu bağlamda, ayrıcalıklı konumun beraberinde getirdiği manipülasyon eğilimi, öteki kültüre ait gerçeklerin kültürel bir süzgeçten geçirilerek idealize edilmesine yol açabilir. Talal Asad, çeviri eyleminin bu türden manipülatif yaklaşımları aşma konusunda yaşamsal bir rol üstlendiğini belirtir. Asad'a göre, çeviri eyleminin niteliği şu unsurlar tarafından belirlenmektedir:⁴⁵

“Her iyi çeviri yabancı bir söylem yapısının çevirmenin kendi dilinde yeniden üretilmesi arayışındadır. O yapının (veya “tutarlılığın”) nasıl üretildiği tabii ki üzerinde çalışılan metin türüne (“şiiir,” “bilimsel analiz,” “anlatı,” vb.), çevirmenin dilsel kaynaklarına ve çevirmenin ve/veya okurun ilgi alanlarına bağlıdır. Her başarılı çeviri, belirli bir dilde belirli bir eylem dizisine, belirli bir

⁴⁴ Asad, 1986.

⁴⁵ A.g.e.: 156.

yaşam biçimine atıfta bulunduğu gerçeğini dayanak alır. Bu yaşam biçimi ne kadar kaynağa aitse, yeniden yaratım o kadar az mekanik olur.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, metin türü, dilsel kaynaklar ve çevirmenin/okurun ilgi alanlarıyla sınırlandırılan çeviri eyleminin, kaynak kültürü yansıtabildiği ölçüde başarılı olabileceği sonucuna ulaşılabilir. Bu bakımdan, erek metinde kaynak kültürdeki toplumsal yaşama ve eylemlere dair izler olması, yeniden yaratılan metni yalnızca devingen kılmakla kalmaz, aynı zamanda bu metinle etkileşim içerisine giren erek okurun erek kültüre dayalı bakış açısını da genişletir. Çeviri eylemi bu açıdan dönüştürücü bir rol üstlenir.

Asad'ın kaynak kültür odağındaki çeviri kavramsallaştırmasında ele aldığı noktalardan biri de, bağlamsal anlama dayalı söylemsel yapının ve yazar ve okur arasında metin aracılığıyla kurulan erk ilişkisinin çözümlenmesidir. Çevirmenin bu süreçte bir psikanalizci gibi hareket ettiğini öne süren Asad, kültürel çeviri eyleminin örtük anlamları belirlemekle eşdeğer olduğunu belirtir ve “yalnızca ana dili konuşan kişinin konuşmasında bildirdiği ve ana dilde dinleyen kişinin ister istemez kabul ettiği anlamların değil, ‘belirli bir ideal durumda’ bilimsel bir otoriteyle dili döndüğünce paylaşabildiği anlamların” çeviri sürecine dâhil edildiğini vurgular.⁴⁶ Kültürel çeviriye öteki ile empati kurarak örtük anlamları ortaya çıkaran ve erk ilişkisini bozan bir özellik atfedilmesi, Asad'ın, çeviri eylemini erklerüstü bir yere konumlandığına göstergesidir. Kültürel çeviri eylemi bu özelliği sayesinde hem söylemsel hem de söylem dışı bir etkinliğe dönüşmekte, yazın çevresinde az temsil edilen veya temsil edilemeyen kültürlerin görünürliğini artırmaktadır. Bu düşünce biçimi, sömürgeleştirilen kültürlerin sömürgeleştirilen güce ait siyasal, ekonomik ve toplumsal öğeleri kendi edebiyat dizgelerinden uzaklaştırmasına ve yerel öğelere dayalı ‘kendi’ edebiyatlarını kurmalarına aracılık eder.

Kültürel çevirinin ulusal edebiyat inşasında oynadığı rol, sömürgecilik sonrası edebiyat üzerine çalışmalar yürüten eleştirel kuramcı Homi K. Bhabha tarafından da ele alınmıştır. Çalışmalarında İngiliz sömürgeciliği sonrası Hint edebiyatı eserlerinde kültürlerarası etkileşim biçimlerini sorunsallaştıran Bhabha, sömürgecilik sonrası

⁴⁶ A.g.e.: 162.

edebiyat eserlerinde tek bir kültüre ait gerçeklerin yer almadığını, birden fazla kültüre ait öğelerin bir arada kullanıldığını öne sürer.⁴⁷ Bhabha, özellikle Hintli yazarların, kaleme aldıkları eserlerde ulusal kimliklerini açık etmek için Hintçe sözcüklere ve söz öbeklerine yer verdiklerini ve kendi ulusal kimliklerinin inşasında sömürgeleştiren kültür ile olan farkları öne çıkardıklarını belirtir. Yine de bu durumun sınırlı bir görüş sunduğunun altını çizen Bhabha'ya göre, “kültürel farka ilişkin göstergeler tekil veya bireysel kimlik biçimleriyle sınırlı değildir, çünkü diğer simgesel dizgelerde devamlı olarak sezdirilmeleri onları daima noksan bırakır ve kültürel çeviriye açık hale getirir.”⁴⁸ Gerçekten de, kaynak kültüre özgü dilsel kullanımlar yalnızca kaynak bağlam içerisinde anlam kazandığından, kültürel öğelerin sıklıkla kullanıldığı ve kültürel farkı vurgulamak amacıyla kaleme alınan edebi eserlerin çevirisi kültür odaklı bir yeniden yazmayı zorunlu kılar. Bhabha, birden çok kültüre ait öğelerin bir arada kullanılmasını ‘melezlik’ kavramıyla açıklarken, çeviri eylemini yazma eylemi karşısında ve edebiyat dizgeleri arasında şu şekilde konumlandırır:⁴⁹

“Çeviri, gösterilen ile gönderge arasında tekrar tekrar eşdeğerlik hareketi yaratan, ancak asla göstergenin eşbiçimliliğinin ötesine geçmeyen yazma eylemine ait simgesel kaderin yalnızca uç bir örneğini temsil eder. Dilin ‘yabancılığı,’ düşüncelerin berraklığını aşan çevrilemezliğin çekirdeğinde yer alır. Anlam aktarımı, farklı anlam sistemleri arasında veya içerisinde asla tam olarak gerçekleşemez, çünkü ‘çeviri dili, geniş kıvrımlara sahip bir pelerin gibi anlamsal içeriği sarar ... [bu dil] daha yüceltilmiş bir dili ifade eder, dolayısıyla bu içeriğe uymaz, çok kuvvetli ve yabancıdır.”

Yukarıdaki alıntıda, çeviri eyleminin, kaynak metnin tek dille sınırlı anlamsal içeriğini genişleterek ona yeni edebiyat dizgelerinde yeni temsiliyet alanları yarattığı ifade edilmektedir, bu açıdan, çeviri eylemi, tek dilde yazma eylemini aşar. Erek okurun erek metinle kurduğu yakınlık, kaynak metnin öğelerine yeniden temsiliyet kazandırır. Bu açıdan, her çeviri eylemi aynı zamanda kültürel çeviri sürecini de içerir.

1.1.4. Kültürel Dönemeç Yaklaşımı ve Feminist Açılımlar

1980’li yıllarda işlevselci yaklaşımın çeviri eylemine getirdiği kültürel açılımlar ve kültürel çeviri ile tartışmaya açılan melezlik ve yeniden yazma kavramları sonraki

⁴⁷ Bhabha, 1990.

⁴⁸ A.g.e.: 314.

⁴⁹ A.y.

yıllarda çeviri eylemine yönelik tartışmaların da merkezinde yer almıştır. 1980’li yılların sonlarında karşılaştırmalı edebiyat alanında çalışan Theo Hermans, Susan Bassnett, André Lefevere, Harish Trivedi ve Lawrence Venuti gibi araştırmacılar, çeviri eyleminin kültürlerarası ilişkileri dönüştürme potansiyeli ve çevirmenlerin edebiyat dizgesindeki fail rolü gibi konulara odaklanmış ve “kültürel dönemeç” [*cultural turn*] olarak adlandırılan kuramsal yaklaşımın ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Kültürel dönemeç kavramına yönelik ilk tartışmaların Theo Hermans editörlüğünde yayımlanan **The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation** [Edebiyatın Manipülasyonu: Edebiyat Çevirisi Üzerine Çalışmalar] (1985) başlıklı kitapta yer aldığı söylenebilir. Karşılaştırmalı edebiyat araştırmacısı olan Theo Hermans, kitabın girişin bölümünde çeviri metni kaynak metne göre, çevirmeni de kaynak yazar karşısında daha alt bir konuma yerleştiren bakış açısını eleştirir. Hermans’ın bu karşı duruşunun arkasında, çeviri eyleminin kaynak yazarın kaynak metni yazma sürecinde harcadığı emek kadar mesai gerektiren, başka bir dilde başka bir kültür bağlamında yeniden yazma süreci olduğu düşüncesi yatar. Ancak Hermans, çoğunlukla erek okurun çeviri metne erek dilde yazılmış bir kaynak metin muamelesi yaptığının, böylece çeviri metnin bu ikincil konumdan kurtulduğunun da altını çizer.⁵⁰ Bunun sonucunda, çeviri metin belirli bir kültür dizgesiyle sınırlı ve belirli bir ulusu temsil eden bir metin olmaktan çıkar. Erek kültüre dayalı bir yeniden yazma eylemi olarak çeviri, hem metni verili kültürel normların ve geleneklerin ötesine taşıma hem de yeni bir edebiyat dizgesinde özgün eser niteliği kazandırma misyonu üstlenir. Hermans’ın çeviri eylemini bir yeniden yazma eylemine eşitlemesi ve yazın dizgeleri ekseninde çeviri metne kaynak metin ile eşdeğer nitelik atfetmesi, çeviri araştırmalarında kaynak yazar-çevirmen, kaynak metin-çeviri ikiliğine dair görüşlerin değişmesinde ve yeniden yazma kavramına dayalı kültürel dönemeç yaklaşımının ortaya çıkmasında önemli bir eşiği de temsil eder.

Kültürel dönemeç yaklaşımı, Hermans’ın öne sürdüğü kültüre dayalı yeniden yazma kavramıyla ve çevirmenin kültürlerarası bir araçtan ziyade erek kültüre dayalı bir

⁵⁰ Hermans, 1985: 8.

yeniden yazar olduğu görüşüyle yakın bir ilişki kurmuş; yalnızca kültürel arka planın, ideolojinin, toplumsal yaşamın, ekonomik gelirin değil, aynı zamanda öznel bir birey olarak çevirmenin kararlarının çeviri metin üzerindeki etkilerini ve yansımalarını ele almıştır. Bu bakımdan, eşdeğerlik ve işlev odaklı araştırmalardan ayrılır. Eşdeğerlik ve işlev odaklı araştırmalarda çevirmen metnin kültürlerarası aktarımını gerçekleştiren bir aracı konumundayken, kültürel dönemeç yaklaşımında, erek dizge bağlamında bir yazar olarak tarif edilmiştir.

Kültürel dönemeç yaklaşımında çevirmenin yaratıcı konumundan hareketle çeviriye yeniden yazma niteliği yükleyen araştırmacılardan biri de, karşılaştırmalı edebiyat alanında çalışmalar yürüten Susan Bassnett olmuştur. Çevirmeni bir tür ‘özgürleştirici’ olarak gören Bassnett, “çevirmenin metni kaynak biçime ait sabit göstergelerden kurtararak kaynak metne göre ikincil konumunu ortadan kaldırdığını ve kaynak yazar, metin ve nihai erek okur arasındaki boşluğa görünür bir biçimde köprü kurma çabasında olduğunu” vurgular.⁵¹ Bu alıntı, çevirinin kaynak metne sadakat kavramıyla değil de, kaynak metindeki göstergeleri yorumlayan ve onlara yeni bir bağlam kazandıran çevirmenin yaratıcılığında hareketle tanımlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, erek metin, kaynak metne sadakat yerine, çevirmenin öznel yorumlama edimine dayanan, bağlamsal nitelik taşıyan ve kaynak metindeki göstergeleri aşan bir metin olarak tanımlanmıştır. Bu durum, önceki modellerde çeviriyi ‘doğruluk, etki ve tabii olma’ kavramlarıyla sınırlayan görüşlerin artık çeviri eylemini değerlendirme konusunda yetersiz kaldığının da göstergesidir.

Kültürel dönemeç yaklaşımında çevirmeni, tarafsız bir fail olarak değil, kendine ait toplumsal algısı, yorumlama edimi, metinsel kavrayışı ve duygu durumu olan bir fail olarak değerlendiren araştırmacılardan biri de karşılaştırmalı edebiyat alanında çalışma yürüten André Lefevere olmuştur. Lefevere’e göre, “çevirmenler ya erek dizge tarafından belirlenen sınırlar içinde kalmayı ya da baskın yazınsal normlara veya ideolojiye uymayarak metni yeniden yazmayı tercih ederler.”⁵² Lefevere tarafından çevirmenlere atfedilen bu seçme özgürlüğü onları dizgelerüstü bir yere

⁵¹ Bassnett, 2002 [1980]: 6.

⁵² Lefevere, 1992: 13.

konumlandırmaya da yardımcı olur. Çünkü kaynak dizgenin faillerinin yalnızca kaynak dizgeyle, erek dizgenin faillerinin de sadece erek dizgeyle ilişki içerisinde olduğu düşünüldüğünde, çevirmenlerin hem kaynak dizgeye dair kültürel arka plan bilgisine hem de erek dizgeyle ilişkili deneyimlere sahip olduğu fark edilmektedir. Bu durum, çevirmenlerin yeniden yazma eyleminin merkezinde olduğu düşüncesini beraberinde getirir. Bununla birlikte, çevirmenlerin bu süreçteki karar mekanizmalarını etkileyen hamilik unsurunun da göz önünde tutulması gereklidir. “İdeoloji, ekonomi ve statü” şeklinde üç bileşenden oluşan hamilik, çevirmenler üzerinde erk sahibi olan kurumsal yapılaşmayı temsil eder.⁵³ Hamiliğin ideoloji bileşeni, eylemlerin arka planındaki yapı, gelenek ve inançlara, ekonomi bileşeni, yeniden yazma eyleminin parasal değerine, statü bileşeni ise, yeniden yazma eylemi sonucu edinilen toplumsal itibara karşılık gelmektedir. Bundan hareketle, çevirmenlerin belirli inanç ve geleneklere göre belirli bir parasal değer karşılığında belirli bir itibar elde etmek için yeniden yazma eylemini gerçekleştirdikleri söylenebilir. Çevirmenlerin öznel yorumlama edimine ve seçme özgürlüğüne bu üç bileşene dayalı hamilik çerçevesi eklendiğinde Lefevre’in yeniden yazma kavramsallaştırması karşımıza çıkar.

Kültürel dönemecin en önemli kavramlarından olan yeniden yazma, sömürgeleştirilen-sömürgeleştirilen kültürlerin yazın dizgeleri arasındaki ‘asimetrik’ ilişkiler odağında da ele alınmıştır. Ötekiyi temsil etme amacıyla yola çıkan çevirilerde sömürgeleştirilen kültürün bir temsilden, nesne olmaktan öteye geçmediğini belirten kültür kuramcısı Tejaswini Niranjana, yeniden yazma eyleminin kurulu hegemonik söylem düzenini aşarak sömürgeleştirileni özgür kılacağına altını çizer.⁵⁴ Niranjana’ya göre, çeviri metinler, mevcut durumu şeffaflıkla ve tutarlılıkla yansıtma işlevini üstlenirken, sömürgeleştirilen ulusun tarihinin sonradan inşa edilmiş olduğunu açık bir biçimde göstermezler.⁵⁵ Çünkü nasıl ki çeviri metinlerin ‘niteliği’ ve ‘doğruluğu’ kaynak metne sadakat ile sınırlandırılıyorsa, sömürgeleştirilen ulusun yazın eserlerindeki konumu da sömürgeleştirilene tabii kılınmaktadır. Oysa hem tarih bilincini uyandırmak hem de

⁵³ A.g.e.: 16

⁵⁴ Niranjana, 1992.

⁵⁵ A.g.e.: 3.

özgün bir söylem evreni yaratmak için sömürgecilik sonrasında sömürgeleştirilen ulusa ait yeni yazın dizgesinin faillerinin (yazarlar, çevirmenler, editörler, okur, vb.) o döneme değin kaleme alınan eserleri yeniden yazmaları yaşamsal bir öneme sahiptir. Bu sayede, sömürgeci erkin yazın eserlerine yaptığı ‘idealist’ müdahaleler ve indirgemeci sömürgeleştirilen imgesi ortadan kaldırılabilir. Bu bağlamda, Niranjana, ulusal temsilin ve imgelerin yaratımında ve bu türden hegemonik öğelerin bertaraf edilmesinde yalnızca metinlerin değil, tarihin de yeniden yazılmasına ayrı bir önem atfeder.⁵⁶ Tarihin yeniden yazılması, bir unutma eylemi değildir, mutlak bir hatırlamayı da beraberinde getirir. Sömürgeci erkin sömürgeleştirilen üzerinde kurduğu hegemonyanın izlerinin silinmesi, ancak bir arada ve yan yana olma halinin kanıksanmasıyla mümkündür. Geçmişe ait travmaların arasından ‘özgün’ ve ‘doğal’ niteliklerin seçilip çıkarılması gerektiğine vurgu yapan Niranjana, çevirinin ve çevirmenlerin bu süreçte şu rolleri üstlendiğini belirtir.⁵⁷

“Batı dışındaki dünyanın hegemonik temsillerine meydan okuma dürtüsü, sömürgeci söylem tarafından sunulan ‘sahte’ öteki yerine ‘doğru’ bir öteki koyma arzusu olarak görülmemelidir. Bunun yerine, sömürgecilik sonrası, ‘çeviride’ hâlihazırda mevcut olduğundan, arayışımız, kökenlere veya öze değil, daha zengin bir karmaşıklığa, ‘benlik’ algılarımıza dayalı bir bütünlüğe, kimin ‘biz’ olduğuna dair ince elenip sık dokunmuş bir anlayışa yönelmelidir. Tam da burada, çevirmenler, heterojenliği yazmak, aryanlık mitlerine karşı uyarmak ve kökenlerin öteden beri daima defolu olduğunu göstermek için müdahalede bulunabilirler. Çeviri, bu durumda, ‘kapsayıcı’ bir güçten ezberbozan, bertaraf eden bir şeye dönüşebilir. Yeniden çeviri yoluyla başlatılan yapıbozumu, ‘tarihi’ okunaklı kılarak sömürgecilik sonrası alanı da ortaya çıkarır.”

Yukarıdaki alıntı, bir yeniden yazma biçimi olarak ele alınan çeviri eyleminin hem farklı yazın dizgeleri arasındaki hegemonik ilişkileri hem de belirli bir yazın dizgesi içerisindeki düşünce, görüş ve eğilimleri dönüştürme potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu noktada, çeviri eylemi, tek bir kökene dair mitlerden ve özcü düşüncelerden ziyade farklılıkların bir aradalığının yeniden yazımıyla özdeşleştirilmektedir. Aynı zamanda, sömürgeci erkin tekilci ve idealist düşünce yapısına dayalı sömürgeleştirilen imgesini ve bunu yaratan tarihsel gerçekleri yeniden okuma girişiminin de temelinde yer alır. Bu durumda, sömürgeleştirilen ve sömürgeleştirilen arasındaki asimetrik ilişkileri bozmada ve sömürgeleştirilen kültür

⁵⁶ A.g.e.: 88.

⁵⁷ A.g.e. s. 186.

dizgesindeki failerin kendiliklerini yeniden inşa etmesinde çevirmenlerin bir tür hatırlatıcı rolü üstlendiği söylenebilir. Hatırlatma eylemi, unutturulan tarihsel gerçeklerin hem sömürge döneminde kaleme alınan eserlerin yeniden yazılmış versiyonlarıyla hem de bu dönemde çevrilen eserlerin yeniden çevirileriyle canlı tutulmasına karşılık gelir. Çevirmenler yalnızca metni değil, aynı zamanda tarihi de yeniden yazanlardır. Çevirmenlere atfedilen bu rol, çeviri eylemini kaynak metne sadakat, eşdeğerlik, işlevsellik gibi dilsel, biçimsel ve biçimsel kavramlarla sınırlandıran bir kısım kuramcı tarafından öteden beri göz ardı edilmişse de, sömürgecilik sonrası edebiyat kuramları ve kültürel dönemeç yaklaşımı çevirmenleri edebiyat dizgeleri arasında daha görünür kılmıştır.

Sömürgecilik sonrası edebiyat kuramının etkisiyle kültürel dönemeç yaklaşımında çevirmenlerin görünürlüğü/görünmezliği tartışmaya açılmıştır. Çevirmenlerin edebiyat dizgeleri arasındaki görünürlüğünü/görünmezliğini sorunsallaştıran, çeviri tarihi ve şiir çevirisi alanındaki çalışmalarıyla tanınan Lawrence Venuti olmuştur. Venuti, çeviri eyleminin, dizgelerarası farklardan ötürü bir tür yeniden yazma eylemine dönüşmesinin kaçınılmaz olduğunu öne sürer.⁵⁸ Venuti'ye göre, “çevirmen, çeviri sürecinde erek/kaynak edebiyat dizgesini odak noktası olarak seçer, metindeki öğeleri erek dil, kültür, yazın bağlamına göre yerleştirir/yabancılaştırır, erek dilde yeniden yaratılan metnin yerlilik/yabancılık özellikleri bağlamında görünür/görünmez olur”.⁵⁹ Venuti, yerleştirme yöntemini, kaynak metnin yerel kültüre indirgenerek akıcı bir çeviri metin yaratılmasına dayandırır. Yabancılaştırma yöntemi ise kaynak metni yabancı kılan dilsel ve kültürel öğelerin öne çıkarılmasıdır. Böylece şeffaf bir çeviri metin ortaya çıkar. Akıcı çeviri metin, erek edebiyat dizgesinin diğer paydaşlarının (yazarlar, editörler, eleştirmenler, yayınevleri, okur kitlesi, vb.) erek kültürle sınırlı bakış açısını onaylamayı da beraberinde getirir, bundan dolayı kabul edilebilir bir metin olarak görülecektir. Oysaki şeffaf çeviri metin erek dizgedeki hiyerarşik yapılanmayı ve erek esere dair beklentileri sorgulama olasılığını taşır, dolayısıyla söz konusu paydaşlar tarafından ‘yabancı’ addedilerek marjinal bir konuma itilir. Yine de akıcılığın ve şeffaflığın sınırları bu süreçte karar verici mercii olan çevirmen tarafından

⁵⁸ Venuti, 1995.

⁵⁹ A.g.e.: 1-2.

belirlendiğinden, çeviri metnin ‘kabul edilebilir’ veya ‘marjinal konumunun’ da çevirmene bağlı olduğu söylenebilir. Çevirmenin, kaynak veya erek dil, kültür ve edebiyat dizgesini aşan dilsel-kültürel-edebi sorunlarla karşılaştığında, sorunun cevabını bulmak için kendi öznelliğine (siyasal görüş, cinsel yönelim, anlık duygu durumu, kaynak ve erek kültürle kurulan kişisel ilişkiler, vb.) dönmesi doğaldır. Bu durum, çevirmenin çeviri sürecinde kaynak yazara denk, çoğunlukla onu da aşan bir emek ortaya koyduğunun göstergesi sayılabilir. Çevirmen, kaynak metnin erek dizgedeki alımlanma biçimi üzerinde kurduğu denetimle, harcadığı çabayla ve ortaya çıkardığı erek metinle, en önemlisi bu süreçte öznelliğine dair yansımalarla erek edebiyat dizgesinde görünürlük kazanır.

Öteden beri çevirmenler yazarlar karşısında ikincil bir konuma yerleştirilip marjinalleştirildikleri için, görünürlüğün elde edilmesi daima kolay değildir. Çevirmenlerin görünürlük yolunda önündeki en gerçekçi seçeneklerden biri direnme stratejisi geliştirmektir. Direnme stratejisinin, “sözlük sayfalarına dalmayı, alternatif anlamlar çıkarmayı ve yabancı metni taklit eden ve aşan umulmadık sözcükler ve deyimler keşfetmeyi” tetiklediğini belirten⁶⁰ Venuti, bu süreç sonunda ortaya çıkarılan metnin hem çevirmeni hem de okuru kültürel kısıtlama ve baskılardan kurtaran, öteki kültüre dair bakış açısı kazandıran, farklı kültürlere bir araya gelme olanağı sunan bir alana dönüştüğünün altını çizer. Bu bağlamda çeviri metinler kaynak metnin kaynak dizge bağlamında yarattığı etkiden daha büyük bir potansiyele sahiptir. Söz konusu potansiyel, kaynak metin-çeviri metin ikiliğini kırmakla kalmaz, aynı zamanda çevirmeni erek dilde özgün eser olarak okunacak çeviri metnin yazarı olarak konumlandırarak ona atfedilen ikincil konumu geçersiz kılar.

Bu bakımdan, yeniden yazma stratejisinin, baskı mekanizmalarına (sömürgeci bakış açısı, kültürel hegemonya, kölelik rejimi, sınıf çatışması, ırkçılık, vb.) direnme ve bunları manipüle etme yolu olarak erek dil, kültür ve yazın dizgesine ait eşitsizlikleri (kültürel, toplumsal, ekonomik, siyasal, cinsel, vb.) sorgulama olasılığını beraberinde getirdiği sonucuna ulaşılabilir. Bu eşitsizliklerden biri de edebiyat dizgesindeki kadın faille yönelik bakış açısıdır. Yazar/çevirmen ve kaynak metin/çeviri ikiliğinden

⁶⁰ A.g.e.: 296.

hareketle kadın faillerin yazın dizgesinde erkek failler karşısındaki görünmez konumunu tartışmaya açan feminist çeviri yaklaşımı, yeniden yazma eylemi yoluyla toplumsal cinsiyet bağlamındaki eşitsizliklerin ortadan kaldırılıp kaldırılamayacağı sorusuna odaklanmıştır.

Örgütlü feminist mücadelenin filizlenmeye başladığı 1960'lı yıllardan itibaren kapsamı sürekli genişleyen feminist eleştiri çalışmalarının erkek/kadın hiyerarşisine ilişkin eleştirel açımlarının da feminist çeviri yaklaşımının ortaya çıkmasındaki etkisi yadsınamaz. Feminist çeviri yaklaşımında, bir kültürden bir başkasına çeviri yoluyla aktarılan dilsel ayrımcılıklar, ataerkil baskı mekanizmalarının dizgesel etkileri, bunların dönüşüm olanakları sorgulanmıştır. Özellikle Kanada çeviri ekolünün öncülük ettiği feminist çeviri yaklaşımı çevresinde yapılan tartışmalarda, cinsiyete dayalı ayrımcı dil kullanımı, dişil dilin temsili, kadın faillerin görünürlüğü gibi konulara yer verildiği görülmektedir.

Kültürel dönemeç yaklaşımında manipülasyon ve direnme ile özdeşleştirilen yeniden yazma kavramını feminist söylemle birlikte ele alan ilk araştırmacılardan biri feminist eleştirmen ve akademisyen Barbara Godard olmuştur. Feminist söylemin, kurulu edebiyat geleneklerinin karşısına yeni metinleştirme yolları çıkararak onlara adeta meydan okuduğunu belirten Godard, İngilizcede erkek (*man*) sözcüğünden türetilen *manhandling* [kaba kuvvete başvurma] kavramını çeviri eylemi ekseninde yeniden bağlamsallaştırmış, 'kadınca bir yol tutma' anlamına gelen *womanhandling* kavramını ortaya atmıştır.⁶¹ 'Kadınca bir yol tutma,' kendini geri planda tutan ve mazlumca davranan çevirmen yerine, anlam yaratma sürecine etkin bir şekilde katılabilen ve çeviri sürecinde metne özdüşünsel müdahalelerde bulunabilen bir çevirmen yerleştirmeyi amaçlar. Kadın faillerin (yazarlar, çevirmenler, editörler) görevi, erkek egemen anlayışın ilk elden dil aracılığıyla topluma yaydığı cinsiyet ayrımcı görüşleri bozuma uğratmak için sözcüklerin birincil anlamlarını işlevsizleştirmek ve örtük anlamları ortaya çıkarmaya dayalı bir manipülasyon stratejisi izlemektir. Ataerkil baskı mekanizmalarına karşı mücadele eden bir feminist aktivist tutumu önceleyen 'kadınca bir yol tutma' anlayışı, gerek metin içi (dipnot, italik/kalın yazma, açıklama,

⁶¹ Godard, 1990: 50.

vb.) gerek metin dışı (önsöz yazımı, çeviri inceleme yazıları, vb.) yollarla kadın çevirmenin erek dizgede görünürlük kazanmasına ve kadın deneyimlerine ve onların dille ilişkisine dair yeni bakış açıları keşfedilmesine aracılık eder. Bu açıdan, hem çeviri sürecine ve metne olan yaklaşımı hem de erek dizgedeki olası etkileri bağlamında bir tür yeniden yazma eylemi olduğu söylenebilir. Feminist çeviri paradigmasının inşasında önemli bir yeri olan bu kavramsallaştırma, feminist çeviri stratejilerinin imkânlarını sorgulayan diğer araştırmacılara da ilham kaynağı olmuştur. Bir sonraki başlıkta, feminist çeviri paradigmasını inşa eden araştırmacıların çeviri sürecine ve çevirmen kimliğine ilişkin görüşleri ele alınacak ve feminist çeviri kavramsallaştırması ile toplumsal eylem kuramı arasındaki bağlantılar tartışmaya açılacaktır.

1.1.5. Feminist Çeviri Paradigması ve Toplumsal Eylem Kuramı

Feminist çeviri paradigmasının ortaya çıkışı, kadının erkekten daha alt bir konumda yer aldığını öne süren hegemonik bakış açısının çeviri yoluyla dönüştürülme imkânlarının sorgulanmasına dayanır. Kanada’da Fransızca konuşulan Quebec bölgesi özelinde edebiyat eleştirisi ve dilbilim alanında çalışmalar yürüten feminist araştırmacılar, sömürgecilik sonrası araştırmaların ırk temelli ayrımcılığa getirdiği eleştiriler ile toplumsal cinsiyet odaklı çalışmaların ataerkil sistem tarafından dayatılan cinsiyetçi bakış açısına karşı mücadele alanları inşa etme arzusunu birlikte ele almıştır. Bu süreçte, feminist çeviri eylemi de ırk ötesinde farklı uluslardan ve kültürel arka planlardan kadınların ortak bir mücadele alanı oluşturmasına ve ataerkine karşı ‘cephleşmesine’ yönelik bir mecra olarak konumlandırılmıştır. Bu bağlamda, Barbara Godard’ın edebiyat eserlerine yansıyan cinsiyetçi dil kullanımının ve verili geleneksel kültürel düzgülerin manipüle edilerek yeniden yazılmasına dayandırdığı feminist çeviri kavramsallaştırması, çevirinin kültürel bir yeniden yazma olduğu sorunsalını temel alan kültürel dönemeç yaklaşımından sonra feminist çeviri eylemiyle anılan bir paradigmanın ortaya çıkışında önemli bir rol üstlenmiştir. Godard’ın öne sürdüğü ‘kadınca bir yol tutma’ stratejisi, bir yöntem önerisi olarak değerlendirilebileceğinden, feminist çevirinin bir yaklaşımdan çıkıp bir paradigmaya dönüşmesinin de zeminini hazırladığı söylenebilir.

Godard ile aynı dönemde çalışmalar yürüten Kanadalı çeviribilimci Lori Chamberlain de edebiyat dizgelerindeki toplumsal cinsiyete dayalı hiyerarşilerden hareketle paydaşlar arasındaki ilişkilene biçimlerini tartışmaya açmıştır. Chamberlain'in çalışmalarının odağında, feminist düşünceye ait eleştirel zeminin çeviri edebiyat alanındaki uygulamaları bulunur. Feminist araştırmaların çeviri ile ilişkisini değerlendiren Chamberlain, edebiyat dizgesindeki kadın faillerin (yazar, çevirmen, editör, vb.) görünmezliğini kaynak metin/çeviri hiyerarşisiyle özdeşleştirir ve feminist çeviri araştırmalarının kapsamını şu şekilde ele alır:⁶²

“Feminist araştırma kadınların yazın eserlerine, akademik yazın türleri içerisinde daha önce marjinalize edilen veya baskılanan yazın eserlerine önemli miktarda yer vermiştir. Bu sayede, erkek dünyasında düzgülenen kuramlar ile kadın yazara ait gerçekler arasındaki çatışmayı da odak noktasına almıştır. Bu türden bir araştırma, yazın ve üretim kavramlarımızın şekillendirilmesinde rol oynayan toplumsal cinsiyeti açık ederek, çeviriyi bir orijinal kavramına karşı aşağı bir konuma yerleştiren hiyerarşileri yeniden değerlendirmemize yol açar.”

Yukarıdaki alıntıda, kadın failleri görünmez kılan dizgesel ilişkileri dönüştürme hedefini izleyen feminist araştırmaların edebiyat ve üretim kavramlarına dair bakış açımızı da değiştirdiğinin altı çizilmiştir. Chamberlain'e göre, ayrımcı bakış açısının dönüşmesinin ön koşulu, feminist eleştiriden beslenen bir yaklaşımla edebiyat eserlerinin yeniden yazılması ve çevrilmesi, bu süreçte cinsiyete dayalı dilsel, kültürel ve toplumsal ayrımcılık mekanizmalarının görünür kılınmasıdır. Böyle bir ihtiyacın ortaya çıkmasının nedeni, edebiyat dizgesinde yer alan veya çeviri yoluyla edebiyat dizgesine dâhil edilen her türden metnin öteden beri verili hiyerarşik unsurları doğallaştırması, yaygınlaştırması ve kalıcı hale getirmesidir. Özgün veya çeviri fark etmeksizin, tüm metinlerin yeniden yazılması, görünmez bir konuma hapsedilen kadın failleri yeniden görünür kılacak ve kadın öznelliğinin yeniden inşa edilmesinin önünü açacaktır.

Kadın çevirmenlerin görünürlüğüne katkıda bulunabilecek feminist çeviri stratejilerine odaklanan Kanadalı çevirmen, editör ve feminist aktivist Luise von Flotow, özellikle kadın düşmanı nitelik taşıyan geleneksel dilin üstesinden gelmek, onu bozuma uğratmak ve ona karşı saldırıda bulunmak için metinlerde deneysel bir dil

⁶² Chamberlain, 1988: 468.

kullanıldığıının altını çizmiştir.⁶³ Deneysel dil kullanımı, dildeki yerleşik cinsiyetçi kalıpların (kadın karşıtı deyimler ve atasözleri, kadınlığa atfedilen aşağılayıcı sıfatlar vb.) yeniden yazılma imkânını beraberinde getirir ve erek okurun merakını ve ilgisini artırır. Bu sayede, kadın yazarın cinsiyet kimliğine daha fazla dikkat çekilmiş olur. Ancak kadın yazarın görünürlüğü deneysel dil kullanımıyla sınırlı değildir. Flotow’a göre, ekleme [*supplementation*], önsöz ve dipnot kullanımı ve ele geçirme [*hijacking*] başta olmak üzere görünürlüğü artıran birçok feminist çeviri stratejisi bulunur.⁶⁴ Ekleme stratejisi, ayrımcı düşünceye dayalı dilsel öğelerin açıklama ve eklemeler yoluyla değiştirilip ‘iyileştirilmesine’ karşılık gelir. Bu stratejinin en önemli tarafı, metnin anlam evreninin feminist bir yönde geliştirilmesi ve ayrımcı düşünceye ait yansımaların bertaraf edilmesidir. Önsöz ve dipnot stratejisi ise, çevirmen kararları konusunda erek okuru bilgilendirme amacını taşır. Çeviri önsözü, çevirmenin amacına, metne olan yaklaşımına ve çeviri sürecinde başvurulan stratejilere dair bir tür ‘manifesto’ olarak görülebilir. Diğer yandan, dipnot kullanımıyla, erek metinde muğlak kalan kısımları açıklamak, diğer feminist metinlere gönderme yapılarak erek okurun feminist okumalara yönelik ilgisini artırmak amaçlanabilir. Bu durum, metni okuma sürecinde kadın çevirmenin varlığını erek okura sürekli anımsatır. Ele geçirme stratejisi, kadın yaşamıyla ilişkili kavram ve ifadelerin kasti bir biçimde öne çıkarılarak metnin düzeltilmesidir. Kadın karşıtı ifadelerin tırnak işaretiyle belirtilmesi, dipnotlarla açıklanması, ayrımcılık karşıtı ifadelerin parantez içinde verilmesi ele geçirme stratejisinin alt yöntemleri olarak kabul edilebilir.

Flotow’un yukarıdaki üç stratejiye dayandırdığı feminist çeviri kavramsallaştırması, “kim, neden, hangi koşullarda, hangi erek kitle için yeniden yazıyor?” sorusunu yanıtlamamıza imkân tanır ve çeviri kararlarının açıklanabildiği takdirde müdahalenin sınırları olmadığını ortaya koyar. Flotow, feminist çeviri eyleminde “sadakat ve eşdeğerlik yerine, farklılığın, yersizyurtsuzlaştırmanın (metni ait olduğu mekândan koparma), yer değiştirmenin (metnin başka bir kültüre sürgün edilmesi) ve etkileşimin (kaynak ve çevrilen dillerin kesişimi) öne çıkarılmasının mantıklı olduğunu”

⁶³ Flotow, 1991: 72.

⁶⁴ A.g.e.: 74.

belirtmiştir.⁶⁵ Bu bakımdan, feminist çeviri eyleminde, kaynak metnin kültürel bağlamından koparılarak yeniden bağlamsallaştırılması, çeviri metnin farklılığının açık edilmesi ve erkek kültürün diğer failleriyle etkileşime girmesi önceliklidir. Bu sürecin çevirmenin öznelliğinden izler taşıdığı düşünüldüğünde, anlamın, “belirli bir amaç için belirli bir bağlamda belirli bir birey tarafından oluşturulan belirli bir döneme özgü” bir öge olarak konumlandırılması kaçınılmazdır.⁶⁶

Yukarıdaki bilgilerden hareketle, Godard’ın manipülasyona dayalı feminist çeviri kavramsallaştırmasının, Chamberlain’in feminist eleştiri temelli yaklaşımının ve Flotow’un feminist çeviri stratejilerinin birbirini tamamlayıcı nitelik taşıdığı fark edilmektedir. Bu durum, çevirmen kararlarının kuramsal bir temele dayandırılmasını kolaylaştırmış ve feminist çeviri eyleminin alternatif ve marjinal konumunu değiştirerek onun sistematik bir düşünce biçimine, bir paradigmaya dönüşmesine aracılık etmiştir.

Feminist çevirmenlerin süreç içindeki kararları, Kanadalı çevirmen, editör ve eleştirmen Sherry Simon tarafından da ele alınmıştır. Simon, çeviri edebiyat metinleri üzerinde yaptığı çalışmalarda çevirmenin öznelliği ile metnin yorumsal olanakları arasındaki ilişkiye odaklanmış, cinsiyete dayalı ayrımcılığın çevirmen üzerindeki etkilerini sorgulamaya açmıştır. “Ayrımcılığın her tür biçiminden uzakta yeni bir kadın özne yaratılabilir mi?” sorusunu soran Simon, kadın öznenin yeniden inşasında feminist çevirinin şu türden bir işlev üstlendiğini belirtir:⁶⁷

“Feminist çeviri, gördüğümüz gibi, kültürel anlam için bir tür pilot bölge görevi görür. ‘Erkek’ sözcüğü ne anlama gelir? Bunun anlamına ve dilin toplumsal cinsiyetlendirilmiş boyutlarının önemli veya önemsiz oluşuna kim karar verir? Toplumsal cinsiyetin dil içerisindeki tarihi ve ideolojik rolünü belirgin kılan, anlamı çevreleyen ve yeniden inşa eden öznelliğin rolünün üzerinde duran feminist çevirmenler kadınların kültürel kimliğini ön plana çıkarır.”

Yukarıdaki alıntıda, feminist çeviri eyleminin, ataerkil düşünceyle sınırlı alımlama ve uslamlama biçimlerinin ötesinde alternatif bir bakış açısını yansıttığı ve kültürel kimliklere atfedilen verili özellikleri tartışmaya açtığı belirtilmiştir. Ataerkil baskı

⁶⁵ Flotow, 1997: 44.

⁶⁶ A.g.e.: 96.

⁶⁷ Simon, 1996: 133.

mekanizmaları ve ayrımcı dil unsurları, tarihsel süreçte toplumsal yapının doğal bir parçası haline geldiğinden, feminist çevirmenler, anlam inşası sürecini denetim altına alarak toplumsal cinsiyete dayalı ikilikleri sorgulamak için gerekli ideolojik zemini inşa etmeyi amaçlamaktadır. Bu sorgulama sürecinde, feminist çeviri yaklaşımı, cinsiyetten bağımsız yeni bir çevirmen özne tanımını ortaya atar. “Cinsiyetten bağımsız” çevirmen tanımı, çevirmene ait özneliği biyolojik/toplumsal cinsiyetle sınırlandırmaz ve erek dil, kültür ve yazın dizgesinde yeni öznellik alanları yaratma arzusunun somutlaştırılmış biçimidir. Yeni öznellik alanlarında gerçekleştirilen feminist çeviri eylemi, erek dizgenin hem erkek hem de kadın paydaşları için ortak bir aktivist eyleme dönüşür ve yeni kimlik tanımları gerçekleştirme potansiyeline sahiptir.

Feminist çeviri eyleminin metin çözümlemesi yerine, direnme eylemine daha büyük öncelik verdiğini belirten Amerikalı kuramcı, çevirmen Douglas Robinson, feminist çeviri kuramının şu yolları izlediğini öne sürmüştür:⁶⁸

“1 Kadınların çevirmen ve çeviri kuramcısı olarak kayıp veya göz ardı edilmiş tarihini yeniden keşfetmek [...]

2 Anaakım Batı çeviri kuramını destekleyen ataerkil ideolojileri açığa çıkarmak [...]

3 Tutarlı ve etkin bir feminist çeviri eylemi formüle etmek: Feminist çevirmenler erkek yazarları çevirmeli midir, nasıl çevirmelidir? Erkek yazarlar ve feminist olmayan kadın yazarlar propaganda amaçlı çeviri yapmalı mıdır? Öyleyse, feminist çevirmen yazarın cinsiyetçiliğine veya diğer geleneksel değerler sistemine dikkat çekme girişiminde bulunmalı mıdır, yoksa metni daha ilerici bir bakışa dönüştürmeli midir? Kaynak metnin şu ya da bu özelliğinden yola çıkarak yeni bir feminist dil yaratmaya çalışan feminist yazarları çevirirken, erek dil de nasıl ve ne dereceye kadar yeniden düzenlenmelidir?”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, feminist çeviri kuramının çıkış noktasının, kadın faillerin çeviri tarihi içerisindeki yerini iyileştirme ve çeviri kuramına dâhi nüfuz etmiş olan cinsiyetçi görüşleri (sadakatsiz güzeller söylemi) görünür kılma arzusu olduğunun altı çizilmiştir. Bu arzunun gerçekleştirimi ise, tutarlı ve etkili bir feminist çeviri eylemi yaratılmasına bağlıdır. Robinson’un çevirinin amacına ve metne yapılan feminist müdahalelere yönelik soruları, çeviri etiğine ilişkin tartışmaları da tekrar gündeme getirmiştir. Feminist çeviri etiği, çevirmenin metin seçiminden çeviri

⁶⁸ Robinson, 1997: 198.

sürecinde uyguladığı stratejilere kadar farklı konulara odaklanır ve metne yapılan her türden feminist müdahalenin nedenlerinin sorgulanmasına, kuramsal temellere dayandırılmasına ve kuramsal bir bakış açısıyla açıklanmasına yardımcı olur. Feminist çeviri etiğine dayalı bu yeni bakış açısı, çevirmenin arka planının (kim?), ataerkil düşünce yapısıyla yakından ilişkili olan toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel bağlamın (neden?), o günkü çeviri piyasası koşullarının (hangi koşullarda?) ve erek dizgenin beklenti ve ihtiyaçlarının (hangi erek kitle için?) gözden geçirilmesi için temel oluşturur.

Sömürgecilik sonrası edebiyat üzerine çalışmalar yürüten Simona Bertacco, feminist çeviri etiğini “farklılığın etiği” olarak tanımlar.⁶⁹ Bertacco’ya göre, farklılık etiği bağlamında “farklılık, hem standart dili, standart metin türlerini, erek kültürdeki standart değerleri istikrarsızlaştırmaya yarayan biçimsel ilkeye hem de kaynak metnin kültürel başkalığının ve yeniliğinin kıymetli hale getirilmesine karşılık gelir”.⁷⁰ Bu tanım, feminist çeviri sürecinde ayrımcılık içeren standart dil ve metin özellikleri bozuma uğrattılırken, kaynak metne atfedilen kültürel farklılıkların da göz ardı edilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Feminist çevirmenler çeviri eyleminde metne müdahaleye öncelik verdiğinden, metnin farklı bir kültüre ait olduğu gerçeği gözden kaçırılabilir. Bu da kültürlerarası bir eylem olarak çeviriye ait kültürel boyutun ideolojik kaygı ve meselelerin gerisinde kalmasına neden olur. Bundan dolayı, metne müdahaleler yoluyla görünür olmayı amaçlayan feminist çevirmenin görünürlüğü azalır ve feminist çeviri eylemi bir tür paradoks halini alır.

Çeviri eyleminin etik bağlamına ilişkin soruşturmalarda, çeviri eyleminin kültürlerarası niteliğinin korunmasının ancak ve ancak çeviri metindeki kültürel öğelerin aktarımıyla mümkün olduğu ortaya atılmıştır. Fransız yazar Maurice Constantin-Weyer’in *La bourrasque* [Ani rüzgâr] adlı kitabının İngilizceye çevirisinde metindeki iki bölüm yerine kendi yazdığı iki bölümü ekleyen isimsiz çevirmenin görünürlüğü sorunsallaştıran karşılaştırmalı edebiyat araştırmacısı Albert Braz’a göre, çeviri süreci ‘kültürötesileştirme’ kavramıyla özdeşleştirilebilir ve çeviri eylemi,

⁶⁹ Bertacco, 2003.

⁷⁰ A.g.e.: 243.

“ötekilik kılığına bürünerek yerli öğeleri üretmeyi değil, yabancı kültürlerle ait öğelerin dönüşümünü gerektirir”.⁷¹ Braz, çeviri eylemini yabancı kültürlerle ait öğelerin dönüştürülmesi üzerinden tanımlasa da, feminist çeviri eylemi, doğası gereği çevirmenin kaynak metni ‘kendine mal etme’sinden doğar ve ayrımcı öğelerin çevirmenin öznel bakış açısıyla yeniden yaratımını ‘doğal’ bir gerçek olarak sunar. Çevirmen hem çeviri metne yazdığı önsözde hem de dipnotlar yoluyla çeviri kararlarını görünür kıldığından, erek okur en başından beri metnin sınırlarının ihlal edildiğinin farkındadır. Bu durum, bireysel ve kolektif direniş eylemini merkezine alan feminist çeviri eyleminin etik bir temelde meşrulaştırılmasına olanak sağlar. Bu sayede, çevirmeni kültürlerarası bir aracı ve iletişim uzmanı konumuna indirgeyen, çeviri eylemini de hamilikle sınırlayan bakış açısı geçerliliğini yitirecek ve çevirmenin bağımsız kararlar alan feminist bir özne olarak konumlandırılması kolaylaşacaktır.

Çevirmenin feminist bir özne olarak eylemselliği, feminist bir duyarlılıkla hareket etmeyi ve feminist olmanın beraberinde getirebileceği olası sonuçları kabul etmeyi de içerir. Çalışmalarında görsel-işitsel çeviri ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi ele alan Eva Espasa, “feminist metinlerin çevirisinde başlangıç noktasının, genelde feminist olarak hareket etmek, feminist olmayı bir kimlik olarak, kişisel, ideolojik ve kurumsal sonuçları olabilecek bir eylem olarak kabullenmek olduğunu” vurgulamıştır.⁷² Feminist olmak, bu durumun tartışmaya veya muhalefete yol açabileceği yerlerde dahi bu kimliği savunmak demektir. Bu da sürekli görünür olmayı zorunlu kılar. Yazın dizgesinde sürekli göz önünde olmak, feminist çevirmenin kimliğini ve konumunu devamlı olarak gözden geçirmesine yol açar. Ataerkil düzende kadınların yaşamını denetim altında tutan eril gözün toplumun her alanını işgal etmiş olması, kadın failin bilginin doğasına yönelik sorgulamalarını artırır ve epistemolojik bakış açısını güçlendirir. Feminizm ve ulusötesi edebiyat alanında çalışmalar yürüten araştırmacı Xuefei Bai, feminist çevirmenlerin yazın dizgesinde çeviri yoluyla temsil edilen öznel konumuna yönelik şu soruların sorulabileceğini öne sürer:⁷³

“Kadın çevirmen, ezilen konumunun ona herhangi bir “epistemolojik ayrıcalık” verip vermediğini ya da erkek gücünü kutsayan metinlere erişim için olası

⁷¹ Braz, 2007: 25.

⁷² Espasa, 2008: 1.

⁷³ Bai, 2010: 11.

alternatifler sağlayıp sağlamadığını düşünmek zorunda kalabilir. Bir kadın çevirmenin deneyimi ve epistemolojik bakış açısı, erkek meslektaşlarınınkinden farklıysa, erkeğin gücünü kutsamak veya sorgulamak/mezdan okumak/bozmak anlamında bu fark cinsiyet ilişkilerinde nasıl bir işlev üstlenir? Hem kadın hem de çevirmen olmak, erkek gücü ve kadınların temsiliyeti bağlamında dikkatli olmak için yeterli midir, yoksa kadının ezilmesine direnmek ve bunu önlemek için hem feminist hem de çevirmen olmak mı gerekir? Feminist çevirmenlerin ortaya çıkışı ve onların müdahaleci yaklaşımları bu sorular için belli belirsiz cevaplar sunar.”

Yukarıdaki alıntıda, erkek gücünü sorgulama/bozuma uğratma noktasında çeviri metinlerde hangi kimliğin epistemolojik ayrıcalık sağladığını belirlemek için iki soru sorulmuştur. Bai, biyolojik cinsiyetle sınırlı, özcü bir bakış açısı yerine kadınlık deneyimi ile kazanılan feminist duyarlılığın, kadın faile epistemolojik bir üstünlük kazandırdığına yukarıda gönderme yapsa da, feminist çeviri eylemi sonucu ortaya çıkarılan erkek metin cinsiyete dayalı ilişkileri yeniden bağlamsallaştırdığı ölçüde başarılı kabul edilir. Bu durumda, ataerkil baskı mekanizmalarına ve cinsiyet ayrımcı düşüncelere dair erkek okuru bilgilendiren ve buna karşı harekete geçiren erkek metnin, feminist çeviri bağlamında daha geçerli görüldüğü fark edilebilir.

Erek okurun erkek metinde karşılaştığı eleştirel görüşler, özgün eser ve çeviri arasındaki farka dair bilinç düzeyini artırır ve kadın imgelerini ve toplumsal cinsiyetlendirilmiş söylemleri bozuma uğratma amacını taşıyan ‘feminist gerçekler’ uğruna kaynak metnin yeniden yazılmasını meşrulaştırır.⁷⁴ Böylece erkek kültürde çeviri eylemine ilişkin yeni eğretilmeler ortaya çıktığında, yerleşik kültürel, toplumsal ve cinsiyetçi söylemlerin bozuma uğratılması ve yaratıcı ve feminist failerin eleştirel yazın ve çeviri gibi çeşitli alanlarda yenilikçi şekillerde temsil edilmesi kolaylaşır. Feminist çeviri eyleminin yarattığı temsil alanlarından hareketle kadınların yazar, entelektüel, çevirmen rollerini tartışmaya açan Eleonora Federici, “ortaya çıkan yeni meydan okuyucu eğretilmelerin kadınların eserlerini beden, kimlik, toplumsal ve kültürel ‘konum’ odağında yeniden düşünme ihtiyacını erkek okurun zihninde canlandırdığını” vurgulamıştır.⁷⁵ Zihinde canlandırılan ve kanıksanan bu ihtiyaç, erkek okuru anlam üretim sürecinde işbirliğine çağırır.

⁷⁴ Federici, 2011: 369.

⁷⁵ A.g.e.: 372.

Kadınların ezilmesini besleyen ve normalleştiren dilin işlevinin sorgulanması, heteroseksist dil kullanımının yapıbozum sürecine katılma ve dilin bir direniş ve güçlendirme aracı olduğunun fark edilmesi, erek okuru edilgen konumundan çıkarır ve ‘zımnî okura’ dönüştürür.⁷⁶ Feminist söylem ve ulusötesi edebiyat alanında çalışmalar yürüten Emek Ergün, zımnî okuru, anlamın yaratımında etkin bir biçimde işbirliği yapmaya zorlanan, metnin asıl hitap ettiği varsayımsal okur olarak tanımlar. Erek okurun zımnî okur olarak okuma sürecinde etkin bir rol üstlenmesi, hem feminist çevirmenin çeviri eylemi sırasında harcadığı emek ile hem de kadınların toplumsal deneyimleriyle empati geliştirmesine zemin oluşturur. Empati duygusu, okuma sürecinde özdeşleşimselliği ve özeleştiriyi de beraberinde getirdiğinden, okurun çevirmenle özdeşlik kurmasına aracılık eder. Feminist çeviri eyleminin bireysel bir direniş alanından çıkıp toplumsal bir mecraya dönüşmesinde ve etik bir zeminde tartışılmasında bu durumun etkisi kaçınılmazdır.

Farklı özel alanlarda gerçekleştirilen her çeviri eylemi gibi, feminist çeviri de feminist kurama ait eleştirel fikirleri ve görüşleri erek kültürde yayma amacıyla yola çıkmıştır. Bu aktarım sürecini daha iyi anlamak için, üretimden erek okurun alımlamasına kadar feminist bilgi birikiminin dolaşımını ele alan bir çözümleme yaklaşımının geliştirilmesi gereklidir. Feminist kuram ve kültürel incelemeler alanında çalışmalar yürüten Claudia de Lima Costa, feminist bilgi birikiminin yayılımıyla ilgili olarak “feminist kavramlar hangi yollarla ve hangi rotalardan geçerek farklı temsiliyet ekonomilerinde geçici (hatta kalıcı) bir yer edinir?” sorusunu sormuş ve “çeviri, yayın ve dağıtım sürecini düzenleyen somut bir mecra olduğu takdirde metinlerin yer değiştirmesinin mümkün olduğunun” altını çizmiştir.⁷⁷ Feminist bilgiyi yayan mecralar düşünüldüğünde, ilk akla gelenler, feminist dergiler, akademik yayınlar ve yazı işleri ile ilgili eserlerdir. Özellikle Asya ve Güney Amerika’da feminist hareketleri ve feminist çeviri faaliyetlerini inceleyen Margara Millan, “feminizm ile ulusal siyaset, akademik bilginin ulusötesi yayılımı ile yerel çeviri/kendine mal etme/yeniden değerlendirme süreçleri arasındaki ilişkinin karmaşıklığını dile getirmede feminist dergi ve yayınların ayrıcalıklı bir konumda olduğunu”

⁷⁶ Ergün, 2013: 18.

⁷⁷ Costa, 2014: 138.

belirtmiştir.⁷⁸ Feminist yayınların söz konusu ayrıcalıklı konumu, onları kadın gruplarını bir araya getiren ve feminist hareketin gidişatına dair tartışma zemini sunan birer siyasal mecraya dönüştürür. Bu mecralarda yürütülen kolektif yayıncılık faaliyetleri ve feminist çeviri etkinliği, toplum içindeki kadınların feminist ittifaklar kurması ve geleceğe yönelik feminist hedeflerini açıklaması için de bir tür tartışma alanı haline gelir. Bu açıdan, feminist yayınların, cinsiyet ayrımcı söylem mekanizmalarından doğan toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel sorunların yazılı dilin soyut düzlemini aşmasına ve kadınların geleceğini hedef alan toplumsal eylemlerin gerçekleştirilmesine de olanak sağladığı fark edilebilir.

Feminist yayınların sunduğu kolektif düşünce alanlarında gerçekleştirilen çeviri etkinliği, toplumsal hareketleri şekillendiren siyasal ilişkileri hem toplumsal sınıfların hem de ulusal sınırların ötesine taşır. Sınıf, bölge ve ulus sınırlarını aşan bir ilişkiler ağı tarafından belirlenen örgütlenme biçimlerinin çeviri sürecinde özel bir rol oynadığını öne süren Millie Thayer, bu türden örgütlenmelerin, “aynı coğrafi bölgedeki az ayrıcalıklı veya nüfuzlu diğer hareketler için çoğunlukla söylem kırıcı özellik üstlendiğini” belirtir ve feminist söylem kırıcılar tarafından yürütülen çeviri faaliyetlerinin de söylemsel güçten doğan eşitsizlikler çevresinde gerilimi tırmandırarak potansiyel feminist siyasal eylemler için imkân yarattığına dikkat çeker.⁷⁹ Bu bağlamda, feminist çeviri eyleminin, farklı yerel koşullarda yaratılan feminist metinlerle bizi karşı karşıya getirmesinin, hiyerarşik olmayan söylemsel alanlar inşa etme konusunda bize ilham kaynağı olduğu söylenebilir. Emek Ergün, her feminist çeviri eylemini yerel feminist harekete bir müdahale olarak değerlendirirken, “ataerkinin sayısız yüzüyle ve ara yüzüyle ve diğer egemenlik sistemleriyle bizi yüzleştirerek, erkek merkezli ‘özne ve öznellik, duygu, duygu durumu, hedef, ilişki kavramsallaştırmalarını, izleklerini ve terimlerini’ tespit etmeye ve değiştirmeye yardımcı olduğunu” ifade etmiştir.⁸⁰ Feminist çeviri eyleminin bu özelliği, kadın deneyimlerini anlatmak için yeni dilsel gerçeklikler yaratma ihtiyacına da göndermede bulunur. Bu noktada, feminist çevirmenler, eleştirel dildeki ve söylem repertuarındaki

⁷⁸ Millan, 2014: 150.

⁷⁹ Thayer, 2014: 408.

⁸⁰ Ergün, 2017: 46.

eksiklikler odağında temelini feminist düşünceden alan kolektif bir çeviri yaklaşımıyla yeni terim ve kavramlar üretirler. Üretilen terim ve kavramlar, feminist yayınlar tarafından toplumsal düzleme aktarılır; bu sayede, feminist düşünce erek dizgenin failleri arasında yayılır ve kendine söyleşimsel bir ortamda tartışma alanı bulur.

Feminist çeviri eyleminin yukarıda belirtilen söyleşimsel özelliği, bilginin farklı iletişim kanalları aracılığıyla yayıldığını düşündürse de, feminist çeviri üzerine yürütülen çalışmalarda hem çevirinin yönü hem de öne sürülen çeviri stratejileri genelde Batı dillerini temel almıştır. Feminist çeviri araştırmalarında, hegemonik özellik taşımayan azınlık dilleri kuramın üreticisi olarak değil de, vaka incelemesi nesnesi olarak değerlendirildiğinden, dil politikalarındaki hegemonya sorunsalı derinlemesine incelenmemiş ve ‘azınlık’ diller söylemi yeniden üretilmiştir.⁸¹ Bunun, hegemonik olmayan öteki dillerden hegemonik dillere çok fazla çeviri ve çalışma yapılmamasından kaynaklandığını vurgulayan Raimondez’e göre, “ilk başta İngilizcenin akademideki ve diğer bilgi üretim alanlarındaki hegemonyası, ikinci olarak da genel itibarıyla Çeviribilimin, özelde de feminist çeviri incelemelerinin batı merkezci yapısı iletişim süreçlerine ket vurmaktadır”.⁸² Daha en başında ayrımcılık karşıtı bir eylem olarak ortaya çıkan feminist çeviri eyleminin ve incelemelerinin bunu aşması, Batı merkezci ve sömürgeci hegemonik söylemlerin açık edilmesine bağlıdır. Feminist çeviri eyleminin kültürlerarası konumunu inceleyen Emek Ergün ve Olga Castro, bu durumun şu üç şarta bağlı olduğunu altını çizmiştir.⁸³

“Feminist çeviri eylemi, alternatif bir sınır ötesi karşılaşmalar ekonomisi arayışında olduğundan, şu üç hedeften hareketle bu soruyu cevaplamaya yardımcı olabilir: Birincisi, bazı seslere öncelik verirken bazılarını susturan küresel iş (bilgi üretimi de dahil) ve tüketim bölümüne dair farkındalık kazanmak. İkincisi, yıkıcı söylemlerin ve saldırgan eylem repertuarlarının kültürlerarası yolculuklarını mümkün kılan sömürgeci ve heteropatriarkal düzene müdahale etmek. Her ne kadar bu tür seyahatlerin coğrafi yönü, şimdiye kadar varolan küresel asimetrileri büyük ölçüde yansıtsa da, burada kavramsallaştırıldığı şekliyle feminist çeviri bu küresel eğilimi altüst etmeyi amaçlamaktadır. Bu sadece “Güney-Güney yönelimli diyalogları” arttırmakla değil, [...] aynı zamanda küresel düzeni sömürme potansiyeline sahip metinlerin çevirilerini/yolculuklarını öncelikli hale getirerek de yapılabilir. Üçüncüsü, feminist çeviri, diller, kültürler, gerçekler, hedefler ötesinde eleştirel diyaloglara

⁸¹ Raimondez, 2017: 44-45.

⁸² A.g.e.: 50

⁸³ Ergün & Castro, 2017: 97-98.

ve epistemik değişimlere kadınların katılımını teşvik eder. Her şeyin ötesinde, feminist çeviri hem öznel hem de kolektif alanlarda sınır ötesi siyasetin geliştirilmesine ilham verir. Gerçekleştirilen ulus ötesi/çevirisel değiş tokuş sürecinde, eşitlik, adalet ve dayanışma kavramlarını içeren yeni (veya melez) epistemolojik, ontolojik ve siyasal hedefler yaratılır ve denenir.”

Yukarıdaki alıntıya göre, bilgi üretim mekanizmalarındaki hiyerarşilerin kırılması, yalnızca batı-doğu veya kuzey-güney ekseninde gerçekleştirilen bilgi aktarımının ters yöne çevrilmesi ve kadınların her tür eleştirel diyaloga katılımının teşvik edilmesi, feminist çeviri eyleminin Batı merkezi bakış açısından sıyrılmasına önyak olacaktır. Sömürgeleştiren ve sömürgeleştirilen arasındaki hegemonik ilişkiyle özdeşleştirilen erkek-kadın hiyerarşisine dayalı eleştirileri başından beri odağına alan feminist çeviri kavramsallaştırmasının, dil ve kültür dizgesindeki her tür hegemonik söylemi açık etme ve ortadan kaldırma amacını taşıdığı unutulmamalıdır. Bu açıdan, kesişimsel bir nitelik taşıdığı öne sürülebilir. Feminist çevirmenler, erkek-kadın hiyerarşisini üreten ataerkil söylemleri çeviri metin yoluyla görünür kılma/bozma/yeniden inşa etmeyi amaçlasa da, toplumsal düzenin her kesiminde görünür olan şiddete, ayrımcılıklara, eşitsizliklere karşı çıkararak mikrodan makroya bir dönüşüm stratejisi izler. Bu da feminist çeviri eylemini radikal bir toplumsal eylem haline getirir.

Feminist çeviri paradigmasında failerin konumlandırılışı, kaynak/erek ve erkek/kadın hiyerarşisine ilişkin eleştiriler, yayıncılık alanına yönelik ilişkiselsel bakış açısı ve feminist çeviri eyleminin olası etkilerine dair değerlendirmeler düşünüldüğünde, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün temelini attığı toplumsal eylem kuramına ait kavramların (*habitus*, alan, sermaye, *illusio*, *doxa*, strateji, vb.) kullanım olanağı da artar.

Toplumsal eylem kuramı, ekonomik, siyasal, kültürel koşulların bireyleşme sürecindeki yansımalarına, bireysel eylemlerin toplumsal alandaki etkilerine ve toplumsal eylemlerin ilişkiselliğine dair sorgulamalara dayanır. Bourdieu, toplumsal alanın, farklı alanlarda gerçekleştirilen yapılandırılmış bir eylemler dizisinden başka bir şey olmadığını altını çizer ve bu eylemlerin altında yatan eğilimlere karşılık olarak *habitus* kavramını kullanır. Bourdieu'ya göre, “*habitus*, belirli toplumsal eylemler

sonucu içselleştirilmiş düşünce, görüş, yargı ve bakış açılarının tümünü” kapsar.⁸⁴ Farklı ekonomik, siyasal, kültürel koşulların egemen olduğu yapılandırılmış alanlarda edinilen yapılandırılmış davranışların bir sonucu olduğundan, “[...] bedende daimî, kalıcı yatkınlıklar biçiminde cisimleşmiştir”.⁸⁵ *Habitus*, toplumsal koşulların, olayların, eylemlerin ve konumların ilişkiselliğinden doğar, bu anlamda, “[...] toplumsal faillerin pratiğın birbirinden en farklı alanlarında (mutfak ya da sporda, müzik ya da siyasette olduğu gibi) yaptıkları ‘tercihler’ arasındaki ilişkinin çözümlemesinin uygun bir biçimde okunmasının ilk koşulunu dile getirir”.⁸⁶ Bundan hareketle, toplumsal eylem kuramında farklı faillerin farklı toplumsal alanlarda görünür kılınan davranışlarının arka planında yatan nedenler değerlendirilirken başvurulacak ilk kavram olduğu düşünülebilir.

Feminist çeviri paradigmasında feminist çevirmenlerin çeviriye olan yaklaşımları ve çeviri kararları incelenirken de *habitus* kavramına başvurmak faydalı olabilir. Feminist çevirmenlerin *habitus*’u incelendiğinde, hem cinsiyet ayrımcılığına ve ataerkil baskı mekanizmalarına dayalı ezilme deneyimini hem de buna karşı geliştirilen direnme eğilimini içerdiği görülmektedir. Bu bağlamda, *habitus* kavramının feminist çeviri ekseninde çift yönlü bir ilişkisellik (olumluyu yansıtırken olumsuzu aşma amacı) taşıdığı fark edilmektedir.

Toplumsal eylem kuramının önemli kavramlarından biri de alandır. Alan, *habitus*’un gerçekleştirim mekânıdır ve farklı faillerin etkileşimi sonucu farklı ilişkisellik biçimlerinin ortaya çıktığı bir saha olarak görülebilir. Bu bakımdan, alan, toplumsal eylemlerin yansımalarının izlenebildiği bir tür arena, oyun alanıdır. Bourdieu, toplumsal eylemler ile bunların ortaya çıktığı alanlar arasında şu türden bir ilişki kurar:⁸⁷

“Bourdieu’nün kuramsal modeline göre, her tür toplumsal oluşum, hiyerarşik olarak örgütlenmiş bir alanlar (ekonomik alan, eğitimsel alan, siyasal alan, kültürel alan, vb.) dizisiyle yaratılır; bu alanların her biri, kendine özgü işlevsel yasaları olan, ekonomik ve siyasal alanlar dışında, ekonomi ve siyasetin erk ilişkilerinden bağımsız erk ilişkileri kuran yapılandırılmış bir alan olarak

⁸⁴ Bourdieu, 1991 [1968]: 5).

⁸⁵ Bourdieu, 2015a [1979]: 162.

⁸⁶ Bourdieu, 1995 [1994]: 19.

⁸⁷ Bourdieu, 1993 [1983]: 6.

tanımlanabilir. Her alan görece özerktir ancak yapısal olarak diğerleriyle benzer. Her verili anda, alanın yapısı, alan içerisindeki faillerin işgal ettiği konumlar arasındaki ilişkiyle belirlenir. Alan, devingen bir kavramdır, başka bir deyişle, faillerin konumlarındaki değişim, alanın yapısında değişime yol açar.”

Yukarıdaki alıntıda, toplumsal oluşumların, erke dayalı hiyerarşik ilişkiler ağında meydana gelen değişimlere dayandığı, bu değişimlerin de faillerin konumundaki değişimlerle koşut olduğunun altı çizilmektedir. O halde, toplumsal oluşumların temelinde, alana ait unsurların (ekonomik, kültürel, siyasal, vb.) failler arasında el değiştirmesi olduğu söylenebilir, bu anlamda, “en nihayetinde belirli bir tür sermayenin dağılım yapısının muhafaza edilmesi veya alaşağı edilmesi ile ilgilidir”.⁸⁸

Alana ait farklı unsurları denetleme, mülk edinme ve kazanma arzusu failler arasında devamlı olarak çatışmalar doğurur. Bu tür çatışmalar, alandan alınan pay ekseninde hiyerarşik bir ilişkiler ağının kurulmasına yol açabilir.

Feminist çeviri eylemi ekseninde ele alındığında, alan kavramının, ayrımcı söylemleri anaakımlaştırarak yayımlar yapan, bu yayımlar aracılığıyla ayrımcı fikir ve görüşleri farklı toplumsal kesimlere yayan günümüz yayıncılık alanına karşılık geldiği düşünülebilir. Bu açıdan, feminist faillerin anaakım düşünceleri savunan diğer faillerle mücadele ettiği bir çatışma alanını temsil eder. Yayıncılık alanına yapılan feminist müdahaleler (feminist yayıncılık konusundaki girişimler, feminist eserlerin çevirisine öncelik verilmesi, feminist çevirmen ve editörlerin önsöz yoluyla görünürlüğünün artması, vb.) feminist faillerin pay alma olasılığını ve alandaki faillerin çatışma eğilimini artırır. Bu da alanın söyleşimselliğinin bir yansımasıdır.

Pay ile sermaye kavramını özdeşleştiren Bourdieu ve Wacquant’a göre, payların dağıtımını, “[...] alanın yapısını belirleyen yerleşik üretim veya yeniden üretim araçları üzerinde, alanın işleyişini belirleyen kurallar ve düzen üzerinde, alana dayalı çıktılar üzerinde [...]” etkiye sahiptir.⁸⁹ Bourdieu, alanın yapısını belirleyen yerleşik üretim ve yeniden üretim araçlarının mülkiyetini “ekonomik sermaye,” alanın işleyişini belirleyen kurallar ve düzen üzerinde kurulan denetimi “siyasal sermaye” ve alana dayalı çıktılarının kazanımını ise “kültürel sermaye” ile açıklar.⁹⁰ Bu açıdan, bir

⁸⁸ Bourdieu, 2016 [1981]: 139.

⁸⁹ Bourdieu, 1992 [1980]: 101.

⁹⁰ A.g.e.: 119.

toplumsal alanda bir veya birden fazla mücadele alanı olabileceği düşünüldüğünde, birden fazla sermaye biçiminin de varlığı mümkündür. Alan içinde farklı sermaye biçimlerinden pay sahibi olmak, erkin de kullanılabilme imkânını artırır. Bourdieu'ye göre, “sermaye sayesinde, bir yandan istenmeyen kişi ve eşyaları belirli bir mesafede tutmak, diğer yandan da arzu edilen kişi ve eşyalara (bu arada bu kişi ve eşyalar sermayeyi arttırdıkları için de arzulanabilir) erişebilmek mümkündür”.⁹¹

Feminist çeviri eylemi, alan ve sermaye kavramı arasındaki ilişkiye bakıldığında, feminist faillerin ana motivasyonunun, kadınların ve toplumda öteki addedilen diğer tüm grupların konumunun iyi yönde dönüştürülmesi, toplumsal alanda cinsiyetçi dil kullanımının en aza indirilmesi veya tamamen ortadan kaldırılması, kadın faillerin yazın alanındaki görünürlüğünün artması olduğu görülebilir. Burada, doğrudan somut bir ekonomik kazanım yerine, simgesel bir kazanım hedeflendiği fark edilmektedir. Bu da geniş anlamıyla Bourdieu'nün sembolik sermaye kavramına karşılık gelir. Bourdieu, sembolik sermaye kavramını, “alan içerisinde kazanılan prestij, itibar, ün, şeref” olarak açıklar ve diğer faillerin empati ve takdirini kazanmakla özdeşleştirir.⁹² Bu bakımdan, feminist çeviri eylemini gerçekleştiren faillerin toplumsal alanda kadınların konumu iyileştirmeye yönelik siyasal, kültürel ve sembolik sermayeyi elde etme arayışında olduğu, ekonomik sermayenin ikinci planda yer aldığı açıktır.

Sembolik sermayeye ulaşmada faillerin alanla kurdukları ilişkinin önemli bir yeri vardır. Bourdieu, alan ile kurulan bu ilişkiyi *illusio* ve *doxa* kavramlarıyla açıklar. Çıkar sözcüğüne karşılık kullanılan *illusio* kavramı, “zihinsel yapılarla toplumsal uzamın nesnel yapıları arasındaki varlıksal suç ortaklığı ilişkisinin sonucu olan bir oyunla aramızda kurulan büyülü ilişkidir”.⁹³ *Doxa* ise “özel bir görüş açısıdır, kendini evrensel olarak dayatan bir görüş açısı, egemen olanların görüş açısıdır; devlete egemen olarak egemen olan ve devleti yapmakla kendi görüş açılarını evrensel görüş açısı olarak oluşturmuş olanların görüş açısıdır”.⁹⁴ Bu açıdan, *doxa* kavramının toplumsal alanın iç mantığını, kurallarını, önvarsayımlarını yansıttığı düşünülebilir.

⁹¹ Bourdieu, 2015b [1993]: 229.

⁹² Bourdieu, 1993 [1983]: 7.

⁹³ Bourdieu, 1995 [1994]: 149.

⁹⁴ A.g.e.: 128.

Bourdieu'ya göre, failler, toplumsal alandaki eşitsiz pay dağılımını ortadan kaldırmak ve daha fazla çıkar (*illusio*) elde etmek için güç ilişkilerini tersine çevirmeye çalışırlar ya da alanın kurallarını (*doxa*) kabul edip eğilimlerini bu doğrultuda yönlendirirler.⁹⁵ Bu durum, faillerin farklı eylemsel stratejiler uygulamasına yol açar. Failler “yeniden üretim stratejisi”ne başvurduğunda, “[...] kökeninde bölünme etkenlerine karşı, [...] birliğini sürdürme yoluyla, kendini sürdürme yönünde [...] bir tür itki bulunan bir strateji” izleyerek alanın failleri arasındaki sermaye, dolayısıyla güç aktarımını güvence altına alırlar.⁹⁶ Bu da alanın kurulu biçiminin yeniden inşa edilerek, hiyerarşik yapıların başka bir görünümle varlığının sürdürülmesidir. Faillerin başvurduğu diğer strateji ise saptırma stratejisidir. Saptırma stratejisi, alana “yeni girenlerin öncekiler karşısında kendilerini kanıtlamasını” gerektirir.⁹⁷ Bu kanıtlama eylemi, faillerin “kendilerine ilişkin olarak sahip oldukları ve sundukları ideal tasarımla; [...] meslek ahlakını, büyülenmiş görünümün basit bir biçimde tersine çevrilmesi yoluyla” gerçekleştirilebilir.⁹⁸

Feminist çeviri paradigmasında feminist failler ile yayıncılık alanındaki diğer failler arasında kurulan ilişki tanımlanırken, Bourdieu'nün *illusio* ve *doxa* kavramlarından faydalanılabilir. Yayıncılık alanı, çevirmenleri ve çevrilmiş metinleri kaynak metin ve yazar karşısında ikincil bir konuma yerleştirme eğilimi taşıyan faillerin olduğu bir alanı temsil etmektedir. Artık değişmeye yüz tutsa da, bu alanda hala izlerine rastlanan *Belles infidèles* (sadakatsiz güzeller) anlayışı (çeviri metnin bir kadına benzetilerek sadakatsiz addedilmesi) ile cinsiyetçi düşünce yapısı sürdürülmekte, yazar ile çevirmen arasında mütekabiliyet olduğu varsayımından hareketle çevirmen kadınsılaştırılarak kaynak yazara hegemonik bir üstünlük atfedilmektedir. Feminist çeviri eyleminin temel amaçlarından biri söz konusu cinsiyetçi düşünce yapısına doğrudan müdahale ederek ayrımcı bakış açısını ortadan kaldırmak olduğundan, Bourdieu'nün belirttiği gibi, feminist failler “saptırma stratejisi” izleyerek yayıncılık alanında sembolik sermaye edinerek toplumsal alanda devrim yapma potansiyeline de sahiptir. Bu bakımdan, Bourdieu'nün toplumsal eylem kuramında alanın dönüşümü

⁹⁵ A.g.e.: 150.

⁹⁶ A.g.e.: 193.

⁹⁷ A.g.e.: 94.

⁹⁸ A.g.e.: 95.

bağlamında tartışmaya açılan faillerin konumu ve izleyebilecekleri stratejiler ile feminist çeviri paradigmasının feminist faillere yüklediği misyon arasında koşutluk olduğu görülebilir. Her iki yaklaşımda da toplumsal alanların yeniden inşasında faillerin dönüştürücü gücüne vurgu yapılmaktadır.

Sonuç olarak, Bourdieu'nün *habitus*, *alan* ve *sermaye* kavramsallaştırmasını temel alan bakış açısı, varlığı ekonomik, siyasal ve kültürel koşulların dönüştürülmesine bağlı olan feminist çeviri eylemini incelemek için de kullanılabilir. Bourdieu'ya göre, toplumsal eylemler, içselleştirilmiş eğilimlere (*habitus*) sahip olan failler tarafından farklı erk (*sermaye*) türlerinin egemen olduğu toplumsal bağlamlarda (*alan*) gerçekleştirilmektedir; feminist çeviri eylemi de, fail konumundaki feminist çevirmenler tarafından cinsiyetçiliğin anaakım haline geldiği yayıncılık dünyasında gerçekleştirilir, onların *habitus*'unun, ekonomik, siyasal ve kültürel *sermaye* ile kurdukları ilişkilerin ve sembolik sermayelerinin izlerini taşır. Bu açıdan, feminist çeviri eylemine yönelik bir incelemede, Bourdieu'nün toplumsal eylem kavramsallaştırmasından ve alan incelemesinden faydalanmanın mümkün olduğu sonucuna ulaşılabilir.

1.2. Feminist Terminolojinin Oluşumu

Feminist çeviri kavramsallaştırması, feminist terminolojinin oluşumuna ve çevirisine yönelik kavramsal çerçeve için de tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Feminist çeviri eylemi, yazın dizgesine ve özel alan (sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji, edebiyatbilim, vb.) metinlerinin çevirisine getirdiği eleştirel yaklaşımla, cinsiyetçi bakış açısını yansıtan dilsel ifadelerin yeniden ele alınmasına ortam hazırlamış, bu sayede yeni terimlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Feminist terminolojiye dair erken dönem tartışmalarında, metinlerde feminist terim ve sözcüklere yer verilmesinin feminist bilincin inşasında yarattığı etkiye odaklanılmıştır. Feminist terim kullanımının “kadınlara yaklaşım, özerklik ve öz-denetim, açıkça feminist yorumlama” şeklinde üç odak noktası olduğunu belirten Pearl Green, “açıkça feminist yorumlamanın, feminist düşünceye ait sözcüklerin varlığına, cinsiyetçilik (cinsiyetlere eşitsiz değer verilmesi ve davranılması) izleğinin tanıtılmasına veya

belirli bir feminist kaygıya odaklanılmasına karşılık geldiğinin” altını çizmiştir.⁹⁹ Green’e göre, feminist terimlerin kullanımı iki şekilde gerçekleşebilir; birincisi, metin içerisinde feminist terime doğrudan yer verilmesidir, ikincisinde ise, konusal dil kullanımındır, başka bir deyişle, konu alanına özgü terimlerin feminist bir anlayışla bir araya getirilmesiyle metnin ana fikrinin okurun gözünde yeniden canlandırılmasıdır.¹⁰⁰ Birinci durumda feminist terimler daha açık bir biçimde metin içinde kullanılırken, ikinci durumda feminist düşünce ve yorumlar metnin yazarı/çevirmeni tarafından sezdirim yoluyla okura yansıtılır. Terim kullanım yöntemleri farklı olsa da, her iki durumun okurda feminist bilinci yaratmaya hizmet ettiği söylenebilir. Bu anlamda, metnin konu alanına ve diline müdahaleler yoluyla cinsiyetçiliğin açık edilmesi, feminist çeviri yaklaşımıyla Green’in terim kullanımına yönelik düşünceleri arasında koşutluk olduğunun göstergesidir.

Feminist terim kullanımının feminist bilinci yaratmaya aracılık ettiği düşüncesi, sonraki yıllarda yapılan çalışmalarda da odak noktası olmuştur. Toplumsal yaşamda eril gözün ve cinsiyetçiliğin konumunu tartışmaya açan iktisatçı William Waller ve Ann Jennings’e göre, “kendisi de kültürün bir tür eseri olan dilimiz, entelektüel inşalarımızı sınırlar ve yapısı içinde kültürel değerlerimizi ve önyargılarımızı barındırır”.¹⁰¹ Bu bakımdan, feminist terimlerin kullanımı, dilin içerisine yerleşmiş cinsiyetçi yargıları ve düşünce yapısını değiştirebileceği gibi, entelektüel dünyamızı verili geleneksel kültürel düzgülerin ötesine taşır ve cinsiyetçiliği aşan bir feminist bilinç inşa edilmesine aracılık eder. Feminist terim kullanımının hem entelektüel alanda hem de bilinç düzeyinde etkileri olduğu gerçeği, feminist terimlerin etkisinin yalnızca dil düzeyiyle sınırlı kalmadığını, toplumun farklı katmanlarında da bunun gözlemlenebilir olduğunu ortaya koymaktadır.

Feminist terim kullanımı, toplumun farklı katmanlarına etki ederek toplumsal olayların bir tür yansıması olan kültürel ürünlerde farklı anlam evrenlerinin ortaya çıkışını beraberinde getirir. Bunun en önemli sonucu, belirli bir alanda belirli bir kavramla ilgili yeni eğretilmelerdir. Dilbilimci Gemma Corradi Fiumara’ya göre,

⁹⁹ Green, 1979: 360-361.

¹⁰⁰ A.g.e.: 368.

¹⁰¹ Waller & Jennings, 1990: 618.

‘eğretileme yaratmak’ bir terimi ait olduğu yerden alıp ona yabancı olan yeni bir bağlamla ilişkilendirmek anlamına gelir ve bu yaklaşımın normatif dilsel ifadelere uygulanmasıyla “mevcut dilsel ve dilsel olmayan eylemlerin temelinde yatan normatif iddiaların da gözden geçirilme” ihtimali doğar.¹⁰² Normatif iddiaların yeniden değerlendirilmesi, toplumsal eylemlerin cinsiyetlendirilmiş boyutlarını görünür kılar ve o iddialardan doğan kavramların bazı kullanım alanlarının değiştirilmesi gerektiği düşüncesini tetikler. Bu da terimin anlamına ilişkin toplumsal görüşlerin yanlışlanmasına ve terim için yeni kullanım yolları önerilmesine zemin hazırlar.¹⁰³ Kadın yazarlar tarafından kullanılan yeni eğretileme ve benzetmelerin ideolojik temsil haline geldiğinin altını çizen edebiyat araştırmacısı Kamran Talattof, “kadınların seks objesi olarak görülmesinin kınanması,” ‘erkek egemen kültüre karşı mücadele,’ ‘erkeklerle eşitlik talebi,’ ‘özgürlük,’ ve ‘kadın-erkek etkileşimi’ gibi feminist terimlerle kadın yazarların eserlerinde bolca karşılaşıldığına” göndermede bulunur.¹⁰⁴ Terim kullanımına yüklenen bu ideolojik anlam, feminist çeviri eyleminde erkek egemen ideolojiye yöneltilen eleştirilerle de koşutluk taşır. Metinde feminist terimlere yer verilmesi, feminist çeviri eylemi aracılığıyla kaynak metne ait dilsel ifadelerle yeni anlamlar kazandırılması kadar ideolojik bir eylemdir. Bu ideolojik ortaklık, toplum içerisindeki bireylerin düşünce biçimlerine yer etmiş olan cinsiyetçi önermelerin sorgulanması için de bir adım sayılabilir.

Cinsiyetçi fikir ve görüşlerin yeniden tartışmaya açılması, kavramların nasıl adlandırıldığı ve tanımlandığı ile yakından ilişkilidir. İsim koyma eylemi, cinsiyetçi önermelerin somutlaştırılarak gündelik yaşamın her alanına yayılmasına ortam hazırladığından, verili terimlerin yerine yenisini yerleştirme fikri, bu türden ayrımcı düşünce mekanizmalarını da değiştirme potansiyeline sahiptir. “Düşünce yapımızın kullandığımız dilde saklı olduğunu, dolayısıyla düşüncelerdeki değişimin dildeki değişimden geçtiğini” ifade eden araştırmacı Reva Berman Brown’a göre, “dil, bilginin aktarıldığı tarafsız bir iletişim kanalı olarak görülmemelidir”.¹⁰⁵ Gerçekten de, toplumsal arenada çağlardır varlığını sürdüren eril akıl ve toplumsal unsurların

¹⁰² Fiumara, 1994: 207.

¹⁰³ A.g.e.: 210.

¹⁰⁴ Talattof, 1997: 544.

¹⁰⁵ Brown, 1997: 164.

tamamına yakınına egemen olan ataerkil düzen düşünülduğünde, bu düşüncenin devamlılığını sağlayan dil ve dille ilişkili her türden kavramsal yapının değiştirilmesinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Farklı cinsiyetler ve cinsel yönelimler arasındaki ilişkilere yüklenen hiyerarşik ve hegemonik anlamların tümü, bireylerin belirli bir kültür dizgesinde dil yoluyla edindiği değer yargılarından kaynaklanır. Kadınların erkeklerin zıttı olarak konumlandırılmasına dayalı ikili zıtlıkların (güçlü/zayıf, medeni/ilkel, akıllı/düşüncesiz, vb.) beraberinde getirdiği dilsel kategoriler, kadın-erkek ayrımcılığını ve erkekliğe atfedilen üstünlüğü besler. Asimetriyle alakalı farklı terminolojilerin ve kavramsallaştırmaların ırk, ekonomik sınıf, ulusal kimlik, cinsiyet ve cinsellik, sömürgecilik gibi yapılarla ve farklı felsefi ve ideolojik çerçevelerle bağlantısı olduğunu savunan feminist kuramcı Marilyn Frye, yeni terimlerin ortaya atılmasının şu türden toplumsal etkileri olduğunu öne sürer:¹⁰⁶

“Asimetriyle ilişkin farklı yorumlara ve daha iyi dünyalar hayal edilmesine dayalı terim önerileri, kaynakların ve kadın ile erkek arasındaki gücün dağılımının gözden geçirilmesini, toplumsal erki gerçekleştirim yollarının ve yapısının değiştirilmesini, kadınlığın veya erkekliğin anlamlarının yeniden inşa edilmesini, daha fazla cinsiyet kategorisi eklenmesini ve cinsiyet seçeneklerinin tanıtılmasını, bedenler arasındaki farkların düzgülenmesiyle ilişkili her tür toplumsal ayrımın terk edilmesini de içerir.”

Yukarıdaki alıntıda, terim önerilerinin yalnızca dilsel alana etki etmediğinin, toplumsal alandaki asimetric güç ilişkilerini yeniden tanımlamaya da hizmet ettiğinin altı çizilmektedir. Asimetric ilişkilerin meydana getirdiği verili toplumsal gerçekler, yeni dilsel örüntüler aracılığıyla değiştirilip dönüştürülebilme potansiyeline sahiptir. Çünkü hem toplumsal gerçekler hem de öz-benlik alanları, diğer terimlerle ilişkileri dışında başka bir anlama sahip olmayan dilsel adlandırmalar olarak karşımıza çıkar. Maddesel gerçeklere ve gerçekleştirmelere yönelik yeni terimlerin, kavramsallaştırma sürecindeki etkisini inceleyen sosyolog Mumin Rahman ve Anne Witz, “toplumsal olanın, simgesel ve maddesel eylemlerin bütünsel gerçekliğinden hareketle yeniden kavramsallaştırılmasında,” “bedensel meseleler gibi konuların toplumsal olanın gerçekliğine taşınmasında” ve “toplumsal cinsiyet ve cinsellik kavramlarına ilişkin daha kapsamlı bir toplumsal ontoloji (varlık bilgisi) yaratılmasında” yeni

¹⁰⁶ Frye, 2000: 196.

terminolojilerin etkisi olduğunu belirtir.¹⁰⁷ Bu durumda, yeni yaratılan feminist terimler veya feminist bir bakışla yeniden ele alınan eski terimler, maddesel gerçeklikleri yeniden adlandırmaya yarayan yeni kavramsallaştırma süreçlerini beraberinde getirir. Yeni kavramsallaştırma süreçleri, kavramların tarihsel yolculuğunu da görünür kıldığından, eril gözün kimlik inşasındaki rolüne dikkat çekilmesini sağlar ve kadınlıkla özdeşleştirilen kötücül deneyimlerle ve aşağılayıcı sıfatlarla örülmüş toplumsal kadın imgesini tartışmaya açar. Feminist terim kullanımı yoluyla verili cinsiyet imgelerine yöneltilen eleştiriler başka terimlerin ortaya çıkışını hızlandırır, bu açıdan, feminist terim yaratma eyleminin, çift yönlü bir etkisi olduğu fark edilebilir.

Feminist terminolojinin etkileri, yalnızca dilin toplumsal bağlamındaki değişimlerle ve bunun tetiklediği yeni kavramsallaştırmalarla sınırlı değildir. Yeni feminist terimler, feminizmin tanımına ilişkin yeni tartışmalar doğurur ve feminist kuramların kapsam alanını genişletir. Eğitimci ve feminist aktivist Luann Cooley, “feminizmin tanımsal alanı, bütün kadınlar desteklendiğini, saygı duyulduğunu ve kendileri hakkında endişelenildiğini hissedene kadar genişletilmelidir” düşüncesiyle bu durumu ele almıştır.¹⁰⁸ Feminizmin yalnızca Batılı kadını değil, aynı zamanda dünyanın farklı yerlerinde yaşamını sürdüren ve farklı kültürel düzgülerin sınırlamalarına maruz kalan kadınları kapsayan bir görüş haline gelişi, farklı ezilme pratiklerini odağına alan kesişimsel bir bakış açısının inşa edilmesiyle gerçek kılınabilir. Bu da farklı kültürel bağlamlara ve kavramlara karşılık gelen yeni feminist terimlerin yaratılmasıyla mümkündür. Feminist bilgi birikiminin farklı kültürel arka plandan gelen kadınlara yeni öznellik alanları sunması buna bağlıdır. Feminist terimlerin yaratımının temel amacının tarihsel koşulların ve değişime olan ihtiyacın fark edilmesinden geçtiğini savunan iletişim kuramcısı Felicity Colman, kesişimsel özellik taşıyan feminist terimler aracılığıyla inşa edilen bilgi birikiminin şu üç olasılığı yarattığını belirtmektedir:¹⁰⁹

“Birincisi, yeni müdahale biçimleri ve uygulamaları ile mevcut sistemlerin dönüştürülmesi/yıkılması - örneğin, ilişki ve bağlantı kurma süreçlerine dikkat

¹⁰⁷ Rahman & Witz, 2003: 53-54.

¹⁰⁸ Cooley, 2007: 315.

¹⁰⁹ Colman, 2010: 390.

çeken çalışmalara dayanarak öznelliklerin nasıl yeniden ifade edildiğinin ve belirli bir kültüre atfedilen dil kullanımı ile yeni konuların nasıl oluşturulabileceğinin altını çizmek. İkincisi, yürürlüğe girmesi gereken sistemik değişikliklere katılmak için örgütsel öznellik düzeylerine özen göstermek-feminist kaynakları isimlendirmek, kadınların haneye desteğine ve ucuz ve verimli iş gücüne dayalı geleneksel rolü hakkında bilgi oluşturmak ve cinsiyete etkin bir biçimde boyun eğdirilmesine kadar geçen zamanın nasıl akıp gittiğini kabul etmek. Üçüncüsü, cinsiyetlerin erkekleşmesine yönelik mevcut sistemleri sürekli kılan yerleştirilmiş ve küresel eş-sosyalleşme süreçlerini temel alan epistemolojiler hakkında daha iyi eğitim ve farkındalık.”

Yukarıdaki alıntıda, feminist terim kullanımıyla yeni müdahale uygulamaları, yeni örgütlenme biçimleri ve yeni kuramsal temeller oluşturulabileceğine dikkat çekilmiştir. Colman’a göre, feminist terimlerin en önemli dizgesel etkileri, öznelliklerin yeniden ifade yollarının bulunması, kadınların hem haneîçi hem de hanedışı ezilme deneyimlerini temel alan bir yaklaşımın oluşturulması ve her iki cinsiyetteki bireylerin bilinçaltına işleyen eril gözün farkındalık yoluyla değiştirilmesidir.

Terimlerin dizgesel etkileri değerlendirildiğinde, toplumsal değişimleri yaratma arzusunun bu yenilikçi tavidan güç aldığı görülecektir. Çağdaş felsefede feminist bilginin konumunu sorunsallaştıran Rosi Braidotti, “bu yenilikçi tavrın, diğer disiplinlerin ve kültürlerin kavramsal çerçevesinden ve terminolojisinden ödünçlemelerle değil, kadınların kendilerine ilişkin söylemler üretmesiyle korunabileceğini” vurgulamaktadır.¹¹⁰ Bunun nedeni, bir kuram veya kuramsal yöntem ödünç alındığında, bulunduğu alana ait verili bilgi birikimini ve sınırlılıkları da yanında taşımasıdır. Benzer şekilde, feminist terim yaratım sürecinde başka bir alandan ödünçlenen terimler başta yenilikçi görünse de, bulunduğu alana/yere/bağlama ait verili düzgüleri yanında taşır ve yeni feminist söylemler üretme olasılığını sınırlar. Oysa yeni terimlerin yaratımı, verili bağlamı aşan yeni bir anlam evreni inşa etme potansiyeline sahiptir; dolayısıyla, feminist kuramın toplumsal alanda yenilik yapma olasılığını artırır.

Feminist terminolojinin oluşumunda diller ve kültürlerarası çeviri eyleminin etkisi yadsınamaz. Çeviri eylemi, farklı dillerde üretilen ve farklı direniş bağlamlarına dair

¹¹⁰ Braidotti, 2015: 16.

bilgi içeren metinlerin yeniden okunmasına ortam hazırlar ve erek okurun farklı kültürlerde etkin olan feminist düşüncelere dair bilgilendirilmesini sağlar. Çeviri yoluyla erek dizgeye dâhil edilen metinler, soyut yönden alternatif gerçeklerin varlığının kanıksanmasına, somut yönden ise erek dizgenin terminolojik açıdan zenginleşmesine katkıda bulunur. Bu açıdan, dünya üzerindeki feminist hareketin failleri arasında etkileşim kurma işlevine sahiptir. Farklı feminist topluluklar arasında ulusötesi ittifaklar kurulması için birçok feministin çeviriye başvurduğunu belirten feminist araştırmacılar Claudia de Lima Costa ve Sonia E. Alvarez, “sınıırötesi hareketlerin ve kültürdışı iletişimin olduğu bir dünyada farklılığın müzakere edilmesinde çeviri eyleminin ayrıcalıklı bir alan olduğunun” altını çizmiş ve “farklılığa saygı gösteren ittifaklar inşa etmek için [...] devamlı (sadakatsiz) çeviriler yapmanın gerekli olduğunu” vurgulamıştır.¹¹¹

Costa ve Alvarez’in yukarıda öne sürdüğü farklılık temelli feminist çeviri stratejisi, çevrilecek terimleri kaynak metnin bağlamından koparmayı şart koşar. Bunun temel nedeni, her kültürün feminist mücadeleler alanının birbirinden farklı olmasıdır. Bu bakımdan, terim yaratma süreci, bir fail olarak çevirmenin kaynak kültüre ilişkin arka plan bilgisinden ve erek kültür içerisindeki deneyimlerinden izler taşır ve çevirinin gerçekleştirildiği bağlama göre değişir. Feminist terimlerin çevirisinin kolektif bir eylemselliği de tetiklediğini öne süren feminist araştırmacı Richa Nagar, “a) çevirmenin kolektifin güvenini kazanmak ve b) kolektif niyetlerin etik bir anlayışla ve sorumlulukla nasıl gerçekleştirileceğine dair bir yükü de omuzlamak durumunda kaldığını” belirtir; “bu açıdan, çeviri işi gücünü (yeniden) kuram geliştirmeyi, (yeniden) strateji oluşturmayı ve (yeniden) anlatmayı mümkün kılan ilişkiler açısından alır”.¹¹² Nasıl ki feminist aktivistler bir araya gelerek geçmişe, şimdiye ve geleceğe ilişkin bilgi ve deneyimlerini aktarıyorsa, çevirinin failleri (editörler, çevirmenler, aktivistler ve okur kitlesi) de terimlerin kullanım alanı ve anlam evreni üzerine tartışmalar yürütür ve metinlerde kullanılan belirli terimlerin toplumsal alandaki etkilerine ilişkin geri dönütler sunar. Bu durum, feminist çeviri eylemine olduğu kadar,

¹¹¹ Costa & Alvarez, 2017: 120.

¹¹² Nagar, 2017: 125.

feminist terimleri yaratma sürecine de kolektif bir nitelik kazandırır ve onu toplumsal bir eylem haline getirir.

Sonuç olarak, feminist terminolojinin, feminist bilgi birikiminden ve feminist mücadeleden doğan kolektif bilincin ürünü olduğu söylenebilir. Daha en başta verili cinsiyetçi düşünceleri kırma amacı taşıyan feminist terimler, yalnızca feminist kuramcılar ve aktivistler için değil, metinlere erişen herkes tarafından anlaşılır ve kullanılabilir olmalıdır. Feminist terimlerin bu niteliği, onları kolektif bir eylemselliğin ürünü haline getirir. Bu açıdan, terimlerin öznel anlam evreninden toplumsal düzleme ulaşması, bir taşın suya düştüğünde yarattığı dalgalar gibi, ataerkil düşünce yapısıyla sınırlı, ikiliklere dayalı kategori ve kavramsallaştırmaların toplumsal hayattan yavaş yavaş silinmesine önyak olur ve cinsiyetçi, hegemonik ve hiyerarşik söylemleri aşan bakış açılarının yaratımında öncü bir rol üstlenir. Toplumsal alanın eşitsizler arası bir mücadele arenası olmaktan çıkıp herkes için eşit ve özgür bir alana dönüşmesi için bu şarttır.

İKİNCİ BÖLÜM

PIERRE BOURDIEU'NÜN TOPLUMSAL EYLEM ODAKLI ALAN İNCELEMESİ

Pierre Bourdieu'nun alan incelemesi, herhangi bir toplumsal alanda gerçekleşen eylemler ile bu eylemleri gerçekleştiren faillerin toplumsal konumlarını ayrıntılı bir biçimde değerlendirmeyi hedefleyen bir sosyolojik çözümleme yaklaşımıdır. Bourdieu'nün incelemesinde, alanın oluşumunda rol oynayan sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel, sosyopolitik etkenlerin yanı sıra, alana özgü verili ve kökleşmiş kurallar dizisi (*doxa*), söz konusu kurallar dizisinin çizdiği çerçevede daha fazla pay elde etmek için birbiriyle mücadele eden faillerin eğilimleri (*habitus*), ekonomik, kültürel, siyasal, sembolik sermayeleri, alan içi mücadeleler sonucu elde ettikleri çıkarlar (*illusio*) öne çıkar. Bourdieu'nün toplumsal eylem kavramsallaştırmasının altında yatan yukarıdaki kavramlar toplumsallığı tek bir ölçütle sınırlandırmayıp farklı boyutlarına dair bilgi sağlaması ve faillere alanı şekillendirmede etkin bir rol bahşetmesi açısından önem taşımaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Pierre Bourdieu'nün alan incelemesinde başvurduğu temel kavramlar (*habitus*, alan, sermaye, *doxa* ve *illusio*) bağlamsal açıdan değerlendirilecek ve alan incelemesinin işlemleştirilme sürecinin hangi aşamalardan oluşabileceği tartışmaya açılacaktır.

2.1. Alan İncelemesinin Temel Kavramları

2.1.1. Habitus

Bourdieu'nün alan incelemesi düşünüldüğünde akla ilk gelen genellikle *habitus* kavramıdır. Bourdieu tarafından “bir tür yatkınlıklar sistemi” olarak tanımlanan *habitus*,¹¹³ faillerin herhangi bir toplumsal alanda gerçekleştirdikleri eylemlerin arka planında yer alan, siyasal, ekonomik, kültürel yönelimlerin belirleyicisi olan içselleştirilmiş eğilimleri ifade eder. Bir fail bir toplumsal alanda varoluş mücadelesine giriştiğinde veya pay elde etme arzusu duyduğunda *habitus*'larının yönlendirmesiyle hareket eder. Bu hareket kimi zaman alanın kurulu yapısı için tehdit edici bir niteliğe sahipken, kimi zaman da alanın dayattığı çerçeve tarafından sınırlandırılır ve söz

¹¹³ Bourdieu, 2016 [1981]: 93.

konusu verili yapı ile uyumlu hale getirilir. Bu noktada, alan ile *habitus* arasında işteş bir ilişki olduğundan söz edilebilir. Bourdieu, “aynı *habitus*, uyaranlara ve alanın yapısına göre farklı, hatta zıt pratikler ortaya koyabilir,” derken,¹¹⁴ bu duruma gönderme yapmaktadır. Nasıl ki alanda belirli bir dönemde verili bir gerçeklik halini alan sosyo-ekonomik, sosyo-politik ve sosyo-kültürel koşullar faillerin mücadele ve müdahaleleriyle değişkenlik gösterebiliyorsa, faillerin *habitus*’ları da söz konusu koşullar sonucu değişebilir, baskılanabilir, hatta dönüşüme zorlanabilir. Bu bağlamda, *habitus*, “maddi varoluş koşullarının tüm etkilerini üretici bir ilkede bir araya getirir, bedenin derinlerine işler ve kuşaklar arası aktarımlarla farklılık vehmi altında varlığını devam ettirir.”¹¹⁵ Bu durum failleri toplumsal alanlarda ve alt alanlarda farklı stratejiler uygulamaya iter. Failler alan içindeki özgül çıkarlarını ‘muhafaza etme’ ya da kârların dağıtımını belirleyen üretim süreçlerini ‘alt üst etme’ stratejisi uygulayabilir. Bourdieu’ye göre, muhafaza etme stratejisi, biriken sermayeden kazanç elde etme hedefi içerirken, alt üst etme stratejisi alana özgü ürünlerin üretim ve değerlendirme ilkelerini az çok devrimci bir şekilde yeniden tanımlamayı beraberinde getirir.¹¹⁶ Bu açıdan, toplumsal alan, toplumsal eylem ve failler arasında dönüşümsel bir ilişki içerisinde olduğu söylenebilir.

2.1.2. Alan

Alan, hem kuralcı ve sabit görünümlü olan hem de faillerin değişen konumları ile farklılaşp dönüştürülebilme potansiyeli taşıyan bir yer olarak tarif edilebilir. Birden fazla etkenin hüküm sürdüğü toplumsal alan aynı zamanda bir güçler alanıdır ve güç dengesini dönüştürmek veya muhafaza etmek için girişilen mücadeleler alanını ifade eder.¹¹⁷ Alanın devingenliği de farklı güçler arasında devamlı mücadelelere sahne olmasından ileri gelir. Her mücadele sonucunda yeniden üretilen güçler dengesi, faillerin tahakküm altına girmesi veya iktidarı ele geçirmesi üzerinde söz sahibidir. Ancak, Bourdieu’ye göre, alanın tarihini geçerli algılama ve değerlendirme kategorilerinin benimsetilmesi için verilen savaşın tarihiyle eşitlemek de tek başına yeterli değildir çünkü alandaki taşların yerli yerine oturması belirli bir zamanın

¹¹⁴ Bourdieu, 2003 [2001]: 126.

¹¹⁵ Bourdieu, 2015a [1979]: 634.

¹¹⁶ Bourdieu, 2016 [1981]: 229.

¹¹⁷ Bourdieu, 2013 [1997]: 65.

geçmesini gerektirir.¹¹⁸ Alanda tahakküm edenler ile tahakküm edilenler arasında gerçekleşen her mücadele güçler dengesinin yeniden tanımlanmasını da beraberinde getirir. Bu değişim potansiyeli tahakküm ilişkilerinin tek başına sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel etkenlerle sınırlandırılmasının önüne geçer. Dahası, toplumsal eylemlerin birden fazla boyutta geçerlilik kazanan verili gerçeklerin bir sonucu olduğu düşüncesini yaratır. Söz konusu toplumsal gerçeklerin çizdiği eylemsellik çerçevesinin daha anlaşılır kılınması noktasında faillerin alanda belirli oranda temsil ettiği sermaye dağılımı da devreye girer. Sermaye hem toplumsal konumların belirleyicisi hem de temsilcisi olarak değerlendirilebilir. Bu açıdan, sermaye kavramı, toplumsal eylemliliğin tamamlayıcısıdır.

2.1.3. Sermaye

Sermaye, faillerin bir toplumsal alanda hangi miktarda söz sahibi olacağını belirleyen ekonomik, siyasal, kültürel edim ve ayrıcalıklar şeklinde tanımlanabilir. Egemenlik ilişkilerinin yeniden tanımlanmasında, failleri alan içinde yönlendiren ve belirli davranışlar sergilemelerine yol açan *habitus*'ların yanı sıra, çeşitli sermaye türlerinin nasıl dağıtıldığının da etkisi büyüktür. Örneğin, ekonomik sermaye, maddi birikim ve sınıfsal konum ile, kültürel sermaye, eğitim olanaklarına erişim ile, toplumsal sermaye, toplumsal yaşamdaki avantajlı/dezavantajlı konum ve temsil hakkı ile, sembolik sermaye ise herhangi bir alanda tanınmışlığın yarattığı prestij ile yakından alakalıdır. Söz konusu ilişkisellikler göz önünde tutulduğunda, farklı sermaye türlerinin failleri farklı toplumsal uzamlarda ayrıcalıklı bir konuma yerleştirdiği fark edilmektedir. Bourdieu, sahip olunan sermayenin failler namına ayrıcalık yaratmakla kalmadığını, aynı zamanda kültürel pratikleri, tüketimleri, siyasal kanaatleri, vb. açısından da olabildiğince türdeş failleri bir araya topladığını da vurgular.¹¹⁹ Toplumsal süreçlere katılım ve toplumsal alandaki temsiliyet sermayenin belirlediği oranda gerçekleştiğinden, faillerin kendilerinininkine benzer *habitus*'lara sahip faillerle iş birliğine girişmesi veya dayanışması kaçınılmazdır. Toplumsal alandan daha fazla çıkar elde etme istenci toplumsal alanda aynı safta yer alan failler için ortak bir inanç yaratsa da, ortaya çıkan mücadele bilinci toplumsal alana egemen olan *doxa* (verili

¹¹⁸ Bourdieu, 1999 [1998]: 249.

¹¹⁹ Bourdieu, 1995 [1994]: 32.

kurallar veya önkabuller) ile ikame edilir ve devamlı olarak sınırlandırılır. Bu bakımdan, *doxa* kavramının sınırlayıcı yapısının, ortaya çıkan kolektif düşünömsellik ile alana dair inancı, eylemsellik arzusunu, mücadele bilincini şekillendirmede önemli bir toplumsal rol üstlendiğı akla gelebilir.

2.1.4. Doxa

Bourdieu'nün "toplumsal dünyaya ait inanç olarak algılanmayan inançlar dizgesi" olarak tanımladığı *doxa*,¹²⁰ hem toplumsal alandaki mücadeleleri sınırlayan hem de her mücadele sonucunda yeniden şekillendirilebilme potansiyeli ve olasılığı taşıyan verili kurallara karşılık gelir. Belirli bir dönemde daha fazla pay elde etmek için mücadele eden failler toplumsal alanda egemen olan failler tarafından halihazırda belirlenmiş *doxa* ile devamlı olarak yüzleşmek durumunda kalır. Her yüzleşme egemen olunan faillerin bir tür simgesel şiddet ile karşılaşmasını da beraberinde getirir. Bourdieu'ye göre, bunun nedeni, egemenlik altında olanın, egemen olanı egemenlik ilişkisinin ürettiğı ve bundan dolayı da egemen olanın çıkarlarına uygun olan kategoriler aracılığıyla algılamasıdır.¹²¹ Esasında failler *habitus*'larının ve sermayelerinin alan içinde sağladığı temsiliyet ve egemenlik uzamını kullanarak mücadele ederken, daha en başta toplumsal alana egemen olanın kurduğu *doxa* karşısında daha fazla söz hakkı elde etmeye çalışıyordur. Faillerin bu süreçte maruz kaldıkları simgesel şiddeti bertaraf etmesinin yolu daha fazla *illusio* (çıkar, kazanç) kazanmaktan geçer. Bu bağlamda, *illusio* kavramının, toplumsal alanda eylemselliğın bir itici gücü ve faillerin motivasyon kaynağı olduğu varsayılabılır. Bu çalışmada *doxa* terimi, erek dizgenin koşullarına karşılık olarak kullanılmaktadır.

2.1.5. Illusio

Illusio sözcüğünün düz anlamında bir tür körleşme/yanılsama da olduğu unutulmamalıdır. Bourdieu, bu körleşme veya yanılsama halinin bir toplumsal alan içerisindeki mücadeleye sermaye yatırımı sonucu ortaya çıktığına dikkat çeker.¹²² Dolayısıyla, *illusio* kavramı hem bir toplumsal alanda elde edilen çıkarı hem de bu

¹²⁰ Bourdieu, 2015c [2012]: 224.

¹²¹ Bourdieu, 1995 [1994]: 210.

¹²² Bourdieu, 2015c [2012]: 379.

çıkarı elde etmeye yönelik mücadelenin beraberinde getirdiği yanılsamayı ifade eder. *Illusio* kavramına Bourdieu tarafından yüklenen bu çifte anlam, toplumsal düzenin failler tarafından benimsenmesini ve bu düzene ait değerlerin inandırıcılığını failler nezdinde korunmasını sağlayan, bu sayede toplumsal alanı yaşanmaya değer kılan bir işleyiş koşulu olarak da değerlendirilebilir.¹²³ Toplumsal alana devingenlik kazandıran da faillerin alana özgü *doxa* çerçevesinde *habitus*'ları aracılığıyla belirli bir *illusio* elde etme çabalarıdır. Bu açıdan, *illusio* kavramı, toplumsal alanda *doxa*'yı yeniden şekillendirme erkini ele geçirme mücadelelerinin arka planında yer alan ve faillerde *habitus*'a dair bilinç oluşturan toplumsal bir mekanizma olarak görülebilir. Bu çalışmada *illusio* terimi alanda kazanılan kazanç, pay anlamında kullanılmaktadır.

2.2. Alan İncelemesinin Çeviribilimdeki Yansımaları

Pierre Bourdieu'nün çok katmanlı yaklaşımı, çevirmenlerin çeviri sürecindeki karar mekanizmalarının da belirleyicisi olan çeviri normlarını ve erek metni şekillendiren çevirmen eğilimlerini de detaylı bir biçimde incelemeyi mümkün kılar. Bu açıdan, hem metin içi hem de metin dışı unsurları Bourdieu'nün bakış açısı ve kavramları ile çözümlemenin çeviri eyleminin sosyolojik boyutlarına dair bir çerçeve oluşturmayı kolaylaştırdığı da söylenebilir. Bu alt bölümde, Bourdieu'nün alan incelemesinin hem dünyada hem de Türkiye'de Çeviribilim alanına yansımaları ve katkıları ele alınacaktır.

2.2.1. Dünya Çeviribilim Çevresinde Pierre Bourdieu

1980'li yılların sonlarında kültürel çalışmalar alanındaki incelemelerin de etkisiyle bir tür kuramsal yaklaşım olarak ortaya çıkan kültürel dönemeç, çeviri metinlerdeki kültürel unsurların ve çevirinin kültürlerarası etkileşim rolünü de incelemelere dahil etmiştir. Çeviri metinlerin dilsel düzeyde bir aktarımdan ziyade kültürel bir yeniden yazma olarak ele alındığı bu yaklaşım çeviri eyleminin tarihsel, kültürel ve sosyolojik niteliklerine ilişkin bir yaklaşımı da beraberinde getirir. Bu bakımdan, 1990'lı yıllarda ve sonrasında çeviri incelemelerinde kültürel ve sosyolojik yaklaşımların öne çıkmaya başladığı söylenebilir. Çeviri metne, çeviri sürecine ve çevirmene sosyolojik bir

¹²³ Bourdieu, 1999 [1998]: 350.

yaklaşımı benimseyen araştırmacılar Pierre Bourdieu'nün *habitus*, alan ve sermaye ayaklarına dayalı alan incelemesinden¹²⁴ faydalanarak çeviri çalışmalarını toplumsal eylem ve fail odaklı bir saha araştırmasına yaklaştırmıştır.

Çevirinin baskın kavramsal paradigmalara ve araştırma metodolojilerine getirdiği yenilikçi yaklaşımı ele alan Lawrence Venuti, çeviri metnin somut yapısı, söylemsel stratejisi, anlam aralığı, çevrilmek üzere seçilmesi, yayımlanması, eleştirilmesi ve öğretimi de dahil birçok toplumsal bağlantının ve etkinin onu kültürel ve siyasal bir eyleme dönüştürdüğünün altını çizer.¹²⁵ Gerçekten de, çeviri eyleminin “kültürlenme” sürecindeki ve toplumsal yapıdaki yansımaları çeviri metni melez bir kültürel ürün, çevirmeni de bir tür toplumsal fail haline getirir. Çevirmenin toplumsal alandaki bu etkin konumu, alanda devamlı hareket halinde olan farklı failer arasında gerilimler yaratmakla kalmaz, aynı zamanda çeviri alanı ve yayıncılık piyasası özelinde güç mücadelelerinin ortaya çıkmasına yol açar. Alandaki farklı failer tarafından farklı kültürel stratejiler uygulanması gerilimlerin ve mücadelelerin şekillendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Christina Schäffner'in ve Beverly Adab'ın metin türü, çeviri hedefi, kaynak metnin statüsü, mevcut metin türlerinin evrimi ve yeni metin türleri yaratımı etkenlerine dayandırdığı kültürel stratejiler¹²⁶ çeviri metinlerin toplumsal alanda yarattığı etkileri incelemek ve mücadeleleri somut yollarla belgelemek için eylemsel bir çerçeve çizmektedir. Eyleme dayalı bir inceleme yaklaşımı kaynak metnin erek kültür dizgesinde hangi kültürel ve toplumsal unsurlar ekseninde yeniden yaratıldığını ve çevirinin mevcut yapılarla ne türden bir ilişki kurduğunu anlamaya katkı sağlayabilir.

Theo Hermans, çeviriye dair betimlemelerin kendi dilimize ve kültürümüze işleyen çeviri kavramından, toplumsal *persona*'mızdan, konumumuzdan ve kurumsal bir bağlamda konum alışlarımızdan (Bourdieu'nün belirttiği gibi) doğan çatışmalarla şekillendiğini belirtirken, toplumsal mekanizmaların çeviri eylemi ve çevirmen

¹²⁴ Alan incelemesi kavramı Pierre Bourdieu'nün 1972 yılında Mağrip kabilelerinin etnolojik özelliklerini incelediği **Esquisse d'une théorie de la pratique** [Eylem Kuramının Anahatları] başlıklı çalışmasıyla ilk defa gündeme gelmiştir. Bourdieu, bu çalışmada kabileye özgü sembolik, ekonomik, siyasal koşulları değerlendirmiş ve alan, *habitus*, sermaye kavramları ile yapılanma şemasını açıklamaya çalışmıştır.

¹²⁵ Venuti, 1995: 19.

¹²⁶ Schäffner & Adab, 1995: 329.

tanımları üzerinde doğrudan etki ettiğine de dikkat çeker.¹²⁷ Toplumsal koşullar (ekonomik, siyasal, kültürel) çevirmenlerin kaynak metne her türden müdahalesinin sınırlarını ve çeviri kararlarının da yönünü belirler. Bu bağlamda, çevirmen tarafından içselleştirilen ve çeviri kararları ile somutluk kazanan müdahalelerin arka planında toplumsal temelli kişisel eğilimler dizgesi olarak tanımlanan *habitus*'un yer aldığı söylenebilir. Daniel Simeoni, çevirmen olmanın toplumsal *habitus*'u özel bir *habitus*'a çevirmekten geçtiğini, bu şartla çevirinin bir uzmanlık alanı olarak algılandığını belirtir¹²⁸ ve çevirmen *habitus*'unu yıllar süren, pratikte asla son haline ulaşmayan içselleştirmenin bir sonucu, koşullara bağlı bir yan ürün olarak tanımlar.¹²⁹ Bundan hareketle, çevirmen *habitus*'u, toplumsal alandaki gerilimler ve mücadeleler sonucu farklılaşan koşullar ile şekillendirilen ve toplumsal koşulları değiştirip dönüştürme potansiyeli taşıyan bir toplumsal unsur olarak konumlandırılabilir. Bu karşılıklı etkileşim ilkesi, erek metni çevirmen *habitus*'una dair izler taşıyan, bu açıdan dilsel eşdeğerlik düzeyini aşan bir toplumsal-kültürel bileşen haline getirir. Johan Heilbron, çevirilerin çözümlenmesiyle, kültürel malların üretim bağlamı dışındaki dolaşım yoluna dair sorular sorulabileceğini belirtirken,¹³⁰ bu toplumsal-kültürel niteliğe dikkat çeker.

Kültürel malların dolaşımına dair sorular çeviri eyleminin, hem erek kültüre ait yazınsal ve dilsel öğelerle hem de siyasal ve ekonomik koşullarla ilişkili bir eylem olduğunu anlamak açısından önem taşır. Belli bir bağlamda tanımlanabilecek öncül çeviri normlarını inceleyen Moira Inghilleri de bu türden normların, 'milli bir retorik' üretimi, etnik-azınlık topluluk haklarına ilişkin yerli ve milli yasalar, hukuki ve mesleki uygulama ilkeleri tarafından yapılandırılan verili bir bağlam içerisinde işlev kazanan yerel/küresel siyasal *habitus*'un da üreticisi olduğuna göndermede bulunur.¹³¹ Çeviri normlarının yerel bir çerçevede incelenmesi, farklı kültür dizgelerinde farklı normların egemen olabileceği düşüncesini akla getirir. Çeviri metnin erek dizgenin siyasal, kültürel, ekonomik özelliklerine göre değişkenlik gösterdiği gerçeği çeviride

¹²⁷ Hermans, 1996: 48.

¹²⁸ Simeoni, 1998: 19.

¹²⁹ A.g.e.: 31.

¹³⁰ Heilbron, 1999: 440.

¹³¹ Inghilleri, 2003: 252.

tek bir doğrunun öne çıkarılmasına engel olur ve çeviri kararlarının kesin bir doğru ile sınırlandırılmasını önler. İsrail'deki çevirmenlerin *habitus*'larını inceleyen Rakefet Sela-Sheffy de “normların tiranlığı” ile “normların salınımı” arasında bir ayrım yapar ve ikinci kavramın, “bu eğilim çevirmenlerin eylemselliğine ne zaman, niçin ve hangi düzeye kadar egemen olur?” ve “çevirmenler için farklı koşullarda hangi seçenekler hazır bulunur?” gibi soruları beraberinde getirdiğinin altını çizerek.¹³² Bu bakımdan, çeviri sosyolojisi, karmaşık ve çok-katmanlı bir toplumsal olgu olarak çeviri eylemini bütünlük bir bakış açısıyla değerlendirmeyi kolaylaştırır. Bu da onun popüler bir yaklaşım haline gelmesinin nedenlerinden biridir. Nitekim, gelecekteki çeviri sosyolojisi çalışmalarına dair bir çerçeve çizen Anthony Pym de çeviri sosyolojisi alanında çalışan araştırmacılara kaynak ve erek metinlerin toplumsal nitelikleri ile sınırlı kalmamalarını, bir toplumu başka bir toplum karşısına yerleştiren ikiliklere karşı çıkmalarını, kesin açıklayıcı yargılardan kaçınmalarını ve kavramların çokluğu (çeviri kültürleri, toplumsal sistemler, rejimler, ara kültürler) ile çalışmalarını tavsiye eder.¹³³ Söz konusu tavsiyeler, çeviri sosyolojisi alanındaki araştırmaların belirli kavram çiftleriyle sınırlandırılmasının önüne geçmekle kalmaz, aynı zamanda araştırmacıların hem kaynak hem de erek kültürün niteliklerini içeren kapsamlı bir alan incelemesi yürütmelerini de mümkün kılar.

Feminist yayıncılık alanındaki çeviri eylemlerini değerlendiren Michaela Wolf da faillerin *habitus*'larını, sermayelerini ve alandaki paylarını araştırmasına dahil ederek inceleme alanını genişletmiş ve toplumsal sermaye ile etkileşim ağları arasındaki bağlantılardan hareketle kadın yayıncılığı yapan yayınevlerinin konumu ile kadın çevirmenlerin görünürlüğünü ele almıştır. Wolf'a göre, “çevirmen ismine yer verilmesi ve kadın çevirmenlerin nispeten yüksek profile sahip oluşları, feminist yayıncılık alanında oldukça iyi işlev gören toplumsal ağların net bir göstergesidir.”¹³⁴ Wolf'un feminist yayıncılık özelinde Bourdieu'nün alan incelemesinde yer verdiği alan, *habitus*, sermaye, pay kavramlarından faydalanması, yayıncılık alanının karmaşık yapısını olduğu gibi yansıtmış ve faillerin devamlı değişken konumunu

¹³² Sela-Sheffy, 2005: 7.

¹³³ Pym, 2006: 24-25.

¹³⁴ Wolf, 2006: 139.

çözümlemeyi kolaylaştırmıştır. Bu durum, bütünüyle dilbilimsel olan çözümleme yaklaşımına alternatif oluşturur ve çevirmen sorumluluğunun yanı sıra, onun toplumdaki rolünü ve statüsünü de araştırma konusu haline getirir.¹³⁵

Toplumsal unsurlar temelinde düşünüldüğünde, çeviri eylemi, metin içi somut dilsel kararları aşan ve çevirmenin nitelik ve eğilimleriyle şekillendirilen bir kavram olarak konumlandırılabilir. Bu da Bourdieu'nün alan incelemesinin merkezinde yer alan kavramlar ile çeviri metin arasındaki ilişkiselliklerin sorgulanmasını kaçınılmaz kılar. Bourdieu'nün sermaye türleri ayırımına dayanan Wolf, “çeviriye son şeklini vermeye önemli katkı sunan ekonomik sermaye” ile “failleri ait oldukları yazın dizgesinde konumlandırmakla sorumlu olan statü (toplumsal ve/veya sembolik sermaye)” kavramlarının çeviri eylemi üzerinde etkileri olduğunun altını çizer.¹³⁶ Bu durumda, çevirmenin işveren/yayınevi ile anlaştığı an ile erek metnin yayımlanıp müşteri/okur ile bulunduğu ana kadar, hatta sonrasında da çeviri eyleminin farklı faillerin hareketine yön veren farklı sermaye türleri ile yakından ilişkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Çeviri eylemini farklı faillerin ortaklaşa yürüttükleri bir eylemsellik süreci olarak konumlandıran Andrew Chesterman, “çevirmenin edinci, çevirmenin skopos'u, çalışma şartları (zaman, kaynaklar, metin türü, ilgili dil çifti, vb.) ve çevirmenin faaliyet gösterdiği geniş çaplı çeviri geleneği” gibi etkenlerin çeviri sosyolojisi araştırmalarında ağırlık kazanan unsurlar olduğuna dikkat çeker.¹³⁷ Çeviri sosyolojisi çeviri sürecine, çevirmenin alandaki konumuna ve işveren-çevirmen ilişkisine etki eden toplumsal koşulları değerlendirme eğilimi taşıyor olsa da, araştırma alanı yalnızca süreçle, konumla ve ilişkiselliklerle sınırlı değildir. Erek okurun çeviri metne ilişkin algısı da çeviri eyleminin toplumsallaşmasına etki eder. Erek okur ile çevirmen arasında kurulacak bağların araştırmanın sosyokültürel yanlarını tamamlayacağını altını çizen Denise Merkle'e göre, “çevirmenin/okurun beklenti ufku, mevcut kurallar çevresinde veya gelenek temelli doğal yatkınlıkları, toplumsal beklentiler ile çevirmen davranışını etkileme olasılığı bulunan (direktif) normlar arasında bir bağ kurulması”

¹³⁵ Snell-Hornby, 2006: 172.

¹³⁶ Wolf, 2007: 10.

¹³⁷ Chesterman, 2007: 178.

gereklidir.”¹³⁸ Bu açıdan, çevirmenin alan içindeki konumunu belirleyen sermayeden çeviri kararlarını yönlendiren *habitus*’una, alan içerisinde kazandığı pay ile inşa ettiği statüsünden diğer faillerle kurduğu ilişkiye, ortaya çıkardığı çeviri metin ile erek okur ve erek dizgenin diğer failleri arasındaki etkileşime kadar çeviri eyleminin Bourdieu’nün tanımladığı şekliyle bir toplumsal eylem haline geldiği fark edilebilir. Michael Cronin’e göre, çeviri sürecini yalnızca bir dilsel üretim/yaratım ile sınırlandırmak, çeviri eserlerin alım-satımı ve tüketimi de dahil, göstergesel değiş-tokuşunda ve diğer ilişkili etkinliklerde rol oynayan etkenlerin gözden kaçırılmasına yol açar.¹³⁹

Çeviri sosyolojisi alanındaki bir araştırmanın, çeviri metnin dolaşım hareketi ile bu dolaşım hareketini yönlendiren failleri ve erek dizgedeki etkilerini temel aldığı öne sürülebilir. Nitekim Hélène Buzelin çeviri incelemesini bir etnografik araştırmaya benzetir ve bunun şu açıdan fayda sağlayacağını belirtir:¹⁴⁰

“Çeviri eylemlerinin yeterli bir süre zarfında yerel bir bağlamda çözümlenmesi, kayıt altına alınması ve gözlemlenmesi, bir çevirinin çeşitli taslaklarına dair inceleme ile birleştirildiğinde, çeviri sürecine kimin katıldığına, bu süreçte konumunu nasıl müzakere ettiğine ve normlara nasıl uyum sağladığına veya direndiğine dair bize daha iyi fikir verecek veriler üretecektir.”

Yukarıdaki alıntıda, Buzelin’in, çeviri eylemini erek dizgede belirli stratejilerle belirli konum ve paylar elde etmek üzere birbiriyle mücadele eden failler üzerinden tartışmaya açtığı fark edilebilir. Buzelin’in katılım, konum ve uyum/direnış temelli soruları ekseninde gözlem, kayıt ve çözümlenme aşamalarından oluşan çeviri eylemi kavramsallaştırması Pierre Bourdieu’nün alan, *habitus*, sermaye, *illusio* ve *doxa* kavramlarına dayalı çok-katmanlı alan incelemesi ile koşutluk gösterir. Bu bakımdan, Buzelin’in çeviri eylemine ilişkin tanımını Bourdieu’nün toplumsal eylem tanımı ile örtüştürmek mümkündür.

Yazın alanında çeviri eyleminin yansımalarını ve çeviri metinlerin dizgesel etkilerini inceleyen Jean-Marc Gouanvic de Bourdieu’nün alan incelemesinden faydalanmıştır. Gouanvic’e göre, yazın dizgesi bağlamında çeviri eyleminin konumuna etki eden

¹³⁸ Merkle, 2008: 179.

¹³⁹ Cronin, 2008: 286.

¹⁴⁰ Buzelin, 2005: 205.

öğeleri anlamak için “belirli bir dönemde belirli bir erek alanda konum sahibi olan faillerin (yayıncılar, eleştirmenler, vb.) *habitus*’u arasındaki ayrımsal ilişkinin yanı sıra, çevirinin alımlanma sahası olarak erek alandaki belirleyici etkenlerin çözümlenmesi” gerekir.¹⁴¹ Gouanvic, çevirmenin erek dizgedeki konumu ile alan içerisinde elde ettiği kâr payını ve faillerin eylemleriyle şekillenen alanın dinamiklerini açıklamak amacıyla sırasıyla Bourdieu’nün sembolik sermaye ve *illusio* kavramlarına başvurur.¹⁴² Bu noktada, Gouanvic’in çeviri eylemine dair çizdiği kuramsal çerçeve ile Bourdieu’nün toplumsal eylem tanımı arasında yakın bir bağ kurulabilir.

Bourdieu’nün özne/nesne ilişkisine yaklaşımını çıkış noktası olarak seçen Moira Inghilleri de alan incelemesi kavramlarını sözlü ve yazılı çeviri alanındaki akademik faaliyetlere uygulamıştır. Inghilleri’ye göre, “yazılı ve sözlü çevirinin toplumsal olarak konumlandırılmış pratikler olduğuna ve yerel/küresel toplumsal düzenin üretiminde veya yeniden üretiminde bir işlev üstlendiğine dair yeni algı” sosyolojik yaklaşımın ilk nüvelerindendir.¹⁴³ Inghilleri, sosyolojik araştırma anlayışının merkezine, “geçerli toplumsal pratikleri, bunların konumunu, sözlü ve yazılı çeviri sermayesinin ilişkisel özelliklerini, bu tür eylemlerle ilişkili akademik uzmanlık etkinliklerini ve onların erk alanı ile ilişkisini odağına alan gözlemci araştırmayı” yerleştirir ve Bourdieu’nün sermaye, *habitus*, statü ve uzmanlık kavramlarını doğrudan çeviri araştırmalarına taşır.¹⁴⁴ Bu açıdan, Inghilleri’nin, Bourdieu’nün çokkatmanlı inceleme yaklaşımından faydalanarak, yalnızca metin odaklı araştırma alanını aştığı ve bunu saha çalışmasına doğru genişlettiği düşünülebilir.

Çeviri piyasası, toplumsal bağlam ve mesleki yeterlik konuları üzerine araştırma yürüten Gisele Sapiro da çevirinin hem eylemsellik süreci hem de erek dizgedeki etkileri bağlamında sosyolojik bir inceleme alanı meydana getirdiğinin altını çizer.

¹⁴¹ Gouanvic, 2005: 148.

¹⁴² A.g.e.: 162-164.

¹⁴³ Inghilleri, 2005: 126.

¹⁴⁴ A.g.e.s. 129.

Sapiro'ya göre, çeviri bir inceleme nesnesi olarak sosyolojiyle alakalı şu konularda belirli soruları beraberinde getirir:¹⁴⁵

“Meslekleşme süreçleri ile kültürel eylemlerin ve kültürel ürünlerin (kanon inşası da dahil) hiyerarşik yapılanması veya meşrulaştırılması; yayıncılık sosyolojisi ile yazınsal eserlerin üretim zinciri; kültürlerarası değiş-tokuşlar ile sembolik ürün ve fikirlerin dolaşımının altındaki toplumsal koşullar; beşerî ve sosyal bilimler epistemolojisi.”

Sapiro'nun çevirinin üretim ve dolaşım sürecine dair yukarıda ele aldığı konular çevirinin toplumsal yönlerini keşfetme ve küreselden yerele, yerelden de bir özne olarak çevirmene değin farklı ölçekteki toplumsal alanları, olguları ve failleri değerlendirme olanağı sunar. Bu bakımdan, Sapiro, bütünleştirici bir araştırma metodolojisi ile çeviri eylemini birkaç katmanda birden sorunsallaştırma girişiminde bulunmuş ve Bourdieu'nün kültürel ürünlerin dağıtımını ile ilişkili anlayışını çeviri araştırmalarına taşımıştır.

Sonuç olarak, çeviri sosyolojisi alanındaki araştırmalar erek metnin biçimsel düzeyini aşan ve erek dizgedeki toplumsal normlar ile bunların dizgesel etkilerini de dikkate alarak, Bourdieu'nün *habitus*, sermaye, *illusio* ve *doxa* kavramları bağlamında metnin üretim koşullarını, dizge içindeki konumu ile payını ve uyum/direnış eksenlerini daha iyi anlamayı kolaylaştırır. Aynı zamanda, bu araştırmalar Bourdieu'nün alan incelemesi çerçevesinin anlaşılmasını kolaylaştırdığı için Çeviribilim alanı ile karşılıklı bir ilişkisellik kurar ve anlaşılmasına yardımcı olur. Bourdieu'nün çizdiği bu ayrıntılı inceleme çerçevesi gelecekte çeviribilim alanındaki sosyoloji temelli çalışmaları etkilemeye devam edeceğe benzetmektedir.

2.2.2. Türkiye Çeviribilim Çevresinde Pierre Bourdieu

Özellikle 2000'li yılların başlarından itibaren Türkiye'de sosyolojik, siyasal ve kültürel unsurları odağına alan çalışmaların sayısı artmış ve hem Bruno Latour'un ağ kuramına hem de Pierre Bourdieu'nün pratik alan incelemesine dayalı bir inceleme yaklaşımı yaygınlık kazanmıştır. Çeviri sosyolojisi yaklaşımının ortaya çıkışına zemin hazırlayan Pierre Bourdieu ve Bruno Latour gibi sosyologların kavramsal tanımları

¹⁴⁵ Sapiro, 2014: 91.

günümüzde Türkiyeli araştırmacılar tarafından etkin olarak kullanılmakta ve dizgesel öğeler ve fail temelli çözümlenmelerde kendine sıklıkla yer bulmaktadır. Bu bağlamda, kültürel dönemeç ve güç odaklı yaklaşımların inceleme çerçevesinden hareketle Türkiye Çeviribilim çevresinde dil düzeyini aşan çalışmaların artışıyla birlikte araştırmaların kapsamının da genişlediği fark edilebilir.

Pierre Bourdieu'nün sermaye, *habitus*, alan, vb. kavramlarına dayalı pratik alan incelemesi Türkiye Çeviribilim çevresinde etkisi gittikçe genişleyen bir ivmeyi de beraberinde getirmiştir. Bourdieu'nün kavramlarını tartışmaya açan ilk lisansüstü çalışmanın, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Yüksek Lisans Programı'nda Prof. Dr. Saliha Paker danışmanlığında Gökçen Ezber tarafından tamamlanan **Aspects of Agency in the Case of Editor-Translators in the 1990s Turkey** [1990'larda Türkiye'de Editör-Çevirmenlerde Eyleycilik Özellikleri] başlıklı yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir.¹⁴⁶ Ezber, 1990'lı yıllarda Türkiye yayıncılık alanında bir fail olarak editör-çevirmenlerin konumunu sorunsallaştırmış ve Türkçe yazın dizgesinin yapısında oynadıkları rolleri ortaya çıkarmaya çalışmıştır.¹⁴⁷ Ezber, tez kapsamında editör-çevirmenlere ilişkin çözümlemesinde Pierre Bourdieu'nün alan incelemesinde kullandığı *habitus*, sermaye, *doxa* gibi kavramlara başvurmuş ve söz konusu faillerin eğitsel arka planından yazınsal çeviri alanındaki sembolik sermayesine kadar farklı metin dışı öğeleri odağına almıştır. Tez bağlamında metinsel nitelikler yerine alan içi dinamiklere öncelik verilmekte ve yayın alanındaki farklı faillerin hem kendi aralarındaki etkileşimine hem de alan ile olan ilişkilerine odaklanılmaktadır. Bu durum, bu döneme kadar genelde biçimsel düzeyde çeviri kararları ile sınırlı tutulan ve bir fail olarak çevirmenleri ve editörleri etkileyen sosyo-kültürel unsurları ikinci plana yerleştiren bakış açısının ötesinde yeni bir yaklaşım inşa etmeye de katkıda bulunmuştur. Ezber'e göre, çalışma bağlamında görüşülen editör-çevirmenler işgal ettikleri farklı konumlar ile fail tanımını genişletmiş ve kendi alanlarındaki kültürel konular üzerinde etkiye sahip 'kültürel girişimcilere' ve 'imge inşacılarına' dönüşmüştür.¹⁴⁸ Bu açıdan, Ezber'in editör çevirmenleri değişken

¹⁴⁶ Ezber, 2004.

¹⁴⁷ A.g.e.: 4.

¹⁴⁸ A.g.e.: 104.

sermaye ve *habitus*'lar üzerinden tanımlaması ile Pierre Bourdieu'nün çok katmanlı fail kavramsallaştırması arasında koşutluk olduğu söylenebilir.

Benzer şekilde, 2007 yılında Zuhal Karaca, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı Mütercim Tercümanlık (Fransızca) Bilim Dalında Doç. Dr. Emine Bogenç Demirel danışmanlığında tamamladığı **Raymond Queneau'nun "Zazie Dans Le Metro" Romanının Türkçe Çevirisinin Toplumsal Bağlamda Eleştirisi** başlıklı yüksek lisans tezinde de Bourdieu'nün pratik eylem kuramından faydalanmıştır. Karaca, *habitus* ve sermaye özelinde çevirmen Tahsin Yücel'in fail konumunu ve çeviri kararlarını sorunsallaştırmış ve alan ve *doxa* bağlamında ise yayıncılığı ve yayınevi politikalarının yansımalarını değerlendirmiştir. Karaca'ya göre, yayıncılık alanında sembolik sermayeye sahip bir fail olarak Tahsin Yücel'in çevirisi beklenen etkiyi yaratmasa da Sel Yayıncılık'ın Zazie Metroda dışında üç Queneau kitabını (Dostum Pierrot, Zorlu Bir Kış, Biçem Alıştırmaları) daha Türkçede yayınlaması yayınevine uluslararası tanınırlık sağlamıştır.¹⁴⁹ Çevirmen Tahsin Yücel'in bir akademisyen, yazar ve çevirmen olarak *habitus*'u ile yayınevinin toplumsal konumunun tartışmaya açılması Bourdieu'nün alan pratiğinin uygulamalı bir örneğidir. Tez kapsamında yalnızca metin dışı unsurlara değil, çevirmen kararlarının dilsel düzeyde çözümlemelerine de yer verildiği görülmektedir. Bu açıdan, Karaca'nın çalışması hem metinsel ayağı hem de metin dışı sosyo-kültürel-politik öğeleri işin içine katarak bütünlüyci bir çalışma özelliği taşımaktadır.

Yine Barış Özkul'un İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Yüksek Lisans Programı'nda Doç. Dr. Mine Yazıcı danışmanlığında yazdığı **Tanzimat Döneminde Tercüme Odasından Yetişen Bir Çevirmen-Aydın: Ahmet Vefik Paşa** başlıklı yüksek lisans tezi de bir kültürlerarası fail olarak Ahmet Vefik Paşa'nın çevirmen-aydın kimliğini ele almıştır. Özkul'a göre, Tanzimat döneminin tarihsel koşulları, Batı edebiyatlarından Osmanlıcaya yapılan çeviriler, devlete bağlı Bab-ı Ali Tercüme Odası gibi kurumların varlığı yazınsal alanı şekillendirmiş ve bu alan içerisinde sosyal ve kültürel uğraklarla bir çevirmen-aydın olarak Ahmet Vefik

¹⁴⁹ Karaca, 2007: 115.

Paşa'yı ortaya çıkarmıştır.¹⁵⁰ Ahmet Vefik Paşa'ya ait çeviri metin örneklerine tezde yer verilmesi sosyo-kültürel unsurların etkilerini saptamak ve somut olarak ortaya koymak açısından önem taşımaktadır. Özkul'un çevirmen *habitus*'unu bütünsel bir bakışla "tarihsel perspektif, alan, metinler ve çeviri stratejileri" üzerinden çoklu bir yaklaşım ile açıklaması Bourdieu'nün devamlı olarak altını çizdiği dinamizmi yansıtmayı da başarır. Özkul, çeviri olgusunun tarihselleştirilmesiyle "çeviri, çevirmen kimliği, çeviri süreçleri, çeviri normları ve stratejileri" gibi kavramların belirli bir şablona yerleştirilmesinin zorlaştığını belirtirken,¹⁵¹ söz konusu dinamizme de vurgu yapar ve Bourdieu'nün bakış açısı ile bu açıdan bağ kurar.

Mine Yazıcı'nın Mevlâna çevirilerini değerlendirdiği "Kültürel Sermaye ve Mevlâna Çevirileri" başlıklı çalışması (2011) da Karaca (2007) ve Özkul'un (2009) araştırma çerçevesi ile benzerlik taşımaktadır. Yazıcı, Mevlâna çevirilerini kültürel sermaye odağında incelediği çalışmasında S. James Redhouse, R. A. Nicholson, Abdülbaki Gölpınarlı gibi çevirmenlere ait çeviriler ile Mevlâna'nın bir yazar olarak sahip olduğu sembolik güç arasındaki ilişkiselliği ele almıştır. Yazıcı'ya göre, "çevirmenlerin saygınlık kazanmasında ve çevirilerin sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkmasında sadece yazarın saygınlığının değil, devletin kültür politikasının yanı sıra, özel sektörde yayınevlerinin ticari ve kültürel politikalarının da etkisi vardır."¹⁵² Yazıcı'nın, kültürel sermaye ve sembolik sermaye kavramlarından hareketle kurduğu bu ilişkisellik hem yayınevlerinin hem de devlete ait kültürel aygıtların toplumsal faillik konumları üzerinden somutlaştırılmıştır. Bu açıdan, çalışma içerisinde çevirilerden örneklerin sunulması ve bunun faillerin bakış açıları ile eşleştirilmesi tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır. Yine de çalışma bağlamında bu iki kavramla sınırlı kalınması ve Bourdieu'nün *habitus*, *doxa* ve *illusio* kavramları ile ilişkili tartışmaların derinleştiril(e)memesi çalışmanın en büyük kısıtlarındandır. Ancak Yazıcı'nın Mesnevi çevirileri gibi çok fazla tartışılmayan bir alana yenilikçi bir bakış açısı getirme çabasının kritik bir önem taşıdığı söylenebilir.

¹⁵⁰ Özkul, 2009: 91.

¹⁵¹ A.g.e.: 107.

¹⁵² Yazıcı, 2011: 833.

Bourdieu'nün çok boyutlu pratik alan incelemesinin çeviri eyleminin farklı toplumsal, siyasal, kültürel boyutlarını anlamaya ve çözümlenmeye fayda sağladığını daha önce vurgulamıştık. Nitekim Prof. Dr. Emine Bogenç Demirel'in Bourdieu'nün pratik alan incelemesini temel alan çalışmaları Türkiye'de çeviri sosyolojisinin geniş çevrelerce tartışılmasını ve bu bağlamda ortaya atılan kavramsallaştırmaların farklı alanlarda kapsamlı bir çerçeve ile uygulanmasını mümkün kılmıştır. Demirel'in 2014 yılında **Cogito** dergisinin **Pierre Bourdieu** sayısı için kaleme aldığı "Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılanan Yüzü: Çeviri Sosyolojisi" başlıklı yazı, çeviri pratiği ile sosyoloji arasındaki ilişkiselliğin yanı sıra, Bourdieu'nün kavramlarının Çeviribilim araştırmalarındaki kullanım olanaklarına dair geniş bir ufuk sunar ve eleştirel düşünceyi besler. Demirel'e göre, çeviri sosyolojisi ile Bourdieu kavramlarının ilişkiselliği çeviri ürün ve süreçlerine özdüşünümselliği dahil ederek eleştirel bakışı besler ve saha araştırmalarına dayanarak bilimsel söylemi sorgulama zemini oluşturur.¹⁵³ Bu sorgulama zemini hem çevirinin faileri hem de araştırmacılar için yol göstericidir çünkü yalnızca çeviri metnin değil, aynı zamanda araştırma alanının da toplumsallığına dair birtakım öngörülerde bulunulmasını sağlar.

Zuhal Emirosmanoğlu'nun Türkiye'de Çeviribilim alanını bir inceleme nesnesi olarak inşa etme amacıyla yola çıktığı çalışması da özdüşünümselliği ölçümleme denemesi sayılabilir. Emirosmanoğlu'na göre Bourdieücü yöntemin Çeviribilim bilim alanına uygulanması şu türden bir gözleme dayanır:¹⁵⁴

"Bourdieücü yöntemde, alanın sürekli değişim ve dönüşüm yeri olması ilkesinden hareketle, Türkiye'de Çeviribilim alanının güncel yapısı, zaman içinde çeviribilimci eyleyici profil ve yakınlıklarındaki değişim, alanda güncel bilimsel yayınlarda araştırma nesnelere ve alt alanlarındaki yönelimler, birbirleriyle ilişkisellik içinde gözlemlenebilir."

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, alanın güncel özellikleri, failerin *habitus*'u ve arka plan bilgisi ile araştırma amacıyla seçilen konular arasında yakın bir ilişki olduğu çıkarımı yapılabilir. Buna göre, alandaki failerin kendi yakınlıklarına uygun bir araştırma konusu ve nesnesi belirlemesi alanın güncel durumuna etki etmekte, bu da gelecekteki araştırmacıların yakınlıkları üzerinde söz sahibi olmaktadır. Bu açıdan,

¹⁵³ Demirel, 2014: 413.

¹⁵⁴ Emirosmanoğlu, 2019: 50.

alan, failler, *habitus* arasında dönüşümsel bir ilişkinin varlığı sezilmektedir. Bu ilişkinin zamanla bir tür kısır döngü halini alması kaçınılmaz görünse de, alanın farklı faillerin değişim ve dönüşüm tepkisine açık oluşu burayı devingen bir yere dönüştürür. Bu bağlamda, genel olarak bir bilim alanının, özel olarak da Çeviribilim alanının alternatif çalışmalarla genişleme ve zenginleşme potansiyeli bu ilişkisellikte saklıdır.

Naciye Sağlam'ın “Yoga Journal ve Yoga Journal Türkiye Dergileri Üzerine Çeviri Sosyolojisi Odaklı Bir Değerlendirme” başlıklı yazısı, kapak seçiminden üretici profiline, okuyucu kitlesinden çeviri politikasına kadar kapsamlı bir değerlendirmeyi içermektedir (2017). Sağlam'a göre, Yoga Journal Türkiye ana merkez olan Yoga Journal'ın sembolik sermayesinden faydalanarak Türkçe yayıncılık alanına girmiştir.¹⁵⁵ Bu açıdan, Bourdieu'nün *illusio* kavramı ile yakın bir ilişki kurulduğu gözlemlenebilir. Sağlam, yoganın Türkiye'deki yaygınlaşmasıyla derginin popülerliği arasında bir ilişkisellik olduğunu tespit etmiş ve Türk yoga okuyucusunun *habitus*'u, Türkiye'nin yoga tatilleri için bir seçenek olması ve çevirinin faillerinin Türk kültürünü göz önünde tutması gibi unsurların derginin yayıncılık alanında pay kazanmasında etkin bir rol üstlendiğini ifade etmiştir.¹⁵⁶ Sağlam'ın bu çözümlemeye genel yayın yönetmeni ve çevirmen gibi faillerle görüşmelere ait verilere yer vermesi, yayıncılık alanının yoganın toplumsallığını temellendirmesine ve Bourdieu'nün pratik alan yaklaşımı ile bağ kurabilmesine olanak tanımıştır.

Türkiye'de lisansüstü Çeviribilim çalışmalarında ve bu alana ait ulusal ve uluslararası makalelerde Bourdieu'nün kavramlarının genelde yazınla ilgili kullanıldığı dikkati çeker. Emine Bogenç Demirel'in aktivist çeviri odaklı çalışmaları (Demirel vd. 2018, 2019) Bourdieu'nün yaklaşımının ve kavramlarının yazın alanı dışında kullanım olanaklarını da gündeme getirmiştir. Demirel'in 2018 yılında Deniz Kurmel ve Zeynep Görgüler ile yayımladığı “Nefretsiz Bir Yaşam Mümkün! Çeviri Odaklı Yaratıcı Aktivist Taktikler” başlıklı yazı BoMoVu – Sosyal Güçlendirme için Spor ve Beden Hareketi, Mahallede LGBTİ – Birmahalleli örgütlenmesi!, bbOm – Başka bir okul mümkün ve teyit.org adlı sosyal paylaşım platformları bağlamında çeviri etkinliğini

¹⁵⁵ Sağlam, 2017: 160.

¹⁵⁶ A.g.e.: 163.

odağına almaktadır. Demirel ve arkadaşları, söz konusu platformlar bağlamında faaliyet gösteren çevirmenlerle yaptıkları görüşmelerde “yatay örgütlenme,” “koreografik liderlik,” “bilginin serbest dolaşımı,” “açık erişim hakkı” ve “hukukun üstünlüğü” gibi toplumsal kavramların izdüşümlerine rastlamış ve çeviri eylemi süresince seçilen terimlerin “nefret karşıtı toplumsal hareketlerin taşıyıcısı, sürdürücüsü hatta sözcüsü konumunda olduğunu” belirtmiştir.¹⁵⁷ Bu tespit aktivist çevirinin ideolojik hedefleri ve toplumsal etkileri belirlenirken, çevirmenlerin *habitus*'unun ve çevrimiçi yayıncılık alanına has *illusio*'nun da işin içine katıldığının açık bir göstergesidir. Bu çalışmanın terimler üzerinden yürütülmesi yalnızca metin dışı öğelerin değil, aynı zamanda yukarıda sözü geçen kavramların metin içi yansımalarının belirlenmesi ve somut bir biçimde ifade edilmesi açısından da yerinde olmuştur.

Yine Demirel'in 2019 yılında Zeynep Görgüler ile yayımladığı “Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişeği: Evrim Ağacı Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek” başlıklı yazı, bir önceki paragrafta ele alınan ve birkaç çevrimiçi sosyal platform altındaki çeviri etkinliğine odaklanan çalışmanın bir izdüşümü sayılabilir. Bu çalışma bağlamında Demirel ve Görgüler Darwin'in Evrim Ağacı adlı çevrimiçi platformdaki yeniden çevirilerden hareketle yeni toplumsal hareketleri tanımlama ve değerlendirme hedefiyle yola çıkmıştır. Çevirmenlerle yapılan görüşmelerde “bilimi yaygınlaştırmak, popüler bilim algısına akademik katkı sağlamak, Darwin'i geniş kitlelere yaymak, bilimsel açık veri kaynağı oluşturmak” gibi toplumsal noktalara temas edildiğini belirten araştırmacılar bu türden motivasyon unsurlarını yeni toplumsal hareketlerle ilişkilendirmenin mümkün olduğunun altını çizmektedir.¹⁵⁸ Bu çıkarım, toplumsal etkilerin kaçınılmaz olduğu bir alanda çevirmenlerin *habitus*'unun hem alanı şekillendiren hem de alanla şekillenen bir unsur olduğu varsayımını güçlendirmektedir. Bourdieu'nün alan pratiğinde izlerini bulabileceğimiz bu düşünce, çeviri sosyolojisinin bir araştırma yaklaşımı olarak devamlı gelişen ve genişleyen bir odakla farklı alanlarda uygulanabilirliğini de ifade etmektedir.

¹⁵⁷ Demirel & Kurmel & Görgüler, 2018: 97.

¹⁵⁸ Demirel & Görgüler, 2019: 90.

Burcu Taşkın'ın Emine Bogenç Demirel ile engelli çevirmenlerin çevirmenlik meslek alanındaki *habitus*'u odağında kaleme aldığı “Çeviri Sosyolojisi Işığında Engelli Çevirmenler: Fenomenolojik Yaklaşım ile Görünmeyeni Görünür Kılmak” başlıklı yazı da çeviri araştırmalarında genelde odak dışında kalan bir fail grubunun toplumsal konumunu ele alması bakımından önem taşır. Taşkın ve Demirel, Türkiye’de birçok toplumsal alanda dezavantajlı bir grup olan engelli bireylerin çeviri eğitimi sırasında ve sektörde faaliyet gösterirken karşılaştıkları sorunları irdelemiş ve bu konuyla ilişkili farkındalığın önemine ve eksikliğine dikkat çekmiştir. Taşkın ve Demirel’e göre, “çeviri için kullanılacak materyaller ile ders materyallerine erişim, bilgisayar destekli çeviri araçlarının okuyucu yazılımlarıyla uyumlu olmaması, bunun sonucunda da mesleki yeterliliklere ulaşamaması” gibi sorunlar engelli çevirmenlerin sembolik sermaye, dolayısıyla da ekonomik sermaye kazanımı önünde engel teşkil etmektedir.¹⁵⁹ Bu bakımdan, farklı toplumsal alanlarda engelli çevirmenlerin ihtiyaçlarına göre birtakım düzenlemeler yapılmasının elzem olduğu söylenebilir. Böylece engelli çevirmenlerin hem belirtilen alanlardaki görünürlüğü artacak hem de bu dezavantajlı konumlarının etkileri en aza indirgenebilecektir. Bourdieu’nün alan içinde asgari düzeyde *illusio*’ya sahip ‘marjinal’ bireylere yaptığı vurgunun bu çalışma bağlamında tekrar gündeme getirildiği fark edilebilir. Bu açıdan, Taşkın ve Demirel’in söz konusu çalışması Çeviribilim alanında Bourdieu’nün alan pratiğini işlevselleştiren araştırmalar arasında öncü bir yere sahiptir.

Duygu Seymen ve Aslı Selcen Aslan’ın çeviri eğitimi, çeviri sektörü ve dernekleşme arasındaki ilişkiselliği odağına alan “Türkiye’de Çevirinin Toplumsal Görünürlüğü ve Gelişiminde Çeviri Derneklerinin Rolü” başlıklı çalışması Taşkın ve Demirel’in çalışmasını tamamlayıcı bir niteliktedir (2019). Seymen ve Aslan, bu çalışmada daha etkin bir çeviri eğitimiyle çevirmenlerin alan içi paylarının nasıl artırılacağı sorunsalını tartışmış ve dernekleşmenin bu süreçte oynadığı rolü konu edinmiştir. Araştırmacılara göre, dernekleşme, farklı disiplin ve sektör temsilcileri arasında bir toplumsal etkileşim ağı kurarak çevirmenin sosyal sermayesine katkıda bulunurken, dernekler çatısı altında yaratılan bilgi paylaşımı ortamı çevirmenin kültürel

¹⁵⁹ Taşkın & Demirel, 2019: 252.

sermayesini artırır, böylece çevirmenlerin alandaki tanınırlığı oranında sembolik sermayesi de güçlenecektir.¹⁶⁰ Çeviri sektörü özelinde çizilen bu toplumsal manzara, dernekleşmenin toplumsal potansiyelini ve alan içindeki faillerin hareketine olan etkisini anlamaya dair bir çerçeve sunar. Bu bakımdan, Seymen ve Aslan'ın, çevirmenin sosyal, kültürel ve sembolik sermayesi ve bunların bir yansıması olan *habitus* arasında kurduğu bağ ile Bourdieu'nün ilişkisellik kavramının koşutluk gösterdiği söylenebilir. Nasıl ki toplumsal değişkenler birbiriyle dönüşümsel bir ilişki içindeyse, çevirmenleri sektörde görünür kılan her türden toplumsal unsuru keskin sınırlarla ayırmak da mümkün değildir.

Nitekim Tuğçe Elif Taştan Doğan'ın Covid-19 örneğinde tıbbi metin çevirilerinin toplumsal niteliklerini çözümlendiği “Bourdieu Sosyolojisi Işığında Tıbbi Metin Çevirileri: Covid-19 Örneği” başlıklı çalışması tam da Bourdieu'nün sözünü ettiği toplumsallık kavramını gündeme getirmiştir. Doğan, İngilizce ve Türkçe Covid-19 haberleri özelinde çeviri eyleminin toplumsal boyutlarını incelediği bu çalışmasında tıp çevirisi alanında çevirmenlerin *habitus* ve kültürel sermayelerinin ne denli etkin bir rol üstlendiğini tartışmaya açmıştır. Doğan'a göre, tıp alanına ait verili kurallar dizisi, başka bir deyişle, *doxa* ve “tıp çalışmalarının toplumun her kesimini ilgilendiriyor oluşu” tıp çevirisini toplumsal bir uğraşa dönüştürmekte ve alan jargonunun zorunlu kıldığı “kültürel sermaye edinimi” bu etkinliği çevirmenler için çetrefil kılmaktadır.¹⁶¹ Bu bağlamda, kapsamı ve etkileri değerlendirildiğinde, tıp alanına özgü bilginin toplumsallaşma sürecinde çeviriye atfedilen konum ile Bourdieu'nün toplumsal eylem tanımının örtüştüğü fark edilmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye Çeviribilim çevresinde Bourdieu kavramlarının 2000'li yılların başlarında daha çok yazın alanıyla sınırlı kaldığı ve bu dönemde çeviri sosyolojisi araştırmalarında çevirmen *habitus*'unun ana inceleme izleği halini aldığı söylenebilir. Çeviribilim alanında özel alan çevirisi yaklaşımlarının ortaya çıkışıyla ve çalışma alanının bu alanları da kapsamına alarak genişlemesiyle bu eğilimin değiştiği görülmektedir. Özellikle Emine Bogenç Demirel ve öğrencilerinin aktivist çeviri

¹⁶⁰ Seymen & Aslan, 2019: 381.

¹⁶¹ Doğan, 2020: 937-940.

üzerine çalışmalarının, Bourdieu'nün alan pratiğinin Çeviribilimdeki yansımalarını 'gerçek anlamda' sosyolojik bir temele oturttuğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bourdieu'nün kapsamlı bakış açısının beraberinde getirdiği yenilikçi inceleme çerçevesi ile gelecek yıllarda birçok çalışmaya konu olacaktır.

2.3. Alan İncelemesinin İşlemeleştirilmesi

Toplumsal eylem kuramı, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu'nün, toplumsal (ekonomik, siyasal, kültürel, vb.) koşulların bireyleşme sürecindeki etkilerine, bireysel eylemlerin toplumsal temellerine ve toplumsal eylemler arasındaki ilişkilere dair sorgulamalarına dayanır. Bourdieu'nün toplumsal eylem kuramını pratik alana uyarlayan Michael Grenfell, "toplumsal alanın ve belirli eylemler çevresinde tanımlanan görünmez ayrımların merkezde olması gerektiğine" dikkat çeker.¹⁶² Grenfell'e göre, toplumsal eylemlerin farklı boyutlarını anlamak için yürütülen bir araştırmada şu üç aşamalı yöntem kullanılabilir:¹⁶³ 1) Araştırma nesnesinin inşası, 2) Üç düzeyli alan incelemesi, 3) Katılımcı nesneleştirme.

Yöntemin ilk aşaması olan araştırma nesnesinin inşası, en zor aşama olarak değerlendirilmektedir. Bunun iki temel nedeni vardır. Birinci neden, nesneye ait koşulların tarihin bir ürünü olması, bundan dolayı da tarihsel çerçevenin dışına çıkmakta zorluk çekilmesi; ikinci neden ise, araştırmacının ilgisinin genelde nesnel koşullarla koşutluk göstermesidir.¹⁶⁴ Grenfell toplumsal olarak önemsiz görülen nesnelere bilimsel nesnelere dönüştürülmesinin ve oldukça soyut sorunların somut bilimsel işlemlere çevrilmesinin önem taşıdığına vurgu yapar. Bu açıdan, araştırma nesnesinin inşasında toplumsal değer atfedilen nesnelere ziyade üzerinde çok düşünülmemeyen bir konunun seçilmesinin söz konusu sınırlayıcı yapıyı bertaraf etmek için önem arz ettiği düşünülebilir.

Yöntemin ikinci aşaması olan üç düzeyli alan incelemesi, egemenlik alanının, inceleme alanının bu alan karşısındaki konumunun, failerin *habitus*'larının ve failer

¹⁶² Grenfell, 2014: 22.

¹⁶³ A.g.e.: 23.

¹⁶⁴ A.g.e.: 24.

arası ilişkilerin değerlendirilmesine dayanır. Grenfell'e göre, üç düzeyli alan incelemesi, şu alt aşamalardan oluşur:¹⁶⁵

1. Alanın konumuna karşılık olarak egemenlik alanını çözümleyin.
2. Alana hâkim olan belirli yetkileri meşru yollarla kazanmak için rekabet eden faillerin işgal ettiği konumlar arasındaki ilişkilere ait nesnel yapıyı ayrıntılarıyla açıklamaya çalışın.
3. Faillerin *habitus*'unu, başka bir deyişle, toplumsal ve ekonomik koşulların gerekli bir türünün içselleştirilmesiyle kazanılan eğilimler dizgesini çözümleyin.”

Birinci düzeyde, alan, diğer alanlarla kurduğu ilişki bağlamında, özellikle de tanımlı egemenlik alanı çerçevesinde ele alınır.

İkinci düzeyde, alanın yapısal betimlemesine, faillerin konumuna ve içselleştirilen değerlere odaklanılır. Bu düzeyde, Grenfell, değerlendirilen unsurlar ile farklı sermaye türleri arasında ilişki kurma eğilimi taşımaktadır. Grenfell'e göre, toplumsal sermaye, ağ ilişkileri yoluyla kazanılan prestij ve faydaya, ekonomik sermaye, parasal kaynak ve araçlara, kültürel sermaye ise eğitimi, aile arka planını ve mülkiyeti temel alan sembolik olarak güçlü kültürel değerlere karşılık gelir.¹⁶⁶ O halde, alanın yapısal olarak betimlenmesini mümkün kılan ağ ilişkileri ile toplumsal sermaye, parasal kaynak ve araçlar yoluyla elde edilen konum ile ekonomik sermaye, alanı temsil eden faillerin kültürel arka planı ve içselleştirilmiş eğilimleri ile kültürel sermaye arasında bağ kurulabilir. Alandaki ekonomik, toplumsal, kültürel sermaye unsurlarının değerlendirilmesi, bu inceleme düzeyinin temelinde yer alır.

Üçüncü düzeyde, failin arka planı ve konumu çözümlenir.¹⁶⁷ Grenfell, faillerin bireysel özelliklerinin yanı sıra, alanın bugünüyle ve geçmişiyle kurdukları bağların, özellikle belirli *habitus*'ların alan çerçevesinde nasıl değer gördüğünün

¹⁶⁵ A.g.e.: 25.

¹⁶⁶ A.g.e.: 26.

¹⁶⁷ A.g.e.: 26-27.

çözümlemesinin alanın detaylı bir incelemesi için önem arz ettiğini ifade eder. Bu bakımdan, üçüncü alt düzeyin odak noktasının failer olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Yöntemin üçüncü aşamasını temsil eden katılımcı nesneleştirme, düşünümSELLİKLE yakından bağlantılıdır.¹⁶⁸ Grenfell'e göre, alan, araştırma nesnesi ve araştırmacının kendisi arasında bağ kurulması, katılımcı nesneleştirmenin ön koşuludur. Bu aşamada, araştırmacı, incelediği araştırma nesnesinin alandaki konumunu sorunsallaştırır ve alan ile araştırma nesnesi arasındaki ilişkiyi özdüşünümsel yollarla açıklamaya çalışır. Böylece, nesnenin alan içerisinde yenilik/değişim yaratma potansiyeli tartışmaya açılmış olur. Bu aşamanın en önemli özelliği alanın bugünkü konumundan hareketle geleceğe dönük tahminler yürütülmesi ve toplumsal eylemlerin olası etkilerinin çözümlenmesidir. Dolayısıyla, araştırmacı alan içerisindeki pratiğinden hareketle öngörülerini ve gözlemlerini de kullanarak araştırma nesnesinin potansiyelini ortaya çıkarmış olacaktır.

2.3.1. Alan İncelemesinin Feminist Yayıncılık Alanına Uygulanması

Grenfell'in inceleme yöntemi tez çalışmasına uygulandığında üç odak noktası ortaya çıkar.

Birinci odak noktası, feminist çeviri etkinliğini ve feminist terminoloji inşasını bu araştırmanın nesnesi haline getiren tarihsel (toplumsal, siyasal, kültürel) koşullardır. Araştırma, Türkiye'de feminist mücadelenin hızla kitleleştiği 1980'li yıllardan günümüze feminist hareketin ve feminist çevirinin faillerinin (yayınevleri, editörler, çevirmenler) feminist terminoloji oluşumuna etki edip etmediği sorunsalına odaklanır. 1980'li yıllardan günümüze feminist yayınların sayısında sürekli artış olmasına rağmen feminist çeviri etkinliğini ve feminist terminolojiyi odağına alan çalışmaların azlığı da bu sorunsalın tartışmaya açılmasını gerekli kılar. Bu bağlamda, feminist düşüncenin Türkiye coğrafyasındaki düşünsel temellerini de göz önünde tutarak, araştırma nesnesi, 1980'li yıllardan günümüze İngilizceden çeviriler yoluyla Türkiye'de feminist terminoloji inşası olarak seçilmiştir. Bundan dolayı, çalışmanın bu aşamasında, araştırma nesnesi olarak seçilen feminist terminolojinin oluşumunu ve

¹⁶⁸ A.g.e.: 29.

gelişimini etkileyebilecek toplumsal koşullar değerlendirilecektir. Böylece, araştırma nesnesinin yer aldığı konu alanına dair tarihsel bir çerçeve çizilmiş olacaktır.

İncelemenin ikinci odak noktası, üç düzeyden oluşur. Grenfell, egemenlik alanını, finansal güç unsurlarını ve kültürel değerleri temel alan üç düzeyli incelemesinde sırasıyla bu öğeleri ekonomik sermaye, toplumsal sermaye ve kültürel sermaye ile özdeşleştirir. Grenfell'in yaklaşımından hareketle, birinci düzeyde, Türkiye'de feminist yayın yapan yayınevlerinin yayıncılık piyasasındaki konumu (ekonomik ve sembolik sermaye), ikinci düzeyde, Türkiye'de feminist yayın yapan yayınevlerinin yayın politikaları (toplumsal sermaye), üçüncü düzeyde, feminist çevirinin failleri olarak editörlerin ve çevirmenlerin yatkınlıklarının (kültürel sermaye) feminist terimlerin yolculuğuna etkileri incelenecektir. Bu aşamada hem editörlerle hem de çevirmenlerle yarı yapılandırılmış görüşme yapılması planlanmaktadır.

Üçüncü odak noktası, feminist çeviri etkinliğinin Türkiye'deki olası yansımalarıdır. Grenfell'in katılımcı nesneleştirme olarak ifade ettiği bu aşamada, araştırmayı gerçekleştiren araştırmacı, Bourdieu'nün *habitus* (çeviri eğilimleri), alan (feminist çeviri) ve sermaye (yayınevi konumu, yayın politikaları, failer) kavramlarını temel alan gözlemlerinden hareketle feminist gündemdeki, yayınevi politikalarındaki, feminist yayınların sayısındaki değişimleri tartışmaya açacaktır. Böylece, feminist terminoloji inşasına etki eden toplumsal, siyasal, kültürel, ekonomik koşullar ayrıntıyla incelenmiş olacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FEMİNİST YAYINCILIK ALANINDA FEMİNİST TERİMLERİN YOLCULUĞU

Çalışmanın bu bölümünde Michael Grenfell'in Bourdieu'nün kavramsallaştırmasına dayalı alan incelemesi yaklaşımından hareketle Türkiye'de feminist yayıncılık alanında gerçekleştirilen çeviri eyleminin feminist terminolojinin oluşumuna/gelişimine etkisinin olup olmadığı sorusuna yanıt aranmaktadır. İlk alt bölümde, siyasal koşulların yansımaları sayılan ve yayımlanacak eserlerin seçiminde söz sahibi olan feminist düşüncenin Türkiye'deki tarihsel yolculuğu, ikinci alt bölümde, sırasıyla, Türkiye'de feminist yayıncılık alanının konumu, feminist eser yayımlayan yayınevlerinin bu yöndeki politikaları, feminist çevirinin faillerinin eğilimleri, üçüncü alt bölümde ise feminist yayıncılığın Türkiye bağlamında olası etki ve sonuçları tartışmaya açılmaktadır. Böylece feminist yayıncılık alanının oluşumu ve yapısı ile bu alanda egemen olan toplumsallaşma mekanizmalarının failer üzerindeki etkileri ve mevcut/olası sonuçları ayrıntılı bir biçimde değerlendirilmiş olacaktır.

3.1. Türkiye'de Feminist Düşüncenin Tarihsel Yolculuğu

Türkiye'de feminist yayıncılık alanının feminist aktivistlerin örgütlü dayanışmasına ve feminist hareketin kitleselleşmesine koşut olarak ortaya çıktığı varsayılmaktadır. Bu bağlamda, feminist yayıncılık alanının inşasının hem dönemin siyasal iklimiyle hem de ezilen bir grubu temsil eden kadınların toplumsal çıkarlarıyla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bölümde Tanzimat'tan 2000'li yıllara kadar Türkiye'de feminist düşüncenin ve kadın hareketinin tarihsel yolculuğu ele alınacaktır.

3.1.1. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Feminist Düşünce

Türkiye'de feminist düşüncenin kökleri Tanzimat Dönemi'ne kadar uzanır. 3 Kasım 1839'da Gülhâne Hatt-ı Hümayunu'nun ilan edilmesiyle resmi olarak başlayan Tanzimat Dönemi, batılılaşma eğiliminin mevki kazandığı ve aydınlanmacı düşüncelerin yayılmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde, parlamenter yönetime geçiş, azınlık hakları, kamusal eğitimin yaygınlaştırılması, teknik okullar, fabrikalar,

imalathaneler, vb. yoluyla batılı devletlerin teknik seviyesine ulaşmak gibi farklı konu alanlarında tartışmalar yürütüldüğü görülmektedir.

Tanzimat Dönemi'nde yürütülen tartışmalar sonucu ortaya çıkan fikirlerin kamusal alanda yayılmasında matbaacılık ve yayıncılıktaki ilerlemelerin büyük oranda etkisi olmuştur. Türkçe yayımlanan ilk yerli gazete olan Takvim-i Vekâyi'nin yanı sıra, çokdilli ve çokkültürlü aydınların hamiliğini yaptığı diğer birçok süreli yayında (özellikle dergilerde) özgün dilde yazılmış ya da Fransızca başta olmak üzere Batı dillerinden çevrilmiş yazılara yer verilmiştir. Yayımlanan yazılarda, fen bilimleri temel alan ampirik ve pozitivist fikir ve bakış açılarıyla birlikte, 1789 Fransız İhtilali'nden doğan milliyetçilik, liberalizm, vb. düşünce akımlarına dayalı yeni siyasal ve ekonomik görüşler de temsil olanağı bulmuş, bu da kaynağını batıdan alan düşünce ve bakış açılarının kamusal alanda tartışılmasına ve farklı toplumsal kesimler arasında yayılmasına aracılık etmiştir. Tarihçi İlber Ortaylı, yeni fikir ve görüşlerin Osmanlı aydınları arasında yaygınlaşmasında basın ve yayın faaliyetlerinin önemine şu şekilde dikkat çeker:¹⁶⁹

“Tanzimat aydını da tutucu yöneticisinden muhalif yazarına kadar çağdaş dünyada var olmak için değişmek ve olaylara yön vermek gerektiğini anlamıştı. Geleneği korumak için onun bilincinde olmak gerekir. Varlığını sürdürebilmek için Osmanlı aydını geleneğini ve ortamını farklı anlayışla da olsa değerlendirmeye ve eleştirmeye başlamıştı. Edebiyat zevkine yönetim ve Avrupa politikasından modernleşmenin yöntem ve ölçüsüne kadar birçok konu tartışılıyordu hem de kahvehane sohbetiyle değil basın ve yayının aracılığıyla . . . “

Yayıncılık faaliyetleri sayesinde önemli bir tartışma zeminine kavuşan görüşlerin bir kısmı, kadının siyasal, sosyal, ekonomik haklar elde etmesine ve daha fazla görünürlük kazanmasına yönelik eşitlikçi feminist düşünceleri de içerir. Eşitlikçi feminist idealler ekonomi, siyaset, eğitim, ticaret, kültür ve sanat hayatında ayrıcalıklı bir yer edinen erkekler karşısında kadınların konumunu iyileştirmeyi ve kadınlara erkeklerle eşit sosyal haklar tesis etmeyi amaçlar. Henüz sosyal haklar temelinde bir mücadele ve örgütlenme çabası olarak görülen eşitlikçi feminizm, feminist düşünce bağlamında birinci dalgayı temsil eder. Bu dönemde hem dünyada hem de Osmanlı Devleti'nin sınırları içerisinde dile getirilen eşit eğitim ve eşit siyasal haklara ve çalışma haklarına

¹⁶⁹ Ortaylı, 2006: 309.

yönelik taleplerin temelinde, kamusal alanın erkek veya kadın fark etmeksizin tüm yurttaşlar için müşterek bir alan olduğu düşüncesini sesli bir şekilde duyurma amacı vardır. Siyaset bilimci ve akademisyen Fatmagül Berktaş, **Tarihin Cinsiyeti** başlıklı kitabında, “Osmanlı’da kadınların yayın organlarındaki tartışmalara, konaklar, hayır dernekleri ve benzeri yerlerdeki etkinliklere katılarak bir kamusal alan yaratılmasına ve genişlemesine katkıda bulduklarından” bahsederken, bu duruma dikkat çeker.¹⁷⁰

23 Aralık 1876’da ilan edilen Kanun-i Esasi ile resmen başlayan I. Meşrutiyet dönemi eşitlikçi feminist düşünce açısından görece özgür bir ortam sunmuştur. I. Meşrutiyet’in ilan edilmesiyle, sanayileşmenin yol açtığı “maddi kültür” ve Osmanlı’yı etkisi altına alan “özgürlük” ve “eşitlik” ilkeleri kadın ve aileyi ana sorunlardan biri haline getirmiştir.¹⁷¹ Osmanlı kadın yazarları, ilk defa bu dönemde, basın ve yayın mecralarını denetleyen erkek aydınların hamiliğinde kadın sorunlarını konu alan köşe yazıları kaleme almaya, roman yazarlığı, çevirmenlik gibi işlerle geçimini sağlamaya başlamıştır.

I. Meşrutiyet döneminde Osmanlı kadın hareketine yön veren kişilerin başında ilk yazılarını Ahmet Midhat Efendi hamiliğinde kaleme alan Fatma Aliye Hanım (1862-1936) gelir. Ahmet Cevdet Paşa ile Advîye Hanım’ın kızları olan ve resmi bir eğitim almayan Fatma Aliye Hanım, evlilikten boşanmaya, çok eşlilikten tesettüre, eğitimden terbiyeye kadar kadınları ilgilendiren toplumsal konulara odaklanan yazılarıyla eşitlikçi feminizmin en önemli temsilcilerinden biri sayılabilir.

Fatma Aliye Hanım’ın düşüncelerinin merkezinde kadının eğitimi meselesi vardır. Kadınların ‘iyi bir eş’ ve ‘iyi bir anne’ olmaları için eğitim almaları gerektiğini savunan yazarın, kadınlık kavramını dönemin normlarına uygun olarak annelik ve eşlik kavramları ile sınırlandırdığı fark edilecektir. Türk dili ve edebiyatı alanında çalışmalar yürüten Şahika Karaca, Fatma Aliye Hanım’ın kadının eğitimi konusundaki yaklaşımını şu şekilde ele alır:¹⁷²

¹⁷⁰ Berktaş, 2003: 95.

¹⁷¹ Toprak, 2014: 3.

¹⁷² Karaca, 2011: 99

“Fatma Aliye kadınların eğitiminde babasının da tesiriyle İslamcı ve gelenekçi bir anlayışı benimser. Bu sebeple de kadınların eğitimi konusundaki önerisi Fransız tarihi öğrenmek yerine kendi köklerimize dönerek İslami kaynaklara yönelmektir.”

Bu tutum, Fatma Aliye Hanım’ın feminist anlayışının İslamcı ve gelenekçi bir çizgide olduğunun göstergesidir. Bu durumun ortaya çıkmasında, Tanzimat Dönemi ile başlayan süreçte Batılılaşmanın bir devlet politikası haline gelmesinin ve reformların Batılı devletlerin seviyesine yaklaşabilmek için hızla, ancak toplumun farklı kesimlerinin onayı olmadan gerçekleştirilmesinin etkisi büyüktür. Nitekim Fatma Aliye Hanım, 1892 yılında kaleme aldığı **Nisvan-ı İslam** adlı anı türündeki eserinde Batı’nın Osmanlı kadınının geri kalmasının nedenini İslamiyet’e bağlamasını eleştirmiştir.¹⁷³

Fatma Aliye Hanım, Batı’nın İslam’a ve Osmanlı kadınına yönelik hiyerarşik bakış açısını eleştirse de çokeşlilik ve tesettür konularında İslamcı yazar ve düşünce adamları ile de ters düşmüştür. Çokeşliliğin ve tesettürün zorunlu olmadığını savunan Fatma Aliye Hanım’a göre, çokeşlilik, erkeğe sunulan bir seçenektir başka bir şey değildir ve kadınların yalnızca saçlarını örtmeleri zorunludur; yüz, mahrem olmadığı için açık bırakılabilir.¹⁷⁴ Bu görüşler Fatma Aliye Hanım nezdinde tesettürün ve çokeşliliğin erkeğin değil, kadının takdirinde olduğunu göstermesi bakımından önem taşır. Ayrıca Fatma Aliye’nin bu iki meseleyi kişisel özgürlüklerden ziyade, kadın-erkek eşitliği ekseninde ele aldığını da ortaya koymaktadır.

1895 yılında yayımlanmaya başlayan ve 1908’e kadar 604 sayıyla en uzun süreli kadın dergisi olan¹⁷⁵ **Hanımlara Mahsus Gazete** de Fatma Aliye Hanım’ın yazılar yayınladığı mecralardan biridir. Emine Semiye Hanım, Şair Nigâr Hanım, Fatma Şadiye Hanım, Leyla Saz Hanım gibi dönemin ileri gelen feminist kadınlarının yazarlık yaptığı Hanımlara Mahsus Gazete, oy hakkı, siyasi katılım gibi sorunların yanı sıra, aile sorunları ve İslam, İslam ve moda konularını birlikte ele almakta, Batımerkezci feminist görüşlere alternatif bir anlayış inşa etmeye çabalamaktaydı.¹⁷⁶

¹⁷³ Gezer, 2018: 605.

¹⁷⁴ Saraçgil, 2005: 138.

¹⁷⁵ Çakır, 1994: 27.

¹⁷⁶ Akşit, 2010: 61.

Bu bağlamda, İslamcı ve milliyetçi bir feminist çizgide olan Fatma Aliye Hanım'ın bu dergide kısa sürede başyazarlığa yükselmesi şaşırtıcı değildir. Fatma Aliye Hanım, başyazar olarak kaleme aldığı yazılarda eğitilmiş kadınların iyi bir anne olmak ile ilgili görüşleri kuşaktan kuşağa aktarmasının önemine dikkat çekmiş, Müslüman kadınların ancak ve ancak kendi tarihlerini yazarak kadınlığı ve kadın haklarını savunabileceklerinin altını çizmiştir.¹⁷⁷ Bu bakımdan, Fatma Aliye Hanım'ın yazılarında yer verdiği görüşlerin yönü, tekrar toparlanma ümidiyle ümmetçi ve milliyetçi bir anlayışa sığınılan Osmanlı Devleti'nin yıkılış yıllarına hâkim olan feminist ruh için tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır.

I. Meşrutiyet dönemine büyük oranda nüfuz eden bu milliyetçi feminist yaklaşımın etkileri II. Meşrutiyet'e geçiş döneminde azalmaya başlamıştır. "Bu ara dönemin kadınların kendilerini ispat dönemi olduğunun" altını çizen siyaset bilimci Serpil Sancar'a göre, "bu dönemdeki kadın örgütlenmelerinin [...] kadınların [...] erkekler gibi eşit hakları olan insanlar olarak kabul edilmeleri ve insan olarak muamele görme talebiyle ortaya çıkmıştır".¹⁷⁸

II. Meşrutiyet dönemi, II. Abdülhamit döneminde 29 yıl süreyle askıya alınan Kanun-i Esasi'nin 23 Temmuz 1908'de tekrar ilan edilmesiyle resmen başlamıştır. Bu dönem Osmanlı topraklarında meşrutî monarşiye geçilen dönemi temsil eder. Kanun-i Esasi'nin tekrar ilan edilmesinin ardından üç ay içinde yapılan siyasi seçimlerden İttihat ve Terakki Partisi galip çıkmış ve çoğunluğunu İttihat ve Terakki Partili milletvekillerinin oluşturduğu Meclis-i Mebusan kurulmuştur.

II. Meşrutiyet döneminde toplumsal arena büyük oranda siyasal hak mücadelelerine sahne olsa da, gerçekleştirilen yenileşme hareketlerinin yalnızca erkek yurttaşların haklarını garanti altına aldığı, kadın yurttaşların haklarının göz ardı edildiği açıkça görülmektedir. Dönemin kadın hareketinin gündeminde iş hayatına atılma, eşit eğitim, evlilik ve boşanma hukukundaki eşitsizliklerin giderilmesi gibi meseleler bulunsa da,¹⁷⁹ sorunların çözümü, Türk töresinin bir yansıması olarak görülen "millî aile"

¹⁷⁷ Güven, 2016: 8-9.

¹⁷⁸ Sancar, 2012: 92.

¹⁷⁹ Demir, 1999: 113.

kavramına dayandırılmıştır. Siyaset bilimci Fatmagül Berktaş, Tanzimat döneminden itibaren gittikçe kamusal bir anlam kazanan aile kavramının II. Meşrutiyet ile “milli aile” kavramına dönüşerek ulus devletin çekirdek yapılanması haline geldiğinin altını çizer.¹⁸⁰ Gerçekten de hükümeti elinde tutan İttihat ve Terakki Cemiyeti’nin o dönemki sosyal politikaları incelendiğinde, aydınlanmacı fikirlerden hareketle çağdaş bir toplum inşa etme misyonuyla nüfus politikalarında ailenin ve kadının araçsallaştırıldığı açıktır.¹⁸¹ Bu da I. Meşrutiyet ile II. Meşrutiyet dönemleri arasında kadına bakış açısından çok büyük bir fark olmadığını göstergesidir.

Milli aile kavramı çevresinde yürütülen tartışmalar II. Meşrutiyet sonrasında da devam etmiştir. Balkan Savaşları (8 Ekim 1912 - 10 Ağustos 1913) ve Kurtuluş Savaşı (19 Mayıs 1919 – 29 Ekim 1923) sırasında yükselen milliyetçilik, kadın sorunlarının çözümünde milliyetçi bir yaklaşımın benimsenmesini beraberinde getirmiştir. Özellikle Ziya Gökalp’in İslamiyet öncesi Türk boylarında kadın-erkek eşitliği olduğunu öne sürdüğü yazıları, kadın meselesini milli bir mesele haline getirerek milliyetçi çizgide faaliyet gösteren kadın derneklerinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.¹⁸² Keza 28 Nisan 1913’te Halide Edip ve Nezihe Muhiddin gibi öncü feminist kadınlar tarafından kurulan **Teali-i Nisvan Cemiyeti**, kuruluş amacını ulusal geleneklerden vazgeçmeden kadınları irfanen yükseltmek, üye olmanın koşulunu ise Türkçeyi çok iyi okuyup yazmak olarak belirlemiştir.¹⁸³

Derneğin ulusal kadın kimliğiyle sınırlı feminist politikası, yeni kurulan **Osmanlı Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti** tarafından reddedilmiş ve daha kapsayıcı bir politik çizgi benimsenmiştir. 28 Mayıs 1913 tarihinde Ulviye Mevlan tarafından kurulan derneğin amacı, ırk, milliyet, din, siyasal görüş ayırt etmeksizin bütün kadınların haklarını savunmaktır.¹⁸⁴ Kurucu ekibin 4 Nisan 1913 itibarıyla çıkarmaya başladığı **Kadınlar Dünyası**, derneğin bu yöndeki politik görüşlerini yaymak ve farklı kesimlerden kadınların haklarını savunmak için bir araç olarak görülmüştür.

¹⁸⁰ Berktaş, 2003: 104.

¹⁸¹ Kartal, 2008: 219.

¹⁸² A.g.e.: 220.

¹⁸³ Çakır, 1994: 53.

¹⁸⁴ Sancar, 2012: 97-98.

Oy hakkı mücadelesinin yoğunlaştığı 1910'lu yıllarda, Kadınlar Dünyası yazarları da eğitim ve çalışma haklarının kapsamının genişletilmesi ve kadınlara oy hakkı verilmesi için kampanyalar yürütmüş, Avrupalı ve Amerikalı kadınların hakları ile karşılaştırmalara yer verdikleri yazılar kaleme almıştır.¹⁸⁵ Derginin editörü Ulviye Mevlan, kadınların da insanlar dünyasının bir parçası olduğunu öne sürerek, erkeklerle eşit seviyede olmasının yolunun kadınlara oy hakkı verilmesinden geçtiğini vurgulamıştır.¹⁸⁶ Dahası, 'toplumsal inkılapta bağımsız olmayan bir kadın inkılabı' yapılması, kadın sorunlarının çözüm yolu olarak sunulmuştur.¹⁸⁷

Kadınların oy hakkı mücadelesi ve erkeklerin üstünlüğüne dayalı toplumsal düzeni değiştirme arzusu erken Cumhuriyet dönemine de yansımıştır. Erken Cumhuriyet döneminde, kadın-erkek eşitliği, cumhuriyetin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk tarafından ulusun ilerlemesinin bir şartı olarak görülmüş, çalışma hakkından¹⁸⁸ eğitim hakkına,¹⁸⁹ kıyafet kanunundan¹⁹⁰ evlilik eşitliğine¹⁹¹ kadar birçok konuda kadınlara erkeklerle eşit haklar verilmiştir.

Eğitim, çalışma, kılık kıyafet ve evlilik gibi alanlardaki sosyal haklar kanunlarla ve yapılan inkılaplarla denetim altına alınsa da, kadınların oy hakkı mücadelesi devam etmiştir. Erken Cumhuriyet döneminde seçme ve seçilme mücadelesi ve oy hakkı dendiğinde, Nezihe Muhiddin akla gelir. Zehra Hanım ile ceza hâkimi Muhiddin Bey'in kızları olan ve evde özel eğitim gören Nezihe Muhiddin, 1923 yılında Şükufe Nihal ve Halide Edip'in de bulunduğu bir kadın ekibiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk partisi olan **Kadınlar Halk Fırkası**'nı (KHF) kurma girişiminde bulunmuş, ancak parti ekibinin yaptığı teklif, kurulacak Halk Fırkası'nın faaliyetlerinin bölünmesi endişesiyle meclis tarafından onanmamıştır.¹⁹²

¹⁸⁵ Osmanağaoğlu, 2015: 28.

¹⁸⁶ Çakır, 1994: 38.

¹⁸⁷ Aykol, 2012: 28.

¹⁸⁸ 10.9.1921 tarihli Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun.

¹⁸⁹ 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanunu.

¹⁹⁰ 25 Kasım 1925 tarihli Şapka İktisadı Hakkında Kanun.

¹⁹¹ 17 Şubat 1926 tarihli Türk Medeni Kanunu.

¹⁹² Zihnioğlu, 2003: 148.

Kadınlar Halk Fırkası, Türk kadınlarının siyasal örgütlenişi açısından bir dönüm noktası sayılabilir. Fırkanın birincil ve ikincil üyelerinin kadınlardan oluşması ve tüzükte yer alan “kadın haklarının kadınlar için kadınlar tarafından korunması ilkesi” kadınların siyasal hayattaki görünürlüğü bakımından bir ilktir.¹⁹³ Daha kuruluş aşamasında meclis tarafından feshedilen fırka, **Türk Kadınlar Birliği** (TKB) adıyla varlığını ve faaliyetlerini sürdürme kararı almış ve seçme ve seçilme hakkı talebini tüzüğünden çıkarmak durumunda kalmıştır.¹⁹⁴

7 Şubat 1924 tarihinde kurulan Türk Kadınlar Birliği (TKB) oy hakkı talebini Kadınlar Halk Fırkası (KHF) kadar dile getirmemekle birlikte, yoksul kadınlara yardım ve yardıma muhtaç çocukların eğitimi için kampanyalar düzenlemiş, kadınları iş yaşamına yönlendirmek için özel programlar yürütmüştür.¹⁹⁵ 1925-1927 yılları arasında 30 sayı çıkarılan **Türk Kadın Yolu** dergisi, derneğin politikalarını kamusal alanda görünür kılmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Bu bakımdan, TKB'nin faaliyetleri, Cumhuriyet öncesi kadın hareketinin eylemlilik şemasıyla benzerlik taşımaktadır. Birçoğu Osmanlı döneminde doğmuş ve Osmanlı kadın hareketine katkılar sunmuş olan TKB üyesi kadınlar yeni kurulan cumhuriyette modernleşme ve ulusun yükselişi misyonuyla gerçekleştirilen inkılaplara dair yüksek beklentilerle hareket etmiştir. Ancak oy hakkı talebini tüzüğüne tekrar dâhil eden dernek yönetimi, “aşırı” taleplerde bulunduğu gerekçesiyle artan baskılar sonucu derneği feshetmek durumunda kalınca,¹⁹⁶ dernek çevresindeki kadınların feminist mücadeleye dair inançları sönmülmüş, cumhuriyet ideallerinin kadınları kapsayıp kapsamadığı sorusu ortaya çıkmıştır.

Yine de sonraki yıllarda Atatürk'ün girişimleriyle hayata geçirilen kadınlara yönelik inkılapların, kamusal alandaki kadın varlığını pekiştirmede önemli bir işlev üstlendiği söylenebilir. Türkiye’de erken Cumhuriyet dönemindeki modernleşme hareketini değerlendiren sosyolog Ayşe Durakbaşa, ulus devletin inşasında kadınları ideolojik olarak seferber etme ve onları “ulusun anneleri” olarak milliyetçi siyasetin öznesi

¹⁹³ Toprak, 2014: 461-462.

¹⁹⁴ Osmanağaoğlu, 2015: 35.

¹⁹⁵ Çakır, 1994: 77.

¹⁹⁶ Aykol, 2012: 33.

konumuna getirme fikrinin altında gerekli sosyal ve yasal düzenlemelerle kadınları geri kalmışlıktan kurtarma isteğinin yattığını belirtir.¹⁹⁷

Nitekim kadınlar bu “geri kalmışlıktan” kurtarılmış; seçme ve seçilme hakkı, meclis tarafından 5 Aralık 1934’te yapılan yasa değişikliğiyle Türk kadınlarına resmen tanınmıştır. Nezihe Muhiddin, 2 Temmuz 1934’te çıkarılan Soyadı Kanunu ile soyadını Muhittin olarak değiştirip 1935 seçimlerinde bağımsız milletvekili adayı olmuşsa da seçimi kazanamamıştır.¹⁹⁸ Bu bakımdan, Nezihe Muhittin’in kadın milletvekili adayı olarak seçimlere katılması sembolik bir değere sahiptir, ancak kadınlara verilen seçme ve seçilme hakkı, Nezihe Muhittin başta olmak üzere, II. Meşrutiyet’ten beri oy hakkı için mücadele eden tüm kadınların ortak bir kazanımıdır.

1920’lerin ortasından 1930’ların sonlarına kadar devlet eliyle yapılan inkılapların kamusal haklar bağlamında erkek-kadın eşitliğini büyük oranda tesis ettiği, çalışma hayatından eğitime, siyasetten kültür sanata kadar farklı alanlarda kadın hakları açısından birer kazanıma dönüştüğü sonucuna ulaşılabilir. Bu dönemde sürdürülen devletçi anlayış, kadına yönelik inkılapların ve politikaların “devlet feminizmi” kavramıyla özdeşleştirilmesini beraberinde getirmektedir.¹⁹⁹ 1930’ların sonlarından itibaren ulus devlet düşüncesinin yükselişiyle dünyanın farklı yerlerinde (Almanya, Japonya, İtalya, İspanya, vb.) kurulan faşist hükümetler, milliyetçiliğe ve devletçiliğe dayalı ulusal ideallerin gelecek kuşaklara aktarılması işini kadınların omuzlarına yükleyerek “devlet feminizmi” anlayışını benimsemiştir. Faşist yönetimlerin yanı sıra, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nde de uygulanan ve endüstrileşme ile yaygınlık kazanan bu anlayış kadınlara eşit mesleki eğitim, erkeklerle özdeşleştirilen meslek alanlarına giriş, pozitif ayrımcılık, eşdeğer mesleki statü ve eşit temsil hakkı tanımış ve bunu devlet kurumlarının politikası ve hukuki düzenleme hâline getirmiştir.²⁰⁰

¹⁹⁷ Durakbaşı, 2011: 463.

¹⁹⁸ Zihnioğlu, 2003: 248.

¹⁹⁹ Durakbaşı, 2011: 462.

²⁰⁰ Sancar, 2011: 65.

3.1.2. 1940'lı ve 50'li Yıllar

1940'lı yıllar Türkiye'de feminizm tartışmalarının sönümlendiği bir dönemdir. Türkiye tarihinde ilk defa çok partili hayata geçilen bu dönemde siyasal tartışmaların merkezinde daha çok Marksist sosyalist entelektüellerle Türkçü düşünce adamları arasındaki ideolojik çatışmalar yer alır.²⁰¹ Dolayısıyla, bu dönemde, kadın sorunlarının çözümü, kadının kurtuluşunu toplumsal dönüşüme bağlayan Marksist yaklaşımla ve Türk ırkının salahiyetiyle özdeşleştiren Türkçü anlayışla sınırlıdır.

Bu dönemde Marksist yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri Sabiha Sertel'dir. Sabiha Sertel, eşi Zekeriya Sertel tarafından 1924-1931 yılları arasında yayımlanan **Resimli Ay**'da yazarlık yaptığı dönemde derginin sol görüşlü yazarları Nazım Hikmet, Sabahattin Ali, Sadri Ertem ve Suat Derviş'in verdiği "ilhamla" Marksist düşüncelere yaklaşmıştır.²⁰² Sosyolog Serpil Sancar, Sertel'in o dönemde Marksist bir açıdan temellendirdiği kadına yönelik görüşlerini şöyle özetler:²⁰³

"Sertel, doğrudan Marksizmi savunduğu dönemde Augusto Bebel'in Kadın ve Sosyalizm kitabından etkilenmiş ve 1935 yılında kitabı Türkçeye çevirmiş. Bu dönem savunduğu düşüncelere göre kadınların esaretinin nedeni erkekler değil toplumdur; kadınların haklarını korumak için teşekküllere değil ezilen kadınların birlikte hareketine gerek vardır. Feminizm kadınla erkek arasında bir mücadele değildir; kadınların diğer ezilmiş toplum kesimleriyle birlikte yapacağı mücadeleyle gerçekleşecektir."

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, Sertel'in anlayışının, egemen sisteme ve onun elindeki toplumsal baskı mekanizmalarına dönük Marksist eleştirilerden izler taşıdığı söylenebilir. Sertel, erkekler ile kadınlar arasındaki mücadelelerin, ayrımcı bakışın nüfuz ettiği sisteme ve sistemi devam ettirme işlevi üstlenen araçlara karşı verilen kavganın potansiyelini kısıtladığını düşünür. Ona göre, kadına, kadınlığa ve kadın bedenine yöneltilen her türlü kötülüğü ve tehdidi engelleyecek olan, yoksul kadınların toplum içerisindeki üretim süreçlerinde söz sahibi olmasıdır.²⁰⁴

²⁰¹ Akarçay & Ak, 2018: 131.

²⁰² Sertel, 2015: 114.

²⁰³ Sancar, 2012: 108

²⁰⁴ Zihnioglu, 2007: 1116.

Sertel, Marksist düşünce temelinde “toplumsal dönüşüm” kavramını kadın sorununun önüne koyan tek kişi değildir. Bu yıllarda, kadın sorununu Marksist bir yaklaşımla ele alan kişilerden biri de Behice Boran’dır. Türkiye’nin ilk kuşak sosyologlarından Behice Boran, 1940-1945 yılları arasında Anadolu köylülerinin toplumsal yapısında üretim ve bölüşüm ilişkilerinden doğan kurumsallaşmayı incelemiş, farklı köy tiplerini karşılaştırmıştır.²⁰⁵ Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (DTCF) Sosyoloji bölümünde çalışırken yayınladığı **Toplumsal Yapı Araştırmaları** (1945) isimli incelemesinde cinsiyet rollerine dair önemli tespitlere yer vermiştir. Boran, kadın-erkek arası iş bölümünde ‘görünürde’ ağır olan işleri üstlenen erkeğin toplum içerisinde daha üst bir konum edindiğinden,²⁰⁶ yaşla birlikte kadına değil, erkeğe olan saygının arttığından,²⁰⁷ şehre gitme ihtiyacı belirlediğinde erkeklerin dış dünya ile ilişki kuran taraf olduğundan²⁰⁸ bahsetmiştir. Bu meseleler, üretim ilişkilerinin beraberinde getirdiği ayrımlar ve aksaklıklar olarak görüldüğünden kadın sorunuyla doğrudan ilişkilendirilmez. Siyaset bilimci Fatmagül Berktaş, “bütüncü bir özellik taşıyan Boran’ın yönteminde bir sistem sorunu olarak ele alınan cinsiyet ayrımcılığına ve kadın-erkek eşitsizliğine dair saptamaların, bilimsel metinle sınırlı kaldığının, kadın odaklı bir siyasi çözümlemeye dönüşmediğinin altını çizmiştir.²⁰⁹ Sertel’in ve Boran’ın cinsiyet ayrımcılığına dayalı iş bölümü yerine, üretim ve emek ilişkilerine özgü yapılanmayı vurgulaması, ideolojik tartışmalarını ‘kadın-merkezci olmayan’ bir bakış açısıyla yürüttüklerini ortaya koymaktadır.

1940’larda kadın meselesine ikincil bir önem atfeden tek grup Marksistler değildir. Nazi Almanyasının Avrupa’daki yükselişiyile ve SSCB’nin ‘kızıl tehdit’ addedilmesiyle aşırı milliyetçi düşüncelerin savunusu için ‘meşru’ bir zemin bulan Türkçü ideologlar da kadın sorununu ikincil bir mesele olarak görmüştür. Milliyetçi baskıların gittikçe arttığı bu dönemde,²¹⁰ bu görüşün savunucuları, kadını ırkın

²⁰⁵ Topses, 2013: 6.

²⁰⁶ Boran, 1945: 128.

²⁰⁷ A.g.e.: 142.

²⁰⁸ A.g.e.: 173

²⁰⁹ Berktaş, 2003: 201.

²¹⁰ 1942 yılında Başbakan olan Şükrü Saraçoğlu’nun “Türk’üz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız, bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar [...] bir vicdan meselesidir,” şeklindeki sözleriyle yaptığı Türkçülük propagandası bu dönemde açık bir biçimde üstünlük kazanmıştır (Ertekin, 2008: 366).

devamlılığının teminatı olarak görülen aile kavramı temelinde ele almıştır. Onlara göre, ırk, her şeyden önceliklidir; terbiyesiyle ve ahlâkıyla Türk töresini gelecek nesillere ulaştıran, ailenin, dolayısıyla da ırkın geleceğini teminat altına alan kadının ta kendisidir. Türk ırkının salahiyeti için kadınlığı araçsallaştıran bu düşünce yapısı öjeni (ırk ıslahı) tartışmaları tarafından da beslenmiştir.

1930'lı yılların ikinci yarısı hem tıp alanındaki yenilikler hem de ulus-devlet fikrinin yaygınlaşmasıyla öjeni (ırk ıslahı) kavramının merkezde yer aldığı tartışmalara sahne olmuştur. Bu dönemde Besim Ömer Akalın, Fahrettin Kerim Gökay, Mazhar Osman Uzman, Kâmil İdil gibi hekimler beden terbiyesi, kalıtsal hastalıklar, akli rahatsızlıklar vb. için öjeninin savunuculuğunu yapmış, 'ideal' nesiller yaratmaya yönelik bir nüfus siyaseti izlenmesi gerektiğinin altını çizmiştir.²¹¹

Nitekim 1940'lı yıllarda Türkçü düşüncenin önemli temsilcilerinden biri olan Fethi Tevetoğlu da nüfus politikalarını milliyetçi bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Kendini "1 numaralı anti-komünist" olarak tanımlayan Tevetoğlu, evliliğin zorunlu kılınmasını ve aile yaşamı için sert düzenlemeler getirilmesini savunmuş, Türk kültürüyle yetiştirilmiş olanların Türk kanı taşıyanlarla evlenip çoğalmadıkları takdirde 'ırk piçleri'nin ortaya çıkmasının engellenemeyeceğini öne sürmüştür.²¹² Tevetoğlu'nun yukarıdaki görüşleri, bu dönemde ırk meselesinin kadın sorununun önüne geçtiği savını doğrular niteliktedir. Tevetoğlu, erkek ile kadın arasında cinsiyet bakımından bir üstünlük kurmamıştır; üstünlüğü yaratan, ırkın kendisidir, ırkı Türk olan, her şeyden üstündür. Türkçü düşüncenin önde gelen ideologlarından Reha Oğuz Türkkan'ın da kadın konusundaki görüşleri bu doğrultudadır. Türkkan'ın **Milliyetçilik Yolunda** (1944) kitabında milliyetçiliğin ilkeleri bir dağ silsilesi şeklinde betimlenmiştir. Dağ silsilesinin ilk sırasında "temiz kan davası" ve "milliyet davası," ikinci sırasında "ahlak davası," "gençlik ve maarif davası" ve "aile ve kadın davası," son sırasında ise "köy davası" ifadelerine yer verilmiştir.²¹³ Böylesi bir tercih kadının

²¹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Arpacı, Murat (2014) "Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamu Sağlığı Siyaseti ve Öjenik (1923-1946)." **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar** 17 (257) içinde s. 129-154. Ankara: İletişim Yayınları.

²¹² Önen, 2008: 622.

²¹³ Bölükbaşı, 2018: 51.

ırk ve milliyetten sonra geldiğinin ve aile ile özdeş tutulduğunun, ancak ahlâk, gençlik ve eğitim konularıyla eşdeğer görüldüğünün göstergesidir.

Yukarıdaki tartışmalarda görüldüğü gibi, 1940'lı yıllardaki ideolojik kamplaşmanın iki ucunda yer alsalar da hem Marksizmi savunan entelektüeller hem de Türkçü ideologlar kadın meselesinde 'benzer' bir bakışı benimsemiştir. Kadın söz konusu olunca, eşitliği öne çıkaran Marksist devrim anlayışı ile Türk ırkının salâhiyetine adanmış Turancı gelecek fikrinin benzer bir doğrultuda olduğu fark edilebilir. Her iki düşünce sistemi de bu dönemde ideolojik inşa sürecine girdiğinden, kadının, merkezin dışında bir yerde konumlandırılması ve asri hedeflere ulaşma konusunda 'gerekli' önemi arz etmediğinin düşünülmesi şaşırtıcı değildir. Bu durumun, 12 Eylül 1980 askeri darbesine değin çok fazla değişmediği görülmektedir.

1940'lı yılların sonları kadınlığa dair tartışmaların tekrar yoğunlaştığı bir dönemdir. Kadınları eğitime amacıyla yola çıkan **Kadın Gazetesi** ve **Seksoloji: Cinsi Bilgiler Mecmuası** gibi süreli yayınlar flört, sosyalleşme, moda, cinsellik, giyim kuşam, eğitim, kadın hakları, vb. toplumsal meselelerde yazılara yer vermiş; yayın ve yazar ekibine katılma çağrılılarıyla kadınlık 'yeniden' toplumsallaştırılmıştır.

Kadın Gazetesi 1947-1962 yılları arasında İffet Halim Oruz editörlüğünde yayımlanmıştır. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nin ilk mezunlarından İffet Halim Oruz kadınların toplumsal hayatta etkin bir rol alarak ekonomik üretime katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktaydı.²¹⁴ Bu hususta gazetenin çıkış amacı birinci sayıda şu şekilde açıklanmıştır:²¹⁵

“Cumhuriyet İnkılâbı, kadınlarımıza ileri dünya kadınlığı arasındaki yerini vermiş bulunuyor. Türk kadınındaki kan ve ruh vasıfları bu hamlenin hem hızla hem de başarıyla vücut bulmasını desteklemiştir. Bundan dolayı, Türk kadınlığının geçmişteki mevzularıyla ilgilenmek istemeyecek, kısaca kadın erkek eşitlik davası üzerinde fikir yürütmek lüzumunu duymayacaktır... Memlekete ve aileye yararlı görülen ve kadınlığımızın tekamülüne yardım edecek, ilim, sanat, fikir hareketlerine ve kadınla ilgili aktüalite kucağımızı açmış bulunuyoruz.... Cemiyetin en büyük varlığını teşkil eden kadın tahassüs ve şefkatinin kaynağı ve kucağı olmak amacımızdır. Yuvayı dışı kuş yapar. Yurdun içtimai, iktisadi ve kültürel davaları kadın elinin çevikliğine ve kadın yüreğinin hassaslığına daima

²¹⁴ Karabulut, 2005: 190.

²¹⁵ Akt. Koç, 2010: 211.

muhtaçtır. Böylece kadınlığımızın düşünce, görüş, duyuş ve isteklerine hizmet etmek için çıkıyoruz.”

Yukarıdaki metin bir tür kadın manifestosu özelliğı taşımaktadır. Bu metinde, gazetenin ana amacı, Cumhuriyetin kuruluş sürecinde etkin roller oynayan kadınların bilimsel ve sanatsal faaliyetlere ve fikir hareketlerine katılarak ülkenin ilerlemesinde söz sahibi olmasını sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. Gazete bünyesinde yürütülecek eğitim faaliyetleri bunun gerçekleştirilmesine hizmet edecektir. Gazetede “Dünya Kadınlığı” başlığını taşıyan bir köşe kurulmasının altında yatan neden de budur. Bu kısımda yayımlayan yazılarda dünyanın farklı yerlerinde siyaset, ekonomi ve eğitim alanlarında toplumlarına öncülük etmiş kadınlara yer verilerek Türk kadınlarına yol gösterilmeye çalışılmıştır.²¹⁶ Öncü kadınlara dair örneklerin, dünyanın diğer yerlerindeki kadın mücadelesi ve faaliyetlerinin ilhamıyla Cumhuriyetçi kadın bilincini yükseltmesi beklenmektedir. Yükselen bilinç seviyesi, gelecek kuşakların Cumhuriyetçi ideallerle yetiştirilmesine olanak tanır, bu sayede Cumhuriyetin kadınlara verdiği hakların garanti altında tutulması sağlanacaktır.

Kadın Gazetesi’nde cumhuriyetçi kadın bilinci kavramının dört kimlik özelliğine dayandırıldığı fark edilmektedir: Modern ama tutumlu kadın, yeni nesiller yetiştirecek olan iyi anne-eş olarak kadın, eğitimli, aydın kadın, çalışan kadın.²¹⁷ Modern ama tutumlu kadın, nasıl giyinmesi gerektiğini iyi bilir, yemek yapmayı ve ev dekorasyonunu iyi bilir, israftan kaçınır.²¹⁸ İyi anne-eş olarak kadın, çocukların sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesinden, kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasından sorumludur.²¹⁹ Eğitimli, aydın kadın, gerekli sağlık bilgilerinden haberdardır, batıl inançlardan uzaktır ve çocuklarına daima bildiklerini öğretir.²²⁰ Çalışan kadın ise toplum içinde hak ettiği yere ulaşmak için ekonomik üretime katılır, evinin kadını ve çocuklarının annesi olarak ailesine hizmet eder.²²¹

²¹⁶ Karabulut, 2019: 712.

²¹⁷ Koç, 2010: 215.

²¹⁸ A.g.e.: 215-216.

²¹⁹ A.g.e.: 217.

²²⁰ A.g.e.: 219.

²²¹ A.g.e.: 220-221.

Kurtuluş Savaşı'nda cephede erkeklerle omuz omuza savaşan kadınlara ulus devletin inşası sürecinde hem annelik görevinin hem de iyi bir eş olma misyonunun yüklenmesi şaşırtıcı değildir. Kadınlar hem Cumhuriyetin idealleriyle yetiştirilen gelecek kuşakların annesi hem de devletin yönetim kademelerinde, ekonomik hayatında etkin roller üstlenen erkeklerin eşleridir. Ulusun kalkınması, kadınların çocuklarına iyi anne, kocalarına da iyi eş olmalarına bağlıdır. Annelik ve eş olma ile ilişkili kadınlık rolleri, ikili toplumsal cinsiyet rejimi doğrultusunda tasarlanmıştır. İkili toplumsal cinsiyet rejiminde, kadınlar, doğa ve beden unsurlarıyla, erkekler ise kültürel ve akli özelliklerle ilişkilendirilir. Bu yaklaşım, fiziksel ve duyuşsal farklılıklara dayalı cinsiyet normlarını meşrulaştırmakla kalmaz, toplumsal hayatın ekonomik, siyasal, kültürel alanlarında idealize edip doğallaştırır. Erkeklerden yönetici mevkiinde yer alması beklenirken, kadınların annelik ve eş rolleri ekseninde 'kolaylaştırıcı' olarak konumlandırılması bundan ileri gelir. Gazetede yer verilen ve uzun uzadıya betimlenen kadınlık özellikleri bu normatif düşünce yapısının bir yansımasıdır ve kadınların toplumsal hayattaki potansiyellerini belirli kalıplarla sınırlandırmaktan başka bir şey yapmaz. Cumhuriyetçi, aydın kadınlara yüklenen ilerleme misyonunun verili cinsiyet normlarıyla bu şekilde kısıtlanması Kadın Gazetesi'nin bir paradoksu sayılabilir.

1949-1954 yılları arasında yayımlanan **Seksoloji: Cinsi Bilgiler Mecmuası** da benzer bir yaklaşım sergilemiştir. Hem Türk yazarların kaleme aldığı özgün yazılara hem de farklı dillerden çevrilmiş metinlere²²² yer verilen dergi Muzaffer Aşkın'ın editörlüğünde çıkarılmıştır. Dergi, Türk halkını cinsel hayatla ilgili bilgilendirme ve cinsel terbiyeyle ilgili konularda rehberlik etme amacıyla yola çıkmıştır ve cinselliğin ahlaksızlıkla, terbiyesizlikle özdeşleştirilmesinin yanlış bir şey olduğu konusunda ısrarcıdır.²²³

²²² 1930-1960 arasında seksoloji konusunda yapılan çeviriler hakkında daha fazla bilgi için bkz. Koçak, Müge Işıklar, **Problematising Translated Popular Texts on Women's Sexuality: A New Perspective on the Modernization Project in Turkey from 1931 to 1959**, Dan. Saliha Paker, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Bölümü [Yayımlanmamış Doktora Tezi], 2007.

²²³ Sarıtaş, 2012: 60.

Cinsel eğitimi merkezine alan dergide cinsel organların işleyişi, cinsel sağlık, cinsel hastalıklar, cinsel hastalıklardan korunma yolları gibi meseleler de ele alınmış; bu konuları odağına alan okur mektuplarına hekimler tarafından verilen yanıtlar ‘Sual ve cevaplar’ bölümünde paylaşılmıştır.²²⁴ Okurla kurulan bu etkileşim, derginin hedeflediği bilgilendirme ve rehberlik işlevi açısından bir tür sağlama görevi görmüştür. İncelenen sorunların çeşitlenmesi, mektubuna yanıt alan ya da başkalarının mektuplarına verilen yanıtları gören okurlar arasında özdeşlik kurulmasına zemin oluşturmuştur. İlerleyen yıllarda derginin kapsamının genişletilmesi sonucu daha büyük bir okur kitlesine ulaşması bu şekilde açıklanabilir.

Dergide incelenen konulardan biri de evlilikte cinsel hayat ve eşlerin cinsel uyumudur. Yayımlanan yazılarda evlilikte cinsel tatminin eşlerin birbirine karşı sorumluluğu olduğunun sık sık altı çizilmiş, aşkın bitmesinin ve geçimsizliğin nedenlerinden birinin de cinsel tatminsizlik olduğunun üzerinde durulmuştur.²²⁵ Cinselliğin, evlilikle birlikte ‘doğallaşan’ bir eylem olarak kavramsallaştırılması, evlilik dışı ilişkilere dair soru ve sorunları beraberinde getirme potansiyeline sahiptir. Bu dönemde yeni yeni kamusallaşan kadın-erkek ilişkileri, aile kurma üzerinden idealize edilen cinsiyet rolleri ve evliliğin toplumsal kabulün bir aracı olması, cinsel hayatın meşruluğunun evlilikle sınırlandırılmasına yol açmıştır. Cinsel tatmin, kamusal hayatın her alanını şekillendiren ödev bilincinin bir parçasıdır ve evlilik içerisinde eşlerin sorumluluğundadır. Cinsel tatminsizlik ise kamusal alanda denetlenemez olan evlilik dışı ilişkilerin yarattığı bir sorundur. Bunun çözümü için, erkek ile kadının meşru yolla cinsel tatmini deneyimlemesi, yani evlilik yapması özendirilmiştir.

Dergideki yazılarda yer verilen kadınlık ve erkeklik yorumları evliliğe ilişkin yukarıdaki açılımlar ile aynı doğrultudadır. Kadının sevilmesinin koşulu, kıskançlık yapmaması, eşinin yanında başka bir erkeği övmemesi, eşinin ceplerini karıştırmaması, ağlamaması, iyi yemek pişirmesi, anlaşmazlıklarda sesini çıkarmaması ve iltifat beklememesidir.²²⁶ Erkek ise zayıflığından şüphe ettirecek

²²⁴ A.g.e.: 62.

²²⁵ A.g.e.: 64

²²⁶ Yakın, 2012: 96

hareketler yapmamakla yükümlüdür.²²⁷ Kadınlara yönelik beklentiler, erkeğin yükümlülüklerinden daima daha yüksek olmuştur. Bu, kadının evliliği yönetme gibi bir misyon üstlenmiş olmasından kaynaklanır. Erkek, evin reisi olduğunu kadına hissettirmeli, kadın ise kıskançlık, ekonomik baskı, aile düzenini bozucu eylemler yapmayarak kamusal alanda söz sahibi olan erkeğin çizdiği sınırların dışına çıkmamalıdır. Nasıl ki evlilik kurumu cinsel hayatı denetim altında tutmak için vardır, ailenin kuruluş amacı da erkeğin ihtiyaçlarının giderilmesi ve kadının denetim altına alınmasıdır. Bu gelenekçi kapatılma, fiziksel ve duyumsal farklılıklara dayalı toplumsal cinsiyet rejimi ile yerleşik cinsiyetçi normların somutlaştırılmış hâlidir. Erkeğin var oluş koşulu kadının tekinsizliğinin denetlenmesidir. Kamusal düzen ancak bu yolla sağlanabilir.

Sonuç olarak hem Kadın Gazetesi'nin hem de Seksoloji Dergisi'nin kadınların eğitimi meselesinde ve cinsel sağlık gibi tabu olarak değerlendirilen bir konuda topluma öncülük ettikleri, ancak bakış açılarının toplumsal cinsiyet normları ile sınırlı olduğu fark edilmektedir. Bu durum kadınlık ve erkeklik ile ilgili söylemlerde belirgin bir şekilde açığa çıkmaktadır. Kadının iyi bir eş ve anne olarak, erkeğin de evin reisi olarak konumlandırılması dönemin kadınlık ve erkeklik anlayışının en net yansımasıdır.

1950'li yıllarda kadınlığa ilişkin tartışmaların 1940'lı yıllardaki kadar sönük olmadığı fark edilmektedir. Çok partili hayata geçişin ve Demokrat Parti (DP) iktidarının başladığı dönem, Türkiye'de liberalleşmenin ve dünyaya açılmanın yaşandığı bir dönemi temsil eder. Amerika ile kurulan yakın ilişkiler, Amerikan mallarının Türkiye sınırlarına girmeye başlamasıyla özel sektörde ve girişimcilikte büyük bir atılımı beraberinde getirmiş, tarım merkezci devlet politikalarının yanı sıra, sanayi odaklı özel sektör-devlet iş birliğine dayalı teşvikler ilk defa gündeme gelmiştir. Çalışma hayatında meydana gelen bu değişim, işgücü ihtiyacını artırmış, kadınların işgücüne ve ekonomik üretim süreçlerine katılımını teşvik eden dernekler kurulmaya başlanmıştır.

²²⁷ A.g.e.: 96.

DP iktidarı tarafından sıkı bir şekilde denetlenen ve sosyalist düşünce ile arasına mesafe koymak zorunda bırakılan derneklerin ana politik çizgisi Amerika ve Türkiye kadınlarının birbirini tanımalarını sağlamak ve iki ulus arasında dayanışma ağları kurmak, Cumhuriyet tarafından kadınlara verilen hakları korumak ve kadınların sosyal ve ekonomik sorunlarını çözmektir. Nitekim **Türk-Amerikan Kadınları Kültür Derneği** (1950), **Kadınları Koruma Derneği** (1954), **Kadınlar Dayanışma Birliği** (1959) bu korumacı ve dayanışmacı yaklaşımı kuruluş tüzüğüne yansıtmış, bu yönde politikalar izlemiştir.²²⁸

Sırasıyla 1957 ve 1958 yıllarında kurulan **Kadın Sesi** ve **Kadın Dünyası** dergileri 1950'ler kadınına yön verme ve toplumsal hayattaki kadınlık algısını güçlendirme amaçlarıyla yayın hayatına başlamıştır. Melahat Faik Gökmen tarafından İzmir'de yayımlanmaya başlayan Kadın Sesi dergisi, işsiz, yoksul ve düşkün kadınlar, kimsesiz çocuklar için ve köylü kadınları bilinçlendirmeyi amaçlamaktaydı.²²⁹

Kadın Sesi dergisinde çizilen ideal Türk kadını figürü, resmi nikahla evlenen, Türk bir erkekle evlenip Türk kanı taşıyan çocuklar doğurup vatanına hediye eden, Türk toplumunun salahiyetini kendi kişisel isteklerinin önüne yerleştiren kadındır; mutlu ve güçlü olmasını şartı budur.²³⁰ Kadınlığın, aile, evlilik ve ırka hizmet temelinde tanımlanması kadın kimliğinin bu yıllarda da toplumsal cinsiyet normlarıyla sınırlandırıldığına göstergesidir. İdealize kadın kimliğine rağmen, Kadın Dünyası'nın izlediği yayın politikalarının ve ele aldığı konunun dönemin diğer dergilerine kıyasla daha siyasal olduğu fark edilmektedir.

Örneğin, başlangıçta kadın sorunlarını odağına alan Kadın Dünyası dergisi dönemin 'apolitik' bakış açısına uyararak kadın haklarının yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesi amacını bir kenara bırakmış, magazin haberlerine ve sinema ve müzik haberlerine yer vermeye başlamışsa da kısa süre içinde kapatılmıştır.²³¹ Konu alanında olan bu değişim dönemin dergilerinin neredeyse tamamında görülmektedir. 1950'li yıllarda

²²⁸ Aydın & Yıldız, 2016: 59-64.

²²⁹ Sarıtaş & Şahin, 2015: 633.

²³⁰ Okutan, 2008: 111.

²³¹ Koçer, 2009: 135.

kadın dergilerinin ele aldığı konuları inceleyen Dilara Koçer, dergilerin siyasal çizgiden popülerleşmeye doğru yolculuğunu şu şekilde değerlendirmektedir:²³²

“1950-1960 yılları kadın dergilerinde en geniş yeri, kadının geleneksel rolleri, magazin ve aşk hikâyelerinin kapladığı ortaya çıkmıştır. Tüm bunlar dergilerin eğitici işlevini yitirdiğini göstermiştir. [...] İdeoloji eksikliği, aşk hikâyeleri, magazin dedikoduları ve erkek tavlama yöntemleriyle doldurulmaya çalışılmıştır. Aşk hikâyeleri kadınlara, erkeğe muhtaç olduğunu ve tek mutluluk kaynağının evlenmek olduğunu söylemektedir. [...] Karikatürler kadınlara, erkeğin seks objesi olmasını söylemenin eğlenceli bir yoludur. Bu karikatürlere göre en önemli şey paradır ve kadın paraya sahip olmak için cinselliğini kullanmaya özendirilmektedir. Yerli hikâyeler evlilik dışı ilişkiyi hoşgörü ile karşılayan, normalleştirmeye çalışan bir yaklaşım içindedir. Karikatürler de bu yaklaşımı desteklemektedir.”

Sonuç olarak, 1950’li yıllarda kurulan derneklerin ve yayımlanmaya başlayan dergilerin dönemin siyasal gündemiyle ve toplumsal cinsiyet algısı ile koşutluk gösterdiği fark edilmektedir. Kadınlar için erkeğe ve vatana hizmet görevi birinci derecede önem arz eden bir görev olarak kavramsallaştırılmış; kadınlar magazin haberleri, aşk hikayeleri, burçlar, vb. ‘apolitik’ bilgilerle siyasal gündemden uzaklaştırılmıştır. Kadının erkeğin hizmetkârı olarak konumlandırılması, kadın-erkek ilişkilerindeki eril hiyerarşinin yanı sıra, toplumsal hayatta cinsiyet ayrımcılığına dayalı normatif düşünce eğilimini de artırma potansiyeline sahiptir. Bu eğilim, toplumsal hayatın her alanında uygulanan sistemsal ayrımcılık mekanizmalarına yönelik eleştirileri de tetiklemiştir. Yine de 1960’lı yıllarda çeşitli dernekler ve sol veya sağ örgütlenmeler çevresinde yürütülen kadın sorununa yönelik tartışmalar, ideolojik bakış açısıyla sınırlı kalmış, feminizm tartışmaları merkezde yer almayı başaramamıştır.

3.1.3. 1960’lı ve 70’li Yıllar

1960’lı yıllar dünyada ikinci dalga olarak adlandırılabilen yeni bir feminist hareketin doğduğu yıllardır. Kadına yönelik tartışma ve politikalar kadın hakları mücadelesinin yanı sıra, artık doğrudan sisteme yönelik eleştirileri de içermeye başlamış; dünya kadınları, cinsiyetlerarası farklılıkları meşrulaştıran ve erkeğe hiyerarşik bir üstünlük atfeden ataeril sistemin yarattığı dilsel, kültürel, toplumsal ayrımcılık

²³² A.g.e.: 140

mekanizmalarına karşı örgütlenme çalışmalarına girişmiştir. Eleştirilerin merkezinde, sistemin içinde/özünde bulunan ve sistem araçlarıyla meşrulaştırılan fiziksel, duygusal, biyolojik farklılıklara dayalı ikiliklerin, kadınları, kamusal/özel alan ayırt etmeksizin, her alanda erkeğin bir adım gerisine konumlandığı düşüncesi vardır. 1960'lı yıllarda dünyadaki feminist gündemi sol-feminist bir bakışla eleştiren Meryem Koray, ikinci dalga feminizmin beraberinde getirdiği tartışmaları şu şekilde özetler:²³³

“İkinci dalga feminizmle birlikte topluma çok yönlü bir eleştiri yöneltildiği ve “toplumsal cinsiyet” [gender] temelinde bir eşitlik isteminin yükseldiği biliniyor. Bu dönem sonrasında farklı öncülerden hareket eden farklı feminist yaklaşımlar ortaya çıkmış olsa da, tartışmaların odak noktasında toplumsal cinsiyet, ataerki, bakım [care] gibi kavramların yer aldığı görülmekte. Bu dönem sonrasında feminist harekette kadınların mağduriyetleri ya da ezilmişliklerinden çok, özgürleşme ve güçlenme arayışlarına yönelen, erkeğin ikili (dual) dünyasını aşmayı amaçlayan bir anlayışın önem kazandığı da söylenebilir.”

İkinci dalga feminizmin dünyada yarattığı bu tartışma ortamı, erkek egemen sisteme ve kadın-erkek ayrımcılığının toplumsal boyutlarına dair yeni sorgulamaları beraberinde getirmiş ve kadın hareketinin gündemini haklar ekseninden çıkarmıştır. Bu durum, doğrudan ataerki düzeni hedef alan yeni bir feminist eleştiri zemininin inşasını tetiklemiştir.

1960'lı yıllar Türkiye'de yeni bir demokratikleşme sürecinin başlangıcıdır. 27 Mayıs 1960'ta Adnan Menderes'in başında olduğu hükümete yapılan askeri darbe ve 1961 yılında yürürlüğe giren yeni anayasa ile başlayan bu 'yeni' demokratikleşme süreci Türkiye'deki kamusal hayat üzerinde benzer bir etki oluşturmuştur. 27 Mayıs Askeri Darbesi sonrasında oluşan görece özgür düşünce ortamında birçok sol ve sağ örgütün kurulduğu ve siyasal tartışmaların çeşitlendiği görülmektedir.

1960'lı yıllar, Türkiye'de siyasal faaliyet yürüten kadın sayısının arttığı ve kadınların dernekleşme çalışmalarının ivme kazandığı bir dönem olarak yorumlanabilir. Sosyalist örgütlere veya milliyetçi teşkilatlara katılan ve dernekler altında bir araya gelen kadınlar, kadın varlığına ses vererek siyasal çevrelerde görünür olmaya başlamıştır. Kadınların bir örgüt veya teşkilata bağlı ve dernekler altında örgütlenme sürecini “yerleşik kadın hareketi” olarak adlandıran Yelda Şahin ve Ezgi Sarıtaş, 1960'lı

²³³ Koray, 2011: 305

yılların ikinci yarısında, sosyalist kadınların **Türkiye İlerici Kadınlar Derneği** (TİKD) çevresinde kurtuluşu sosyalizme dayandıran yazılar yazdıklarını, milliyetçi kadınların ise **Ev Kadınları Derneği** ve **Milliyetçi Türk Kadınları Derneği** (MTKD) aracılığıyla Türkçü fikirlerini yaymaya çalıştıklarını belirtir.²³⁴ Bu durum, 1960'lı yıllarda hem sosyalist hem de milliyetçi kanatta kadınların siyasal çalışmalara hız verdiğinin göstergesidir. Ancak kamusal hayattaki yeni siyasal inşa ortamının ve kamplaşmanın, kadın meselesinin 'yan' bir sorun olarak değerlendirilmesine yol açtığı da unutulmamalıdır. Bu dönemde ister sol ister sağ cemahta yer alsın, siyasal yapıların büyük çoğunluğunda 'cinsiyet körü' bir yaklaşım sürdürülmüş ve kadına yönelik tartışmalar ideolojik bariyerlere takılmıştır. Yine de kadınların 'özerk' bir şekilde yapılanmaya başlamasının, kadın kimliğini görünür kılıp güçlendirmeye yönelik bir adım olduğu söylenebilir.

1960'lı ve 1970'li yıllarda sol örgütlerde kadınların konumunu ve feminizm algısını anlamak için Gülfer Akkaya'nın **Sanki Eşittik: 1960-70'li Yıllarda Devrimci Mücadelenin Feminist Sorgusu** (2011) adlı çalışmasına bakmak faydalı olacaktır. Sözlü tarih özelliği taşıyan bu çalışmada, Akkaya, çeşitli sosyalist örgütlerde faaliyet yürütmüş 10 kadınla görüşmüş, dönemin kadınlık algısına ve örgüt içi kadınlık deneyimlerine yer vermiştir. Akkaya'nın görüşmelerinde cinsel özgürlük, iş bölümü, ev içi emek, kadın bilinci gibi konular öne çıkmaktadır. Görüşmelerde, 1960'lı yıllarda kendini sosyalist olarak tanımlamaya başlayan Latife Fegan, "Simone de Beauvoir'ın İkinci Cins kitabını okuduktan sonra kadınlık durumuna ilişkin temel kavramları zihninde sağlam bir zemine yerleştirdiğinin, Batı'daki cinsel özgürlük mücadelesinin Türkiye'ye yansımaları olsa da, 'güçlü kadın' olmak devrimci harekette idealizmi ve 'erkeksileşmeyi' beraberinde getirdiği için kadınlığın 'törpülenmek' durumunda kaldığının" altını çizmiştir.²³⁵ Bu dönemde Türkiye İşçisi Partisi'ne (TİP) katılan Necmiye Alpay da "feminist teorinin burjuva ideolojilerden biri olarak görüldüğünden, bu yüzden feminist teori ve pratikten uzak durulduğundan, 60'lı yıllarda doğru düzgün kaynak olmadığından ve olan kaynakların da toplatılma

²³⁴ Şahin & Sarıtaş, 2017: 734.

²³⁵ Akkaya, 2011: 52-53.

korkusuyla sansürlenerek çevrildiğinden,” bahsetmiştir.²³⁶ Mukaddes Erdoğan Çelik de “kadın sorununu kimsenin bilmediğini, eşleri ve sevgilileriyle gelen kadınların ikincil işlerle uğraştığını, yemek yaptığını, bütün bunların köklü erkek egemen sistemin devrimci kitlesel yaşama yansımaları olduğunu ancak kimsenin bundan bahsetmediğini,” eklemiştir.²³⁷

Akkaya'nın görüşmeleri incelendiğinde, 1960'lı yıllarda kadın meselesine dair sorunların sosyalist devrim gerçekleştiğinde ortadan kalkacağı düşüncesinin yaygın olduğu görülmektedir. Bu dönemde sol literatürdeki özgün veya çeviri kitapların konu alanının Marksist kuram ve sosyalist sınıf siyasetiyle sınırlı kalması, feminizmi konu alan kitapların sayıca az oluşu ve feminizmin burjuva ideolojisi olarak görülmesi kadına yönelik tartışmaların çapını örgütlenme çabasına indirgemıştır. Ancak kadınlıkla özdeşleştirilen temizlik, yemek pişirme, çocukların bakımı gibi işlerin hem kamusal alan teşkil eden örgütte hem de özel alan addedilen ev içinde kadınlar tarafından yürütülmesi, kadın bilincinin oluşmasına aracılık eden etkenlerden biridir. Nitekim, 1970'li yıllarda sosyalist örgütlerin kadın kollarında ve bağlı derneklerde ev içi emek ve iş bölümü kavramlarına yönelik tartışmalarda bunun izlerine rastlamak mümkündür.

1960'lı yıllarda milliyetçi ve İslamcı bakış açısını benimseyen kadınlar da çağdaşı oldukları sosyalist kadınlar gibi ‘kendilerini ilgilendiren’ konularda tartışmalar yürütmüştür. Milliyetçi kadınlar Türk milliyetçiliğini yaygınlaştırmak, demokratik düzeni tehdit eden her tür oluşumla savaşmak, sınıfçılığın, zümreciliğin, mezhepçiliğin önüne geçmek, Türk kadınının ailesini ve yurdunu korumasına yardımcı olmak gibi amaçlar çevresinde örgütlenmiştir.²³⁸ Milliyetçi kadınların kadın meselesine dair düşünceleri Türklükle ve ülkenin salahiyetiyle sınırlıdır. Temel amaç ve kaygı, Türk birliğine zarar verecek tehditlere karşı halkı bilinçlendirmek ve Türk kadınını korumaktır. Bu açıdan, milliyetçi bir politik çizgide yer alan teşkilat ve

²³⁶ A.g.e.: 169-170.

²³⁷ A.g.e.: 256.

²³⁸ Şahin & Sarıtaş, 2017: 740-741.

derneklerin, sosyalist örgütlerin aksine kadın temelli bir çizgi izledikleri, ancak bunu da milliyetçi gündemle sınırlandırdıkları söylenebilir.

1960'lı yıllarda İslamcı kadınlar, Türklükten ve sosyalist devrimden ziyade tesettür ve İslam ile kadın konularını odağına alan tartışmalar yürütmüştür. Yazar Şule Yüksel Şenler'in dönemin İslamcı kadın hareketi için öncü bir rol üstlendiği göze çarpar. **Yeni İstiklal** gazetesinde yazılar yayınlayan ve **Huzur Sokağı** adlı büyük ses getiren İslamcı romanı kaleme alan Şule Yüksel Şenler, verdiği konferanslarla tesettürün önemini ve İslam'daki yerini kadınlara anlatmış ve kendisinden sonra "şule-başı" olarak anılan başörtüsünün yayılmasına öncülük etmiştir.²³⁹ Ayrıca dönemin ilahiyatçıları da İslam'ın kadınlara verdiği özgürlüklere ve örtünme ve namus konularını ele almış; Hayrettin Karaman'ın **İslam'da Kadın ve Aile** ve Bekir Topaloğlu'nun **İslam'da Kadın** başlıklı kitapları İslamcı kadın düşüncesinin oluşumuna katkı sağlamıştır.²⁴⁰ Bu dönemde dindar kadınların kamusal hayattaki temsilinin kısıtlı oluşu tesettür kavramını İslamcı hareket ve dindar kadınlar için birleştirici bir öge haline getirmeye başlamıştır. Bu 'şekli' unsur, kamusal hayatın farklı alanlarında İslamcılığı daha fazla görünür kılmak adına dindar kadınların tesettüre yöneltilmesine meydan vermiş; ilerleyen yıllarda İslamcı hareketi meşru bir zemine yerleştiren temel meselelerden birine dönüşmüştür. Ancak 1960'lı yılların kamplaşma ortamı, sosyalist çevrelerde olduğu gibi, İslamcı çevrelerde de ideolojik inşa fikrini alevlendirdiğinden, İslam ve kadın meselesinin ana gündemin dışında kalmasına neden olmuş ve gereğince tartışılmasının önüne geçmiştir.

1970'li yıllara gelindiğinde de dünyada ikinci dalga feminizmin etkisiyle 'özel alan politiktir' sloganının yaygınlaşmaya başladığı ve eşitsiz iş bölümü ve ev içi emek tartışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir. Kadınların kamusal alanda ataerkil düzene ait ayrımcılık mekanizmalarıyla, özel alanda da ev içi sorumlulukların altında ezildikleri gerçeği, sıklıkla tartışılan bir konu haline gelmiştir. Ev içinde anne, eş ve ev kadını rolleriyle, kamuya ait siyasal, ekonomik ve sosyal alanlarda erkeğe üstünlük bahşeden hiyerarşik bakış açısıyla belirgin şekilde sınırlandırılan kadınlar bu dönemde

²³⁹ Çaha, 2017: 297.

²⁴⁰ A.g.e.: 298.

feminist eleştirinin zeminini sistemin tamamını kapsayacak şekilde genişletmiştir. 1960'ların sonlarında dünyada belirginleşen feminist eğilimleri inceleyen yazar Gülnur Acar Savran, kadınların kamusal/özel alan ayırımına yönelik eleştirilerini şu şekilde özetler:²⁴¹

“[...] 1960'ların sonunda çeşitli ülkelerde, 1980'lerde de Türkiye'de gelişen ikinci dalga feminizm bu özel alanda olup bitenlerin politika dışı olmadığını, bu alanın erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetine dayalı sistemin bir parçası, hatta en temel kalesi olduğunu haykırmıştır. Böyle yaparak feminizm “çağdaş” toplumun en temel ilkesini sorgulamış, özel alanla kamusal alan arasındaki duvarı yıkmaya yönelmiştir. Aslında erkek egemenliğinin en “çağdaş” biçimi bu duvarın üzerinde yükselir: Sistematik ve eşitsiz bir iş bölümü; bu iş bölümünde ezilen tarafın, kadınların maruz kaldığı sistematik şiddet; kadınların emekleri, bedenleri, kimlikleri üzerinde sorgulanmayan bir erkek denetimi... Mahremiyetin masum görünümü altında özel alanın baskıya dayalı dünyası yer alır.”

Yukarıdaki alıntıda, özel alandaki ikiliklere dayalı hiyerarşilerin, kamusal alanı dört bir yandan kuşatan ataerkil baskı mekanizmalarının bir izdüşümü olduğu, bunun beraberinde getirdiği her tür şiddet eyleminin de erkeklerin denetimindeki sistem araçları tarafından meşrulaştırıldığı vurgulanmıştır. Kadınların hayatına etki eden eşitsizliklerin temelinde kadınların emeğinin ve bedenlerinin erkekler tarafından sömürülmesine zemin hazırlayan ve bunu kolaylaştıran ataerkil düşünce sistemi vardır. Sistemin sorunsuz bir şekilde işlemesi kadınların sömürülmesine, itibarsızlaştırılmasına ve emeğine el konulmasına bağlıdır. Bu durum kadın hareketinin hedef bölgesini genişleterek radikalleşmesine yol açmıştır. Feminist hareketin tarihsel gelişim sürecini inceleyen Serpil Çakır'a göre, kadınların ortak ezilen olduğu fikri çevresinde gelişen radikal görüşler, tarihin feminist bir bakış açısıyla yeniden yazılması gerektiği düşüncesini tetiklemiş ve tarihteki öncü kadınlar ve çeşitli kadın mücadeleleri hakkında yazılar kaleme alınmıştır.²⁴² Bu bakımdan, tarihin kadınlar için kadınlar tarafından yeniden yazılması, tarih boyunca dille aktarılan ve yerleşik hale gelen ikiliklere dayalı tüm ayrımcılık ve baskı unsurlarının açığa çıkarılması anlamına gelmektedir. Dilsel öğeler zamanla hiyerarşik bakış açılarını taşıyan nüveler hâline geldiğinden, kadınlara özgü farklılıkların yazım sürecine ve yazılı eserlere 'yeniden' dâhil edilmesi, kadınların ikincil konumunun

²⁴¹ Acar-Savran, 2004: 328.

²⁴² Çakır, 2011: 516.

garantisi olan kalıplaşmış cinsiyetçi yargıları ve şematik kodlamaları bertaraf etme potansiyeline sahiptir. Bu açıdan, erkeğe tarihsel bir üstünlük atfeden hegemonik görüşlerin eleştirilmesi, kadınların ezilmişlikten kurtarılması, kadınlıkla ilişkili bütün öğelerin de ikincil konumundan sıyrılması yolunda en önemli adımlardandır. Farklılığa yapılan bu vurgu, ikinci dalga feminizmin ‘fark feminizmi’ olarak anılmasına da yol açmıştır.

1970’li yıllar, Türkiye siyasetinin perdelerinin yeni bir askeri darbeyle açıldığı yıllardır. Bu dönemde Türkiye tarihinin ikinci ‘başarılı’ darbesi olan 12 Mart Muhtırası’nın (1971) yayımlanmasıyla demokratik düşünce ortamına bir kez daha sekte vurulmak istenmişse de ideolojik tartışmalar hararetlenmiş, hem sol örgütlerde hem de sağ teşkilatlarda siyasal faaliyet yürüten kişilerin sayısı artmış, işçiler kitlesel olarak sendikalaşmıştır. Yine de dünyadaki ikinci dalga feminist eleştirilerin yansımalarının Türkiye’de son derece sınırlı kaldığı söylenebilir. Bu dönemde hem sosyalist hem de İslamcı çevrelerde kadına yönelik tartışmaların daha çok kamusal alan/özel alan ayırımına dayalı olarak ve ev içi emek ve eşitsiz iş bölümü kavramları çevresinde şekillendiği görülmektedir. Beden politikaları ve fark kavramının tartışılmasına imkân tanıyan bir feminist bilinç ise çok daha sonra ortaya çıkacaktır.

1970’li yıllar boyunca sosyalist örgütler tarafından yürütülen siyasal mücadelenin biçimini de belirleyen örgütsel hedefler, Marksist düşünce ve sosyalizm temelli sınıf mücadelesine öncelik verilmesini şart koşturmuştur. Bu durum, örgütler bünyesinde kadınlara yönelik politikalar türetilmesinin önüne geçmiş ve feminizmin, bölücü/saptırıcı bir kimlik siyaseti olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Ana gündemin bu amaçla feminist düşüncelerden arındırılması, mücadelenin cinsiyetsizleştirilmesinin bir yansıması olarak görülebilir. Bu dönemde kadınsı kıyafetlerin, etek giymenin, makyajın ötelenmesi ve daha çok her iki cinse uygun, tek tip kıyafetler seçilmesi bu düşüncenin bir sonucudur.²⁴³ Dolayısıyla kadın ile erkek arasındaki farktan hareketle kadınları özneleştiren etkenlerin büyük çoğunluğu ortadan kaldırılmıştır. Kadınların solcu evlatlar doğuran anneler, erkek yoldaşların bacıları şeklinde kodlanarak geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden tanımlanması da

²⁴³ Bora, 2017: 771.

bunun altında yatan nedenlerdendir. ‘Analar doğurur faşistler öldürür,’ ‘Anayız, bacıyız, faşizme karşıyız’ sloganlı yürüyüşler bu düşüncenin açık bir göstergesidir.²⁴⁴ Bu şekilde, kadınların anne ve bacı olarak öne çıkarılırken, kadınlığın ve kadınlıkla ilişkili özelliklerin silikleştirilmesi bu dönem sosyalist örgütlerinin büyük bir paradoksu olarak kabul edilebilir.

Sosyalist örgütlere egemen olan bu katı feminizm eleştirisi, 1975 yılında kurulan **İlerici Kadınlar Derneği** (İKD) sayesinde az da olsa yumuşatılmıştır. Derneğin kuruluş aşamasında yer alan kadınlar Marksizmin kadın sorununu savunarak yanıt vermiş ve ‘kadın sorunu neden vardır?’ sorusunu sormuştur.²⁴⁵ Bu sorgulama hâli, yalnızca örgüt içi dinamiklerin değil, aynı zamanda sistemin bütününe yayılmış eşitsizliklerin de yavaş yavaş fark edilmeye başlandığını ortaya koymaktadır. Kapitalist sistemin kadınları da erkekleri de eşit derecede sömürdüğü fikrinin yanı sıra, kadınların bir de eşleri ve erkek yoldaşları karşısında ikincil bir konuma itildiği düşüncesi, kadına yönelik baskı ve ayrımcılığın toplumsal hayatın her köşesine sağlam bir biçimde yer ettiğinin fark edilmesinde önemli bir role sahiptir. Nitekim, 1978 yılında ilk sayısı yayımlanan **Aydınlık** gazetesinin Perşembe günkü sayılarında yer verilen kadın sayfası, ‘kadını hor gören ve küçülten her tür davranışa karşı’ olduğunu duyurmuş, kadınlar tarafından kaleme alınan yazılarda kadın bedeni üzerindeki her tür baskı ve sömürü kınanmıştır.²⁴⁶ Kadını içeren ‘sistemsel’ sorunların bu şekilde görünürlük kazanması, kadın dayanışmasını esas alan örgütsel mücadelelerin inşasında bir mihenk taşı görevi üstlense de, feminist düşüncüyü kabul eden kadınlar kitleleşememiş ve feminist mücadelenin doğuşu 1980’li yıllara kalmıştır.

1970’li yıllar sosyalist örgütlerin yanı sıra, Milli Görüş çevresinde somutlaşan muhafazakar görüşlerin temsilinde artışı da beraberinde getirmiştir. Yaygınlaşan Kur’an kursları ve yeni açılan imam hatipler milli görüşçülerin nüfuz kazandığı yerler haline almış; kadınların eğitim için başvurduğu bu merkezlerde kadın ve İslam çevresinde yürütülen tartışmalarda kadının iffetinin korunması için tesettür şart

²⁴⁴ A.g.e.: 773.

²⁴⁵ Zihnioğlu, 2007: 1122.

²⁴⁶ A.g.e.: 1125.

koşulmuştur.²⁴⁷ İslamcı görüşlerin kurumsallaşma evresini de oluşturan bu gelişmeler, tesettürü İslamcı kimliği sergilemenin ve modernleşme projesine karşı çıkmamanın bir aracı haline getirmiştir. Gerçekten de tesettürlü kadın imgesi, ‘yeniden’ ideolojik inşa sürecinde İslamcılığın toplumsallaşmasında ve gelecek kuşaklara aktarılmasında kadınlığın ve somut olarak kadın bedeninin araçsallaştırıldığı bir göstergesi sayılabilir. 1970’lerden günümüze İslamcı kadın hareketinin tarihsel gelişimini ele alan Emel Çokoğullar Bozaslan, bu hareket içinde tesettürün anlamını şu şekilde açıklar:²⁴⁸

Oysaki başörtüsü kadını güzelleştiren, cemiyet içindeki saygınlığını arttıran ve en önemlisi kadının “İslam kadını” olduğunu ilan eden yegâne parçası olmuştur. Bu asıl parçasından vazgeçtiği günden itibaren ise yaradılış olarak “zayıf” ve “nazik” olan kadının her türlü tehlike ve kötülöklere karşı korumasız hale geldiği özellikle üzerinde durulan konular arasında yer almıştır. [...] Bu nedenle de öncelikle ailenin ve cemiyetin temel direği olan kadının özüne dönmesi ve kendisine ait olanı yeniden hatırlaması ya da benimsemesi, zincirin ilk halkası olan kadının kurtuluşunun sağlanması yolunda oldukça önemli kabul edilmiştir. Kadın ve anne olarak kadının yetiştirdiği “imanlı ve ahlaklı” yeni nesil ve bu neslin oluşturduğu cemiyet şeklinde bir zincirin halkalarını oluşturan bu üçlü yapının birbirine bağlı olduğu 1970’lerin temel söylemi olmuştur.

Kadının annelik rolünün yüceltilmesi ve tesettür altında cisimleştirilmesi İslamcı makbul kadın imgesinin bir aksidir. Kadının saygınlığının ve güzelliğinin yolu, İslam kadını olduğunu gösteren tesettürü giyiminin bir parçası kılmaktan geçer. Modern toplum kadını her tür saldırıya açık kıldığından, İslam’ın kadınlar tarafından öğrenilmesi ve hayatın İslam’ın öğretilerine göre şekillendirilmesi tesettürü bir zorunluluk haline getirir çünkü geleceğin ‘imanlı’ ve ‘ahlaklı’ gençlerini toplumsal hayata hazırlayacak olan annelerinden gördükleri ve öğrendikleridir. Kadınlara düşen, İslamcı kimliği benimseyip özüne dönmesidir. Kadınların kurtuluşu ancak bu şekilde sağlanabilecektir.

Sonuç olarak, hem İslam hem de sosyalizm temelli tartışmalar incelendiğinde, her ikisinde de kadınlığın annelik rolüyle veya bacılık imgesiyle sınırlandırıldığı ve ideolojik saikler ekseninde sorgulama kabul etmeyen bir görsel imgeye indirildiği fark edilmektedir. Kadınların ideolojik hedefler uğruna bu şekilde araçsallaştırılması ve örgüt içi deneyimlerde ikincil plana atılması veya mücadelesinin silikleştirilmesi

²⁴⁷ Çaha 2017: 157.

²⁴⁸ Bozaslan, 2012: 61.

bu dönem için genel geçer bir durum olarak nitelendirilebilir. Bu bakımdan, kadınların bir araya gelerek örgütlendiği 1980’li yıllar, askeri darbe sonucunda ortaya çıkan baskı ortamına rağmen, kadının hem kamusal hayatta hem de ev içinde görünmez kılınan emeğini odağına alan tartışmalarla feminist düşüncenin ‘tekrar’ filizlenme evresini muştulamıştır.

3.1.4. 1980’li Yıllar

1980’li yıllar Türkiye’de feminist hareketin örgütlülüğünün arttığı ve kadın haklarına dair tartışmaların bir gündem haline gelmeye başladığı bir dönemi temsil etmektedir. 1980 Darbesi’nin beraberinde getirdiği ideolojik baskı ortamı, işçi örgütlenmelerinin ve sendikalaşma hareketinin engellenmesi, ideolojik mücadele pratiklerinin ağır bir denetim altında tutulması, feminist hareketin etkinliğinin artış nedenleri olarak değerlendirilebilir.²⁴⁹ Bu dönemde, feminist düşüncenin merkezinde ‘özel alan politiktir’ söylemi yer alır. Öteden beri toplumsal cinsiyet rolleriyle kuşatılan kadınlar yalnızca kamusal hayatta eşit ücret, eşit temsil talebine dayalı hak mücadeleleri vermekle kalmamış, özel alandaki eşitsizlikleri devam ettiren şiddet ve türleri, karşılıksız ev içi emek, kısıtlı ve yasaklı cinsellik gibi kavramlar çevresinde tartışmalar yürütmüştür.

1980’li yıllarda feminist tartışmalarda eşit ücret/karşılıksız ev içi emek kavramlarına dayalı kamusal alan/özel alan ayrımının yanı sıra, kadın bedenine yöneltilen cinsel taciz ve şiddet eylemleri de eleştirilmeye başlanmıştır. Hem sosyalist gelenekten gelen kadınlar hem de Müslüman kadınlar, kamusal hayattaki ikincil konumlarını ve maruz bırakıldıkları şiddet olaylarını eleştirmiş, kadınlığı ve kadın bedenini bir tür araca dönüştüren her tür toplumsal pratiğe ve ayrımcı düşünce biçimine karşı çıkmıştır. Bu dönemde kadınların yürüttükleri kampanyaları inceleyen Avukat Aylin Moraloğlu, aile içi şiddet ve cinsel taciz eylemlerine yönelik feminist eleştirilerin kadın hareketi üzerinde şu türden bir etkisi olduğunu belirtmektedir:²⁵⁰

“Bu süreçte özellikle 80’li yıllarda kadınlar tarafından şiddete, dayığa, cinsel tacize karşı gerçekleştirilmiş kampanya ve örgütlenmeler, kadın hareketi tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. Kadınların kendilerini

²⁴⁹ Tekeli, 2015: 30-31.

²⁵⁰ Moraloğlu, 2012: 291-292.

gerçekleştirebilmelerinin önündeki en büyük engellerden biri olan aile içi şiddet” kavramını kamuoyuna taşıyarak dile getirmeleri, dayığa, cinsel tacize karşı seslerini yükseltip kampanyalar düzenleyerek kadınların kendi aralarında örgütlenebilmelerini sağlamaları bakımından 80’li yıllar kadın hareketine çok büyük bir ivme kazandırmıştır. “Özel olan politiktir.” sloganı 80’li yıllardaki kadın hareketinin sahip olduğu farklı bilinci ve devinimi en iyi şekilde ifade etmektedir.”

Yukarıdaki alıntı, “özel alan politiktir” söylemi ekseninde gerçekleştirilen şiddet, beden ve cinsellik tartışmalarının kadınların ‘ortak’ bir zeminde buluşmasını sağladığının, bu sayede kamuoyu önünde ‘meşru’ bir eşitlik ve özgürlük zemini yaratıldığının altı çizilmiştir. Feminist düşünceyi benimseyen kadınlar ister sosyalist ister Müslüman bir kimliğe sahip olsunlar, toplumsal sorunların temelinde kadın sorununun yer aldığını vurgulayarak, kamusal düzenin ayrımcılıklardan ‘azade’ yeniden inşası konusunda örgütlenme çalışmalarını hızlandırmış ve feminist görüşlerini kampanyalar yoluyla farklı kesimler arasında dile getirme olanağı bulmuştur. Bu yolda yürütülen kampanyaların ve ortaya atılan söylemin doğrudan ataerkil sistemi hedef aldığı, bu açıdan radikal bir çizgide olduğu fark edilmektedir. Nitekim feminist araştırmacı ve aktivist Şirin Tekeli de bu yeni feminist yaklaşımın, iktidarı ele geçirmeyi amaçlayan bir siyasal akım niteliği taşıdığına, bu nedenle de ezilmeye yol açan tüm etkenlerin ortadan kaldırılması için mücadele verdiğine ve kadınların ve insanlığın özgürleşmesi yolunda kapsamlı ve uzun soluklu bir mücadele biçimi benimsediğine dikkat çeker.²⁵¹

1980’lerin başında askeri darbe ortamında ‘siyaset’ yapma ve sistemsiz bilgi ve araçlara eleştiri yöneltme amacıyla kurulan YAZKO (Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) kadına yönelik tartışmalar için önemli bir mecra görevi görür. Özellikle YAZKO tarafından çıkarılan **Somut** gazetesinde kadın, beden ve cinsellik temelinde yürütülen tartışmaların 1980’li yılların ilk yarısına damga vurduğu söylenebilir. Bu döneme değin daha çok annelik ve bacılık kavramlarıyla sınırlandırılan kadın bedeni, Somut’ta yayımlanan ve meşru/gayrimeşru cinsel ilişki,²⁵² cinsel özgürlük,²⁵³ kürtaj hakkı²⁵⁴ konularını temel alan yazılar aracılığıyla

²⁵¹ Tekeli, 2017: 63

²⁵² Arın, C., 2015: 139-140.

²⁵³ Arın, T., 2015: 142.

²⁵⁴ Torun, 2015: 152.

özgürleştirici açılımlar üzerinden tanımlanmış ve ataerkil bakış açısından sıyrılmaya çalışılmıştır. Somut Dergisi'ndeki tartışma ortamında ifade edilen bu 'yeni' feminist fikirler, ev içi emek kavramıyla 'kısıtlı' feminist tartışmaların zeminini genişletmeye ve kadınlar arasında yeni dayanışma ufuklarının ortaya çıkmasına da aracılık etmiştir.

1984 yılında kurulan **Kadın Çevresi**, Somut gazetesinde yürütülen feminist tartışmaların 'somutlaştırıldığı' bir dayanışma mecrası olarak karşımızda durmaktadır. Kadın Çevresi Yayınları, dönemin öncü feminist aktivist kadınlarını bağımsız bir feminist söylem inşa etme ve seslerini duyurma amacı çevresinde bir araya getirmiştir. Aralarında Gülnur Savran, Şirin Tekeli, Yaprak Zihnioğlu, Gülseli İnal'ın yer aldığı kadınlar İngilizce ve Fransızca yayımlanmış feminist kuram kitaplarını çevirmiş, **Feminizm** (Andree Michel, 1984), **Evlilik Mahkûmları** (Lee Comer, 1984), **Kadınlık Durumu** (Juliet Mitchell, 1985), **Ben Bir Feministim** (Simone de Beauvoir, 1986), **Bağır Herkes Duysun** (haz. Banu Pakar, 1988) başlıklı kitapları feminist yayın dizgesine kazandırmıştır.²⁵⁵ Kadın Çevresi bünyesinde yürütülen feminist çeviri etkinliği, Türkiye bağlamında bir ilk olmakla birlikte, ataerkil düzene ait bilgi ve deneyimlerin ve her tür aracın kuşatmasından kurtularak yeni bir bilgi alanı yaratma yolunda önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, sistematik bir çeviri hareketi yoluyla feminist terminolojinin ilk örneklerine yer verilmesi feminist bilgi inşası arzusunun somut bir uzantısı sayılabilir. Feminist çeviri sürecinde terimleri 'verili' anlam evreninden kurtarmak için yeni terimler üretmenin önemli olduğunun altını çizen Şirin Tekeli, 'yerli' feminist çeviri etkinliğinin şu niteliğine gönderme yapmaktadır:²⁵⁶

“Türkiye’de feminizm yeni öğrenilmeye başlanan bir düşünce sistemi olduğu için dili de yeni. Onu ve dilini geliştirecek, kesinleştirecek, yerli yerine oturtacak ve yaygınlaştıracak olanlar da bizim kadınlarımız olmalı. Ama herhalde asıl amacımız, feminizmin kavramlarının iyi karşılandığı bir dünyadan çok, bu kavramların aşıldığı, yani geçersiz kıldığı bir dünya kurmaktır.”

Feminist çeviri etkinliğinin katkıları ve çevrilen eserler sayesinde hareketlenen feminist yayıncılık alanı, kadınların kendi yaşamına has öznel deneyimleri, farklı toplumsal alanlarda maruz bırakıldıkları ayrımcılık ve eşitsizlikleri bütüncül bir bakış

²⁵⁵ Göl, 2015: 60.

²⁵⁶ Tekeli, 2017: 175.

açısıyla ele aldıkları bir toplumsal direniş mekânına dönüşmeye başlamıştır. Bu açıdan, feminist yayıncılığın, erkeklere karşı özerkleşen, ataerkil ilişkilene biçimlerinin ötesinde yeni bir dünya kurarak, kendi “benliğini” yaşamak için araçsallaştırıldığı söylenebilir.²⁵⁷ 1980’li yılların sonlarında çıkarılan **Feminist** (1987-1990) ve **Sosyalist Feminist Kaktüs** (1988-1990) dergileri de bu düşüncenin izlerini taşır.

1987 yılında çıkarılmayan başlayan **Feminist** dergisi dönemin beden politikalarının tartışmaya açıldığı, cinsel özgürlük ve ilişkili kavramların öne çıkarıldığı ve bedensel kapatılma mekanizmalarının reddedildiği bir yayındır. İlk sayısından son sayısına kadar cinsel sağlıktan doğum kontrol yöntemlerine, cinsel şiddet ve tacizden cinsel özgürlüğe kadar kadınları doğrudan ilgilendiren, ancak bu döneme değin pek ‘açık edilmeyen’ konular üzerinde durulduğu göze çarpar. Yayın ekibinden Handan Koç, kuruluş aşamasında cesaret duygusunun ağır bastığını belirttiği dergide, konuşulması yasak olan veya engellenen meselelere yer verildiğinin altını çizmiş; feminizmi de “kadınların özellikle ezilmiş, sömürülmüş bir cins olarak yaşamasına neden olan, sadece kadınlara özgü olan ve sadece kadınların başına gelen bütün tahakkümlere karşı çıkmanın adı” olarak tanımlamıştır.²⁵⁸ Kadınların toplumsal ve bedensel ‘farklarına’ odaklanan bu feminizm tanımı, Türkiye’de yavaş yavaş kurumsallaşma eğilimi gösteren feminizmin fark feminizmi çizgisinde olduğunun göstergesidir. Fark feminizmi, kadınların kadınlar için mücadelesine odaklandığından, doğrudan kadınların yürütücü konumunda olduğu bir kurumsal yapıyı hedeflemiştir. Bu dönemde kurulan dergiler ve yürütülen kampanyalar bu savın yansımalarıdır.

Nitekim 1988 yılında yayımlanmaya başlayan **Sosyalist Feminist Kaktüs** dergisi de benzer bir yaklaşımı benimsemiş, neoliberal politikalar sonucu emek-üretim-ücret ilişkisinin sürekli zayıfladığı bir dönemde Türkiye’de kadın dayanışmasını yeniden ‘politik’ bir zemine taşıyarak, her kesimden kadının ortak sorunu olan bedensel emek tartışmalarını körükleme amacıyla yola çıkmıştır. Sosyalist Feminist Kaktüs dergisinin en önemli yönü, siyasi baskıların artmasıyla ‘siyasetleştirilen’ bir toplumsal

²⁵⁷ Savran, 2015: 192.

²⁵⁸ Koç, 2005: 105.

ortamda eşitlikçi bir siyaset yapma gerekliliğini vurgulamış olmasıdır. Kadınların kurtuluşunun sınıfsız, eşit bir toplum kurmaktan geçtiği düşüncesi derginin çıkış amaçlarından biri haline gelmiştir. Kurucu ekipten sosyalist feminist Gülnur Savran, kadınları ortaklaştıran ayrımcılıkların ve hiyerarşik bakış açılarının dergi bünyesindeki kadın dayanışmasına şu şekilde yansıdığını belirtmektedir:²⁵⁹

“Bizim ‘kadın dayanışması’ndan anladığımız şuydu: Bütün kadınlık durumları birbirini besler, bütünler, tamamlar; hepsi patriyarkanın farklı veçheleridir. ‘Evli kadının ezilmesiyle fahişenin ezilmesi, patriyarkanın, birbirini besleyen, tamamlayan, tanımlayan; birbiriyle bağlantısı olan iki veçhesidir’ diye bakıyorduk. Kadınların, feminist olmadan birbirleriyle dayanışmaları beklentisini kırmaya çalışıyorduk. Bu politik bilinçle, tecavüze uğrayan kadınla dışlanan lezbiyen arasındaki farkı, birbirini besleyen durumlar olarak görmeye çalışıyorduk. Ama, ‘otomatikman birbirimizi sevme’ diye bir derdimizin olmaması gerektiğini ve kadınların, yaşam pratikleriyle, tecrübeleriyle, her koşulda yüce kişiler olmayabileceklerini de çok vurguluyorduk...”

1980’lerin ikinci yarısında belirginleşen bu dayanışma anlayışı, toplumun farklı kesimlerinden kadınlarından ortak bir politik bilinç çevresinde örgütlenmesinin gerekliliğini temel alır. Hangi ekonomik, kültürel, siyasal kesimden gelirse gelsinler, kadınlar, tarihsel süreçte toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ayrımcılıklar ile şiddet ve türevlerine karşı ‘ortak’ bir mücadele hattı çizmeli ve omuz omuza mücadele etmelidir. Gülnur Savran’ın farklı kadın deneyimleri üzerine bina ettiği dayanışma düşüncesi, bu arzunun bir izdüşümüdür.

1980’li yıllarda, Müslüman kadınlar da kamusal var oluş sürecinde sorunlarla karşılaşmıştır. Geleneksel annelik rolünün yüceltilmesi, ev içi sorumlulukların tek taraflı olarak kadına yüklenmesi, kamusal hayatta erkeklerin bir adım gerisinde yer almanın teşvik edilmesi ve bunların dini gerekçelere bağlanması, Müslüman kadınlar tarafından sıklıkla eleştirilmiştir. Kamusal alan/özel alan ayrımı gözetmeksizin, toplumsal hayatın her alanında Müslüman erkeklerin bir adım gerisinde konumlandırılmaları, cinsiyete dayalı hiyerarşilerin fark edilmesini kolaylaştırmış ve erkek egemen yapıya dönük eleştirileri güçlendirmiştir. Ayrımcılığı işleten bir mekanizma olan evlilikte eş seçme sürecinde kadının isteğinin mevzubahis dahi edilmemesi ve düğün davetiyesinde yalnızca baş harfine yer verilmesi kadının

²⁵⁹ Savran, 2005: 127.

görünürlüğünü daha en başta zedeleyen unsurlardır.²⁶⁰ Kadın bedeninin ve kimliğinin bu şekilde görünmez kılınması, Müslüman erkeklerin kendilerini üstün görmesine yol açmıştır. Yine de kamusal hayatta görünür olma meselesi, 'İslami eşitlik' ilkesine dayalı yeni muhafazakâr kadın kimliğinin inşası için temel mücadele alanlarından biri haline gelmiştir. 'Bacı' adlandırmasıyla sınırlanan kadınların başörtüsüyle toplumsal hayatta yer edinme ısrarı bu yeni mücadele biçimini somut kılmıştır.²⁶¹ Gazeteci Cihan Aktaş'a göre, kadın mücadelesi sonucu ortaya çıkan yeni ilişkilene biçimleri, Müslüman erkeklerin, yeni yeni kamusallaşan başörtülü kadın kimliğini görmezden gelmesine yol açsa da, erkeğe atfedilen üstünlüklerin yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamış, Müslüman kadınların yeni örgütlenme şemaları etrafında bir araya gelme ihtiyacını tetiklemiştir. 1980'li yılların ikinci yarısında, daha çok İslami hayat tarzına ilişkin bilgilendirici yazıların yayımlandığı **Mektup** ve **Kadın ve Aile** dergileri²⁶² ile büyük oranda muhafazakâr kesimin oyunu alan Refah Partisi'nin **Kadın Kolları**²⁶³ Müslüman kadınların temsil kazandıkları ve 'kendilerine has' meseleleri tartışmaya açtıkları birer mücadele alanı olarak karşımızda durmaktadır.

1980'li yılların sonlarına daha çok kampanyalar ve örgütlü kadın yürüyüşleri damga vurmuştur. Farklı kesimlerden kadınlar seslerini duyurmanın ve yaşadıkları sorunlara dikkat çekmenin bir yolu olarak özellikle şiddeti hedef alan kampanyalar düzenlemiş ve merkezi sayılabilecek açık kamusal alanlarda kalabalık yürüyüşler örgütlemiştir. **Dayağa Karşı Kadınlar Dayanışma Kampanyası** (1987), **Mor İğne Kampanyası** (1989), **Sokakları ve Geceleri İstiyoruz Kampanyası** (1989) şeklindeki kampanya ve yürüyüşler kadın bedenine yöneltilen cinsel taciz ve şiddet eylemlerine dikkat çekme, bunlara karşı yasal yaptırım oluşturma amacını taşımaktaydı.²⁶⁴ 20-21 Mayıs 1989 tarihlerinde Türkiye'nin her bölgesinden kadınların katılımıyla İstanbul'da düzenlenen **I. Kadın Kurultayı** da en geniş katılımlı feminist etkinliklerden biri olarak tarihe geçmiştir. Daha ziyade örgütlenme, dayak, eğitim, taciz, bekaret gibi doğrudan kadınları ilgilendiren konuları odağına alan kurultayda bilgi, tespit, tanıklık,

²⁶⁰ Tuksal & Ramazanoğlu, 2005: 244.

²⁶¹ Aktaş, 2019: 23.

²⁶² Çaha, 2017: 302.

²⁶³ Aktaş, 2019: 29.

²⁶⁴ Özar, 2015: 231.

talep ve çözüm içeren 70 tebliğ sunulmuş ve tarihsel-sosyal-ulusal-sınıfsal ayrılıkları göz ardı etmeden, özgün kadın talepleri çerçevesinde, bağımsız kadın mücadelesi vurgulanmıştır.²⁶⁵ Farklı kesimlerden kadınları kapsayan bağımsız feminist mücadele alanı, benimsenen yaklaşımın fark feminizminden kültürel feminizme doğru kaymaya başladığının da göstergesidir. Feminist mücadeleyi benimseyen kadınlar farklı toplumsal, tarihsel, kültürel ve sınıfsal etkenler sonucu farklı madunluk deneyimleri yaşadıklarının ve bu deneyimlerin de verili bilgi ve önkabullere göre değişkenlik gösterdiğinin farkına varmaya başlamıştır.

Sonuç olarak, 1980'li yılların başlarından itibaren, erkek-kadın hiyerarşisinin açık edilmesini ve erkek egemen düşünceye dayalı toplumsal olguların ortadan kaldırılmasını hedefleyen kadın hareketi dahilinde farklı kadın kesimleri arasındaki eşitsizliklerin de dile getirildiği fark edilmektedir. Ataerkil düzene yönelik eleştirileri yaygınlaştıran yayınlar ve kampanyalar önceki dönemlerde kadınlar arasında ayrışma yaratan kültürel, siyasal, ekonomik farklılıklara rağmen ortak bir mücadele hattı oluşturma arzusunu güçlendirmiş, hangi kesimlerden olursa olsunlar, kadınlar sırf kadın oldukları için ayrımcılığa maruz kaldıkları gerçeğini içselleştirmeye başlamıştır. Bu açıdan, 1990'lı yıllardaki kültürel feminizm tartışmaları, 1980'li yıllardaki feminist düşünceyi tamamlayıcı olmakla birlikte, kadın hareketi içerisinde sınıf, ırk, din, cinsel yönelim mefhumlarının aşılmasında önemli bir eşiği temsil etmektedir.

3.1.5. 1990'lı Yıllar

1990'lı yıllar Türkiye'de feminist örgütlerin sayıca arttığı, farklı feminizmlerin birlikte tartışılmaya ve örgütlü mücadele yürütmeye başladığı, artan yayınlar ve kampanyalarla proje feminizmi kavramının yaygınlık kazandığı bir dönemi temsil eder. Bu dönemde yalnızca örgütlenme çabaları hız kazanmakla kalmamış, feminist mücadele, Kadın Çalışmaları bölümlerinin ve vakıf ve dernek gibi kurumların açılmasıyla kurumsallaşma aşamasına girmiştir. 1990'lı yılların en önemli özelliği,

²⁶⁵ Peker, 2005: 190-192.

feminist hareketin büyük şehirlerin dışına doğru yayılması ve farklı arka planlardan bireylerin birlikte hareket edip baskı oluşturmasıdır.²⁶⁶

1990'lı yıllarda feminizmin temel tartışma zemini, kadının kurtuluşu kavramı üzerine bina edilmiştir. Aile içi şiddetin toplumsal nedenleri ve yarattığı sonuçlar, kadınların karşılıksız ev içi emeği, siyasal arenada kadın temsili, yasalardaki eşitsizlikler ve kadınları koruyan yeni yasaların kabul edilmesi gibi konular feminist gündemi oluşturmuştur. Hem dergi ve diğer basılı yayınlar hem de kurulan dernek, vakıf ve bağımsız örgütler bu konular çevresinde hareket etme eğilimi taşımaktadır. Kurulan bilinç yükseltme grupları ve yapılan ev toplantıları bu amaç doğrultusunda şekillendirilmiş, farklı siyasal eğilimlere sahip kadınları kapsayıcı bir yaklaşımla ideolojik saiklerin ötesinde bir feminist mücadele alanı yaratılmaya gayret edilmiştir. Bu hususta, akademi ile aktivist yaşam arasında bağ kurmayı önceleyen Kadın Çalışmaları bölümleri disiplinlerarası bakış açıları ile farklı alanlardan kadınlar arasında deneyim aktarımını mümkün kılmış, feminist hareketin “profesyonelleşmesine” ve kadın odaklı araştırma kavramının yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur.²⁶⁷ Kadın yaşamını merkezine alan özerk bir araştırma alanının kurulması, bilim tarihini ve bilimsel bilgi birikimini kuran erkek aklın ve kadına yönelik ayrımcı bakış açısının eleştirilmesi için de bir fırsat yaratmıştır. Bu açıdan, Kadın Çalışmaları bölümlerinin erkek egemen düşünceye karşı duruşu ve eleştirileri yaygınlaştırma, sistematikleştirme ve toplumsal alanda hak taleplerini meşru bir zemine yerleştirme bağlamında önemli bir rol üstlendiği söylenebilir.

1980'li yılların sonlarına doğru yoğunlaşan kampanyalar da 1990'lı yıllarda feminist hareketin kadınlar arasında ve toplumsal alanda daha çok mevzi kazanmasını sağlayan nedenlerin başında gelir. Dayaña karşı kampanyalardan doğan kadın danışma merkezleri ve sığınakları açma fikri, kadınlara yönelik sistematik şiddet eylemlerine dair eleştirileri bir bayrak altında kurumsallaştırma çabasının bir yansımasıdır. Bu anlamda, 1990'da İstanbul'da kurulan ve Türkiye'nin ilk kadın danışma merkezi olan

²⁶⁶ Bora & Günal, 2016: 8.

²⁶⁷ Atakul, 2016: 312.

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı²⁶⁸ başta olmak üzere, **Kadın Dayanışma Vakfı**,²⁶⁹ **Kadın Eserleri Kütüphanesi**,²⁷⁰ **Uçan Süpürge Kadın İletişim ve Araştırma Derneği**²⁷¹ ve **Kadın Adayları Eğitim ve Destekleme Derneği (Ka-Der)**²⁷² bu anlayışın bir yansımasıdır. Ayrıca kamu kaynaklarıyla gerçekleştirilen “Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları Araştırması” ve Devlet İstatistik Enstitüsü bünyesinde kurulan **Kadın ve Toplumsal Yapı İstatistikleri Şubesi** kadınlara yönelik araştırmaların kamu kurumlarının da gündeminde yer aldığını ortaya koymaktadır.²⁷³

1990’lı yıllar sol tandanslı kadınların yürüttüğü proje ve dernekleşme çalışmalarının yanı sıra, toplumsal alanda temsiliyet mücadelesi veren Kürt kadınların ve Müslüman kadınların da örgütlü feminist mücadelesine sahne olmuştur. Bu dönemde kurulan **Bağımsız Kürt Kadın Grubu** ve **Ulusal Kürt Kadın Derneği**, feodal geleneklerin ağır etkisine, ulusal sorunlardan kaynaklanan zorluklara, bu durumun aile yaşantısına ve kadın-erkek ilişkilerine olan yansımalarına karşı feminist bir mücadele alanı açmıştır.²⁷⁴ Bu iki kadın örgütünde bir araya gelen kadınların ilerleyen dönemde kurdukları **Roza** ve **Jujin** dergileri de değişim taleplerini dile getirmeye aracılık etmiş, kadınlık deneyimiyle iç içe geçen ırksal sorunların Kürt erkeklerden ve Türk kadınlarından bağımsız bir alanda tartışılabilmesini mümkün kılmıştır.²⁷⁵ Benzer şekilde, 1994 yılında Ankara’da muhafazakar kadınlar tarafından kurulan **Başkent Kadın Platformu** da başörtüsü yasakları merkezde yer almak üzere, dindar kadınların çalışması, eğitim görmesi, kariyer sahibi olabilmesi için mücadele yürütmüş ve özellikle muhafazakar zengin kesim arasında yaygınlaşan ikinci evlilikler konusunda sosyal boykot çağrısı yapmıştır.²⁷⁶

1990’lı yıllar yalnızca heteroseksüel kadınların seslerini yükseltmedikleri, heteroseksüel dışındaki cinsel yönelimli bireylerin de Türkiye tarihinde ilk defa eşitlik

²⁶⁸ Işık, 2016.

²⁶⁹ Timisi & Gevrek, 2016.

²⁷⁰ Mardin, 2016.

²⁷¹ Kardam & Ecevit, 2016.

²⁷² Bora, 2016.

²⁷³ Işık, 2016: 66.

²⁷⁴ Bozan & Ekin, 2005: 205.

²⁷⁵ Halide-Canan, 2005: 224-225.

²⁷⁶ Ramazanoğlu & Tuksal, 2005: 239-256.

talebinde buldukları bir dönemdir. İlk sayısı 1994 yılında yayımlanan **Kaos GL** dergisi bu bakımdan tarihsel bir öneme sahiptir. Dergi, ‘devlet aygıtlarının ve toplumsal yaşamın meşrulaştırdığı heteroseksizm tarafından kuşatılan eşcinsel bireylerin bağımsız örgütlenmesi’ şiarıyla çıkarılmış ve dergi yayın ekibi, kadın hareketi tarafından tanınmanın, ortak mücadele hattı için kaçınılmaz olduğunu öne sürmüştür.²⁷⁷ Ataerkil düzende erkeğin üstünlüğünü meşrulaştırma araçlarından biri olan heteroseksist anlayış eril özneyi etkin kılar, bütün dişil özneleri edilgenleştirir ve tek tipçi bir cinsel yaşamı önceler. Eril-dişil ayrımına uymayan ve bu keskin ayrımı muğlaklaştırdığı varsayılan bütün cinsel yönelimler de marjinal bir konuma yerleştirilir. Bu durum, feminist hareketteki kadınlar ile 1990’lı yıllarda Kaos GL ile görünürlük kazanmaya başlayan LGBTİQ+ hareketi arasında eril tahakküme karşı bir dayanışma hattı kurulmasını mümkün kılmış ve kesişimsel feminist düşüncenin tohumları atılmaya başlanmıştır.

Farklı kesimlerden feminist kadınların ve LGBTİQ+ bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları ortak mücadele hattı feminist hareketin kapsam alanını genişletmiş ve yürütülen kampanyaların ve yayıncılık faaliyetlerinin etkisiyle kesişimsel bir anlayış ortaya çıkarmıştır. Özellikle Batı dillerinden yapılan çeviriler sonucu tartışmaların içeriğinin çeşitlendiği ve yeni kavram ve terimlerin Türkiye feminist mücadelesinde kullanım alanına ulaştığı gözlemlenmiştir. Araştırmacı Nilüfer Timisi ve Meltem Ağduk Gevrek, 1980’li yıllardan başlayarak yayıncılık faaliyetlerinin 1990’lı yıllarda şu türden etkileri olduğuna dikkat çekmiştir:²⁷⁸

“1990’larda feminist hareketin, daha geniş kapsamlı bakıldığında da kadın hareketinin elde ettiği birçok kazanımın, 80’lerdeki feminist hareketten kaynaklandığı gözardı edilemez. Öncelikle feminist terminolojinin, feminist olsun olmasın birçok kadın örgütü tarafından kullanılıyor olması, medyanın, devlet kurumlarının ve hatta günlük konuşma dilinin içine girmesi, 1980’li yıllarda gerçekleştirilen eylemlerin ve kampanyaların sonucunda olmuştur. [...] 1980’ler bir taraftan da feminist literatürün Türkçeye kazandırıldığı yıllar olmuştur. Bu eserlerle 1990’lı yıllarda gelişen ve bugün üçüncü kuşak feministler olarak adlandırdığımız akademik feminizmin gelişmesine yol açmışlardır. 1990’lardan itibaren, 1980’lerde yapılan çevirilerin de desteği ile akademinin içinde ciddi bir feminist literatür oluşmaya başlamıştır.”

²⁷⁷ Kaos GL, 2015: 588.

²⁷⁸ Gevrek, 2016: 37-38.

Sonuç olarak, çevirilerle kapsamı genişleyen yayıncılık faaliyeti ve farklı kesimden kadınların ve LGBTİQ+ bireylerin eşitlik ve görünürlük talepleri, daha çok Türk kökenli, sol görüşlü ve heteroseksüel kadınlardan oluşan feminist mücadele hattının çeşitlenmesini sağlamış; kadın sorununun ırk, din, mezhep, meslek, iş kolu, cinsel yönelim ayrımı gözetmeksizin toplumun her kesiminden bireyleri etkilediği gerçeğinin içselleştirilmesini kolaylaştırmıştır. 1990'lı yılların sonlarına doğru kesişimsel feminizme yaklaşan bir mücadele anlayışının benimsenmesinde bunun etkisinin olduğu fark edilebilir.

3.1.6. 2000'li Yıllar

İçinde bulunduğumuz 2000'li yıllar, Türkiye'de feminist düşüncelerin geniş kitlelere ulaştığı, feminist aktivistlerin yasal düzenlemelerin tarafı olacak denli örgütü hale geldiği, farklı cinsel kimlik ve yönelimlerin özgürlük ve eşitlik taleplerinin yoğun bir şekilde kamuoyuna ulaştığı, hem feminist külliyatın hem de kuir teoriye dair eserlerin çevrilip yaygınlaştığı bir dönemi temsil eder. Bu dönemde toplumun farklı kesimlerinin eşitliğe ve görünürlüğe dayalı feminist hak taleplerinin çeşitli platformlar aracılığıyla dile getirildiği, kurumsallaşarak ülkenin her bölgesine yayıldığı, yasalarla güvence altına alındığı dikkati çeker. Bu açıdan, 2000'li yılların Türkiye'de feminist mücadelenin güç kazandığı, feminist düşüncenin temsiliyetinin arttığı, feminist hak taleplerine yönelik tartışmaların alevlendiği bir dönem olduğu söylenebilir.

2000'li yıllarda Türkiyeli kadınlar spor, sanat, siyaset, bilimsel üretim alanlarında daha fazla mevkii ve görünürlük elde etmiştir. 2000'li yılların başlarında değişen iktidarla birlikte kamusal alanda şiddetin, haksızlıkların meşruiyeti artsa da, kadınların sanat üretimi politik bir boyut kazanmış ve kadınlar tarihsel çelişkilerden hareketle erkek-egemen sistemi eleştirmeye başlamıştır.²⁷⁹ Aynı şekilde, 2000'li yıllarda düzenlenen uluslararası spor müsabakalarında kadın sporcuların gösterdikleri 'beklenmedik' başarı, sporda kadınların başarısı anlamında tarihsel bir dönemeç olmakla kalmamış, kadınların varlığının spora dair temel anlayışa nasıl etki edebileceği daha çok tartışılır olmuştur.²⁸⁰ Kadınların bu şekilde hem sanat hem de spor alanında daha çok

²⁷⁹ Antmen, 2015: 21.

²⁸⁰ Hacisoftaoğlu, 2015: 116.

görünürlük elde etmesinin, kadınlara yönelik toplumsal algıyı değiştirmede önemli bir rol üstlendiği düşünülebilir. Türkiye gibi erkek egemen yapının güçlü köklere sahip olduğu ve güçle ve akılsal üretimle ilgili etkinliklerin erkeklikle özdeşleştirildiği ülkelerde bu tip gelişmeler kadınların özgürleşmesinin temel koşullarındandır. Öteden beri erkeklerin üretim alanı olarak görülen sanat alanında da, erkekliğin üst göstergelerinden sayılan spor alanında da kadınların varlığının güçlenmesi ikili cinsiyet rejiminin iki ayrı kefesinde yer alan erkekleri ve kadınları en azından eşitlemeye yönelik bir gelişme olarak görülmelidir.

2000’li yıllarda gelişmelerin yaşandığı tek alan sanat ve spor alanları değildir. Teknolojik gelişmelerle birlikte internetin gelişmesi ve diğer çevrimiçi iletişim mecralarının yaygınlaşması feminist kadınları bu tip mecralarda da örgütlenmeye teşvik etmiş ve feminist teori ve pratiklerin tartışma zeminini genişletmiştir. **Beş Harfliler** ve **Reçel-Blog** gibi çevrimiçi mecralar bahsedilen iletişim mecralarının en dikkat çeken örnekleri sayılabilir. Alternatif bir gündemin alternatif bir toplum ve yaşam tahayyülü için şart olduğunu öne süren **Beş-Harfliler**’in çıkış noktası, ‘kadınısı’ şeyleri ‘avam’ ve ‘gündelik’ bulan popüler kültürü, sanatı ve diğer üretim alanlarını, bunu meşrulaştıran resmi söylemi, annelik, zayıflık gibi dayatmaları eleştirmektedir.²⁸¹ Bu açıdan, Beş-Harfliler ekibinin kamusal alandaki kadın imajını ve kadınlıkla ilişkili bütün olumsuzlamaları reddetmekle kalmayıp dönüştürmeyi hedeflediği çıkarımı yapılabilir. Benzer şekilde, **Reçel-Blog** yazarları da kamusal alanda dindarlık ile feminizm arasındaki ilişkiyi, bunun beraberinde getirdiği sorunları, öznel deneyimlerini ele almış ve “İnsan hem dindar hem de feminist olabilir mi?” sorusuna yanıtlar aramıştır.²⁸² Bu bakımdan, Reçel-Blog yazarlarının da dindar kesimler başta olmak üzere, kamusal alanda kadınlara bakışın değiştirilmesini hedeflediği söylenebilir. Yine bu dönemde çıkarılmaya başlanan ve Türk kadınına yüceltmeyi şiar edinen Genç **Asena** ve **Ayzıd** dergileri²⁸³ ile tesettürlü kadınların moda anlayışını şekillendirmeyi hedefleyen **Aliyyül Ala** dergisi de farklı kesimlerden kadınların sesi olmayı başarmış ve feminist mücadelenin bütüncül bir bakış açısına erişimini olanaklı

²⁸¹ Cantek & Bora, 2015: 222.

²⁸² A.g.e.: 235.

²⁸³ Tokdoğan, 2015: 278.

kılmıştır. Bu bakımdan, hedef kitleleri farklı olsa da, hem çevrimiçi mecraların hem de basılı dergilerin kamusal alana nüfuz etme arzusu çerçevesinde ortak bir mücadele hattı çizdikleri düşünülebilir.

2000’li yıllarda kadın mücadelesi alanındaki gelişmeler basılı yayınlarla ya da iletişim mecralarıyla sınırlı değildir. Kurulan dernekler ve vakıflar da feminist mücadelenin gelişmesine katkıda bulunmuş ve kadın hakları temelinde toplumsal bilinç yaratılmasına aracılık etmiştir. “Yaşamak en önemli akademik faaliyettir” sloganıyla kurulan **Amargi Kooperatifi**,²⁸⁴ kadın cinayetlerine karşı mücadeleyi örgütleme amacı taşıyan **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu**,²⁸⁵ kadınların siyasi katılımını artırma hedefiyle yola çıkan **Kadın Koalisyonu**²⁸⁶ ve ‘örgütsüz’ feministleri bir araya getiren **Feminist Kolektif (İstanbul, İzmir, Ankara)**²⁸⁷ 2000’li yıllarda kurulan ve feminist mücadeleye katkıda bulunan kadın örgütlerinden bazılarıdır.

2000’li yılların bu hareketli mücadele ortamı, eşitliği temel alan yasal yaptırımların çıkarılmasına yönelik adımların atılmasına da zemin hazırlamıştır. 2000 yılında imzalanan **Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi** ile 2014 yılında yürürlüğe giren **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi** (İstanbul Sözleşmesi)²⁸⁸ örgütlü feminist mücadele sonucu elde edilen bir kazanım olarak değerlendirilebilir. Aynı şekilde, zınyayı suç olmaktan çıkaran ve kadın cinayetlerine ilişkin yasal yaptırımları ağırlaştıran yeni Ceza Kanunu’nun 2004 yılında kabul edilmesi, bu dönemdeki kadın hareketinin kararlılığının bir göstergesidir.²⁸⁹

3.2. Türkiye’de Feminist Yayıncılık Faaliyetleri ve Feminist Failer

Bu kısımda 1980-2020 yılları arasında gerçekleştirilen feminist yayıncılık faaliyetleri; yayınevlerinin piyasadaki konumu, yayınevi politikaları ve yayınevlerinde faaliyet gösteren çeviri faileri (editörler, çevirmenler) özelinde değerlendirilecektir. Bu

²⁸⁴ Bora, 2015: 246.

²⁸⁵ Tahincioğlu, 2015: 314.

²⁸⁶ Üstün, 2015: 352.

²⁸⁷ Özdemir, 2016: 317.

²⁸⁸ Türkiye Cumhuriyeti sözleşme taraflığından 1 Temmuz 2021 tarihinde resmen ayrılmıştır.

²⁸⁹ Tekeli, 2017: 401.

bağlamda, Türkiye Yayıncılar Birliği'ne kayıtlı 316 yayınevinin internet sitesi incelenmiş ve hangi yayınevlerinin Kadın, Toplumsal Cinsiyet, Feminizm, vb. kategoriler veya yayın dizileri altında İngilizceden çevrilmiş eser yayımladıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.²⁹⁰ Yapılan incelemede, Agora Kitaplığı, Ayrıntı Yayınları, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İletişim Yayınları, İmge Kitabevi Yayınları, Koç Üniversitesi Yayınları, Kolektif Kitap, Metis Yayınları, Nota Bene Yayınları, Otonom Yayıncılık, Payel Yayınları, Sel Yayıncılık ve Yordam Kitap tarafından yukarıda sözü edilen dizi veya kategorilerde eser yayımlandığı görülmüştür. Bunun yanı sıra, Türkiye Yayıncılar Birliği'ne üye olmayan yayınevlerinin yayıncılık faaliyetlerine dair de derinlemesine araştırma yapılmıştır. Araştırma sonucunda Ayizi Kitap, BGST Yayınları, Beyan Yayınları, Ensar Kitap, Guraba Yayınları, Güldünya Yayınları, Kadın Çevresi Yayınları'nın Kadın, Feminizm, Toplumsal Cinsiyet dizileri altında eser yayınladığına dair bilgiye ulaşılmıştır. Beyan Yayınları'nın, Ensar Kitap'ın ve Guraba Yayınları'nın yayınladığı eserlerin Arapçadan çevrildiği fark edildiğinden, söz konusu yayınevlerinin yayınları bütünceden çıkarılmıştır. Tespit edilen yayınevlerinin 2020 yılı itibarıyla birden farklı alanda toplam 90 kitap yayınladığı ve yüz yirmi (120) çevirmen, seksen (80) editörle çalıştığı belirlenmiştir.²⁹¹

Bu başlık altında, üç odak noktası bulunmaktadır. Birinci odak noktası, feminist eser yayınlayan yayınevlerinin piyasadaki konumudur. Söz konusu konuma ilişkin veriler yayınevlerinin 1980-2020 yılları arasında yayımladıkları feminist eserlerin sayısı ve içeriği üzerinden değerlendirilecektir. İkinci odak noktası, yayınevi politikalarıdır. Yayınevi politikaları, seçilen yayınevlerinin internet sitesindeki manifesto tipi "Hakkında" yazıları ile yayımlanan feminist eserlerin içeriğinin karşılaştırılmasına dayanmaktadır. Üçüncü odak noktası ise feminist çevirinin faillerinin çeviri ve editörlük motivasyonları, uzmanlık alanları ve feminist bakış açısına sahip olup olmadıklarının feminist terimlerin yolculuğu üzerinde etkili olup olmadığı sorunsalı ile bağlantılıdır. Bu alt başlıkta yapılan değerlendirmelerde feminist çeviri etkinliğinin paydaşları olan çevirmen ve editörlere uygulanan anketin yanıtlarından faydalanılacak

²⁹⁰ Türkiye'de faaliyet gösteren yayınevlerinin listesine Türkiye Yayıncılar Birliği web sitesinden erişim sağlanmıştır. <https://turkyaybir.org.tr/uyelik/uyelerimiz/>, Erişim: 18 Aralık 2020.

²⁹¹ 1980-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilen ve çalışma kapsamında değerlendirilen eserlerin yer aldığı bütüncü EK-1'de yer almaktadır.

ve feminist terimlere uygulanan çeviri stratejileri ile yayınevleri ve failer arasındaki ilişkisellikler çözümlenecektir.

3.2.1. Feminist Eser Yayımlayan Yayınevlerinin Piyasadaki Konumu

Yayınevlerinin piyasadaki konumu, toplumsal gündem ile şekillenen güncel piyasanın ve okur eğilimlerinin tüketici davranışlarına somut yansımalarının çözümlenmesine dayanır. Bunda güncel ekonomik, siyasal ve kültürel olguların etkisi yadsınamaz. Yayıncılık piyasası üzerinde etkili olan ekonomik, siyasal ve kültürel etkenleri göz önünde bulduran Pierre Bourdieu, yayınevlerinin piyasadaki konumunda şu türden unsurların söz sahibi olduğunu belirtir.²⁹²

“[...] farklı yayınevleri, uzun vadede riskli yatırımlara ve kısa vadede güvenli yatırımlara verdikleri yere göre ve aynı zamanda kalıcı yazarlarla geçici yazarlara, bildik etkinliklerini “gündelik konularla” zenginleştiren gazetecilere, deneme veya özyaşamöyküsel anlatılarla “tanıklıklarını” dile getiren “kişiliklere” ya da yerleşik bir estetik anlayışının kurallarına uyan profesyonel yazarlara (“ödül” yazını, başarılı romanlar, vd.) orantılı bir yer ayırmalarına göre nitelendirilebilir.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, yayınevinin yayıncılık alanında tanınmayan veya sembolik sermayesi olan yazarların, toplumsal gündemle yakın bağlar kuran veya öznel gerçekleri anlatmayı kendine misyon edinen kişilerin ya da yazın dizgesinde merkezi konumdaki duayenlerin eserlerini yayınlayıp yayınlamama tercihinin yayın politikaları ile doğrudan bağlantılı olduğu söylenebilir. Nasıl ki çok okunan bir yazarın eserini yayınlama itkisi ekonomik sermaye kazanımı ile ilişkiliyse, duayen addedilen bir kişinin eserlerinin basılması da sembolik sermaye ile alan içindeki görünürlüğünü artırma, bu sayede biriktirilen sembolik sermaye toplamını ekonomik sermayeye dönüştürme istencinin bir yansımasıdır. Bu basit denklem herhangi bir yayınevinin yayıncılık piyasası içindeki konumunun Bourdieu'nün ekonomik ve sembolik sermaye kavramları ile açıklanabilmesini mümkün kılar.

Bu bölümde 1980-2020 yılları arasında İngilizceden Türkçeye çevrilen ve feminist düşüncüyü temel alan bir yayın dizisi altında yayımlanan feminist eserlerin sayısı ve içeriği incelenecek ve on yıllara göre karşılaştırılacaktır. Böylece yayın gündeminde

²⁹² 1999: 232.

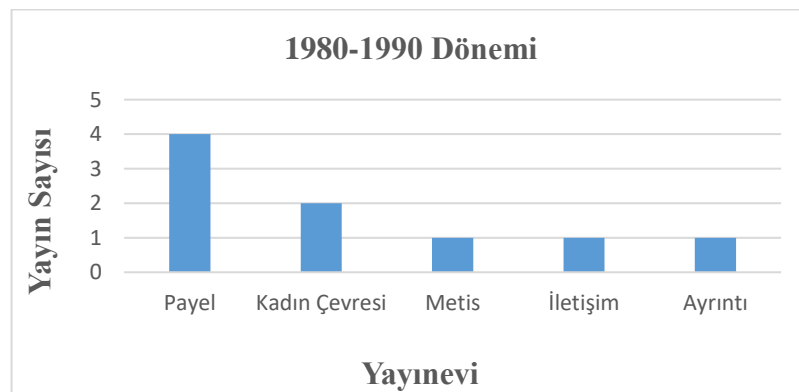
İngilizceden çevrilmiş feminist eserlere yer veren yayınevlerinin piyasa koşullarını etkin şekilde çözümleyip çözümlemedikleri, bunu ekonomik ve sembolik sermayeye dönüştürmekte başarılı olup olmadıkları sorularına yanıtlar aranacaktır.

3.2.1.1. Yayın Sayısı

Yayınevlerinin görünürlüğü yayımladıkları eserlerin sayısı ve bu eserlerin dolaşım ve okunurluk oranıyla doğru orantılı olarak artar. Bir yayınevinin görünürlüğünün artması, onun sembolik sermayesinin de artması anlamına gelir. Bu da yayınevinin okunma oranını, dolayısıyla gelirlerini de artıracak ve alan içi toplam ekonomik sermaye üzerinde olumlu bir etki yaratacaktır. Farklı sermaye türleri arasındaki geçiş ve aktarım mekanizmalarını inceleyen Bourdieu, “herhangi bir sermaye türünün sembolik sermayeye dönüştürülmesinin, bir iş gücü formunu, gözle görülebilir oranda zaman, enerji ve para sarfını şart koştuğunu” belirtirken, buna gönderme yapar.²⁹³

Türkiye’de şiddet, cinsel sağlık, eviçi emek konularındaki tartışmaların yaygınlaştığı 1980’li yıllar da feminist dizilerin başlatıldığı bir zaman dilimini temsil eder. Bu dönemde Kadın (ve türevleri) dizisi altında yayımlanan İngilizceden çevrilmiş feminist eserler incelendiğinde (Grafik 3.1.), Payel Yayınları’nın en fazla eser yayımlayan yayınevi olduğu görülmektedir.

Grafik 3.1. 1980-1990 yılları arasındaki çeviri feminist yayın sayısı.

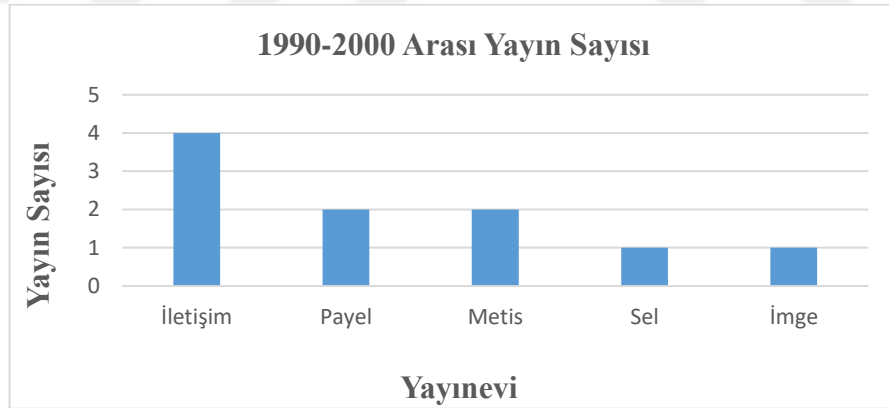

²⁹³ Bourdieu, 2013: 29.

Payel Yayınları, **Çağdaş Kadının Kitapları** dizisi altında İngilizceden çevrilmiş 4 (dört) adet kitap ile temsil edilirken, feminist kadınların bağımsız bir yayınevi kurma girişimi olan Kadın Çevresi Yayınları **Söz Kadınların** dizisi altında 2 (iki) adet kitaba yer vermiştir. Metis Yayınları **Kadın Araştırmaları**, İletişim Yayınları **Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları**, Ayrıntı Yayınları **Kadın** dizisi altında 1 (bir) adet kitap yayınlarken feminist düşüncenin yayılmasına katkıda bulunmuştur.²⁹⁴ 1980’li yıllarda baskıcı askeri cuntaya bağlı sıkı yayıncılık düzenlemeleri ve denetlemeleri düşünüldüğünde, söz konusu yayınevleri, feminist yayıncılık girişimleri ile bu alanda öncü olarak değerlendirilebilir.

1990’lı yıllara gelindiğinde, Payel, İletişim ve Metis yayınevlerinin bir önceki dönemde olduğu gibi feminist yayınlar çevirip yayınlamayı sürdürdüğü, iki yeni yayınevinin, İmge Kitabevi Yayınları ve Sel Yayıncılık, feminist yayıncılık alanına eklenildiği görülmektedir (Grafik 3.2).

Grafik 3.2. 1990-2000 yılları arasındaki çeviri feminist yayın sayısı.

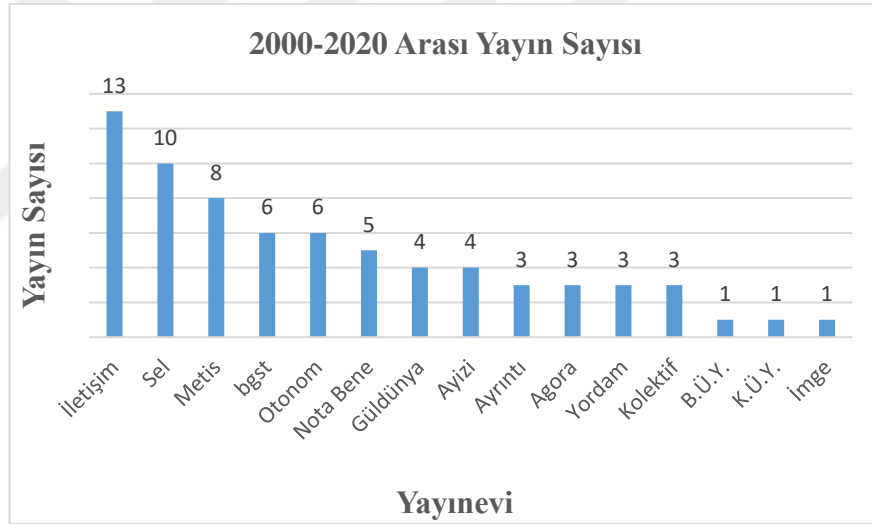
1990’lı yıllarda çok partili seçimlerin ‘tekrarlanması’ ile askeri vesayet döneminin resmen sona ermesi, serbest piyasaya geçiş ve özel televizyonların kurulması gibi gelişmeler toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlardaki demokratik tartışma platformlarının ve görece liberal eğilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu gelişmelerin etkisiyle İngilizceden çevrilen feminist eserlerin de arttığı ve feminist

²⁹⁴ 1980-2020 yılları arasında belirtilen yayınevleri altında faaliyet yürüten çevirmenler tarafından İngilizceden Türkçeye çevrilen eserlerin yer aldığı yayın dizilerine ve diğer künye bilgilerine EK-1’deki bütünceden ulaşabilirsiniz.

yayıncılık mecrasının çeşitlendiği görülmektedir. İmge Kitabevi Yayınları'nın ve Sel Yayıncılık'ın sırasıyla **Kadın – Erkek Kitapları** ve **Kadın Kitaplığı** dizileri ile söz konusu yayıncılık alanına katılması da bunun göstergesidir.

1990'lı yıllarda İletişim Yayınları 4 (dört) adet çeviri feminist eser ile en fazla yayın yapan yayınevi olmuş ve önceki on yılda en üstte yer alan Payel Yayınları'ndan bu unvanı devralmıştır. İletişim Yayınları'nın bu dönemde artan tanınırlığı sembolik sermaye inşasına katkıda bulunmuş ve söz konusu yayınevini özellikle 2000'li yıllardan sonra yalnızca feminist yayıncılığın değil, yayıncılık piyasasının da önemli bir faili haline getirmiştir (Grafik 3.3.).

Grafik 3.3. 2000-2020 yılları arasındaki çeviri feminist yayın sayısı.

2000'li yıllar feminist yayıncılığın Türkiye'de ana akım yayıncılığın önemli bir parçası haline geldiği bir dönemdir. Bu dönemde gerek feminist mücadele ve kadın platformlarının kurumsallaşarak yaygınlaşması gerekse de feminist hareketin kitlesel büyümesi feminist yayıncılığı bir seçenek olmaktan çıkarıp bir yönelim haline getirmiştir. Bu dönemde İletişim, Metis, Ayrıntı gibi 1980'li yıllardan beri feminist yayıncılık alanında faaliyet yürüten yayınevlerinin ve 1990'larda feminist yayıncılık mecrasına katılan Sel Yayıncılık ve İmge Kitabevi Yayınları'nın yanı sıra, bgst (Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu) Yayınları, Otonom Yayıncılık, Nota Bene Yayınları, Güldünya Yayınları, Ayizi Kitap, Agora Kitaplığı, Yordam Kitap, Kolektif Kitap, Bilgi Üniversitesi Yayınları, Koç Üniversitesi Yayınları gibi yayınevleri de

İngilizceden çevrilmiş feminist eserlere yer vermiştir. bgst **Toplumsal Cinsiyet**, Otonom Yayıncılık **Cadı Kazanı**, Nota Bene Yayınları **Kadın ve LGBTİ+**, Güldünya Yayınları **İnceleme, Derleme, Anlatı, Araştırma**, Ayizi Kitap **Politika**, Agora Kitaplığı **Feminist Kitaplık**, Yordam Kitap **Kadın**, Kolektif Kitap **Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları**, Bilgi Üniversitesi Yayınları **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları** ve Koç Üniversitesi Yayınları **Kadın Çalışmaları** dizileri altında eser yayınlamıştır.

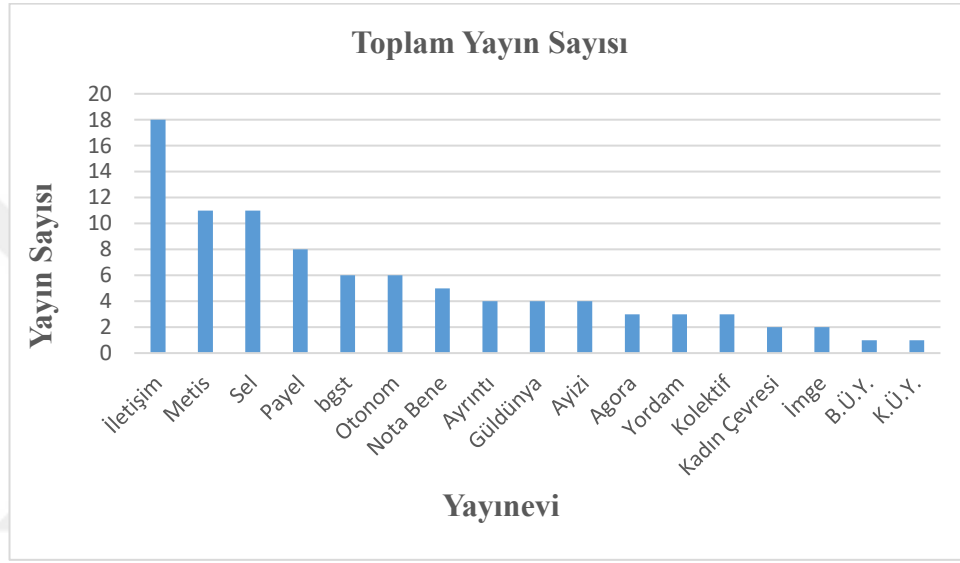
İngilizceden çevrilmiş feminist eser sayıları incelendiğinde, İletişim Yayınları'nın 2000'li yıllarda da en fazla eser yayınlayan yayınevi olduğu, onu Sel Yayıncılık'ın ve Metis Yayınları'nın izlediği görülmektedir. Bundan hareketle, İletişim Yayınları'nın yayıncılık alanındaki yerini sağlamlaştırarak feminist yayıncılık açısından öncü bir konum kazandığını söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra, Sel Yayıncılık'ın bu dönemde **Kadın Kitaplığı** ve **Queer Düş'ün Serisi** altında yayınladığı feminist eserler ile feminist yayıncılık alanında güçlü bir pay sahibi olduğu da fark edilebilir.

Burada ilginç olan nokta, 2000'li yılların ortalarından itibaren faaliyet göstermeye başlayan bgst, Otonom, Nota Bene, Güldünya ve Ayizi Kitap gibi yayınevlerinin 1980'li yıllardan itibaren feminist eserler yayınlayan ve özellikle sosyal bilimler alanındaki çevirileriyle tanınan Ayrıntı Yayınları'nın önüne geçmesidir. Bu durum, Ayrıntı Yayınları'nın gittikçe daha fazla kurmaca ve sosyal bilimlerin farklı alanlarında (felsefe, siyaset bilimi, ekonomi, edebiyat kuramı, vb.) kuramsal eserler yayınlama eğiliminden kaynaklanmış olabilir. Aynı şekilde, İmge Kitabevi Yayınları da 1990'lı yıllardaki eser sayısını sürdürse de, diğer yayınevlerinin feminist eser yayınlama girişimlerine karşılık verememiş ve feminist yayıncılık alanında geri planda kalmıştır. Payel Yayınları ise daha önceki dönemlerde çevrilen feminist eserlerin yeniden baskıları haricinde herhangi bir feminist eser yayınlamamış ve 1980'li yıllarda feminist yayıncılık ile kazandığı öncü konumunu yitirmiştir.

Doğrudan feminist yayıncılık amacıyla kurulan Güldünya Yayınları ve Ayizi Kitap ise 1980'li ve 1990'lı yıllardan beri yayıncılık alanında kökleşen İletişim, Metis, Ayrıntı ve Sel gibi yayınevleri karşısında feminist yayıncılık alanında bir alternatif olabileceğini göstermiştir. Yayın sayıları da bunun kanıtı niteliğindedir. Yalnızca

kuramsal içerikli (kurmaca dışı) eserlerin bütüncüye dahil edildiği düşünülürğinde, bu iki yayınevının feminist yayıncılık alanına kıymetli bir katkı yaptığını belirtmek elzemdir. 1980-2020 yılları arasında çeviri feminist eser yayınlayan yayınevlerinin yayıncılık piyasasındaki payları bunun net bir göstergesidir.

Grafik 3.4. 1980-2020 yılları arasındaki toplam feminist çeviri yayın sayısı.

Yayınevlerinin 1980-2020 yılları arasındaki toplam yayın sayısı düşünürdürğinde, İletişim Yayınları toplam yayın sayısı bakımından da öne çıkmaktadır. İletişim Yayınları, **Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları** dizisi altında yayınladığı İngilizceden çevrilmiş eserler ile 1980'li yıllardan itibaren feminist düşüncenin gelişimine ve yayılımına katkı sunmuş, bunu da yalnızca kadın bakış açısından değil, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde gerçekleştirmiştir. Genel olarak failerin çeşitlenmesi ve sayısal artışı alan içindeki payların dağıtımını ve yayınevlerinin ekonomik sermaye birikimini olumsuz etkilese de, bu durum Türkiye'de feminist hareketin kitleliliği üzerinde olumlu bir etkiye sahiptir ve feminist düşünce odaklı eserlerin geleceğe dönük yayın seçimlerine dahil edilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Ayrıca yayın sayısındaki artış farklı alanlarda (siyaset, felsefe, sosyoloji, tarih, psikoloji, antropoloji, vb.) feminist terimlerin görünürlüğünü de artırmıştır. Feminist çeviriyle uğraşan failerin bu konudaki girişimleri ve çabaları feminist içerikli eserlerin Türkiye'de yayıncılık dizgesinde daha fazla pay sahibi olmasını, feminist yayıncılık

yapan yayınevlerinin ekonomik ve sembolik sermayesinin büyümesini beraberinde getirmiştir. Böylece feminist düşünce ve bakış açısı yaygınlık kazanmış ve feminist tartışma zemini genişlemiştir. 1980’li yıllardan günümüze yayın sayısındaki artış göz önünde tutulduğunda, feminist düşünce ile ilgili tartışmaların artması sonucu, feminist eserlerin çevirisine olan ihtiyacın büyüdüğü, çevrilen feminist eserlerle feminist terminolojinin farklı alt alanlara yayıldığı fark edilmektedir. Farklı alanlardaki çeviriler feminist terminolojinin çeşitlenmesi ve zenginleşmesi üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Bir sonraki başlıkta, bütüncü oluşturulan eserler²⁹⁵ içerik açısından değerlendirilecek ve söz konusu eserler ile feminist gündem arasındaki ilişki tartışmaya açılacaktır. Bu ilişki bağlamdan hareketle feminist terminolojinin gelişimiyle ilgili çıkarımlarda bulunulacaktır.

3.2.2.2. Yayın İçeriği

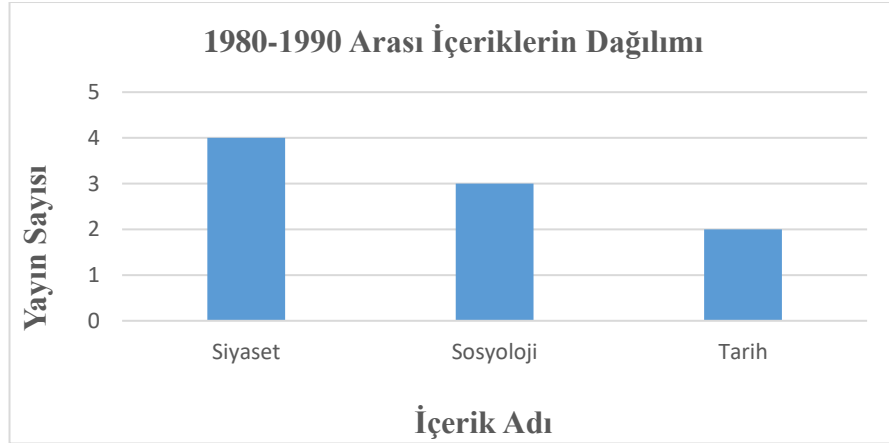
Yayınevlerinin yayın seçimlerinin ve yayımladıkları eserlerin içeriğinin toplumsal gündem ile yakından bağlantılı olduğu söylenebilir. Toplumsal gündemi etkileyen önemli siyasal, ekonomik ve tarihi olayları konu edinen kitaplar genel okur kitlesinden daha fazla talep görmekte, bu da ekonomik sermayeyi genişletme olanağı sunmaktadır. Yayınevleri kazandıkları ekonomik sermayeyi sembolik sermayeye dönüştürmenin yollarını arayacaktır. Bourdieu, sermayeyi dönüştürme stratejilerini değerlendirirken, “her yeniden üretim stratejisi, harici bir kendine mal etme sürecini ve onun yeniden üretimini tahsis etme amacı taşıyan bir meşrulaştırma stratejisidir” şeklinde bir yorum yapar.²⁹⁶ Bundan hareketle, ekonomik sermayeyi sürdürme arzusunun yayınevleri bağlamında farklı sermaye türlerini edinme ve bunları yeniden üretme stratejisiyle somut bir hal aldığı düşünülebilir. Bu durumda, toplumsal olayları yakından takip eden, bu yakın takip sonucu elde ettiği verileri yayınlarının içeriğine yansıtan, bu sayede her dönemde fail olarak konumunu sürdüren bir yayınevinin yayıncılık alanında merkezi bir konum elde etmesi olağandır.

²⁹⁵ Bu kısımda bahsi geçen feminist kuram eserlerinin künye bilgisi için bkz. **Bütüncedeki Eserleri İçeren Kaynakça.**

²⁹⁶ 1986: 254.

Toplumsal gücün tek elde, askeri vesayet yönetiminde toplandığı 1980’li yıllar sosyalist veya sağ muhafazakâr görüşleri yansıtan siyasal eserlerin dolaşımının kısıtlandığı bir dönemi temsil etmektedir. Bu durum sosyalist veya milliyetçi çizgide eserler yayınlayan yayınevlerinin yayıncılık faaliyetlerine ket vurmuştur. Bu da toplumsal yaşamın her alanında erkeklere göre dezavantajlı olan kadınların konumunu iyileştirmeyi amaçlayan feminizmi odağına alan yayınların artmasına yol açmıştır. Bunda feminizmin, verili düzen için herhangi bir ‘tehlike’ arz etmediğinin ve sosyalist ve milliyetçi siyasal eğilimler ‘dışında’ kaldığının varsayılmasının da etkisi vardır. Bu da kadınların siyasi temsili, toplumsal sistem olarak ataerkinin tarihi, tarihin kadın bakış açısıyla yeniden yazımı ve ezilme ilişkileri bağlamında kadının konumu gibi siyasi konuların farklı kesimler tarafından tartışılabilmesine ve bu konuları ele alan eserlerin yayımlanmasına zemin oluşturmuştur. Nitekim 1980-1990 yılları arasında İngilizceden çevrilen feminist yayınların içeriği incelendiğinde, siyasi içerikli eserlerin öne çıktığı görülmektedir (Grafik 3.5.).

Grafik 3.5. 1980-1990 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist yayınların içeriği.

Belirtilen zaman aralığında toplam dokuz (9) eser yayımlanmıştır. Yayımlanan eserler arasında siyasi içerikli olanlar en fazla sayıya sahiptir. Bu dönemde siyaset, sosyoloji ve tarih alanlarının tamamında yayın yapan tek yayınevi Payel Yayınları’dır. Kadın Çevresi Yayınları siyaset ve sosyoloji içerikli iki eserle ikinci sırada yer almakta; İletişim Yayınları ve Metis Yayınları siyaset alanında, Ayrıntı Yayınları da sosyoloji alanında bir adet feminist eserle onları takip etmektedir.

Payel Yayınları'nın en fazla içerikte en çok sayıda yayın yapan yayınevi oluşu, yayınevinin feminist eserler üzerinden ekonomik sermayenin yanı sıra, sembolik sermaye kazanma arzusunun da bir yansımasıdır. 1987 yılında Seçkin Selvi tarafından İngilizceden çevrilen Kate Millett'in **Cinsel Politika**²⁹⁷ başlıklı kitabı günümüzde de feminist aktivizmin başucu kitaplarından biri sayılmaktadır. Bu bakımdan, bu kitabın, şu anda faaliyette olmayan Payel Yayınları'na feminist yayıncılık alanında kalıcı bir konum kazandırdığı sonucuna ulaşılabilir.

Şirin Tekeli, Gülnur Savran, Sedef Öztürk, Yaprak Zihnioğlu ve Gülseli İnal gibi feminist aktivist kadınların kolektif bir feminist yayınevi kurma girişimiyle ortaya çıkan Kadın Çevresi Yayınları'nın 1985'te yayınladığı Juliett Mitchell'in **Kadınlık Durumu**²⁹⁸ (Çev. Gülseli İnal, Gülnur Savran, Yaprak Zihnioğlu, Feraye Tınç, Şule Torun) başlıklı kitabı feminist klasiklerden biri olmakla birlikte, yayınevinin kurucu kadrosunun feminist aktivizmle ve kuramla sağlam bağlar kurduğunun göstergesidir.

Benzer şekilde, İletişim Yayınları'nın 1984'te yayınladığı Sheila Rowbotham, Hilary Wainwright ve Lynne Segal'in **Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik**²⁹⁹ (Çev. Emel Çetin Özgül) başlıklı kitabı da dönemin feminist gündeminin nabzını tutmaktadır. Bu dönemde feminist aktivizm yürüten kadınların büyük kısmının 1980 askeri darbesiyle lağvedilen sosyalist örgütlerden ayrılan kadınlar olduğu düşünüldüğünde, sosyalizmi ve kadın mücadelesini birlikte ele alan bir eser çevirme girişimi İletişim Yayınları'nın hem feminist gündemle hem de feminist aktivizm alanıyla yakın bir ilişkide olduğunun kanıtı niteliğindedir.

1980'li yılların sonunda Kenan Evren'in başında bulunduğu askeri darbe yönetiminin resmen sona erışı ve çok partili hayata 'yeniden geçiş' 1990'lı yıllarda görece daha özgür bir düşünce ortamı yaratmıştır. Özel televizyon ve gazetelerin kurulması ve basın-yayın kuruluşlarının sayısının artışıyla kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması toplumsal tartışma ortamını ve eleştirel düşünce sürecini beslemiştir; bu ortam da İngilizceden çevrilen feminist eserlerin içerik çeşitliliğine yansımıştır.

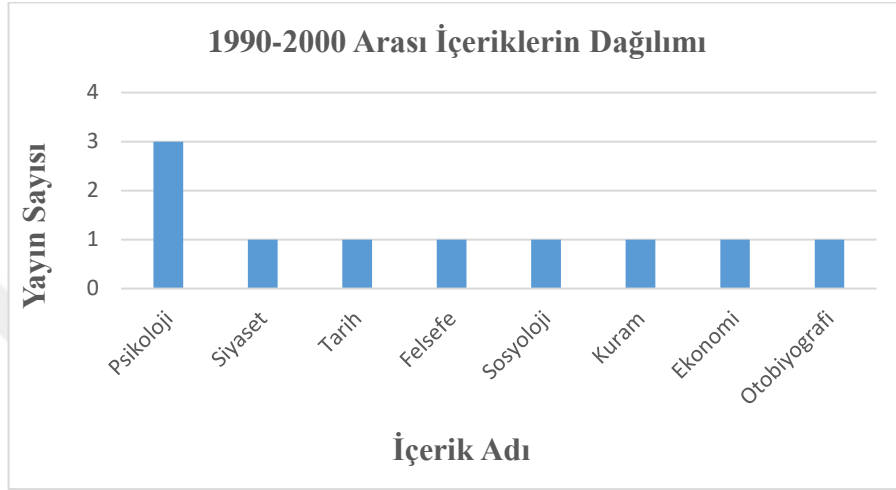
²⁹⁷ Millett, 1987.

²⁹⁸ Mitchell, 1985.

²⁹⁹ Rowbotham, et. al., 1984.

1990-2000 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserler incelendiğinde, eser içeriklerinin şu şekilde dağıldığı görülmektedir (Grafik 3.6.).

Grafik 3.6. 1990-2000 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist yayınların içeriği.

Belirtilen zaman aralığında toplam on (10) eser yayımlanmıştır. Önceki döneme göre içerik artışı olmuştur. İçerik artışı dönemin feminist tartışmalarının çeşitliliğiyle koşutluk göstermektedir. Bu dönemde kadına yönelik şiddetin bir tartışma gündemi halini alışı ve kadına yönelik taciz ve şiddet olaylarına karşı yasal önlemlere dair baskıların artışı İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin çoğunlukla psikoloji içerikli olmasının temel nedenlerden biri olabilir. Bu durum toplumsal gündem ile yayıncılık faaliyetleri arasındaki ilişkiselliği bir kez daha akla getirir. Feminist gündemle koşut olan çeviri feminist eserler erek dizgede dolaşıma girdiğinde yeniden gündem oluşturma potansiyeline sahiptir. Bu da, Bourdieu'nün deyişiyle, bir tür yeniden üretim stratejisidir. Nitekim Metis Yayınları 1994'te yayınladığı Diana Scully'nin tecavüz mağdurlarının psikolojisine odaklanan **Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme**³⁰⁰ başlıklı kitabını 1980'li yılların başlarından itibaren faal olarak feminist aktivizm yürüten Şirin Tekeli ile Laleper Aytek'e çevirtmesi bu yeniden üretim stratejisine ve sembolik sermaye arayışına örnek olarak gösterilebilir.

³⁰⁰ Scully, 1994.

Bu dönemde İngilizceden çevrilmiş en önemli yayınlardan biri 1997 yılında İletişim Yayınları'ndan çıkan Josephine Donovan'ın **Feminist Teori**³⁰¹ kitabıdır. Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Meltem Ağduk Gevrek gibi Ankara feminist çevresinin öncü feminist kadınları tarafından çevrilen kitap hem kolektif bir emeğin ürünü oluşu hem de oluşturduğumuz bütüncü bağlamında ilk kapsamlı feminist kuram kitabı oluşu bakımından önemlidir. Feminist aktivizm alanında aktif çalışma yürüten feminist kadınların çeviri sürecine katılımı İletişim Yayınları'nın toplumsal sermayeden yararlanma ve bunu ekonomik sermayeye dönüştürme stratejisinin bir yansıması olabilir. Ayrıca İletişim Yayınları, Vanessa Redgrave'ın otobiyografi türündeki **Bir Yaşam Öyküsü: Vanessa Redgrave**³⁰² (Çev. Püren Özgören), Elizabeth Wurtzel'in sosyoloji içerikli **Kaltak: Sıradışı Kadınlara Övgü**³⁰³ (Çev. Mefkure Bayatlı), Jenny B. White'ın ekonomi politik içerikli **Para ile Akraba: Kentsel Türkiye'de Kadın Emeği**³⁰⁴ (Çev. Aksu Bora) kitapları ile en fazla sayıda alanda kitap yayınlayan yayınevi konumundadır. Bu, 1980'li yıllardan itibaren feminist eserleri çevirip yayınlayan İletişim Yayınları'nın feminist tartışma zeminini genişletme hedefi olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Bu dönemde söz edilmesi gereken önemli olaylardan biri de feminizm ve felsefe ilişkisini odağına alan bir kitabın çevrilmiş olmasıdır. Sel Yayıncılık tarafından 1998'de yayımlanan Roy Boyne'un **Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayırım**³⁰⁵ (Çev. Ayşe Banu Karadağ) kitabı feminizmi siyaset, sosyoloji, tarih ve ekonomi ile ilişkili düşünme alışkanlığına yeni bir boyut kazandırmış ve bu alanda önemli bir boşluğu doldurmuştur. Kitap, 1990'lı yıllarda henüz emekleme aşamasında olan yayınevinin 2000'li yıllarda çeviriler yoluyla feminist düşünceye ve LGBTIQ+ hareketine yapacağı katkıların da habercisidir ve Sel Yayıncılık'ın isminin feminist yayıncılık alanıyla anılmasında kritik bir eşiği temsil etmektedir.

³⁰¹ Donovan, 1997.

³⁰² Redgrave, 1994.

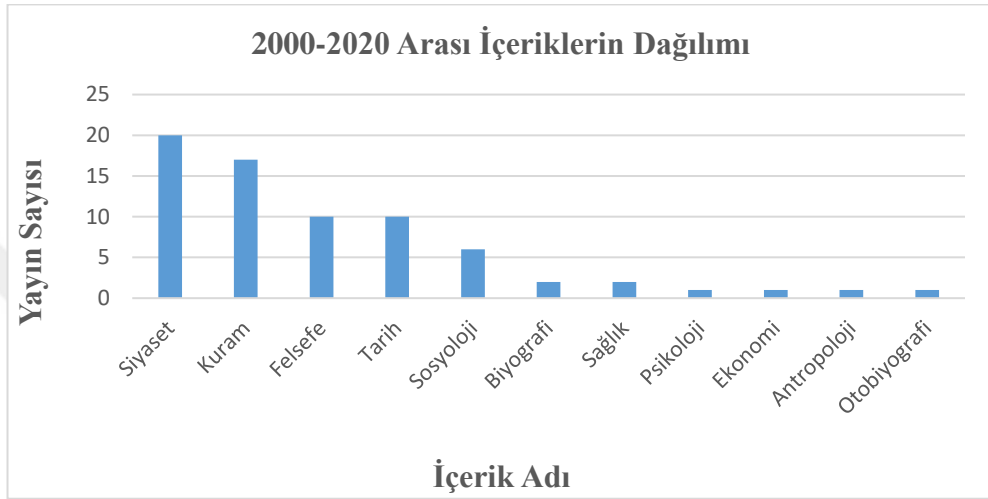
³⁰³ Wurtzel, 2000.

³⁰⁴ White, 1999.

³⁰⁵ Boyne, 1998.

1990-2000 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin içeriği şu şekilde dağılmaktadır (Grafik 3.7.)

Grafik 3.7. 2000-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin içeriği.

Belirtilen zaman aralığında toplam yetmiş bir (71) eser yayımlanmıştır. Yayımlanan eserler arasında siyasi içerikli olanlar en fazla sayıya sahiptir. İkinci sırada ise kuramsal içerikli eserler bulunmakta ve söz konusu eserlerin bir önceki döneme göre sayıca artış gösterdiği görülmektedir. Bu dönemde yayınevlerinin antropoloji, sağlık içerikli ve otobiyografi alanında yazılmış eserlere de yer verdiği görülmektedir.

Bu dönemde büyük bir artış gösteren İngilizceden çevrilmiş kuramsal eserlerde en büyük paya Sel Yayıncılık ve Nota Bene Yayınları sahiptir. Her iki yayınevi de dörder kuramsal eserle temsil edilmektedir. Bgst Yayınları 3 (üç) eserle onları takip etmektedir. Agora Kitaplığı, Metis Yayınları ve İletişim Yayınları ise ikişer kuramsal eser yayınlamıştır.

Sel Yayıncılık 2011’de LGBT Kitaplığı dizisinde Hugh Stevens’in **Gey ve Lezbiyen Yazını**³⁰⁶ (Çev. Kıvanç Tanrıyar), 2013’te Queer Düşün Serisi içinde Judith Halberstam’ın **Çuvallamanın Queer Sanatı**³⁰⁷ (Çev. İpek Tabur), 2018’te Kadın

³⁰⁶ Stevens, 2011.

³⁰⁷ Halberstam, 2013.

Kitaplığı dizisinde Sara Ahmed'in **Feminist Bir Yaşam Sürmek**³⁰⁸ (Çev. Beyza Sumer Aydaş), 2019'da Kadın Kitaplığı dizisinde Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, Nancy Fraser'in **%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto**³⁰⁹ (Çev. Utku Özmakas) başlıklı kitapları ile hem feminizmi hem de LGBTİQ+ hareketini kapsayıcı bir bakış açısı edinmiştir.

Nota Bene Yayınları da 2012'de Kadın dizisinde Stevi Jackson ve Sue Scott'un **Cinselliği Kuramlaştırmak**³¹⁰ (Çev. Selen Serezli), 2015'te Lgbti+/Queer dizisinde Annamaria Jagose'nin **Queer Teori Bir Giriş**³¹¹ (Çev. Ali Toprak), 2018'de Kadın dizisinde bell hooks'un **Hep Aşka Dair**³¹² (Çev. Umur İda) ve Lgbti+ / Queer dizisinde Kevin Floyd'un **Queer Marksizme Doğru-Arzunun Şeyleşmesi**³¹³ (Çev. T. Onur Çimen, Pınar Büyüктаş) kitapları ile Sel Yayıncılık'a benzer oranda bir kapsayıcılık yakalamıştır. Bu iki yayınevinin kuramsal yayınlarının feminizm ve LGBTİQ+ hareketi ile yakından bağlantılı oluşu, özellikle 2000'li yıllardan sonra feminist mücadele ile LGBTİQ+ hareketinin daha kesişimsel bir özellik kazanmasından ileri gelmektedir. Bu da her iki yayınevinin daha fazla okura ulaşmak için içerik kapsamını genişleterek sembolik sermaye tesis etme arzusunun bir yansıması olarak görülebilir.

Kuramsal içerikli eserlerin sayısı bakımından ikinci sırada yer alan bgst Yayınları ise Toplumsal Cinsiyet dizisi altında yayınladığı bell hooks çevirileriyle dikkati çeker. Yayınevi, 2012'de **Feminizm Herkes İçindir**³¹⁴ (Çev. Aysel Yıldırım, Berna Kurt, Ece Aydın, Şirin Özgün), 2018'de **Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi**³¹⁵ (Çev. Zeynep Kutluata) ve 2020'de **Duygu Yoldaşlığı, Kadınların Sevgi Arayışı**³¹⁶ (Çev. Öznur Karakaş) kitapları ile Türkçe feminist yayıncılıkta bell hooks'un temsilcisi konumuna gelmiştir. Bell hooks kaynak yazın dizgesinde kesişimsel

³⁰⁸ Ahmed, 2018.

³⁰⁹ Arruzza, et. al., 2019a.

³¹⁰ Jackson & Scott, 2012.

³¹¹ Jagose, 2015.

³¹² Hooks, 2018a.

³¹³ Floyd, 2018.

³¹⁴ Hooks, 2012.

³¹⁵ Hooks, 2018b.

³¹⁶ Hooks, 2020.

feminizmin en önemli temsilcilerinden biridir. Irk ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi derinleştirerek siyah feminizmin kuramsal alt yapısına katkılarda bulunan hooks'un eserlerini Türkçede temsil etme istenci yayınevine kaynak yazarın tanınırlığı üzerinden sembolik sermaye kazandırma anlamında bir adım sayılabilir.

Agora Kitaplığı'nın 2006'da Feminist Kitaplık dizisinde yayınladığı Emma Goldman'ın **Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir**³¹⁷ (Çev. Necmi Bayram), Metis Yayınları'nın 2008'de Kadın Araştırmaları dizisinde yayınladığı Judith Butler'ın **Cinsiyet Belası Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi**³¹⁸ (Çev. Başak Ertür) ve İletişim Yayınları'nın 2019'da Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları dizisinde yayınladığı Hanne Blank'ın **Düzcinsel: Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi**³¹⁹ (Çev. Tuğçe Ellialtı Köse) kitapları da kaynak yazarın sembolik sermayesinden faydalanarak feminist hareket içerisinde 'hatırı sayılır' bir konum elde etme arzusunun bir göstergesidir.

Necmi Bayram tarafından 2006'da Türkçeye çevrilen **Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir** Emma Goldman tarafından kaleme alınmıştır. Emma Goldman, Anglo-Sakson dünyasında ikinci dalga feminizmin, başka bir deyişle, radikal feminizmin ortaya çıkış aşamasında kuramsal katkılar sunmuştur. Hem radikal feminizmin kurucularından addedilen Emma Goldman'ın bir eserinin çevrilmesi hem de feminist hareket içinde aktivistler tarafından sloganlaştırılan Goldman'ın "dans edemeyeceksem benim devrimim değildir" cümlesinin başlık olarak belirlenmesi Agora Kitaplığı'nın daha fazla okura seslenerek ekonomik sermayesini, dolayısıyla sembolik sermayesini de genişletme hedefinde olduğunu ortaya koymaktadır.

Başak Ertür tarafından 2008'de Türkçeye çevrilen **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi** kitabı da kaynak dizgede öncü konumdaki Judith Butler tarafından kaleme alınmıştır. Judith Butler kuir teorinin kurucularından addedilmekle birlikte, feminist felsefe alanına katkılarıyla akademide 'saygın' bir konuma yerleşmiştir ve eserleri diğer araştırmacılardan epey atıf almaktadır. Butler'ın kaynak

³¹⁷ Goldman, 2006.

³¹⁸ Butler, 2008.

³¹⁹ Blank, 2019.

dizgede sahip olduğu bu statü, eserlerini çevirmeyi yayınevinin ekonomik ve sembolik sermayesi açısından ‘kârlı’ kılmaktadır. Metis Yayınları’nın İngilizceden çevrilen feminist eserlerle feminist yayıncılığa katkıları da göz önünde tutulduğunda, bu önkoşullar birbirini tamamlayıcı bir nitelik kazanır.

Tuğçe Ellialtı Köse tarafından 2019’da Türkçeye çevrilen Hanne Blank’ın **Düzcinsel Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi** kitabı da İletişim Yayınları’nın kaynak yazarın erek dizgede temsilciliğini yaparak sembolik sermaye kazanmasına aracılık etmiştir. Bu kitap Hanne Blank’ın 2008 yılında Emek Ergün tarafından çevrilen **Bekaretin ‘El Değmemiş’ Tarihi**³²⁰ kitabından sonra İletişim Yayınları’ndan çıkan ikinci kitabıdır.

2000-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilen sağlık içerikli feminist eserlerin ikisi de Ayizi Kitap tarafından yayımlanmıştır. Laura Elridge ve Barbara Seaman’ın **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler**³²¹ (1. Cilt, Çev. Aksu Bora, Elif Ekin Akşit, Simten Coşar, Nagehan Tokdoğan, Burcu Şimşek, Seyhan Aydınlıgil; 2. Cilt, Çev. Biray Anıl Birer, Gül Varlı Karaarslan, Selma Koçak, Nagehan Tokdoğan) kitapları da sırasıyla 2014 ve 2018 yıllarında okurla buluşmuştur. Her iki cildi de kolektif bir emeğin ürünü olan kitap cinsellik, aktivizm, doğum kontrolü, orgazm, cinsel sağlık, vb. konularını kapsayan geniş içeriğiyle kadın sağlığının tabulaştırılan alanlarında bilgi ve deneyim aktarımı sunmaktadır. Yayınevi, sağlık alanındaki yayınları sayesinde yayıncılık alanında sembolik sermaye elde etmiş ve ekonomik payını da büyütme şansı yakalamıştır.

Ayrıntı Yayınları’nın 2019 yılında Ece Kıvılcım Karabacak çevirisiyle yayınladığı **Assata: Bir Otobiyografi**³²² kitabı da kaynak yazarın sembolik sermayesi ile yayıncılık alanında statü elde etme istencinin bir yansımasıdır. Assata Shakur, siyahlar için eşitlik amacıyla kurulan Siyah Kurtuluş Ordusu’nda (Black Liberation Army) ve Kara Panter Partisi’nde (Black Panther Party) 1970’lerde faaliyet göstermiş bir siyah feminizm aktivistidir. Her iki örgütte yürüttüğü siyasal faaliyetler sonrasında birkaç

³²⁰ Blank, 2008.

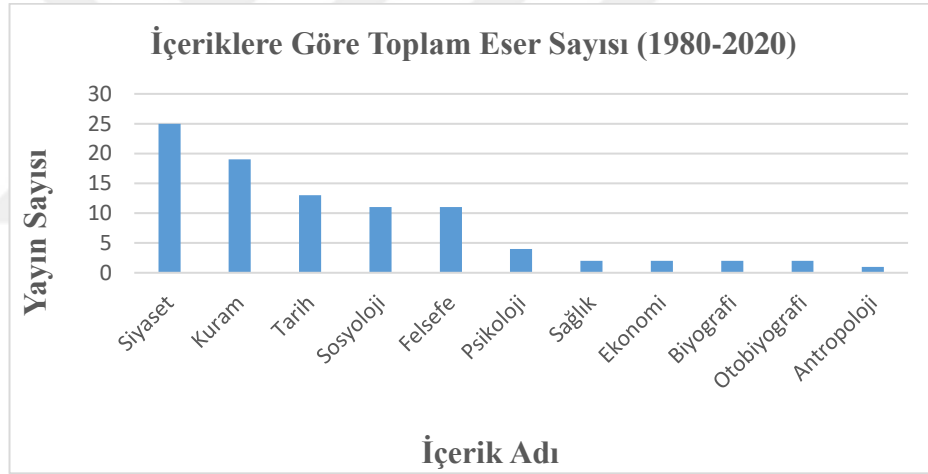
³²¹ Seaman & Elridge, 2014; Seaman & Elridge, 2018.

³²² Shakur, 2019.

politik cinayete karışması ve hapis cezası sırasında kaçıp Küba'ya sığınması Shakur'un isminin siyah feminist hareketin gelecek kuşakları arasında tanınmasına yol açmıştır. Ayrıntı Yayınları da Shakur'un otobiyografisini çevirtip yayınlarken bu tanınırlıktan faydalanmış ve Agora Kitaplığı, Metis Yayınları ve Sel Yayıncılık'a benzer şekilde kaynak yazarın sembolik sermayesinin de yardımıyla yayıncılık alanında statü kazanma girişiminde bulunmuştur.

1980-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserler incelendiğinde, içeriklere göre toplam eser sayısının şu şekilde olduğu görülmektedir (Grafik 3.8.)

Grafik 3.8. 1980-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilmiş feminist eserlerin içeriği.

Belirtilen zaman aralığında toplam doksan (90) eser İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir. Çevrilen eserlerin tamamında ise siyasi içerikli olanlar en fazla sayıya sahiptir. Kuramsal ve tarih içerikli eserler bunu takip etmektedir. Sosyoloji ve felsefe alanındaki eserlerin eşit sayıda olduğu göze çarpmaktadır. Benzer şekilde, sağlık, ekonomi, biyografi ve otobiyografi alanlarında da eşit sayıda eser yayımlanmıştır. En az yayın yapılan alan antropolojidir.

Toplam yayın içerikleri üzerinden değerlendirildiğinde, 1980-2020 yılları arasında Türkiye'de feminist yayıncılığın gelişiminde siyasal gündemin ve gündemle ilişkili tartışmaların büyük etkisinin olduğu görülmektedir. 1980'li yılların baskıcı siyasal ortamında kadın özgürlüğü ve eşitlik ile ilişkili eserler çoğunlukta, 1990'larda

baskı ortamının azalmasıyla cinsellik ve cinsel şiddet temalı eserlerin yaygınlaşması ve 2000'lerde de kuir teoriyle ve LGBTİQ+ hareketle bağlantılı eserlerin yayıncılık alanına dahil oluşu bundan ileri gelmektedir. Feminist hareket bağlamında düşünsel yaşamda kesişimselliğin kademe kademe ana izlek halini alışı da bu durumun ortaya çıkışında etkili olmuştur.

Kuramsal eserlerin sayısı feminist aktivistlere alternatif hareket alanları gösteren ve feminist düşüncenin gelişimini besleyen yeni düşünme yollarının keşfedilmesine yayınevleri tarafından ne denli önem atfedildiğinin göstergesidir. 1990'lı yıllarda sayıca az olan kuramsal eserlerin 2000'lerde yaptığı büyük sıçrama, aktivizmi, başka bir deyişle, sokak siyasetini destekleyecek araç ve yöntemlerin feminist aktivistlere tanıtılması ve bunların yenilerinin 'icat edilmesi' açısından önemli bir işlev üstlenir. Bu bakımdan, çevrilen kuramsal eserlerin, siyasi eserleri tamamlayıcı bir nitelik taşıdığı söylenebilir.

1980-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilen tarih ve sosyoloji alanındaki eserler de toplumsal hayatta çağlar boyu şiddet ve sömürü sarmalında var olmaya çalışan kadının ve LGBTİQ+ toplulukların ezilmişliğini odağına almaktadır. Tarihin kadın bakış açısıyla yeniden anlatımı ve bunun güncel sosyolojik çözümlenmelerle birleştirilmesi bireylerin cinsiyet eşitsizliğine ve bundan doğan ayrımcı kategorilere dair bilinçlenmesi için sağlam bir zemin oluşturur. Bundan ötürü, yayımlanan eserler arasında tarih ve sosyoloji içerikli olanların sayıca fazla oluşu, kuramsal eserlerin ilham verdiği yeni siyasal araç ve yöntemleri tarihsel ve sosyolojik bir çerçeveye oturtmayı da sağlayacaktır. Kadın veya LGBTİQ+ tarihini ve yaşamlarını konu edinen kitapların çevrilmesinin bu türden bir etkisi vardır.

Feminist terminoloji açısından ele alındığında, 1980'li yıllardan 2000'lere feminist çeviri yayın çeşitliliğindeki ve sayısındaki artışla söz konusu eserlerin yayıncılık dizgesindeki hacminin sürekli büyüdüğü, feminist terminolojinin de farklı alt alanlara yayılarak kapsamını genişlettiği görülmektedir. 1980'li yıllarda daha çok siyaset, sosyoloji, tarih, kuram gibi feminist düşüncenin geçmişini, günümüze yansımalarını ve pratik temellerini konu edinen alanlardaki çevirilerden 2000'lerde antropoloji,

psikoloji, otobiyografi, biyografi, felsefe gibi alt alanlardaki çevirilere feminist terminoloji zenginleşmesini sürdürmüştür.

Feminist yayıncılığın en temel eksikliklerinden biri sağlık, ekonomi ve antropoloji alanlarındaki yayınların diğer alanların sayıca çok gerisinde kalmasıdır. Yukarıdaki paragraflarda siyaset, kuram, tarih ve sosyoloji alanlarında çevrilen eserlerin konu alanı olarak birbirini tamamladığını belirtmiştik. Özellikle sağlık ve ekonomi alanları cinsiyetlerarası ezilme ilişkilerini ve tabulaştırılan cinsellik kavramlarını daha detaylı bir bakış açısıyla değerlendirme olanağı sunacağından, ilerleyen yıllarda bu iki alanda daha fazla eser çevrilmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Bu olgu feminist terminoloji inşası ve gelişimi açısından da eksiklik yaratmakta ve bu alanlarda çevirilere olan ihtiyacı artırmaktadır.

3.2.2. Feminist Eser Yayımlayan Yayınevlerinin Politikaları

Yayın sayısı ve içeriği ile belirli miktarda ekonomik ve sembolik sermaye kazanan yayınevleri yayıncılık politikalarını toplumsal ve siyasal gündemin yakınında kurmaya çabalar. Çünkü okurların beğenileri ve eğilimleri de toplumsal ve siyasal gündemle koşutluk gösterir ve bu alanlardaki değişimler ölçüsünde satış rakamlarına yansır. Bu açıdan, yayınevi politikaları, gelecekte hangi eserlerin yayımlanmak üzere seçileceği sorusunun yanı sıra, hangi failerle çalışılacağı sorusunun da yanıtlanabilmesini sağlar. Bourdieu, yayınevi politikalarının ekonomik sermaye, failer ve erek okur arasında şu türden bir ilişki kurduğunun altını çizer:³²³

“Ekonomik” sermaye, alanın sunduğu özgül kârları -ve aynı zamanda, genellikle vade sonunda getireceği “ekonomik” kârları-, ancak sembolik sermayeye dönüştüğünde sağlayabilir. Yazar için olduğu kadar eleştirmen için de, tablo satıcısı için olduğu kadar yayıncı veya tiyatro yöneticisi için de geçerli tek birikim, olguları (kişilik veya imza etkisi) ya da kişileri (yayın, sergi, vb. yollarla), topluma benimsettirme, dolayısıyla bir değer verme ve bu işlemin sonuçlarından yararlanma gücünü içeren tanınmış olmanın sermayesi niteliğinde bir ad, benimsenmiş ve ünlü bir ad edinmeye dayanır.

Bundan hareketle, belirli düşünce biçimlerini erek okura aktarma ve dizge içerisinde yaymanın yanı sıra, belirli bir düşünsel alt alanda öncülük edebilecek kişileri topluma

³²³ Bourdieu, 1999: 238.

tanıtma anlamında yayınevi politikalarının araçsallaştırıldığı söylenebilir. Böylesi bir hedefin gerçekleştirilmesi yayınevine sermaye tesis etmek için önemli bir adımdır. Ekonomik ve sembolik sermaye kazanımı, daha fazla eser yayımlanmasını ve daha fazla okura ulaşılmasını garanti altına alır ve toplumsal sermayeyi daha üst bir düzeye taşır. Bu durum yayınevinin yayıncılık dizgesinde merkezi konuma yaklaşmasına zemin hazırlar.

Türkiye’de feminist eserler yayınlayan yayınevleri bağlamında düşünüldüğünde, yayınevi politikalarının, bir yandan feminist düşünceyi bilgi üretim ve yeniden üretim biçimlerine daha fazla dahil edip yaymak, bir yandan da toplumsal mücadele hattını daha da genişletmek için önem arz ettiği söylenebilir. Böylece feminist düşünce daha fazla alanda temsiliyet kazanacaktır. Çalışmanın bu alt bölümünde, yayınevlerinin internet sitesinden alınan ve bir tür manifesto olma özelliği taşıyan “Hakkında” yazılarında yer verilen bakış açıları değerlendirilecek; bu tür metinlerdeki düşünsel izlekler çerçevesinde yayınevi politikaları ile feminist gündem arasında bağlantı olup olmadığı sorunsalı tartışmaya açılacaktır.

3.2.2.1. Yayınevlerinin Çıkış Noktası

Yayınevlerinin kuruluş amacı her zaman toplumsal dizgede bir ideolojiyi temsil etmek veya belirli konularda kamuoyu yaratmak değildir. Kimi yayınevleri çok satan popüler kitaplar yayınlamaya daha fazla ekonomik sermaye elde etme hedefi izlerken, kimi yayınevleri belirli bir ideolojiyi veya görüşü benimsemiş kişiler veya toplumsal gruplar (meslek, din, ırk, ideoloji, vb.) içerisinde daha kısıtlı ekonomik paylarla sembolik sermaye kazanmayı amaçlar. Alan içinde farklı sermaye türlerine yönelik stratejileri yeniden yorumlayan Bourdieu, bu türden stratejilerin yayın politikalarının eylemselliğinde şu türden bir temel karşıtlığa yol açtığını öne sürer:³²⁴

“Bir yanda, pazarın talebi karşısında azami bağımsızlık ve çıkar gütmemeye ilişkin değerlerin yüceltilmesi; öte yanda ise, ödülü anında gelen başarı olan, burjuva (tiyatro konusunda) ya da küçük-burjuva, hatta popüler (vodvil ya da pembe roman konusunda) talebe doğrudan bağımlılık vardır. Bu andan itibaren, iki alt-alan, yani kendi kendisinin pazarı olan kısıtlı üretimin oluşturduğu alt-

³²⁴ Bourdieu, 1995: 73.

alanla, büyük üretimin oluşturduğu alt-alan arasındaki karşıtlığın bilinen tüm özellikleri mevcuttur.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, bir yayınevinden ötekine değişen bu türden varlık koşullarının farklı yayın politikalarının ortaya çıkışına temel teşkil ettiği söylenebilir. Yayınevlerinin toplumsal yaşamda ideolojik bir düzlemde küçük bir toplumsal gruba hitap etme tercihi ile daha büyük ve genel bir kitleye erişmek için gündelik siyasetten uzaklaşma ve popülerleşme adımları arasındaki karşıtlık yayınevi politikalarına ait farklılıkları beslemekte ve yayıncılık dizgesinde farklı alt grupların oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

1980’li yıllarda Türkiye’de feminist eser yayınlayan yayınevlerinin çıkış noktaları değerlendirildiğinde, yayınevlerinin genelde sol düşünce kökenli bir kurucu ekiple yola çıktıkları ve ifade özgürlüğü temelli bir yaklaşımla yayıncılığa başladıkları fark edilmektedir. Bu dönemde yayıncılık faaliyetlerine başlayan veya sürdüren yayınevlerinin en temel niteliği dünyada geniş kitlelere ulaşan feminist hareket bünyesindeki kuramsal tartışmaları ve mücadeleye dayalı pratikleri Türkiye’deki okur kitlesine ulaştırma hedefi izlemiş olmalarıdır.

Türkiye’de kadın dizisi hazırlayıp yayınlayan ilk yayınevlerinden biri Payel Yayınevi’dir. 1966 yılında kurulan yayınevi sosyalist düşünceye ve feminizme ait birçok temel eseri Türkçeye kazandırmıştır. Ant dergisinin yayınevi sahibi Ahmet Öztürk ile yaptığı röportajda, Ahmet Öztürk yayınevinin çıkış amacını ve yayın politikasını şu şekilde açıklamıştır:³²⁵

“Amacımız Türk okurlarına yararlı gördüğümüz eserleri yayınlamaktır, diyebiliriz kısaca. Yayınevi politikamız, kitaplarımızdan bellidir, sanıyorum. Yönümüz dünyanın gittiği yöne, yani sosyalist eserlere dönüktür. Sosyalist ya da Türk okurunun bu yönde bilinç kazanmasına yararlı olabilecek her çeşit kitabı yayınlıyoruz.”

Yayınevi sahibinin bu açıklaması, yayınevinin çıkış amacında ve yayın politikalarının belirlenmesinde toplumsal yaşamda merkezde yer alan tartışmaların ve gelişmelerin dikkate alındığını, yayınevinin de bundan hareketle sembolik sermaye, dolayısıyla ekonomik sermaye tesis etme hedefi izlediğini ortaya koymaktadır. Gerçekten de

³²⁵ Ant Dergisi, “Yayınevi Yöneticileri Konuşuyor,” 3 Mart 1966, Sayı 166 içinde s. 14.

yayınevinin Lenin, Marx, Mao, Engels gibi sosyalist figürlerin yanı sıra, bu dönem için öncü olan Fransız feminist Simone de Beauvoir, Amerikalı sosyalist feminist Evelyn Reed, İngiliz sosyalist feminist Sheila Rowbotham gibi feminist yazarların eserlerini de yayın çizgisine dahil etmesi söz konusu sembolik sermaye istencinin net bir göstergesidir.

İletişim Yayınları web sitesindeki **Hakkımızda**³²⁶ kısmında yer verilen “toplumun her alanındaki özgürleşme saiklerinin, özerk hareket ve düşünme yeteneklerinin teşvik edilmesi,” “toplumun özgürleşme imkânlarına ilişkin potansiyellerle ve bunun önündeki daimî ve köklü engellerle ilgili endişeler,” “dünyada olup bitenlere” vâkıf olma, Türkiye’yi “dünya bilgisi” çerçevesinde düşünme çabasını paylaşma,” şeklinde ifadelerle yayıncılığa bakış açısını ve çıkış noktalarını özetlemektedir. Buna göre, yayınevinin toplumsal alanda özgürleşme saikleri ve özerk hareket etme düşüncesine yaptığı vurgu ile feminizmin kadın özgürlüğüne dair bakış açısı ve geliştirdiği yaklaşım arasında koşutluk olduğu göze çarpar. Bu açıdan, yayınevinin özgürlük kavramını ele alış biçiminin feminizm bağlamında kadınları özgürleştirme istencini de kapsamına aldığı söylenebilir. Ayrıca toplumsal yaşamda baskılanan, ötekileştirilen, marjinalleştirilen, dışlanan kesimlerin özgürleştirilmesi ve bu kesimlerden gelen bireylerin kendini baskı altında kalmadan, açıkça ve özgürce ifade etmesi yayınevinin çıkış noktalarındandır. Dolayısıyla dünya bilgisinin ülkeye taşınması ve ülkeyi dünya bilgisi bağlamında yeniden düşünme olanaklarının dile getirilmesi ve tartışmaya açılması özgürlük anlayışına dair açılımların çizdiği çerçeveyi tamamlar. 1980’li yıllarda askeri yönetimin yarattığı baskı ortamı düşünüldüğünde, yukarıdaki çıkış noktalarının dönemin siyasi iklimine bir tür direnme özelliği taşıdığı söylenebilir.

Kadın Çevresi Yayınları, Yaprak Zihnioğlu, Filiz Koçer, Şirin Tekeli, Gülnur Acar Savran, Sedef Öztürk gibi feminist aktivistlerin bir araya gelerek kadınlar için kadınlara ait bir yayıncılık alanı açma arzusuyla kurdukları bir yayınevidir. Yayınevi, daha kuruluş aşamasının temelinde feminist bir karşı duruş benimsemiş ve döneminin öncü feminist yazarlarını Türkçeye kazandırmıştır. Yayınevinin ömrü 1980’li yıllarla

³²⁶ “Neden “İletişim” var?” **İletişim Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://iletisim.com.tr/neden-iletisim-var>, 19 Aralık 2020.

sınırlı kaldığından, herhangi bir web sitesi de bulunmamaktadır. Ancak hem çevrilen metinlerin başına eklenen çevirmen önsözleri hem de yayınevinin kuruluş aşamasına ve yapılanmasına ilişkin bilgi içeren koşut metinler yayınevinin çıkış noktasını yeniden düşünme fırsatını sunar. Nitekim yayınevi kurucularından ve öncü feminist aktivistlerden Şirin Tekeli, 13 feminist ortağın “Ev içinde ve ev dışında, ücretsiz ve ücretli çalışan kadınların emeğine dayalı ve bu emeği değerlendirme” amacıyla Kadın Çevresi Yayıncılık, Hizmet ve Danışmanlık Şirketi’ni kurduklarından bahseder.³²⁷ Yayınevinin çıkış noktası dönemin feminist tartışmaları ile koşutluk göstermekte olup bu tartışmaları yayıncılık faaliyetleri yoluyla daha geniş kitlelere ulaştırma ve feminist mücadeleyi toplumsal gündem haline getirme hedefinin de bir yansımasıdır. Bu açıdan, Kadın Çevresi Yayınlarının doğrudan feminist saikler çerçevesinde kurulduğu ve yayın politikalarını da buna uygun olarak oluşturup izlediği net bir şekilde söylenebilir.

Metis Yayınları’nın **Metis’e Dair**³²⁸ kısmı incelendiğinde, “kültürel ve siyasi bir odak,” “egemen ideolojiyi boşa çıkaran sivil girişim örnekleri,” “hiçbir verili düşünce ve söylemin eleştiriden azade olmadığı, her yerleşik düşüncenin irdelenmeye, sorgulanmaya muhtaç olduğu,” “direnme gücünün ancak bu dayatılanların ötesine bakabilmekten, manzaranın arkasını okuyabilmekten kaynaklanacağı” ifadeleri dikkat çeker. Yayınevinin kültürel ve siyasi bir odak olma düşüncesiyle yola çıktığının belirtilmesi yayıncılık faaliyetleriyle dönemin siyasi yaşamının nabzını tutma gayretini de yansıtmaktadır. Bu açıdan, 1980’li yıllarda siyasi gücü elinde tutan askeri yönetimin baskıcı düşüncelerini boşa çıkarma ve alternatif bir siyasi tartışma zemini oluşturma vurgusu yayınevine sivil girişim niteliği kazandırmış ve toplumsal muhalefet anlamında önemli bir rol vermiştir. Yayınevinin kurulduğu dönemden günümüze değin yayın politikalarında yer alan çeviri ve özgün eserlerle feminist ve sol literatüre katkıları bunun net bir kanıtıdır. Bu bağlamda, yayıncılık faaliyetlerinin verili toplumsal ve siyasi düşünceleri sorgulama aracına dönüştürülmesi yayınevinin muhalefet hattını güçlendirici olmuştur. Nitekim feminizmin kadınlara dayatılan her türden ayrımcı düşünceleri ve baskı mekanizmasını bertaraf etmek üzere birikimli

³²⁷ Tekeli, 2017: 273.

³²⁸ “Metis’e Dair,” **Metis Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.metiskitap.com/about>, 19 Aralık 2020.

olarak ilerleyen bir düşünce biçimi olduğu düşünüldüğünde, Metis'in yayıncılığa getirdiği yukarıdaki düşünsel perspektif ile feminist düşüncenin tartışma alanının örtüştüğü söylenebilir. Yayınevi web sitesinin **Metis'e Dair** bölümünde direnme gücünün gerçeklerin ardındaki nedenlerin tartışmaya açılmasından doğduğunun altını çizilmesi yalnızca siyasi pratikleri geliştirmeye ve bunları okur kitlelerine ulaştırmaya değil, bunun temelinde yatan nedenleri kuramsal olarak ele almaya da öncelik verildiğini göstermektedir. Söz konusu bakış açısı ve bunu destekleyen ifadelerden hareketle Metis Yayınları'nın feminist düşünce ile arasına mesafe koymadığı, feminizmin de aralarında olduğu muhalif düşüncelerden beslenerek ilerlediği ve yayın politikalarını buna göre bina ettiği düşünülebilir.

Ayrıntı Yayınları, web sitesinde yer verdiği **Ayrıntı'ya Dair**³²⁹ kısmında kuruluş yıllarının “ekolojik duyarlılığın arttığı, kadın hareketinin olgunlaştığı, Sovyet sisteminin dağıldığı, solun kendini sorguladığı arayış yılları” olmasına dayalı bir duyarlılıkla okura seslendiğini belirtmiştir. “Kadın hareketinin olgunlaştığı” ifadesi feminist düşünceyi de kapsayıcı bir bakış açısına öncelik verildiğini ortaya koyarken, “mevcut olana olabilecek olanı, sermayeye emeği, iktidara muhalefeti, iktisada kültürü, askeri marşa oyun havasını” tercih eden yayın politikaları alternatif bir toplumsal gerçeklik arayışının yayınevi politikaları bağlamında merkezde olduğunun göstergesidir. Ataerkil sisteme ve erkek egemen akla karşı bir duruş olarak ortaya çıkan feminist düşünce ve aktivizm Türkiye tarihi boyunca çoğunlukla toplumsal muhalefet alanında konumlandığından, yayınevinin Ayrıntı'ya Dair kısmında altını çizdiği “iktidara muhalefet” ifadesi feminist düşünce açısından da tamamlayıcı bir özellik taşır. Bundan hareketle, Ayrıntı Yayınları'nın çıkış noktası ile feminist düşünce ve görüşlerin eş doğrultuda olduğu söylenebilir.

1990'lı yıllarda Türkiye'de feminist eser yayımlayan yayınevlerinin çıkış noktaları değerlendirildiğinde, 1980'li yıllarda askeri yönetimin sansür mekanizmalarının sınırlandırdığı yayın politikalarından farklı olarak, yayınevlerinin, birçok alanda kitlesel bir mücadeleye dönüşen feminizmi daha fazla kapsama eğilimi gösterdiği fark

³²⁹ “Ayrıntı'ya Dair,” **Ayrıntı Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.ayrintiyayinlari.com.tr/ayrintiya-dair>, 19 Aralık 2020.

edilmektedir. 1980’li yıllarda hak ihlallerinin toplumsal yaşamın neredeyse ayrılmaz bir parçası haline gelmesinin ardından, bu dönemde insan hakları ve eşitlik gibi konulara odaklanan tartışmaların genişlemesi (Helsinki Yurttaşlar Derneği, İnsan Hakları Derneği, İstanbul Protokolü, vb.) ve bu konulardaki sorgulamaların artması sonucu yayınevleri (İmge Kitabevi Yayınları, Sel Yayıncılık) feminist siyaset, felsefe, kuram, tarih, sosyoloji, vb. alanlarda ve insan hakları alanında kaleme alınmış özgün ve çeviri kitapları yayın politikalarının merkezine yerleştirmiştir.

Bu dönemde kitap yayınlayan İmge Kitabevi Yayınları’nın **Hakkımızda**³³⁰ kısmında “dünyanın güncel ve tarihsel sorunlarını irdeleyen eserlerin” seçildiğinden bahsedilirken, yayımlandıkları alana “yenilikçi,” “geliştirici” ve “özgün” katkılar yapmaları, okur için özel bir “uzmanlık gerektirmemeleri” özellikle vurgulanmıştır. Bu açıdan, yayınevinin güncellik taşıyan eserler seçmesi ile feminizmin güncel tartışmalar içindeki konumu ve seçilen eserlerin özel bir uzmanlık alanı gerektirmemesi ile bir düşünce sistemi olarak feminizmin kapsayıcılığı arasında bağ kurulabilir. Ayrıca yayınevinin “ırkçı, ayrımcı, cinsiyetçi, baskıcı söylemlere dayalı ya da böylesi söylemleri kullanan kitapları” yayın çizgisine almaması ve “siyasal, kültürel, dinsel her türlü aşağılayıcı dilsel öğelerin ayıklanması” da feminist bakış açısıyla örtüşmekte ve yayınevinin çıkış noktalarının feminizmin eşitlikçi düşünsel çerçevesi ile koşutluk gösterdiğini ortaya koymaktadır. Hakkında kısmında yer verilen ifade ile yayınevinin “toplumun sivil örgütlenmesini geliştirici, ufuk açıcı arayışlara gerek yayıncılık alanında gerekse toplumsal, siyasal tüm ortamlarda katkı sağlamaya çalışması” da feminizmin kadınların ve diğer marjinal toplulukların eşitlikçi konumunu iyileştirme arzusu ile eş doğrultudadır. Bu bakımdan, İmge Kitabevi Yayınları’nın daha kuruluş aşamasında feminizmi bir yayın politikası olarak benimsediği ve eserleri de buna uygun olarak hazırlayıp yayına sunduğu söylenebilir.

Yine bu dönemde eser yayınlayan Sel Yayıncılık da web sitesinin **Hakkımızda**³³¹ kısmında yayın çizgisinde “dönemin ruhuna uygun olarak tüm dünyada ve Türkiye’de

³³⁰ “Hakkımızda,” **İmge Kitabevi Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.imge.com.tr/sayfa/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

³³¹ “Hakkımızda,” **Sel Yayıncılık**, (Çevrimiçi) <https://www.selyayincilik.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

yaşanan politik ve kültürel çalkantılar, değişim ve dönüşümleri yorumlayan metinlere” yer verdiğini belirtmiştir. Yayınevi dönemin ruhunu yakalama arzusundan bahsederken, özellikle 1990’lı yıllarda geniş kitlelere ulaşan ve örgütlülük düzeyi büyük oranda artan feminist hareket ile de yakın bir bağ kurmaya çalışmıştır. Bu dönemde ve sonrasında Kadın Kitaplığı dizisinde feminist düşüncüyü ele alan kuramsal kitaplar yayınlamış, Queer Düş’ün serisi kapsamında ise LGBTİQ+ hareketinin tarihsel geçmişini ve kuramsal arka planını odağına alan kitapları okurla buluşturmuştur. Kadın Kitaplığının çıkış noktası “kadın hakları mücadelesi doğrultusunda feminist kuram, araştırma metodolojileri için kılavuz metinler ve güncel tartışmaları aktarmak” olarak açıklanırken, Queer Düş’ün Serisi ile “queer teori üzerine Türkçe kaynakların artmasına ve yaşadığımız coğrafyadaki deneyimlerin görünür kılınmasına katkı sunmak” hedeflendiği üzerinde durulmuştur. Bu açıdan, Sel Yayıncılık’ın, toplumun her alanında ayrımcılığa maruz kalan kadınlara ve marjinalleştirilip dışlanan cinsel yönelimlere yayın politikasında açıkça öncelik verdiği düşünülebilir. Yayınevi hem çıkış noktası hem de yayın politikaları ve yayınladığı eserlerle feminist düşüncenin özgürleştirici ve eşitlikçi çerçevesini benimsemiştir.

2000’li yıllarda Türkiye’de feminist eser yayımlayan yayınevlerinin çıkış noktaları değerlendirildiğinde, feminizmin ve feminist düşüncüyü ele alan kitapların neredeyse merkezde yer aldığı görülmektedir. Türkiye’de feminist mücadelenin ve LGBTİQ+ hareketin kazanımlar elde ederek yasal anlamda meşru bir zemin bulmasının da bundaki payı büyüktür. Nitekim 2011 yılında imzalanan Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi’nin³³² (İstanbul Sözleşmesi) ve 2012’de yürürlüğe giren Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 Sayılı Kanun) bunun açık bir göstergesidir. Bu türden yasal gelişmeler yalnızca kadınlara ve marjinalleştirilen toplumsal gruplara yönelik şiddet ve ayrımcılık olaylarının önüne geçmekle kalmaz, aynı zamanda feminist mücadeleye destek olan mecraların (basın-

³³² Söz konusu sözleşmenin, 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 3’üncü maddesi gereğince feshedilmesine karar verilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti sözleşme taraflığından 1 Temmuz 2021 tarihinde resmen ayrılmıştır.

yayın, dernekleşme, aktivizm, vb.) kapsama alanını ve erişim olanaklarını da genişletir. Belirli düşünce ve eğilimlerin toplum içerisinde yaygınlaşmasına aracılık eden yayınevlerinin yayın politikalarında feminist eserlere yer vermesi bu açıdan önemlidir.

2006 yılı Ekim ayında kurulan Yordam Kitabevi web sitesinde yer verdiği **Kuruluş Bildirgesi**'nde³³³ ifade ettiği haliyle “egemen ideolojilerin karşısına dikilecek bir düşünsel ve siyasal üretimin, soluksuzluğu giderecek bir sanatsal, bilimsel ve kültürel seçeneğin varlığına inandığı için” yayıncılık yapmaya başlamıştır. Toplumsal yaşamda erkeklerin egemenliğine ve üstünlüğüne öncelik veren ataerkil sistem de karşı durulan egemen ideolojilerden biri olduğu için yayınevinin çıkış noktasının ve yayıncılık bakış açısının feminizmin erkek egemen ideolojiye yönelttiği eleştirileri de kapsadığı söylenebilir. Yayınevi “Marksist kuramı ve onun tarihsel birikimini gündeme getiren, geliştiren kitaplar” yayınlama eğiliminde olduğunu açıkça vurgularken, yayımlanan kitaplarda Marksist düşünce ile feminizmi harmanlayan bir düşünsel arka plan olması şaşırtıcı değildir. Yine Kuruluş Bildirgesi'nde altı çizilen “temeline insanî sorunların, toplumsal duyarlığın yerleştiği bir sanata yeniden soluk aldırma” düşüncesi de toplumsal bir mesele ve insan hakları sorunsalı olarak feminizme daha fazla alan kazandırma istenci ile örtüşmektedir. Dolayısıyla yayınevi hem Marksist düşünceden izler taşıyan hem de feminizmi odağına alan eserlere yayın çizgisinde yer vererek Kuruluş Bildirgesi'ndeki “yaşamın getirdiği sorulara, soruların getirdiği sorunlara duyarlı her kesime seslenme” ilkesini somutlaştırmaktadır. Bu bağlamda, feminist düşünceyi temel alan bir bakış açısı benimsemese de, yayınevinin ilkesel olarak feminizmle arasına mesafe koymadığını söylemek mümkündür.

2010 yılında kurulan Nota Bene Yayınları ise web sitesinin **Hakkımızda**³³⁴ kısmında “toplumsal muhalefetin düşünsel olarak köklü bir yenilenme ihtiyacına yanıt arayışı” ile yola çıktığını belirtmektedir. Bu noktada “muhalefetin gündemini düşünsel olarak beslemek” yayınevinin öncelikli kuruluş amaçlarından biri olarak ifade edilmektedir.

³³³ “Hakkımızda,” **Yordam Kitap**, (Çevrimiçi) <https://www.yordamkitap.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

³³⁴ “Hakkımızda,” **Nota Bene Yayınları**, <https://notabene.com.tr/content/4-hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

Feminizmin de toplumsal ve siyasal anlamda bir düşünce akımı olarak doğduğu andan itibaren kadının insan hakları, eşitlik ve özgürlük temelli bir mücadele biçimi olduğu düşünüldüğünde, yayınevi tarafından ileri sürülen muhalefet kavramsallaştırmasının feminizme de gönderme yaptığı fark edilebilir. İtalyanca “Buraya Dikkat!” anlamına gelen söz öbeğinden ismini alan yayınevi bu tercihini de “yaşanabilir daha farklı bir dünyanın üzerine inşa edileceği temellere işaret etme amacını göstermek” şeklinde açıklamaktadır. Nitekim feminizmin dünyayı kadınlar ve diğer marjinal topluluklar için daha yaşanabilir kılma umudunu ve mücadelesini de bünyesinde taşıyor oluşu ile yayınevinin işaret ettiği yeni toplumsal temeller arasında bağ kurmak da mümkündür. Bu açıdan, “siyasetten kültüre, bilimden sanata hayatın hemen her alanında düzene karşı itirazın yer bulduğu bir yayınevi olma çabası” ile var olmaya çalışan yayınevi feminizmi de düzene karşı itirazın bir biçimi olarak konumlandırmakta, yayın çizgisi ile de bu karşı duruşu net bir şekilde ortaya koymaktadır. Yukarıdaki olgulardan hareketle yayınevinin çıkış noktaları ile feminizmin düşünsel çerçevesi arasında yakın bağlantılar olduğu söylenebilir.

2010 yılında kurulan Ayizi Kitap³³⁵ ise doğrudan feminist yayıncılık hedefiyle yola çıkmış bir yayınevidir. 2019 yılında yayıncılık faaliyetlerinin durdurma kararı alındığı için yayınevi ile ilgili bilgilere web sitesinden ziyade kurucu ekip ile yapılan röportajlardan veya yayınevi ile ilgili bilgi içeren yan metinlerden ulaşılmaktadır. Yayınevi kurucu ekip üyelerinden feminist aktivist ve akademisyen Aksu Bora bir görüşmede, yayınevinin, “her kesimden kadının anlatılmayan hikayelerini anlatmak ve görünür kılmak amacıyla yola çıktığını” belirtirken, yayınevinin çıkış noktalarından birinin “kadınların yazmasını teşvik etmek” olduğunun altını çizmektedir. Bu hususta, Ayizi kitap “bir yandan yazamayan, sadece anlatan kadınlar (...) Bir yandan da yazan ama yayınlamayan kadınlar (...) Ya da yazan ama o yazdığı şeyi paylaşamayan, üzerinde konuşma fırsatı bulamayan kadınlar (...) için bir cazibe merkezi” olmuştur. Yayınevinin kadınlar arasında ve kadınlar için bu türden bir feminist paylaşım alanına dönüşmesi yayıncılık faaliyetlerini geniş bir feminist aktivist kitleye ulaştırmış ve yayıncılığı başlı başına “feminist bir eylem biçimine” dönüştürmüştür. Bora, yayınevi

³³⁵ “Ayizi’nin hikayesi: Feminist yayınevi deneyimi üzerine,” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/ayizinin-hikayesi-feminist-yayinevi-deneyimi-uzerine/>, 19 Aralık 2020.

ile feminist aktivist çevre arasında böylesi bir ilişki kurulmasının temelinde, “kadınların sesini hem kendilerinin hem başkasının hem de o kadınların kendilerinin duymasını istemelerinin” yattığını ifade eder. Yayınevinin yukarıda sözü edilen çıkış noktaları değerlendirildiğinde, doğrudan feminist bir bakış açısının benimsendiği ve yayın çizgisinin de buna koşut olarak bina edildiği sonucuna ulaşılabılır. Ayizi Kitap feminist bir yayınevi olma hedefiyle yola çıkmış ve geride bıraktığı özgün ve çeviri feminist eserlerle feminist düşüncenin geniş kitlelere ulaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu açıdan, yayıncılık alanında sahip olunan konumda yayınevi kurucu ekibinin feminist aktivizmle kurduğu yakın bağın önemli bir payı olduğu da gözden kaçmamaktadır.

2014 yılında kurulan Güldünya Yayınları³³⁶ da Ayizi Kitap’a benzer şekilde feminist aktivist çevreden gelen kadınların deneyimleri ile yayıncılık çizgini şekillendirmiştir.³³⁷ Yayınevi, “2004 yılında, iki ağabeyi tarafından sokak ortasında vurulduktan sonra kaldırıldığı hastanede yine ağabeyleri tarafından öldürülen Güldünya Tören’den adını almıştır.” Yayınevinin daha isimlendirme aşamasında böylesi bir tercihte bulunarak siyasal bir bakış açısı temelinde kurulduğu fark edilmektedir. Ayrıca Hakkımızda kısmında, yayınevinin, “feminist teori ve politika kitaplarının yanı sıra dünyanın dört bir yanından kadın hareketi ve farklı feminist örgütlenme deneyimleri, kadın biyografileri ve tanıklık derlemeleri, kadın edebiyatçıların eserlerini ve kadın sanatçılar tarafından ya da onlar üzerine hazırlanmış kitapları” yayınlama hedefiyle yola çıktığı belirtilmektedir. Bu çıkış noktası, feminizmin hem teorik hem de aktivist çalışmalarla kadınların ezilmişliğini ortadan kaldırma amacıyla da örtüşmekte ve yayınevinin feminist bir yayınevi olarak adlandırılmasına imkân tanımaktadır. Ayizi Kitap deneyiminde de olduğu gibi, yayınevi kapsamında birçok feminist aktivistin ve akademisyenin görev alması yayınevi ile feminist hareket arasındaki bağları güçlendirmektedir. Bu bakımdan,

³³⁶ “Güldünya Yayınları,” **Güldünya Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://guldunyayayinlari.com/guldunya-yayinlari/>, 19 Aralık 2020.

³³⁷ Ayizi Kitap’ın ve Güldünya Yayınları’nın kuruluş aşamasında rol oynayan temel etkenlere dair daha fazla bilgi için bkz. Pirpir, Yeşim, **Feminist Yayınevleri Ayizi ve Güldünya Örnekleri Işığında Türkiye’de Feminist Çeviri Yaklaşımlarına ve Feminist Çevirmen Kimliğine Genel Bakış**, Dan. Tuba Ayık Akça, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2018.

Güldünya Yayınları'nın temel çıkış noktasının feminist düşünceyle ve onun getirdiği ilerici bakış açısıyla doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Kolektif Kitap ise çıkış noktası olarak açıkça belirtmese de, **Hakkımızda**³³⁸ kısmında yer verilen “Merak ederek, farkında olarak, hatırlayarak, unutmuyarak geçen her ömrün tarihi mutlaka kitaplardan oluşur,” cümlesiyle kadınlar için bir tür direniş biçimi olarak toplumsal yaşama eklemlenen feminist belleğe ve hikaye anlatıcılığına da gönderme yapılmaktadır. Nitekim yayınevi bünyesinde Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları dizisinde yayımlanan feminist kuram odaklı kitaplar ve anlatı kitapları bu göndermeyi somut kılmaktadır. Bu açıdan, yayınevinin bakış açısında ve çıkış noktasında feminist düşüncenin izlerine dolaylı olarak rastlamak mümkündür.

Koç Üniversitesi Yayınları (KÜY) “radikal demokrasi yaklaşımını, (...), toplumsal adaletin nasıl kurulması gerektiğini, (...)” sorgulamak amacıyla yola çıkmıştır.³³⁹ Yukarıda sözü geçen “radikal demokrasi yaklaşımı” ve “toplumsal adalet” kavramları feminist araştırmacıların da kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesini incelerken başvurdukları temel kavramlardandır. Hakkında kısmında yayınevinin herhangi bir ideolojiyle bağlantılı olmadığı belirtilse de, yayınevinin radikal demokrasi ve toplumsal adalet kavramları yoluyla feminist düşünce ile bağ kurduğu söylenebilir. Nitekim yayınevinin Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları dizisinde yer verdiği eserler incelendiğinde, bu iki kavramın izdüşümlerine rastlamak mümkündür. Bu açıdan, Koç Üniversitesi Yayınları'nın ideolojik bir yayıncılık mecrası olmadığı, ancak feminist düşünce ile arasına kalın bir duvar da örmediği söylenebilir.

2000 yılında yayın hayatına başlayan İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,³⁴⁰ “İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin kurumsal ilkeleri doğrultusunda ülkemizin yayın hayatına yeni bir soluk getirmek amacıyla kurulmuştur.” Üniversitenin ilkeleri³⁴¹

³³⁸ “Hakkımızda,” **Kolektif Kitap**, (Çevrimiçi) <https://www.kolektifkitap.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

³³⁹ “dünyayı sorgulayanlar için,” **Koç Üniversitesi Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://press.ku.edu.tr/kurumsal/kuy/>, 19 Aralık 2020.

³⁴⁰ “Kurumsal,” **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://bilgiyay.com/kurumsal/>, 19 Aralık 2020.

³⁴¹ “Kurumsal İlkeler,” **İstanbul Bilgi Üniversitesi**, (Çevrimiçi) <https://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/hakkinda/kurumsal-ilkeler/>, 19 Aralık 2020.

incelendiğinde, “insan hak ve özgürlüklerine ilişkin evrensel ilke ve normlara sadık olmak,” “her düzeyde ve biçimde ayrımcılığı reddetmek,” “çoğulculuk, çeşitlilik ve eleştirel düşünce,” “toplumun ve dünyanın sorunlarına duyarlı olmak” gibi ifadeler dikkati çeker. Feminizm, toplumsal yaşamda kadınların ve marjinalleştirilen toplumsal grupların hak ve özgürlüklerini yasal düzenlemelerle teminat altına almayı, kadınlara yönelik toplumsal, siyasal, ekonomik baskı ve ayrımcılık mekanizmalarını ortadan kaldırmayı, çoğulcu ve eleştirel bir bakış açısıyla ataerkil sistemin dayattığı normları dönüşüme uğratmayı ve toplum ve dünya sorunlarını evrensel bir perspektifle ele almayı hedefleyen bir düşünce biçimi olduğundan, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları’nın benimsediği ilkeler ile feminist düşünce arasında koşutluk olduğu göze çarpar. Bu açıdan, açıkça altı çizilirse de, yayınevinin çıkış noktalarının feminist bir düşünce tarzını da kapsadığı söylenebilir.

2000’ler sonrasında Türkiye’de feminist yayıncılığa önemli katkılarda bulunan Otonom Yayıncılık,³⁴² Agora Kitaplığı³⁴³ ve bgst Yayınları’nın³⁴⁴ web sitesi incelendiğinde, söz konusu yayınevlerinin Hakkında kısmında yalnızca ticari bilgilerin yer aldığı veya herhangi bir bilgiye rastlanmadığı görülmektedir. Otonom Yayıncılık, Cadı Kazanı dizisi altında yayınladığı feminist felsefe kitaplarıyla Türkiye’de feminist düşüncenin gelişimine ve tartışmalara önemli katkılar sağlamış olsa da, web sitesinde yayınevinin feminist bakış açısını sürdürüp sürdürmediği sorusunu yanıtlamaya yardımcı olacak herhangi bir bilgi yer almamaktadır. Aynı şekilde, Agora Kitaplığı’nın web sitesindeki Hakkımızda başlığında da yalnızca kuruluş yılı, adres, yayınevi kurucusu, ilişkili olduğu diğer mecralar, vb. konusunda bilgi verilmekte, yayın politikalarına dair herhangi bir bilgilendirme metni bulunmamaktadır. Bgst Yayınları’na dair bilgi için de Boğaziçi Gösteri Sanatları Topluluğu’nun (BGST) web sitesinin yayıncılık başlığını incelemek gerekmektedir. Yayınevi, dünyada kesşimsel feminizme dair erken tartışmaları başlatan feminist aktivist bell hooks’un birden fazla eserinin Türkiye yayıncılık dizgesindeki temsilcisi olsa da, web sitesinde yayın

³⁴² “Otonom Yayıncılık,” **Otonom Yayıncılık**, (Çevrimiçi) <http://www.otonomyayincilik.com/>, 19 Aralık 2020.

³⁴³ “Hakkımızda,” **Agora Kitaplığı**, (Çevrimiçi) <https://www.agorakitapligi.com/sayfalar/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

³⁴⁴ “Hakkımızda,” **Boğaziçi Gösteri Sanatları Organizasyon, Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri Limited Şirketi**, (Çevrimiçi) <http://www.bgst.com.tr/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

politikalarına dair ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemesi ve yayıncılık ilkelerinden bahsedilmemesi yayınevi ile feminist düşünce ve hareket arasında bağlantı olup olmadığı sorusunu yanıtlamayı güçleştirmektedir.

3.2.3. Feminist Çevirinin Failleri

Feminist yayıncılık faaliyetlerinin Türkiye'deki gelişimini, etkilerini ve bu faaliyette pay sahibi olan faillerin alanın diğer failleriyle ilişkilerini değerlendirmek için, bütüncede yer alan eserlerin çevirmen ve editörleriyle çevrimiçi ortamda, bir kısmı standartlaştırılmış, bir kısmı açık uçlu sorular içeren görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Faillere yöneltilen sorular 18 Şubat 2021 tarihinde İstanbul Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Etik kurul kararı gereğince, görüşme yapılan çevirmen ve editörlerin bilgileri gizli tutulacaktır.

Türkiye'de 1980-2020 yılları arasında yayımlanan feminist kuramsal eserleri içeren bütüncedeki eserlerin yüz yirmi (120) çevirmeni arasından kırk (40) çevirmene, seksen (80) editörü arasından on dört (14) editöre ulaşılabilmektedir. Bu açıdan, faillerin ağırlıklı olarak çevirmenlerden oluştuğu söylenebilir.

Bu kısımda, feminist çevirinin failleri olan çevirmen ve editörlerle çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelerden edinilen veriler ışığında fail türleri, yatkınlıkları ve feminist terim çevirisine etki eden unsurlar arasındaki ilişkiler tartışmaya açılacaktır.

3.2.3.1. Bütüncedeki Eserlerin Çevirmenleri

1980-2020 yılları arasında Türkiye'de feminist yayıncılık alanında çeviri faaliyetleri aracılığıyla feminist terimlerin yolculuğunu odağına alan bu çalışmada, feminist terminoloji inşasına çevirmen olarak katkıda bulunan kırk (40) çevirmen ile görüşülmüştür. Bu hususta, bütüncedeki eserlerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejilerine yönelik incelemenin görüşmeye katılan çevirmenlerin eserleriyle sınırlı tutulmasına karar verilmiştir.

Toplam dokuz (9) sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşmeler, yayınevi seçimi, uzmanlık alanı, feminist literatür uzmanlığı, terimce kullanımı, terim çevirisi

yöntemleri, kişisel terimce kullanımı, terimce güncelleme ölçütleri, çeviri ve toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımları ve feminist bakış açısı konularına odaklanır.³⁴⁵

Birinci soru, yayınevi-fail ilişkilerine en fazla etki eden unsurun tespit edilmesine yöneliktir. **başlıklı çeviriniz için yayınevi ile çalışma kararı almanızda hangi ölçütler etkili oldu?** şeklinde yapılandırılmıştır ve **yayın politikaları** (A şıkkı), **sözleşme koşulları** (B şıkkı), **popülerlik** (C şıkkı), **ücret** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. Alınan yanıtların oransal dağılımı üzerinden, yayınevi-fail ilişkilerine en fazla etki eden unsurun tespit edilmesi hedeflenmektedir. Yayın politikaları, toplumsal sermaye; sözleşme koşulları, ekonomik sermaye; popülerlik, sembolik sermaye; ücret, ekonomik sermayenin etkileri ve diğer seçeneği ise ilişkilere etki edebilecek diğer sermaye unsurlarıyla bağlantılıdır.

İkinci soruda, faillerin yazılı çevirideki uzmanlık alanlarının alandaki ağırlığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. **Aşağıdaki alanlardan hangisini yazılı çeviride uzmanlık alanınız olarak tanımlayabilirsiniz?** şeklinde yapılandırılmıştır ve **sosyal bilimler** (A şıkkı), **fen bilimleri** (B şıkkı), **teknik bilimler** (C şıkkı), **sanat/edebiyat** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Üçüncü soru, çalışmanın ana sorunsalı ile doğrudan bağlantılıdır ve feminist literatür çevirisinin bir tür uzmanlık alanına dönüşmesinde öne çıkan unsurların ağırlığını tespit etme hedefine hizmet eder. Soru, **Feminist literatürü yazılı çeviride bir uzmanlık alanı olarak görüyor musunuz? Yanıtınız evet ise, bu düşüncenizde aşağıdakilerden hangisi belirleyici oluyor?** şeklinde yapılandırılmıştır ve **feminist yayıncılığın konumu** (A şıkkı), **feminist yayınların sayısı** (B şıkkı), **eserlerin içeriği** (C şıkkı), **alana özgü terim kullanımı** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Dördüncü soru, feminist terimlerin çeviri sürecinde terimce kullanımının boyutlarını ve kullanılan terimce kaynaklarının türlerini belirlemeye yöneliktir. Soru, **Feminist literatürden çeviri yaparken uzmanlık alanına özgü olduğunuz düşündüğünüz terimcilerden ve kaynaklardan faydalaniyor musunuz? Hangi kaynaklara daha**

³⁴⁵ Çevirmenlere yöneltilen soruları EK-3'te görebilirsiniz.

sık başvuruyorsunuz? şeklinde açık uçlu olarak yapılandırılmış; çevirmenlerin evet veya hayır yanıtına göre terimce olarak kullandıkları kaynakları sıralamaları istenmiştir.

Beşinci soru, terim çevirisinde en çok hangi stratejiye başvurulduğunu tespit etmeye odaklanır. Soru, **Feminist literatürden çeviri yaparken terimler için nasıl bir çeviri yaklaşımı benimsiyorsunuz?** şeklinde yapılandırılmıştır ve **yaygın kullanımı seçme** (A şıkkı), **ödüncleme** (B şıkkı), **yeni karşılık bulma** (C şıkkı), **dipnot** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Altıncı soru, çeviri sürecinde kişisel terimce kullanımından hareketle terimce oluşturma ölçütlerinin saptanmasına yöneliktir. **Feminist yayınları çevirirken kullanmak üzere oluşturduğunuz bir terimceniz var mı? Terimce oluşturulurken hangi ölçütlere uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?** şeklinde yapılandırılan soru, **yaygınlık** (A şıkkı), **içerik/anlam** (B şıkkı), **dilsel tutarlılık** (C şıkkı), **yayın politikaları** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Yedinci soru, kişisel terimce kullanan çevirmenlerin terimce güncelleme ölçütleri ile ilişkilidir. **Terimcenizi belirli aralıklarla güncelliyor musunuz? Terimce güncellenirken hangi ölçütlere uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?** şeklinde yapılandırılan soru, **feminist literatür** (A şıkkı), **feminist gündem** (B şıkkı), **yayın politikaları** (C şıkkı), **dilsel tutarlılık** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Sekizinci soru, faillerin çeviri sürecinde toplumsal cinsiyet etiğini dikkate alıp almadıkları ile ilişkilidir. **Kadın Araştırmaları alanında çeviri yaparken toplumsal cinsiyet etiğini önemsiyor musunuz? Bu alanda yapılan çevirilerde aşağıdakilerden hangisine uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?** şeklinde yapılandırılan soru, **şeffaflık** (A şıkkı), **kısmi nesnellik** (B şıkkı), **doğruluk** (C şıkkı), **yayın politikaları** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır.

Dokuzuncu soru, faillerin feminist düşünceyle kurdukları ilişkiye odaklanır. Soru, **Kendinizi feminist olarak tanımlıyor musunuz? Hangi bakımdan feminist bir bakış açısına sahip olduğunuzu söyleyebilirsiniz?** şeklinde açık uçlu olarak

yapılandırılmıştır. Bundan hareketle, feminist bakış açılarına ilişkin ipuçları elde edilecektir.

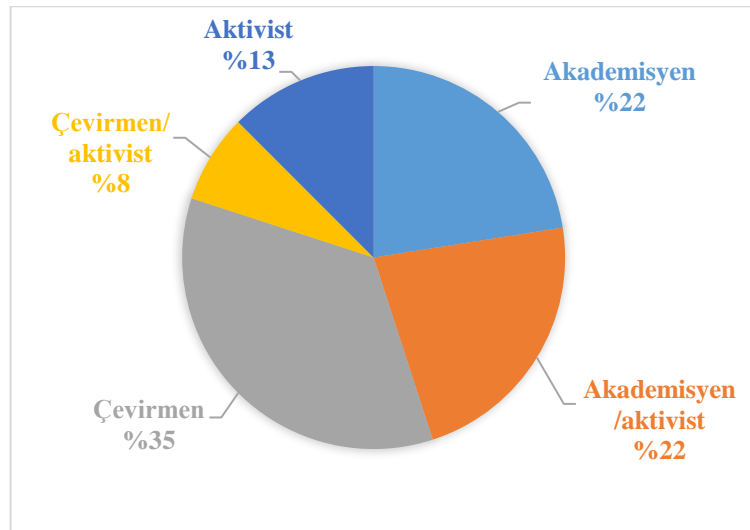
Bu kısımda, çeviri faaliyetine katılarak yayıncılık alanında pay sahibi olan faillerin profilleri, yatkınlıkları, feminist terimlerin çevirisinde kullandıkları stratejiler, terimce kullanımı boyutları incelenecek, feminist çeviri faaliyeti özelinde sermaye dağıtımının failler arasındaki ilişkiler üzerindeki etkileri tartışmaya açılacaktır.

3.2.3.1.1. Faillerin Profilleri

Bütüncede yer alan eserlerin çevirmenleri hem yatkınlıkları hem de çeviriye ilişkin yaklaşımları bağlamında birbirinden farklı profillere sahiptir. Yatkınlıklarına göre sınıflandırıldığında, beş (5) profil olduğu göze çarpar: Çevirmen, çevirmen/aktivist, akademisyen, akademisyen/aktivist ve aktivist. Faillerin on dördü (14) çevirmen, dokuzu (9) akademisyen/aktivist, dokuzu (9) akademisyen, beşi (5) aktivist, üçü (3) çevirmen/aktivist kimliğiyle feminist yayıncılık alanında pay sahibidir.

Feminist yayıncılık alanında çevirmen olarak pay sahibi olan failler profillerine göre şu şekilde dağılım gösterir (3.9):

Grafik 3.9. Feminist yayıncılık alanında çevirmen olarak pay sahibi olan faillerin oransal dağılımı.

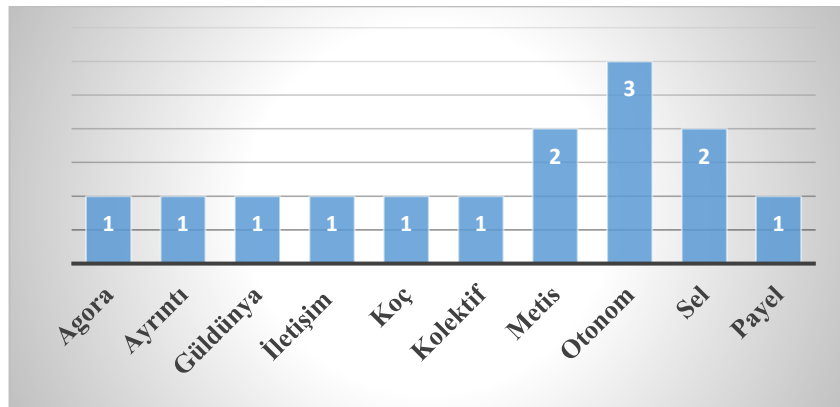

Yukarıdaki grafiğe göre, feminist yayıncılık alanında en büyük oranı alanda doğrudan çeviri uzmanı olarak pay sahibi olan çevirmenlerin kapladığı söylenebilir. Hem feminist kuram odağındaki akademik çalışmalar ile feminist bilgi üretimine katkıda bulunan hem de feminist aktivizm alanıyla ilişkili olan akademisyen/aktivistlerin oransal olarak onu izlediği, alanda en az paya sahip olanın ise hem çevirmenlikle uğraşan hem de feminist aktivizm alanında faaliyet yürüten çevirmen/aktivistler olduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Bu açıdan, çeviri uzmanı olarak pay sahibi olan çevirmenlerin, çeviriye ilişkin arka plan bilgisini temel alan kültürel sermayelerini feminist yayıncılık alanına taşıyarak sembolik sermaye elde ettikleri düşünülebilir. Bu da alanda faillerin payı üzerinde en çok etkili olan sermaye türünün, kültürel sermaye olduğuna işaret eder.

Her fail ile alan ve alanın diğer failleri arasındaki ilişkiler farklı olduğundan, faillerin dağılımı yayınevleri özelinde de değişkenlik gösterir. Örneğin, 1980-2020 yılları arasında feminist yayıncılık alanında yayın sayısı ve çeşitliliği bakımından en üst sırada yer alan İletişim Yayınları bünyesinde faaliyet yürüten çevirmenlerin büyük çoğunluğu akademisyen/aktivist profiline sahipken, yine aynı dönemde Metis Yayınları ile ilişkili olan çevirmenlerin doğrudan çeviri uzmanı olarak çevirmen kimliğiyle yayıncılık alanında yer aldığı görülmektedir. Bu açıdan, yayınevlerinin de alanın failleri ile farklı sermaye türleri üzerinden ilişkilendiği düşünülebilir.

Feminist yayıncılık alanında çeviri uzmanı olarak pay sahibi olan çevirmenlerin yayınevine göre dağılımı şu şekildedir:

Grafik 3.10. Çevirmenlerin yayınevine göre dağılımı.

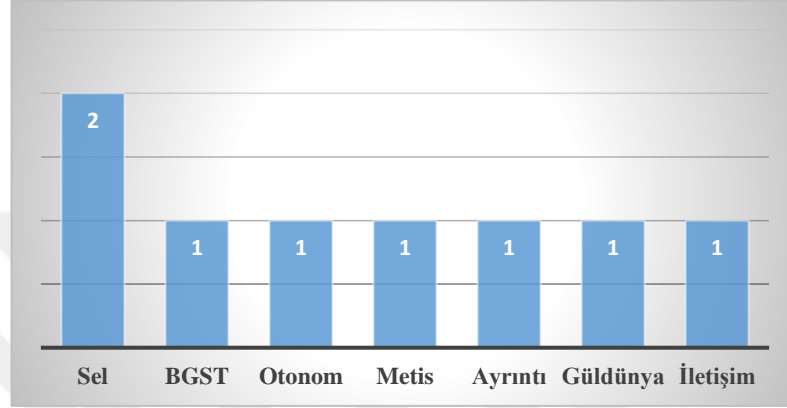
Yukarıdaki grafikte, feminist yayıncılık alanında çeviri uzmanı olarak pay sahibi olan çevirmenlerin en faal olduğu yayınevinin Otonom Yayıncılık olduğu, onu sırasıyla Metis Yayınları ve Sel Yayıncılık'ın izlediği, Agora Kitaplığı, Ayrıntı Yayınları, Güldünya Yayınları, İletişim Yayınları, Koç Üniversitesi Yayınları, Kolektif Kitap ve Payel Yayınları'nın da eşit sayıda çevirmen ile son sırada yer aldığı görülmektedir. Ağırlıklı olarak felsefe ve feminist teori alanlarında kuramsal eserler yayımlayan Otonom Yayıncılık'ın çevirmenlere ağırlık vermesi, faillerin kültürel sermayesi üzerinden ekonomik ve sembolik sermaye kazanma istencinin bir yansımasıdır. Nitekim, faillerin üçünün de felsefe ve siyaset bilimi alanlarında uzman oluşu, söz konusu ilişkiyi doğrular niteliktedir.

Metis Yayınları ve Sel Yayıncılık da, Otonom Yayıncılık'a benzer şekilde, sosyal bilimlerin farklı alt dallarında eserler yayımlayan yayınevleridir. Metis Yayınları, 1980 yılından beri faal olduğu yayıncılık alanında hem eser sayısı hem de konu alanı çeşitliliği ile görece sembolik sermayesi yüksek olan bir yayınevidir. Metis Yayınları ile ilişkili çevirmenlerin her ikisinin de felsefe, sosyoloji, siyaset bilimi alanlarında ellinin üzerinde çeviri esere sahip oluşu, yayınevinin, faillerin kültürel sermayesine dayalı ekonomik ve sembolik sermaye kazanma istenciyle koşutluk gösterir. Sel Yayıncılık da, feminist yayıncılık alanına önemli katkılarda bulunmuş bir yayınevidir. Yayınevi, toplumsal cinsiyet alanıyla ilişkili farklı yayın dizileri altında yayımladığı kuramsal eserlerle ve edebiyat alanındaki çeviri ve özgün eserlerle 1990'lı yıllardan beri yayıncılık alanında ekonomik sermaye, dolayısıyla sembolik sermaye kazanmıştır. Yayınevi bünyesindeki iki çevirmenin de felsefe ve feminist kuram alanlarında çeviriler yayımlamış olması, failler ile yayınevi arasındaki ilişkinin kültürel sermayeye dayalı ekonomik ve sembolik sermaye kazanma istenciyle şekillendirildiğinin göstergesidir.

Feminist yayıncılık alanında yürütülen çeviri faaliyetindeki payı bağlamında ikinci sırada yer alan, akademisyenler ve akademisyen/aktivistlerdir. Bu iki fail profili alanda eşit paya sahiptir. Akademisyenler feminist kuramla bağlantılı araştırmalar aracılığıyla feminist bilgi üretimine katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda, alanda kültürel sermaye ile temsil edilir. Akademisyen/aktivistler ise, hem feminist bilgi üretimine dayalı

kültürel sermayeleriyle hem de feminist aktivizm alanında kişisel ilişkiler kurarak sahip oldukları toplumsal sermayeleriyle alanda pay sahibidir. Akademisyen olarak yayıncılık alanında pay sahibi olan faillerin yayınevine göre dağılımı şu şekildedir:

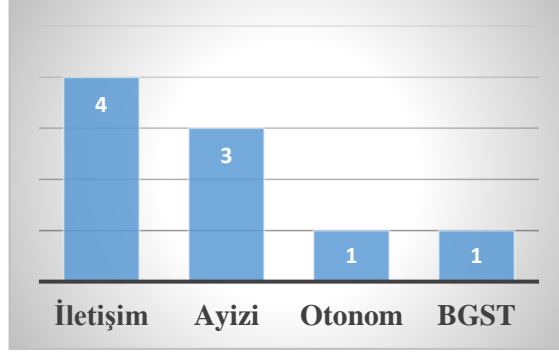
Grafik 3.11. Akademisyenlerin yayınevlerine göre dağılımı.

Yukarıdaki grafiğe göre, feminist bilgi üretimine yaptıkları katkılarla ve feminist aktivizm alanındaki faaliyetleriyle alanda pay sahibi olan akademisyen/aktivistlerin en faal olduğu yayınevi Sel Yayıncılık'tır. Onu sırasıyla, BGST Yayınları, Otonom, Metis, Ayrıntı, Güldünya ve İletişim Yayınları'nın izler. Sel Yayıncılık 2000'li yıllardan sonra yayınevi bünyesindeki Queer Düş'ün Serisi, LGBT Kitaplığı, Kadın dizileri altında yayımlanan ve kuramsal ağırlığı fazla olan özgün ve çeviri eserlerle Türkiye'de feminist düşüncenin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Sel Yayıncılık ile ilişki içinde olan akademisyen/aktivistlerin profilleri incelendiğinde, faillerden birinin Çeviribilim alanında, birinin de felsefe, siyaset bilimi ve sosyoloji alanlarında akademik çalışmalara imza attıkları saptanmıştır. Sel Yayıncılık'ın yayın çizgisinden hareketle, akademisyen kimliğiyle alanda pay sahibi olan faillerle en fazla ilişki kuran yayınevi oluşu şaşırtıcı değildir. Bu durumda, fail-yayınevi ilişkisinin, faillerin kültürel sermayesine dayalı ekonomik ve sembolik sermaye kazanımı ile yakından bağlantılı olduğu söylenebilir.

Akademisyen/aktivistlerin profilleri incelendiğinde de, sosyal bilimlerin farklı alt dallarında (psikoloji, siyaset bilimi, kadın çalışmaları, sosyoloji) ve felsefe alanında akademik araştırmalar yürüttükleri gözlemlenmiştir. Akademisyen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı şu şekildedir:

Grafik 3.12. Akademisyen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı.

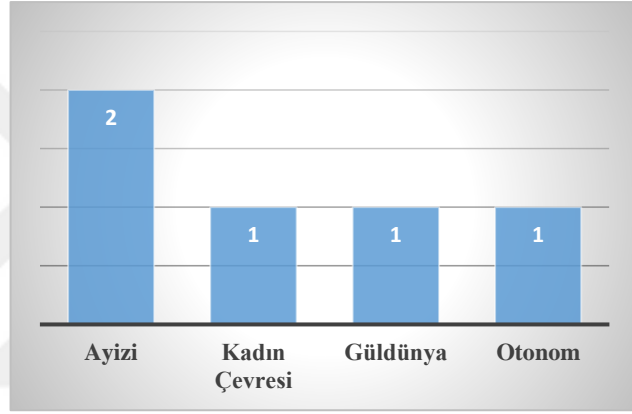
Yukarıdaki grafikte, akademisyen/aktivist kimliğiyle alanda pay sahibi olan faillerin kültürel ve toplumsal sermayesini en fazla araçsallaştıranın, İletişim Yayınları olduğu görülmektedir. Onu sırasıyla Ayizi Kitap, Otonom Yayıncılık ve BGST Yayınları izler. İletişim Yayınları ile ilişki kuran faillerin tamamı, feminist kuram odağında akademik çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda, feminist yayıncılık alanında önemli yer tutan kuramsal eserlerin çevirisi için arka plan bilgisine dayalı kültürel sermayeye sahiptir. Ayrıca failler, feminist düşüncenin Türkiye’de kitleselleşmesine hizmet eden popüler dergiler ile ilişki kurarak feminist aktivizm faaliyetlerine destek olmuş, bu alanda önemli oranda toplumsal sermaye elde etmiştir. Bu açıdan, İletişim Yayınları ile akademisyen/aktivistler arasındaki ilişkinin faillerin kültürel ve toplumsal sermayesine dayandığı söylenebilir. Bunun karşılığında, failler de, feminist yayıncılık alanında yayımladığı eser sayısı ve konu alanı çeşitliliği ile ekonomik ve sembolik sermayeye sahip olan İletişim Yayınları üzerinden ekonomik ve sembolik sermaye kazanma hedefini izlemiştir.

Benzer şekilde, Ayizi Kitap bünyesindeki çeviri faaliyetlerinde pay sahibi olan akademisyen/aktivistler de sağlık, sosyoloji, siyaset bilimi alanlarında akademik araştırmalar yürüten ve kadın hakları ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili aktivist çalışmalarda yer alan kişilerdir. Bu açıdan, feminist yayıncılık alanında kültürel ve toplumsal sermayeye sahiptir. Ayizi Kitap’ın Türkiye’de doğrudan feminist yayıncılık amacıyla kurulduğu ve bunun üzerinden alanda sembolik sermayeye sahip olduğu düşünüldüğünde, yayınevi ile ilişki içinde olan akademisyen/aktivistlerin Ayizi Kitap’ın alandaki temsili üzerinden sembolik sermayeye erişim istenci olağan

görülmektedir. Buna karşılık, yayınevi-fail ilişkisinin, faillerin kültürel ve toplumsal sermayesinden faydalanma üzerine kurulu olduğu söylenebilir.

Feminist yayıncılık alanında yürütülen çeviri faaliyetindeki payı bağlamında dördüncü sırada yer alan failler, aktivistlerdir. Doğrudan feminist aktivizm alanında kurdukları ilişkilerle feminist yayıncılık alanında pay sahibi olan aktivistlerin yayınevine göre dağılımı şu şekildedir:

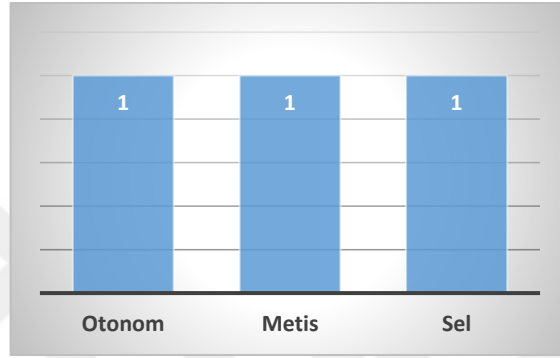
Grafik 3.13. Aktivistlerin yayınevine göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikte, feminist aktivizm alanındaki ilişkileri ile feminist yayıncılık alanında pay kazanan aktivistlerin en faal oldukları yayınevini Ayizi Kitap olduğu görülmektedir. Aktivistlerin eşit sayıda temsil edildikleri Kadın Çevresi, Güldünya Yayınları ve Otonom Yayıncılık ise sırasıyla onu izlemektedir. Ayizi Kitap, feminist yayıncılık alanında yalnızca feminist eserlerle sınırlı bir bakış açısıyla yayın yapma hedefiyle kurulduğundan, aktivistlerin fazla oluşu, yayınevini feminist aktivizm alanıyla ‘organik’ bağlar kurma çabasının da bir yansımasıdır. Bu anlamda, Ayizi Kitap, aktivistlerin feminist aktivizm alanında ilişkileriyle elde ettikleri toplumsal sermayeden daha fazla faydalanmaktadır. Bunun karşılığında, toplumsal sermayeleri ile feminist yayıncılık alanında görece daha fazla pay sahibi olan aktivistler de Ayizi Kitap’ın sembolik sermayesini araçsallaştırarak alanda daha fazla sembolik sermaye elde etmektedir. Bu bakımdan, fail-yayınevi ilişkisinin, Ayizi Kitap bağlamında toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermaye istenci ile şekillendirildiği söylenebilir.

Feminist yayıncılık alanında yürütülen çeviri faaliyetinde en az paya sahip olan failler çevirmen/aktivistlerdir. Çevirmen/aktivist profilindeki failler hem çeviri uzmanlığına dayalı kültürel sermayeleri hem de feminist aktivizm alanıyla ilişkileri üzerinden şekillendirilen toplumsal sermayeleri ile feminist yayıncılık alanında pay sahibi olmuştur. Çevirmen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı şu şekildedir:

Grafik 3.14. Çevirmen/aktivistlerin yayınevine göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikte, çeviri uzmanlığı ile aktivizm alanındaki faaliyetlerini birleştiren, bu sayede feminist yayıncılık alanında pay sahibi olan çevirmen/aktivistlerin en faal oldukları yayınevlerinin Metis Yayınları, Sel Yayıncılık ve Otonom Yayıncılık olduğu görülmektedir. Bu durum, yayınevlerinin, faillerin çeviri uzmanlığına dayalı kültürel sermayesi ile feminist aktivizm alanındaki toplumsal sermayesi üzerinden ekonomik ve sembolik sermaye istenci ile de koşutluk gösterir. Nitekim, üç yayınevi ile ilişki kuran failler de sosyal bilimlerin alt dallarında birden çok çeviri yapmış ve LGBTİQ+ hareketin Türkiye’deki entelektüel gelişimine destek sağlamıştır. Kültürel ve toplumsal sermayeleri karşılığında, failler de yayınevlerinin kültürel yayıncılık alanındaki konumu üzerinden sembolik sermaye edinmiştir. Bu hususta, faillerin yayınevleri ile ilişki kurduktan sonra çevirdikleri eserlerin sayıca artış göstermesi sembolik sermaye kazanımını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, Türkiye’de feminist yayıncılık alanında farklı çevirmen profilleri ile yayınevleri arasında farklı sermaye türleri üzerinden ilişkiler kurulduğu, bu ilişkiler üzerinde faillerin profili, yayınevlerinin politikaları, kuruluş hedefi, yayın sayısı, yayın içeriği gibi unsurların etkilerinin olduğu net bir biçimde görülmüştür.

Bu hususta, çalışmanın bu kısmında, bütüncedeki eserleri çeviren faillere yöneltilen sorulardan hareketle, feminist yayıncılık alanı altındaki çeviri faaliyetinde pay sahibi olan faillerin yatkınlıkları, feminist terim ve terimce kullanımına yaklaşımları ile feminist bakış açıları çözümlenecektir.

3.2.3.1.2. Yatkınlıklar

Feminist yayıncılık alanındaki çeviri faaliyetleri, feminist literatürün yaygınlaşmasına ve feminist terimlerin dolaşımına katkılarda bulunmaktadır. Feminist literatürün zenginleşmesi, yalnızca feminist kuramı odağına alan özgün eserlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlık kazanması ile değil, ülke dışından eserlerin de erek dil dizgesinde dolaşıma girmesi ile yakından bağlantılıdır. Bu açıdan, yayıncılık alanına hâkim olan *doxa*'nın belirlenmesi, feminist kuram eserlerinin dolaşımına doğrudan etki eden sermaye istencine dayalı ilişkiselliklerin anlaşılması için de güçlü bir altlık sunar.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde yöneltilen feminist literatür uzmanlığı (üçüncü soru), yazılı çevirideki uzmanlık alanları (ikinci soru), feminist bakış açısı (dokuzuncu soru), toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımı (sekizinci soru) ve yayınevi seçim ölçütleri (birinci soru) ile ilişkili sorular yatkınlıkları anlamaya yöneliktir.

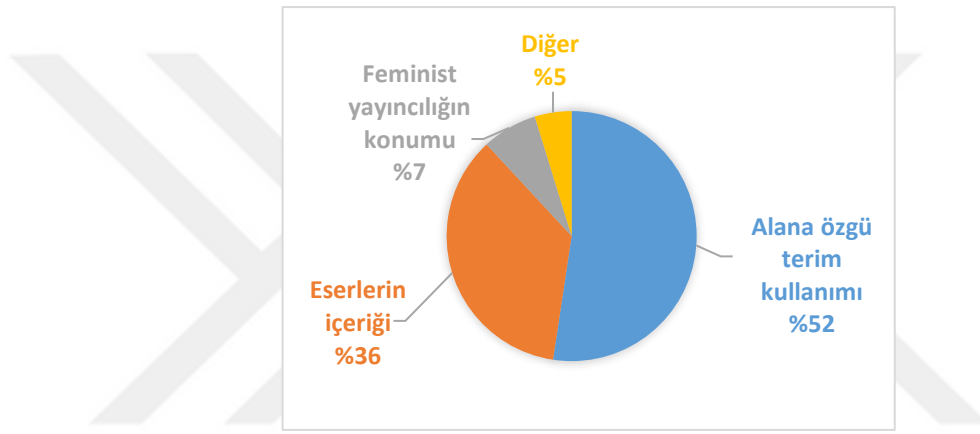
Çalışmanın ana sorunsalı, faillerin yatkınlıklarının ve alan içerisindeki sermaye dağıtımının feminist terminoloji inşası üzerindeki etkilerinin belirlenmesi olduğundan, faillerin yatkınlıklarına ilişkin incelemenin merkezine, feminist literatür çevirisinin uzmanlık alanı olup olmadığına ilişkin görüşleri tespit etme amacına hizmet eden üçüncü soru yerleştirilmiştir.

Üçüncü soru, feminist yayıncılık alanındaki çeviri faaliyetinde merkezde konumlanan feminist literatürün çevirisine en fazla etki eden unsurları çözümlenmeye yöneliktir. İki aşamalı olarak yapılandırılan soruda, feminist literatür çevirisini bir uzmanlık alanı olarak gören faillerden bir veya birden fazla seçeneği tercih etmeleri istenmiştir. Üç (3) fail dışında, faillerin geri kalanı (37 fail), feminist literatür çevirisini bir uzmanlık alanı olarak tanımladığını belirtmiştir.³⁴⁶ Bu hususta, bu kısımda yer verilen

³⁴⁶ Üçüncü soruyu yanıtlayan on yedi (17) fail, alana özgü terim kullanımı; on bir (11) fail, eserlerin içeriği; dört (4) fail, eserlerin içeriği ve alana özgü terim kullanımı; iki (2) fail, feminist yayıncılığın

çözümleme, feminist literatürü uzmanlık alanı olarak gören, dolayısıyla erek dizgede feminist terimlerin yolculuğuna etki ettiğini kabul eden faillerin yatkınlıklarına ve yayınevleri ile kurdukları ilişkilere odaklanmaktadır. Feminist literatür çevirisinin uzmanlık alanı olarak görülmesine etki eden unsurların oransal olarak dağılımı şu şekildedir:

Grafik 3.15. Feminist literatür çevirisinin bir uzmanlık alanı olarak görülmesine etki eden unsurların oransal dağılımı.

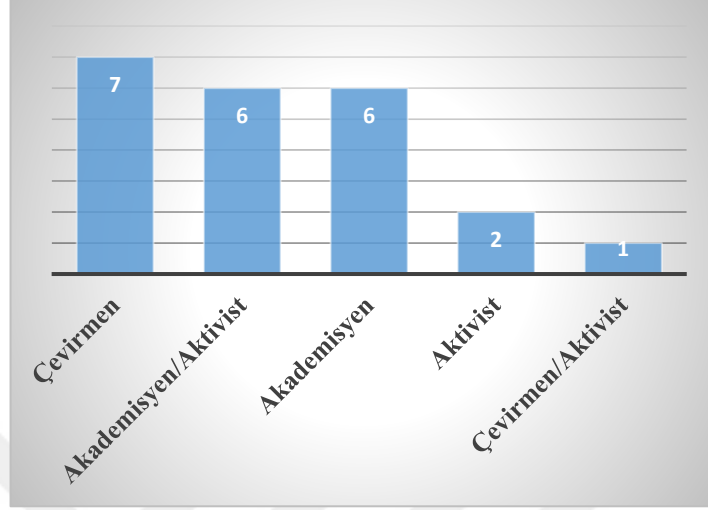

Yukarıdaki grafikte, alana özgü terim kullanımı seçeneğinin, feminist literatürün bir uzmanlık alanı olarak görülmesine en fazla etki eden unsur olduğu fark edilmektedir. Eserlerin içeriği seçeneği oransal olarak onu takip ederken, feminist yayıncılığın konumu ise en az etki eden unsur olarak konumlandırılmaktadır.

Alana özgü terim kullanımı, feminist düşüncenin erek dil ve kültür dizgesine nüfuz etmesi ve feminist kuram eserlerinin erek okur kitlesi tarafından alınması üzerinde doğrudan etkiye sahiptir. Bu hususta, faillerin uzmanlık alanları ile feminist kurama ilişkin arka plan bilgilerinin, feminist terimlerin anlam evreninin korunarak erek dile aktarımında ve yaygınlaşıp yerleşik hale gelmesinde etkili olduğu söylenebilir. Alana özgü terim kullanımını feminist literatür çevirisinin merkezine yerleştiren faillerin profillerinin dağılımı şu şekildedir:

konumu; bir (1) fail, feminist yayıncılığın konumu ve alana özgü terim kullanımı; iki (2) fail, diğer seçeneklerini işaretlemiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen iki (2) failin ise herhangi bir yorumda bulunmadıkları görülmüştür.

Grafik 3.16. Alana özgü terim kullanımı seçeneğinin fail profiline göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikte, alana özgü terim kullanımı seçeneğini en fazla tercih eden faillerin, çevirmen profilinde olduğu, akademisyen/aktivistlerin ve akademisyenlerin ikinci sırada yer aldığı, sırasıyla aktivist ve çevirmen/aktivistlerin ise en az paya sahip olan failer oldukları görülmektedir.

Çevirmen profiliyle alanda pay sahibi olan (7 fail) failer incelendiğinde,³⁴⁷ feminist kuram (2 fail), felsefe (2 fail), edebiyat (2 fail), sosyoloji (1 fail) alanlarında çeviriler yaptıkları tespit edilmiştir. Faillerin dördü (4) sosyal bilimler metinleri çevirisinde uzmanken, iki (2) fail, sanat/edebiyat alanlarında, bir fail (1) ise hem sosyal bilimler hem de sanat/edebiyat alanlarında uzmandır. Bu bakımdan, çevirmen profilindeki failer arasında sosyal bilimler uzmanlığının ağırlıkta olduğu söylenebilir. Sanat/edebiyat alanında çeviriler yapan failerin (2 fail) çeviri sayısının son derece sınırlı olduğu, sosyal bilimler alanında uzmanlaşan failerden üçünün on beşin (15) üzerinde esere çevirmen olarak imza attıkları görülmüştür. Bu da sosyal bilimler alanında uzman çevirmenlerin alanda daha fazla temsiliyeti olduğunu akla getirir.

Altı (6) fail, feminist bakış açısına sahip olduğunu belirtirken, bir (1) fail, “feminist değil, hümanist bir bakış açısıyla hayatı algıladığının” altını çizmiştir. Feminist bakış

³⁴⁷ Faillerin uzmanlık alanıyla ilgili verilerde, ikinci soru; feminist bakış açısıyla ilgili verilerde, dokuzuncu soru; toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımları ile ilgili ölçütlerin ele alındığı verilerde sekizinci soru; yayınevi seçim ölçütleri ile ilgili verilerde birinci soruya verilen yanıtlar temel alınmıştır.

açısına sahip olan failler arasında kesişimsel feminist düşünce ağırlıktadır. Bu açıdan, faillerin çoğunun (4 fail) feminizm algısının, güncel siyasetle de koşutluk gösterdiği açıktır. Feminist bakış açısına sahip olmadığını ifade eden fail, toplumsal cinsiyet etiği ile ilişkili sekizinci soruyu yanıtlamamıştır. Bu açıdan, söz konusu failin iki alandaki yatkınlıkları örtüşmektedir.

Ancak tüm faillerin feminist bakış açıları ile toplumsal cinsiyet etiğine ilişkin yaklaşımları arasında koşutluk olduğu söylenemez.³⁴⁸ Toplumsal cinsiyet etiği ile ilgili yaklaşımlarında, iki (2) fail, şeffaflık; iki (2) fail doğruluk; bir (1) fail, hem doğruluk hem de şeffaflık ölçütlerini temel almaktadır. Şeffaflık ve doğruluk ölçütlerinin öne çıkarılışı, çevirmenlerin etik kavramına bakışının dilsel aktarım düzeyiyle sınırlı kaldığını ortaya koyar.

Faillerin yayınevi seçimindeki motivasyonları da homojen bir dağılım göstermez. İki (2) fail, yayın politikaları ve sözleşme koşulları, iki (2) fail yayın politikaları, bir (1) fail ücret seçeneklerini seçmiştir. İki (2) fail ise diğer seçeneğini tercih edip herhangi bir yorumda bulunmamıştır. Kendini feminist yerine hümanist olarak tanımlayan failin alandaki yatkınlıkları da dahil, ilişkilerde yayın politikalarının belirleyici olduğu söylenebilir. Nitekim, faillerin en fazla ilişki kurduğu yayınevinin (2 fail) Sel Yayıncılık oluşu, failler arasında Sel Yayıncılık'ın feminist yayıncılık alanındaki toplumsal ve ekonomik sermayesine dayalı sembolik sermaye istencinin ağır bastığını ortaya koyar. Yayınevi-fail ilişkisi ise çevirmen faillerin çeviri deneyimine dayalı kültürel sermayesi üzerinden şekillendirilmektedir.

Akademisyen/aktivist faillerin (6 fail) profilleri incelendiğinde, faillerin tamamının, feminist kuram (3 fail), siyaset bilimi (1 fail), sosyoloji (1 fail) gibi alt dallarda ve felsefe (1 fail) alanında feminist kuramla ilişkili çeviriler yaptıkları ve iletişim (2 fail), kadın çalışmaları (2 fail), antropoloji (1 fail), eğitim (1 fail) disiplinlerinde akademik faaliyetlerde buldukları tespit edilmiştir. Ayrıca feminist mücadeleyle (4 fail) ve LGBTİQ+ hareketle (2 fail) bağlantılı popüler ve akademik dergilerde aktivist olarak faal oldukları görülmektedir. Bu açıdan, akademisyen/aktivist faillerin hem feminist

³⁴⁸ Bu veri, sekizinci soruya verilen yanıtlara dayanır.

kuram alanında akademik çalışma ve çevirilerine dayalı kültürel sermayeleri hem de feminist aktivist olarak sahip oldukları toplumsal sermayeleri ile feminist yayıncılık alanında temsil edildikleri söylenebilir.

Akademisyen/aktivist faillerin tamamı, feminist bakış açısına sahip olduğunu ifade ederken, “feminizmin kendileri için yaşam biçimi haline geldiğini” vurgulamıştır. Faillerden biri, feminist bakış açısını, “feminist olmanın kendisi için bir ideal değil, bir gündelik çaba ve süregiden bir gelişim demek” şeklinde açıklarken, bir fail de feminizmin “kendini, hayatı ve dünyayı açıklama ve anlamasına yardımcı olan kavramsal araçlardan bir kısmını sunduğunu” belirtmiştir. Kısmi nesnellik (3 fail), doğruluk (2 fail) ve şeffaflık (1 fail) ekseninde gelişen toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımları faillerin tamamının (6 fail) yayın politikaları temelinde yayınevleri ile ilişki kurmasına da temel oluşturmuştur. Nitekim, İletişim Yayınları (3 fail), Ayizi Kitap (2 fail) ve Otonom Yayıncılık ile ilişki kurmaları, faillerin kültürel ve toplumsal sermayelerine dayalı sembolik sermaye istencinin yansımasıdır. İletişim Yayınları 1980-2020 yılları arasında yayımlanan feminist eser sayısı ve konu alanı çeşitliliği ile, Ayizi Kitap doğrudan feminist yayıncılık yapan bir yayınevi olarak kuruluş hedefiyle ve Otonom Yayıncılık ise sınırlı bir uzman okur kitlesine hitap eden felsefe alanındaki özgün ve çeviri eserleriyle feminist yayıncılık alanında sembolik sermayeye sahiptir. Bu açıdan, fail-yayınevi ilişkisinin, faillerin yatkınlıkları üzerinden şekillendiği söylenebilir.

Akademisyen faillerin (6 fail) profilleri incelendiğinde, faillerin tamamının, siyaset bilimi (2 fail), felsefe (1 fail), feminist kuram (1 fail) ve psikoloji (1 fail) alanlarında çeviriler yaptıkları ve sahne sanatları, sosyoloji, yabancı dil, psikiyatri, siyaset bilimi ve felsefe alanlarında feminist bilgi üretimine katkıda buldukları görülmüştür. Bu açıdan, sosyal bilimler (5 fail) ile sosyal bilimler/ ve sanat/edebiyat (1 fail) alanlarında çevirilerde uzmanlaştıkları söylenebilir. Hem çeviri deneyimine hem de akademik bilgi üretimine yaptıkları katkılarla feminist yayıncılık alanında kültürel sermayeleri ile temsil edilirler.

Ancak faillerin tamamı, feminist bakış açısını benimsememiştir. Feminist bakış açısını benimsemediğini belirten iki (2) fail, herhangi bir açıklamada bulunmazken, faillerin

biri “kendine Şu anda tam anlamıyla feminist diyemediğini, ancak bir kadın olarak yaşadığı ülke içerisinde feminist bir bakış açısına sahip olduğunu düşündüğünü” belirtmiştir. Feminist bakış açısını benimsemeyen faillerin (2 fail) toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımında Şeffaflık (1 fail) ve doğruluk (2 fail) ölçütlerinin ağır basması Şaşırtıcı değildir. İki (2) failin biri Sel Yayıncılık, diğer de Ayrıntı Yayınları ile ilişki içindedir. Bu açıdan, faillerin kültürel sermayelerine dayalı ekonomik ve sembolik sermaye kazanma istencinin ağır bastığı söylenebilir.

Buna karşılık, kendilerini feminist olarak konumlandıran faillerin kısmi nesnellik (2 fail) ve politik doğruculuk (1 fail) kavramlarını temel alan bir yaklaşım geliştirdikleri görülmektedir. Kısmi nesnellik, özdüşünmselliğe dayalı bir yaklaşımı beraberinde getirdiğinden, iki (2) fail tarafından benimsenen feminist bakış açısını tamamlayıcı bir niteliktedir. İki (2) fail, yayınevi ile ilişkilerine etki eden unsurlara dair yorumda bulunmazken, dört (4) failin ilişkisinde yayın politikaları belirleyici olmuştur. Nitekim dört (4) failin BGST, Otonom, Metis ve Güldünya Yayınları’nda çevirmen olarak yer alması, yayınevlerinin alandaki konumu üzerinden sembolik sermayeye sahip olma istencinin bir yansımasıdır. Bunun karşılığında, dört (4) yayınevi de faillerin kültürel sermayesini araŐsallaŐtırmaktadır.

Aktivist faillerin (2 fail) profilleri incelendiğinde, faillerin ikisinin de sosyal bilimlerin alt dallarında uzmanlaştıkları fark edilmektedir. Faillerden biri, sağlık, sosyoloji, antropoloji, psikoloji alanlarında dokuz (9) çeviriye sahipken, diğer fail, feminist kuram ve edebiyat alanlarında beş (5) üzeri çeviriye sahiptir. Her iki fail de döneminin feminist düşünceyle ilişkili dergilerinde aktivist olarak yer almış ve bunun üzerinden toplumsal sermayeye sahip olmuştur. Bu açıdan, yayıncılık alanında feminist aktivist kimlikleri aracılığıyla daha fazla temsiliyet kazandıkları söylenebilir.

İki fail de kendisini feminist olarak tanımlarken, alanda dokuz (9) çeviri ile temsil edilen fail, kısmi nesnellik ölçütüne, alanda beş (5) çeviri ile temsil edilen fail ise kısmi nesnellik ve Şeffaflık ölçütlerine bağlı kaldığını belirtmiştir. Bu açıdan, iki failin de özdüşünmselliğe dayalı konumlandırmaya daha çok önem verdikleri, beş (5) çeviri ile feminist yayıncılık alanına katkıda bulunan failin, çeviri sürecinde dilsel kaygılarını da öne çıkardığı fark edilmektedir. Kısmi nesnellik ve Şeffaflık ölçütlerinin ağırlığı,

faillerin yayınevi politikalarını öne çıkarmalarına yol açmıştır. Nitekim, faillerden birinin Ayizi Kitap, diğerinin de Kadın Çevresi Yayınları ile ilişkili oluşu, alanın paydaşı olarak kısmi nesnellığe dayalı bir seçim süreci izlediklerini ortaya koyar. Hem Ayizi Kitap hem de Kadın Çevresi Yayınları doğrudan feminist yayıncılık ile alanda var olan yayınevleri olduğundan, faillerin etik ve feminist bakış açıları bağlamında bir türden bir yatkınlık sergilemesi şaşırtıcı değildir.

Çevirmen/aktivist olarak alanda pay sahibi olan fail ise sosyal bilimler alanında çevirilerde uzmandır ve tamamı felsefe alanında olan kitap çevirileriyle ve LGBTİQ+ hareket ile ilişkili yayınlarda yaptığı çevirilerle alanda aktivist olarak hem toplumsal hem de kültürel sermayeye sahiptir. Feminist bakış açısının temelinde, “patriyarkal, heteroseksist ve cinsiyetçi egemenliğin zulmüne maruz kalanlar” ile dayanışma güdüsü yatar. Bu açıdan, kesişimsel bir bakış açısına sahip olduğu açıktır. Bu yaklaşımı, toplumsal cinsiyet etiği ile ilgili düşüncelerine de yansımış ve fail, kısmi nesnellığe dayalı bir konumlanma içerisine girmiştir. Bu bağlamda, failin, kendisini hem aktivist hem de çevirmen olarak alanın parçası olarak gördüğünün göstergesidir. Nitekim, feminist bakış açısı, toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımı ile alan uzmanlığı bir araya geldiğinde, fail ile Otonom Yayıncılık arasında kurulan ilişkiselliği açıklamak kolaylaşır. Otonom Yayıncılık, feminist felsefe yayıncılığında Türkiye’de önemli oranda toplumsal sermayeye sahip olduğundan, failin çevirmen/aktivist kimliğine dayalı kültürel ve toplumsal sermayesi üzerinden onunla ilişkilmesi son derece olağandır. Fail, yayınevinin toplumsal sermayesine dayalı sembolik sermayesini kullanarak yayıncılık alanında daha fazla sembolik sermaye edinme peşindedir. Bu da yayınevi ile fail arasındaki ilişkinin toplumsal sermaye üzerinden kurulduğunu kanıtlar niteliktedir.

Eserlerin içeriği seçeneği ise, feminist eserlerin konu alanı ile faillerin arka plan bilgisi arasındaki ilişkiselliği temel almaktadır. Feminist kuram eserlerinde tartışmaya açılan konular, feminist düşünceyle ilişkili arka plan bilgisi gerektirir. Bu da feminist literatür odağında yürütülen çeviriyi bir tür uzmanlığa dönüştürecektir. Bu seçeneği toplamda on beş (15) failin işaretlediği görülmüştür. Faillerin yedisi (7) çevirmen, dördü (4)

akademisyen, ikisi (2) akademisyen/aktivist, ikisi (2) ise aktivist profiline sahiptir. Çevirmen/aktivist profilindeki faillerin bu seçeneği işaretlemedikleri tespit edilmiştir.

Çevirmen profilindeki failler (7 fail) incelendiğinde, dört (4) failin sosyal bilimler alanında, bir (1) failin sosyal bilimler ve sanat/edebiyat alanlarında, bir (1) failin sosyal bilimler, fen bilimleri ve sanat/edebiyat alanlarında, bir (1) failin de dört alanda da uzmanlaştığı görülmektedir. Sosyal bilimler alanında uzmanlaşan faillerin tamamı, on beşin (15) üzerinde çeviriyle yayıncılık alanında temsil edilmekte, ağırlıklı olarak siyaset bilimi, felsefe, sosyoloji konu alanlarında çeviriler yapmaktadır. Bu bakımdan, dört failin de kültürel sermayeye dayalı sembolik sermayeleri ile alanda yer aldıkları söylenebilir.

Dört failin üçü (3) feminist bakış açısı benimsediklerini belirtirken, faillerin biri (1) bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Feminist bakış açısı benimseyenler arasında cinsel fark feminizmi öne çıkar. Cinsel fark feminizmi, toplumsal cinsiyete göre ayrımcılık mekanizmaları ile eşitsizliğin ortadan kaldırılmasına odaklandığından, merkezine kadınları yerleştirir; bu anlamda, atanmış cinsiyet yerine LGBTİQ+ cinsel kimlikleri ile cinsel yönelimleri ile de dayanışma içinde olan kesişimsel feminizm ile farklı bir kapsama sahiptir. Bundan ötürü, faillerin bakış açısı ile güncel feminist düşünceler arasında farklar olduğu gözlemlenmektedir.

Bakış açısındaki farklılıklar, toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımlarındaki farklılara da zemin hazırlamış ve eğilimlerin doğruluk ve şeffaflık temelinde gelişmesine yol açmıştır. Ancak yayınevi seçiminde failler ortaklaşmıştır. Faillerin biri (1) yayın politikaları ve sözleşme koşulları, diğer üçü (3) yayın politikaları seçeneğini seçmiştir. Çevirmenlerin çoğunun (3 fail) Otonom Yayıncılık ile ilişkili oluşu, yayınevının feminist felsefe konu alanında yayımladığı eserlerle elde ettiği toplumsal sermayesine dayalı sembolik sermaye kazanımının temelinde yer aldığını ortaya koyar. Bunun karşılığında yayınevi de çevirmenlerin kültürel sermayesinden faydalanmaktadır. Bu açıdan, fail ile yayınevi arasındaki ilişkinin faillerin kültürel sermayeye dayalı sembolik sermaye istenci üzerinden şekillendiği söylenebilir.

Akademisyen profilindeki failler (4 fail) incelendiğinde, siyaset bilimi (1 fail), Çeviribilim (1 fail), iletişim (1 fail), felsefe (1 fail) alanlarında akademik faaliyetlerde buldukları ve siyaset bilimi, felsefe ve feminist kuram ağırlıklı eserleri erek dile çevirdikleri görülmektedir. Faillerin tamamı sosyal bilimler alanında hem çeviri hem de akademik anlamda uzmanlaşmıştır. Biri hariç hepsi, kendini feminist olarak tanımlamakta, cinsiyet eşitliğini temel alan bir bakış açısını benimsediklerinin altını çizmiştir. Bu durum, toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımlarına da yansımıştır. Faillerin tamamı, metinsel ve dilsel düzeyde eşdeğerlik ile daha fazla ilişkili olan şeffaflık ve doğruluk kavramlarına dayalı bir etik anlayışı geliştirmiştir. Feminist bakış açıları ve etik eğilimleri, faillerin üçünün (3) yayın politikaları seçeneğini tercih etmelerinin altında yatan temel nedendir. Nitekim, Sel Yayıncılık ile ilişkili olan akademisyen faillerin çoğunluk oluşu, fail ile yayınevi arasındaki ilişkilerin kültürel sermayeye dayandığının net bir göstergesidir.

Akademisyen/aktivist profilindeki failler (2 fail) incelendiğinde, bir (1) failin kadın çalışmaları, bir (1) failin de iletişim alanında akademik çalışmalar yürüttükleri ve erek kültür dizgesinde feminist aktivizm yapan platformlarda ve yayınlarda yer aldıkları görülmektedir. İki (2) fail de edebiyat ve sosyoloji ağırlıklı çeviriler yapmış ve sosyal bilimlerle ilişkili alt dallarda hem çevirmen hem de akademisyen olarak yer almıştır. Bu açıdan, alanda kültürel ve toplumsal sermayeleri ile temsil edildikleri söylenebilir. İletişim alanında akademik çalışmalar yapan fail, eşitlik temelli bir feminist bakış açısını sahiplenmiş ve kısmi nesnellik merkezinde bir etik yaklaşımı geliştirmiştir. Bu açıdan, özdeşünümsellik eğiliminin daha fazla olduğu söylenebilir. Kadın çalışmaları alanında çalışan fail ise feminist bakış açısının bütün çeviri kararlarının altında yattığını, bu hususta, şeffaflık ölçütüne öncelik verdiğini belirtmiştir. Bu anlamda, eşitlik temelli bakış açısını dilsel olarak yansıtmaya eğiliminin daha ağır bastığı fark edilmektedir.

İki (2) fail de yayın politikalarının yayınevi seçiminde temel odakları olduğuna dikkat çekmiştir. Bu durum, faillerin İletişim Yayınları ve Ayizi Kitap ile ilişkili oluşunu da açıklığa kavuşturur. Nitekim, İletişim Yayınları da Ayizi Kitap da feminist yayıncılık alanında toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermayeye sahiptir. Bundan hareketle,

failler ile yayınevleri arasındaki ilişkilerin faillerin feminist aktivizm alanında edindikleri toplumsal sermaye etrafında şekillendirildiği açıktır.

Aktivist profilindeki failler (2 fail) incelendiğinde, çoğunlukla siyaset bilimi ve felsefe ile ilişkili çeviriler yaptıkları ve kadın hakları ve göçmen aktivizmi konusunda aktivist çalışmalarda buldukları görülmektedir. Göçmen aktivizmi yapan fail, kesişimsel feminizme yakındır ve kısmi nesnellik ölçütünün toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımının da merkezinde yer aldığını belirtir. Bu açıdan, özdüşünümsellik eğiliminin güçlü olduğu söylenebilir. Yayınevi seçiminde ücret seçeneğini tercih etmesi, çevirmen emeğini merkeze yerleştiren bir yaklaşım izlediğinin göstergesidir. Nitekim, Otonom Yayıncılık ile çalışma kararının altında yatan da budur. Otonom Yayıncılık, felsefe alanındaki çeviri ve özgün yayınları ile feminist yayıncılıkta toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermayeye sahiptir. Bu açıdan, ekonomik sermayesi de geniştir. Çevirmen ile yayınevi arasındaki ilişkinin de toplumsal sermayeye dayalı ekonomik sermaye kazanımı ekseninde geliştiği söylenebilir. Kadın hakları konusunda aktivist çalışmalar yürüten fail ise, eşitlik temelli bir feminist bakış açısı geliştirmiştir ve doğruluk ekseninde toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımını benimsemiştir. Bu açıdan, eşitlik temelli bakış açısını dilsel olarak metne yansıtmaya öncelik verdiği söylenebilir. Nitekim yayın politikaları temelinde Ayizi Kitap ile çalışması, eşitlik temelli görüşlerinin somut bir yansıması sayılabilir.

Sonuç olarak, çevirmen olarak yayıncılık alanında pay sahibi olan faillerin, uzmanlık alanından toplumsal cinsiyet etiğine, feminist bakış açısından yayınevi seçimine kadar birçok alanda yatkınlıklarının birbiriyle ilişkisellik taşıdığı görülmüştür. Dolayısıyla faillerin yatkınlıklarının alandaki sermaye dağıtımı ve mücadeleler üzerinde doğrudan etkili olduğu sonucuna ulaşılabılır. Bir sonraki başlıkta, faillerin yatkınlıkları ile terim çevirisi stratejileri arasındaki ilişkiler ele alınacak ve terimce kullanımı ile söz konusu stratejiler arasındaki ilişkisellikler tartışmaya açılacaktır.

3.2.3.1.3. Terim Çevirisi Stratejileri ve Terimce Kullanımı

Feminist terimlere uygulanan çevirisi stratejileri ve terimce kullanımı ile feminist terimlerin yolculuğu arasındaki ilişkisellikleri odağına alan çözümlenimin, faillerin

yatkınlıkları arasında farklılığa yol açan alana özgü terim kullanımı ile eserlerin içeriği ekseninde yapılmasına karar verilmiştir. Bu hususta, terimce kaynakları (dördüncü soru), kişisel terimce kullanımı (altıncı soru), güncelleme ölçütleri (yedinci soru) ve terim çevirisi stratejileri (beşinci soru) sırasıyla incelenecek ve faillerin terim çevirisi stratejileri ve terimce kullanımı eğilimleri değerlendirilecektir.

Feminist literatür uzmanlığında alana özgü terim kullanımı kıstasını temel alan yirmi üç failin yirmisi (20) terimce kullandığını belirtirken, yalnızca üçü (3) çeviri sürecinde herhangi bir terimceye başvurmadığının altını çizmiştir. Terimce kullanan failer (20 fail) arasında hem koşul metinlere hem de alan uzmanlarına başvurma eğilimi fazla olsa da, metinsel kaynaklardan (sözlükler, konu alanıyla ilişkili makaleler, vb.) yararlanma tercihi ağır basar. Bu açıdan, alan uzmanları yerine, metinsel kaynakların terimce kullanımında daha fazla yer kapladığı söylenebilir. Terimce kullanan failerin yarısından fazlası (16 fail) terimceyi terimin içerik ve anlamındaki değişimleri temel alarak güncellediklerini belirtirken, feminist literatürü ve feminist gündemin gidişatını göz önünde tuttıklarını (11 fail) eklemiştir. Bu açıdan, terimce güncellemesine en fazla etki eden unsurun feminist gündem olduğu fark edilmektedir. Bu da, terimlerin yalnızca dilsel nitelikleriyle sınırlı olarak ele alınmadığının, toplumsal bağlamlarının da dikkate alındığının göstergesidir. Nitekim, terim çevirisinde yaygın kullanımı seçme ve yeni karşılıklar bulma stratejileri, sekiz (8) fail tarafından kullanılmakta; feminist düşüncelerin erek dil ve kültür dizgesinde yayılmasına ve yeni tartışmaların gündeme gelmesine aracılık etme misyonu ön plana çıkmaktadır. Söz konusu tercih, feminist gündemle ilişkili tartışmaların feminist terimler yoluyla erek dil ve kültür dizgesine taşınmasına öncelik verildiğini açık bir biçimde ortaya koyar. Bu açıdan, içerik/anlama dayalı yaygın kullanımı seçme ve yeni karşılık bulma stratejilerinin, feminist yayıncılık alanında toplumsal sermaye ile temsil edilen Otonom Yayıncılık, Ayizi Kitap, İletişim Yayınları, Sel Yayıncılık, Güldünya Yayınları tarafından benimsenen yayın politikaları bağlamında elzem olduğu açıktır.

Feminist literatür uzmanlığında eserlerin içeriğini temel alan faillerin tamamı (15 fail) feminist terimce kullandığını belirtmiştir. Bu türden bir eğilime sahip olan faillerin on ikisi (12) arasında koşul metinleri inceleme eğiliminin ağır bastığı görülmektedir. Bu

durum, içerik/anlam odaklı terimce oluşturma yaklaşımının temelinde yer alır. Faillerin büyük kısmı (13 fail) terimce kullanımında feminist literatür ve gündemi merkez almakta, feminist terim çevirisinde yaygın kullanımı seçme ve ödünçleme stratejilerine başvurmaktadır. Bu açıdan, erek dil ve kültür dizgesine yeni tartışmaların taşınmasına öncelik verildiği söylenebilir. Nitekim, Otonom Yayıncılık (3 fail), İletişim Yayınları (3 fail), Sel Yayıncılık (2 fail), Ayizi Kitap (2 fail) bünyesindeki çevirmenlerin bu türden bir eğilim sergiledikleri görülmüştür. İçerik/anlama dayalı yaygın kullanımı seçme ve ödünçleme stratejilerinin öne çıkarılması, toplumsal sermayeleri ile feminist yayıncılık alanında merkezi bir konum elde eden yukarıdaki yayınevlerinin yayın politikaları açısından tamamlayıcıdır.

Sonuç olarak, yayınevleri ile failler arasında yatkınlıklar ve sermaye dağıtımı ekseninde kurulan ilişkilerin terim çevirisi stratejileri ve terimce kullanımı üzerinde de etkiye sahip olduğu, bu durumda ortaya çıkan ilişkiselliklerin, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğunu doğrudan etkileme potansiyeli taşıdığı çıkarımını yapmak mümkündür.

3.2.3.2. Bütüncedeki Eserlerin Editörleri

1980-2020 yılları arasında Türkiye’de feminist yayıncılık alanında çeviri faaliyetleri aracılığıyla feminist terimlerin yolculuğunu odağına alan bu çalışma bağlamında, feminist terminoloji inşasına editör/yayına hazırlayan olarak katkıda bulunan on dört (14) fail ile görüşülmüştür.

Editör olarak alanda pay sahibi olan faillere yöneltilen sorularda, eser seçimi ölçütleri, çevirmen seçimi ölçütleri, alan uzmanı editörlerin varlığı ve editör seçim ölçütleri, ortak terimce kullanımı, terimce oluşturulurken dikkate alınan ölçütler, yayınevinin çeviri ve toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımı ve feminist bakış açısı ile ilişkili konular ele alınmıştır.³⁴⁹

Yöneltilen birinci soru, çevrilecek eserlerin seçiminde etkili olan ölçütleri belirleme amacını taşımaktadır. **Kadın araştırmaları dizisi için çevrilecek eserleri seçerken**

³⁴⁹ Editörlere yöneltilen soruları EK-4’te görebilirsiniz.

aşağıdakilerden hangisinin belirleyici olduğunu düşünüyorsunuz? şeklinde yapılandırılan soru, **popülerlik** (A şıkkı), **içerik** (B şıkkı), **alana katkı** (C şıkkı), **feminist gündem** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. İçerik, alana katkı ve feminist gündem seçenekleri toplumsal sermaye istenci, popülerlik seçeneği ise doğrudan ekonomik sermaye kazanımı ile ilişkilidir. Diğer seçeneğinde de eser seçimiyle ilişkili diğer unsurların ele alınması beklenmektedir.

İkinci soru, eserleri çevirecek çevirmenlerin seçimine etki eden ölçütleri belirleme amacını taşımaktadır. **Çevirmen seçiminde aşağıdakilerden hangisinin belirleyici olduğunu düşünüyorsunuz?** şeklinde yapılandırılan soru, **uzmanlık** (A şıkkı), **cinsiyet** (B şıkkı), **eğitim düzeyi** (C şıkkı), **siyasal ideoloji** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. Uzmanlık ve eğitim düzeyi kültürel sermaye, cinsiyet ve siyasal ideoloji toplumsal sermaye ile ilişkilidir. Diğer seçeneğinde ise çevirmen seçimiyle ilişkili diğer unsurların ele alınması beklenmektedir.

Üçüncü soru, yayınevindeki alan uzmanı editörlerin varlığından hareketle, editör seçim kriterlerini ortaya çıkarma amacına hizmet eder. **Konu ve alan bilgisi açısından çevirmenin kararlarını gözden geçiren uzman editörlerle çalışıyor musunuz? Yanıtınız evet ise, uzmanlık ölçütünü nasıl tanımlayabilirsiniz?** şeklinde yapılandırılan soru, **akademisyen** (A şıkkı), **aynı yazar/konu alanında çalışmış editör/çevirmen** (B şıkkı), **aktivist** (C şıkkı), **STK çalışanı/gönüllüsü** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. Akademisyen ve aynı yazar/konu alanında çalışmış editör/çevirmen seçenekleri kültürel sermaye, aktivist ve STK çalışanı/gönüllüsü seçenekleri ise toplumsal sermaye ile ilişkilidir. Diğer seçeneğinde ise editör seçimiyle ilişkili diğer unsurların ele alınması beklenmektedir.

Dördüncü soru, yayınevi tarafından yayımlanan çevirilerde ortak terimce kullanılıp kullanılmamasından hareketle, terimce hazırlanmasında hangi ölçütlerin temel alındığını ortaya koyma amacı taşır. Soru, **Çevirmenlerinize, alan terimleri ve jargonunu içeren bir terimce sunuyor musunuz? Yanıtınız evet ise, terimcenizin ne kadar zamanda ve nasıl hazırlandığı ile ilgili bir bilgi verebilir misiniz?** şeklinde açık uçlu olarak yapılandırılmıştır.

Beşinci soru, dördüncü sorunun devamı niteliğindedir. Bir önceki soruya “Evet” yanıtı veren editörlerin yayınevi bünyesinde dikkate alınan terimce oluşturma ölçütlerine ilişkin bir veya birden fazla seçeneği işaretlemesi istenmiştir. **Bir önceki soruya yanıtınız evet ise, terimce oluşturulurken aşağıdaki ölçütlerden hangilerinin gözetildiğini söyleyebilirsiniz?** şeklinde yapılandırılan soru, **yaygınlık** (A şıkkı), **feminist literatürdeki değişimler** (B şıkkı), **dilsel tutarlılık** (C şıkkı), **yayın politikaları** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. Seçeneklerin tamamı yayınevinin yayıncılık alanında toplumsal sermaye istenci ile ilişkili olsa da, feminist literatürdeki değişimlerin ve yayın politikalarının toplumsal sermayeye dayalı ekonomik ve sembolik sermaye kazandırma potansiyeli, dilsel tutarlılık ve yaygınlık ölçütlerine oranla daha fazladır. Bu hususta, incelemenin, sermaye dağıtımına etki eden unsurların oransal dağılımına dayandırılması planlanmaktadır.

Altıncı soru, yayınevinin toplumsal cinsiyet etiği ile ilişkili ilkeleri benimseyip benimsememesinden hareketle, etik ilkelerin seçiminde hangi ölçütlerin belirleyici olduğunu tespit etme amacını taşır. **Kadın araştırmaları ile ilgili yayınlarınızda toplumsal cinsiyet etiğiyle bağlantılı ayrımcılık karşıtı ilkeleriniz olduğunu düşünüyor musunuz? Yanıtınız evet ise, bu ilkelerin seçiminde aşağıdakilerden hangisi belirleyici oluyor?** şeklinde yapılandırılan soru, **etik nedenler** (A şıkkı), **yayın politikaları** (B şıkkı), **siyasal iklim** (C şıkkı), **feminist gündem** (D şıkkı), **diğer** (E şıkkı) seçeneklerinden oluşmaktadır. Feminist gündem ve siyasal iklim seçenekleri toplumsal sermaye ile doğrudan ilişkililikten, yayın politikaları ekonomik sermaye ile görece daha fazla bağlantılıdır. Tercih edilen seçenekler bağlamında yayınevinin ilkesel tercihlerinin altında yatan nedenlerin tartışmaya açılması planlanmaktadır.

Yedinci soru, feminist bakış açısının yayınevi üzerindeki etkilerini tespit etme hedefine hizmet eder. Soru, **Yayınevinizin feminist bir bakış açısına sahip olduğunu düşünüyor musunuz? Hangi bakımdan feminist bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?** şeklinde açık uçlu olarak yapılandırılmıştır.

Bu kısımda, çeviri faaliyetinde editör olarak pay sahibi olan faillerin profilleri, yatkınlıkları ve yayınevi özelinde terimce kullanımının boyutları incelenecek, feminist

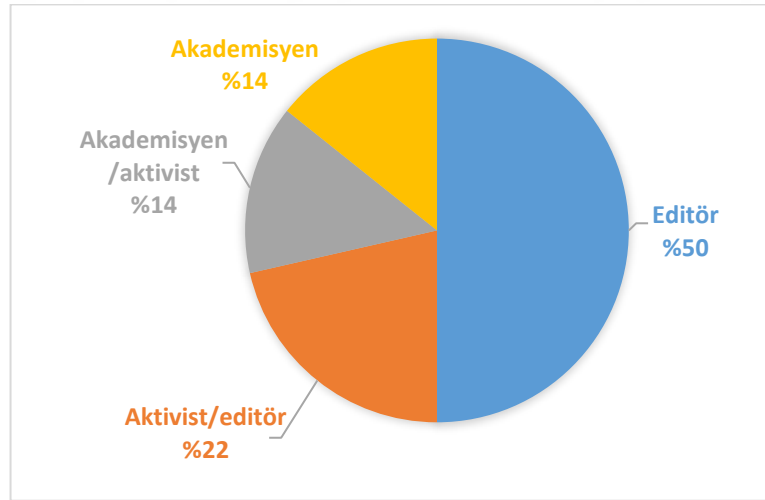
yayıncılık alanında feminist bakış açısı ile çevirmen seçimleri arasındaki ilişkiler tartışmaya açılacaktır.

3.2.3.2.2. Faillerin Profilleri

Bütüncede yer alan eserlerin editörleri hem yatkınlıkları hem de feminist terimce kullanımına ilişkin yaklaşımları bağlamında farklı profillere sahiptir. Yatkınlıklarına göre sınıflandırıldığında, dört (4) profil olduğu göze çarpar: Editör, aktivist/editör, akademisyen, akademisyen/aktivist. Faillerin yedisi (7) editör, üçü (3) akademisyen/aktivist, ikisi (2) aktivist/editör, ikisi (2) akademisyen profiliyle feminist yayıncılık alanında pay sahibidir.

Feminist yayıncılık alanında editör olarak pay sahibi olan failler profillerine göre şu şekilde oransal dağılım gösterir (3.17):

Grafik 3.17. Feminist yayıncılık alanında editör olarak pay sahibi olan faillerin oransal dağılımı.

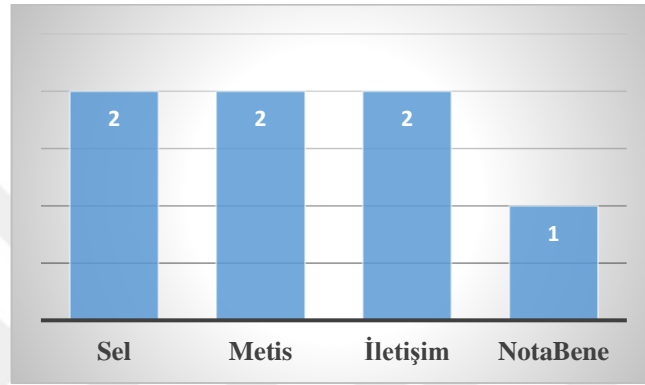

Yukarıdaki grafikte, feminist yayıncılık alanında doğrudan editör olarak pay sahibi olanların en yüksek temsiliyete sahip olduğu, aktivist/editörlerin oransal olarak onu izlediği, akademisyen/aktivist ve akademisyenlerin ise en az paya sahip olan failler oldukları fark edilmektedir. Editörler, kültürel sermayeleri ile, aktivist/editörler toplumsal ve kültürel sermayeleri ile, akademisyen/aktivistler kültürel ve toplumsal sermayeleri ile, akademisyenler ise kültürel sermayeleri ile alanda konuma sahiptir.

Bu açıdan, kültürel sermayenin faillere en fazla konum kazandıran unsur olduğu söylenebilir.

Alanda doğrudan editör olarak pay sahibi olan editörlerin ilişkili oldukları yayınevleri şu şekilde sıralanabilir:

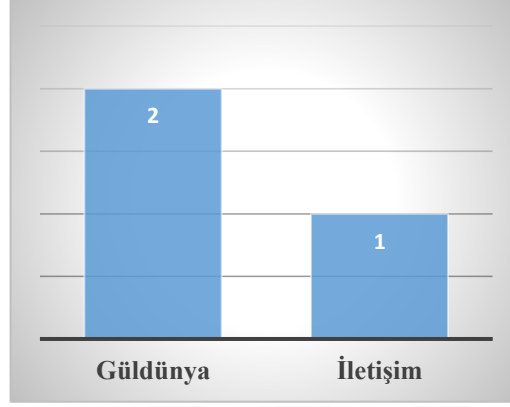
Grafik 3.18. Editör profiline sahip faillerin yayınevine göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikte, alanda doğrudan editör olarak pay sahibi olan faillerin en fazla oldukları yayınevlerinin Sel, Metis ve İletişim Yayınları olduğu, NotaBene'nin ise temsiliyet açısından onların hemen ardından ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Sel Yayıncılık'ta editör olarak çalışan faillerin (2 fail) edebiyat, sosyoloji, felsefe ve siyaset bilimi alanlarında editörlük deneyimine sahip oldukları, Metis Yayınları ile ilişkili faillerin (2 fail) felsefe, sosyoloji, siyaset bilimi ve feminist kuram alanlarında faaliyet yürüttükleri, İletişim Yayınları editörlerinin (2 fail) siyaset bilimi, felsefe, tarih, sosyoloji, feminist kuram alanlarıyla ilişkili eserler üzerinde daha fazla çalıştıkları, NotaBene Yayınları'nda editör olarak görev yapan failin de siyaset bilimi ve feminist kuram alanıyla ilişkili alanlarda editörlük yaptıkları tespit edilmiştir. Bundan hareketle, faillerin tamamının sosyal bilimlerin çeşitli alt dallarında editörlük deneyimine sahip oldukları, bu açıdan, kültürel sermayeleri ile feminist yayıncılık alanında konum kazandıkları söylenebilir.

Aktivist/editör olarak alanda pay sahibi olan faillerin yayınevine göre şu şekilde dağılım gösterdikleri fark edilmektedir:

Grafik 3.19. Aktivist/editör profiline sahip faillerin yayınevine göre dağılımı.

Yukarıdaki grafikte, toplumsal ve kültürel sermayesi ile alanda temsil edilen aktivist/editörlerin Güldünya Yayınları'nda daha fazla faal olduğu, onu İletişim Yayınları'nın izlediği görülmektedir. Güldünya Yayınları ile ilişkili faillerin ikisi de siyaset bilimi ve feminist kuram alanlarında eserlere editörlük yaptıkları, faillerden birinin (1) feminist düşünceyle ilişkili popüler yayınlarda hem yazar hem de çevirmen olarak yer alırken, diğerinin LGBTİQ+ hareketi ve feminist düşünce ile ilişkili yayınlarda yazar olarak faal olduğu tespit edilmiştir. İletişim Yayınları ile ilişkili failin ise daha çok siyaset bilimiyle ilişkili eserler üzerinde çalıştığı, feminist hareket ve siyaset alanlarında faal olan iki ayrı popüler dergide aktivist olarak konumlandığı görülür. Bu açıdan, fail-yayınevi ilişkisinde faillerin aktivist olarak toplumsal sermayelerinin daha belirleyici olduğu net bir biçimde söylenebilir.

Akademisyen/aktivist olarak alanda pay sahibi olan iki fail de BGST Yayınları bünyesinde faaliyet göstermektedir. Faillerden biri eğitim alanında akademik faaliyetlerde bulunurken, siyaset bilimi, tarih, feminist kuram ile ilişkili eserlere editörlük yapmakta ve feminist bakış açısına sahip olan bir akademik dergide çevirmen olarak feminist aktivizm faaliyeti yürütmektedir. Diğer fail ise siyaset bilimi alanında akademik çalışmalara imza atarken, siyaset bilimi, tarih, feminist kuram alanlarında editör olarak faaliyet yürütmekte ve feminist düşünceyi temel alan bir akademik dergide çevirmen olarak feminist aktivizm yapmaktadır. Bu açıdan, her iki failin sahip olduğu sermaye türlerinin yatkınlıkları üzerinde belirleyici olduğu açıktır. Nitekim, iki

fail de BGST Yayınları ile toplumsal ve kültürel sermayelerine dayalı sembolik sermaye istenci üzerinden ilişki kurmaktadır.

Akademisyen olarak alanda pay sahibi olan iki failden biri (1) NotaBene, biri (1) de Ayrıntı Yayınları'nda editör olarak faaldir. Bu açıdan, yayınevi ilişkilerinde kültürel sermayenin daha belirleyici olduğu söylenebilir. Ayrıntı Yayınları ile ilişki kuran fail, edebiyat alanında akademik faaliyetler yürütmekte ve yine edebiyat alanında editör olarak konumlanmaktadır. NotaBene ile ilişkili fail ise moda alanında akademik faaliyetler yürütmekte, sosyoloji alanında kaleme alınan eserlerde editör olarak görev almaktadır. Bu açıdan, failer ile yayınevi arasındaki ilişkilerde kültürel sermayenin daha çok rol oynadığı net bir biçimde fark edilmektedir.

Sonuç olarak, failer ile yayınevleri arasında kurulan ilişkilerde kültürel sermayenin daha fazla rol oynadığı, failerin kültürel sermayesine karşılık yayınevlerinin sembolik sermayesi aracılığıyla yayıncılık alanında konuma sahip olduğu, fail ile yayınevi ilişkilerinde kültürel sermayeye dayalı sembolik sermaye istencinin daha ağır bastığı açık bir biçimde görülmektedir.

3.2.3.2.3. Yatkinlıklar

Feminist yayıncılık alanında yayınevlerinin feminist bakış açısı izleyip izlememesi, hem yayımlanacak eserlerin seçimi hem de çeviri ve editörlük faaliyetlerini yürütecek failer ile kurulacak ilişkiler üzerinde söz sahibidir. Yayınevleri, benimsedikleri yayın politikaları ve yayıncılık alanında temsil edildikleri sermaye türleri aracılığıyla belirli konular olarak yayıncılık faaliyetlerini yönlendirme potansiyeli taşır. Bu kısımda da yayınevlerinin feminist bakış açısı benimseyip benimsememesinden ve toplumsal cinsiyet etiğiyle ilişkili yaklaşımlarından hareketle, eser, çevirmen ve alan uzmanı editör seçimine etki eden ölçütlerin incelenmesi, bu açıdan, editörlerin yatkinlıklarının çözümlenmesi hedeflenmektedir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde yöneltilen yayınevinin feminist bakış açısı (yedinci toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımı (altıncı soru), eser seçimi (birinci soru), çevirmen seçimi (ikinci soru) ve alan uzmanı editörlerin varlığı (üçüncü soru) ile ilişkili sorular editörlerin yatkinlıklarına etki eden unsurları anlamaya yöneliktir.

Feminist yayıncılık alanında editör olarak pay sahibi olan faillerin yatkınlıkları ile ilişkili incelemenin merkezine, faillerin yatkınlıklarına ilişkin incelemenin merkezine, yayınevinin feminist bakış açısı benimseyip benimsemediğini tespit etme amacına hizmet eden yedinci soru yerleştirilmiştir.

Yedinci soru, feminist yayıncılık alanında faillerin konumuna ve sermaye dağıtımına doğrudan etki eden feminist bakış açısının etkilerinin tespit edilmesi amacına hizmet eder. Açık uçlu olarak yapılandırılan soruda, çalışılan yayınevinin feminist bakış açısına sahip olup olmadığı ve hangi açılardan bu türden bir bakış açısı işlettikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Faillerin biri (1) dışında tamamı (13 fail) ilişkili olduğu yayınevi tarafından feminist bakış açısı benimsendiğini belirtmiştir.³⁵⁰ Bu hususta, bu kısımdaki çözümlenme, yalnızca feminist bakış açısı benimseyen yayınevlerinin eser, çevirmen ve alan uzmanı editör seçimine ilişkin tercihlerine ve söz konusu tercihlerin faillerin yatkınlıkları üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır.

Yayınevi tarafından feminist bir bakış açısı benimsenmesi, feminist gündeme koştur bir yaklaşımla yayın politikaları oluşturulmasına da zemin hazırlar. Yayınevi paydaşları feminist mücadele alanında merkezde konumlanan tartışmaları dikkate alarak yayın çizgisini belirler veya mevcut yayıncılık anlayışını günceller; bu sayede, feminist yayıncılıkta daha fazla toplumsal sermaye, dolayısıyla sembolik sermaye sahibi olmak için yeni adımlar atmış olur. Ancak bu durum, salt toplumsal ve sembolik sermaye kazanımı ile sınırlı değildir. Çünkü yayınevinin alanda daha fazla pay sahibi olarak varlığını devam ettirmesinin ön koşullarından biri de ekonomik sermaye kazanımıdır. Daha fazla ekonomik sermayeye sahip olan bir yayınevi, yayın sayısını ve çeşitliliğini artırarak yayıncılık alanında daha fazla görünürlük kazanacak, bu da daha fazla toplumsal sermaye, dolayısıyla sembolik sermaye kazanımını garantileyecektir. Bu açıdan, feminist bakış açısına dayalı yayın politikalarının, feminist yayıncılık alanında çeşitli sermaye türlerinin kazanımı bağlamında dönüşümsel bir niteliğe sahip olduğu söylenebilir.

³⁵⁰ Yayınevinin feminist bir bakış açısı benimsediğini belirten faillerin altısı (6) editör, üçü (3) aktivist editör, ikisi (2) akademisyen/aktivist, ikisi (2) ise akademisyendir. Yayınevinde feminist bir yaklaşım olmadığını belirten fail ise doğrudan editör olarak alanda pay sahibidir. Bu hususta, bu kısımda yapılan inceleme feminist bakış açısı benimseyen yayınevlerinin failleri ile sınırlandırılmıştır.

Failler açısından değerlendirildiğinde, feminist bakış açısı benimseyen yayınevlerinin en fazla ilişkisellik kurduğu faillerin editör profiline sahip olduğu görülmektedir. Editörler, söz konusu yayınevleri ile kurdukları ilişkileri çeşitli düşünceler temelinde açıklar. Faillerin dördü (2) ilişkili oldukları yayınevleri tarafından feminist bakış açısı benimsenmesinin temelinde feminizmi odağına alan yeteri kadar yayın bulunmaması olduğunun altını çizmiştir. İki (2) fail ise yayınevinin hem yayın çizgisi hem iç işleyişi hem de kadrosuyla feminist düşünceden beslendiğini belirtmiştir. Bu durum, feminist bakış açısının yayınevleri için farklı yansımaları olsa da, temelde ortak bir yaklaşım ekseninde ele alındığının net bir göstergesidir.

Nitekim, feminist literatüre vurgu yapan dört (4) fail, yayınevinin toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımının temelinde etik nedenler ve yayın politikaları olduğuna dikkat çekmiş, feminist literatürü yaygınlaştırma eğilimi ile yayın politikalarının inşası arasında bütünleşik bir ilişki olduğunu net bir biçimde onaylamıştır. Feminist bir bakış açısının bütünsel olarak benimsendiğinin altını çizen iki (2) fail ise yayın politikaları temelinde bir etik anlayış geliştirildiğine gönderme yapmıştır. Bu bağlamda, faillerin tamamının, feminist bakış açısını yayın politikaları haline getiren ve etik anlayışının merkezine yerleştiren yayınevleri aracılığıyla feminist yayıncılık alanında pay sahibi olduklarını söylemek mümkündür. Bu da, toplumsal sermaye kazanımının daha büyük bir öncelik haline getirildiğini açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Etik nedenler ve yayın politikaları temelinde bir etik yaklaşım geliştiren yayınevleri altında çeviri faaliyetine katkıda bulunan dört (4) editör alana katkı sağlama itkisinin ve feminist gündemin eser seçiminde daha etkili olduğuna dikkat çekerken, doğrudan yayın politikaları ile feminist yayıncılık alanında sermaye kazanımına öncelik veren yayınevleri ile ilişkili iki (2) editör, eser içeriğinin öncelikli olduğunu vurgulamıştır.

Feminist gündemle kurulan bağlantılar aracılığıyla yayıncılık alanına yapılan katkılar yayınevlerine daha fazla toplumsal sermaye kazandıracaktır. Nitekim, bu seçeneği işaretleyen editörlerin Sel, Metis ve NotaBene gibi feminist aktivizm bağlamında sembolik sermayeye sahip olan yayınevleri ile ilişkisi, toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermaye kazanımının gerçekten de ön planda yer aldığını göstermektedir. Eserin içeriğine dayalı seçim ise feminist tartışmaların yayıncılık alanına taşınması ile

artan görünürlük üzerinden ekonomik sermaye kazanımının teminatıdır. Eser seçimi ölçütünde içeriği öne çıkararak editörlerin İletişim Yayınları ile ilişkili oluşu, ekonomik ile toplumsal sermaye unsurlarının yayınevi açısından dönüşümsel bir niteliğe sahip olduğunu ortaya koyar. Bu açıdan, eser seçimi ölçütlerinin arka planındaki nedenlerin farklılaştığı açıktır.

Eser seçimine dayalı yaklaşımlar farklılaşsa da, çevirmen seçiminde büyük oranda ortaklaşma olduğu görülür. Diğer seçeneğini işaretleyip de “konuya ilgi, İngilizce ve Türkçe hakimiyet” şeklinde açıklama getiren editör dışında, faillerin tamamı, uzmanlık ölçütünün çevirmen seçiminde ana neden olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan, çeviri faaliyetinde feminist literatür uzmanı çevirmenlerle kurulan iş birliğinin merkezde yer aldığını söylemek mümkündür.

Çevirmen seçimindeki ortaklaşma alan uzmanı editörlerle çalışma edimine de yansımıştır. Aynı yazar/konu alanında çalışan editörlerin veya akademisyen olarak bu alanda kültürel sermayeye sahip olan editörlerin seçilmesi, editör seçiminde faillerin kültürel sermayesinden faydalanma istencinin daha ağır bastığını göstermektedir. Bu durum, yayınevi ile failler arasında kurulan ilişkinin kültürel sermayeye dayandığının net bir göstergesidir.

Alandaki payı bağlamında ikinci sırada yer alan aktivist/editörler (3 fail) ise siyaset bilimi ve feminist kuram alanında uzmanlığa sahip olan, feminist hareket ve LBTİQ+ aktivizmi alanlarında faal olan popüler dergi ve çevrimiçi mecralarda aktivizm çalışmalarına katılan kişilerdir. Üç fail de, feminist bakış açısı benimseyen ve etik nedenleri ve feminist gündemi toplumsal cinsiyet etiği yaklaşımının merkezine yerleştiren yayınevinde çalışmaktadır. Nitekim, faillerin ikisi (2) Güldünya, biri (1) de İletişim Yayınları bünyesinde editörlük faaliyetini yürütmektedir. Bu durum, belirtilen yayınevlerinin kültürel sermayenin yanı sıra, toplumsal sermayeye de önem verdiğinin göstergesidir.

Bu durum, eser seçimine de yansımıştır. Eser seçiminde de alana katkı ve feminist gündem seçenekleri öne çıkmıştır. Her iki seçenek de toplumsal sermaye kazanımıyla doğrudan bağlantılı olduğundan, toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermaye

istencinin ağır bastığı söylenebilir. Toplumsal sermaye istencinden farklı olarak, çevirmen seçiminde iki (2) fail tarafından tercih edilen uzmanlık ölçütünün daha yüksek orana sahip olduğu fark edilmektedir. Bu da kültürel sermaye unsurunun ön planda yer aldığını ortaya koyar.

Çevirmen seçimindeki yaklaşım farklılıkları, editör seçim ölçütlerini de etkilemiştir. Editör seçiminde aktivistlerin ve aynı yazar/konu alanında uzmanlaşan editörlerin daha yüksek paya sahiptir. Bu da yayınevlerinin toplumsal ve kültürel sermayeden faydalanma istencinin farklılaştığını gösterir. İletişim Yayınları, aynı yazar/konu alanında uzman editörleri seçerken, Güldünya Yayınları aktivistlere öncelik vermiştir. Bu durum, İletişim Yayınları'nda failerin kültürel sermayesi, Güldünya Yayınları'nda ise toplumsal sermayesi üzerinden sembolik sermaye istenci merkezdedir.

Alandaki payı bağlamında üçüncü sırada yer alan akademisyen failer edebiyat ve moda alanlarında akademik çalışmalar yürüten, daha çok edebiyat ve sosyoloji ile ilişkili eserlerde editörlük yapan kişilerdir. İki fail de ilişkili oldukları yayınevlerinin feminizm alanına katkı yaptıklarını, aktivist bir tutum geliştirdiklerini belirtmiştir. Bu açıdan, belirtilen yayınevlerinin toplumsal sermaye ile alanda daha fazla temsiliyet kazandıkları söylenebilir. Moda alanında akademik çalışmalar yürüten fail, toplumsal cinsiyet etiğiyle ilgili anlayışın feminist gündem tarafından belirlendiğini, edebiyat alanında çalışan editör ise etik nedenlerin daha ağır bastığını vurgulamıştır. Bu durum, etik anlayışta toplumsal sermaye kazanımının merkezde yer aldığının göstergesidir.

Bu ortaklaşma, eser seçimine de yansımıştır. Eser seçiminde, yayınevlerinin alana katkı sağlama hedefinin ön planda yer aldığı fark edilmektedir. Alana katkı sağlama hedefi, toplumsal sermaye kazanımı istencinin bir uzantısıdır. Bu bağlamda, feminist bakış açısı ve etik anlayışını tamamlayıcıdır. Çevirmen ve editör seçimlerinde de uzmanlık ölçütü öne çıkar. İki (2) fail de ilişkili oldukları yayınevlerinin aynı yazar/konu alanında uzman çevirmen ve editörlerle çalışmaya öncelik verdiğini belirtmiştir. Bu durum, yayınevlerinin eser seçiminde toplumsal sermaye, çevirmen ve editör seçiminde ise kültürel sermayeye dayalı sembolik sermaye kazanımının merkezde yer aldığının göstergesidir.

Akademisyen/aktivist failer (2 fail) ise eğitim ve siyaset bilimi alanlarında akademik faaliyetler yürüten, siyaset bilimi, tarih, feminist kuram ile ilişkili kitaplarda editörlük yapan, akademik içerikli feminist dergilerde aktivist olarak faal olan kişilerdir. İkisi de BGST Yayınları ile ilişkili olan failer yayınevinin feminist bilgi birikimine ve literatüre doğrudan katkı sağlama hedefini izlediğini belirtmiştir. Bu açıdan, feminist gündemle kurulan bağ ilen kazanılan toplumsal sermayenin yayınevinin ana hedefi olduğu söylenebilir. Toplumsal cinsiyet etiği anlayışında ağır basan etik nedenler, yayın politikaları ve feminist gündem ölçütleri de bu hedefi tamamlayıcı niteliktedir. BGST Yayınları, feminist gündemle bağlantıları aracılığıyla yayın politikalarını şekillendirerek, yayıncılık alanında toplumsal sermayeye dayalı sembolik sermaye kazanmıştır. Nitekim, failerin ikisinin birden aktivist oluşu, bu olgunun net bir yansımasıdır.

Feminist bakış açısının ve etik anlayışın temelindeki nedenler, eser seçimi sürecinde de kendini belli eder. İçerik ve alana katkı ölçütleri, yayınevinin feminist gündem üzerinden daha fazla toplumsal sermaye, dolayısıyla sembolik sermaye kazanımını temin eder. Ancak çevirmen seçiminde bu durum değişkenlik gösterir. Nitekim, iki (2) fail de alan uzmanlığının belirleyici olduğunu belirtmiş ve kültürel sermayenin ön planda yer aldığını vurgulamıştır. Alan uzmanı editör seçiminde de aynı yazar/konu alanındaki deneyimi veya aktivist ve STK çalışanı olarak alanda pay sahibi olması ön plana çıkarılmıştır. Bu durum hem kültürel hem de toplumsal sermayenin eşit oranda önemsendiğinin göstergesidir. Bu da yayınevi ile failer arasındaki ilişkide kültürel ve toplumsal sermayenin benzer etki düzeyine sahip olduğunu ortaya koyar.

Sonuç olarak, yayınevlerinin feminist bakış açısı ve etik anlayışı temelinde eser, çevirmen ve alan uzmanı editör seçiminin değişkenlik gösterdiği anlaşılmıştır. Bunda, yayınevlerinin çoğunun, belirli sermaye türlerine erişim sağlayarak alanda daha fazla konum kazanma hedefinin etkisi vardır. Farklı fail profillerinin yayınevleri özelinde farklı dağılımlara sahip olmasının altında yatan da budur. Bu bağlamda, yayınevi ile failer arasında sermaye dağıtımını ekseninde kurulan ilişkilerin failerin alandaki yatkınlıkları üzerinde de belirleyici olduğu net bir biçimde söylenebilir.

Bir sonraki başlıkta, editörlük faaliyetiyle alanda pay sahibi olan failerin yatkınlıklarından hareketle yayınevleri özelinde feminist terimce kullanımının boyutları tartışmaya açılacaktır.

3.2.3.2.4. Feminist Terimce Kullanımı

Feminist terimce kullanımı, yayınevi tarafından yayımlanan eserlerde terim birliğinin sağlanması, bu sayede terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yerleşik hale gelerek yaygınlaşması açısından önemli bir adım sayılabilir. Bu hususta, feminist terimce kullanımı ile feminist terimlerin yolculuğu arasındaki ilişkisellikleri odağına alan çözümlenin, editörlere yöneltilen ve feminist terimce kullanımı (dördüncü soru) ve oluşturma sürecine etki eden ölçütleri (beşinci soru) temel alan sorular ekseninde yapılmasına karar verilmiştir.

Yayınevinde feminist bir bakış açısı benimsendiğini belirten on üç (13) failin yalnızca beşi (5) feminist terimce kullanımına dayalı bir çeviri süreci yürütüldüğünü belirtmiştir. Beş failin (5) ikisi, BGST Yayınları, ikisi (2) Metis Yayınları, biri (1) ise İletişim Yayınları bünyesinde editör olarak görev yapmaktadır. BGST Yayınları ile ilişkilenen ve her ikisi de akademisyen/aktivist profiline sahip olan failer çeviri projesi süresi içerisinde bu türden bir terimce hazırlandığını, çevirmenler tarafından ortaklaşa yürütülen hazırlık sürecinde dil ve üslup açısından tutarsızlıkları giderme hedefinin izlendiğini belirtmiştir. Ayrıca, terimce oluşturma sırasında terimlerin yaygınlığına ve dilsel tutarlılığına da önem verildiğine dikkat çekilmesi, bu yaklaşımın somut bir yansıması olarak kabul edilebilir.

Metis Yayınları ile ilişkilenen ve ikisi de editör profiline sahip olan failer ise yayınevi tarafından yayımlanan çevirilerde sosyal bilimlerin farklı alt dallarına ait terimlerin yer aldığı Muhtaç Sözlük'ün kullanıldığını, bu sayede diğer alanlardaki çevirilerde yer verilen terimlerle de ortaklık sağlandığının altını çizmiştir. Terimce oluşturma ölçütleriyle ilişkisi soruya yanıt olarak, her iki failin de yaygınlık, dilsel tutarlılık, feminist literatür ve yayın politikaları seçeneklerini işaretlemiş olması, bu sürecin bütünsel bir bakış açısıyla ele alındığından, alandaki toplumsal ve kültürel sermaye unsurlarının göz önünde tutulduğunun net bir göstergesidir.

İletişim Yayınları bünyesinde faaliyet gösteren ve editör profilinde olan fail ise yayınevinin 1980’li yıllardan beri artan deneyimine dayanan ve belirli zaman aralıklarında güncellenen bir yazım kılavuzu olduğunu, ancak herhangi bir terimce kullanımına yer verilmediğini ifade etmiştir. Bu açıdan, terimce olmasa da en azından yayınlar arasında dilsel tutarlılığı sağlamaya yönelik bir kılavuz kullanıldığı açıktır. Terimce oluşturma ölçütü olarak yayın politikaları seçeneğine işaret edilmesi de bu kılavuzun yayınevi tarafından benimsenen yayın politikaları çerçevesinde hazırlandığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, yayınevleri bünyesinde ortak bir terimce kullanımı uygulaması pek yaygın olmasa da, özellikle çevirmen olarak feminist yayıncılık alanında pay sahibi olan faillerin kendi hazırladıkları terimcelerden daha fazla faydalanma eğilimi sergiledikleri fark edilmektedir. Bu açıdan, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yerleşiklik kazanmasına çevirmenlerin daha fazla etki ettiği, yayınevlerinin ise yayın sayısı ve konu alanı çeşitliliği ile terimlerin yaygınlaşmasına aracılık ettiği sonucuna ulaşılabilir.

3.2.3.3. Feminist Terimlere Uygulanan Çeviri Stratejileri

Feminist terim çevirisi kararlarını odağına alan bir inceleme, Türkiye’de feminist terminolojinin güncel durumunu ve feminist düşüncenin kat ettiği mesafeyi anlamaya aracılık edecektir. Terimlerin bir dizge içerisinde yaygınlaşması, farklı kaynaklarda sürekli olarak yer verilmesiyle ve erek okur tarafından kullanımının teşvik edilmesiyle mümkündür. Bu durum terimlerin erek dildeki çevirileri ve kullanım alanları üzerinde ortaklaşmasını zorunlu kılar. Üzerinde ortaklaşılan terimlerin alternatif kullanımının zaman içerisinde azalması ve söz konusu terimlerin yerleşik hala gelmesi beklenebilir. Dolayısıyla, halihazırda yaygınlaşmış olan terimlerin incelenmesi terimlerin erek dil dizgesinde hangi aşamalardan geçerek kullanıldığının net bir şekilde görülmesini de sağlayacaktır.

Çalışmanın bu aşamasında, yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan çevirmenlerin 1980-2020 yılları arasında Türkçeye çevirdikleri eserlerde yaygınlıkla kullanılan ve feminist mücadelenin ve LGBTİQ+ hareketin merkezinde yer alan *sex/gender*, *male/female*, *masculine/feminine*, *masculinity/femininity*, *patriarchy/matriarchy*,

patrilineal/matrilineal, paternal/maternal, homosexual, gay, lesbian, bisexual, transsexual/transgender, intersex, queer ve asexual terimlerinin Türkçedeki yolculuğu incelenecek ve terimlerin yerleşik olarak kullanılıp kullanılmadıkları sorusuna yanıtlar aranacaktır.

3.2.3.3.1. Sex/Gender

Sex sözcüğü İngilizcede “bir türün, özellikle üreme işlevlerine göre farklılaşan erkek, dişi veya interseks bölümü” şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵¹ Feminist terminolojide “biyolojik cinsiyet, atanmış cinsiyet” kavramlarını ifade etmek için kullanılan bu terimin Türkçe çevirilerinde iki çeviri stratejisi dikkati çeker.³⁵²

Bunların ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Eşanlamlılık stratejisi, herhangi bir terimin erek dile aktarımında yakınsak anlama sahip olan başka bir terimin anlam evreninden faydalanılmasına dayanır. Newmark’a göre, “bu işlem kaynak dil sözcüğünün, özellikle niteleme sıfatlarının veya zarflarının (ilke olarak dilbilgisi dışındadır ve cümledeki diğer bileşenlerden daha az önemlidir) birebir eşdeğeri olmadığında [...]” uygulanabilir.³⁵³ Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *sex* terimi örnekleri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.1. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *sex* terimi örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sex (1)	Cins (25)
Payel	Cinsel Politika	1987	Sex (29)	Cins (54)
İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Sex (5)	Cins (14)

Cins sözcüğünün Türkçe sözlükteki anlam evreni incelendiğinde, “insan dışındaki varlık türleri, çeşitleri” için kullanıldığı görülmektedir.³⁵⁴ Bu açıdan, kaynak dildeki *sex* teriminin anlam evrenini, özellikle de ‘cinsel’ çağrışımlarını karşılamakta yetersiz

³⁵¹ “Sex,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/sex>, 6 Aralık 2021.

³⁵² Terim incelemesine tabii tutulan kitap, makale, vb. eserlerin künye bilgisi için bkz. **Bütüncedeki Eserleri İçeren Kaynakça**.

³⁵³ Newmark, 1988: 84.

³⁵⁴ “Cins,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 6 Aralık 2021.

kalmaktadır. Ancak bu durum, söz konusu terimin birebir çeviri stratejisi ile erek dile çevrilmesiyle giderilmiştir.

Terimin erek dile çevirisinde yaygın olarak kullanılan çeviri yöntemi, birebir çeviri stratejisidir. Terim, ilk kez 2002 yılında İletişim Yayınları tarafından Selda Somuncuoğlu ve Zerrin Ateşer çevirisiyle yayımlanan **Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet**³⁵⁵ kitabında birebir çeviri stratejisi ile “cinsiyet” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *sex* terimi örnekleri şu şekildedir:

Tablo 3.2. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *sex* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Sex (78)	Cinsiyet (152)
Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Sex (XVI)	Cinsiyet (20)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Sex (12)	Cinsiyet (13)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Sex (21)	Cinsiyet (67)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Sex (120)	Cinsiyet (156)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Sex (1053)	Cinsiyet (61)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Sex (124)	Cinsiyet (171)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sex (9)	Cinsiyet (29)

Yukarıdaki tablodan hareketle, *sex* teriminin farklı yayınevleri tarafından yayımlanan eserlerde yer verilen çevirileri arasında dilsel açıdan tutarlılığın gözlemlendiği, bu açıdan, büyük oranda yerleşik hale gelip yaygınlaştığı söylenebilir.

Sex teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, eşanlamlılık stratejisinin yalnızca üç (3) kez, birebir çeviri stratejisinin ise yirmi bir (21) kez kullanıldığı göze çarpar. Terimin birebir çeviri stratejisiyle erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşmasına en büyük katkıyı sağlayan Sel Yayıncılık'tır. Sel Yayıncılık, özellikle 2010 yılından sonra yayımladığı çevirilerin sayısı ve konu çeşitliliği ile feminist yayıncılık alanında merkeze yakın bir yerde konum kazanmış ve bünyesinde faal olan sosyal bilimlerin alt dallarında uzman çevirmenler aracılığıyla *sex* teriminin “cinsiyet” şeklinde erek dilde yaygınlaşmasına büyük hizmet etmiştir.

³⁵⁵ Davidoff, 2002. İncelenen kaynak metinler için bkz. Davidoff, 1994; Davidoff, 1995.

Sex terimi ile benzer bir anlam evrenine sahip olan *gender* terimi ise İngilizcede “bir türün, özellikle sosyal ve kültürel roller ve davranışlarla farklılaşan erkek veya dişi bölümü” şeklinde tanımlanmaktadır.³⁵⁶ Feminist terminolojide toplumsal cinsiyeti ifade eden terimin Türkçe çevirilerinde de iki çeviri stratejisinin kullanıldığı göze çarpar.

Bunlardan ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Bu strateji, terimin yerleşik bir anlamının olmadığı erken dönem çevirilerinde daha sık tercih edilmiştir. Eşanlamlılık stratejisi ile erek dile çevrilen *gender* terimi örnekleri şu şekildedir:

Tablo 3.3. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *gender* terimi örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Gender (6)	Cinsiyet (31)
Payel	Cinsel Politika	1987	Gender (29)	Cinsiyet (54)
İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Gender (70)	Cinsiyet (73)

Yukarıdaki tabloda, *gender* teriminin ilk kez 1984 yılında Kadın Çevresi tarafından Sedef Öztürk çevirisiyle yayımlanan **Evlilik Mahkumları**³⁵⁷ kitabında “cinsiyet” şeklinde erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bu seçim, söz konusu terimin eşanlamlılık ilişkilerinden hareketle *sex* teriminin anlam evreninden faydalanılarak aktarılmasına dayanır.

Terimin çevirisinde kullanılan diğer strateji ise birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji de terimin sözlükteki anlamına dayanılarak erek dile aktarılmasını içerir. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *gender* terimi örnekleri şu şekildedir:

Tablo 3.4. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *gender* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Teori	1997	Gender (86)	Toplumsal cinsiyet (170)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Gender identity (110)	Toplumsal cinsiyet kimliği (139)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Gender identity (169)	Toplumsal cinsiyet kimliği (240)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Gender (8)	Toplumsal cinsiyet (17)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Gender (130)	Toplumsal cinsiyet (166)

³⁵⁶ “Gender,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/gender#>, 6 Aralık 2021.

³⁵⁷ Comer, 1984. Kaynak metin için bkz. Comer, 1974.

BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Gender (67)	Toplumsal cinsiyet (85)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Gender (6)	Toplumsal cinsiyet (13)

Terim, ilk kez İletişim Yayınları tarafından 1997 yılında Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Meltem Ağduk Gevrek çevirisiyle yayımlanan **Feminist Teori**³⁵⁸ kitabında birebir çeviri stratejisi kullanılarak “toplumsal cinsiyet” şeklinde karşılanmış ve “cinsiyet” olarak Türkçeye yerleşen *sex* terimi ile farklılaştırılması sağlanmıştır.

Gender teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, eşanlamlılık stratejisinin on altı (16) kez, birebir çeviri stratejisinin ise otuz yedi (37) kez kullanıldığı görülmüştür. Bu bağlamda, söz konusu terimin Türkçeye aktarımında birebir çeviri stratejisinin daha fazla pay sahibi olduğu söylenebilir. Birebir çeviri stratejisinin en fazla öne çıktığı yayınevi, Sel Yayıncılık’tır. *Sex* teriminde olduğu gibi, *gender* teriminin de erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşmasında konu çeşitliliği ve eser sayısı ile alanda 2010’lu yıllarda önemli oranda pay sahibi olan Sel Yayıncılık’ın etkisi yadsınmaz.

3.2.3.3.2. Male/Female

Male terimi İngilizcede “erkek” anlamına gelirken, *female* terimi “kadın” karşılığında kullanılmaktadır. Sözlükte, *male* terimi, “hücre çekirdeğinde XY kromozom çiftini taşıyan, genelde penisi, testis torbası ve erbezi olan ve ergenlik döneminde yüzünde kıl gelişimi olan kişi; erkek çocuğu veya yetişkin erkek” olarak karşımıza çıkarken,³⁵⁹ *female* terimi, “hücre çekirdeğinde iki X kromozomu taşıyan, genelde vajinası, rahmi ve yumurtalıkları olan, ergenlik çağında nispeten yuvarlak bir vücuda, büyümüş göğüslere ve sakalsız yüze sahip olan kişi; kız çocuğu veya yetişkin kadın” olarak tanımlanmaktadır.³⁶⁰

Çevirmenlerin aldığı kararlar incelendiğinde, ana eğilimin birebir çeviri stratejisi kullanımını olduğu göze çarpar. Birebir çeviri stratejisiyle, *male* ve *female* terimleri

³⁵⁸ Donovan, 1997. Kaynak metin için bkz. Donovan, 1985.

³⁵⁹ “Male,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/male#>, 7 Aralık 2021.

³⁶⁰ “Female,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/female#>, 7 Aralık 2021.

sırasıyla “erkek” ve “kadın/dişi” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *male/female* terimi örnekleri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.5. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *male/female* terimi örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Female (2)	Dişi (26)
Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Male (2)	Erkek (26)
İmge	Dans Eden Benlikler	1995	Female (125)	Kadın (121)
İmge	Dans Eden Benlikler	1995	Male (8)	Erkek (17)
Agora	Siborg Manifestosu	2006	Female (177)	Kadın (65)
Agora	Siborg Manifestosu	2006	Male (177)	Erkek (65)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Female (115)	Dişi (132)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Male (115)	Erkek (132)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Female (1058)	Kadın (71)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Male (1058)	Erkek (71)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Female (15)	Dişi (30)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Male (121)	Erkek (165)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Male (119)	Erkek (154)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Female (119)	Kadın (154)

Yukarıdaki örneklerde kaynak metinde isim işlevine sahip olan *male* ve *female* terimlerinin erek dile nasıl çevrildiği ortaya koyulmuştur. Kaynak metinde *male* ve *female* terimlerini içeren söz öbekleri de erek dile çevrilirken üç farklı stratejinin uygulandığı görülmüştür.

Bu stratejilerin ilki, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisinde, *male* ve *female* sözcükleri sözlükteki ilk anlamına göre “erkek” ve “kadın/dişi” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Bu strateji üç türden tamlamanın (belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, takısız isim tamlaması) çevirisinde kullanılmıştır.

İlk alt strateji, belirtisiz isim tamlaması kullanımudur. Bu stratejide, *male* ve *female* sözcükleri, “erkek” ve “kadın/dişi” şeklinde yalın halde bırakılıp devamında gelen sözcüğe -1, -i belirtme eki getirilerek belirtisiz isim tamlaması yapılmıştır. Bu yöntem,

male/female + isim söz öbeğinden terim türetilirken çevirmenler tarafından en sık başvurulan yöntemdir. Bütüncedeki eserlerde belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.6. Birebir çeviri stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri.

Payel	Cinsel Politika	1987	Male ego (47)	Erkek buyurganlığı (83)
İletişim	Feminist Teori	1999	Male identity (158)	Erkek kimliği (296)
Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Male sexuality (30)	Erkek cinselliği (55)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Female body (18)	Kadın bedeni (33)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Female sexuality (179)	Kadın cinselliği (222)

İkinci alt strateji, belirtili isim tamlaması kullanımınıdır. Bu stratejide, *male/female* terimine iyelik eki, devamında gelen sözcüğe de belirtme eki olan -ı, -i getirilerek belirtili isim tamlaması yapılmıştır. Bu strateji de en çok kullanılan ikinci stratejidir. Bütüncedeki eserlerde belirtili isim tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.7. Birebir çeviri stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri.

Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Male bodies (2)	Erkeklerin bedenleri (18)
Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Female imagination (62)	Kadınların hayal gücü (90)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Male role (234)	Erkeğin rolü (315)

Üçüncü alt strateji ise, takısız isim tamlaması kullanımınıdır. Takısız isim tamlaması hem tamlayanın (*male/female* terimi) hem de devamında gelen sözcüğün herhangi bir ek almadığı tamlama türünü ifade eder. Bütüncedeki eserlerde takısız isim

tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.8. Birebir çeviri stratejisi ile takısız isim tamlamasına dönüştürülen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri.

İmge	Dans Eden Benlikler	1995	Male self (8)	Erkek benlik (17)
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Female anger (102)	Dişi öfke (190)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Female sexuality (23)	Dişi cinsellik (69)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Female configuration (42)	Dişi yapılandırma (66)
Sel	Radikal Mutluluk	2020	Female body (106)	Dişi beden (115)

İkinci strateji, deyiş kaydırma stratejisidir. Bu stratejide, *male/female* terimleri ilk anlamlarından hareketle “erkeksi/eril” ve “kadınsı/dişil” şeklinde sıfatlaştırılmış ve bu terimleri içeren söz öbekleri sıfat tamlamasına dönüştürülmüştür. *Male/female* terimlerinin, niteleyici/tanımlayıcı işlevi üstlendiği düşünüldüğünden, bu türden bir seçim yapıldığı öne sürülebilir. Bütüncedeki eserlerde deyiş kaydırma stratejisi ile çevrilen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.9. Deyiş kaydırma stratejisi ile çevrilen *male/female* terimlerini içeren söz öbekleri.

Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Male gender (57)	Eril cinsiyet (74)
Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Female duality (117)	Dişil ikilik (139)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Female self (28)	Kadınsı benlik (36)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Male self (28)	Erkeksi benlik (36)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Male subject (102)	Eril özne (141)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Female subject (110)	Dişil özne (141)

Üçüncü strateji, açıklama stratejisidir. Newmark, açıklama stratejisini, “bir metnin belirli bir parçasının anlamının açıklanması veya ayrıntılandırılması” olarak açıklar (1988: 90). Örneğin, 2019 yılında Utku Özmakas tarafından çevrilen **%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto**³⁶¹ başlıklı kitapta geçen *female power-holder* (12) terimi, “erki elinde tutan kadınlar” (25) şeklinde açıklanarak erek dile aktarılmıştır. Bu karar, kaynak dilde daha sınırlı bir anlam evrenine sahip olan söz öbeğinin anlam alanını genişletmiş ve erek okur için daha açıklayıcı bir nitelik kazandırmıştır.

Male/female terimlerinin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, hem tek başına hem de bir söz öbeği içerisinde kullanılan terimler bağlamında üç çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Birebir çeviri stratejisi, yüz yirmi (120) kez, deyiş kaydırma, on bir (11) kez, açıklama stratejisi ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin birebir çeviri stratejisi olduğu görülmüştür. Birebir çevirisini en sık kullanan yayınevi ise Sel Yayıncılık’tır. Sel Yayıncılık, özellikle 2010 yılından sonra kadın araştırmaları ile ilişkili farklı yayın dizileri altında yayımladığı eserlerle *male/female* terimlerinin erek dil ve kültür dizgesindeki dolaşımına ve sırasıyla “erkek” ve “kadın/dişi” şeklinde yerleşmesine büyük oranda katkı sağlamıştır. Bu açıdan, kültürel sermayesi ile alanda pay sahibi olan çevirmen profilindeki faille kurduğu ilişkilerden faydalandığı, bu sayede feminist yayıncılık alanında daha fazla toplumsal ve ekonomik sermaye, dolayısıyla sembolik sermaye kazandığı söylenebilir. Yayın sayısı ve konu alanı çeşitliliği bu durumun net bir göstergesidir.

3.2.3.3.3. Masculine/Feminine

Masculine terimi İngilizce sözlükte “bir erkeğe veya erkeklere ilişkin olan veya özelliği taşıyan” şeklinde tanımlanırken,³⁶² *feminine* terimi “bir kadına veya kız çocuğuna ilişkin olan” anlamına gelmektedir.³⁶³ Türkçe sözlükte “eril” sözcüğü “bazı dillerde erkek cinsten sayılan (kelime), müzekker,”³⁶⁴ “erkeksi” sözcüğü “erkeği

³⁶¹ Aruzza, et. al., 2019a. Kaynak metin için bkz. Aruzza, et. al. 2019b.

³⁶² “Masculine,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/masculine>, 7 Aralık 2021.

³⁶³ “Feminine,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/feminine#>, 7 Aralık 2021.

³⁶⁴ “Eril,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

andıran, erkeğe benzeyen, erkek gibi, erkeğimsi, maskülen,³⁶⁵ şeklinde, “dişil” sözcüğü “bazı dillerde diş cinsten sayılan (kelime), müennes,”³⁶⁶ “kadınsı” sözcüğü ise “kadına benzer, kadın gibi, kadınımsı”³⁶⁷ şeklinde tanımlanmaktadır. Söz konusu terim çiftinin anlam evreni incelendiğinde, “eril/erkeksi” veya “dişil/kadınsı” şeklinde erek dile aktarılması beklenebilir.

Masculine/feminine terimlerinin çevirisine ilişkin kararlar incelendiğinde, dört çeviri stratejisi dikkati çeker. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, terim çiftinin sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak “eril/dişil” ve “erkeksi/kadınsı” şeklinde birebir çeviri ile erek dile aktarılmasıdır. Bütüncedeki eserlerde sözlükteki birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.10. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terim örnekleri.

İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Feminine (53)	Dişil (107)
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Masculine (53)	Eril (107)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Masculine (2)	Eril (9)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Feminine (2)	Dişil (9)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Feminine (22)	Kadınsı (43)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Masculine (22)	Erkeksi (43)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Feminine (142)	Kadınsı (138)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Masculine (189)	Erkeksi (176)

İkinci strateji, belirli bir terim çiftinin eşanlamlılık ilişkisinden faydalanılarak erek dile aktarılmasıdır. Gerçekten de bu terim çiftinin Türkiye’de feminist yayıncılık dizgesi bağlamında “eril/erkeksi” veya “dişil/kadınsı” şeklinde yaygınlaşmadığı dönemlerde bu şekilde erek dile çevrildiği görülmektedir. Bütüncedeki eserlerde eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

³⁶⁵ “Erkeksi,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

³⁶⁶ “Dişil,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

³⁶⁷ “Kadınsı,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

Tablo 3.11. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terim örnekleri.

Payel	Cinsel Politika	1987	Masculine (19)	Erkek (38)
Payel	Cinsel Politika	1987	Feminine (19)	Dişi (38)
İletişim	Feminist Teori	1997	Feminine (23)	Dişi (58)
İletişim	Feminist Teori	1997	Masculine (23)	Erkek (58)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Feminine (46)	Kadınlar (46)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Masculine 46)	Erkekler (46)

Üçüncü strateji, ödünçlemedir. Newmark'ın 'bütüncül çeviri' olarak da adlandırdığı ödünçleme stratejisi, eşdizimli sözcüklerin, tamlamaların, söz öbeklerinin sözcüğü sözcüğüne çevirisidir.³⁶⁸ Ödünç sözcükler erek dilde okunuş kolaylığına dayalı olarak yazıya dönüştürülüp kullanılmaya başlanmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.12. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terim örnekleri.

Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Masculine (200)	Maskülen (280)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Feminine (200)	Feminen (280)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Masculine (40)	Maskülen (64)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Feminine (40)	Feminen (64)

Dördüncü strateji, adlaştırma [*nominalisation*] stratejisidir. Alain Rey, adlaştırma stratejisi uygularken, "bir nesneyi değil, ismin açık uçlu dizide kesin olmayan şekilde birleştirdiği bir nesnelere dizisini isimlendirdiğimizi" belirtir.³⁶⁹ *Masculine/feminine* terimleri çevrilirken de terimlerin ilk anlamının temel alındığı, bundan hareketle "kadınlık," "erkeklik," "erkekler," "kadınlar" şeklinde erek dile aktarılıp adlaştırıldığı düşünülebilir. Bütüncedeki eserlerde adlaştırma stratejisi ile erek dile çevrilen *masculine/feminine* terimleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

³⁶⁸ A.y.

³⁶⁹ Rey, 1995: 78.

Tablo 3.13. Adlaştırma stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terim örnekleri.

Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Feminine (178)	Kadınlık (203)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Masculine (141)	Erkeklik (154)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Feminine (141)	Kadınlık (154)

Yukarıdaki örneklerde kaynak metinde tek başına kullanılan *masculine* ve *feminine* terimlerinin erek dile nasıl çevrildiği ortaya koyulmuştur. Kaynak metinde bir söz öbeği içerisinde kullanılan *masculine* ve *feminine* terimleri erek dile çevrilirken dört farklı stratejinin uygulandığı görülmüştür.

Bu stratejilerin ilki, terimlerin sözlükteki birinci anlamından hareketle birebir çeviri stratejisi uygulanmasıdır. Birebir çeviri stratejisi, *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbeklerinin aktarımında kullanılan en yaygın çeviri yöntemidir. Terimler çevrilirken genelde sözlükteki birinci anlamından, “eril/erkeksi,” “dişil/kadınsı” ifadelerinden faydalanılmıştır. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.14. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Feminine behaviour (175)	Kadıncı davranış (214)
Payel	Cinsel Politika	1987	Masculine trait (196)	Erkeksi belirtiler (315)
Payel	Cinsel Politika	1987	Feminine trait (196)	Kadınsı belirtiler (315)
İletişim	Feminist Teori	1997	Masculine viewpoint (47)	Eril bakış açısı (101)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Feminine sexuality (39)	Dişil cinsellik (160)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Masculine virtue (150)	Erkeksi erdem (205)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Feminine qualities (82)	Dişil nitelikler (87)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Masculine qualities (82)	Eril nitelikler (87)

İkinci strateji, adlaştırma [*nominalisation*] stratejisidir. Bu strateji ile söz öbeğinde sıfat görevi gören *masculine/feminine* terimleri adlaştırılmış ve söz konusu söz öbeği belirtili/belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülmüştür. Belirtili isim tamlaması, ilk sözcüğe iyelik eki, ikinci sözcüğe belirtme eki olan 1-, i- getirilerek yapılır. 2016 yılında Deniz Mayadağ tarafından çevrilen **Mutluluk Vaadi**³⁷⁰ kitabında *feminine mystique* (51) söz öbeği “kadınlığın gizemi” (78) şeklinde belirtili isim tamlaması olarak erek dile aktarılmıştır. Söz konusu tamlama oluşturulurken, *feminine* teriminin birinci anlamı olan “kadınlık” sözcüğünden faydalanılmıştır. Buna karşılık, belirtisiz isim tamlamasında tamlayan yalın halde bırakılırken, tamlanana belirtme eki olan -1, - i getirilir. Bütüncedeki eserlerde adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.15. Adlaştırma stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Feminine identity (165)	Kadınlık kimliği (203)
Payel	Cinsel Politika	1987	Masculine behaviour (32)	Erkek davranışı (58)
İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Feminine quality (8)	Dişi nitelikleri (16)
İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Masculine principle (172)	Erkeklik ilkesi (261)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Feminine hegemony (216)	Kadın hegemonyası (303)
Sel	Radikal Mutluluk	2020	Feminine identification (38)	Dişi özdeşleşmesi (55)

Üçüncü strateji, ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisinde *masculine/feminine* terimleri erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

³⁷⁰ Ahmed, 2016. Kaynak metin için bkz. Ahmed, 2010.

Tablo 3.16. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *masculine/feminine* terimlerini içeren söz öbekleri.

İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Masculine representation (250)	Maskülen temsil (237) (2)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Feminine principle (198)	Feminen ilke (241)
Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Feminine lesbian (254)	Feminen lezbiyen (164)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Masculine format (43)	Maskülen biçim (66)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Masculine world (86)	Maskülen dünya (119)

Dördüncü strateji, açıklamadır. Peter Newmark, açıklama stratejisini, “metnin bir bölümünün anlamının genişletilmesi veya açıklanması” şeklinde tanımlamaktadır.³⁷¹ 2014 yılında Damlanur Meral, Hilal Mertol, Özlem Avcı tarafından çevrilen **Sıfır Noktasında Devrim: Ev İşi, Yeniden Üretim ve Feminist Mücadele**³⁷² kitabındaki *masculine world* (146) terimi “erkek egemen olan bir dünya” (244) şeklinde açıklanarak erek dile aktarılmıştır.

Masculine/feminine terimlerinin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, hem tek başına hem de bir söz öbeği içerisinde kullanılan terimler bağlamında beş (5) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Birebir çeviri stratejisi, altmış dört (64) kez, adlaştırma, yirmi altı (26) kez, ödünçleme stratejisi dokuz (9) kez, eşanlamlılık sekiz (8) kez, açıklama stratejisi ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin birebir çeviri stratejisi olduğu, bu stratejinin, terim çiftinin erek dil ve kültür dizgesine en fazla etki eden strateji olarak öne çıktığı söylenebilir. Birebir çeviri stratejisini en fazla kullanan yayınevi ise Sel Yayıncılık’tır. Özellikle 2010 yılından sonra farklı yayın dizileri altında yayımlanan kuramsal metinlerle, Sel Yayıncılık, feminist yayıncılık alanında hatırı sayılır oranda toplumsal ve ekonomik

³⁷¹ Newmark, 1988: 90.

³⁷² Federici, 2013. Kaynak metin için bkz. Federici, 2012a.

sermayeye dayalı sembolik sermaye elde etmiştir. Çevirmen olarak alanda pay sahibi olan faillerle kurulan ilişkiler yayınevinin görünürlüğüne katkıda bulunmuş ve faillerin kültürel sermayesi üzerinden sembolik sermaye kazanımı artırılmıştır. Bu açıdan, yayınevi ile failler arasındaki ilişkilerin sermaye dağıtımına doğrudan etki ettiği sonucuna ulaşılabilir.

3.2.3.3.4. Masculinity/Femininity

Masculinity terimi, İngilizce sözlükte “eril/erkeksi/maskülen olma hali veya niteliği” şeklinde tanımlanırken,³⁷³ *femininity* terimi, “dişil/feminen olma hali; kadınsılık” şeklinde ifade edilmektedir.³⁷⁴ Söz konusu terim çiftinin anlam evreni incelendiğinde, sırasıyla “erillik/erkeksilik” ve “dişillik/kadınsılık” şeklinde erek dile aktarılmaları beklenebilir. Bütüncedeki eserler bağlamında yapılan incelemede, iki çeviri stratejisi kullanılarak erek dile aktarıldıkları görülmüştür.

Bunların ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Eşanlamlılık, *masculinity/femininity* terim çiftinin Türkçe feminist yayıncılık dizgesinde yaygın ve yerleşik karşılıkları bulunmadığı dönemlerde kullanılan bir stratejidir. Ancak terimlerin yerleşik karşılığı bulunmadığından ya da Türkçedeki kullanımı üzerinde ortaklaşmadığından, bu strateji çevirmenler tarafından sıklıkla tercih edilmiştir. Bütüncedeki eserlerde eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *masculinity/femininity* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.17. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *masculinity/femininity* terim örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Femininity (10)	Dişilik (35)
Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Masculinity (10)	Erkeklik (36)
Payel	Cinsel Politika	1987	Masculinity (29)	Erkeklik
Payel	Cinsel Politika	1987	Femininity (29)	Dişilik
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Femininity (94)	Kadınlık (177)

³⁷³ “Masculinity,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi) <https://www.dictionary.com/browse/masculinity#>, 8 Aralık 2021.

³⁷⁴ “Femininity,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/femininity#>, 8 Aralık 2021.

İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Masculinity (94)	Erkeklik (177)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Femininity (8)	Kadınlık (17)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Masculinity (8)	Erkeklik (17)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Femininity (87)	Dişilik (1132)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Masculinity (87)	Erkeklik (132)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Masculinity (65)	Erkeklik (72)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Femininity (112)	Dişilik (113)

İkinci strateji, birebir çeviridir. Çevirmenlerin çoğu *masculinity/femininity* terim çiftini sözlükteki ilk anlamından hareketle “erkeksilik/erillik” ve “kadınsılık/dişillik” olarak erek dile aktarmıştır. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculinity/femininity* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.18. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *masculinity/femininity* terim örnekleri.

İletişim	Para ile Akraba	1999	Masculinity (39)	Erkeksilik (69)
Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Masculinity (486)	Erillik (131)
Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Femininity (486)	Dişillik (131)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Femininity (31)	Kadınsılık (47)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Masculinity (174)	Erillik (219)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Femininity (54)	Kadın(sı)lık (82)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Masculinity (276)	Erkeksilik/erkeklik (370)

Masculinity/femininity terimlerinin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmektedir. Eşanlamlılık stratejisi, otuz iki (32) kez, birebir çeviri stratejisi ise yirmi dört (24) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin eşanlamlılık stratejisi olduğu, bu stratejinin, terim çiftinin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna en fazla etki eden strateji olarak öne çıktığı

söylenbilir. Eşanlamlılık stratejisini en fazla kullanan yayınevleri, BGST ve İletişim Yayınları'dır. İletişim Yayınları, 1980-2020 yılları arasında yayımladığı eserlerin sayısı ve konu alanı çeşitliliği ile, BGST Yayınları ise güncel feminist tartışmalara koşut eser ve konu seçimiyle feminist yayıncılık alanında sembolik sermayeye sahiptir. İki yayınevinin de çeviri sürecinde akademisyen/aktivist profilindeki faillerin toplumsal ve kültürel sermayesinden faydalanması, alanda sembolik sermayeyi sürdürme istencinin yansımasıdır. Bu açıdan, yayınevlerinin en azından bu terim çifti özelinde bu hedefe ulaştıkları söylenebilir.

3.2.3.3.5. Patriarchy/Matriarchy

Patriarchy terimi İngilizce sözlükte “erkekleri destekleyen ve kadınlardan fırsat esirgeyen kültürel normlar ve gelenekler aracılığıyla gücün erkeklerin elinde tutulduğu bir sosyal sistem” olarak tanımlanmaktadır.³⁷⁵ Bütüncedeki eserlerde geçen *patriarchy* teriminin çevirileri incelendiğinde, söz konusu terimin iki çeviri stratejisi kullanılarak erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. *Patriarchy* terimi, Türkçe sözlükte “ataerki”³⁷⁶ ve “ataerkillik”³⁷⁷ başlıklarında “soyda temel olarak babayı alan ve ailede çocukları baba soyuna mal eden topluluk düzeni” olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu terimin çevirmenlerin çoğu tarafından “ataerki/ataerkillik” şeklinde terimin ilk anlamına dayalı olarak erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *patriarchy* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.19. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *patriarchy* terim örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Patriarchal society (1)	Ataerki toplum (26)
Payel	Cinsel Politika	1987	Patriarchy (109)	Ataerkillik (181)
İletişim	Feminist Teori	1997	Patriarchy (82)	Ataerki (160)

³⁷⁵ “Patriarchy,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/patriarchy>, 9 Aralık 2021.

³⁷⁶ “Ataerki,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

³⁷⁷ “Ataerkillik,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Patriarchal social system (113)	Ataerkil toplumsal sistem (209)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Patriarchy (15)	Ataerki (15)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Patriarchal power (30)	Ataerkil iktidar (81)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Patriarchal society (8)	Ataerkil toplum (28)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Patriarchal culture (XVI)	Ataerkil kültür (13)

İkinci strateji, ödünçleme stratejisidir. Newmark’ın bütüncül çeviri stratejisi altında ele aldığı bu stratejide, *patriarchy* terimi erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak “patriyarka/patriyarka” veya “patriarka” şeklinde aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *patriarchy* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.20. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *patriarchy* terim örnekleri.

İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Patriarchal domination (19)	Patriyarkal tahakküm (112)
Agora	Siborg Manifestosu	2006	Patriarchy (159)	Patriyarka (26)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Patriarchy (157)	Patriyarki (196)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Patriarchy (207)	Patriarka (258)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Patriarchy (82)	Patriarka (104)
Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Patriarchy (2)	Patriyarka (10)

2003 yılında **Kurtlarla Koşan Kadınlar**³⁷⁸ kitabını erek dile çeviren Hakan Atalay *patriarchal* terimini içeren *patriarchal point of view* (312) söz öbeğini “babaerkil bakış açısı” (351) şeklinde erek dile aktarmış ve eşanlamlılık ilişkisinden faydalanmıştır. Ancak erek dilde “babaerkil/babasoylu” anlamına gelen *paternal/patrilineal* terimleri halihazırda kullanımda olduğundan, bu iki terim arasında anlamsal açıdan kavram karmaşası ortaya çıkabilir. Bu bağlamda, *paternal/patrilineal* (baba soylu) ve

³⁷⁸ Estes, 2003. Kaynak metin için bkz. Estes, 1992.

patriarchy (ataerkil) terimleri arasındaki anlam farklılıklarını öne çıkaran dilsel seçimler yapılması önem taşır.

Patriarchy teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, üç (3) çeviri stratejisinin uygulandığı görülmektedir. Birebir çeviri stratejisi, kırk dokuz (49) kez, ödünçleme yirmi iki (22) kez, eşanlamlılık stratejisi ise yalnızca iki (2) kez uygulanmıştır. Bu bağlamda, terimin çevirisinde en sık uygulanan, dolayısıyla terimin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna en fazla etki eden stratejinin birebir çeviri stratejisi olduğu görülmüştür. Birebir çeviri stratejisini en fazla uygulayan yayınevi ise İletişim Yayınları'dır. İletişim Yayınları, 1980'li yıllardan beri feminist eserler çevirip yayımlayan, erek dil ve kültür dizgesinde feminist düşüncenin yaygınlık kazanmasına aracılık eden yayınevlerinin başında gelir. Yayınevi hem eser sayısı hem de konu alanı çeşitliliği ile feminist kavram ve tartışmaların erek dizgeye taşınmasına önemli oranda hizmet etmiştir. Yayınevi bünyesindeki ağırlıklı olarak akademisyen/aktivist profiline sahip olan failler, feminist kuram alt yapısına dayalı kültürel sermayeleri ve aktivizm alanındaki ilişkileri aracılığıyla elde ettikleri toplumsal sermayeleri ile alanda pay sahibidir. Bu açıdan, yayınevinin, faillerin kültürel ve toplumsal sermayesini temel alan çeviri ve yayıncılık anlayışıyla terimin yaygınlaşmasına zemin sağladığı söylenebilir.

Matriarchy terimi, İngilizce sözlükte “annenin ailenin reisi olduğu ve soyun kadın soyundan geçtiği, çocukların annenin klanına ait olduğu bir toplumsal örgütlenme biçimi; anaerkil sistem” şeklinde tanımlanmaktadır.³⁷⁹ Bütüncedeki eserlerde geçen *matriarchy* teriminin çevirileri incelendiğinde, söz konusu terimin iki çeviri stratejisi kullanılarak erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunların ilki, birebir çeviri stratejisidir. *Matriarchy* terimi, Türkçe sözlükte “anaerki”³⁸⁰ başlığında “soyda temel olarak anayı alan ve ailede çocukları ana soyuna mal eden ilkel bir toplum düzeni” şeklinde, “anaerkillik”³⁸¹ başlığında “kadının üstünlüğüne dayalı toplumsal örgütlenme düzeni, maderşahilik” olarak tanımlanmıştır.

³⁷⁹ “Matriarchy,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/matriarchy#>, 9 Aralık 2021.

³⁸⁰ “Anaerki,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

³⁸¹ “Anaerkillik,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

Söz konusu terimin çevirmenlerin çoğu tarafından birincil anlamından hareketle “anaerkillik/anaerki” olarak erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *matriarchy* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.21. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *matriarchy* terim örnekleri.

Payel	Cinsel Politika	1987	Matriarchy (109)	Anaerkillik (181)
Payel	Cinsel Politika	1987	Matriarchal school (109)	Anaerki ekol (181)
İletişim	Feminist Teori	1997	Matriarchy (41)	Anaerkillik (91)
Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Matriarchal culture (234)	Anaerki kültür (263-264)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Matriarchy (92)	Anaerki (139)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Matriarchy (257)	Anaerkillik (160)

İkinci strateji, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide kaynak dildeki terim erek dildeki okunuşuna uygun olarak aktarılmıştır. 2014 yılında erek dile çevrilen **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)**³⁸² kitabında *matriarchal* (65) terimi “matriarka” (98) şeklinde ödünçlenerek aktarılmıştır.

Matriarchy teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Birebir çeviri stratejisi on üç (13) kez, ödünçleme de yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, yaygın olan çeviri stratejisinin birebir çeviri stratejisi olduğu fark edilmektedir. Birebir çeviri stratejisini en fazla eserde uygulayan yayınevi ise Kolektif Kitap’tır. Kolektif Kitap, 2015 yılından itibaren feminist felsefe alanında yayımladığı eserlerle yayıncılık alanında önemli oranda sembolik sermaye elde etmiştir. Çevirmen profilindeki faillerin hem arka plan bilgisine hem de çeviri deneyimine dayalı kültürel sermayesinden yararlanan yayınevi, faillerin kültürel sermayesinden elde ettiği kazanımı alana taşıyarak sembolik sermayesini, dolayısıyla ekonomik sermayesini genişletmiş ve eser sayısını artırmıştır. Bu açıdan, *matriarchy*

³⁸² Seaman & Elridge, 2014. Kaynak metin için bkz. Seaman & Elridge, 2012a.

teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna ve “anaerkillik” şeklindeki yaygın kullanımına daha fazla etki etmesi şaşırtıcı değildir.

3.2.3.3.6. Patrilineal/Matrilineal

Patriarchy/patriarchal terim çiftiyle benzer bir anlam alanına sahip olan *patrilineal* terimi,³⁸³ İngilizce sözlükte “soyu erkek soyu üzerinden miras almak veya belirlemek” şeklinde tanımlanmaktadır. Türkçe sözlükte, *baba soyluluk* teriminin, “soyun, mirasın, sosyal statünün öncelikle veya sadece baba tarafından belirlendiği aile düzeni,” şeklinde tanımlandığı görülmektedir.³⁸⁴ Bundan hareketle, *patrilineal* teriminin “baba soylu” şeklinde erek dile aktarılması beklenebilir.

Patrilineal terimi, iki (2) çeviri stratejisi ile erek dile aktarılmıştır. Bunlardan ilki ve yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisinde, terimin sözlükteki birinci anlamı temel alınmış ve “baba soylu” terimi ile erek dilde karşılanmıştır. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *patrilineal* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.22. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *patrilineal* terim örnekleri.

İletişim	Para ile Akraba	1999	Patrilineage (36)	Babasoylu aile (65)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Patrilineal lineage (150)	Babasoyluluk (163)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Patrilineal social order (55)	Babasoylu toplumsal düzen (72)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Patriline (306)	Baba-soyu (patriliniyal)
Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Patrilineal principle (17)	Babanın soyu (39)

İkinci çeviri stratejisi ise eşanlamlılıktır. Bu stratejide, terim, yakın anlamlı başka bir terimden faydalanılarak çevrilir. 2003 yılında Ayrıntı Yayınları tarafından Hakan

³⁸³ “Patrilineal,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/patrilineal#>, 9 Aralık 2021.

³⁸⁴ “Baba soyluluk,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

Atalay çevirisiyle yayımlanan **Kurtlarla Koşan Kadınlar** kitabında geçen *patrilineal* (s. 66) terimi *babaerkil* şeklinde Türkçede karşılanmıştır. Söz konusu terimin çevirisinde, “ataerkil” anlamına gelen *patriarchy* teriminin anlamına dayalı bir karar verildiği göze çarpar.

Matriarchy/matriarchal terim çiftiyle benzer bir anlam evrenine sahip olan *matrilineal* terimi³⁸⁵ İngilizce sözlükte “soyu, kadın soyu üzerinden miras almak veya belirlemek” şeklinde tanımlanmaktadır.

Matrilineal teriminin çevirisinde dört (4) strateji uygulanmıştır. Bunların ilki ve en erken kullanımı, açıklama stratejisidir. Açıklama stratejisi, bir terimin bir dilde yerleşik veya yaygın karşılığı bulunmadığında başvurulan stratejilerden biridir. “Anasoylu toplum” anlamındaki *matrilineal society* (34) terimi, Seçkin Selvi tarafından 1987 yılında çevrilen **Cinsel Politika**³⁸⁶ kitabında “ananın aile reisi durumunda bulunduğu toplumlar” (62) şeklinde açıklanarak erek dile aktarılmıştır.

İkinci strateji ise birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, terim sözlükteki anlamına ve yaygın kullanımına uygun olarak erek dile aktarılır. Nitekim, *matrilineal* terimi, 1997 yılında İletişim Yayınları tarafından Aksu Bora ve Meltem Ağduk Gevrek çevirisiyle yayımlanan **Feminist Teori** kitabında *anasoylu* terimiyle, 2019’da Ayrıntı Yayınları tarafından İpek Yardımcı çevirisiyle yayımlanan **Afrikalı Amazonlar**³⁸⁷ kitabında *ana soyu* terimiyle karşılanmıştır.

Üçüncü strateji ise eşanlamlılıktır. Bu stratejide de terim çevirisinde yakın anlamlı başka bir terimin anlam evreninden faydalanılır. *Matrilineal* terimi, 2002 yılında Zerrin Ateşer ve Selda Somuncuoğlu tarafından çevrilen **Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet** kitabında ve 2003 yılında Hakan Atalay tarafından çevrilen **Kurtlarla Koşan Kadınlar** kitabında “anaerkil” şeklinde erek dile aktarılmış ve eşanlamlılık stratejisinden faydalanılmıştır. Ancak erek dilde “anaerkil” anlamına gelen *matriarchal* terimi halihazırda kullanımda olduğundan, “anaerkil” ve “ana

³⁸⁵ “Matrilineal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/matrilineal#>, 9 Aralık 2021.

³⁸⁶ Millett, 1987. Kaynak metin için bkz. Millett, 1970.

³⁸⁷ Alpern, 2019. Kaynak metin için bkz. Alpern, 2011.

soylu” terimleri arasında anlamsal açıdan kavram karmaşası ortaya çıkabilir. Bu bağlamda, *matrilineal* (ana soylu) ve *matriarchy* (anaerkil) terimleri arasında anlam farkını öne çıkaran dilsel seçimler yapılması önem taşır.

Dördüncü strateji ise ödünçlemedir. *Matrilineal* terimini içeren *matrilineal strands* (296) söz öbeği, 2018 yılında Tuğçe Togo tarafından çevrilen **Kadın: Sonsuz Coğrafya**³⁸⁸ kitabında “matriliniyal zincir” (295) şeklinde ödünçleme yoluyla erek dile aktarılmıştır. Söz konusu terimin erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak çevrildiği görülmektedir.

Patrilineal/matrilineal teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, dört (4) çeviri stratejisinin ağırlıklı olarak kullanıldığı fark edilmiştir. Birebir çeviri stratejisi, sekiz (8) kez, eşanlamlılık stratejisi, üç (3) kez, ödünçleme bir (1) kez, açıklama ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en yaygın stratejinin birebir çeviri olduğu açıktır. Birebir çeviri stratejisini en fazla eserde uygulayan ise İletişim Yayınları’dır. İletişim Yayınları, 1980’li yıllardan beri feminist yayıncılık alanında önemli oranda sembolik sermaye elde etmiş ve hem eser sayısı hem de konu alanı çeşitliliği ile feminist düşüncenin yaygınlaşmasına önemli katkılarda bulunmuştur. Yayınevinin alanda elde ettiği konum, akademisyen/aktivist faillerin kültürel ve toplumsal sermayesiyle de yakından ilişkilidir. Faillerin feminist kuramla ilişkili kültürel sermayesi ile feminist aktivizm alanındaki toplumsal sermayesinden faydalanan yayınevinin, söz konusu terimlerin birebir çeviri stratejisiyle erek dilde yaygınlaşıp yerleşik hale gelmesine doğrudan etki etmesi şaşırtıcı değildir. Bu açıdan, yayınevi ile failler arasındaki ilişkilerin yayıncılık alanında feminist terimlerin çevirisi özelinde izlerine ulaşmanın mümkün olduğu söylenebilir.

3.2.3.3.7. Paternal/Maternal

Paternal terimi, İngilizce sözlükte “baba niteliğinde veya ona yakışır cinsten; babacan” olarak tanımlanmaktadır.³⁸⁹ Bütüncedeki eserlerde geçen *paternal* teriminin

³⁸⁸ Angier, 2018. Kaynak metin için bkz. Angier, 2000.

³⁸⁹ “Paternal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/paternal#>, 9 Aralık 2021.

çevirileri incelendiğinde, söz konusu terimin altı çeviri stratejisi kullanılarak erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, eksiltme stratejisidir. Eksiltme stratejisinde, tamlamayı oluşturan iki terim birleştirilerek tek bir terime dönüştürülmektedir. 1984 yılında Sedef Öztürk tarafından çevrilen **Evlilik Mahkumları** kitabındaki *paternal deprivation* teriminde “yoksunluk” anlamına gelen *deprivation* sözcüğü eksiltmeye uğratılmış ve söz öbeği “babasızlık” şeklinde erek dile aktarılmıştır.

İkinci strateji, adlaştırma stratejisidir. Adlaştırma stratejisi, *paternal* terimini içeren söz öbeklerinin çevirisinde en sık başvurulan stratejidir. Belirtili ve belirtisiz isim tamlamalarında sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Bu stratejide, “babacan” anlamına gelen ve sıfat görevi gören *paternal* terimi “baba” şeklinde isimleştirilmiş ve iyelik eki getirilerek tamlayan halini almıştır. Adlaştırma stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen *paternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.23. Adlaştırma stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen *paternal* terimini içeren söz öbekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Paternal employment (159)	Babanın çalışması (159)
Payel	Cinsel Politika	1987	Paternal authority (112)	Babanın otoritesi (186)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Paternal presence (266)	Babanın mevcudiyeti (355)

Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *paternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.24. Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *paternal* terimini içeren söz öbekleri.

Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Paternal authority (108)	Babalık otoritesi (137)
İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Paternal household (124)	Baba evi (199)

Otonom	Kadın-Oluş	2012	Paternal metaphor (49)	Baba metaforu (113)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Paternal duties (380)	Babalık görevleri (368)

Üçüncü strateji, açıklama stratejisidir. Açıklama stratejisinde *paternal* terimini içeren söz öbeklerinin öğelerinden biri ayrıntılandırılarak erek okur için daha açıklayıcı hale getirilmiştir. 2011 yılında Aksu Bora tarafından çevrilen **Tamamlanmamış Devrim**³⁹⁰ kitabında *paternal care* (45) terimi “ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdiği zaman” (45) şeklinde açıklanarak erek dile aktarılmıştır.

Dördüncü strateji, eşanlamlılık stratejisidir. Eşanlamlılık stratejisinde, *paternal* terimi erek dilde yakınsak bir sözcükle karşılanmıştır. 2017 yılında Öznur Karakaş tarafından çevrilen **Göçebe Özneler**³⁹¹ kitabında *paternal authority* (78) terimi eşanlamlılık stratejisi kullanılarak “ataerkil otorite” (109) şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Beşinci strateji, birebir çeviri stratejisidir. 2018 yılında Tuğçe Togo tarafından çevrilen **Kadın: Sonsuz Coğrafya** kitabında *paternal* (328) terimi “babacan” (325) şeklinde sözcüğün birincil anlamından faydalanılarak erek dile aktarılmıştır.

Altıncı strateji, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide, *paternal* terimi içeren söz öbeği erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. 2018 yılında Tuğçe Togo tarafından çevrilen **Kadın: Sonsuz Coğrafya** kitabında *paternal involvement* (342) terimi ödünçleme yoluyla “paternal bağlılık” (337) şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *paternal* teriminin veya bu terimi içeren söz öbeklerinin çevirisi için çok sayıda strateji kullanıldığı, çevirmenler tarafından başvurulan stratejilerin çeşitliliği nedeniyle yerleşik bir karşılığın bulunmadığı, bunun da terimin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşmasının önüne geçtiği söylenebilir.

Paternalism terimi ise, İngilizce sözlükte “bireyleri, işletmeleri, ulusları vb. dıştan iyiliksever, ancak genellikle küçümseyici veya kontrol edici bir şekilde yönetme veya

³⁹⁰ Esping-Andersen, 2011. Kaynak metin için bkz. Esping-Andersen, 2009.

³⁹¹ Braidotti, 2017. Kaynak metin için bkz. Braidotti, 2011.

idare sistemi, ilkesi veya uygulaması” şeklinde tanımlanır.³⁹² Aynı terim Türkçe sözlükte “babacılık” açıklamasıyla verilmiştir.³⁹³ Bütüncedeki eserlerde geçen *paternalism* teriminin çevirileri incelendiğinde, iki çeviri stratejisi ile erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisi erek dilde çok fazla yaygın veya yerleşik olmayan bir terimin erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak aktarılmasını içerir. *Paternalism* teriminin “paternal/paternalizm” şeklinde erek dile aktarılması ödünçleme örneği sayılabilir. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *paternalism* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.25. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *paternalism* terimi örnekleri.

İletişim	Para ile Akraba	1999	Paternalism (129)	Paternalizm (188)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Paternalism (147)	Paternalizm (209)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Paternalism (1072)	Paternalizm (92)
Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Paternalism (208)	Paternalizm (200)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Paternalism (128)	Paternalizm (144)

İkinci strateji, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide, *paternalism* terimi kendisine en yakın anlama sahip olan bir terim ile karşılanmaya çalışılmıştır. 2020 yılında Beyza Sümer Aydaş tarafından erek dile çevrilen **Radikal Mutluluk**³⁹⁴ kitabında *paternalism* (226) eşanlamlılık stratejisi yoluyla “ataerki” (225) şeklinde karşılanmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *paternalism* teriminin genelde ödünçleme yoluyla erek dile çevrildiği ve bu haliyle büyük oranda yerleşik hale geldiği söylenebilir. Hem

³⁹² “Paternalism,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/paternalism#> 10 Aralık 2021.

³⁹³ “Paternalizm,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

³⁹⁴ Segal, 2020. Kaynak metin için bkz. Segal 2018.

stratejilerin azlığı hem de çevirmenlerin ödünç terim üzerinde neredeyse uzlaşmış olması, söz konusu terimin erek dil ve kültür dizgesinde yaygın haliyle kullanıldığının göstergesidir.

Paternalism ile aynı anlam evrenine sahip olan *paternalistic* terimi İngilizce sözlükte “(yönetim, idare veya davranış) otoritenin en iyisini bildiğini varsayan bir sisteme dayalı; görünüşte iyiliksever, ancak genellikle küçümseyici veya kontrol edici bir şekilde” olarak açıklanır.³⁹⁵ *Paternalist* terimi, Türkçe sözlükte “babacı” karşılığıyla verilmiştir.³⁹⁶ Bütüncedeki eserlerde geçen *paternalistic* teriminin çevirileri incelendiğinde, iki çeviri stratejisinin öne çıktığı görülmektedir.

Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisi *paternalistic* teriminin erek dilde yaygın bir karşılığı bulunmadığı için erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak aktarılmasına dayanır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *paternalistic* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.26. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *paternalistic* terimi örnekleri.

İletişim	Para ile Akraba	1999	Paternalistic attitude (126)	Paternalist tutum (184)
İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Paternalistic control (20)	Paternalist denetim (114)
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Paternalistic (115)	Paternalist (212)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Paternalistic perspective (236)	Paternalist bakış açısı (329)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Paternalistic behaviour (79)	Paternalist tutum (117)

İkinci strateji, eşanlamlılık stratejisidir. Eşanlamlılık stratejisi, *paternalistic* teriminin erek dilde yerleşik bir karşılığı olmadığı için, söz konusu terimin, yakınsak bir

³⁹⁵ “Paternalistic,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi) <https://www.dictionary.com/browse/paternalistic#> 10 Aralık 2021.

³⁹⁶ “Paternalist,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

çeviriyle “babacan, ataerkil” şeklinde erek dile karşılanmasına dayanır. Bütüncedeki eserlerde eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *paternalistic* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.27. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *paternalistic* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Paternalistic authority (74)	Ataerkil otorite (146)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Paternalistic disdain (35)	Babacan hoşgörü (44)
Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Paternalistic relations (89)	Ataerkil ilişki (154)
BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Paternalist ideology (286)	Ataerkil ideoloji (289)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Paternalistic (203)	Babacan (274)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *paternalism/paternalistic* terimlerinin bütüncedeki eserler bağlamında iki strateji kullanılarak erek dile çevrildiği söylenebilir. Seçilen stratejilerin azlığı, terim çiftinin erek dildeki anlam alanı ve karşılığı üzerinde uzlaşmaya varılmış olduğu izlenimi yaratsa da, iki stratejinin de hemen hemen aynı sıklıkta kullanılmış olması, terimler için henüz yaygın ve yerleşik bir karşılığın olmadığı fark edilmektedir.

Maternal terimi, “bir annenin veya anneye uygun veya ait olan niteliklere sahip olma” anlamına gelmektedir.³⁹⁷ Bütüncedeki eserlerde geçen *maternal* teriminin çevirileri incelendiğinde, söz konusu terimin beş çeviri stratejisi kullanılarak erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, eksiltme stratejisidir. Eksiltme stratejisinde, tamlamayı oluşturan iki terim birleştirilerek tek bir terime dönüştürülür. Bütüncedeki eserlerde eksiltme stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

³⁹⁷ “Maternal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/maternal#>, 9 Aralık 2021.

Tablo 3.28. Eksiltme stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Maternal deprivation (149)	Annesizlik (186)
Payel	Cinsel Politika	1987	Maternal lineage (120)	Anasoyu (198)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Maternal practice (211)	Annelik (211)

İkinci strateji, adlaştırma stratejisidir. Adlaştırma stratejisi, *maternal* terimi içeren söz öbeklerinin çevirisinde en sık başvurulan stratejidir. Bu stratejide, “anaç” anlamına gelen ve sıfat görevi gören *maternal* terimi “anne/annelik” şeklinde isimleştirilmiş ve herhangi bir ek getirilmeden tamlayan olarak kullanılmıştır. Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *maternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.29. Adlaştırma stratejisi ile belirtisiz isim tamlamasına dönüştürülen *maternal* terimini içeren söz öbekleri.

Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Maternal role (108)	Annelik rolü (136)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Maternal imagery (23)	Anne imgeseli (70)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Maternal role (177)	Annelik rolü (222)
BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Maternal sadism (73)	Annelik sadizmi (73)
Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Maternal qualities (124)	Annelik özellikleri (156)

Adlaştırma stratejisi ile belirtili isim tamlamasına dönüştürülen *maternal* terimi içeren söz öbeği de bulunmaktadır. 2018 yılında Feride Evren Sezer tarafından çevrilen **Çatışan Feminizmler**³⁹⁸ kitabında *maternal function* (88) terimi “annenin işlevi” (106) şeklinde erek dile aktarılmış ve *maternal* terimine iyelik eki, *function* sözcüğüne ise belirtme eki -i getirilerek belirtili isim tamlamasına dönüştürülmüştür.

³⁹⁸ Benhabib, et. al., 2008. Kaynak metin için bkz. 1995.

Üçüncü strateji, açıklama stratejisidir. Açıklama stratejisinde çevirmenler *maternal* terimini içeren söz öbeklerini ayrıntılandırıp açıklayarak erek okur için daha anlaşılır kılmıştır. Bütüncedeki eserlerde açıklama stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.30. Açıklama stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri.

İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Maternal nonviolence (112)	Anneliğe özgü şiddet karşıtlığı (207)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Maternal source (172)	Annelikle ilgili kaynak (243)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Maternal infanticide (88)	Annenin bebeğini katletmesi (131)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Maternal imagination (228)	Anneye özgü hayal gücü (307)

Dördüncü strateji, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide *maternal* terimi İngilizce sözlükteki birinci anlamıyla erek dile aktarılmış ve çevirmenler bütüncül bir çeviri yaklaşımı izlemiştir. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *maternal* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.31. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *maternal* terimi örnekleri.

Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Maternal cradle (31)	Anaç kafes (33)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Maternal function (129)	Anaç işlev (128)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Maternal (328)	Anaç (325)

Beşinci strateji, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide *maternal* terimi ve bu terimi içeren söz öbekleri erek dilin okunuş kurallarına göre doğrudan aktararak kullanılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.32. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *maternal* terimini içeren söz öbekleri.

Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Maternal behaviour (341)	Maternal davranış (337)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Maternal strategies (398)	Maternal strateji (385)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *maternal* teriminin ve bu terimi içeren söz öbeklerinin çevirisinde çok sayıda stratejinin kullanıldığı söylenebilir. Bu durum, terime ait farklı karşılıkların aynı anda erek dil ve kültür dizgesinde yer almasını beraberinde getirmiştir. Bu da *maternal* terimi için yerleşik bir karşılık bulunmamasına ve terimin erek dildeki kullanımları üzerinde herhangi bir uzlaşmaya varılamamasına yol açmıştır. Ortaya çıkan farklı çeviri uygulamaları, terimin henüz yerleşiklik ve yaygınlık kazanmadığını net bir biçimde ortaya koyar.

Paternal teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, altı (6) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi, on iki (12) kez, adlaştırma yedi (7) kez, eşanlamlılık, altı (6) kez, birebir çeviri stratejisi, üç (3) kez, açıklama, bir (1) kez, eksiltme stratejisi de bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin ödünçleme olduğu açıktır. En fazla eserinde ödünçleme stratejisi tespit edilen yayınevi ise İletişim Yayınları'dır. Ödünçleme stratejisi, İletişim Yayınları tarafından 1999-2000 arasında yayımlanan üç (3) eserde dört (4) kez rastlanmıştır. İletişim Yayınları, 1980'li yıllardan itibaren feminist yayıncılık alanında eser sayısı ve konu alanı çeşitliliği ile sahip olduğu sembolik sermaye aracılığıyla toplumsal ve ekonomik sermayesini artırma fırsatı bulmuştur. Yayınevinin akademisyen/aktivist profilindeki failerle daha fazla ilişki kurması, failerin toplumsal ve kültürel sermayelerini yayıncılık alanına taşıyarak alandaki konumu güçlendirme istencinin yansımasıdır. Bu açıdan, *paternal* terimi, erek dil ve kültür dizgesinde ödünç *paternal* terimi ile yerleşik hale gelip yaygınlaşmasa da, İletişim Yayınları'nın yayın sayısı, konu alanı çeşitliliği ve failerin sermayesi üzerinden kazandığı sembolik sermaye aracılığıyla terimin yolculuğuna daha fazla etki etmiş olması şaşırtıcı değildir.

Maternal teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, altı (6) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Adlaştırma stratejisi, on bir (11) kez, açıklama, altı (6) kez,

birebir çeviri stratejisi, üç (3) kez, eksiltme, üç (3) kez, ödünçleme, iki (2) kez, eşanlamlılık stratejisi ise bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin adlaştırma stratejisi olduğu açıktır. En fazla eserinde adlaştırma stratejisi tespit edilen yayınevi ise Ayizi Kitap'tır. Ayizi Kitap tarafından 2012-2018 yılları arasında yayımlanan üç (3) eserin tamamında birer kez adlaştırma stratejisi kullanıldığı fark edilmektedir. Ayizi Kitap özellikle feminist aktivist faaliyetler ile toplumsal sermaye kazanan faillerle ilişkileri üzerinden alanda daha fazla sembolik sermaye elde eden bir yayınevidir. Bu açıdan, *maternal* terimi, ödünç *maternal* terimi ile yerleşik hale gelip yaygınlaşmasa da, Ayizi Kitap'ın, aktivist olarak alanda pay sahibi olan faillerin toplumsal sermayesi ve feminist yayıncılık alanındaki sembolik sermayesi aracılığıyla terimin yolculuğuna daha fazla etki ettiği açıktır.

3.2.3.3.8. Homosexual

Homosexual terimi, İngilizce sözlükte, genellikle aşağılayıcı ve saldırgan anlamda “kendi biyolojik veya toplumsal cinsiyetinden insanlara cinsel ilgi duymak; gey” şeklinde tanımlanır.³⁹⁹ Terim, eşcinsel bireyleri tanımlamak için aşağılayıcı bir şemsiye terim olarak kullanılsa da, dünyada 1960'lı yılların ortalarından itibaren kazanımlar elde eden LGBTİQ+ hareketin etkisiyle farklı cinsel yönelimler farklı kategorilerin (gey, lezbiyen, trans, biseksüel, aseksüel, vb.) tanımlanmasıyla terimin bu şekilde kullanımı terk edilmiştir. Ancak Türkçede halihazırda kullanılmaya devam eden homoseksüel sözcüğü, eşcinsel erkekleri tanımlamak için kullanılan gey sözcüğü ile sıklıkla karıştırıldığından, eşcinsel yönelimi olan bireyleri (erkek, kadın ve interseks) kapsamına alan bir şemsiye terim olarak kalmıştır. Homoseksüel terimi, Türkçe sözlükte “eş cinsel” şeklinde açıklanır.⁴⁰⁰ Bütüncedeki eserlerde geçen *homosexual* teriminin erek dile çevirileri incelendiğinde, ödünçleme stratejisinin yanı sıra, Türkçe sözlükteki birinci anlamına dayalı birebir çeviri stratejisine de sıklıkla başvurulduğu görülmektedir.

³⁹⁹ “Homosexual,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi) <https://www.dictionary.com/browse/homosexual#> 10 Aralık 2021.

⁴⁰⁰ “Homoseksüel,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

Bütüncü bağlamında en erken kullanımına 1984 yılında Sedef Öztürk tarafından çevrilen **Evlilik Mahkumları** kitabında rastlanan terim, sonraki yıllarda Türkçeye erek dile aktarılan birçok kitapta da “eşcinsel” olarak karşılanmaya devam etmiştir. Bu dönemde yapılan çevirilerde birebir çeviri stratejisiyle “eşcinsel” şeklinde erek dile aktarıldığı dikkati çeker. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen *homosexual* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.33. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *homosexual* terimi örnekleri.

Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Homosexual (207)	Eşcinsel (249)
Payel	Cinsel Politika	1987	Homosexual (17)	Eşcinsel (33)
İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Homosexuality (130)	Eşcinsellik (125)
İletişim	Feminist Teori	1997	Homosexuality (91)	Eşcinsellik (178)
Agora	Siborg Manifestosu	2006	Homosexual (160)	Eşcinsel (28)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Homosexual male (117)	Eşcinsel erkek (135)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Homosexual (58)	Eşcinsel (89)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Homosexual (778)	Eşcinsel (146)
Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Homosexual (89)	Eşcinsel (126)

İkinci strateji, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisi, *homosexual* teriminin erek dilin okunuş kurallarına uygun olarak çevrilmesini içerir. Özellikle de “erkek eşcinsel” anlamına gelen *gay* sözcüğü ile karıştırılması, bu sözcüğün şemsiye bir terim olarak ödünçlenmesini beraberinde getirmiştir. Bunun nedeni, “eşcinsel” sözcüğünün Türkçedeki çağrışımının genelde erkek eşcinsellerle bağlantılı olmasıdır. Söz konusu terimler arasındaki anlam ve kapsam farkını vurgulamak için *homosexual* teriminin “homoseksüel” şeklinde ödünçleme yoluyla erek dile aktarılması bu sorunu çözebilir. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *homosexual* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.34. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *homosexual* terimi örnekleri.

İletişim	Cinsiyet ve Millet	Yıl	Ödünçleme (105)	Çeviri (195)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Homosexual minority (3)	Homoseksüel azınlık (10)
Ayizi	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Homosexuality (40)	Homoseksüellik (55)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Homosexual (358)	Homoseksüel (350)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *homosexual* teriminin kullanımında da çevirmenler arasında bir uzlaşma olmadığı, terimin kimi yerde birincil anlamıyla “eşcinsel” kimi yerde ise ödünçlenerek “homoseksüel” şeklinde kullanıldığı söylenebilir. Bu durum, kafa karışıklığı yaratsa da farklı cinsel yönelimler için farklı sözcüklerin varlığı söz konusu kavram karmaşasının büyük oranda önüne geçer.

Homosexual teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Birebir çeviri stratejisi, otuz (30) kez, ödünçleme ise on bir (11) kez kullanılmıştır. Bu hususta, birebir çeviri stratejisinin en yaygın strateji olduğu söylenebilir. Birebir çeviri stratejisini en fazla eserde kullanan yayınevi, Sel Yayıncılık’tır. Sel Yayıncılık tarafından 2010 yılından sonra yayımlanan dört (4) eserde *homosexual* terimi birebir çeviri stratejisiyle erek dile aktarılmıştır. Yayınevi, alanda kültürel sermaye ile temsil edilen çevirmen profilindeki failleri aracılığıyla toplumsal ve ekonomik sermaye kazanmış, bu sayede dizin sayısını ve çeşitliliğini artırarak önemli oranda sembolik sermaye tesis etmiştir. Bu açıdan, yayınevinin hem faillerin kültürel sermayesinden faydalanarak hem de dizin sayısına dayalı sembolik sermayesi aracılığıyla *homosexual* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna en fazla etki eden yayınevi olduğu açıktır.

3.2.3.3.9. Gay

Gay terimi, İngilizce sözlükte genelde saldırgan anlamda “aynı cinsiyetten insanlara cinsel ilgi duyan kişi, özellikle bir erkek” şeklinde tanımlanır.⁴⁰¹ Türkçe sözlükte ise

⁴⁰¹ “Gay,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/gay#>, 10 Aralık 2021.

“eş cinsel erkek” olarak açıklanmaktadır.⁴⁰² LGBTİQ+ hareket bağlamında erkek eşcinsel yönelimini tanımlayan bir terim olarak kullanılan *gay* terimi, İngilizcede halihazırda kullanılan ve “neşeli, canlı bir ruh haline sahip olmak veya sergilemek” anlamına gelen aynı sözcüğün⁴⁰³ terimleştirilmesine dayanır. Türkçede ise 1990’lı yıllarda özellikle LGBTİQ+ hareketin görünürlük kazanmaya başladığı dönemlerde eşcinsel erkek yönelimini tanımlayan bir terim olarak kullanıma girmiştir. Bütüncedeki eserlerde geçen *gay* terimi incelendiğinde, iki çeviri stratejisi kullanıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, *gay* teriminin Türkçe sözlükteki birincil anlamına dayalı olarak “erkek eş cinsel” veya “eşcinsel” olarak erek dile aktarımıdır. 1987 yılında Seçkin Selvi tarafından çevrilen **Cinsel Politika** kitabında *gay* teriminin kaynak dilde “neşeli, canlı” anlamıyla halihazırda kullanılan *gay* sözcüğüne dayanılarak “karamsarlıktan uzak” (219) şeklinde çevrildiği görülmektedir. Ancak sonraki dönemde söz konusu terim, “erkek eşcinsel yönelim” tanımlarken kullanılan bir terim olarak yaygınlaşmış ve yerleşiklik kazanmıştır. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *gay* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.35. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *gay* terimi örnekleri.

İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Gay (123)	Erkek eşcinsel (119)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Gay (117)	Eşcinsel (164)
Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Gay people (38)	Eşcinseller (61)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Gay (41)	Eşcinsel (65)

İkinci strateji, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisi, kaynak dildeki terim veya sözcüğün erek dilde yaygın bir karşılığı olmadığına, erek dil dizgesinde söz konusu terim veya sözcükle yakınsak sözcükler mevcut olduğunda başvurulan stratejilerden biridir. Nitekim ödünçleme stratejisinin *gay* teriminin çevirisinde sıklıkla başvurulan bir strateji olması, erek dilde *gay* terimi ile değiş tokuş edilerek kullanılan “eşcinsel,

⁴⁰² “Gey,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

⁴⁰³ “Gay,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/gay#>, 10 Aralık 2021.

homoseksüel” terimlerinin varlığından ileri gelir. Bu hususta, *gay* terimi erek dile erken dönemde yapılan çevirilerde kaynak dilde yazıldığı gibi ödünçlense de, sonraki dönemde terimin yaygınlaşmasıyla erek dilin sesletimine uydurularak kullanılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *gay* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.36. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *gay* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Teori	1997	Gay people (89)	Gay (173)
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Gay (104)	Gay (195)
Agora	Siborg Manifestosu	2006	Gay (165)	Gey (36)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Gay (130)	Gay (141)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Gay image (220)	Gey imgesi (293)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Gay (193)	Gey (241)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Gay (29)	Gey (41)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Gay (87)	Gey (120)
Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Gay (38)	Gey (59)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Gay (39)	Gey (50)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *gay* teriminin erken dönemdeki çevirilerde çoğunlukla “erkek eşcinsel, eşcinsel” şeklinde kullanıldığı görülsede, söz konusu terimin çevirmenler arasında halihazırda “gey” şeklinde yaygınlaştığı ve yerleşik bir hal aldığı söylenebilir. Bu durum, erek dizgede *gay* terimi bağlamında terimsel ve dilsel tutarlığının büyük oranda sağlandığının göstergesidir.

Gay teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi yirmi dört (24) kez, birebir çeviri stratejisi ise yedi (7) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin ödünçleme olduğu söylenebilir. Ödünçleme stratejisini en yaygın olarak kullanan yayınevi Sel Yayıncılık’tır. Sel Yayıncılık’ın 2010 yılından sonra yayımlanan yedi (7) eserinde *gay* terimi ödünçleme yoluyla *gey* şeklinde erek dile aktarılmıştır. Sel

Yayıncılık, özellikle dizin sayısı ve çeşitliliğini artırarak feminist yayıncılık alanında hatırı sayılır bir konum kazanmış, bu sayede sembolik sermaye tesis etmiştir. Alanda doğrudan çevirmen olarak pay sahibi olan faillerin kültürel sermayesi üzerinden elde ettiği sembolik sermaye de eklendiğinde, *gay* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna daha fazla etki etme fırsatı yakaladığı açıktır.

3.2.3.3.10. Lesbian

Lesbian terimi, İngilizce sözlükte “diğer kadınlara cinsel ilgi duyan kadın; eşcinsel kadın” şeklinde tanımlanır.⁴⁰⁴ Türkçe sözlükte ise “sevici” karşılığıyla verilmiştir.⁴⁰⁵

Lesbian terimi, kaynak dilde cinsiyet kimliğinden azade bütün eşcinselleri tanımlamak için şemsiye terim görevi gören *gay* teriminin erkek eşcinseller tarafından sahiplenilmesi üzerine yükseltelen feminist eleştiriler sonucu “kadın eşcinsel yönelimini” tanımlayan bir terim olarak kullanılmaya başlanmıştır.⁴⁰⁶ Bütüncedeki eserlerde *lesbian* teriminin çevirilerinde iki stratejinin kullanıldığı görülmektedir.

Lesbian teriminin bütüncü bağlamındaki en erken kullanımı 1984 yılında Sedef Öztürk tarafından çevrilen **Evlilik Mahkumları** kitabında yer alır. Terim, birebir çeviri stratejisi kullanılarak “kadın eşcinsel” olarak erek dile çevrilmiştir. Ayrıca, 1987 yılında Seçkin Selvi tarafından çevrilen **Cinsel Politika** kitabında Türkçe sözlükteki birinci anlamından hareketle birebir çeviri stratejisiyle “sevici” şeklinde aktarıldığı görülmektedir.

İkinci strateji ise ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisinde *lesbian* terimi erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *lesbian* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.37. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *lesbian* terimi örnekleri.

İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Lesbian (123)	Lezbiyen (119)
İletişim	Feminist Teori	1997	Lesbian (111)	Lezbiyen (211)
İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Lesbian (104)	Lezbiyen (194)

⁴⁰⁴ “Lesbian,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/lesbian#>, 10 Aralık 2021.

⁴⁰⁵ “Lezbiyen,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

⁴⁰⁶ Faderman, 1991: 250-251.

Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Lesbian (130)	Lezbiyen (141)
Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Lesbian (81)	Lezbiyen (112)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Lesbian (57)	Lezbiyen (127)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Lesbian (87)	Lezbiyen (120)
Ayrıntı	Afrikanlı Amazonlar	2019	Lesbian (44)	Lezbiyen (71)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, erken dönemde yapılan çevirilerde “kadın eşcinsel” veya “sevici” şeklinde karşılanmış olsa da, *lesbian* teriminin halihazırda “lezbiyen” şeklinde erek dilde yerleşik hal aldığı söylenebilir. Bu durum, bütüncedeki eserlerde *lesbian* terimi bağlamında dilsel ve terimsel tutarlılığın büyük oranda sağlandığının net bir yansımasıdır.

Lesbian teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ödünçleme stratejisi otuz dokuz (39) kez, birebir çeviri stratejisi ise iki (2) kez kullanılmıştır. Bu hususta, ödünçleme stratejisinin en yaygın kullanılan strateji olduğu söylenebilir. Ödünçleme stratejisini en fazla eserde kullanan yayınevi ise Sel Yayıncılık’tır. Sel Yayıncılık’ın 2010’dan sonra yayımlanan sekiz (8) eserinde *lesbian* terimi ödünçleme yoluyla *lezbiyen* şeklinde erek dile aktarılmıştır. Sel Yayıncılık, özellikle 2010 yılından sonra dizin sayısı ve çeşitliliğini artırarak feminist yayıncılık alanında toplumsal ve ekonomik sermaye kazanmış, yayın sayısını ve çeşitliliği koruyarak önemli oranda sembolik sermaye tesis etmiştir. Alanda doğrudan çevirmen olarak pay sahibi olan faillerin kültürel sermayesi üzerinden elde ettiği sembolik sermaye de eklendiğinde, Sel Yayıncılık’ın, *lesbian* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna etki etme potansiyeli olağan karşılanmaktadır.

3.2.3.3.11. Bisexual

Bisexual terimi, İngilizce sözlükte “iki veya daha fazla cinsiyetten insana cinsel veya romantik ilgi duyan bir kişiyle ilgili” şeklinde tanımlanır.⁴⁰⁷ Türkçe sözlükte ise “hem kendi cinsini hem de karşı cinsle ilgili duyan” şeklinde ifade edilmiştir.⁴⁰⁸ Bütüncedeki

⁴⁰⁷ “Bisexual,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/bisexual#>, 10 Aralık 2021.

⁴⁰⁸ “Biseksüel,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

eserlerde geçen *bisexual* teriminin çevirileri incelendiğinde, iki çeviri stratejisi izlendiği görülmektedir.

Bunlardan ilki, *bisexual* teriminin parçalarına ayrılıp Türkçeleştirilmesidir. Kaynak dilde *bi-* ön eki “çift/ikili/çifte” anlamında, *sexual* sözcüğü ise “cinsel” anlamında kullanılır. *Bisexual* teriminin bütüncü bağlamındaki ilk kullanımı 1987 yılında Seçkin Selvi tarafından çevrilen **Cinsel Politika** kitabında yer alır. Terim, birebir çeviri stratejisi kullanılarak “çifte cinsellik” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Benzer şekilde, *bisexual* teriminin 2008 yılında Ferit Burak Aydar tarafından çevrilen **Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler**⁴⁰⁹ kitabında da “çift-cinsellik” şeklinde kullanıldığı göze çarpar.

Ancak daha yaygın olan çeviri stratejisi, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide *bisexual* terimi, erek dildeki sesletime uygun olarak “biseksüel” şeklinde aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *bisexual* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.38. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *bisexual* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Teori	1997	Bisexual (99)	Biseksüel (190)
Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Bisexual (40)	Biseksüel (65)
Ayizi	Baş Harfî F	2012	Bisexual (223)	Biseksüel (279)
Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Bisexual (167)	Biseksüel (210)
Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Bisexual (85)	Biseksüel (133)
BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Bisexual (56)	Biseksüel (64)

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *bisexual* terimi, erken dönemdeki çevirilerde “çifte cinsel” veya “çift-cinsel” olarak karşılanmış olsa da, sonraki dönemde ödünç *biseksüel* teriminin yaygın olarak kullanılmaya başlandığı ve yerleşik bir hal aldığı söylenebilir. Bu bağlamda, *bisexual* terimi temelinde dilsel ve terimsel tutarlılığın sağlandığı açıktır.

⁴⁰⁹ Keller, 2007. Kaynak metin için bkz. Keller, 1995.

Bisexual teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi yirmi (20) kez, birebir çeviri stratejisi ise iki (2) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin ödünçleme olduğu söylenebilir. Ödünçleme stratejisini en yaygın olarak kullanan yayınevi ise BGST Yayınları'dır. BGST Yayınları'nın 2010'dan sonra yayımlanan dört (4) eserinde *bisexual* terimi ödünçleme yoluyla biseksüel şeklinde erek dile aktarılmıştır. BGST Yayınları, özellikle bell hooks ve Joan W. Scott çevirileri ile feminist yayıncılık alanında önemli oranda sembolik sermaye kazanmıştır. Bunda yayınevi tarafından yürütülen çeviri faaliyetinde pay sahibi olan akademisyen/aktivist faillerin toplumsal ve kültürel sermayesinin yayıncılık alanına taşınmasının da etkisi vardır. Yayınevi, faillerin kültürel ve toplumsal sermayesine dayalı sembolik sermaye ile alanda görünürlük kazanmış ve ekonomik sermaye kazanımı ile eser sayısını ve çeşitliliğini artırmıştır. Bu da yayınevinin *bisexual* teriminin çevirisine daha fazla etki etme potansiyelini güçlendirmiştir. Bu açıdan, *bisexual* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğunda BGST Yayınları'nın daha fazla etki sahibi olması şaşırtıcı değildir.

3.2.3.3.12. Transsexual/Transgender

Transsexual terimi, İngilizce sözlükte “farklı bir cinsiyetin fiziksel özelliklerini ve cinsiyet rolünü üstlenmek için güçlü bir istek duyan kişi” ve “farklı bir cinsiyetin fiziksel özelliklerini elde etmek için hormon tedavisi veya ameliyat geçirmiş bir kişi” şeklinde tanımlanır.⁴¹⁰ Türkçe sözlükte ise “hormon tedavisi görüp ameliyat olarak cinsiyet değiştiren” şeklinde yer almaktadır.⁴¹¹ Bütüncedeki eserlerde geçen *transsexual* teriminin çevirileri incelendiğinde, çevirmenler tarafından üç çeviri stratejisine başvurulduğu görülmektedir.

Bunların ilki, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide *transsexual* terimi erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *transsexual* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer alır:

⁴¹⁰ “Transsexual,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/transsexual>, 11 Aralık 2021.

⁴¹¹ “Transseksüel,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

Tablo 3.39. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *transsexual* terimi örnekleri.

İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Transsexuality (252)	Transseksüellik (368)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Trans-sexual (220)	Transseksüel (263)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Transsexual (149)	Transseksüel (201)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Transsexual (73)	Transseksüel (110)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Transsexual (171)	Transseksüel (210)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Transsexual (288)	Transseksüel (383)

İkinci strateji, açıklama stratejisidir. Bu stratejide *transsexual* terimi veya bu terimi içeren söz öbeğinin bir ögesi ayrıntılı olarak açıklanarak erek okur için daha anlaşılır kılınır. 2018 yılında Tuğçe Togo tarafından çevrilen **Kadın: Sonsuz Coğrafya** kitabında geçen *transsexual operation* (85) söz öbeğinde *transsexual* terimi “cinsiyet değiştirme” şeklinde açıklanarak “cinsiyet değiştirme operasyonu” (105) şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Üçüncü strateji, kısaltma stratejisidir. Alain Rey’e göre, kısaltma stratejisi, özellikle kaynak metinden ödünçlenen ancak erek dil dizgesi için fazla uzun kalan sözcüklerin çevirisinde başvurulan bir stratejidir.⁴¹² 2012 yılında Aksu Bora ve Simten Coşar tarafından çevrilen **Baş Harfi F**⁴¹³ kitabında *transsexual* (92) terimi “trans” (122) şeklinde kısaltılarak erek dile aktarılmıştır. Bunda transseksüel sözcüğünün yalnızca geçiş ameliyatı geçiren transları ifade etmesinin, bunun da beyanı trans olanlar için ayrımcılığa yol açmasının, trans kısaltmasının ise ikilik dışı [non-binary] bireyleri de kapsamamasının etkisi vardır.⁴¹⁴

⁴¹² Rey, 1995: 82.

⁴¹³ Redfern & Aune, 2012. Kaynak metin için bkz. Redfern & Aune, 2010.

⁴¹⁴ “Trans,” **Gender Minorities**, (Çevrimiçi), <https://genderminorities.com/glossary-transgender/>, 11 Aralık 2021.

Transsexual teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, üç (3) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi on bir (11) kez, kısaltma stratejisi bir (1) kez, açıklama ise bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en sık kullanılan stratejinin ödünçleme olduğu söylenebilir. Ödünçleme stratejisini en yaygın olarak kullanan yayınevi ise, Sel Yayıncılık'tır. Sel Yayıncılık'ın 2010'dan sonra yayımladığı beş (5) eserde *transsexual* terimi ödünçleme yoluyla *transseksüel* şeklinde karşılanmıştır. Sel Yayıncılık, kesişimsel feminizm doğrultusunda belirlediği yayın politikaları ile güncel feminist tartışmaları yakından takip etmekte, özellikle LGBTİQ+ hareketi kapsayan yayımları ile alanda sembolik sermaye tesis etmektedir. Ayrıca alanda bu konuda deneyime sahip olan akademisyen, akademisyen/aktivist ve çevirmen profilindeki failerin sahip olduğu kültürel ve toplumsal sermaye unsurlarını yayıncılık alanına taşıyarak alandaki konumu sağlamlaştırmıştır. Bu açıdan, *transsexual* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğu ve transseksüel şeklinde yerleşik hale gelip yaygınlaşması üzerinde söz sahibi olması şaşırtıcı değildir.

Transgender terimi, İngilizce sözlükte “cinsiyet kimliği doğumda atanan cinsiyetine uymayan bir kişiyle ilgili veya ondan bahsederken” kullanılır.⁴¹⁵ Bütüncedeki eserlerde geçen *transgender* terimi incelendiğinde, dört strateji kullanılarak erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisinde söz konusu terimin kaynak dilde yazıldığı şekliyle erek dile aktarıldığı görülmektedir. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *transgender* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.40. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *transgender* terimi örnekleri.

Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Transgender (149)	Transgender (200)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Transgender (426)	Transgender (555)

⁴¹⁵ “Transgender,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi) <https://www.dictionary.com/browse/transgender#>, 11 Aralık 2021.

Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Transgender (41)	Transgender (69)
Sel	Radikal Kadınlar	2020	Transgender (97)	Transgender (97)

İkinci strateji, kısaltmadır. *Transgender* terimine uygulanan kısaltma stratejisi de hem sözcüğün fazla uzun olmasından hem de trans kısaltmasının *transgender* teriminden daha kapsayıcı olmasından kaynaklanır. Bütüncedeki eserlerde kısaltma stratejisi ile çevrilen *transgender* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.41. Kısaltma stratejisi ile çevrilen *transgender* terimi örnekleri.

Ayizi	Baş Harfi F	2012	Transgender (165)	Trans (208)
BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Transgender (15)	Trans (34)
Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Transgendered (39)	Trans (54)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Transgender (172)	Trans (235)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Transgender (122)	Trans (168)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Transgender (348)	Trans (473)

Üçüncü strateji, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide de çevirmenler *transgender* terimini yakın anlamlı bir sözcükle karşılamaya çalışmış ve *transgender* karşılığında “travesti,” “transvesti” ve “transseksüel” terimlerini kullanmıştır. Bütüncedeki eserlerde eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *transgender* terim örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.42. Eşanlamlılık stratejisi ile çevrilen *transgender* terimi örnekleri.

Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Trans-gender (220)	Travesti (263)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Transgendered (73)	Transvesti (110)
Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Transgender (167)	Transseksüel (210)

Dördüncü strateji, açıklama stratejisidir. Bu stratejide *transgender* terimi “trans” ve “gender” şeklinde parçalarına ayrılmış ve *gender* terimi erek dildeki birebir çevirisi ile karşılanmıştır. 2018 yılında Beyza Sümer Aydaş tarafından çevrilen **Feminist Bir Yaşam Sürmek**⁴¹⁶ kitabında geçen *transgenderism* (270) terimi açıklanarak “trans toplumsal cinsiyetçilik” (364) şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, *transsexual* teriminin genelde ödünçleme yoluyla “transseksüel” şeklinde erek dilde yaygınlaştığı ve yerleşik bir terim olarak kullanıldığı, *transgender* teriminin ise “trans” şeklinde kısaltılarak erek dil dizgesine dahil edildiği görülmektedir. Bütüncedeki eserler bağlamında dilsel ve terimsel tutarlılığın büyük oranda sağlandığı söylenebilir.

Transgender teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, dört (4) çeviri stratejisi kullanıldığı görülmüştür. Kısaltma stratejisi altı (6) kez, ödünçleme dört (4) kez, eşanlamlılık stratejisi üç (3) kez, açıklama ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en yaygın kullanılan stratejinin kısaltma stratejisi olduğu açıktır. Kısaltma stratejisini en sık kullanan yayınevi ise Ayizi Kitap’tır. Ayizi Kitap’ın 2010’dan sonra yayımlanan iki (2) eserinde *transgender* terimi kısaltma yoluyla trans şeklinde karşılanmıştır. Yukarıda da bahsedildiği gibi, *trans* terimi beyanı trans olanları da kapsayan, dolayısıyla cinsiyet düzeltme ameliyatı olan ile olmayan arasındaki ayrımları ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, üçüncü dalga kesişimsel feminizmin beraberinde getirdiği bakış açısıyla koşutluk gösterir. Nitekim, Ayizi Kitap da aktivist olarak alanda pay sahibi olan faillerin toplumsal sermayesinden hareketle çevirilerde bu türden bir yaklaşım izlemiş ve kapsayıcılığı ile alanda sembolik sermaye elde ederek konumunu sağlamlaştırmıştır. Bu açıdan, yayınevinin faillerin toplumsal sermayesine dayalı sembolik sermayesini feminist yayıncılık alanına taşıyarak *transgender* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna etki etme potansiyelini güçlendirdiği açık bir biçimde söylenebilir.

⁴¹⁶ Ahmed, 2018. Kaynak metin için bkz. Ahmed, 2017.

3.2.3.3.13. Intersex

Intersex terimi, İngilizce sözlükte “erkek ve dişi üreme organlarına sahip olan veya kromozomal paternlerin tipik erkek ve dişi tanımlarının kapsamına girmeyen bir kişi, hayvan veya bitkiden bahsederken veya bunlarla ilgili; interseksüel” şeklinde tanımlanır.⁴¹⁷ Bütüncedeki eserlerde geçen *intersex* teriminin çevirileri incelendiğinde, üç strateji ile erek dile aktarıldığı görülmektedir.

Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide *intersex* terimi kaynak dildeki “erkek ve dişi cinsiyet organlarını içeren” anlamından hareketle erek dile aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *intersex* terimi örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.43. Birebir çeviri stratejisi ile çevrilen *intersex* terimi örnekleri.

Payel	Cinsel Politika	1987	Intersexed (30)	Çift cinsiyetli (55)
Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Intersex (338)	Çift cinsiyetli (441)

İkinci ve en yaygın olan strateji ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide *intersex* teriminin kaynak dildeki sesletimi erek dile uyarlanarak ödünçlenmiştir. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *intersex* terimi örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.44. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *intersex* terimi örnekleri.

Otonom	Kadın-Oluş	2012	Intersexuality (37)	İnterseksüellik (95)
Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Intersex (38)	İnterseks (65)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Intersexed (288)	İnterseks (383)
Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Intersex (212)	İnterseks (287)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Intersexed genitals (85)	İnterseks genital (106)

⁴¹⁷ “Intersex,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/intersex#>, 11 Aralık 2021.

Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Intersexual activists (86)	İnterseks aktivistler (106)
----------	------------------------	------	-------------------------------	--------------------------------

Üçüncü strateji ise eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide kaynak metinde geçen terim erek dilde en yakın anlama sahip olan başka bir terimle karşılanır. 2009 yılında Füsün Özlen tarafından çevrilen **Buradan Baktığımızda**⁴¹⁸ kitabında geçen *intersexed* (220) terimi erek dilde “erdişi” anlamına gelen⁴¹⁹ ve çift cinsiyetliliği ifade eden “hermafrodit” (263) terimiyle aktarılmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, erken dönemdeki çevirilerde “çift cinsiyetli” ve “hermafrodit” terimiyle karşılanan *intersex* teriminin erek dile ödünçleme yoluyla aktarılan “interseks” terimiyle yaygınlık ve yerleşiklik kazandığı söylenebilir. Bu durum, erek dile yapılan çevirilerde dilsel ve terimsel tutarlığı büyük oranda sağlanmasına zemin hazırlamıştır.

Intersex teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, üç (3) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi yedi (7) kez, birebir çeviri stratejisi iki (2) kez, eşanlamlılık stratejisi ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, en yaygın stratejinin ödünçleme stratejisi olduğu söylenebilir. Ödünçleme stratejisini en fazla uygulayan yayınevi, Kolektif Kitap’tır. Kolektif Kitap, son beş yılda yayımladığı eserlerin içeriğiyle kesişimsel bakış açısına yakın bir doğrultuda yayın politikaları izlemiş ve söz konusu yayın politikaları ile kazandığı sembolik sermayeyi alanda doğrudan kültürel sermaye ile temsil edilen çevirmen profilindeki faillerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla koruma altına almıştır. Özellikle Rosi Braidotti gibi feminist felsefenin öncü bir ismine ait iki eserin Türkçeye kazandırılması yayınevinin faillerin kültürel sermayesine dayalı sembolik sermaye istencinin doğrudan yansımasıdır. Nitekim, yayınevinin hem yayın politikaları hem faillerin kültürel sermayesi hem de eserlerin içeriği üzerinden alanda sembolik sermaye kazanımı, *intersex* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna daha fazla etki etme potansiyelini de güçlendirdiğinin açık bir göstergesidir.

⁴¹⁸ Cockburn, 2009. Kaynak metin için bkz. Cockburn, 2007.

⁴¹⁹ “Hermafrodit,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

3.2.3.3.14. Queer

Queer terimi, İngilizce sözlükte “geleneksel bakış açısından garip veya tuhaf; alışılmadık derecede farklı; tekil,” şeklinde birinci anlama sahiptir.⁴²⁰ Ancak kaynak dilde heteroseksüellerin makbul gördüğü anaakım gey kültürünü kabul etmeyen siyahlar, translar, engelliler, HIV+ bireyler ve diğer marjinalleştirilmiş kesimleri tanımlamak için kullanılan bir hakaretti.⁴²¹ Bütüncüki eserlerde geçen *queer* teriminin çevirileri incelendiğinde, iki çeviri stratejisinin kullanıldığı dikkati çeker.

Bunlardan ilki, *queer* teriminin birincil anlamıyla aktarımını içeren birebir çeviri stratejisidir. *Queer* terimi, 1987 yılında Seçkin Selvi tarafından çevrilen **Cinsel Politika** kitabında “sapık” (467) şeklinde terimin kaynak dildeki birinci anlamına dayanılarak erek dile aktarılmıştır.

İkinci strateji ise, ödünçlemedir. Bu stratejide *queer* terimi kaynak dildeki yazılışı aynen korunarak ya da kaynak dildeki sesletimi erek dil yazım kurallarına uyarlanarak aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *queer* terimi örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.45. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *queer* terimi örnekleri.

İletişim	Feminist Teori	1997	Queer (164)	Kuir (tuhaf) (308)
Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Queer sensibility (220)	Queer duyarlılığı (263)
Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Queer (6)	Queer (14)
Otonom	Kadın-Oluş	2012	Queer (32)	Queer (85)
BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Queer (25)	Queer (222)
Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Queer subject (107)	Queer özne (136)
Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Queer (87)	Queer (120)
Sel	Radikal Mutluluk	2020	Queer (1)	Queer (21)

⁴²⁰ “Queer,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi) <https://www.dictionary.com/browse/queer#>, 11 Aralık 2021.

⁴²¹ “Queer,” **Gender Minorities**, (Çevrimiçi), <https://genderminorities.com/glossary-transgender/#Queer>, 11 Aralık 2021.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, erken dönemde kaynak dildeki birincil anlamıyla “sapık” şeklinde erek dile aktarılan *queer* teriminin, sonraki çevirilerde kaynak dildeki okunuşuyla “kuir” şeklinde veya doğrudan aktarımla “queer” şeklinde yerleşik hale geldiği açıktır. Bu durum, erek dile yapılan çevirilerde *queer* terimi özelinde terimsel tutarlılığın büyük oranda sağlandığının göstergesidir.

Queer teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Ödünçleme stratejisi on yedi (17) kez, birebir çeviri stratejisi ise yalnızca bir (1) kez kullanılmıştır. Bu hususta, yaygın olarak tercih edilen çeviri stratejisinin ödünçleme olduğu açıktır. Ödünçlemenin en yaygın kullanıldığı yayınevi ise Sel Yayıncılık’tır. Sel Yayıncılık, 2010 yılından sonra özellikle Queer Düş’ün Serisi, LGBT Kitaplığı gibi diziler altında yayımladığı eserler ile feminist yayıncılık alanında önemli oranda sembolik sermaye elde etmiştir. Sel Yayıncılık’ın sembolik sermayeye dayalı konumunda alanda doğrudan akademisyen veya çevirmen olarak pay sahibi olan faillerin kültürel sermayelerinin etkisi de vardır. Yayınevi, faillerin kültürel sermayesinden hareketle ve feminist gündem ve tartışmalara koşut olarak inşa ettiği yayın politikaları aracılığıyla *queer* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna daha fazla etki etme fırsatı elde etmiştir. Bu açıdan, terimin yerleşik hale gelip yaygınlaşmasında Sel Yayıncılık’ın daha fazla pay sahibi olması olağan karşılanabilir.

3.2.3.3.15. Asexual

Asexual terimi, İngilizce sözlükte birinci anlamıyla “biyolojik cinsiyeti veya cinsel organı olmayan” şeklinde tanımlanır.⁴²² Oysa LGBTİQ+ aktivizminde “diğer insanlara karşı çok az cinsel çekim duymak veya hiç cinsel çekim hissetmemek” şeklindeki anlamıyla kullanılmıştır. Aseksüel, Türkçe sözlükte doğrudan bu ikinci anlamıyla, “sekse karşı ilgisiz veya isteksiz olan (kimse)” şeklinde yer alır.⁴²³ Bütüncedeki eserlerde geçen *asexual* teriminin çevirileri incelendiğinde, iki çeviri stratejisi kullanıldığı fark edilmektedir.

⁴²² “Asexual,” *Thesaurus*, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/asexual#>, 11 Aralık 2021.

⁴²³ “Aseksüel,” *Güncel Türkçe Sözlük*, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

Bunlardan ilki, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide *asexual* terimi kaynak dildeki okunuşu erek dilin sesletim koşullarına uygun olarak aktarılmıştır. Bütüncedeki eserlerde ödünçleme stratejisi ile çevrilen *asexual* terimi örnekleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 3.46. Ödünçleme stratejisi ile çevrilen *asexual* terimi örnekleri.

Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Asexual (64)	Aseksüel (90)
Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Asexual (91)	Aseksüel (110)
Ayizi	Baş Harfi F	2012	Asexual (58)	Aseksüel (80)
Sel	Radikal Mutluluk	2020	Asexual (145)	Aseksüel (152)
Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Asexual (178)	Aseksüel (188)

İkinci strateji de birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide söz konusu terim kaynak dildeki birincil anlamına dayalı olarak erek dile aktarılır. 2012 yılında Öznur Karakaş tarafından çevrilen **Caliban ve Cadı**⁴²⁴ kitabında *asexual* (16) terimi kaynak dildeki birinci anlamı temel alınarak “cinsiyetsiz” (30) şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, “cinsiyetsiz” şeklinde birebir çevirisi dışında, *asexual* teriminin ödünçleme yoluyla “aseksüel” şeklinde yaygınlaşıp yerleşik hal aldığı söylenebilir. Bu durum, erek dile yapılan çevirilerde *asexual* terimi özelinde terimsel tutarlılığın sağlandığının net bir göstergesidir.

Asexual teriminin Türkçedeki yolculuğu incelendiğinde, iki (2) çeviri stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Ödünçleme stratejisi beş (5) kez, birebir çeviri stratejisi ise iki (2) kez kullanılmıştır. Bu hususta, yaygın olarak tercih edilen stratejinin ödünçleme olduğu açıktır. Ödünçleme stratejisini eserlerinde en fazla uygulayan yayınevi ise Metis Yayınları’dır. Metis Yayınları, 1980’li yıllardan günümüze feminist yayıncılık alanında hem eser sayısı hem de konu alanı çeşitliliğiyle sembolik sermaye kazanmış bir yayınevidir. Yayınevinin, alanda doğrudan çevirmen olarak pay sahibi olan faillerle ilişkileri, sembolik sermaye kazanımının faillerin kültürel sermayesine dayandığını net bir biçimde ortaya koymaktadır. Feminist yayıncılık alanındaki köklü

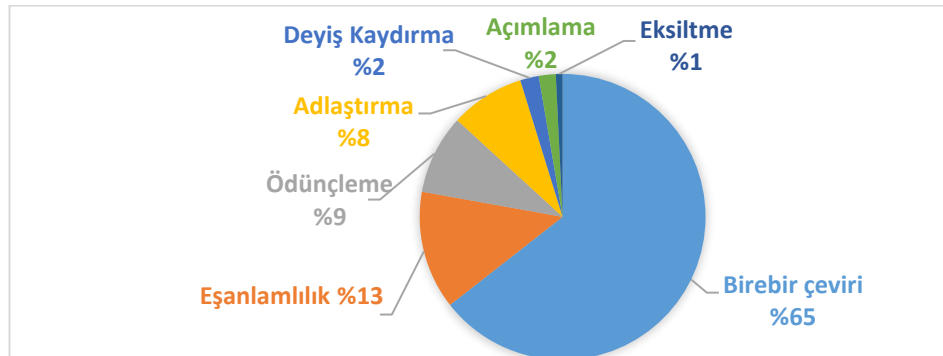
⁴²⁴ Federici, 2012b. Kaynak metin için bkz. Federici, 2004.

konumu, yayın sayısı ve konu alanı çeşitliliği ve faillerin kültürel sermayesi üzerinden sembolik sermaye kazanımı, yayınevinin, *asexual* teriminin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna daha fazla etki etmesine zemin hazırlamıştır. Bu açıdan, terimin yerleşik hale gelip yaygınlaşmasında Metis Yayınları'nın daha fazla pay sahibi olması şaşırtıcı değildir.

3.2.3.3.16. Genel Değerlendirme

Bu bölümde feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında ana hattı oluşturan terimler incelenmiştir. *Sex, gender, male, female, masculine, feminine, masculinity, femininity, patriarchy, matriarchy, patrilineal, matrilineal, paternal, maternal* terimleri feminist mücadeledeki düşünsel tartışmaların belkemiğini oluştururken, *homosexual, gay, lesbian, bisexual, queer, transsexual, transgender, intersex, asexual* terimleri LGBTİQ+ harekette farklı cinsel yönelimleri kapsamı açısından önem taşır. Bu hususta, 1980-2020 yılları arasında İngilizceden Türkçeye çevrilen kuramsal eserlerde hem feminist düşünceyle hem de LGBTİQ+ hareket ile bağlantılı terimlerin seçilmesi, feminist terim çevirisi kararlarının kapsamını artırır ve çalışmanın düşünsel derinliğine katkıda bulunur. Yapılan incelemede, feminist hareket bağlamında yaygın olan terimlerin çevirisinde farklı çeviri stratejileri (birebir çeviri, eşanlamlılık, ödünçleme, adlaştırma, vb.) yoluyla farklı terimsel karşılıklara ulaşıldığı gözlemlenmiştir. Terim çevirisi stratejilerine başvuru sıklığı açısından, çevirmenlerin feminist hareketle ilişkili terimler bağlamında şu türden bir eğilim sergilediği gözlemlenmektedir:

Grafik 3.20. Feminist hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde uygulanan stratejilerin oransal dağılımı.

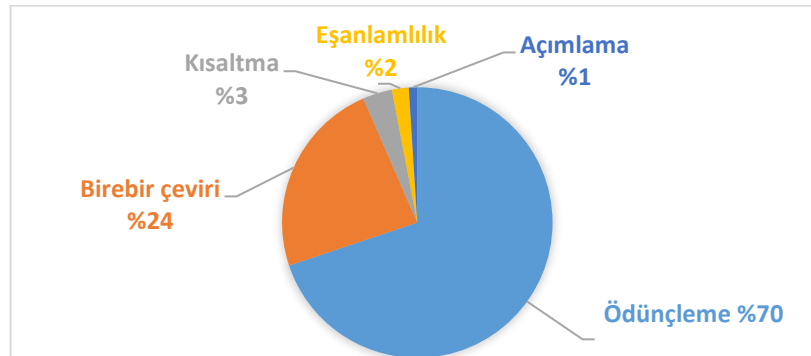

Yukarıdaki grafiğe göre, çevirmenlerin feminist hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde en fazla sıklıkta birebir çeviri stratejisi uyguladıkları görülmektedir. Bu bağlamda, söz konusu veri, çevirmenlere yöneltilen **Feminist literatürden çeviri yaparken terimler için nasıl bir çeviri yaklaşımı benimsiyorsunuz?** sorusunda en fazla işaretlenen seçeneğin **yaygın kullanımı seçme** (A şıkkı) olmasıyla da tutarlıdır. Birebir çeviri stratejisi de terimin sözlükteki ilk anlamını temel aldığından, yaygın kullanımı seçme eğilimiyle koşutluk gösterir. Birebir çeviri stratejisini en yaygın kullanan, dolayısıyla feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna en fazla etki eden yayınevi Sel Yayıncılık'tır.

Sel Yayıncılık, Kadın Kitaplığı, LGBT Kitaplığı, Queer Düş'ün Serisi, Cinsel Kitaplar dizileri altında yayımladığı feminist eserler yoluyla sembolik sermaye kazanımını garanti altına almış ve feminist yayıncılık alanındaki konumunu sağlamlaştırmıştır. Bunda, çevirmen ve akademisyen profiliyle yayıncılık alanda pay sahibi olan faillerin de katkısı büyüktür. Yayınevi, faillerin kültürel sermayesinden faydalanarak eser sayısını ve konu alanı çeşitliliğini genişletmiş ve ekonomik sermaye kazanımını artırmıştır. Bu açıdan, yayınevi ile ilişkili faillerin profilleri, sembolik ve ekonomik sermaye ile kazanılan konum ve yayın politikaları üzerinden feminist gündemle kurulan ilişkiler bağlamında Sel Yayıncılık'ın feminist hareketle ilişkili terimlerin yolculuğuna daha fazla etki etmiş olması son derece olağandır.

LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde alınan kararlar incelendiğinde de çevirmenlerin şu türden bir eğilim sergiledikleri görülmüştür:

Grafik 3.21. LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlerin çevirisinde uygulanan stratejilerin oransal dağılımı.

Yukarıdaki grafiğe göre, çevirmenler tarafından en yaygın olarak kullanılan stratejinin ödüncleme olduğu fark edilmektedir. Ödünclemenin sıklıkla başvuru olan bir strateji olmasının nedeni, erek dil ve kültür dizgesinde LGBTİQ+ yönelim ve kimliklerin çeşitliliğini karşılamak için yeterli sayıda terimin olmayışıdır. LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlerin çevirisine uygulanan stratejiler ile görüşmelerden elde edilen veriler arasında büyük oranda uyumsuzluk olduğu gözlemlense de, söz konusu terimlerin çevirisinde başvuru olan stratejilerin kullanım yeri ve bağlamı ekseninde tutarlılık olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan, terimsel birliği sağlama yönünde adımlar atıldığı düşünülebilir. Ödüncleme stratejisini LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlerde en sık kullanan yayınevi, Sel Yayıncılık'tır. Sel Yayıncılık, 2010 yılından itibaren feminist gündemle ve LGBTİQ+ hareketle ilişkili eserleri yayın çizgisine dahil ederek, feminist yayıncılık alanında hatırı sayılır bir konum elde etmiş ve önemli oranda sembolik sermaye kazanmıştır. Yayınevi, sembolik sermaye kazanımının beraberinde getirdiği ekonomik sermaye ile eser sayısını ve konu çeşitliliğini de genişleterek alanda daha fazla görünürlük kazanmıştır. Sermayeler arasındaki döngüsellik, Sel Yayıncılık'ın hem feminist hareketle ilişkili terimlerin hem de LGBTİQ+ yönelim ve kimliklerle ilişkili terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğunu yönlendirme konusunda potansiyelini artırmaya aracılık etmiştir.

Sonuç olarak, Sel Yayıncılık'ın feminist yayıncılık alanında merkezi bir konuma sahip olduğu, bunun da yayınevinin erek dil ve kültür dizgesinde feminist tartışma ve kavramların yolculuğuna daha fazla etki etme olasılığını artırdığı söylenebilir. Yayınevinin alanda bu türden bir nitelik kazanmasında, faillerin sermayesinden faydalanma istencinin ve feminist gündemle koşut yayın politikalarının yadsınamaz bir gerçeklik olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

3.3. Türkiye'de Feminist Çeviri Faaliyetlerinin Dizgesel Etkileri

Feminist yayıncılık faaliyetleri, başka ülkelerdeki feminist hareketlerin tarihini ve varoluş koşullarını anlamak ve ataerkine ve onun toplumsal, ekonomik, siyasal müdahalelerine karşı mücadele biçimlerini yeniden düşünmek açısından önem taşır. Feminist yayıncılık, günümüzde çeşitli feminist dergiler, süreli yayımlar, dijital yayıncılık ve sosyal medya platformlarının da katkılarıyla bir tür feminist dayanışma

eylemi halini almıştır. Bu bakımdan, feminist yayıncılık faaliyetlerinin, toplumsal alanda yeni tartışma zeminlerinin ortaya çıkmasında ve yeni kavramların topluma tanıtılmasında yaşamsal bir rol üstlendiği söylenebilir. Bu kısımda, feminist düşüncelerin ve aktivist mücadelenin toplumun farklı katmanlarına yayılmasına ve geniş kitlelerce benimsenmesine somut biçimde katkı yapan feminist dergiler ile feminist dijital yayıncılık platformlarının içeriği incelenecek ve belirlenen mecralarda yürütülen feminist çeviri etkinliğinin boyutları değerlendirilecektir.

3.3.1. Feminist Dergiler ve Diğer Süreli Yayınlar

Feminist dergiler ve diğer süreli yayınlar feminist bilgi ve deneyimlerin kolektif bir şekilde paylaşıldığı, tartışmaya açıldığı, üzerinde düşünüldüğü mecralardır. Türkiye feminizm tarihi de özellikle Osmanlı Devleti'nin modernleşme ve Batılılaşma dönemi olarak kabul edilen Tanzimat'tan itibaren dergilerin ve diğer süreli yayınların genelde baskın konumda olduğu ve yeni ve güncel feminist tartışmaların bu tür yayın organlarında tefrika edilen seri veya tek seferlik yazılar aracılığıyla yürütüldüğü bir tarihi temsil eder. Dergiler kimi zaman toplumun farklı kesimlerine seslenme hedefi çevresinde daha popülist bir çizgi izlerken, kimi zaman ise feminist kuramı merkezine alan akademik çalışma ve araştırmalara ağırlık vermektedir. Esasında popüler veya akademik içerikli dergiler arasında keskin bir ayrım yapmak pek mümkün olmasa da, bu tür kategoriler, feminist aktivizm faaliyetlerini, dolayısıyla dergi yayın kurulunun ve diğer faillerin feminizme dair bakışını değerlendirmeyi kolaylaştırır. Bu kısımda, popüler ve akademik feminist dergilerdeki feminist çeviri etkinliğinin varoluş koşulları incelenecek ve feminist terim kullanımı ile feminist deneyim aktarımının toplumsallığı arasında bağlantı olup olmadığı sorunsalı tartışılacaktır.

3.3.1.1. Popüler Dergiler

Türkiye'de feminist dergilerin geçmişinin Tanzimat dönemine kadar uzandığını bir önceki bölümde belirtmiştik. Tezin kapsamı 1980-2020 yılları arasında İngilizceden çevrilen feminist kuram kitapları ile sınırlı olduğundan, bu kısımda, yalnızca belirtilen zaman aralığında yayın hayatını sürdüren popüler dergilerdeki feminist çeviri etkinliği incelenecektir.

1980’li yıllar Türkiye’de feminist örgütlenmenin hızlandığı, kadın konulu yayınların ve dergilerin sayısının hızla arttığı, kadın dayanışma örgütlerinin kamusal alanda görünürlük kazanmaya başladığı yıllardır. Bu dönemde özellikle kadın sorunlarını konu edinen, feminist düşüncüyü hem tarihsel hem de kuramsal açıdan ele alan yayınların yaygınlaştığı gözlemlenmektedir.

Bu kısımda, Türkiye’de 1980-2020 yılları arasında yayımlanan popüler feminist dergilerden seçilen çevirilerde başvurulan feminist terim çevirisi stratejileri incelenecek ve popüler feminist yayıncılık bağlamında feminist çeviri faaliyetinin boyutları tartışılacaktır.

1980’li yıllardan günümüze doğru gelirken, ilk feminist yazıların, YAZKO (Sınırlı Sorumlu Yazar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi) tarafından 1980-1983 yılları arasında yayımlanan **Somut** gazetesi bünyesinde yer aldığı görülmektedir. Gazetenin **4. Sayfa** başlıklı kadın sayfasında dönemin öncü feminist aktivistleri kadınlıkla alakalı toplumsal gözlem ve deneyimlerini aktarma imkânı elde etmiş ve kadının toplumsal konumuna ve kadınlığa dair toplumsal algıya ilişkin tartışmalar yürütmüştür. Sayfanın ilk yazarlarından olan Stella Ovadia, 4. Sayfa’nın feminist aktivistlerin yayıncılık alanında örgütlenmesine aracılık ettiğinin altını çizmektedir.⁴²⁵ Nitekim 4. Sayfa yayın hayatına ara verdiğinde, bu sayfa bünyesinde faaliyet yürütmüş olan feminist aktivistlerin bir kısmı 1984 yılında bir araya gelip Kadın Çevresi Yayınları’nı kurmuş ve çeşitli dillerde kaleme alınmış feminist kuram kitaplarını Türkçeye çevirmeye koyulmuştur. Bu açıdan, Somut gazetesinin Türkiye’de feminist yayıncılığın ilk adımları için güçlü bir altlık oluşturduğu da söylenebilir.

Somut gazetesi 4. Sayfa bünyesinde yayımlanan çeviri yazılar incelendiğinde, 4 Şubat – 5 Ağustos 1983 tarihlerini kapsayan beş aylık süre zarfında yalnızca altı (6) adet yazının Türkçeye çevrildiği ve sınırlı bir feminist çeviri faaliyeti yürütüldüğü dikkati çeker. Makale, söyleşi ve haber türünde yayımlanan yazıların genel olarak eşitsizlik (eğitim, sosyal hayat, iş hayatı), cinsel sağlık ve feminist düşünce konularına eğildiği gözlemlenmiştir. Yazıların üçünde çevirmene dair herhangi bir bilgiye yer verilmemiş,

⁴²⁵ Ovadia, 2013: 4.

üç yazıda ise çevirmen bilgisi olarak Nimet Tuna, Serpil Arıerçetin, Feyza Tolga ve Tahire Merdol'un isimleri yer almıştır. Yazılar konu ve içerik olarak dönemin feminist aktivizmiyle aynı doğrultudadır ve ikinci dalga feminist düşünceye yakın bir hattadır. Bu bağlamda, 4. Sayfa bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinin sınırlılığına rağmen, yaklaşım ve düşünce tarzı bakımından güncelin yakalandığı söylenebilir.

Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri tespit etmek için Somut gazetesinin 1 Nisan 1983 sayısında yayımlanmış bir metin seçilmiştir.⁴²⁶ Bu metin, gazete bünyesinde Türkçeye çevrilen ilk metin olma özelliğini taşımaktadır. Margaret Sanger tarafından kaleme alınan⁴²⁷ ve Nimet Tuna tarafından Türkçeye çevrilen metin "Doğum kontrolü kadının mı, karı-kocanın mı sorunudur?" başlığını taşır ve cinsel sağlık konusuna odaklanır.⁴²⁸ Yapılan incelemede, Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanmaktadır:

Tablo 3.47. Somut Gazetesi (1 Nisan) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Somut	1983	Sex	Cinsiyet (175)	Birebir çeviri
Somut	1983	Masculine spirit	Erkeksi dünya (175)	Birebir çeviri
Somut	1983	Feminine	Kadınca bakış (175)	Birebir çeviri

Feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler incelendiğinde, çevirmen Nimet Tuna'nın birebir çeviri stratejisini temel aldığı görülmüştür. Birebir çeviri stratejisi, bir terimin çevirisinde erek dildeki yaygın karşılığının seçilmesine dayanır. Bundan hareketle, Tuna'nın, okur ile metin arasında yakınlık kurulmasına ve metnin anlam evreninin okur için erişilebilir olmasına öncelik verdiği söylenebilir. Bu açıdan, çeviri

⁴²⁶ Popüler ve akademik dergiler ile çevrimiçi mecralarda yayımlanıp da terim incelemesine tabi tutulan yazıların künye bilgisi için bkz. **Popüler ve Akademik İçerikli Feminist Dergiler ile Çevrimiçi Mecralarda Yayımlanan Yazıları İçeren Kaynakça.**

⁴²⁷ Sanger, Margaret, "Birth Control—A Parents' Problem or Woman's?" **Bartleby**, (Çevrimiçi), <https://www.bartleby.com/1013/8.html>, 1920, Erişim: 11 Şubat 2022.

⁴²⁸ Sanger, 2013 [1983].

metinde feminist terimlerin çevirisi özelinde benimsenen bakış açısı ile gazetenin feminist gündeme ilişkin yaklaşımı arasında koşutluk olduğu fark edilmektedir.

1985-1996 arasında 140 sayı yayımlanan aylık **Kadın ve Aile** dergisi ise, kadını aile içerisindeki konumu üzerinden değerlendiren muhafazakâr düşünce ile şekillendirilen İslami kadın imajına odaklanmıştır.⁴²⁹ Derginin 1985 yılı Nisan ayında çıkarılan ilk sayısında Prof. Dr. M.E.C. tarafından kaleme alınan “Amacımız” başlıklı başmakede basında kadını yuvasından, yakınlarından, aslî görevlerinden uzaklaştıran çarpık fikirli ve kötü niyetli kişiler olduğu, onların toplumun temeli olan aileyi yıkmaya yeltendiği vurgulanmış ve derginin ev kadınlığı sanatını en iyi şekilde başarmada kadınlara rehberlik edeceğinin altı çizilmiştir.⁴³⁰ Derginin ilk sayısının amaç kısmında yer verilen bu ifadelerin izlerine sonraki sayıların içeriğinde de rastlamak mümkündür. Gerek sonradan Müslüman olanlarla yapılan röportajlarda ve onlara dair haber ve tanıtım yazılarında gerekse de İslam tarihinden kadın portreleri, kadın sağlığı, çocuk yetiştirme, haneîçi yaşam gibi bilgi içerikli kısımlarda İslami kadın imajının farklı açılardan özendirilmeye çalışıldığı fark edilmektedir. Yine de dergi ekibi, herhangi bir siyasal örgütle bağlantılı olup olmadığını belirtmekten kaçınır. Bu bakımdan, ilk sayısından itibaren İslami bakış açısı ağır bassa da, dergi yazarları, aktif siyasal yaşam ile arasına mesafe koyduğu izlenimi yaratmaktadır. Esasında, bu yaklaşım, toplum içerisinde daha fazla kadını nüfuzu altına alma ve kapsama “misyonunun” bir parçasıdır, dolayısıyla şaşırtıcı değildir.

Kadın ve Aile dergisi, Nisan 1985’te yayımlanan ilk sayısından itibaren üstlendiği misyona ve sahiplendiği bakış açısına uygun çeviri metinlere bünyesinde yer vermiştir. Yazılar konu bakımından incelendiğinde, Batıda Müslümanlık izleğinin ağır bastığı görülmektedir. Nitekim, Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde yaşayan ve sonradan İslam’ı seçen kişilerle yapılan söyleşilere sıklıkla yer verilerek, kadınlar başta olmak üzere, okur kitlesi arasında İslami düşünceyi yayma motivasyonunun güç kazandığı dikkati çeker. Ayrıca Müslüman nüfusun ağırlıkta olduğu Afganistan ve Bosna gibi yerlere yapılan askeri saldırılara ilişkin çeviri

⁴²⁹ **Kadın ve Aile**, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/550/kadin-ve-aile>, Erişim: 18 Ekim 2021.

⁴³⁰ Prof. Dr. M.E.C., 1985: 3.

haberlere ve makalelere de yer verildiği gözlemlenmektedir. İngilizcenin yanı sıra, Almanca ve Arapça dillerinden de yapılan çevirilerin çoğunda çevirmene ilişkin künye bilgisi bulunmakta olup, yazıların küçük bir kısmı anonim çevirmen bilgisiyle okurla paylaşılmıştır. Bu açıdan, dergide çevirmen emeğine ilişkin bilincin geliştiği net bir biçimde söylenebilir. Ancak dergi bünyesinde yürütülen çeviri faaliyeti, feminist mücadele ve düşünceye hizmet etmekten ziyade, İslami düşünceyi yayma misyonuna aracılık etmektedir. Bu da çeviri faaliyetinin dönemin feminist düşüncesi temelinde gelişmediğinin ve feminist mücadelenin ve aktivist hareketin uzağında kaldığının göstergesidir.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri tespit etmek için Kadın ve Aile dergisinin tüm sayıları taranmıştır. Bu hususta, derginin 15. sayısında yer alan, orijinali Time gazetesinin 9 Kasım 1995 sayısında yayımlanan⁴³¹ ve Zehra Ülkü tarafından kısaltılarak çevrilen “Babasız çocukların küçük anneleri” başlıklı metin seçilmiştir.⁴³² Yapılan incelemede, yirmi üç (23) terimden yalnızca birinin (1) erek metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde *female student* olarak geçen terim, eşanlamlılık stratejisi ile “kız öğrenci” şeklinde erek metne aktarılmıştır. Kadın sözcüğü yerine kız sözcüğünün tercih edilmesi, özellikle bekaret ve kızlık zarı kavramlarının önemsendiği muhafazakâr topluluklarda cinsel deneyime dayalı ayırım yapma eğiliminden ileri gelir. Muhafazakâr düşünceye dayalı bu dilsel seçim, Kadın ve Aile dergisinin bakış açısıyla ve feminizme olan yaklaşımıyla da örtüşür.

Birinci sayısı 8 Mart 1987 tarihinde yayımlanan **Feminist** dergisi, 1990 yılı Mart ayına kadar yayın hayatını sürdürmüştür.⁴³³ Toplamda yedi sayı çıkarılan dergi, kısa ömrüne rağmen Türkiye’de feminist dergi yayıncılığına ve feminist mücadeleye önemli katkılarda bulunmuştur. Bunda dergi ekibinin o dönem ve sonrasında Türkiye’de feminist hareket içerisinde aktivist olarak yer alan ve feminist düşüncenin yayılmasına öncülük eden Sedef Öztürk, Ayşe Düzkan, Filiz Koçali, Defne Sandalcı, Füsun Özlen,

⁴³¹ Wallis, Claudia, (Children Having Children), **Time**, (Çevrimiçi) <http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,1074861-1,00.html>, 2005, Erişim: 11 Şubat 2022.

⁴³² “Babasız Çocukların Küçük Anneleri,” **Kadın ve Aile**, 1986 (15): 26-27

⁴³³ **Feminist**, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/feminist.html>, 18 Ekim 2021.

Handan Çağlayan, Şirin Tekeli, Stella Ovidia, Gülnur Savran gibi kadınlardan oluşmasının da etkisi büyüktür. Derginin ilk sayısındaki başyazıda “tarihe yeni bir kadın bakış açısı ile bakma çabasının, diğer ideolojilerden ödünç alınan kavramların ve reddedilen örgütlenme biçimlerinde varolan iktidar ilişkilerinin feminist örgütlerde yeniden üretilmesi” gibi sorunların feminist hareketin temel açmazları olduğu vurgulanarak, derginin esasında bu sorunları çözme ve açmazları giderme gayesiyle çıkarıldığına dikkat çekilmiştir.⁴³⁴ Dergide genel olarak annelik ve babalık rolleri, evlilik hayatında kadının konumu, feminist düşünce ve mücadelede radikalizmin yeri, feminizme dair toplumsal algılar, kadına şiddetle mücadele, özel olan politiktir düşüncesinin yansımaları, kadın siyaseti ve feminist mücadele arasındaki bağlantılar, toplumsal güzellik algısı karşısında kadın bedeni, kadın cinselliği ve tabulaştırılması gibi konulara odaklanılmıştır; bu anlamda, tartışmaya açılan konular aracılığıyla Türkiye’de ikinci dalga feminizmi besleyen düşünce kanallarının temellerinin de atıldığı söylenebilir.

Dergi bünyesinde yürütülen çeviri faaliyeti incelendiğinde, başka dillerden çevrilen yazıların sayı ve içerik bakımından son derece sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Üç yıllık yayın hayatında dergide yalnızca dört (4) adet çeviri metne yer verilmiştir. Bunların ikisi feminist düşünce, biri feminist sanat, biri de siyaset alanında eşitsizlik konusunu ele almaktadır. Yazıların üçünde çevirmen künye bilgisi bulunmakta olup, birinde çevirmen bilgisi yer almamaktadır. Yazılar içerik ve bakış açısı bağlamında dönemin feminist düşüncesiyle ve aktivist mücadelesiyle aynı doğrultuda olsa da, başka dillerden çevrilen yazıların sayısının bu denli sınırlı oluşu feminist çeviri faaliyetinin etki alanını sınırlamıştır. Bu bakımdan, dergi bünyesinde yerli deneyime öncelik verildiği, dışarıdan bilgi ve deneyim aktarımının ikinci planda kaldığı çıkarımı yapılabilir.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri tespit etmek için derginin 1. sayısında yer alan, Gail Chester tarafından kaleme alınan ve Ayşe tarafından çevrilen “ben kendime radikal feminist diyorum” başlıklı metnin

⁴³⁴ Öztürk, 1987: 6.

incelenmesine karar verilmiştir. Ancak kaynak metne erişim zorluğundan ötürü, derginin 1990 yılındaki yedinci ve son sayısında yayımlanan, Ayşe tarafından çevrilen “Yeni bozgunculuk: Gelecek sosyalist-feminist mi?” başlıklı yazı incelenmiştir.⁴³⁵ Yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin beşinin (5) metinde yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekildedir:

Tablo 3.48. Feminist dergisi (7. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Feminist	1990	Gender (27)	Cinsiyet (29)	Eşanlamlılık
Feminist	1990	Male violence (23)	Erkek şiddeti (26)	Birebir çeviri
Feminist	1990	Female (23)	Kadın (26)	Birebir çeviri
Feminist	1990	Patriarchy (27)	Patriyarka (30)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Feminist	1990	Lesbian (26)	Lezbiyen (29)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, çevirmen Ayşe’nin kaynak metnin çevirisinde üç stratejiye başvurduğu görülmüştür. Bunlardan ilki olan eşanlamlılık stratejisi, bu dönemde erkek dil ve kültür dizgesinde henüz yaygın bir karşılığı olmayan ve günümüzde “toplumsal cinsiyet” anlamında kullanılan *gender* teriminin çevirisinde kullanılmıştır. Bu terim, benzer bir anlam evrenine sahip olan ve günümüzde “biyolojik cinsiyet, atanmış cinsiyet” anlamlarında kullanılan *sex* terimi ile benzeştirilerek erkek dile aktarılmıştır. İkinci strateji ise, birebir çeviridir. Bu stratejide, *male* ve *female* terimleri için erkek dil dizgesinde halihazırda yaygın bir biçimde bulunan “erkek” ve “kadın” terimleri tercih edilmiştir. Üçüncü strateji de, ödünçleme stratejisidir. Bu strateji, erkek dil ve kültür dizgesinde henüz yaygın bir karşılığı olmayan *patriarchy* ve *lesbian* terimlerinin ödünçleme yoluyla sesletime uygun olarak çevrilmesinde kullanılmıştır. Sonuç olarak, hem çevrilen metindeki terimlerin sayısı hem de feminist terimlerin yolculuğu ile kurulan bağlantılardan hareketle, yayın politikalarını büyük oranda yerli deneyim ile sınırlandıran Feminist’in, çeviri yaklaşımı açısından da sınırlı bir etki alanına sahip olduğu söylenebilir.

⁴³⁵ Kelly, 1987: 23-28.

İlk sayısı 1 Mayıs 1988 tarihinde yayımlanan **Sosyalist Feminist Kaktüs** dergisi de, 12 Eylül 1990'da yayımlanan son sayısına kadar, on iki sayı ile feminist dergicilik alanına katkıda bulunmuştur.⁴³⁶ Derginin ilk sayısında yer verilen “Neden Dergi Çıkıyoruz?” başlıklı yazıda, derginin “toplumda kadın olmaktan doğan sorunlara karşı mücadele etmek isteyen kadınların çıkardığı bir dergi olduğundan, [...] bugünden kadınların kurtuluşuna uzanan süreçte, dayanışma ve ortak paydalarda mücadele birliğinin savunucusu olacağından ve kadın mücadelesinde, her farklı konunun politik olarak ifade edilmesinin meşru sayılması ilkesinin önemle korunacağından” söz edilmektedir.⁴³⁷ Belirtilen yayıncılık ilkelerinden hareketle, dergi içerisinde kadın örgütlenmesi, kadına yönelik şiddet, sosyalizm ve feminizm arasındaki bağlantılar, kadın bedenine yönelik cinsiyetçi algılar, çalışan kadınların toplumsal yaşamdaki konumu, kadın emeğinin sömürsü, dünyanın farklı yerlerinden kadın mücadelesi ve feminist düşünce örnekleri, kadın cinselliği ve bekaret sorunu, çevreci feminizm ve yansımaları gibi konularda kaleme alınmış yazılara yer verildiği görülmektedir. Ele alınan konuların Feminist dergisindeki konular ile benzer bir çizgiyi takip ettiği fark edilebilir. Bunun nedenleri, Feminist dergisinin yayın ekibindeki Sedef Öztürk, Gülnur Savran, Şirin Tekeli, Stella Ovadia gibi feminist aktivistlerin Kaktüs dergisinin yazı ekibinin de bel kemiğini oluşturması, Şahika Yüksel, Aksu Bora, Banu Parker, Nalan Akdeniz, Nesrin Tura gibi feminist aktivistlerin katılımı ve yazılarıyla derginin kapsayıcılığının artırılması ve önceki dönemde yoğun bir biçimde tartışılan konuların hala önemini koruyor olmasıdır. Bu açıdan, Kaktüs dergisinin ikinci dalga feminizmi temel alan bir bakış açısını izlediği ve isminin önünde ‘sosyalist feminist’ etiketi olsa da, önceki feminist dergilerin mirasını sahiplenerek feminist mücadele ve düşünceyi daha kapsayıcı bir alana taşıdığı söylenebilir.

1988 yılındaki ilk sayısından 1990 yılında yayımlanan son sayısına kadar dergi bünyesinde on iki (12) adet çeviri metne yer verilmiştir. Neredeyse her sayısında bir adet çeviri metnin bulunduğu dergide özellikle ülke dışından feminist aktivistlerle

⁴³⁶ **Sosyalist Feminist Kaktüs**, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/kaktus.html>, 18 Ekim 2021.

⁴³⁷ “Neden dergi çıkıyoruz?” **Sosyalist Feminist Kaktüs**, 1. Sayı, 1 Mayıs 1988, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/pdf/Kaktus1.pdf>, 18 Ekim 2021.

yapılan söyleşiler aracılığıyla feminist deneyim ve bilgi aktarımına öncelik verildiği söylenebilir. Nitekim, çevrilen yazıların çoğunluğunda dünyada kadın konusunun ele alındığı göze çarpar. Bununla birlikte, birkaç yazı dışında çevirmen bilgisine de yer verilmiş ve çevirmenin emeği görünür kılınmaya çalışılmıştır. Kadınların dünyanın her yerinde eziliyor oluşuna yapılan vurgu, ikinci dalga feminizmin en fazla üzerinde durduğu konulardan biridir. Bu hususta, çevrilen yazılar bağlamında özellikle bu durumun öne çıkarıldığı, dolayısıyla dönemin feminist mücadelesi ve aktivizmi ile koşut bir çeviri hattı izlendiği söylenebilir.

Türkiye’de feminist aktivizm ve LGBTİQ+ hareketi bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri tespit etmek için, derginin 1989 yılında yayımlanan 5. sayısında yer alan, Julie Peteet tarafından kaleme alınan⁴³⁸ ve anonim bir çevirmen künyesiyle okurla paylaşılan⁴³⁹ makale türündeki “Kadınlar ve Filistin Hareketi” başlıklı metin incelenmiştir. Yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dördünün (4) metinde yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şöyle sıralanmaktadır:

Tablo 3.49. SF Kaktüs dergisi (5. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

SF Kaktüs	1989	Gender equality	Cinsler arası eşitlik (51)	Eşanlamlılık
SF Kaktüs	1989	Patriarchy	Ataerkil düzen (52)	Birebir çeviri (Açıklama)
SF Kaktüs	1989	Patriarchal control	Ataerkil denetim (53)	Birebir çeviri
SF Kaktüs	1989	Maternal sacrifice	Annelik özverisi (54)	Birebir çeviri

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde çevirmen tarafından iki strateji uygulanmıştır. Bunlardan ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Eşanlamlılık stratejisi, bu dönemde henüz yaygınlaşmamış olan *gender* teriminin *sex* teriminin “biyolojik cinsiyet, cins” anlamından faydalanılarak erek dile aktarımında kullanılmıştır. İkinci strateji ise birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji de *patriarchy*, *patriarchal control* ve *maternal sacrifice* terimlerinin sözlükteki ilk anlama dayalı olarak çevrilmesinde rol

⁴³⁸ Peteet, 1986.

⁴³⁹ Peteet, 1989.

oynamıştır. Bundan hareketle, eserin çevrildiği dönemde *gender* terimi için “toplumsal cinsiyet” önerisinin henüz bulunmadığı, *patriarchy* ve *maternal* terimlerinin ise sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak erek dile aktarıldığı söylenebilir. Ancak Sosyalist Feminist Kaktüs’ten seçilen bu metinde terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından sınırlı oluşu hem dergi ekibi hem de yayın politikaları açısından feminist gündemle güçlü bağlar kuran derginin feminist çeviri faaliyeti bağlamında etki alanının sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır.

1994 yılında yayın hayatına başlayan **Kaos GL** dergisi, Türkiye’de yayıncılık alanında LGBTİ+ hareketin en önemli temsilcisi konumundadır. 1994 yılı Eylül ayında yayımlanan ilk sayısından itibaren kesintisiz olarak faaliyetini sürdüren dergi, Aralık 1999-Ocak 2000 tarihli altmış üçüncü sayısına kadar her ay yayımlanmış, bu sayıdan sonra ise iki ayda bir çıkarılmaya başlanmıştır. Çalışmanın kapsamında 1980-2020 yılları arasında yayımlanan kuramsal kitaplar yer aldığından, Kaos GL dergisinin Kasım/Aralık 2020 tarihinde yayımlanmış yüz yetmiş beşinci sayısına kadar olan sayılarının incelenmesi kararlaştırılmıştır. Derginin birinci sayısının başında derginin çıkış amacı, “[...] bizler özgürlüğü bütünsel bir varolma olarak algıladığımızdan heteroseksist diktatörlüğün politik ve toplumsal olarak bütünüyle başlamasını [bertaraf edilmesini] hedefliyoruz. Bunun için çıkıyoruz,” şeklinde ifade edilmiştir.⁴⁴⁰ Dergi, Haziran 1996 tarihli yirmi ikinci sayısından başlayarak “Eşcinsellerin kurtuluşu heteroseksüelleri de özgürleştirecektir,” sözünü düstur edinmiş ve her sayıda dergi isminin altında bu söze yer verilmiştir. Dergideki yazıların genelde heteroseksist baskı ve ataerkil sistemin baskı mekanizmaları, normatif davranış kalıpları ve cinsiyetçilik özelinde LGBTİ+ mücadelesi ve örgütlenmesi, sosyal hakların kazanımı, LGBTİ+ bireylere yönelik şiddet, cinsel yaşam ve cinsel sağlık gibi çeşitli sorunları ve konuları ele aldığı fark edilmektedir. Dergi, odak noktaları bağlamında dönemin feminist dergilerinden ayrılrsa da, ataerkil sisteme karşı yürütülen mücadelenin bütün ezilenleri ve marjinalleştirilen kesimleri ortak bir zeminde buluşturmasından ötürü diğer

⁴⁴⁰ **Kaos GL**, 1. Sayı, Eylül 1994, (Çevrimiçi) <https://www.kaosgldergi.com/dergi/sayi-1>, 18 Ekim 2021.

feminist oluşumlar ile arasına duvar örmez. Bu açıdan, diğer feminist dergilerin ve süreli yayınların odağına almadığı toplumsal boşlukları doldurduğu söylenebilir.

1994 yılında Türkiye’de LGBTİQ+ aktivizmin henüz emekleme aşamasında olduğu bir dönemde yayın hayatına başlayan dergi bünyesinde çok çeşitli konuları odağına alan çeviri metinlere yer verilmiştir. 2020 yılının sonuna kadar 180 sayıya ulaşan dergi sayısı, yürütülen mücadelenin kararlılığının göstergesi niteliğindedir. Bu hususta, çeviri metinler LGBTİQ+ bireylere yöneltilen fobik bakış açılarını aşmaya hizmet edecek olan yeni ufukların inşasında önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim, derginin yayın faaliyetinin ilk iki yılına denk gelen 1994-1995 yıllarında yirmi dört (24) sayı içerisinde toplamda yirmi altı (26) çeviri metin olduğu tespit edilmiştir. Bu metinlerin büyük çoğunluğu cinsel sağlık ve aktivizm konularını odağına almakta olup, dünyanın farklı yerlerinde sıklıkla AIDS hastalığı ile özdeşleştirilen eşcinsel yönelime ilişkin karalamaları ortadan kaldırma ve kamuoyunu bu konuda bilinçlendirme amacına hizmet etmektedir. Ayrıca LGBTİQ+ aktivizmin kuramsal açılımlarını besleyen sanat, siyaset ve edebiyat alanında çeviri yazılarla Türkiye’de bu alanda tartışma zemini oluşmasına da katkı sağlanmaktadır.⁴⁴¹ 1994 yılında çevirmen künye bilgisi genelde anonim olarak verilse de, 1995 yılında yayımlanan çeviri yazılarda genelde çevirmen ismine yer verildiği dikkati çeker. O dönemde Türkiye’de LGBTİQ+ kimlikler toplumsal yaşamda büyük oranda tabulaştırılmaya maruz bırakıldığı için, bu türden bir tercihte bulunulmuş olması şaşırtıcı değildir. Ancak 1995 yılında yayımlanan sayılarda yer verilen çevirilerde bu durum az da olsa değişmiş ve yazıların tamamında olmasa bile çoğunluğunda çevirmen künye bilgisi yer almıştır.

Derginin 1994 yılında yayımlanan 1. sayısında çeviri metin bulunmamasıyla birlikte, feminist terim çevirisi kararlarına ilişkin inceleme için 2. sayıda yer alan bir metnin seçilmesine karar verilmiştir. Bu hususta, Mark Richards tarafından kaleme alınmış olan⁴⁴² ve anonim bir çevirmen künyesiyle okurla paylaşılan “Eşcinselliğin Tarihine Özgürlükçü Bir Yaklaşım” başlıklı metin incelenmiştir.⁴⁴³ Kaynak metne erişim olanağı olmamıştır. Ancak feminist terimlerin bir kısmının kaynak dilden ödünçleme

⁴⁴¹ Kaos GL dergisinin Türkiye’de eşcinsel hareketin konumlanışına etkileri için bkz. Alan, 2019.

⁴⁴² Richards, 1993.

⁴⁴³ Richards, 1994.

yoluyla metne yerleştirilip erek dildeki karşılığının parantez içinde verilmesi, çeviri stratejilerine ilişkin yorum yapma olanağını beraberinde getirmiştir. Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. Bunlardan *gender* terimi “toplumsal cinsiyet” şeklinde aktarılırken, *patriarchy* ve *male power* terimleri sırasıyla “ataerki” ve “erkek gücü” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Bu açıdan, ödünçlenerek alınan üç terimin erek dilde yaygın karşılıklarının birebir çeviri stratejisi yoluyla metne yerleştirildiği söylenebilir. Dönemin diğer dergileri arasında bu uygulamanın benzeri yoktur. Kaos GL’nin Türkiye’de feminist yayıncılık alanında LGBTİQ+ hareketi temsil etmede üstlendiği öncü konumunun burada bir kez daha devreye girdiği görülmektedir.

Derginin yeniden birinci sayı ile çıkarılmaya başlandığı 2000 yılı başka bir miladı da temsil eder. 2000 yılında dergi içeriğine eklenen Haberler köşesinde dünyanın farklı bölgelerinden haberlerin yanı sıra, LGBTİQ+ hareketi altında yürütülen faaliyetler de okura sunulmaya başlanmıştır. Ayrıca LGBTİQ+ hareketinin tarihi, sinema, romantik ilişkilene biçimleri odağındaki makaleler ve farklı ülkelerden aktivistlerle, akademisyenlerle, sanatçılarla yapılan söyleşilerle dergi içeriği çeşitlendirilmeye çalışılmıştır. Derginin kapsam alanının daha da genişlemesi, dergiye verilen desteği artırıp daha güvenli bir alan oluşmasına katkıda bulunmuştur. Bu da çevirmen künye bilgisinin daha da görünür olmasını beraberinde getirmiştir.

Dergide 2000’li yılların başında feminist terimlerin çevirisine ilişkin durumu tespit edebilmek için, derginin 64. sayısında yer alan, Jack Stevenson tarafından kaleme alınan,⁴⁴⁴ Gülsüm tarafından çevrilen “Yatak Odasından Lüküs Hayata: Amerikan Gey Seks Sinemasının Gizli Tarihi” başlıklı metin incelenmiştir.⁴⁴⁵ Yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dokuzunun (9) metinde yer aldığı görülmüştür. Terimlerin çevirisi için başvurulan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

⁴⁴⁴ Stevenson, 1997.

⁴⁴⁵ Stevenson, 2000.

Tablo. 3.50. Kaos GL dergisi (64. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kaos GL	2000	Male (25)	Erkek (32)	Birebir çeviri
Kaos GL	2000	Female (25)	Kadın (32)	Birebir çeviri
Kaos GL	2000	Masculine (26)	Erkek (34)	Eşanlamlılık
Kaos GL	2000	Homosexual (25)	Eşcinsel (32)	Eşanlamlılık
Kaos GL	2000	Queer (31)	Eşcinsel (38)	Eşanlamlılık
Kaos GL	2000	Gay (25)	Gey (32)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos GL	2000	Lesbian (25)	Lezbiyen (32)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos GL	2000	Bisexual (28)	Biseksüel (35)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, üç tür çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, *male* ve *female* terimlerinin sözlük tanımından hareketle erek dile aktarımında kullanılmıştır. İkinci strateji, eşanlamlılık stratejisidir. Bu strateji ise, terimlerin erek dilde halihazırda kullanılan ve benzer bir anlam evrenine sahip olan terimlerden faydalanılarak çevrilmesine dayanır. Nitekim, *masculine*, *homosexual* ve *queer* “terimleri sırasıyla “erkek,” “eşcinsel” ve “eşcinsel” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Burada dikkati çeken nokta, hem *homosexual* hem de *queer* teriminin aynı sözcükle karşılanması olmuştur. Bu durum, doğrudan cinsel yönelim olarak eşcinselliği ifade eden *homosexual* terimi ile hem cinsel yönelim hem de cinsel kimliği kapsayan *queer* terimlerinin anlamca karıştırılmasını beraberinde getirecektir. Bundan ötürü, bu iki terimin sırasıyla “homoseksüel” ve “kuir/queer” şeklinde çevrilmesi, anlam evrenindeki farklılıkları koruma anlamında bir adım olarak görülebilir. Üçüncü strateji ise, ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide, *gay*, *bisexual*, *lesbian* terimlerinin sırasıyla “gey,” “biseksüel” ve “lezbiyen” şeklinde sesletime uygun bir biçimde ödünçlenerek çevrildiği tespit edilmiştir. Sayıca fazla olan terimlerin çevirisinde farklı stratejiler yoluyla yaygın kullanıma ulaşma çabası, erek dil ve kültür dizgesine nüfuz etme çabasının bir ürünüdür. Nitekim seçilen metnin konu alanı ile içeriğinin de dönemin LGBTİQ+ gündemiyle bağlantılı oluşu bunu önemli oranda destekler.

2010 yılı sayılarında Haberler köşesinin başlığının “lgbt gündem” şeklinde güncellendiği, içeriğin de Türkiye’de feminist mücadeleye ilişkin haber ve gelişmeleri kapsayacak şekilde genişletildiği görülmektedir. Söyleşi, makale ve haber türlerinde

sinema, sanat, kuram konularına odaklanan çeviri yazıların tamamında çevirmen künye bilgisi yer almaktadır. Bu olgu çevirmenlerin görünürlüğüne ilişkin çekincelerin büyük oranda giderildiğinin göstergesi olmakla birlikte, ulusötesi deneyim aktarımına da önem verildiğinin açık bir göstergesidir.

Dergide 2010’lu yılların başında feminist terimlerin çevirisine ilişkin durumu tespit edebilmek için, derginin 115. sayısında yer alan, Jamie Heckert tarafından kaleme alınan,⁴⁴⁶ Erden Kosova tarafından çevrilen “Sınırları Muhafaza Etmek: Kimlik ve Siyaset” başlıklı metin seçilmiştir.⁴⁴⁷ Yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin beşinin (5) metinde yer aldığı görülmüştür. Terimlerin çevirisinde başvurulan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.51. Kaos GL dergisi (115. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kaos GL	2010	Gender	Toplumsal cinsiyet (46)	Birebir çeviri
Kaos GL	2010	Gay	Gey (46)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos GL	2010	Queer	Terso (46)	Yeni sözcük türetme
Kaos GL	2010	Transgender	Cinsiyet değiştirmiş (47)	Birebir çeviri
Kaos GL	2010	Lesbian	Lezbiyen (47)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, üç tür çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisi, *gender* ve *transgender* terimlerinin sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak sırasıyla “toplumsal cinsiyet” ve “cinsiyet değiştirmiş” şekilde erek dile aktarımında tercih edilmiştir. Böylece terimlerin yaygın kullanımının gözetildiği söylenebilir. İkinci strateji ödünçlemedir. Bu strateji de *gay* ve *lesbian* terimlerinin “gey” ve “lezbiyen” şeklinde sesletime uygun olarak erek dile çevirisinde tercih edilmiştir. Üçüncü strateji ise, yeni sözcük türetmedir. Bu döneme kadar *queer* teriminin “queer” şeklinde doğrudan ya da “kuir” şeklinde erek dilin yazım kurallarına uygun olarak aktarıldığı görüldüyse de, “terso” şeklinde bir öneriyle karşılaşılmamıştır. “Terso” teriminin, *queer* terimi ile metinde “düzcinsel” olarak

⁴⁴⁶ Heckert, 2002.

⁴⁴⁷ Heckert, 2010.

karşılanaan “heteroseksüel” terimi ile karşıtlık kazandırmak amacıyla seçildiği düşünülebilir. Bu seçim, *queer* teriminin anlam evrenine de uygundur. Bu hususta, hem LGBTİQ+ gündem ile bağlantıları hem de LGBTİQ+ hareket içerisinde yaygın olarak kullanılan terimlerin erek dil ve kültür dizgesine aktarımı bağlamında, Kaos GL dergisinin öncü konumunu güçlendirdiği sonucuna kolaylıkla ulaşılabilir.

2020 yılı sayılarında çeviri faaliyetinin kapsam alanı daralmıştır. Kültür-sanat alanında LGBTİQ+ aktivizmi yürüten kişilerle yapılan söyleşiler dışında kuramsal metinler bağlamında da çeviri faaliyetinin yürütüldüğü dikkati çeker. Çeviri faaliyetinin önceki yıllara oranla daha sınırlı oluşu, ulusötesi bilgi ve deneyim aktarımına daha az öncelik verildiğini düşündürse de, Türkiye’de LGBTİQ+ aktivizmi alanında deneyimin yanı sıra bilgi birikiminin de arttığını akla getirmektedir.

Dergide feminist terimlerin güncel durumuna ilişkin değerlendirmeler yapabilmek için, derginin 175. sayısında yer alan, Jacob Engelberg tarafından kaleme alınan,⁴⁴⁸ Yiğit E. Korkmaz tarafından çevrilen “İyi’ Biseksüel Temsile Karşı Biseksüel Sinematik Keyfe Varmak” başlıklı metin seçilmiştir.⁴⁴⁹ Yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin yedisinin (7) metinde yer aldığı görülmüştür. Terim çevirisi bağlamında tercih edilen stratejiler şöyledir:

Tablo 3.52. Kaos GL dergisi (175. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kaos GL	2020	Gender	Cinsiyet (53)	Eşanlamlılık
Kaos GL	2020	Male homosexuality	Erkek eşcinselliği (53)	Birebir çeviri
Kaos GL	2020	Female friendship	Kadın arkadaşlığı (55)	Birebir çeviri
Kaos GL	2020	Queer	Queer (55)	Ödünçleme (doğrudan)
Kaos GL	2020	Transgender	Trans (56)	Kısaltma
Kaos GL	2020	Gay	Eşcinsel (56)	Birebir çeviri
Kaos GL	2020	Lesbianism	Lezbiyenlik (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)

⁴⁴⁸ Engelberg, 2020a.

⁴⁴⁹ Engelberg, 2020b.

Yukarıdaki tabloya göre, terimlerin çevirisinde dört strateji kullanılmıştır. Bunların ilki ve en yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, *male homosexuality*, *female friendship* ve *gay* terimlerinin kaynak dilde sözlükteki ilk anlamına göre sırasıyla “erkek eşcinselliği,” “kadın arkadaşlığı” ve “eşcinsel” şeklinde çevrilmesine zemin hazırlamıştır. İkinci strateji ise ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi de *queer* ve *lesbianism* terimlerinin sırasıyla “queer” ve “lezbiyenlik” şeklinde erek dile aktarımında tercih edilmiştir. “Queer” terimi doğrudan, “lezbiyen” terimi ise sesletime uygun olarak çevrilmiştir. Metin içerisinde terim çeşitliliği az olsa da, metnin ilişkili olduğu konu alanı ve içeriği bakımından LGBTİQ+ hareketin meşruiyet alanının genişlemesine katkı sağlayabileceği söylenebilir.

Dolayısıyla, feminist çeviri faaliyetinin bir uzantısı sayılabilecek terim çevirisinin, Kaos GL dergisi tarafından bir tür direniş biçimine dönüştürüldüğü kabul edilebilir. Bu hususta, çevrilmek üzere seçilen metinlerin konu alanları, dönemin LGBTİQ+ gündemiyle bağlantıları ve terim çevirisi kararlarının, Kaos GL bünyesindeki çeviri faaliyetine feminist bir nitelik kazandırmak kalmadığı, Türkiye’de LGBTİQ+ mücadele hattını sağlamlaştırmaya önemli oranda hizmet ettiği sonucuna ulaşılabılır.

1995-1999 yılları arasında otuz yedi (37) sayı olarak çıkarılan **Kadın Kimliği** dergisi, İslamcı kadın kimliğini ve inşasını hedef alan bir dergi olarak yayıncılık dünyasında yerini almıştır. İlk sayısı 1995 yılının Mart ayında çıkarılan dergi, son sayısı olan Ocak-Şubat 1999 sayısına kadar çoğunlukla aylık, bazı dönemlerde de iki aylık dergi olarak yayımlanmıştır.⁴⁵⁰ İlk sayının başında bulunan ve Şule Yüksel Şenler tarafından kaleme alınan “Kadın Kimliği’nden” yazısında derginin çıkış noktası şu şekilde ifade edilmektedir:⁴⁵¹

“Ülkemizin çoksessliliği içinde kadına dünden görüşler adedince konum biçildi. Bu suretle batılı terminolojide yer alan bir kadın sorunu slogan olarak gündeme getirildi. Oysa İslam terminolojisinde kadın asla bir sorun olarak değerlendirilmemiştir. O, İslam’ın fitratına uygun olarak kendisine biçtiği “Kadın Kimliği”ni yeniden kuşanmakla, inanıyoruz ki fert-aile-toplum olarak bütün

⁴⁵⁰ **Kadın Kimliği**, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/668/kadin-kimligi>, 18 Ekim 2021.

⁴⁵¹ Şule Yüksel Şenler, hidayet romanları yazarı olarak yayıncılık hayatına atılmış ve İslami edebiyatın Türkiye’deki en önemli temsilcilerinden biri olmuştur. Bu bağlamda, derginin ilk sayısında Şule Yüksel Şenler gibi toplumsal ve kültürel sermaye sahibi bir yazarın başyazısına yer verilmesi hem derginin yayıncılık yaklaşımını hem de hitap ettiği kitleyi açıkça ortaya koymaktadır.

sorunlar çözülecek ve aranılan huzur gerçekleşecektir. İşte “Kadın Kimliği”, bu gayeyle atıldı yayın hayatına.”

Şenler, derginin batılı terminolojide sorun olarak addedilen kadınlığın İslam coğrafyasında bir sorun olarak görülmediğine dikkat çekmiş, bu hususta kadının da İslami kadın kimliğini sahiplenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Derginin hedefinin bu şekilde belirlenmiş olması, özellikle muhafazakâr bir çevrede yaşayan veya yetişen kadınların ilgisini çekme konusunda başarılı bir seçim olarak değerlendirilebilir. Nitekim bu seçimin yansımalarına derginin içeriğinde de rastlamak mümkündür. Dergide, başörtüsü meselesi ve kadının özgürlüğü, modernist görüşlerin İslami kadın kimliği üzerindeki etkileri, gelecekçi yaşam tarzının batı kültürü karşısındaki konumu, laiklik ve başörtüsü sorunu, medyada kadınlığın temsili ve İslami kadın kimliğine etkileri, kadının aile ve çalışma hayatındaki yeri, cinsel sağlık ve hastalıklardan korunma yolları, kadına yönelik şiddet ve İslami çözüm yolları gibi konularda yazılara yer verilmiştir. Bu açıdan, Kadın ve Aile dergisine kıyasla daha kısa bir süre boyunca yayıncılık hayatını sürdürse de, Kadın Kimliği dergisinin toplumsal sorunlarla daha fazla ilgilendiği ve İslami kadın kimliğini farklı bağlamlarda yeniden düşünme eğilimi sergilediği söylenebilir. Neredeyse her sayıda farklı dillerden çevrilmiş yazılara yer verilmesi de bu durumu destekler niteliktedir.

Kadın Kimliği dergisinde yayımlanan çeviri yazılar incelendiğinde, dünyanın farklı yerlerinden Müslüman kadınların deneyimine odaklanıldığı, bu hususta Türkiye’de yaşayan Müslüman olan veya olmayan kadınlar arasında İslami bilinci geliştirme misyonunun güç kazandığı söylenebilir. Eşit sayıda makale ve söyleşi türünde yazının yer verildiği dergi bünyesinde, sanat, spor, siyaset, eğitim, sosyoloji gibi çeşitli alanlarda yazıları bir araya getirilerek farklı yaşam alanlarında Müslüman kadınların yaşadıklarına dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan, çeviri faaliyetinin bir araç haline getirildiği söylenebilir. Ancak yazıların çoğunda çevirmen künye bilgisinin yer almayışı, çeviri faaliyetine dayalı emeğin silikleşmesine yol açmaktadır. Bu da dergide yürütülen çeviri faaliyetinin feminist olarak nitelendirilmesine engel olur. Nitekim, dergide yayımlanan çevirilerde de yazar ve yayın yeri hariç kaynak metin künye bilgisinin, çevrilen kaynak metnin tespit edilip feminist terim çevirisi kararlarının

incelenmesini de zorlaştırır. Bundan ötürü, Kadın Kimliği dergisinde yayımlanan çevirilerin hiçbiri terim incelemesine dahil edilmemiştir.

İlk sayısı 1 Nisan 1995'te yayımlanan "kadınlara mahsus gazete" **Pazartesi** dergisi 2005 yılına kadar faaliyetini sürdürmüş, Kasım 2005'te 106. sayısıyla okurlara veda etmiştir.⁴⁵² Dergi ekibi önceki dönemde yayımlanan Feminist ve Sosyalist Feminist Kaktüs dergilerinde de görev alan Ayşe Düzkan, Stella Ovadia, Aksu Bora, Şahika Yüksel, Handan Koç, Nesrin Tura, Feryal Saygılıgil, Filiz Koçali, Gülnur Savran gibi öncü feminist aktivist kadınlardan oluşmaktadır. Bu açıdan, dönemin feminist dergi yayıncılığında hem feminist bakış açısı hem de feminist yaklaşımlar anlamında devamlılık olduğu söylenebilir. Dergi içerisinde Türkiye'deki kadın gündemi, ülkeden haberler, kadın söyleşileri, dünyadan haberler, cinsel sağlık, annelik ve aile yaşamında kadının konumu, kadın edebiyatına ve kadın yazarlara ilişkin tanıtım yazıları, kadın emeği ve iş yaşamı, yeni çıkan kadın konulu kitaplar ve filmler gibi farklı alanlarda yazılara yer verilmiştir. Farklı alanlarda kadın yaşamını konu edinen yazılara yer verilmesiyle, derginin kapsayıcılığının artırılması ve okur kitlesinin çeşitlendirilmesi hedeflenmiştir. Nitekim derginin birinci sayısı çıkmadan yayımlanan özel sayıda bu durum şu şekilde açıklanmıştır:⁴⁵³

"Hayatımızı değiştirmek için bir yandan toplumsal hayatı düzenleyen ve bizi boyunduruk altına alan kanunların, kuralların, geleneklerin değişmesinin şart olduğunu görüyoruz. Ayrıca bunun yeterli olmadığı, her birimizin "özel hayat" denen ama pekâlâ birbirine benzeyen kaderimize başkaldırmak gerektiğinin farkındayız. Ve bütün bunların biz kadınlar birlikte hareket ettiğimiz zaman değişebileceğini farkediyoruz. Geriye ne kalıyor? Bir araya gelmek. Pazartesi bu işe de yarayacak."

Yukarıda bahsedildiği gibi, toplumsal yaşamı düzenleyen kanun, kural ve geleneklerin değişimini şart koşan Pazartesi dergisi ekibi, bu yaklaşımıyla ikinci dalga feminist düşünceyi de sahiplenmekte, erkek egemen düşüncenin ve ataerkil ve cinsiyetçi baskı mekanizmalarındaki değişme şartını kadınların ortak mücadelesine bağlamaktadır. Bu bağlamda, yayıncılık faaliyetinin, her sayıda o ayın gündemiyle bağlantılı kuramsal ve

⁴⁵² **Pazartesi**, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/pazartesi1.html>, 18 Ekim 2021.

⁴⁵³ **Pazartesi**, 8 Mart 1995, Özel sayı, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/pdf/0.pdf>, 9 Ekim 2021.

pratik yazılara yer verilerek, bu hedef doğrultusunda yürütüldüğü fark edilmektedir. Dergide yer verilen çeviri yazıları da bunu tamamlayıcı nitelik taşır.

Pazartesi dergisinde yer alan çeviriler incelendiğinde, haber türündeki metinlerin ağırlığı dikkati çeker. Dünyanın farklı yerlerinden kadınların deneyimini ve feminist hareketteki değişimlere odaklanan haber türündeki yazılar ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımı aracılığıyla Türkiye’deki kadınların bilincini geliştirme ve ulus-ötesi dayanışma ağları kurma misyonunun da bir parçası sayılabilir. Bu bağlamda, feminist aktivizm, cinsel sağlık, feminist kuram, siyaset alanlarında makaleler çevrilerek bu deneyim aktarımı sürecinin daha sağlam bir zemine yerleştirilmesi hedeflenmiştir.

Derginin ilk sayılarından itibaren kadın deneyimi ve feminist harekete odaklanan çevirilere yer verilmiş olsa da, dergi bünyesinde yayımlanan ilk kuramsal metin çevirisine Mart 2000 tarihli 60. sayıda yer verildiği saptanmıştır. bell hooks tarafından kaleme alınan,⁴⁵⁴ Yelda Yücel tarafından derlenerek çevrilen metin “Feminizm: cinsiyetçi baskıyı sona erdirmeye hareketi” başlığını taşımaktadır.⁴⁵⁵ Feminist terim stratejilerine yönelik incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. Feminizmin cinsiyetçiliğe karşı mücadelede oynadığı rollere odaklanan metinde kullanılan *patriarchal class structure* terimi ödünçleme stratejisi yoluyla sesletime uygun olarak “patriyarkal sınıf yapısı,” *sexist* ve *male chauvinism* terimleri ise sözlük anlamlarından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak sırasıyla “cinsiyetçi” ve “erkek şovenizmi” şeklinde çevrilmiştir.

Feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejilere ilişkin değerlendirme için incelenen ikinci metin ise derginin 100. sayısında yer alan, Lisa Jervis tarafından Bitch Dergisi için kaleme alınan⁴⁵⁶ ve yine Yelda Yücel tarafından çevrilen “Üçüncü Dalga Feminizmin Sonu” başlıklı metindir.⁴⁵⁷ Feminizmin kuramsal açılımlarının güncel durumunu ele alan metin üzerinde yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dördünün (4)

⁴⁵⁴ Hooks, 1984.

⁴⁵⁵ Hooks, 2000.

⁴⁵⁶ Jervis, 2005a.

⁴⁵⁷ Jervis, 2005b.

metinde yer aldığı görülmüştür. Terim çevirisinde başvurulan çeviri stratejileri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.53. Pazartesi dergisi (100. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Pazartesi	2005	Gender	Toplumsal cinsiyet (13)	Birebir çeviri
Pazartesi	2005	Masculine	Erkeksi (13)	Birebir çeviri
Pazartesi	2005	Feminine	Kadınsı (13)	Birebir çeviri
Pazartesi	2005	Patriarchy	Patriyarka (13)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, terimlerin çevirisinde iki çeviri stratejisine başvurulmuştur. Metinde yer alan *gender*, *feminine*, *sex* terimleri, sözlükteki anlamından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak, *patriarchy* terimi ise ödünçleme stratejisiyle sesletime uygun olarak “patriyarka” şeklinde erek dile aktarılmıştır.

Her iki metinde kullanılan terim çevirisi stratejileri incelendiğinde, terimlerin yaygın kullanımlarına öncelik verildiği, kaynak metnin erek okur için daha erişilebilir olma çabasının ağır bastığı fark edilmektedir. Derginin 1. sayısından 106. sayısına kadar uzanan çevirilerde çevirmen künyesine çoğunlukla yer verildiği saptanmıştır. Özellikle 60. sayıdan itibaren dergi bünyesinde yer alan çevirilerde çeviri konusunda uzman kişilerin (Beril Eyüboğlu, Emek Ergün) isimleri öne çıkmaktadır. Bu durum, çeviri faaliyetinin uzmanlık alanı olarak konumlandırıldığı bir göstergesidir. Hem çevirilerin konusu ve içeriği ile dönemin feminist gündemi arasındaki bağlantılardan hareketle, Pazartesi bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmek mümkündür.

Birinci sayısı 1997 yılının Şubat ayında yayımlanan **Evrensel Kadın** dergisi 1998 yılının Mart ayında çıkarılan üç aylık son sayısına kadar aylık olarak faaliyetini sürdürmüş bir kadın dergisidir.⁴⁵⁸ İlk sayısının başında yer alan “Merhaba” kısmında derginin çıkış amacından şu şekilde bahsedilmiştir:⁴⁵⁹

“Allah’tan gayri her şeyin ilahlaştırıldığı bir dünyada Allah’ın dinini hakim kılmaya çalışmanın kadınlarca ne kadar zor ve çetin bir uğraş olduğunun bilincindeyiz. Evrensel Kadın Dergisi olarak daima ezilen, sömürülen, mustaz’af

⁴⁵⁸ **Evrensel Kadın**, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/670/evrensel-kadin>, 18 Ekim 2021.

⁴⁵⁹ **Evrensel Kadın**, 1. Sayı, Şubat 1997, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/pdf/46037/47725>, 18 Ekim 2021.

ve temiz fitratlı insanların, özellikle de kadınların yanında yer alacak; ezen, sömüren müstekbir ve kötü insanların ise sürekli karşısında olacağız...”

Yukarıdaki alıntıda, derginin yayımlanma amacının, ezilen ve sömürülen Müslüman kadınların toplumsal konumunu iyileştirmek olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan, derginin yayıncılık yaklaşımı ile İslam dinini temel alan dünya görüşü arasında bağlantı kurmak mümkündür. Nitekim, derginin "Erkek, Kadın Sayesinde Miraca Yükselir" düsturuyla çıkarılması bunun açık bir göstergesidir. Dergide, İslam dininde kadının konumu, çalışma hayatında kadın olmak, çokeşlilik, kadının siyasal yaşamdaki yeri, Kur'an'da kadının yeri, başörtüsü meselesi, çağdaş dünyada Müslüman kadın olmak, farklı Müslüman coğrafyalarda kadın yaşamından örnekler, laiklik ve kadın konularında kaleme alınmış yazılara yer verilmiştir. Özellikle Türkiye'deki Müslüman kadınlara örnek teşkil etmesi amacıyla, farklı Müslüman coğrafyalarda yaşayan veya dünyanın farklı yerlerinde Müslüman olarak hayat süren kadınların İslami yaşama dair yazılarının çevrilerek dergi bünyesinde yayımlandığı fark edilmektedir.

Evrensel Kadın dergisindeki çeviri metinler incelendiğinde, derginin misyonuna uygun olarak İslam'da kadın ve başörtü ve aile konularının ağırlık kazandığı, çocuk sağlığı, çocuk bakımı, çocuklarda kimlik gelişimi konularına da yer verildiği fark edilmektedir. Makalelerin yanı sıra, dünyanın farklı yerlerinden İslam alimleri ile yapılan söyleşiler de bulunmaktadır. Çevirmen künye bilgisi çoğunlukla anonim olsa da, söyleşi metnindeki künye bilgisinden hareketle söyleşiyi yapan ile çevirenin aynı kişiler oldukları çıkarımı yapılabilir. Örneğin, derginin 1997 yılında yayımlanan 6. sayısındaki "Avusturyalı sosyolog Dr. Barbara Pusch ile söyleşi" metninde söyleşiyi yapan bilgisi Vildan Ersin olarak okurla paylaşılmıştır. Bu da yukarıdaki çıkarımın doğruluğunu kanıtlamaktadır. Dergi ekibi tarafından benimsenen bakış açısı, 1990'lı yıllarda Türkiye'de tartışma alanı genişleyen İslami feminist düşünce ve aktivizm ile benzer doğrultuda olsa da, dönemin İslami feministlerinin aksine özcü İslami düşünce öne çıkarılmakta, feminizmin kadın özgürlüğü bağlamında getirdiği düşünsel açılımlar reddedilmektedir.

Nitekim, derginin 1997 yılındaki 6. Sayısında yayımlanan, M. Mutahhari tarafından kaleme alınan⁴⁶⁰ ve dergi içinde anonim bir çeviriyle⁴⁶¹ okurla paylaşılan “Kadın” başlıklı yazıda⁴⁶² da Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin yalnızca üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. İslam’da kadın hakları konusunu odağına alan metinde yer alan *sex*, *male*, *female* terimleri, sözlükteki ilk anlamlarından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak sırasıyla “cinsiyet,” “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Feminist gündemle ve LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimler yerine, cinsiyetle ilgili temel tanımlamaları içeren yukarıdaki terimlere yer verilmesi, çeviri metnin içerik ve konu alanı olarak feminist düşünce ile ilişkili olmadığını ortaya koymakla birlikte, Evrensel Kadın dergisi ekibi tarafından benimsenen bakış açısıyla da koşutluk gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan, dergi içerisinde yürütülen çeviri faaliyetinin hem düşünce hattı hem de çevirmenlerin görünürlüğü temelinde feminist bir niteliğe sahip olmadığı çıkarımı yapılabilir.

İlk sayısı 2006 yılının yaz aylarında yayımlanan **Amargi** dergi 2015 yılında çıkarılan Yaz sayısı ile yayın hayatını noktalamıştır. Toplamda dokuz yıl boyunca faaliyet gösteren derginin otuz yedi sayısı bulunmaktadır. Dergi feminist hareket ekseninde teorik bilgi ile pratik eylemi birleştirerek ortak bir mücadele zemini kurma amacıyla çıkarılmıştır. Bu durum, derginin ilk sayısında şu şekilde açıklanmıştır:

“Feminist politika ile feminist teori arasındaki ilişkinin zayıfladığı tespitinden hareketle, politik/teorik bir dergi çıkarmayı hedefliyoruz. Yani, teoriyi “uzakta birilerinin yaptığı bir şey” değil, politikamıza içkin, onunla birlikte düşünmemiz gereken bir şey olarak görüyoruz. Bu demektir ki, “feminist teori” diye ayrı bir alandan değil, yapıp ettiğimiz her şeyin teorik arka planından, teorik uzantılarından söz edeceğiz.”

Yukarıdaki alıntıda, derginin Türkiye’de feminist mücadele için bir eksiklik teşkil ettiğinin düşünüldüğü feminist teoriyi yeniden düşünme ve onu pratik eylem ile birleştirerek hayata geçirme amacını merkezine yerleştirdiğinden bahsedilmiştir.

⁴⁶⁰ Mutahhari, 1980.

⁴⁶¹ Derginin 6. sayısında anonim bir çeviriyle okurlarla paylaşılan çeviri metnin, yazarın 1991 yılında Akademi Yayınları tarafından İsmail Derya çevirisiyle yayımlanan **Kadın** kitabından alındığı tespit edilmiştir.

⁴⁶² Mutahhari, 1997.

Dergi içerisinde tartışmaya açılan meselelerde de bunun izlerini görmek mümkündür. 2000'lerin başlarında Türkiye'de önemli bir tartışma konusu olan başörtüsü yasağı, siyaset yaşamında kadının konumu, toplumsal yaşamdaki namus algısı, kadın emeği ve silikleştirilmesi, kadına yönelik şiddet ve güvenlik sorunu, militarist düşüncenin toplumsal yansımaları, kadın örgütlenmeleri, kadın tarihi ve feminist politika, feminist hareket ile LGBTT hareket arasındaki işbirliği, kadın cinselliği ve beden politikaları, seks işçiliği, annelik, medyada kadın temsili gibi çok çeşitli konularda yazılar yayımlanmış ve feminist tartışmalar yürütülmüştür. Farklı dillerden yapılan çeviriler yoluyla, tartışmaların zemini genişletilmiş ve hem yerel hem de uluslararası vaka örnekleriyle karşılaştırmalı bir bakış açısı sunulmuştur.

Amargi dergide yayımlanan çeviriler incelendiğinde, ilk sayıdan son sayıya kadar çeviri faaliyetinin etki alanının genişlediği fark edilmektedir. Dünyanın farklı yerlerinden kadın ve feminist aktivizm konularında haberlere odaklanan “Dünya Alem” köşesi, ülke dışından feminist bilgi ve deneyimin ülke içine aktarımında önemli bir işlev üstlenmiştir. Güncel siyaset, cinsellik, cinsel sağlık, sosyoloji alanlarındaki makaleler aracılığıyla da çeviri faaliyetinin etki alanı genişletilmiştir.

Feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejilere ilişkin değerlendirme için derginin faaliyetine başladığı 2006 yılında yayımlanan 1. sayısından ve 2014 yılına ait 32. sayısından birer metin seçilmiştir. Bunların ilki, Fatima Mernissi tarafından kaleme alınan⁴⁶³ ve Emel Coşkun ve Aslı Zengin tarafından çevrilen “Kadın ve İslami Türban Medineye İniyor” başlıklı metindir.⁴⁶⁴ İslam dünyasında başörtü ve kadın meselesini ele alan metinde yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTIQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin üçünün (3) kullanıldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen *sex*, *female body* ve *patriarchal family* terimleri, sözlükteki anlamından hareketle birebir çeviri stratejisiyle sırasıyla “cinsiyet,” “kadın bedeni,” ve “ataerkil aile” terimleri ile karşılanmıştır.

⁴⁶³ Mernissi, 1991.

⁴⁶⁴ Mernissi, 2006.

İncelenen ikinci metin ise, Nancy Fraser tarafından kaleme alınan⁴⁶⁵ ve Biray Anıl Birer tarafından erek dile çevrilen⁴⁶⁶ “Feminizm Nasıl Kapitalizmin Odalığı Oldu ve Nasıl Kurtarılır?” başlıklı metindir. Kapitalist hareketlerin feminizm ile kurduğu ikircikli ilişkiye dair sorgulamalar içeren metinde yapılan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin üçünün (3) kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde tespit edilen *gender*, *male breadwinner*, *female homemaker* terimleri, sözlük anlamına dayalı olarak birebir çeviri stratejisiyle erek dile aktarılmıştır.

Sonuç olarak, her iki metinde de terimlerin sayısının sınırlılığı, dergideki metinler temelinde feminist terimlerin yaygınlaştırılması hedefinin almadığının göstergesidir. Yine de, çevirilerle dergi içeriğine katkıda bulunan çevirmenlerin künye bilgisinin açık bir biçimde paylaşılması dergi bünyesinde çevirmen görünürlüğüne önem atfedildiğini ortaya koysa da, çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmek için yeterli değildir.

Birinci sayısı 2007 yılının Ocak-Şubat aylarında okurla buluşan **Lubunya** dergisi 2012 yılının Eylül ayında çıkarılan on birinci sayısı ile yayın hayatını noktalamıştır.⁴⁶⁷ Dergi, 30 Haziran 2006’da Ankara’da kurulan **Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği**’nin⁴⁶⁸ yayınıdır; ilk sayısından itibaren Türkiye’de trans görünürlüğü ve hakları alanında yazı ve haberlere yer vermiştir. Bu anlamda, yine Ankara merkezli olan Kaos GL dergisinin doğrudan trans aktivizmine adanmış bir versiyonu olarak görülebilir. Dergi kurucu ekibi, Pembe Hayat çalışanları olmakla birlikte, dernek ve kurucu ekip dışından yazarların yazıları da dergide yer almıştır. Dergide, cinsel sağlık, dünyadan haberler, translara yönelik şiddet, seks işçiliği, trans aktivizmi ve hak mücadelesi, trans onur haftası ve gündemi, trans geçiş süreci ve deneyimleri, trans beden ve temsilleri konularında yazılara yer verilmiştir. Özellikle trans hakları ve aktivizmi alanındaki metinler ile dünyadan haberlerin bulunduğu kısımlarda çeviri faaliyeti yürütüldüğü dikkati çeker.

⁴⁶⁵ Fraser, 2013.

⁴⁶⁶ Fraser, 2014.

⁴⁶⁷ **Lubunya Dergisi**, (Çevrimiçi) <http://www.pembehayat.org/yayinlar/liste/1/lubunya-dergisi>, 9 Ekim 2021.

⁴⁶⁸ “Biz kimiz?” **Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi) <https://www.pembehayat.org/hakkimizda/detay/3/biz-kimiz>, 9 Ekim 2021.

İlk sayısından son sayısına değin neredeyse her sayısında çevirilere yer vermiş olan Lubunya dergisindeki yazıların içeriği incelendiğinde, dünyada LGBTİQ+ hareketi ve aktivizm konularının öne çıkarıldığı fark edilmektedir. Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin değerlendirme için, derginin 2012 yılında yayımlanan 11. sayısında yer alan, Helen McNutt tarafından kaleme alınan⁴⁶⁹ ve Oğuz Güven tarafından çevrilen “Engelli Eşcinseller” başlıklı metin⁴⁷⁰ seçilmiştir. Derginin son sayısından seçilen metinde engelli LGBTİQ+ birey olmanın beraberinde getirdiği damgalamalara gönderme yapılmaktadır. Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketinde yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dördünün (4) metinde yer aldığı saptanmıştır. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.54. Lubunya dergisi (11. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Lubunya	2012	Masculinity	Erkeklik (23)	Eşanlamlılık
Lubunya	2012	Gay	Eşcinsel (24)	Birebir çeviri
Lubunya	2012	Lesbian	Lezbiyen (22)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Lubunya	2012	Asexual	Aseksüel (22)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, terimlerin çevirisinde dört tür çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Bu strateji, *lesbian* ve *asexual* terimlerinin sesletime uygun olarak erek dile aktarımında uygulanmıştır. İkinci strateji de birebir çeviridir. Bu stratejide, *gay* terimi, sözlükteki anlamından hareketle “eşcinsel” şeklinde çevrilmiştir. Üçüncü strateji ise eşanlamlılık stratejisidir. *Masculinity* teriminin “erkeklik” şeklinde erek dile aktarımında uygulanan bu strateji, terim ile yakın bir anlam evrenine sahip olan *male* [erkek] terimine dayanır. Bu üç strateji bağlamında, dört terimden üçünün LGBTİQ+ hareketle bağlantılı olduğu, bir terimin ise feminist düşünce alanının kapsamında yer aldığı söylenebilir. Bu olgu derginin misyonuna uygundur. Çevirilerin neredeyse tamamında çevirmen künye bilgisinin yer alması, çeviri faaliyetine ve çevirmen emeğine ilişkin bilinçli olduğunun da göstergesidir. Seçilen yazıdaki terimlerin sayıca sınırlı oluşu, feminist çeviri faaliyetinin boyutlarına ilişkin net bir çıkarım yapmayı zorlaştırır da, feminist

⁴⁶⁹ McNutt, 2004.

⁴⁷⁰ McNutt, 2012.

çeviri faaliyetinin Lubunya dergisinde en azından bu yazı özelinde sınırlı bir etki alanı olduğu söylenebilir.

Birinci sayısı 2009 yılının kış aylarında yayımlanan **Feminist Politika** dergisi, 2015 yılının güz aylarında çıkarılan yirmi sekizinci sayı ile yayın hayatını sonlandırmıştır.⁴⁷¹ Dergi, ilk sayısından itibaren belirlenen dosya konuları sayesinde feminist aktivistlerin bir araya gelip tartışmalar yürüttükleri bir mecra halini almıştır. Bu durum, derginin “deneyim, yaş, birikim gibi farklılıkları yok saymadan ama onları olabildiğince ortaklaştırarak, hepimizi ifade eden ve hepimize hitap eden bir yayın” haline gelme hedefini de yansıtır.⁴⁷² Üç aylık zaman dilimlerinde okurla buluşan dergide, kadın emeği, güncel siyasi durum ve kadınların konumu, evlilik yaşamı ve kadın hakları, kürtaj hakkı, cinsel özgürlük ve kadın bedeni, kadına yönelik şiddetle mücadele gibi konularda yazılara yer verilmiştir. Dergi ekibi içerisinde 1980’lerden beri feminist yayıncılık alanında faaliyet yürüten Gülnur Savran, Feryal Saygılıgil, Yelda Yücel, Şahika Yüksel gibi isimlerin yer alması, feminist dergiciliğin devamlılığı olduğunun göstergesidir. Nitekim hem yerel gelişmelere hem de farklı dillerde kaleme alınmış haberlerin ve kuramsal yazıların çevirilerine yer verilmesi, dünya üzerindeki feminist hareketteki gelişme ve yeniliklerin yerele taşınıp yeniden tartışılmasına, böylece feminist mücadele için yeni yöntemlerin keşfedilmesine önem verildiğinin açık bir göstergesidir.

Feminist Politika dergisindeki çeviri metinler incelendiğinde, siyaset, aktivizm, cinsellik, sağlık, sosyoloji konularına odaklanan yazılara odaklanıldığı görülmektedir. Bundan hareketle, dönemin feminist gündeminin ve tartışmalarının yakından takip edildiği düşünülebilir. Ayrıca dergideki yazılarda çeviri emeğinin görünürlüğüne büyük önem atfedildiği de saptanmıştır. 2012 yılında (16. Sayı) itibaren dergiye eklenen ve 2015 yılına (26. Sayı) kadar varlığını sürdüren “Tecrübeden Tercüme” köşesinde yayımlanan yedi (7) yazı ile çevirmen görünürlüğüne önemli katkılarda bulunulmuştur. Bu hususta, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi

⁴⁷¹ **Feminist Politika**, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/feminist-politika/onceki-sayilar/feminist-politika/>, 09 Ekim 2021.

⁴⁷² **Feminist Politika**, 1. Sayı, 2009 Güz, (Çevrimiçi) http://www.sosyalistfeministkolektif.org/wp-content/uploads/Feminist_Politika/fp_sayi_1.pdf, 9 Ekim 2021.

bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan çeviri stratejilerine ilişkin değerlendirme için, “Tecrübeden Tercüme” köşesindeki ilk ve son çevirilerin incelenmesine karar verilmiştir.

İncelenen ilk metin, 2012 yılında yayımlanan, Elissa Bassist tarafından kaleme alınan⁴⁷³ ve Güneş ve Cemre tarafından çevrilen “Light tecavüz” başlıklı metindir.⁴⁷⁴ Cinsel ilişkide rıza kavramını odağına alan metin, feminist terimlerin kullanımı açısından oldukça sınırlıdır. Nitekim, metinde yalnızca bir terime rastlanmıştır. Kaynak metinde tespit edilen *male friend* terimi, sözlükteki anlamına dayalı olarak birebir çeviri stratejisiyle “erkek arkadaş” olarak erek dile çevrilmiştir.

İncelenen ikinci metinde de durum farklı değildir. 2015 yılında yayımlanan, Ada Calou tarafından kaleme alınan⁴⁷⁵ ve Ayşe Yılmaz tarafından çevrilen “Önce Barcelona'yı alalım...” başlıklı metinde Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi bağlamında yaygın olarak kullanılan terimlerden yalnızca birinin kullanıldığı görülmüştür. Bu açıdan, feminist terim kullanımı konusunda son derece sınırlı olduğu söylenebilir. Kaynak metinde tespit edilen *gender inequality* terimi, sözlükteki anlamından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak “toplumsal cinsiyet eşitsizliği” şeklinde karşılanmıştır.

Sonuç olarak, dönemin feminist tartışmalarının yakından izleniyor oluşu ve çevirmen emeğinin ve çeviri faaliyetlerinin silikleştirilmemesi, derginin feminist niteliğini pekiştiriyor olsa da, feminist terimlerin son derece sınırlı sayıda oluşu, dergi bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmek için yeterli veriyi sunmamaktadır.

Birinci sayısı 2017 yılının yaz aylarında yayımlanan **Feminerva** dergisi halihazırda faaliyetini sürdüren popüler feminist dergilerden biridir.⁴⁷⁶ Dergi, “tabuları yıkarak, yasakları hiçe sayarak” düsturuyla yayın hayatına başlamış ve üç aylık olarak yeni

⁴⁷³ Bassist, 2012a.

⁴⁷⁴ Bassist, 2012b.

⁴⁷⁵ Calou, 2015a.

⁴⁷⁶ **Feminerva**, (Çevrimiçi) <http://feminerva.com/>, 9 Ekim 2021.

dosya konuları ile faaliyetine devam etmiştir. Dergi kurucu ekibi, ilk sayının başındaki “Editörden” yazısında derginin çıkış noktasını şu şekilde açıklamıştır.⁴⁷⁷

“Kadın dayanışmasının bir emeği olan; dünyada olup bitenleri, Türkiye’de sürüklendiğimiz yeni dönemi, edebiyatı ve sanatı, birer çocuğu olduğumuz doğayı, kampüslerden sokaklara, evlerden fabrikalara kadar uzanan hayatımızı konuşacağımız FeMinerva ile karşınızdayız. Yıllardır devam eden mücadelemizin sıçradığı bir nokta olarak, onlarca kadının emeği ve yüzlerce kız kardeşimizin desteği ile çıkardığımız ilk sayımız, muazzam bir cüretin içerisine doğuyor. Kadınların dişiyile tırnağıyla yeniden inşa etmeye çalıştığı yaşamın içine... Enternasyonal bir feminist hareketin rahminin içine... Genç kadınların koşarak ilerlediği özgür yarınların içine... Gezi’de ekilen tohumun “Hayır’ın” umuduyla yeşerdiği bugünlerde, bunca kaosa ve korkuya rağmen inatla ve neşeyle direnen kadınların cüreti içine doğuyor.”

Bu bakımdan, Feminerva dergisinin, yaşamın her alanında feminist mücadeleyi merkezine alarak, öğrencilerden işçilere, ev hanımlarından akademisyenlere kadar toplum içerisinde ikincil bir konuma hapsedilen her alandan kadına hitap etme hedefi olduğu fark edilmektedir. Bu hususta, dergi bünyesinde, hem dünya üzerindeki feminist hareketin kaydettiği gelişmeleri ve karşılaştığı zorlukları hem de yerel feminist hareket ve örgütlenmeleri inceleyen yazılara yer verilmektedir. Derginin her sayısında dünyadaki feminist gündeme odaklanan çeviri haberlerin bulunduğu göze çarpar. Ayrıca ülke dışından feminist kadınlarla yapılan söyleşiler de vardır. Hem söyleşilerde kaynak metnin bulunmaması hem de yurtdışından haberler kısmında kaynak metin bilgisinin paylaşılmaması bu iki metin türündeki çevirilerin incelemeye dahil edilmemesine yol açmıştır. Bundan hareketle, dergi bünyesinde yayımlanan makale türündeki çeviri metinlerin incelenmesi kararlaştırılmıştır. Dergi sayıları üzerinde yapılan incelemede, 2018’de yayımlanan 3. sayı dışında hiçbir sayıda makale çevirisine rastlanmamıştır. Derginin 3. sayısında, 2018’de Ayizi Kitap tarafından yayımlanan “Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (2. Cilt)” kitabının⁴⁷⁸ içinden alınan “Üniversite Kampüslerinde Cinsel Şiddeti Bitirme Mücadelesi”⁴⁷⁹ ve “Suistimalci Bir Partneri Terketmemenin Elli Yolu”⁴⁸⁰ başlıklı iki makale yer almaktadır. Bu makale üzerinde Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi bağlamında yaygın olarak kullanılan terimlere ilişkin incelemede, yirmi üç (23) teriminin hiçbirinin

⁴⁷⁷ *Feminerva*, 1. Sayı, Yaz 2017, içinde s. 3.

⁴⁷⁸ Seaman & Elridge, 2018.

⁴⁷⁹ Lowery & Levitz, 2018.

⁴⁸⁰ Weiss, 2018.

kullanılmadığı tespit edilmiştir. Bu bakımdan, Feminerva altında yürütülen çeviri faaliyetlerinin feminist terim çevirisi stratejileriyle bağlantılı herhangi bir veri sunmadığı söylenebilir. Çevirmenler odağındaki incelemede de, çevirilerin genelde kolektif bir emekle Kampüs Cadıları veya Feminerva etiketiyle dergide yayımlandığı saptanmıştır. Dergi, içerik olarak dönemin feminist gündemiyle ve tartışmalarıyla yakın bir doğrultuda konumlansa da, çeviri metinlerin terimsel içerik açısından zayıf oluşu ve çevirmen görünürlüğünün ikinci planda yer alması Feminerva çatısı altında yürütülen çeviri faaliyetlerini feminist olarak nitelendirmeyi güçleştirmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de feminist düşünceyle ilişkili metinlerin çevirisinin 1980’li yıllardan 2000’li yıllara kadar popüler feminist dergilerde içeriğe ve tartışmalara katkıda bulunduğu, ancak feminist terim kullanımının ve çevirmen görünürlüğünün sınırlı kaldığı fark edilmiştir. 2000’li yıllarda çeviri faaliyetiyle ilişkilendirilebilecek kısımlar, bölümler, başlıklar sayıca yükselmiş, başka dillerden çevrilen feminist metinlerin oranı ve çevirmen ve çeviri emeğinin görünürlüğü artmıştır. Buna rağmen, çeviri metinlerde feminist terim kullanımı sınırlı kalmıştır. Bu da feminist terimlerin okur kitlesi arasında yaygınlaşmasını güçleştirmektedir. Bu hususta, 1980-2020 yılları arasında feminist çeviri faaliyeti feminist dergi yayıncılığına önemli açılımlar getirmiş olsa da, popüler feminist dergilerde feminist çeviri faaliyetinin sınırlı bir etki alanına ulaştığı söylenebilir.

3.3.1.2. Akademik İçerikli Dergiler

Türkiye’de kadın çalışmaları alanında faaliyet yürüten akademik dergilerin sayısı son derece azdır. Kadın çalışmaları alanı disiplinlerarası doğası gereği yöntemsel olarak farklı alanlardaki çalışmalara kolayca entegre edilebildiği için doğrudan bu alana odaklanan ve bu alanla sınırlı kalmayı hedef edinen dergilerin sayıca az oluşu doğal karşılanabilir. Ancak alanın özerkleşip bilimsel bir disiplin olarak kabul görme ve özerk bir alanda tartışma yürütme istenci bağımsız kadın çalışmaları dergilerinin veya toplumsal cinsiyet ve cinsel yönelim alanında uzmanlaşmış ve bunlarla sınırlı akademik dergilerin ortaya çıkışına da zemin hazırlamıştır. 2018’de Savaş ve arkadaşları tarafından yürütülen araştırmaya göre Türkiye’de 85 üniversitede kadın (ve

aile) araştırma merkezi bulunmaktadır.⁴⁸¹ Yükseköğretim Kurumuna bağlı Akademide Kadın Çalışmaları Birimi tarafından 29 Aralık 2020 tarihinde yayımlanan rapora göre, devlet üniversiteleri bünyesinde 78, vakıf üniversiteleri bünyesinde 29 olmak üzere, toplamda 107 kadın çalışmaları merkezi mevcuttur.⁴⁸² Bu iki çalışmaya ait veriler karşılaştırıldığında, kadın çalışmaları alanında faaliyet yürüten merkezlerin sayısının 2018-2020 yılı arasındaki iki yıllık kısa zaman diliminde neredeyse dörtte bir oranında arttığı fark edilmektedir. Ancak merkezlerin sayısındaki artışın dergi sayısı üzerinde etkisi olmadığı fark edilebilir. Türkiye’de aktif faaliyet yürüten akademik feminist dergilerin sayısı on dördtür. Bunların 6’sı Dergipark’ta taranmaktadır.⁴⁸³ Dergipark’ta taranan dergilerin, biri dışında tamamı üniversitelere bağlı araştırma merkezleri tarafından yayımlanmaktadır. Dergipark’a kayıtlı olmayan 8 derginin 4’ü sivil toplum kuruluşları, 4’ü ise üniversitelere bağlı araştırma merkezleri bünyesinde faaliyet yürütmektedir. Bu kısımda da, Türkiye’de 1980-2020 yılları arasında kadın ve toplumsal cinsiyet çalışmaları alanlarında yayımlanan akademik dergilerden seçilen çevirilerde başvurulan feminist terim çevirisi stratejileri incelenecek ve akademik yayıncılık özelinde feminist çeviri faaliyetinin boyutları tartışılacaktır.

İlk sayısı İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından 1993 yılında yayımlanan **İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, Türkiye’nin en eski akademik feminist dergilerinden biridir.⁴⁸⁴ Yılda bir kez yayımlanma hedefiyle çıkarılan derginin ilk sayısından itibaren kadın çalışmaları alanında öncü araştırmalara imza atmış olan Necla Arat, Yıldız Ecevit, Fatmagül Berktaş, Çiğdem Kağıtçıbaşı, Kuvvet Lordoğlu, Füsün Akatlı, Yakın Ertürk, Tuna Erdem, Ayşe Durakbaşı, Yıldız Sertel, Dilek Doltaş, Berrin Yılmaz Oktay, Hanife Aliefendioğlu, Nilüfer Timisi, Sevgi Uçan Çubukçu gibi araştırmacıların yazılarına yer verilmiştir. Bu araştırmacıların iktisat, siyaset bilimi, sosyoloji, edebiyat eleştirisi,

⁴⁸¹ Savaş, Gökhan; Ertan, Senem; Yol, Fatma (2018) “Türkiye’deki Üniversitelerin Kadın Araştırmaları Merkezleri Profili Araştırması.” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi/Electronic Journal of Social Sciences**, Cilt: 17 Sayı: 68 içinde s. 1531.

⁴⁸² **Akademide Kadın Çalışmaları Merkezleri Raporu**, (Çevrimiçi) <https://kadincalismalari.yok.gov.tr/DuyuruBelgeleri/2020/kasaum-bilgileri/kasaum-raporu.pdf>, 12 Ekim 2021.

⁴⁸³ “Kadın,” (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/search?q=kad%C4%B1n§ion=journal>, 12 Ekim 2021.

⁴⁸⁴ Arat, Necla (1993) “Önsöz.” **Kadın Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 1 içinde s. 6.

tarih, felsefe gibi farklı alanlardan geldiği düşünüldüğünde, derginin kadın çalışmaları alanının temelindeki disiplinlerarası niteliği sürdürdüğü söylenebilir.

Dergi bünyesindeki çeviriler incelendiğinde, çevirilerin derginin tek bir sayısında toplandığı görülmektedir. Derginin 1999'da yayımlanan 6. sayısı 3-4 Mayıs 1997 tarihlerinde İstanbul'da gerçekleştirilen "Akdenizli Kadınlar ve Demokrasi" başlıklı konferansta sunulan bildirilerin bir araya getirildiği bir yayın niteliğindedir. Dokuz (9) çeviri makaleye yer verilen sayıda demokrasi, siyasete katılım, sivil toplum, hukuk konularına odaklanılmaktadır. Seçilen konular dönemin feminist tartışmalarıyla da koşutluk gösterir. Prof. Dr. Necla Arat, derginin bu sayısındaki metinlerin çevirisi için Esra Tınaz Ermert, İsmet Gürmeriç, Nazan Moroğlu, Altan Şahinoğlu ve Kongre Çeviri Bürosuna önsözde teşekkür ederek çevirmen görünürlüğünü arttırsa da, çeviri metinlerde çevirmen künye bilgisine yer verilmemiş ve çeviri emeğinin görünürlüğü sekteye uğramıştır. Ayrıca bu sayıdaki metinlerin tamamı konferansta sunulan sözlü bildirilerin deşifre edilmesiyle oluşturulduğundan, kaynak metinlere erişim olanağı bulunmamaktadır. Bundan ötürü, feminist terim çevirisi kararlarına ilişkin yorum yapmak da mümkün değildir. Sonuç olarak, hem çevirilerin 6. sayı ile sınırlı kalması hem de kolektif emeğin ön plana çıkarılarak çevirmen görünürlüğünün ikinci plana konumlandırılması İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi'nde yürütülen çeviri faaliyetinin etki alanını büyük oranda sınırlandırmıştır.

İlk sayısı 2000 yılının Haziran ayında çıkarılan **Kadın/Woman 2000** dergisi Doğu Akdeniz Üniversitesi Kadın Araştırmaları ve Eğitimi Merkezi bünyesinde faaliyetini sürdürmektedir. Çoklu disiplinli bir nitelik taşıyan dergi, kadın ve toplumsal cinsiyet araştırmalarını bütün yönleriyle ele alan çalışmaları odağına almaktadır.⁴⁸⁵ Dergi, toplumsal cinsiyet ve kadının konumu ve hakları konularında sosyoloji, psikoloji, sağlık, antropoloji, hukuk, siyaset bilimi, ekonomi, sanat tarihi, arkeoloji, edebiyat ve iletişim alanlarında disiplinlerarası nitelikli bilimsel makaleler yayımlamaktadır.⁴⁸⁶ Dergi akademik danışma kurulu, Nermin Abadan-Unat, Feride Acar, Sevda Alankuş, Yıldız Ecevit, Deniz Kandiyoti, Aksu Bora gibi öncü feminist araştırmacılarından

⁴⁸⁵ "About the journal," **Kadın/Woman 2000**, (Çevrimiçi) <https://ojs.emu.edu.tr/index.php/woman2000/>, 12 Ekim 2021.

⁴⁸⁶ **Kadın/Woman 2000**, Cilt: 8, Sayı: 1 içinde s. 3. 2006.

oluşmaktadır. Bu bakımdan, dergi kurucu ekibi, danışma kurulu üyelerinin toplumsal ve kültürel sermayelerinden faydalanarak dergiye daha ileri bir konum kazandırma hedefini izlemektedir.

Kadın/Woman 2000 dergisindeki çeviriler incelendiğinde, derginin 2010 yılında yayımlanan 11. sayısının 1. cildindeki üç (3) metin dışında çeviriye rastlanmamıştır. Bu metinlerin biri feminist aktivizm, biri siyaset, biri de feminist kuram konularını ele almaktadır. Üç metinde de çevirmen künye bilgisi bulunmaktadır. Bu açıdan, dergi yayın ekibinin çevirmen emeğine ve görünürlüğüne önem verdiği söylenebilir. Ayrıca kaynak metinler de dergi sayısı içinde yer aldığından, feminist terim çevirisi kararlarını incelemek mümkün olmuştur. Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin inceleme için, Cynthia Cockburn tarafından kaleme alınan⁴⁸⁷ ve Umut Bozkurt tarafından çevrilen “Militerleşmeye ve Savaşa Kadınların Yanıtları” başlıklı metin seçilmiştir.⁴⁸⁸ Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin onunun (10) makalede yer aldığı görülmüştür. Bu terimlerin çevirisinde başvurulan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.55. Kadın/Woman 2000 dergisi (11/1) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kadın/Woman 2000	2010	Sex (25)	Cins (25)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Gender relations (24)	Toplumsal cinsiyet ilişkileri (10)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Male (25)	Erkek (25)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Female (25)	Kadın (25)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Masculine (34)	Erkeksi (19)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Masculinity (32)	Erkeksilik (17)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Femininity (32)	Kadınsılık (17)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Patriarchy (34)	Ataerkillik (19)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Patriarchal societies (32)	Ataerki toplumlar (32)	Birebir çeviri
Kadın/Woman 2000	2010	Gay (34)	Homoseksüel (20)	Eşanlamlılık

⁴⁸⁷ Cockburn, 2010a.

⁴⁸⁸ Cockburn, 2010b.

Yukarıdaki tabloya göre, çeviri metinde iki strateji kullanılmıştır. Bunların ilki ve yaygın olanı birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, terimlerin sözlük anlamından hareketle erek dile çevrilmesinde kullanılmıştır. İkinci strateji ise eşanlamlılıktır. Eşanlamlılık stratejisi, terimin yakın anlamlı olan başka bir terim ile karşılanmasına dayanır. Metinde *homosexual* teriminin bu şekilde karşılandığı görülmektedir. Terimlerin yaygın kullanımına dayanan bu çeviri stratejilerinin, erek okurun metinle olan tanışıklığını güçlendirme çabasından ileri geldiği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak, metnin içeriğinin ve konu alanının feminist gündemle yakından bağlantılı oluşu, metinde yer verilen terimlerin çeşitliliği, terim çevirisinde yaygın kullanımın tercih edilmesi ve çevirmen görünürlüğüne atfedilen önem, derginin feminist yayıncılık alanıyla bağını güçlendirir. Ancak çevirilerin derginin tek bir sayısı ile sınırlı kalması, feminist çeviri faaliyetinin derginin ana gündemini oluşturmadığının açık bir biçimde göstergesidir.

2006 yılından beri Boğaziçi Gösteri Sanatları Organizasyon, Eğitim ve Yayıncılık Hizmetleri tarafından yayımlanan **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar** dergisi, akademik bir feminist dergi olarak, kültürlerin ve kimliklerin çeşitliliğini gözetmekte, benimsediği anti-militarist ve demokratik bir çizgi ile feminist aktivizm ile feminist teoriyi ortak bir zeminde bir araya getirmeyi amaçlamaktadır.⁴⁸⁹ Derginin danışma kurulunda Cynthia Enloe, Fatmagül Berktaş, Jale Parla, Joan Wallach Scott, Judith Butler, Nükhet Sirman, Shahrzad Mojab, Sibel Irzık, Şemsa Özar, Zeynep Çağlayan Gambetti gibi hem ulusal hem de uluslararası alanda öncü feminist isimler bulunmaktadır. Derginin ilk sayısından itibaren dünyanın farklı yerlerinde kadın örgütlenmeleri ve feminist mücadele, anti-militarist mücadele ve feminist düşünce arasındaki bağlantılar, kadınların siyasi yaşamdaki konumu, kadına yönelik şiddet ve cinsel taciz, LGBTİ+ hareket ve feminist hareket arasındaki dayanışma olanakları, medyada kadın temsilleri, akademik özgürlük ve feminist düşüncenin akademideki

⁴⁸⁹

“Hakkımızda,”

Feminist

Yaklaşımlar,

(Çevrimiçi)

<http://www.feministyaklasimlar.org/hakkimizda/>, 12 Ekim 2021.

yeri gibi konuları ele alan yazılara yer verilmiştir. Dergi bünyesindeki yazılar arasında çevirilerin sayısı dikkati çeker.

Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin inceleme için iki metnin incelenmesine karar verilmiştir. Bunlardan ilki, derginin 2006'da yayımlanan 1. sayısında yer alan, Maria Hadjipavlou tarafından kaleme alınan⁴⁹⁰ ve Ayten Sönmez tarafından çevrilen “Kıbrıslı Kadınlar Arasında: Görünmeyi Ortaya Çıkarmak ve Görünenle Bağlantısını Kurmak” başlıklı metindir.⁴⁹¹ Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin yedisinin (7) metinde yer aldığı saptanmıştır. Kaynak metinde tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.56. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi (1. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Gender equality (2)	Toplumsal cinsiyet eşitliği (71)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Sex (5)	Cins (74)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Patriarchy (2)	Ataerki (71)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Masculine discourse (2)	Eril söylem (71)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Patriarchal order (4)	Ataerki düzen (72)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Male-dominant culture (2)	Erkek egemen kültür (71)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	Female student (4)	Kadın üniversite öğrencileri (72)	Birebir çeviri

Yukarıdaki tabloya göre, metinde yer alan feminist terimlerin tamamı, sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak birebir çeviri stratejisi ile erek dile aktarılmıştır. Bu hususta, söz konusu terimlerin yaygın kullanımının seçilerek erek okurun metinle olan

⁴⁹⁰ Hadjipavlou, 2004.

⁴⁹¹ Hadjipavlou, 2006.

tanışıklığının geliştirildiği düşünülebilir. Bu hususta, metnin erişilebilirliği de artırılmıştır.

Feminist terim stratejilerine ilişkin inceleme için seçilen ikinci metin, derginin 2020 yılındaki 42. sayısında yayımlanan, Michelle O'Brien tarafından kaleme alınan⁴⁹² ve Seda Saluk tarafından çevrilen “Bu Bedenin İzini Sürmek: Transseksüellik, Farmakoloji ve Kapitalizm” başlıklı metindir.⁴⁹³ Türkiye’de feminist gündem ve LGBTIQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin altısının (6) metinde yer aldığı saptanmıştır. Kaynak metinde tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şöyle sıralanmaktadır:

Tablo 3.57. Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi (42. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Gender (57)	Cinsiyet (55)	Eşanlamlılık
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Patriarchy (64)	Ataerki (66)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Patriarchal (64)	Ataerkil (66)	Birebir çeviri
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Lesbian (63)	Lezbiyen (65)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Transgender (56)	Trans (54)	Kısaltma
Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	Transsexual (58)	Trans (57)	Kısaltma

Yukarıdaki tabloya göre, metinde geçen feminist terimlerin çevirisinde dört farklı strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide, *gender* terimi, “biyolojik cinsiyet” anlamına gelen *sex* teriminin anlam evreninden hareketle erek dile aktarılmıştır. İkinci strateji ise, birebir çeviridir. Birebir çeviri stratejisi, *patriarchy* ve *patriarchal* terimlerinin sözlükteki ilk anlamı ile çevrilmesinde kullanılmıştır. Ödünçleme stratejisi de *lesbian* terimini sesletime uygun olarak erek dil ve kültür dizgesinde ödünçlenmesine aracılık etmiştir. Kısaltma stratejisi ise

⁴⁹² O'Brien, 2013.

⁴⁹³ O'Brien, 2020.

transgender ve *transsexual* terimleri arasında ayrımcılığa dayalı olarak inşa edilen (ameliyat olan/ameliyatsız) anlam farkını ortadan kaldırmak amacıyla kullanılmıştır. Her iki terimin kısaltılması metnin kapsayıcılığını artırmaya yönelik bir adımdır. Bu hususta, yaygın kullanımların tercih edilmesi ve kapsayıcılığın artırılması metnin erişilebilirliğini artırmaya da zemin sağlamıştır.

Shahrazad Mojab, Tanya Reinhart, bell hooks, Joan Wallach Scott, Judith Butler, Cynthia Cockburn, Angela Davis, Richa Nagar, Sara Ahmed, Silvia Federici gibi öncü feminist kuramcılar tarafından kaleme alınan metinlerin seçilmesi, ulus-ötesi bilgi ve deneyim aktarımında çeviri faaliyetinin merkeze yerleştirildiğinin göstergesidir. Ayrıca hem makale hem de söyleşi türündeki yazılara yer verilmesi, kuramsal içeriğin yanı sıra, feminist aktivist deneyimin birinci ağızdan anlatımına da önem verildiğini ortaya koyar. Çevirilerin tamamında çevirmen künye bilgisi verilmiş ve çevirmen emeği ve görünürlüğü ön plana çıkarılmıştır. Bu hususta, yayıncılığa ilişkin bakış açısı, seçilen metinlerle feminist gündem arasındaki bağlantılar, feminist terim çeşitliliği ve çevirmen kimliğinin görünürlüğüne yapılan katkılar bağlamında Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi hem yayıncılık hem de çeviri faaliyeti açısından feminist olarak nitelendirilebilir.

Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne (KASAUM) bağlı olarak faaliyet gösteren **Fe Dergi** 2009 yılında yayımlanan ilk sayısından beri yılda iki kez çıkarılmaktadır.⁴⁹⁴ Dergi danışma kurulunda Aksu Bora, Alev Özkazanç, Serpil Sancar gibi öncü feminist araştırmacılar bulunmaktadır. Web sitesinde, derginin Akdeniz, Balkan ve Asya ülkelerindeki cinsiyet hallerinin karşılaştırılması gibi ağ kurmaya yönelik tartışmalara yer vermeyi amaçladığının altı çizilmektedir. Dergi, muhafazakarlık ve eğitim, annelik, kadına yönelik şiddet, kadın bedeni, kadın örgütlenmeleri, feminist ekonomi, cinsel taciz, neoliberalizm ve kadınlar, kadın tarihi, yayıncılık, erkeklik araştırmaları, ifade özgürlüğü, feminist felsefe gibi farklı dosya konularıyla yayımlanmıştır.

⁴⁹⁴ "Meselemiz," **Fe Dergi**, (Çevrimiçi) <https://cins.ankara.edu.tr/>, 12 Ekim 2021.

Dergide en eskisi 2012 yılında olmak üzere, beş (5) çeviri metne yer verilmiştir. Dergiye yayımlanan çeviri metinlerin daha çok kuram ve siyaset alanlarından seçildiği ve dönemin feminist gündemiyle benzer bir doğrultuda yer aldığı görülmüştür. Feminist terim çevirisi stratejilerine yönelik incelemek için, güncel en yakın çeviri metni seçilmiştir. 2017 yılındaki 9. Sayının 2. cildinde yayımlanan, Linn Egeberg Holmgren ve Jeff Hearn tarafından kaleme alınan⁴⁹⁵ ve Gökçesu Akşit, Berfin Varışlı tarafından çevrilen metin “Erkekleri Feminizmin İçinde ve Dışında” Çerçevelemek” başlığını taşımakta ve erkek feminist aktivistlerin feminist mücadele içindeki konumuna ve pro-feminizm tartışmalarına ışık tutmaktadır.⁴⁹⁶ Türkiye’de feminist hareket ve LGBTİQ+ mücadele bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin onunun (10) metinde yer aldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde saptanan feminist terimlerin çeviri stratejileri şu şekildedir:

Tablo 3.58. Fe Dergi (9/2) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Fe Dergi	2017	Gender (404)	Toplumsal cinsiyet (86)	Birebir çeviri
Fe Dergi	2017	Male gender (408)	Erkek cinsiyeti (91)	Birebir çeviri
Fe Dergi	2017	Female (415)	Dişi (107)	Birebir çeviri
Fe Dergi	2017	Masculine (406)	Eril (89)	Birebir çeviri
Fe Dergi	2017	Masculinity (407)	Erkeklik (90)	Eşanlamlılık
Fe Dergi	2017	Patriarchy (413)	Patriarki (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Fe Dergi	2017	Patriarchal (413)	Patriarkal (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Fe Dergi	2017	Gay movement (405)	Eşcinsel hareketi (89)	Birebir çeviri
Fe Dergi	2017	Queer (413)	Kuir (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Fe Dergi	2017	Transgender (407)	Transgender (90)	Ödünçleme (doğrudan)

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde üç farklı çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisi, *gender*, *male gender*, *female*, *masculine*, *gay movement* terimlerinin sözlükteki ilk anlamına ve yaygın kullanımına dayalı olarak sırasıyla “toplumsal cinsiyet,” “erkek cinsiyeti,” “dişi,” “eril,” “eşcinsel hareketi” şeklinde erek dile

⁴⁹⁵ Holmgren & Hearn, 2015.

⁴⁹⁶ Holmgren & Hearn, 2017.

aktarımında kullanılmıştır. İkinci en yaygın strateji ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi de iki şekilde uygulanmıştır. *Patriarchy*, *patriarchal* ve *queer* terimleri sesletime uygun olarak sırasıyla “patriarka,” “patriarkal” ve “kuir” şeklinde çevrilirken, *transgender* terimi ise doğrudan ödünçlenerek erek dilde de kaynak dilde yazıldığı haliyle aktarılmıştır. Üçüncü strateji olan eşanlamlılık ise *masculinity* teriminin, *male* teriminin anlam evreninde yer alan “erkek” tanımından hareketle “erkeklik” şeklinde çevrilmesinde kullanılmıştır. Seçilen metindeki feminist terimlerin sayıca fazla oluşu ve yaygın kullanımların tercih edilerek okurun metinle olan tanışıklık düzeyinin artırılması feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşmasına ve feminist hareketin kitleselleşmesine de ortam hazırlamaktadır. Bu durum, Fe Dergi çatısı altında yürütülen çeviri faaliyetine feminist bir nitelik kazandırırken, yayıncılık faaliyetinin de feminist olarak nitelendirilmesine zemin sağlamıştır.

İlk sayısı 2014 yılında yayımlanan **Kaos Q+** dergisi, kuir teori özelinde toplumsal, ekonomik, siyasal meseleleri ve LGBTİQ+ hareketin temsilini odağına alan bir akademik dergidir. Dergi web sayfasında derginin hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:⁴⁹⁷

“Kaos Q+, queer kavramının, yurt içinde ve yurt dışında teorik ve pratik alanlarda zaman içinde yaptığı sıçramaya ve aynı zamanda gelecekte bu alanla ilişkili olarak ortaya çıkabilecek mikro politikalara temas etmeyi hedefler. Bu anlamda Kaos Q+, queer teoriyi LGBTİ+’lara özgü bir kimlik politikası olmanın çok ötesine taşıyarak, teorileştirmenin kendisini sorgulamanın da peşindedir. Queer teori ile iktidar, marjinallik, ayrıcalık ve normativiteyi tartışan/eleştiren diğer sosyal ve kültürel teoriler arasındaki ilişkilere ya da anlaşmazlık noktalarına odaklanmak derginin amaçları arasındadır. Bu nedenle, derginin içeriği, eleştirel ırk ve kimlik teorileri, antropoloji, Marksizm, Anarşizm, feminist teori, erkeklik çalışmaları, sakatlık çalışmaları, güncel sanat teorileri ve bu kavramın kapsamına düşen her türden felsefi ve politik metinle kesişmektedir.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, derginin kuir teorisinin sağladığı çerçeve dahilinde, LGBTİQ+’ların temsilini farklı disiplinlerin yöntemsel ve düşünsel alanlarından hareketle bina edilen kesişimsel bir bakış açısıyla ele alma hedefini izlediği, bunu da ırk, dil, din, milliyet, cinsiyet gibi verili kategorileri aşarak gerçekleştirmeye çalıştığı söylenebilir. Bu kesişimsel nitelik dergi içeriğine de yansımış ve seçilerin konuların

⁴⁹⁷ “Çağrı,” **KaosQueer+ Queer Çalışmaları**, (Çevrimiçi) <http://www.kaos-q.com/anasayfa.php>, 12 Ekim 2021.

çeşitliliğini artırmıştır. Dergi bünyesinde sırasıyla kuir teori, beden, arzu, sınır, emek, talim-terbiye, sinema, kuir edebiyat, tarih konularında sayılar yayımlanmıştır. Dergi danışma kurulunda Aksu Bora, Alev Özkazanç, Elifhan Köse, Judith Butler, Melek Göregenli, Sibel Yardımcı, Simten Coşar, Şahika Yüksel, Yusuf Eradam gibi farklı alanlardan akademisyenlerin bulunması bu kesişimsel bakış açısını destekleyici bir nitelik taşır.

Dergi sayılarında çok sayıda çeviri metin olduğu saptanmıştır. Dergideki çeviriler arasında kuram, felsefe, siyaset, cinsellik ve tarih konularının öne çıktığı ve makale türündeki yazıların yanı sıra söyleşilere de yer verildiği görülmüştür. Dergi bünyesinde yürütülen feminist tartışmalar dönemin feminist gündemiyle yakından ilişkilidir; bu bakımdan, derginin günceli yakaladığı söylenebilir. Feminist terim çevirisi stratejileri odaklı inceleme için iki metin seçilmiştir. Bunlardan ilki, derginin 2014 yılındaki ilk sayısında yayımlanan, Gayle Rubin tarafından kaleme alınan⁴⁹⁸ ve Berkay Ersöz tarafından çevrilen “Cinsellik Üzerine Düşünmek: Cinsellik Politikalarına Dair Radikal Bir Kuram Üzerine Notlar” başlıklı metindir.⁴⁹⁹ Ataerkil sistemin dayattığı cinsellik politikalarına ilişkin eleştirileri bir araya getiren metinde, Türkiye’de feminist hareket ve LGBTİQ+ mücadele bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin on ikisinin (12) yer aldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde saptanan feminist terimlere uygulanan çeviri stratejileri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.59. Kaos Q+ (1. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kaos Q+	2014	Gender (157)	Toplumsal cinsiyet (28)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Male (159)	Erkek (31)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Female (159)	Kadın (31)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Masculine (163)	Eril (33)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Femininity (175)	Kadınsılık (43)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Patriarchal (183)	Patriarkal (49)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2014	Homosexual (151)	Eşcinsel (24)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2014	Gay (170)	Gey (39)	Ödünçleme (sesletime uygun)

⁴⁹⁸ Rubin, 2006.

⁴⁹⁹ Rubin, 2014.

Kaos Q+	2014	Bisexual (164)	Biseksüel (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2014	Lesbian (175)	Lezbiyen (43)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2014	Queer (179)	Queer (46)	Ödünçleme (doğrudan)
Kaos Q+	2014	Transsexual (164)	Transseksüel (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde iki strateji tercih edilmiştir. Her iki stratejinin de eşit sayıda terime uygulandığı görülmüştür. Bu stratejilerden ilki, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisi, terimlerin sözlükteki ilk anlamına göre ve yaygın kullanımına dayalı olarak erek dile aktarımında kullanılmıştır. *Gender, male, female, masculine, femininity* ve *homosexual* terimlerinin sözlükteki tanımlarına göre sırasıyla “toplumsal cinsiyet,” “erkek,” “kadın,” “eril,” “kadınsılık” ve “eşcinsel” şeklinde aktarılması buna örnektir. Bu tercih, metnin erek okur için erişilebilirliğini ve kapsayıcılığını artırmaya yönelik bir adımdır. İkinci strateji olan ödünçleme stratejisidir. Bu stratejinin, LGBTİQ+ hareketle ilişkili cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerin çevirisinde kullanıldığı görülmüştür. Bu açıdan, söz konusu terimlerin kaynak dildeki anlam evreninin korunmasına ve aralarındaki farkların doğrudan aktarımına odaklanıldığı söylenebilir.

Feminist terimlerin çevirisinde uygulanan stratejileri incelemek için seçilen ikinci metnin, derginin 2020 yılında yayımlanan 9. sayısında yer almaktadır. Valerie Traub tarafından kaleme alınan⁵⁰⁰ ve Ece Durmuş tarafından çevrilen metin “Queer Çalışmalarında Yeni Gayritarihselcilik” başlığını taşımaktadır.⁵⁰¹ Anaakım tarih araştırmalarında kuir bakışın dışlanmasına ilişkin eleştirileri bir araya getiren metinde, Türkiye’de feminist hareket ve LGBTİQ+ mücadele bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dokuzunun (9) yer aldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde saptanan feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejileri şu şekildedir:

Tablo 3.60. Kaos Q+ (9. Sayı) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kaos Q+	2020	Gender (58)	Toplumsal cinsiyet (7)	Birebir çeviri
---------	------	-------------	------------------------	----------------

⁵⁰⁰ Traub, 2013.

⁵⁰¹ Traub, 2020.

Kaos Q+	2020	Male gender (63)	Eril toplumsal cinsiyet (10)	Deyiş kaydırma
Kaos Q+	2020	Female (66)	Kadın (12)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2020	Masculinity (68)	Erkeklik (13)	Eşanlamlılık
Kaos Q+	2020	Homosexual identity (62)	Homoseksüel kimlik (9)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2020	Gay identity (76)	Eşcinsel kimliği (18)	Birebir çeviri
Kaos Q+	2020	Bisexual (76)	Biseksüel (18)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2020	Lesbian (76)	Lezbiyen (18)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kaos Q+	2020	Queer (76)	Queer (18)	Ödünçleme (doğrudan)

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde dört strateji tercih edilmiştir. Bunlardan ilki ve yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisi daha çok LGBTIQ+ hareket ile bağlantılı olan terimlerin sesletime uygun olarak erek dile aktarımında kullanılmıştır. İkinci strateji ise, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, terimlerin sözlükteki ilk anlamına ve yaygın kullanımına uygun olarak çevrilmesine dayanır. Nitekim, *gender*, *female* ve *gay identity* terimleri ilk anlamına göre sırasıyla “toplumsal cinsiyet,” “kadın” ve “eşcinsel kimliği” şeklinde karşılanmıştır. Üçüncü strateji, deyiş kaydırma stratejisidir. Bu strateji, sözcük türünün değiştirilmesine dayanır. *Male gender* söz öbeğinde geçen ve isim olarak “erkek” anlamında kullanılan “*male*” teriminin sıfatlaştırılarak “eril” şeklinde aktarılması buna örnektir. Dördüncü strateji ise, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide, “erkeksi” anlamına gelen *masculine* sözcüğünden türetilen *masculinity* teriminin, “erkek” anlamına gelen ve isim olarak kullanılan *male* teriminin anlam evreninden hareketle çevrildiği görülmüştür. Bu açıdan, *male* teriminin sözlük anlamının ağır bastığı söylenebilir.

Her iki metinde de feminist terimlerin çeşitliliği ve sayıca fazla oluşu, terimlerin erek okur arasında yaygınlaşmasına ve erek dil ve kültür dizgesinde dolaşımına önemli oranda zemin sağlamaktadır. Ayrıca feminist gündemle yakın bir düşünsel zemine oturan her iki yazıda da çevirmenlerin künye bilgisinin okurla paylaşılması çevirmen görünürlüğünün ön plana çıkarılmasına ve çevirmen emeğinin ve kimliğinin silikleştirilmemesine hizmet etmektedir. Bu hususta, Kaos Q çatısı altındaki çeviri faaliyeti feminist olarak nitelendirilebilir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (BMT-KAUM) bünyesinde yayımlanan **Mimoza** dergisi, 2014 yılının Aralık ayından 2020 yılının Ocak ayına kadar faaliyetini sürdürmüş ve toplamda 7 sayı yayımlanmıştır. BMT-KAUM 2009 yılında şu hedefler doğrultusunda kurulmuştur.⁵⁰²

“BMT-KAUM, bilim, mühendislik, teknoloji ve sanat dallarında kadın-erkek fırsat eşitliğini sağlamak amacıyla araştırma ve incelemeler yapılmasını, bu konudaki toplumsal bilincin artırılmasını, konuyla ilgili uygulamaların izlenmesini, veri tabanı ve göstergelerin geliştirilmesini, kadın çalışmalar alanının ve kadınların toplumsal/akademik yaşama katkısının görünürlüğünün artırılmasını, üniversitede konuyla ilgili bir bilgi merkezi oluşturulmasını sağlayacak yayın/belgelerin sürekli ve güncel olarak kazandırılmasını hedeflemektedir.”

Yukarıdaki alıntıda, BMT-KAUM’un farklı alanlardaki kadın-erkek fırsat eşitsizliğine yaptığı vurgu ile feminist bakış açısı özetlenmiş ve kadın çalışmaları alanının teknik alanlarda nasıl bir etkisi olabileceğine göndermede bulunmuştur. Derginin içeriği incelendiğinde, seçilen konuların BMT-KAUM’un hedeflerinin bir uzantısı olduğu söylenebilir. Nitekim, **Mimoza** dergisi, sırasıyla Türkiye’nin ilk kadın mühendisleri, ilk kadın mimarlar, öncü kadın temel bilimciler, ilk kadın yer bilimciler, kadın hareketi öncüleri, kadın denizciler, antik yunanda bilim kadını konu başlıklarıyla yayımlanmış; bu sayede, farklı alanlarda bilimsel faaliyetlere imza atmış olan kadın araştırmacıların görünürlüğüne dikkat çekilmiştir. Dergi, Türkiye’deki kadın araştırmacıları tanıtmaya hedefini merkezine aldığı ve Türkiyeli araştırmacılar için bir tür forum görevi gördüğü için, çeviri metinlere yer verilmemiştir. Bundan ötürü, dergi bünyesinde feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını yorumlamak için yeterli veri bulunmadığı söylenebilir.

2014 yılından beri Eleştirel Erkeklik Çalışmaları Derneği bünyesinde faaliyetini sürdüren **Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi (Masculinities Journal)** yılda iki kez (Şubat ve Ağustos aylarında) yayımlanmaktadır. Dergi, erkeklerin ve erkekliklerin kültür ve toplumdaki kültürel, toplumsal, siyasal ve estetik yansımaları ve inşası ekseninde erkekliğin oluşumuna, temsiline ve beraberinde getirdiği deneyimlere odaklanmakta ve sanat, edebiyat, sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, felsefe, hukuk,

⁵⁰² “Tarihçe,” BMT-KAUM, (Çevrimiçi) <https://www.kaum.itu.edu.tr/tr/hakkimizda/amac/>, 12 Ekim 2021.

eğitim gibi farklı alanların kesişimselliğinden faydalanmaktadır.⁵⁰³ Dergi danışma kurulunda Aksu Bora, Alev Özkazanç, Funda Şenol Cantek, Jeff Hearn, Melek Göregenli, Murat İri, Nil Mutluer, Raewyn Connell, Serpil Sancar, Simten Coşar gibi erkeklik ve kadın araştırmalarının öncü isimleri de bulunmaktadır.⁵⁰⁴ Dergi bünyesinde çıkarılan sayılarda erkeklik ve utanç, edebiyat ve sinemada erkeklik temsilleri, militarizm, sünnet, göç, akademide erkeklik, seks işçiliği, babalık, cinsel şiddet ve taciz, milliyetçilik konularında yayımlara yer verilmiştir. Halihazırda on beşinci sayısı yayında olan dergide ilk sayıdan itibaren yalnızca iki çeviri metinle karşılaşmaktadır. Bu metinlerden biri aktivizm konusuna odaklanırken, diğer metin psikoloji alanıyla ilişkilidir. Her iki metin de makale türündedir. Metinler içerik olarak dönemin feminist gündemiyle yakın bir doğrultudadır; bu açıdan, derginin güncel tartışmaları yakından izlediği söylenebilir.

Feminist terimlerin çevirisinde uygulanan stratejileri incelemek için, derginin 2020 yılına kadar olan sayılarındaki çeviriler incelenmiştir. Dergi bünyesinde iki çeviri metin olduğu saptanmıştır. Bunların ilki, 2015 yılında yayımlanan 3. sayısında yer alan, Elijah Nealy tarafından sözlü bildiri olarak sunulan ve Baysar Taniyan, Berk İnan Berkant tarafından çevrilen metindir ve “Gerçek Erkek Ayağa Kalkabilir mi Lütfen: Trans Erkeklerin Cinsiyetlendirilmiş Performansı” başlığını taşımaktadır.⁵⁰⁵ Ancak yazının çevirisi sözlü bildiriye dayandığı için kaynak metne ulaşılamamış; bundan ötürü terim incelemesi yapılamamıştır. İkinci çeviri metin ise, Michelle Jones ve Jeff Hearn tarafından kaleme alınan,⁵⁰⁶ Murat Göç tarafından çevrilen ve “Fiziksel Bereler, Duygusal Yara İzleri ve Aşk Isırıkları: Kadınların Erkek Şiddeti Deneyimleri” başlığını taşıyan metindir.⁵⁰⁷ İlişkilerde erkek şiddetinin boyutlarını ve ele alan metinde, Türkiye’de feminist hareket ve LGBTİQ+ mücadele bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin dördünün (4) yer aldığı tespit edilmiştir.

⁵⁰³ “Aims and scope,” **Masculinities Journal**, (Çevrimiçi) <http://www.masculinitiesjournal.org/en-us/kategori/aims-and-scope/175/91>, 12 Ekim 2021.

⁵⁰⁴ “Advisory board,” **Masculinities Journal**, (Çevrimiçi) <http://www.masculinitiesjournal.org/en-us/sayfa/advisory-board-189/184>, 12 Ekim 2021.

⁵⁰⁵ Nealy, 2015.

⁵⁰⁶ Jones & Hearn, 2008.

⁵⁰⁷ Jones & Hearn, 2017.

Feminist terim çevirisi stratejilerine yönelik incelemede, iki stratejisinin kullanıldığı görülmüştür. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Kaynak metinde geçen *sex*, *female body* ve *male friend* terimleri sözlükteki ilk anlamına uygun olarak ve yaygın kullanıma dayanılarak sırasıyla “cinsiyet,” “kadın bedeni” ve “erkek arkadaş” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Bu hususta, erek okur için erişilebilirliğin artırıldığı söylenebilir. İkinci strateji ise ödünçlemedir. Bu strateji, *patriarchy* teriminin “patriarki” şeklinde sesletime uygun olarak çevrilmesinde kullanılmıştır.

Feminist terimlerin sayısı ve çeşitliliğinden hareketle Erkeklikler dergisinde yer alan metnin feminist terimlerin yaygınlaşmasına hizmet etmediği ve sınırlı bir etkinlik alanı yarattığı düşünülebilir. Yine de, her iki metinde de çevirmen künye bilgisi okurla paylaşılması dergi ekibinin çevirmen görünürlüğüne önem atfettiğinin göstergesidir. Derginin çizdiği düşünsel hat, feminist tartışmalarla benzer bir temelden beslense de, çeviri metin sayısının sınırlılığı, Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi çatısı altında yürütülen çeviri faaliyetini sınırlı olarak nitelendirmeye zemin hazırlamaktadır.

Kadın ve Demokrasi Derneği bünyesinde 2015 yılında faaliyete başlayan **KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi** 2019 yılının güz aylarında yayımlanan son sayısı ile yayın hayatını noktalamıştır.⁵⁰⁸ Derginin yayıncılık hayatına atılırken izlediği hedefler ilk sayıda şu şekilde belirtilmiştir.⁵⁰⁹

“KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi, kadın meselelerine sistematik olarak sunulan tekilci yaklaşımlar yerine, kadın konusunu yeni ve farklı perspektiflerin ışığında interdisipliner bir yaklaşımla daha geniş bir akademik kitlenin ve entelektüellerin ilgisine açmayı hedeflemiştir. Ayrıca, özellikle ülkemizde kadın çalışmalarındaki hegemonik söylem ve analizlere, uluslararası akademinin kadın çalışmalarında ortaya koyduğu alternatif yönelim ve kavramsallaştırmaları da dikkate alarak eleştiriler sunmayı ve yeni kavramlar geliştirmeyi amaçlamaktadır.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, derginin, güncel feminist meselelere dair alternatif bir düşünsel tartışma zemini oluşturmayı amaçladığı, bunu da farklı disiplinlerden araştırmaları ve araştırmacıları bir araya getirerek gerçekleştirme hedefinde olduğu söylenebilir. Nitekim, dergi bünyesindeki İslam ve kadın odaklı siyaset, ekonomi,

⁵⁰⁸ **Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi**, (Çevrimiçi) <https://kadem.org.tr/kadem-kadin-arastirmalari-dergisi/>, 12 Ekim 2021.

⁵⁰⁹ Albayrak, 2015: 8.

felsefe, aile, evlilik, kadın hakları, göç temelli yazılar, Türkiye’de neredeyse ana akım haline gelen ve kitleselleşen üçüncü dalga feminist hareket ile karşıt bir bakış açısını yansıtır. Bu açıdan, derginin hedeflerine sıkı sıkıya bağlı kaldığı fark edilmektedir. Dergi içerisinde dört söyleşi çevirisi dışında herhangi bir çeviri bulunmamaktadır. Bu söyleşilerin tamamı dünyanın farklı yerlerinde yaşayan Müslüman kadınlarla yapılmış olup, o bölgelerde Müslüman kadın kimliğinin konumuna ilişkin sorgulamaları içerir. Metinlerde söyleşi yapan kişinin bilgileri yer alsa da, çevirmene ilişkin herhangi bir ibareye rastlanmamıştır. Ayrıca söyleşi metninin orijinali de erişilebilir değildir. Bu da feminist terim çevirisi stratejilerine yönelik inceleme yapma olanağını ortadan kaldırmaktadır. Dergi faaliyetleri arasında çeviri etkinliğinin ikinci planda yer alması, çevirmen emeğinin silikleştirilmesi ve metinlerin içerik ve konu olarak feminist gündemle karşıt bir doğrultuda olması dergi bünyesindeki çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmeyi zorlaştırır.

2017 yılında Marmara Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Alanda Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESKAR) bünyesinde faaliyete başlayan **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, yılda iki kez yayımlanmakta ve yayın hayatına devam etmektedir. ESKAR müdürü Prof. Dr. Gülay Akgül Yılmaz derginin yayımlanma hedeflerini ilk sayıda şu şekilde açıklamaktadır:⁵¹⁰

“Kadına yönelik ayrımcılık, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, kadına yönelik şiddet, kadın istihdamına ilişkin sorunlar başta olmak üzere kadına yönelik her türlü sorunun sebeplerinin bilimsel olarak ortaya konulması konunun disiplinler arası yaklaşım ile ele alınması ile mümkündür. Bu anlayış ile gerek sosyal bilimler gerekse fen bilimleri alanında kadının toplumda varlığı ve sağlığı ile ilişkili olan akademik çalışmalar dergimizde yayımlanma imkânı bulabilecektir. İngilizce ve Türkçe makalelerin yer alacağı elektronik dergi olarak yayın hayatına başlamış olan dergimizde yayımlanan çalışmalar kolaylıkla ilgililerinin erişimine ulaşacaktır.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, derginin kadın meselelerini odağına aldığı, ancak adında yer alan ‘toplumsal cinsiyet’ ibaresine rağmen, toplumsal cinsiyet unsurlarını ve cinsel yönelimleri kapsamadığı söylenebilir. Nitekim, derginin sayıları incelendiğinde, annelik, iş yaşamında kadının konumu, kadın tarihi, kadın ruh sağlığı,

⁵¹⁰ Yılmaz, 2017: VII.

kadın istihdamı, kadın örgütlenmeleri, namus algısı, kadına yönelik şiddet, evlilik yaşamında kadın gibi konuların ağır bastığı görülmektedir. Bu durum, derginin hedefleriyle örtüşse de, derginin ismiyle çelişkili bir durum meydana getirmekte; toplumsal cinsiyet kavramının kadınla sınırlı bir kavram olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Derginin sayılarında herhangi bir çeviri metin olmadığından, feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını yorumlamak için yeterli veri olmadığı söylenebilir.

2018 yılında Akdeniz Üniversitesi Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Araştırma ve Uygulama Merkezi (KATCAM) bünyesinde faaliyetine başlayan **Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi**, yılda iki kez (mayıs ve kasım ayları) yayımlanmakta ve halihazırda yayın hayatını sürdürmektedir. Editör Prof. Dr. Nurşen Adak, ilk sayıda KATCAM'ın ve derginin öyküsüne yer verdiği Başlarken başlıklı yazısında, “kadın çalışmaları ve toplumsal cinsiyetle ilgili bir dergi çıkarmak istiyoruz ancak akademide böyle bir dergiye ihtiyaç var mı?” sorusunu merkez aldıklarını belirtirken,⁵¹¹ derginin bakış açısının ve içeriğinin kadınlık ile sınırlı kalmayacağı ipucunu verir. Nitekim, derginin sayıları incelendiğinde, kadınlık-erkeklik kavramsallaştırması, farklı evlilik rejimleri ve evlilik eşitliği, iş yaşamında kadın ve erkeklerin konumu, aile yaşamında kadınlık-erkeklik rolleri, heteronormatif bakış açısı, LGBTİQ+'ların toplumsal yaşamdaki yeri gibi konulara yer verdiği, böylece isminde yer alan ‘toplumsal cinsiyet’ ibaresinin somut yansımalarını içerdiği söylenebilir. Ancak derginin sayılarında herhangi bir çeviri metne rastlanmadığından, dergi bağlamında feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını yorumlamak için yeterli veriye ulaşılmadığı sonucuna ulaşılabılır.

2019 yılında Atatürk Üniversitesi Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi (ATAKAD) bünyesinde faaliyetine başlayan **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi** (2019) yılda iki kez (haziran ve aralık ayları) yayımlanmakta ve halen yayın hayatını sürdürmektedir.⁵¹² Editör Prof. Dr. Reva Balcı Akpınar, kadın

⁵¹¹ Adak, 2018: 2.

⁵¹² “Dergi Hakkında,” **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atakad/page/8690>, 12 Ekim 2021.

sorunları konusunda araştırmacıların yaklaşımına gönderme yaparak, derginin hedefini şu şekilde ifade eder:⁵¹³

“Kadınların sorunları, sorunların altında yatan nedenler, çözülmemiş kadın sorunlarının doğurduğu sonuçlar ve kadının insan hakları konusunda doğru algı oluşturmak, farkındalık yaratmak, vicdani duygularla çelişmeyen, kirli bilgi yerine bilimsel ve akılcı paylaşımlar yapmak konu ile ilgili tüm araştırmacıların sorumluluğundadır.

Bu amaçla yayın hayatına yeni başlayan Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi-ATAKAD’ın ilk sayısını çıkarmanın heyecanını yaşamaktayız.”

Yukarıdaki alıntıda, derginin kadın sorunları ve kadının insan hakları özelinde farkındalık yaratmak ve bilimsel bilgi paylaşımını teşvik etmek amacıyla kurulduğu belirtilmiştir. Bu konuda, özellikle araştırmacının nesnel tavrının ve bilimsel düsturu temel alan yaklaşımının önemli olduğu da vurgulanmıştır. Dergide yayımlanan yazıların içeriği incelendiğinde, yalnızca kadın sorunları değil, aynı zamanda, kamusal alanda erkeklik ve kadınlık temsilleri, siyaset alanında kimlik politikaları, edebiyatta kadınlık algısı ve yansımaları, trans erkeklerde babalık ve erkeklik algısı, toplumsal cinsiyetin istihdam üzerindeki etkileri gibi toplumsal cinsiyet alanıyla ve cinsel kimlikle bağlantılı meselelerin de ele alındığı görülmektedir. Bu durum, derginin toplumsal cinsiyet kavramını ele alan çalışmaları da kapsamına aldığı açık bir göstergesidir. Ancak derginin bu zaman dek yayımlanan sayılarında herhangi bir çeviri metne rastlanmadığından, feminist çeviri etkinliğinin boyutlarını yorumlamak için yeterli veriye ulaşılmadığı söylenebilir.

2020 yılında yayıncılık hayatına başlayan **Feminist Tahayyül: Akademik Araştırmalar Dergisi** yılda iki kez (Şubat ve Ağustos) aylarında yayımlanmaktadır. Dergi web sitesinde yer alan Hakkında kısmında, derginin hedefleri şu şekilde sıralanmıştır:⁵¹⁴

“Feminist akademik bilgi üretiminde ulusal ve uluslararası güncel teorik ve yöntemsel tartışmaları takip etme gayretinde olan dergi, bu katkıyı;

- toplumsal cinsiyetin çeşitli formlarına ve ilişkilerine eleştirel bakan,
- cinsler arasındaki eşitsizliği anlamaya ve bunu alt üst etmeye adanmış,

⁵¹³ Akpınar, 2019: I.

⁵¹⁴ “Dergi Hakkında,” **Feminist Tahayyül**, (Çevrimiçi) http://www.feministtahayyul.com/?page_id=860, 13 Ekim 2021.

- cinsiyetin toplumsal olanı şekillendirme ve onunla şekillenme sürecindeki farklılıkları ele alan,
- cinsiyetin diğer eşitsizliklerle olan ilişkisini göz önünde bulunduran ve kesişimsel yaklaşımlara ev sahipliği yapan,
- feminist araştırmanın eleştirel teoriden gelen sorularını açmaya çalışan,
- gündelik hayatın bilgisinin, duyguların ve deneyimlerin ‘bilimsel’ bilgi üretimiyle ilişkisini ele alan çalışmalar aracılığıyla oluşturmak gayretindedir.”

Yukarıdaki alıntıda, derginin bakış açısının ve kapsamının kadınlıkla sınırlı olmadığı, toplumsal cinsiyete dair çeşitli ilişkiselliklere ve farklılıklara odaklanıldığı, diğer eşitsizlik biçimleriyle de bağlantılar kurularak kesişimsel yaklaşımlara yer verildiği belirtilmektedir. Bu açıdan, derginin üçüncü dalga feminist argümanlar ile örtüştüğü ve eşitsizliğin çeşitli konum ve durumlar üzerinden sorgulanarak, farklılıkları öne çıkaran bütüncül bir teorik çerçeve kurulduğu söylenebilir. Dergi danışma kurulunda, Aksu Bora, Alev Özkazanç, Funda Şenol Cantek, Joan W. Scott, Serpil Çakır, Serpil Sancar gibi Türkiye’nin ve dünyanın öncü feminist araştırmacıları bulunmaktadır. Bu da derginin hem akademik dünyadaki temsiliyetini artırır hem de feminist araştırma yaklaşımlarıyla bağımlı güçlendirir. Dergi, birinci sayısından itibaren sırasıyla Osmanlı toplumsal cinsiyet çalışmalarında “yeni” izlekler, feminist çalışmalarda duyguların tahayyülü, feminist pedagoji ve Avrupa ve dünyada feminist hareketteki güncel meselelere odaklanan güncel izlekler konularında yayımlanmıştır.

Derginin bu zamana dek yayımlanan sayılarında iki söyleşi, bir de makale çevirisine rastlanmıştır. Feminist terimlerin çevirisinde uygulanan stratejileri incelemek için, dergide 2020 yılında 1. sayının 1. cildinde yayımlanan, Joan W. Scott tarafından kaleme alınan⁵¹⁵ ve Çağlar Karaca tarafından çevrilen “Cevaplanmamış Sorular” başlıklı metin seçilmiştir.⁵¹⁶ Toplumsal bir kurgu olarak toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin soruları ele alan metinde, Türkiye’de feminist hareket ve LGBTİQ+ mücadele bağlamında yaygın olarak kullanılan yirmi üç (23) terimin onunun (10) yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.61. Feminist Tahayyül (1/1) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Feminist Tahayyül	2020	Sex (1422)	Cinsiyet (92)	Birebir çeviri
-------------------	------	------------	---------------	----------------

⁵¹⁵ Scott, 2008.

⁵¹⁶ Scott, 2020.

Feminist Tahayyül	2020	Gender (1422)	Toplumsal cinsiyet (91)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Male (1427)	Erkek (99)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Female (1427)	Dişi (99)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Masculine (1427)	Erkeksi (99)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Feminine (1427)	Kadınsı (99)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Masculinity (1428)	Erkeksilik (101)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Femininity (1428)	Kadınsılık (101)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Homosexuality (1424)	Eşcinsellik (94)	Birebir çeviri
Feminist Tahayyül	2020	Lesbian (1424)	Lezbiyen (94)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, metinde geçen feminist terimlerin çevirisinde iki çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, tablodaki terimlerin sözlük anlamına ve tanımına uygun olarak ve yaygın kullanıma göre erek dile aktarıldıkları görülmüştür. Bu durum, metnin anlaşılabilirliğini artırmakla birlikte, erek okur için daha erişilebilir bir metin ortaya çıkarmıştır. İkinci strateji ise, ödünçlemedir. Bu stratejide, *lesbian* terimi, kaynak metinden ödünçleme yoluyla sesletime uygun olarak erek dile aktarılmıştır. Bu bakımdan, LGBTİQ+ cinsel yönelimler bağlamında yerleşik bir terimin seçildiği söylenebilir.

Sonuç olarak, yapılan incelemeden hareketle, feminist terim çevirisi stratejilerini değerlendirmek üzere seçilen metnin, feminist gündemle yakın bağlantılara sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca çevirmen künye bilgisi de yazı içerisinde okurla paylaşılmış ve çeviri emeği görünür kılınmıştır. Hem feminist tartışmalarla yakın bir doğrultuda olan bir metnin seçilmesi hem de çevirmenin görünürlüğünün ön plana çıkarılması, çeviri faaliyetine yönelik yaklaşımın feminist bir nitelik taşıdığına göstergesidir. Ayrıca metin içerisinde feminist terim çeşitliliğinin fazla oluşu feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşmasına önem verildiği düşüncesini beraberinde getirmektedir. Ancak dergi bünyesinde yer alan çeviri metinlerin sayıca az oluşu, feminist terimlerin yaygınlaştırılıp yerleşik hale getirilmesinden ziyade, erek okura feminist bilgi ve deneyim aktarımına odaklanıldığını göstermektedir.

İlk sayısı 2021 yılının Haziran ayında yayımlanan **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD)** Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın

ve Toplum Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yılda iki kere (Haziran ve Aralık aylarında) yayımlanması planlanan akademik bir kadın araştırmaları dergisidir.⁵¹⁷ Dergi, kadın ve/veya aile araştırmaları alanında kaleme alınmış çalışmalara katkıda bulunmayı ve bu alanda disiplinlerarası işbirliğini geliştirmeyi hedeflemektedir.⁵¹⁸ Derginin kuruluş yılı 2020 olduğundan, henüz tek sayı olarak çıkarılmıştır. Yayımlanan sayı içerisinde evlilik, ebeveyn tutumları, istismar, İslami feminizm konularında kaleme alınmış dört yazıya yer verilmiştir ve bir kitap inceleme yazısı bulunmaktadır. Editör ve danışma kurulu üyelerinin çoğunlukla rehberlik ve psikolojik danışmanlık, çocuk gelişimi ve eğitimi, sosyal hizmet, sosyoloji alanlarında çalışmalar yürüten akademisyenler olduğu gözlemlenmiştir. Dergi içerisinde herhangi bir çeviri metne yer verilmediğinden, bu dergi bağlamında feminist çeviri faaliyetinin etki alanını yorumlamak için yeterli veriye ulaşılmadığı söylenebilir.

İlk sayısı 2021 yılının Haziran ayında Şırnak Üniversitesi Kadın ve Aile Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KAÇAUM) tarafından yayımlanan **Kadın ve Aile** bülteni, “güçlü kadın, güçlü aile, güçlü toplum” sözünü slogan olarak seçmiş ve “sözleri duyulmayan, eğitimlerinden mahrum kalan, hakları ihlal edilen ve özgür yaşama hakları ellerinden alınan kadınlara” destek olma hedefini benimsemiştir.⁵¹⁹ Dergi içeriğinde, kadınların toplum yaşamı içindeki konumu, ebeveynlerin aile içindeki tutumları, yoksulluk ve kadın, çok amaçlı toplum merkezlerinin kadın ve çocukların temsilindeki yeri, aile içi şiddet, bebek ve çocuk gelişimi, kadınların miras hakkı konularında yazılara yer verilmiştir. Ayrıca iki kitap inceleme yazısı da bulunmaktadır. Dergi, Şırnak Üniversitesi rektörlüğüne bağlı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Birimi, Kadın Emeği, Girişimciliği ve İstihdamı Birimi, Kadın-Çocuk-Aile Birimi, Proje Geliştirme Birimi, Sanatsal, Kültürel ve Sosyal Faaliyetler Birimi iş birliğiyle yayımlanmıştır. Bu açıdan, üniversite bünyesindeki araştırmacıların ve çalışanların bir araya gelmesine ve kadın ve aile meselesini farklı açılardan tartışmasına zemin hazırlamıştır. Ancak ilk sayıda herhangi bir çeviri metin

⁵¹⁷ “Dergi Hakkında, **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD)**, (Çevrimiçi), <https://ojs.omu.edu.tr/index.php/okad/about>, 14 Ekim 2021.

⁵¹⁸ “Amaç ve kapsam,” **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD)**, (Çevrimiçi) <https://oktam.omu.edu.tr/tr/kadin-arastirmalari-dergisi/amac-ve-kapsam>, 14 Ekim 2021.

⁵¹⁹ Yücel, 2021: 3.

bulunmadığından, **Kadın ve Aile** bülteni bağlamında feminist çeviri faaliyetinin boyutlarını yorumlamak için yeterli veriye ulaşılmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, feminist çeviri faaliyetinin Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar ve Kaos Q+ dergilerinde yoğun bir biçimde yürütüldüğü, İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Kadın/Woman 2000, Fe Dergi, Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi, Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi ve Feminist Tahayyül dergilerinde sınırlı sayıda çeviri ile temsil edildiği, Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi, Akdeniz Kadın Çalışmaları Dergisi, Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi ve Şırnak Üniversitesi Kadın ve Aile Bülteni gibi üniversite dergilerinde ise herhangi bir etkinlik alanı olmadığı görülmüştür. Yine de akademik dergilerde yayımlanan çevirilerde tespit edilen feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından popüler dergilere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, feminist terimlerin, akademik dergiler yoluyla yaygınlaşma ve yerleşik hale gelme olasılığının daha yüksek olduğunun göstergesidir. Bu hususta, popüler dergilerde yayımlanan çevirilerin feminist düşünce ve tartışmaların kitleselleşmesine daha çok katkı sağlarken, akademik dergilerde yayımlanan çevirilerin feminist kuramla ilişkili arka planlarından ötürü feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna daha çok aracılık ettikleri sonucuna ulaşılabilir.

3.3.2. Feminist Dijital Yayıncılık

Feminist dijital yayıncılık, iletişimin boyut değiştirdiği ve kamusallığın dijital ortama doğru kaymaya başladığı bir dünyada merkezi bir öneme sahiptir. Özellikle feminist örgütlenmeler ve tartışmalar için de kamusal bir paylaşım alanı niteliği kazanan dijital dünya, feminist hareketin görünürlüğü ve aktivist mücadelenin kitleselleşmesi üzerinde olumlu etkiler yaratmaktadır. Dijital feminist aktivizm üzerine çalışmalar yürüten Kaitlynn Mendes ve arkadaşları, “dijital platformların cinsel şiddete uğrayan kişilere gizli kalmış deneyimlerini ve travmalarını dile getirme fırsatı verdiğini” vurgularken, “kimi kullanıcılar için de feminizme dair daha fazla şey öğrenme ve

kendine benzer bakış açılarına sahip insanlarla iletişim kurma şansı yarattığını” vurgular.⁵²⁰

Dijital feminist platformların işlevi düşünüldüğünde, gerçekten de yayıncılığın ikincil bir amaç halini aldığı, asıl hedeflerden birinin feminist örgütlenmeyi teşvik etmek ve aktivist mücadeleyi geliştirmek olduğu fark edilebilir. Nitekim, Twitter, instagram ve diğer sosyal medya uygulamalarında hashtag’ler, hikâyeler ve durum güncellemeleri yoluyla feminist gündem oluşturma çabasının ağır bastığı görülmektedir. Bunda, ana akım medyanın feminist aktivistleri ve mücadeleyi yansıtmaya şeklinin de etkisi vardır. Çek Cumhuriyeti’nde çevrimiçi feminizm etkinliğini inceleyen Vanda Černohorská, ana akım medyanın feminist failerin ve seslerin marjinal konumunu bozmak bağlamında sınırlı bir potansiyeli varken, dijital platformların buna dair sınırlayıcı bakış açılarını ezip geçme, söylem ve anahtar kavramları çeşitlendirip yeniden tanımlama gücü olduğunu belirtmektedir.⁵²¹ Bu açıdan, çevrimiçi örgütlenme biçimi, feminizmin anlam alanını genişletmekte, feminist mücadele hattını daha fazla sayıda marjinalleştirilmiş bireyi kapsayacak şekilde genişletmekte, feminizme ve feminist aktivistlere dair ‘toplumsal’ adlandırmaları ve yakıştırmaları bertaraf etmek ve yeni algılar yaratmak için bir basamak görevi görmektedir. Feminist aktivizmin değişen bir boyutu olarak dijital feminizmi ele alan Josiane Jouët, birinci ve ikinci dalga için örgü grupları sayesinde örgütlendiğine, günümüz feministlerinin fikirlerini yaymak için daha güçlü araç ve kaynaklardan faydalandığına dikkat çeker.⁵²² Bu benzetme, dijital platformların, günümüz feminist mücadelesinin ne denli ayrılmaz bir parçası haline geldiğinin de göstergesidir. Örgü örme o dönem ve her zaman kadınların hayatının ne denli içindeyse, dijital feminist platformlar da şu anda feminist mücadelenin o denli merkezi bir yerinde bulunmaktadır.

Dijital feminist pratiklerden bahsederken, bu tür dijital medya araçlarının yekpare ve tekilci bir nitelik taşımadığını da akılda tutmak gereklidir. İnternetin doğası gereği, dijital feminist platformlar, ulaşılan kitle ve kullanıcı sayısı ölçüsünde çeşitlilik içerir ve farklılıklara açıktır. Bu durum, dijital feminist yayıncılık için kullanılan araçları da

⁵²⁰ Mendes vd. 2019: 5

⁵²¹ Černohorská, 2019: 280.

⁵²² Jouët, 2018: 154.

çeşitlendirir. Üçüncü dalga feminist dergilerin dijital çağdaki konumunu inceleyen Elizabeth Groeneveld, bilgi sayfaları, kolektif sosyal medya platformları gibi dijital medya uygulamaları ile amatör mekânların karma bir biçimde yürütüldüğünün, bu sayede hem kültürel anlam üretimine hem de toplumsal dünya inşasına olanak tanıdığına altını çizer.⁵²³ Bunda, dijital feminist platform ve araçların, bünyesindeki aktivistlerin birden fazla biçimde ve esnek bir şekilde çalışmasını ve faaliyet yürütmesini gerektirmesi de pay sahibidir. Mendes ve arkadaşları, “kampanyaların özelliklerine, feminist örgütün hedeflerine ve iş dağılımına göre” dijital platformlarda şu türden görevlerin yapıldığını belirtir:⁵²⁴

- E-posta, Twitter yoluyla veya doğrudan platforma gönderilen içeriğin yüklenmesi
- “Sahte” paylaşımları ayıklamak veya ayrımcı dili bertaraf etmek için içeriği denetlemek
- Gönüllüleri ve “görev listelerini” düzenlemek ve gönüllü rehberler tasarlamak
- Çevrimdışı eğitim faaliyetleri ayarlamak
- Halka açık konuşmalara, etkinliklere, medya destek programlarına katılmak
- İçerik çevirisi (İngilizceden İspanyolca, Fransızca, Hintçe dillerine)
- Blog yazısı yazmak
- Katkı sağlayanlarla iletişime geçmek
- Kampanya için uygulama/arayüz ve site tasarlamak”

Yukarıdaki alıntıda, dijital platform bağlamında içerik üretimi ve denetimi, üyelik, gönüllülük, eğitim, iletişim ve çeviri alanlarında yürütülen faaliyetlere gönderme yapılırken, bir yandan da faaliyet çeşitliliğinin altı çizilmektedir. Faaliyet çeşitliliği farklı faillerin farklı konularda platforma katkı yapmasını, dolayısıyla platform bünyesinde faaliyet yürüten gönüllü ve aktivistlerin sayısının artmasını mümkün kılar. Kapsayıcılığın ve kitleliliğin arkasında, platformun feminist hareket içerisindeki failler kadar, hareket dışından kişiler tarafından da erişilebilir olması yatar. Bundan ötürü, iletişim etkinlikleri (basın toplantıları, kongreler, grup toplantıları, konuşmalar, söyleşiler, vb.) feminist bilgi ve deneyim aktarımında ve feminist gündemlerle alakalı kamuoyu oluşturulmasında önem arz eder. Bilgi ve deneyim aktarımı, yalnızca ülke içindeki deneyimlerin tartışılmasıyla sınırlı değildir. Ülke dışından feminist mücadele deneyimlerinin öğrenilmesi ve ülke içi feminist mücadele deneyimleriyle

⁵²³ Groeneveld, 2016: 9.

⁵²⁴ Mendes vd. 2019: 80.

karşılaştırmaya dayalı bir mücadele haritası belirlenmesinde çeviri faaliyetinin rolü büyüktür. Çalışmanın bu kısmında, feminist dijital ortamlarda (platformlar, bloglar ve sözlükler) çeviri metinlerin temel özellikleri incelenecek ve feminist çeviri etkinliğinin boyutları tartışmaya açılacaktır.

3.3.2.1. Çevrimiçi Feminist Platformlar

Çevrimiçi feminist platformlar feminist aktivistlerin bir araya gelerek deneyimlerini paylaştıkları, feminist gündeme dair bilgi alışverişinde buldukları aktif bir etkileşim ve mücadele alanıdır, bu açıdan dijital feminizmin ve feminist aktivizmin önemli ayaklarından birini temsil ederler. Arap Baharı'nda çevrimiçi feminist aktivizmi inceleyen Sahar Khamis, bu türden yeni medya platformlarının özellikle gelenekçi ve muhafazakâr toplumlarda yaşayan kadınlar için dünyanın geri kalanını görebildikleri ve onlara görünür oldukları birer pencere olduğunun altını çizer.⁵²⁵ Bu bağlamda, feminist dijital platformların, bilgi ve deneyim paylaşımı mekânı olmanın yanı sıra, kuruldukları ve faal oldukları ülkenin feminist hareketine ve aktivistlerine ilişki temsiliyet yaratma işlevi de taşıdığı söylenebilir.

Çin'deki feminist medya aktivizmini inceleyen Jia Tan'a göre, temsiliyet ve tanınma çevresinde yürütülen aktivizm çeşitli coğrafi bölgeler ve uluslar arasında ağ kurma potansiyeli taşırken, yeniden tahsis politikasına dayalı aktivizm genelde yerel sınırlara hapsolür.⁵²⁶ Tanınma ve temsiliyet kavramları düşünüldüğünde, akla ilk gelenlerden biri çeviri eylemidir. Çeviri eylemi, özellikle de feminist çeviri etkinliği, çeviri metinlerin getirdiği eleştirel çerçeve sayesinde cinsiyetçiliği hem dilsel düzeyde hem de toplumsal anlamda değiştirme, bozuma uğratma, bertaraf etme potansiyeli taşırken, bir yandan da belirli bir bölgede faal olan feminist aktivistlerin teorik tartışmalarını ve pratik uygulamalarını başka bir ülkeye taşıyarak o ülkede söz konusu harekete ilişkin temsiliyet yaratır. Bu açıdan, feminist çeviri eylemi dünya üzerindeki feminist hareketler arasında etkileşim ve dayanışma ağları kurma olasılığına sahiptir.

⁵²⁵ Khamis, 2019: 292.

⁵²⁶ Tan, 2017: 177.

Bu kısımda, Türkiye’de dijital feminist yayıncılık alanında faaliyet gösteren çevrimiçi feminist platformlardan seçilen çevirilerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejileri incelenecek ve çevrimiçi feminist platformlar bağlamında feminist çeviri faaliyetinin boyutları tartışılacaktır.

Arşivi tarandığında en eski yazısı 2000 yılına kadar uzanan⁵²⁷ **Feminisite** platformu, Feminist Kadın Çevresi’nin (FKÇ) geçmiş yıllardaki veya halihazırda yürüttüğü çalışmaları kamusal anlamda erişilebilir kılma amacını taşımaktadır.⁵²⁸ Platformda, siyaset, cinsel şiddet, kültür & sanat, savaş & militarizm, cinsel taciz kategorileri altında yazı ve haberlere yer verilmektedir. Platformun en önemli özelliği, çeviri metin sayısının özgün metin sayısı kadar yüksek olmasıdır. Bu açıdan, ülke dışından feminist mücadele deneyimlerine dair bir tartışma zemini oluşturulduğu dikkati çeker. Metin türü açısından makale ve söyleşilerin ağır bastığı çeviriler daha çok siyaset ve aktivizm konularını odağına almaktadır. Çevirilerin içeriğinde dünyadaki feminist mücadele ve aktivist hareketlerin, feminist düşünce ile farklı konular arasındaki çeşitli kesişimsel ilişkilerin ele alındığı göze çarpar. Bu hususta, Feminisite platformunda yayımlanan çevirilerde kullanılan feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, platform tarafından belirli zaman aralığında yayımlanan çevirilere odaklanılmıştır.

İncelenen ilk metin, 1968 yılında Siyah Birlik Partisi (Black Unity Party; Peekskill) tarafından hazırlanan bildiriye yer alan ve Patricia Robinson tarafından kaleme alınan “Poor Black Women” başlıklı yazıdır.⁵²⁹ Siyah kadınların maruz kaldığı ayrımcılık türlerine dikkat çeken metin, 22 Haziran 2000’de Nilgün Ilgıcioğlu çevirisiyle ve “Yoksul Siyah Kadınlar” başlığıyla Feminisite’de yayımlanmıştır; bu anlamda, sitede yayımlanan en eski tarihli çeviri metin olmasıyla öne çıkar.⁵³⁰ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) teriminin ikisinin metinde yer aldığı görülmüştür. İki terimin çevirisinde de birebir çeviri stratejisi uygulanmıştır. Bu stratejide, *male* ve *female*

⁵²⁷ Platformda çevrimiçi olarak yayımlanan en eski tarihli yazı için bkz. <http://feminisite.net/index.php/2000/06/yoksul-siyah-kadinlar/>, 15 Temmuz 2021.

⁵²⁸ “Hakkımızda,” **Feminisite**, (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/hakkimizda/>, 15 Temmuz 2021.

⁵²⁹ Robinson, 1968.

⁵³⁰ Robinson, 2000.

terimleri sözlükteki ilk anlamına dayalı olarak sırasıyla “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Bu noktada, çevirmenin yaygın olan sözcükleri seçerek erek okur için daha erişilebilir bir metin ortaya çıkarma yaklaşımı benimsediği söylenebilir.

İncelenen ikinci metin, Barbara R. Bergman tarafından 1996 yılında yayımlanan **In Defense of Affirmative Action** kitabından derlenerek oluşturulan bir metnin çevirisine dayanmaktadır.⁵³¹ Metin, “Pozitif Ayrımcılığa Hala İhtiyaç Var” başlığıyla ve Elçin Uğur ve Özge Sarıgül çevirisiyle Feminisite’de yayımlanmıştır.⁵³² Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) teriminin yalnızca dördünün metinde yer aldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen terimlerin çevirisinde iki stratejiye başvurulduğu görülmüştür. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, *sex*, *male* ve *female* terimleri sözlükteki anlamlarından ve yaygın kullanımlardan hareketle sırasıyla “cinsiyet,” “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Burada yaygın olanı tercih edilmesi, metnin erek okur karşısında erişilebilirliğine hizmet etmektedir. Kullanılan ikinci strateji ise eşanlamlılıktır. Bu stratejide, “toplumsal cinsiyet” anlamında kullanılan *gender* terimi, “cinsiyet, biyolojik cinsiyet, atanmış cinsiyet” anlamlarına gelen *sex* teriminin anlam evreninden faydalanılarak çevrilmiştir. Bu tercihte, yaygın olan terimin anlamını temel alma eğilimi ağır bassada, biyolojik ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki anlam farkını silindiği göze çarpar. Bu durumun da metin bağlamında anlam kargaşasına yol açma olasılığı vardır.

İncelenen üçüncü metin ise, sitede yayımlanan en güncel tarihli metindir. Massio Prearo tarafından 2020 yılında kaleme alınan ve “Contentious Neocatholics going political: the Italian perspective” başlığını taşıyan metinde İtalya’da aşırı sağcıların siyaset arenasındaki güncel konumunun tartışmaya açılmaktadır.⁵³³ Metin, Türkü Su Sakarya çevirisiyle ve “Kavgacı Neokatolikler Siyasete Giriyor: İtalyan Bakış Açısı” başlığıyla sitede yayımlanmıştır.⁵³⁴ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin

⁵³¹ Bergmann, 1996.

⁵³² Bergmann, 2008.

⁵³³ Prearo, 2020a.

⁵³⁴ Prearo, 2020b.

incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca birinin metinde yer aldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen *gender* terimi, sözlükteki anlamından ve tanımından hareketle birebir çeviri stratejisi kullanılarak “toplumsal cinsiyet” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Yaygın olan terimin seçilmesi, metnin erek dil ve kültür dizgesindeki erişilebilirliğini artırmaya yönelik bir adımdır.

Sonuç olarak, üç farklı dönemden seçilen metinler üzerinde yapılan incelemeden hareketle, metinlerin tamamının feminist gündemle yakın bağlantılara sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca çevirmen künye bilgisi de yazı içerisinde okurla paylaşılmış ve çeviri emeği görünür kılınmıştır. Ancak, çevrilmek üzere seçilen metinlerde feminist terim sayısının ve çeşitliliğinin azlığı, platform bünyesindeki çeviri faaliyetinin feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşması ve yerleşik hale getirilmesi temelinde değil, feminist bilgi, deneyim ve tartışmaların yerele aktarımı çerçevesinde ele alındığının göstergesidir.

2010 yılında faaliyetin başlayan **Kadın Cinayetlerini Durduracağız** platformu, kadın cinayetlerini durdurmak ve kadınların şiddetten korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur ve yaşam hakkı başta olmak üzere kadın hakkı ihlallerine karşı mücadele etmektedir.⁵³⁵ Platformun amaçları arasında 6284 sayılı kanunun uygulanması için sorumlulara görev çağrısı yapmak, şiddet türlerine maruz kalan kadınların davalarına katılmak, öldürülen kadınların aileleri ile birlikte adalet mücadelesi vermek, kadın hakları konusunda yasa yapım süreçlerine katılmak, kadın cinayetlerine ilişkin verileri kaydetmek ve takip etmek, kadın mücadelesini geniş kitlelere ulaştırmak için örgütlenip etkinlikler düzenlemek bulunmaktadır.⁵³⁶ Bu hususta, platformun web sitesinde hem Türkiye’deki kadın gündemine ilişkin haberlere hem de köşe yazılarına yer verilmektedir. Platformda, özgün yazıların yanı sıra, çeviri yazılar da yayımlanmış; çeviriler, “Feminist Çeviri” başlığı altında bir araya getirilmiştir. “Feminist Çeviri”

⁵³⁵ “Hakkımızda,” **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu**, (Çevrimiçi) <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/hakkimizda>, 14 Ekim 2021.

⁵³⁶ A.g.y.

başlığının görünür kılınması, uluslararası bilgi ve deneyim akışının önemsendiğinin ve çeviri faaliyetinin kolektif bir emek ürünü olarak görüldüğünün de göstergesidir.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunda yayımlanan çevirilerde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin inceleme için, Türkiye’de ve dünyada feminist aktivistler tarafından yürütülen güncel feminist tartışmalarda da önemli bir yer kaplayan İstanbul Sözleşmesi ile ilişkili bir metnin seçilmesine karar verilmiştir. Seçilen metin, Avrupa Konseyi tarafından 2018 yılında yayımlanmış olup, “The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers” başlığını taşımaktadır.⁵³⁷ Metin, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu web sitesinde çevirmen künye bilgisine yer verilmeden, “Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi): Sorular ve cevaplar” başlığıyla 26 Aralık 2018 tarihinde yayımlanmıştır.⁵³⁸ Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin sekizinin (8) metinde yer aldığı görülmüştür. Metinde tespit edilen feminist terimlere uygulanan çeviri stratejileri şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.62. Kadın Cinayetleri Durduracağız Platformu (26.Ara.18) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Sex (5)	Cinsiyet	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gender (2)	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Female genital mutilation (4)	Kadın sünneti	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Patriarchy (9)	Ataerkillik	Birebir çeviri
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gay (9)	Gay	Ödünçleme (doğrudan)
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Bisexual (9)	Biseksüel	Ödünçleme (sesletime uygun)

⁵³⁷ The Council of Europe, 2017.

⁵³⁸ Avrupa Konseyi, 2018.

Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Lesbian (9)	Lezbiyen	Ödünçleme (sesletime uygun)
Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Transgender (9)	Trans	Kısaltma

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde üç strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, *sex*, *gender*, *female genital mutilation*, *patriarchy* terimlerinin sözlükteki anlamına ve yaygın kullanımına göre “cinsiyet,” “toplumsal cinsiyet,” “kadın sünneti” ve ataerkillik şeklinde erek dile aktarımına dayanır. Terimlerin yaygın kullanımdan hareketle seçilmesi, metnin erişilebilirliğini artırma anlamında önemli bir adım olarak sayılabilir. İkinci strateji ise ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide, özellikle LGBTİQ+ cinsel yönelimler arasında yer alan *gay* terimi kaynak dildeki yazım şekli korunarak “gay” şeklinde, *bisexual* ve *lesbian* terimleri ise ödünçleme yoluyla sırasıyla “biseksüel,” “lesbian” şeklinde sesletime uygun olarak çevrilmiştir. Bu strateji, LGBTİQ+ kimlikler arasındaki cinsel yönelim ve kimlik farklılıkların korunmasına aracılık etmektedir. Üçüncü strateji ise, kısaltmadır. Bu stratejide, *transgender* terimi ile “cinsiyet düzeltme ameliyatı olan” anlamındaki *transsexual* terimi arasındaki anlam farkı ortadan kaldırılmış ve “cinsel kimlik beyanı atanmış cinsiyetinden farklı olan bireyleri” de kapsayacak şekilde “trans” şeklinde kısaltılmıştır. Bu karar, cinsel kimlik ve yönelimler arasında ortaya çıkan eşitsizlikleri değiştirmeye yönelik eşitlikçi bakış açısının bir yansıması sayılabilir.

Sonuç olarak, seçilen metin özelinde yapılan incelemeden hareketle, feminist terim kullanımının sayı ve çeşitlilik açısından yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Hem metnin içeriğinin güncel feminist tartışmalarla yakından bağlantılı olması hem de çeviri faaliyetinin “Feminist Çeviri” başlığı altında yürütülmesi Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformunun feminist bilgi ve deneyim aktarımının yanı sıra, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yerleşik hale getirilmesi hedefine hizmet ettiğini ortaya koymaktadır. Bu açıdan, Kadın Cinayetlerini Durduracağız platformu çatısında yürütülen çeviri faaliyeti hem feminist terim kullanımı hem de feminist çeviriye olan yaklaşım özelinde feminist olarak nitelendirilebilir.

2012 yılının yaz aylarında faaliyetine başlayan **5Harfliler** platformu, “kadın gündemini” sadece diyet, güzellik sırları ve ilişki tavsiyelerine indirgeyenlere inat, kadın gündeminin bir kadının ilgilenebileceği her şey olduğu fikriyle” kurulmuştur.⁵³⁹ Platform web sitesinde medya, kültür, ecinnilik, tarih ve sanat başlıklarında yazılara yer verilmektedir. Yayımlanan yazılar arasında çevirilerin oranı epey yüksektir ve çeviri çalışmaları platformun merkezindeki faaliyetlerden biridir. Platform bünyesinde 2014 yılında yalnızca iki çeviri metne yer verilirken, 2020 yılında otuz üç (33) adet çeviri metni yayımlanmıştır. Bu bağlamda, platformun çeviriler yoluyla ülke dışından feminist bilgi ve deneyim aktarımına verdiği önemin yıllara göre artış gösterdiği söylenebilir. 5harfliler platformunda yürütülen feminist çeviri faaliyetinin gelişimine ve terim çevirisi stratejisi kullanımına ilişkin inceleme için platformda yayımlanan en eski çeviri metin ile en güncel çeviri metnin karşılaştırılmasına karar verilmiştir.

İnceleme için seçilen ilk metin, Lisa Hix tarafından 2013 yılında kaleme alınan⁵⁴⁰ ve “Save the Women, Not the Boobies” başlığını taşıyan yazıdan çevrilmiştir. Kadınlarda meme kanserine ilişkin farkındalık konusunu odağına alan metin, Meliskurultay çevirisiyle ve “Memişleri değil, kadınları kurtarın!” başlığıyla 2 Ocak 2014 tarihinde 5harfliler platformunda yayımlanmıştır.⁵⁴¹ Feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca üçünün (3) metinde yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde iki strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisi, *male writer* ve *female autonomy* terimlerinin sözlükteki anlamına uygun olarak “erkek yazar” ve “kadın anatomisi” şeklinde erek dile aktarımında kullanılmıştır. İkinci strateji ise, eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide, erek dilde “kadına özgü” anlamına gelen *feminine* terimi, “kadın” anlamında kullanılan *female* teriminin anlam evreninden faydalanılarak “dişi” şeklinde çevrilmiştir. Bu iki strateji, metnin erek dilde yaygın olan terimlerden faydalanılarak erek okur için erişilebilirliğini artırma amacı taşısa da, terim sayısının ve çeşitliliğinin azlığı, net bir yorum yapmayı engellemektedir.

⁵³⁹ “Hakkımızda,” **5Harfliler**, (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/hakkimizda/>, 15 Ekim 2021.

⁵⁴⁰ Hix, 2012.

⁵⁴¹ Hix, 2014.

İnceleme için seçilen ikinci metin, 2020 yılında Eli Gomez Alcorta tarafından kaleme alınan⁵⁴² ve “CoronaShock and Patriarchy” başlığını taşıyan metninden alınmıştır. Dört bölümde yayımlanması planlanan metnin ilk kısmı, Selen Güler ve “Korona Şoku ve Patriyarka – 1. Bölüm” başlığıyla 7 Aralık 2020 tarihinde platform web sitesinde yerini almıştır.⁵⁴³ Feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca sekizinin (8) metinde kullanıldığı görülmüştür. Tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.63. 5harfliler (7.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

5harfliler	7.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Male partner	Erkek partner	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Female health worker	Kadın sağlık çalışanı	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Patriarchy	Patriyarka	Ödünçleme (sesletime uygun)
5harfliler	7.Ara.20	Patriarchal violence	Ataerkil şiddet	Birebir çeviri
5harfliler	7.Ara.20	Homosexual	Gay	Eşanlamlılık
5harfliler	7.Ara.20	Queer	Kuir	Ödünçleme (sesletime uygun)
5harfliler	7.Ara.20	Transgender	Trans	Kısaltma

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde dört strateji seçilmiştir. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, *gender*, *male partner*, *female health worker* ve *patriarchal violence* terimleri sözlükteki anlamından hareketle sırasıyla “toplumsal cinsiyet,” “erkek partner,” “kadın sağlık çalışanı” ve “ataerkil şiddet” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Kullanılan ikinci strateji de ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi, LGBTİQ+ cinsel kimlik ve yönelimleri kapsayan şemsiye bir terim olan *queer* teriminin “kuir” şeklinde sesletime uygun olarak erek dile aktarımında kullanılmıştır. Ayrıca *patriarchy* teriminin çevirisinde de kullanıldığı göze çarpar. Terimin metin içerisinde hem “ataerkil” hem de “patriarka” şeklinde yer alması, çeviri stratejileri bağlamında tutarsız bir yaklaşım izlendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, okurda anlam kargaşası yaratma olasılığına sahiptir.

⁵⁴² Alcorta, 2020a.

⁵⁴³ Alcorta, 2020b.

Üçüncü strateji ise kısaltmadır. Bu metinde de, *transgender* terimi, cinsiyet düzeltme ameliyatı geçirenleri tanımlamak için kullanılan, bu açıdan trans beyanı olan bireyler için ayrımcılığı beraberinde getiren *transsexual* terimi ile anlam farkını ortadan kaldırmak için kısaltılarak erek metne aktarılmıştır. Bu anlamda, çevirmenin feminist bir yaklaşımla ayrımcı bakış açılarını bertaraf ettiği söylenebilir. Dördüncü strateji ise, eşanlamlılıktır. Eşanlamlılık, kadın veya erkek fark etmeksizin bütün eşcinsel bireyleri kapsayan şemsiye bir terim olan *homosexual* teriminin, günümüzde yalnızca erkek eşcinseller için kullanılan *gay* teriminin erek dile aktarımında tercih edilmiştir. Yapılan bu tercihin sözcüğün anlam alanını daralttığı söylenebilir.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2014 yılında yayımlanan ilk metinden 2020 yılında yayımlanan güncel en yakın metne kadar, feminist terim kullanımının sayı ve çeşitlilik açısından artış gösterdiği söylenebilir. Feminist terim çevirisi stratejileri bağlamında tutarsızlıklar gözlemlense de, çevirilerin yıllar içerisinde sayı ve konu alanlarının çeşitliliği temelinde sergilediği artış ve feminist terimlerin çevirisinde benimsenen ayrımcılık karşıtı yaklaşım, 5harfliler platformu bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetini feminist olarak nitelendirmek için yeterlidir.

2016 yılında yayın hayatına başlayan **Çatlak Zemin** platformu, feminist bağları yeniden düşünmek, kadınlardan yola çıkarak feminist söylemi, feminist söylem yoluyla da kadınların toplumsal konumunu iyileştirmek hedefleriyle yola çıkmıştır.⁵⁴⁴ Platform bünyesinde Türkiye'deki ve dünyadaki feminist gündeme ilişkin haberler, kültür & sanat yazıları, feminizm tarihinden kesitler, okur mektupları bulunmaktadır. Bu hususta, uluslararası feminist dayanışmayı güçlendiren bir bakış açısıyla hem çeviri hem de özgün dilde kaleme alınmış yazılara yer verilmektedir.

Platform bünyesinde yer alan ilk çeviri metin, 13 Ekim 2016 tarihinde yayımlanmıştır. 2016 yılında yalnızca altı (6) çevirinin yer aldığı platform bünyesinde 2020 yılında toplamda kırk altı (46) çevirinin yayımlandığı gözlemlenmiştir. Çeviri yazılarının sayısı üzerinden değerlendirildiğinde, platform bünyesindeki çeviri faaliyetinin yıllara

⁵⁴⁴ “Sevgili feminist kadınlar,” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadinlar/>, 15 Ekim 2021.

göre artış gösterdiği söylenebilir. Çevirilerin, aktivizm, sanat, siyaset, cinsellik, sağlık, kuram gibi çeşitli alanlardan seçildikleri, özellikle aktivizm alanındaki yazıların çeviri faaliyetinin merkezinde yer aldığı görülmüştür. Büyük çoğunluğu haber türünde olan çeviri metinler arasında söyleşi ve makaleler de bulunmaktadır. Haber metinlerinin ana ekseninde yer alması, platformun feminist aktivizm alanına ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımı hedefiyle de örtüşmektedir. Dönemin kesişimsel feminist bakış açısını Türkiye’deki feminist aktivizm alanına taşıma amacı doğrultusunda, yayımlanan çeviri yazıların içerik olarak dönemin feminist gündemini yakından izlemektedir.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, Çatlak Zemin platformunda yayımlanan iki metin seçilmiştir. Metinlerden ilki, Çatlak Zemin platformunda yayımlanan ilk çeviri makale olma özelliğini taşımaktadır. Rose Hackman tarafından 8 Kasım 2015 tarihinde yayımlanan⁵⁴⁵ ve “Women are just better at this stuff: is emotional labor feminism's next frontier?” başlığını taşıyan metin, 5 Aralık 2016 tarihinde Ayşe Toksöz çevirisiyle ve “Kadınlar bu işleri çok daha iyi beceriyor: Feminizmin yeni cephesi duygusal emek mi?” başlığıyla yayımlanmıştır.⁵⁴⁶ Ev içi emek tartışmalarına odaklanan metin içerisinde feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca beşinin (5) metinde kullanıldığı görülmüştür. Kaynak metinde tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.64. Çatlak Zemin (5.Ara.16) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Çatlak Zemin	5.Ara.16	Sex	Biyolojik cinsiyet	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Male ego	Erkek ego	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Female	Kadın	Birebir çeviri
Çatlak Zemin	5.Ara.16	Patriarchy	Erkek egemenliği	Açıklama

⁵⁴⁵ Hackman, 2015.

⁵⁴⁶ Hackman, 2016.

Yukarıdaki tabloya göre, terimlerin çevirisinde iki çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejilerin ilki ve yaygın olanı birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, *sex*, *gender*, *male ego* ve *female* terimlerinin sözlükteki anlamına uygun ve yaygın kullanıma göre sırasıyla “biyolojik cinsiyet,” “toplumsal cinsiyet,” erkek ego,” “kadın” şeklinde çevrildikleri görülmüştür. Sözlükteki ilk anlamın ve yaygın kullanımın tercih edilmesi, metin ile erek okur arasındaki tanışıklığı artırmakta, metnin erişilebilirliğine katkıda bulunmaktadır. İkinci strateji ise, açıklamadır. Bu stratejide, *patriarchy* teriminin sözlükteki tanımından hareketle “erkek egemenliği” şeklinde çevrilmiştir. Bu şekilde bir tercih, terimin erek dil dizgesindeki anlaşılabilirliğini olumlu yönde etkilemektedir. Bu açıdan, birebir çeviri stratejisinde izlenen bakış açısını tamamlayıcıdır.

İnceleme için seçilen ikinci metin, 2020 yılında yayımlanan son makale çevirisi olma özelliğini taşımaktadır. Ankita Aggarwal tarafından 23 Kasım 2020 tarihinde kaleme alınan⁵⁴⁷ ve “How COVID-19 fuels the digital gender divide” başlığını taşıyan metin, 18 Aralık 2020 tarihinde Esriil Bayrak çevirisiyle ve “Salgın dijital cinsiyet ayrımını nasıl pekiştirdi?” başlığıyla yayımlanmıştır.⁵⁴⁸ Covid-19 pandemisi sırasında artan cinsiyet ayrımcılığının arkasında yatan nedenlerin tartışılmaya açılan metin içerisinde feminist terim çevirisi stratejilerini odağına alan incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca üçünün (3) metinde kullanıldığı görülmüştür. Terimlerin ikisi, birebir çeviri stratejisiyle, biri ise eşanlamlılık stratejisiyle erek dile aktarılmıştır. Birebir çeviri stratejisi, *male* ve *female* terimlerinin sözlükteki anlamından hareketle “erkek” ve “kadın” şeklinde erek dile aktarılmasında kullanılmıştır. Eşanlamlılık stratejisi ise, “toplumsal cinsiyet” olarak tanımlanan *gender* teriminin, “cinsiyet” anlamına gelen ve daha yaygın olan *sex* teriminin anlam evreninden hareketle “cinsiyet” şeklinde erek dile aktarımında kullanılmıştır. Her iki terim stratejisi de, terimlerin yaygın anlamına veya daha yaygın olan bir terimin anlam evrenine dayalı bir aktarımı beraberinde getirdiğinden, çevirmenin metni erek okur için anlaşılır kılma ve metnin erişilebilirliğini artırma eğiliminin ağır bastığı söylenebilir.

⁵⁴⁷ Aggarwal, 2020a.

⁵⁴⁸ Aggarwal, 2020b.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2016 yılında yayımlanan ilk çeviri metinden 2020 yılında yayımlanan en güncel metne kadar, Çatlak Zemin’de feminist terim kullanımının sayısında ve çeşitliliğinde herhangi bir değişim olmadığı söylenebilir. Metinlerin her ikisi de güncel feminist tartışmalarla yakından bağlantılı olsa da, terim içeriğinin sınırlılığı, feminist terimlerin yerleşik hale gelip yaygınlaştırılması hedefinin izlenmediğinin göstergesidir. Bu hususta, Çatlak Zemin bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinin, feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde dolaşımı yerine, ülke dışından feminist bilgi ve deneyimleri erek dil ve kültür dizgesine aktarma işlevini üstlendiği sonucuna ulaşılabilir. Nitekim, çevirmenler tarafından uygulanan birebir çeviri stratejisi de bu olguyu destekler niteliktedir.

İlk yazıların 2017 yılında yayımlandığı **Ekmek ve Gül** platformu, 2008 yılında Hayat Televizyonu’nda yayın hayatına başlayan Ekmek ve Gül programının çevrimiçi bir uzantısı niteliğindedir.⁵⁴⁹ Platformun hedefleri arasında kadın kadına bir ortamda kadınların dertlerini paylaşmak, hayatın her anında kadınların yanında olmak, kadın dayanışmasıyla kadınlar için hayatı daha yaşanılır kılmak ve dünyayı bu yönde değiştirmek bulunmaktadır.⁵⁵⁰ Platformun web sitesinde güncel sağlık, kültür sanat ve feminist gündem haberleri, ülke dışından feminist deneyime ilişkin yazılar ve okur mektuplarına yer verilmektedir. Sınırların Ötesi başlığı altında yoğun bir biçimde çeviri faaliyeti yürütüldüğü görülmektedir. Söz konusu başlıkta 2017-2020 yılları arasında yayımlanan 536 haber taranmış, bu haberlerin 69’unun, başka bir deyişle, %13’ünün başka dillerden çevrildiği tespit edilmiştir. Çevirilerin ilişkili olduğu konu alanları incelendiğinde, daha çok siyaset, aktivizm ve sağlık alanlarından metinlerin çevrilmek üzere seçildiği, aktivizm alanıyla ilişkili çevirilerin ağırlık kazandığı görülmüştür. Çevirilerin içeriğinde dünyanın farklı yerlerinde hem doğrudan kadın oldukları için hem de din, ırk, milliyet gibi farklı açılardan ayrımcılığa maruz kalan kadınların deneyimlerine odaklanılmaktadır. Bu durum, dönemin feminist aktivizmini yakından etkileyen kesişimsel feminist bakış açısından izler taşır.

⁵⁴⁹ “Biz kimiz?” **Ekmek ve Gül**, (Çevrimiçi) <https://ekmekvegul.net/about-us>, 15 Ekim 2021.

⁵⁵⁰ A.g.y.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, Ekmek ve Gül platformunda yayımlanan iki metin seçilmiştir. Metinlerin ilki, platformda yayımlanan ilk çeviri haber olma özelliğini taşımaktadır. Suzanne Moore tarafından 3 Nisan 2017’de kaleme alınan⁵⁵¹ ve “A tampon tax is bad enough. Using it to fund anti-abortionists is a disgrace” başlığını taşıyan metin, 15 Nisan 2017 tarihinde Berivan Balkay çevirisiyle ve “İngiltere’de 'tampon vergisi' kürtaj karşıtlarına kaynak yapıldı” başlığıyla⁵⁵² yayımlanmıştır. İngiltere’de kadın hijyen ürünlerinden alınan vergilere eleştiriler getirilen metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin yalnızca birinin (1) kullanıldığı görülmüştür. Metinde geçen tek feminist terim olan *female body* teriminin çevirisinde birebir çeviri stratejisi kullanılmış ve terim, sözlük anlamından hareketle “kadın bedeni” şeklinde erek dile aktarılmıştır.

İncelenen ikinci metin ise, kolektif bir emeğin ürünüdür. Alexandra Parker, Gillian Maree, Graeme Gotz, Samkelisiwe Khanliye tarafından 21 Aralık 2020 tarihinde kaleme alınan⁵⁵³ ve “How COVID-19 puts women at more risk than men in Gauteng, South Africa” başlığını taşıyan metin, 29 Aralık 2020 tarihinde Bilge Su Yıldırım çevirisiyle ve “Kovid Güney Afrika’da kadınlar için daha çok risk teşkil eder hale nasıl geldi?” başlığıyla⁵⁵⁴ yayımlanmıştır. Covid-19 pandemisinin Güney Afrika’da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl derinleştirdiğine dair sorgulamalara yer verilen metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin beşinin (5) kullanıldığı görülmüştür. Tespit edilen terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.65. Ekmek ve Gül (29.Ara.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender equality	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri

⁵⁵¹ Moore, 2017a.

⁵⁵² Moore, 2017b.

⁵⁵³ Parker vd., 2020a.

⁵⁵⁴ Parker vd., 2020b.

Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Male	Erkek	Birebir çeviri
Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Female	Kadın	Birebir çeviri

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin tamamının çevirisinde birebir çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejide, terimler sözlükteki anlamına göre ve yaygın kullanımlardan hareketle erek dile aktarılmıştır. Bu seçim, terimler bağlamında erek okurun metinle olan tanışıklığını artırarak metnin erişilebilirliğine katkıda bulunma amacının bir yansımasıdır. Böylece metnin anlaşılabilirliği ön plana çıkarılacak ve daha fazla okurun metne erişimi garanti altına alınmış olacaktır.

Sonuç olarak, seçilen metinler özelinde yapılan incelemeden hareketle, 2017 yılındaki ilk çeviriden 2020 yılındaki en güncel habere değin, Ekmek ve Gül platformunda feminist terimlerin sayısında ve çeşitliliğinde artış olduğu söylenebilir. Metinlerin ikisinin de feminist gündemle yakından bağlantılı oluşu ve çevirmen künye bilgisinin paylaşılması Ekmek ve Gül platformunda çeviri faaliyetinde feminist bir bakış açısının izlendiğini ortaya koymaktadır. Ancak çevrilmek üzere seçilen metinlerin konu ve içerik olarak güncelliğine rağmen, feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından sınırlı oluşu, ülke dışından feminist deneyimlerin erek dil ve kültür dizgesine taşınmasına öncelik verildiğinin göstergesidir. Bu açıdan, Ekmek ve Gül platformunun feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaştırılmasından ziyade, ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımı ile feminist mücadele zeminini genişletme hedefini izlediği sonucuna ulaşılabilir.

Türkiye'nin ilk ve tek dijital kadın zirvesi olan Dijital Topuklar'ın çevrimiçi uzantısı **Dijital Topuklar** platformu, 2018 yılında yayın hayatına başlamıştır.⁵⁵⁵ “Kadına hitap eden, kapsayıcı, fayda odaklı, samimi, güvenilir ve yol gösterici bir dijital platform olma ihtiyacını gidermek” amacıyla yola çıkan platform, “kadınları kendi tutkularını keşfetmeye, yaratıcılıklarını harekete geçirerek üretmeye ve ürettiklerini dünya ile paylaşmaya davet etmektedir.”⁵⁵⁶ Bu bağlamda, platform bünyesinde cinsellik, kişisel sağlık, kişisel gelişim, ebeveynlik, beslenme, iş hayatında kadın konularında özgün ve

⁵⁵⁵ **Dijital Topuklar**, (Çevrimiçi) <https://www.dijitaltopuklar.com/#>, 16 Ekim 2021.

⁵⁵⁶ A.g.y.

çeviri yazılara yer verilmiştir. Platformda 2018 yılındaki ilk çeviriden 2020 yılı sonuna kadar toplamda on altı (16) çeviri yayımlanmıştır. Ticaret, sağlık, cinsellik, aktivizm, psikoloji gibi farklı konu alanlarındaki çevirilerin ana odağı iş hayatında kadının konumudur. Bu seçim, platformun kuruluş amacıyla koşutluk sergilese de, dönemin feminist gündemiyle ve kesişimsel feminist bakış açısıyla bağlantılı değildir. Bu açıdan, platformun, feminist yayıncılık alanında toplumsal ve ekonomik sermaye kazanımına dayalı yayıncılık politikaları izlemediği net bir şekilde söylenebilir.

Platformda yayımlanan ilk çeviri, “Dijital Detoksa Giden Yol” başlığını taşır ve anonim bir çevirmen künyesiyle paylaşılmıştır.⁵⁵⁷ Psychology Today web sitesinde yayımlanan “5 Ways to Do a Digital Detox” başlıklı makalenin⁵⁵⁸ çevirisi olan metin, okuru dijital cihazlardan uzakta vakit geçirme konusunda motive etme amacına hizmet etmektedir. Feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin hiçbirinin metinde kullanılmadığı görülmüştür.

Platformdaki en güncel çeviri metin ise 6 Ağustos 2020 tarihinde yayımlanmıştır. Trevor Haynes tarafından 1 Mayıs 2018 tarihinde kaleme alınan⁵⁵⁹ ve “Dopamine, Smartphones & You: A battle for your time” başlığını taşıyan metin, 6 Ağustos 2018 tarihinde Ezgi Özkök Sefer çevirisiyle ve “Dopamin, Akıllı Telefonlar ve Siz: Zamanınız için Bir Savaş” başlığıyla⁵⁶⁰ okurla paylaşılmıştır. Teknoloji kullanımının zihin ve beden üzerindeki olumsuz etkilerini tartışma amacını taşıyan metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareketi ile ilişkili yirmi üç (23) terimin hiçbirinin metinde kullanılmadığı görülmüştür.

Dijital Topuklar platformu çatısı altında yürütülen çeviri faaliyeti değerlendirildiğinde, çevrilmek üzere seçilen metinlerin feminist gündem ve tartışmalarla ilişkili olmadığı ve çeviri metinlerin çoğunda çevirmen künye bilgisinin anonim olarak paylaşıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, yürütülen çeviri faaliyetinin sınırlı bir feminist yaklaşımla gerçekleştirildiğini ortaya koyar. Ayrıca feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından

⁵⁵⁷ Davis, 2018a.

⁵⁵⁸ Davis, 2018b.

⁵⁵⁹ Haynes, 2018.

⁵⁶⁰ Haynes, 2020.

sınırlılığı, Dijital Topuklar platformunun feminist bilgi ve deneyimi erek dil ve kültür dizgesine aktarma konusunda da etkisiz kaldığının göstergesidir.

Sonuç olarak, çevrimiçi feminist platformların çoğunda yayımlanan çevirilerin feminist gündemle yakından bağlantılı olduğu ve çevirmen künye bilgisine yer verilerek çeviri emeğinin görünür kılındığı tespit edilmiştir. Bu durum, çeviri faaliyetine feminist bir yaklaşım sergilendiğini ortaya koymaktadır. Ancak feminist terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından az oluşu, feminist terimlerin çeviri yoluyla yerleşik hale getirilip yaygınlaştırılması hedefinin ikinci planda konumlandırıldığını kanıtlar niteliktedir. Bu açıdan, platformların bünyesinde yürütülen çeviri faaliyetinde feminist bir bakış açısı temelinde feminist bilgi ve deneyim aktarımının öncelik kazandığı, alanın dilsel inşasının ise ana odak halini almadığı sonucuna ulaşılabılır.

3.3.2.2. Feminist Bloglar

Bloglar halihazırda içinde yaşadığımız teknoloji çağında günlük defterleri kadar yaygındır. Blogların işlevi bir veya birden fazla kişinin gündelik deneyimlerini, gözlemlerini, belirli konularda görüşlerini yansıtmaya aracılık etmesidir. Çevrimiçi feminist bloglar da feminist mücadeleye ilişkin fikir paylaşımı ve tartışmalar yürütmek için kullanılmakta ve içeriğindeki yazılar aracılığıyla okurlarda ve blog takipçilerinde feminist bilinç yaratma amacını taşımaktadır. İkinci dalga feminizmden dijital çağa kadar feminist kitle iletişim araçlarının gelişimini inceleyen Claire Sedgwick, feminist bloglar tarafından yaratılan alternatif düşünce alanının erken dönem feminist iletişim araçlarıyla benzerlik gösterdiğini, feminist blog yazma eyleminin, 1970’li ve 1980’li yıllardaki feminist dergilerin feminist üretimiyle kıyaslanabilecek nitelikte olduğunu vurgulamaktadır.⁵⁶¹ Gerçekten de, feminist bloglar hem kişisel bir üretim alanı oldukları hem de kitlesel iletişime doğrudan gönderme yaptıkları için feminist dergilerin çevrimiçi ortama aktarılmış halidir. Esasında feminist dergilerden ve diğer yazılı kitle iletişim araçlarından daha geniş kitleler tarafından erişilebilir özellik taşırlar. Bu anlamda feminist bloglar farklı arka planlardan bireyler için bir foruma dönüştüğü kadar, benzer hedefleri gerçekleştirmek için yan yana gelen bireyler için de

⁵⁶¹ Sedgwick, 2020: 150.

ortak bir mücadele platformu haline alabilir. Vanda Černohorská, feminist blogların bu özelliğinden hareketle, şu iki amaca hizmet ettiğinin altını çizer:⁵⁶²

“Birincisi, blog platformu, alışıldık örgütlerde sesleri duyulmamış genç ve gelecek nesil feministler için bir alan olarak görülmektedir. Bu ve benzeri projeler, sivil toplum kuruluşu (STK) sektörü veya akademi gibi alışıldık feminist alanların dışında eleştirel tartışmalara girme olasılığı anlamına gelebilir. İkincisi, böylesi bir projenin parçası olmak, yalnızca kişinin feminist sesini yükseltme fırsatı değildir, aynı zamanda bireyin feminist geleneğe gururla bağlı olduğunu alenen ilan etmesi anlamına gelir.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, feminist blogların yeni nesil için örgütlenme alanı haline geldiği, yeni eleştiri ve tartışma olanakları yaratarak, kişinin hem kişisel hem de toplumsal anlamda güçlenmesine aracılık ettiği söylenebilir. Bu hususta, çevrimiçi dijital yayıncılığın bir parçası olan feminist çeviri etkinliği de dünyadan feminist bilgi ve deneyimler aracılığıyla yerelle sınırlı tartışmaların kapsamının genişlemesine aracılık eder. Bu kısımda da, Türkiye’de faaliyetini sürdüren feminist bloglardaki çeviriler konu alanı, içerik ve çevirmen görünürlüğü açısından incelenecek ve feminist çeviri etkinliğinin boyutları değerlendirilecektir.

2014 yılında faaliyetine başlayan **Reçel Blog** “kadınların ve bilhassa Müslüman kadınların; gündelik deneyimlerine, toplumsal meseleleri algılayışlarına, ilgilerine, meraklarına, dertlerine, umutlarına, kaygılarına, mücadelelerine dair” deneyim aktarımını önemseyen, bu meseleler üzerine tartışmalar yürüten çokyazarlı bir blog olarak yola çıkmıştır.⁵⁶³ Blog web sitesinde cinsellik, kürtaj, cinsel şiddet, ev içi emek, annelik, sağlık gibi konularda Müslüman kadın bakış açısıyla kaleme alınan yazılara yer verilmekte ve bu konularda yaygın olarak kabul edilen eril düşünce ve görüşler eleştirilmektedir. Blogda yayımlanmak üzere seçilen özgün ve çeviri yazılarda bu bakış açısı temelinde hareket edildiği söylenebilir. Blog bünyesinde yer verilen 2017 yılındaki ilk çeviriden 2020 yılında yayımlanan altıncı çeviri metne kadar aile, kuram ve aktivizm alanlarının öne çıktığı, özellikle kuramsal konu alanının ağırlık kazandığı görülmüştür.

⁵⁶² Černohorská, 2019: 277-278.

⁵⁶³ “Reçel nedir?” **Reçel-Blog**, (Çevrimiçi) <http://recel-blog.com/recel/>, 16 Ekim 2021.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, blogda üç bölüm halinde yayımlanan bir çeviri metin seçilmiştir. Fatma Seedat tarafından 28 Ağustos 2013 tarihinde kaleme alınan⁵⁶⁴ ve “When Islam and Feminism Converge” başlığını taşıyan metin, üç bölüm olarak sırasıyla 7 Mayıs 2020, 13 Mayıs 2020 ve 10 Temmuz 2020 tarihlerinde Zehra Keleş çevirisiyle⁵⁶⁵ ve “İslam ve feminizm kavuştuğunda” başlığıyla yayımlanmıştır. Metin, blogda yayımlanan en güncel çeviri olma özelliği taşımaktadır. İslam ile feminizm arasındaki ilişkiyi tartışmaya açmayı hedefleyen metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist hareket ile bağlantılı yirmi üç (23) terimin altısının (6) kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.66. Reçel-Blog (10.Temmuz.20) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Reçel-Blog	10.Tem.20	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri
Reçel-Blog	10.Tem.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Reçel-Blog	10.Tem.20	Male	Erkek	Birebir çeviri
Reçel-Blog	10.Tem.20	Female	Kadın	Birebir çeviri
Reçel-Blog	10.Tem.20	Patriarchy	Ataerki	Birebir çeviri
Reçel-Blog	10.Tem.20	Patriarchal	Ataerkil	Birebir çeviri

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerinin tamamının çevirisinde birebir çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bu stratejide, bütün terimler sözlükteki anlamına göre ve yaygın kullanımlarına dayalı olarak erek dile aktarılmıştır. Bu hususta, metnin anlaşılabilirlik düzeyinin artırılarak erek okurun metne erişilebilirliğine katkı sağlandığı söylenebilir.

Blog bünyesinde yürütülen çeviri faaliyeti incelendiğinde, çevirilerin içeriğinin ve konu alanının feminist gündemle bağlantılı oluşu ve çevirmen künye bilgisine yer verilerek çeviri emeğinin görünür kılınması feminist bir yaklaşım benimsendiğinin göstergesi sayılabilir. Ancak örnekleme dahil edilen metindeki feminist terimlerin

⁵⁶⁴ Seedat, 2013.

⁵⁶⁵ Seedat, 2020.

sayısının ve çeşitliliğinin azlığı, ülke dışından bilgi aktarımından ziyade, yerel deneyimlere odaklanıldığının göstergesidir. Bu açıdan, blog bünyesindeki çeviri faaliyetinin feminist bir bakış açısıyla yürütüldüğü, ancak feminist terimlerin yerleşik hale getirilip yaygınlaştırılması temelinde etkisiz kaldığı sonucuna ulaşılabilir.

2015 yılında faaliyetine başlayan **Lezbi-Düş** LGBTİQ+ hareket içerisinde lezbiyen biseksüel görünürlüğünü artırmak amacıyla kurulan Lezbiyen Biseksüel Feministler platformunun dijital uzantısı niteliğindedir.⁵⁶⁶ Bir sözlü tarih çalışması olarak başlayan blog kapsamında trans aktivizm, kuir feminizm, cinsel şiddet, cinsel sağlık, duygusal şiddet konularında çeviriler ve bilgilendirici broşürler hazırlanmıştır.⁵⁶⁷ Lezbidüş ekibi blogun kuruluş hedeflerini şu şekilde sıralamaktadır:⁵⁶⁸

“LGBTİ+ hareketi içerisinde yıllar geçtikçe LB+ kadın+ görünürlüğü artıyor olsa da hareketin gündeminde ve politik tartışmalarda bu kimliklere dair konular pek yer almıyordu. İncelediğimiz sözlü tarih çalışmaları ise hep yaşananlara, deneyimlere yoğunlaşıyordu. Hayallerimiz de yaşadığımız tarihin bir parçası değil mi? *İnsan nasıl hayallerinden, nasıl bir yaşam istediğinden yola çıkarak politika üretiyorsa biz de, LB+ kadın+’ların hayat deneyimlerini kayıt altına almanın yanı sıra hayallerimizi de araştıralım*, dedik. Birbirimize hayallerimizi sormak, deneyimlerimizin yanı sıra hayallerimizi de belleğimizin bir parçası haline getirmek istedik. Hayatlarımızın görünmezliğe itildiği bir dünyada dertlerimizin, hayallerimizin, arzularımızın yok sayılmasına izin vermeden ütopyalarımızı konuşmak istedik. O nedenle adımız Lezbidüş!”

Yukarıdaki alıntıda, lezbiyen biseksüel kadınların LGBTİQ+ hareketin gündeminde ve yürütülen politik tartışmalarda ağırlığının azalmaya başlaması sonucu LB+ politikası üretme ihtiyacının nüksettiğinden, bunun da LB+ kadınların deneyimlerine ve gelecek tahayyüllerine odaklanan bellek çalışmaları yürütme isteğini güçlendirdiğinden bahsedilmiştir. Lezbidüş blog Türkiye’deki lezbiyen feminist oluşum Sappho’nun Kızları’na ilişkin bir araştırmaya⁵⁶⁹ ve özgün dillerde kaleme alınan veya başka dillerden çevrilen broşürlere⁵⁷⁰ bünyesinde yer vererek bu isteği somut kılmaya çalışmıştır. Blogda erişime açılan belgeler incelendiğinde, blog

⁵⁶⁶ “Lezbidüş,” **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/ekip/>, 17 Ekim 2021.

⁵⁶⁷ “Broşürler,” **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/bellek/brosur/>, 18 Ekim 2021.

⁵⁶⁸ **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/ekip/>, 18 Ekim 2021.

⁵⁶⁹ “Türkiye’de Lezbiyen Feminist Bir Oluşum: Sappho’nun Kızları,” **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/2021/01/29/turkiyede-lezbiyen-feminist-bir-olusum-sapphonun-kizlari/>, 18 Ekim 2021.

⁵⁷⁰ “Broşürler,” **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/bellek/brosur/>, 18 Ekim 2021.

bünyesindeki feminist çeviri faaliyetlerinin okur, aktivist ve takipçileri LGBTİQ+ hareketine ve feminist aktivist mücadeleye dair bilgilendirme, bilinçlendirme ve cesaretlendirme hedefine hizmet ettiği fark edilmektedir. Nitekim, 2010 yılındaki ilk broşürden günümüze kadar yayımlanan dokuz broşürün tamamında çeviri metinlerin olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, blog web sitesinde “Broşürler” kısmında yer alan bir metin seçilmiştir. Metin, 2015 yılında Melis Dedeoğlu çevirisiyle “DÜŞMANI SEVMEK Heteroseksüel Feminizm ile Politik Lezbiyenlik Arasındaki Tartışma”⁵⁷¹ başlığıyla yayımlanmıştır. 1981 yılında Onlywomen Press [Sadece Kadınlar Yayınevi] tarafından “Love your enemy? The Debate Between Heterosexual Feminism and Political Lesbianism”⁵⁷² başlığıyla okurla paylaşılan kaynak metin ise, Leeds Revolutionary Feminist Group [Leeds Devrimci Feminist Grubu] çatısı altında faaliyet gösteren feminist aktivistlerin kaleme aldığı yazılardan oluşmaktadır. İngiltere’de lezbiyen feminist aktivizmin konumunu ve yürütülen mücadelenin hedeflerini odağına alan yazılar içeren metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist hareket ve LGBTİQ+ cinsel yönelim ve kimliklerle bağlantılı yirmi üç (23) terimin on ikisinin (12) kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.67. Lezbi-düş (2015) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Lezbi-Düş	2015	Male supremacy (5)	Erkek egemenliği (4)	Birebir çeviri
Lezbi-Düş	2015	Female (30)	Kadın (28)	Birebir çeviri
Lezbi-Düş	2015	Feminine role (60)	Kadın rolleri (56)	Adlaştırma
Lezbi-Düş	2015	Femininity (35)	Kadınlık (34)	Eşanlamlılık
Lezbi-Düş	2015	Patriarchy (12)	Patriyarka (11)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Lezbi-Düş	2015	Patriarchal attitudes (55)	Patriyarkal tutum (52)	Ödünçleme (sesletime uygun)

⁵⁷¹ Leeds Revolutionary Feminist Group, 2015.

⁵⁷² Leeds Revolutionary Feminist Group, 1981.

Lezbi-Düş	2015	Homosexual (51)	Homoseksüel (48)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Lezbi-Düş	2015	Gay circles (33)	Eşcinsel çevreler (32)	Birebir çeviri
Lezbi-Düş	2015	Bisexual (40)	Biseksüel (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Lezbi-Düş	2015	Lesbian (40)	Lezbiyen (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Lezbi-Düş	2015	Queer (37)	Homoseksüel (35)	Eşanamlılık
Lezbi-Düş	2015	Asexual (40)	Aseksüel (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde dört tür strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Ödünçleme stratejisinin daha çok LGBTİQ+ cinsel yönelimler ve kimlikler ile ilişkili terimlerin çevirisinde kullanıldığı görülmektedir. Bu stratejide, farklı cinsel yönelim ve kimlikler arasındaki anlamsal farklar korunarak cinsel yönelim ve kimliklerin temsiliyeti artırılmıştır. İkinci strateji ise birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji ise sözlük anlamının ve yaygın kullanımın seçilmesine dayanır. Nitekim, *male*, *female* ve *gay* terimlerinin aktarımında sözlük anlamından faydalanılmış ve söz konusu terimler sırasıyla “erkek,” “kadın” ve “eşcinsel” şeklinde erek dile çevrilmiştir. Üçüncü strateji adlaştırma stratejisidir. Bu stratejide, söz öbeği içerisinde sıfat görevi gören terimin erek dile aktarım sürecinde isimleştirildiği göze çarpar. *Feminine role* söz öbeğindeki *feminine* teriminin, “kadın” anlamına gelen *female* teriminin anlamından faydalanılarak “kadın” şeklinde isimleştirilmesi bu stratejiye örnektir. Dördüncü strateji ise, eşanamlılıktır. Bu stratejide, terimlerin yakın anlamlı başka bir terimin anlam evreninden hareketle erek dile aktarıldıkları tespit edilmiştir. “Kadınısı” anlamına gelen *feminine* terimine dayanan *femininity* teriminin, “kadın” anlamındaki *female* teriminin anlam evreninden hareketle “kadınlık” şeklinde, *queer* teriminin ise “eşcinsel” anlamına gelen *homosexual* teriminin anlam evreninden hareketle “homoseksüel” şeklinde erek dile aktarılması bu stratejiye örnek olarak gösterilebilir. Bu hususta, çevirmen Melis Dedeoğlu’nun tarafından uygulanan stratejilerin, terimlerin sayısına ve çeşitliliğine uygun olarak sözlük anlamını, yaygın kullanımları ve eşanamlılık ilişkilerini temel aldığı söylenebilir.

Blog bünyesinde yürütülen çeviri faaliyeti incelendiğinde, hem içerik ve konu olarak feminist gündemle kurulan bağlar hem de çevirmen künye bilgisine yer verilerek çeviri emeğinin görünür kılınması, çeviri faaliyetinin feminist bir yaklaşımla ele alındığını ortaya koymaktadır. Ayrıca feminist terim sayısının ve çeşitliliğinin fazla oluşu, ülke dışından feminist bilgi ve deneyim aktarımının yanı sıra, feminist terimlerin yerleşik hale getirilip yaygınlaşması hedefine de hizmet edildiğinin göstergesidir. Bu açıdan, Lezbi-düş bağlamında yürütülen çeviri faaliyeti dilsel üretim ve bilgi ve deneyim aktarımı temelinde feminist olarak nitelendirilebilir.

2017 yılında faaliyetine başlayan **Feminist Vesvese** gergin ülke ortamında toplumsal baskılara karşı koymaya çalışan kadınların feminist seslerini duyurmak amacıyla yola çıkmıştır. “Vesvese Yapıyoruz” başlığında blogun hedefleri “Burada eğlenceli şeylerden bahseden bir feminizm bulmayacaksınız. Genelde tadımızı kaçıran ya da bildiklerimizi sorgulayan meselelerden bahsedeceğiz çünkü onlara daha az alan açılıyor,” şeklinde ifade edilir.⁵⁷³ Blogda cins/cinsiyet/toplumsal cinsiyet, şiddet, pornografi, ne demişler? başlıkları altında hem özgün yazılara hem de çevirilere yer verilmektedir. 18 Haziran 2018 tarihindeki ilk çeviri metinden 2020 yılının sonuna değin toplamda on iki (12) çeviri metin blog web sitesinde yayımlanmıştır. Aktivizm, sanat ve cinsellik alanlarında yazıların çevrilmek üzere seçildiği, özellikle aktivizm alanının öne çıktığı görülmektedir. Yazılar içerik olarak kesişimsel feminist düşünce ile aynı doğrultudadır. Bu açıdan, dönemin feminist bakış açısıyla koştur bir yaklaşım izlendiği söylenebilir.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, blogda yayımlanan ilk çeviri metin seçilmiştir. 19 Haziran 2018 tarihinde anonim bir çeviriyle ve “Doğru bedende doğmak⁵⁷⁴ başlığıyla okurla paylaşılan metin, 4th Wave Now tarafından 9 Eylül 2018 tarihinde akademisyen Brie J ile gerçekleştirilen “Born in the right body: Introducing 4thWaveNow’s new spokesperson, mom of a teen desister”

⁵⁷³ “Vesvese yapıyoruz,” **Feminist Vesvese**, (Çevrimiçi) <https://feministvesvese.com/hakkinda/>, 17 Ekim 2021.

⁵⁷⁴ 4th Wave Now, 2018.

başlıklı söyleşiye dayanmaktadır.⁵⁷⁵ Beden disforisi temelinde trans deneyimini merkezine alan söyleşi metinde feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist hareket ve LGBTİQ+ cinsel yönelim ve kimliklerle bağlantılı yirmi üç (23) terimin on ikisinin (12) kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde tespit edilen feminist terimlerin çevirisinde kullanılan stratejiler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.68. Feminist Vesvese (19.Haz.18) metninde kullanılan terim çevirisi stratejileri.

Feminist Vesvese	19.Haz.18	Sex characteristics	Cinsiyet özellikleri	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Male	Erkek	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Female	Dişi	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Masculine	Erkeksi	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Feminine	Kadınsı	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Femininity	Kadınlık	Eşanlamlılık
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Homosexual	Eşcinsel erkek	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Gay	Eşcinsel	Birebir çeviri
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Lesbian	Lezbiyen	Ödünçleme (sesletime uygun)
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Transgender	Transgender	Ödünçleme (doğrudan)
Feminist Vesvese	19.Haz.18	Intersex	İnterseks	Ödünçleme (sesletime uygun)

Yukarıdaki tabloya göre, feminist terimlerin çevirisinde üç strateji kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, birebir çeviri stratejisidir. Bu stratejide, terimlerin sözlük anlamından ve yaygın kullanımından hareketle çevrildikleri görülmüştür. Nitekim, bu yönde yapılan tercihte, özellikle terimlerin yaygın kullanımlarından hareketle metnin erişilebilirliğini artırıp erek okurun çeviri metinle olan tanışıklığını güçlendirme istencinin etkisi vardır. Çevirmen, bu stratejiyi uygulayarak metnin erek dil ve kültür dizgesindeki kapsayıcılığını artırmıştır. İkinci strateji ise ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi, terimlerin sesletime uygun olarak veya doğrudan erek dile aktarımını içerir. Genelde LGBTİQ+ cinsel yönelim ve kimliklerin erek dile

⁵⁷⁵ 4th Wave Now, 2017.

aktarımında başvurulan bu strateji, bu metinde de aynı doğrultuda kullanılmıştır. Böylece LGBTİQ+ cinsel yönelim ve kimlikler arasındaki farkların korunarak temsiliyet eşitliğinin sağlanmasına zemin oluşturulmuştur. Eşanlamlılık stratejisi ise, terimlerin başka bir sözcüğün anlam evreninden hareketle erek dile aktarımına dayanır. Metinde geçen *femininity* terimi, “kadın” anlamında kullanılan *female* teriminin anlam evrenin hareketle “kadınlık” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Bu bağlamda, terim çevirisinde tercih edilen stratejilerin, genel olarak sözlük anlamına, yaygın kullanımların seçilmesine ve cinsel yönelimler arasındaki farklar temelinde temsiliyet eşitliğinin sağlanmasına dayandığı söylenebilir.

Blog bünyesinde yürütülen çeviri faaliyeti incelendiğinde, içerik ve konu olarak feminist gündemle yakın bağlantılara sahip olan bir metnin seçilmesi, feminist bilgi ve deneyim aktarımına öncelik verildiğini ortaya koymaktadır. İncelenen çeviri metni hariç, diğer çevirilerin tamamında çevirmen künye bilgisinin okurla paylaşılması çeviri faaliyetinin feminist bir yaklaşımla ele alındığını kanıtlar niteliktedir. Ayrıca feminist terim sayısının ve çeşitliliğinin fazlalığı, ülke dışından da feminist bilgi ve deneyim aktarımına önem atfedildiğinin, feminist terimlerin yaygınlaşması amacının güdüldüğünün göstergesidir. Bu açıdan, Feminist Vesvese çatısı altında yürütülen çeviri faaliyetinin hem dilsel üretim düzeyinde hem de feminist bilgi ve deneyim aktarımı temelinde feminist olarak nitelendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır.

2020 yılında yayın hayatına başlayan **Velvele**, “queer bir tahayyülün peşinde kolektif bir havuz oluşturmak ve hatırlamaya çalışmak” amacıyla yola çıkmıştır.⁵⁷⁶ Blog web sitesinde yayımlanan ve Arkadaş Zekai Özger’in aynı adlı şiirine gönderme yapan “Merhaba Canım” başlıklı yazıda, bloğun hedefleri ve bakış açısı şu şekilde ifade edilmektedir:⁵⁷⁷

“Velvele queer bir tahayyülün peşinde kolektif bir havuz oluşturmak ve hatırlamaya çalışmak için yola çıktı. Günlük gelişmelerin ve siyasetin hepimizi nefessiz bıraktığı ve yalnızlaştırdığı şu zamanlarda, sıkıştırıldığımız alanların dışına çıkmanın yollarını aramak, eğer bulabilirsek oralarda kendimizi ve dilimizi yeniden inşa edebilir miyiz diye bakmak ve yıkıcı değil yapıcı tartışmaların önünü açmak gibi niyetleri var. Bunları da mücadeleyi sahiplenerek, kültürel

⁵⁷⁶ “Merhaba canım,” **Velvele**, (Çevrimiçi) <https://velvele.net/2020/02/15/merhaba-canim/>, 18 Ekim 2021.

⁵⁷⁷ A.g.y.

çalışmalara ve sanata da sırtını dönmeyerek eyleme arzusunda. Her hikayenin biricikliğinden, her deneyimin öğreticiliğinden ve dönüştürücülüğünden güç almayı murat ediyor. Sayfaları ayrımcılık, LGBTİ+fobi, cinsiyetçilik, türcülük, ırkçılık gibi sevimsizliklere karşı olan ve söyleyecek sözüm var diyen herkese açık.”

Yukarıdaki alıntıdan hareketle, bloğun LGBTİ+fobi, cinsiyetçilik, türcülük, ırkçılık gibi çeşitli ayrımcılık biçimleri ekseninde kesişimsel bakış açısını benimsediği ve bu konularda fikir beyan etmek isteyen herkesi kapsamaya öncelik verdiği söylenebilir. Bu hususta, Türkiye’den kuir bireylerin deneyimlerine ilişkin yazıların yanı sıra, başka dillerden çevrilmiş yazılara da yer verilmektedir. Nitekim bloğun web sitesinde yer alan Çeviri başlığı altında yalnızca 2020 yılı içerisinde on üç (13) çeviri yayımlanması başka coğrafyalardan kuir deneyimlerin önemsendiğinin de açık bir göstergesidir. Bu durum, blog ekibi tarafından benimsenen bakış açısının kesişimsel feminist düşünce ile aynı doğrultuda olduğunu ortaya koyar.

Türkiye’de feminist gündem ve LGBTİQ+ aktivizm alanında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejileri incelemek için, blog ekibi tarafından benimsenen kesişimsel feminist bakış açısını yansıtan bir metin seçilmiştir. 19 Ağustos 2020 tarihinde Transfeminist Metinler Ağı çevirisiyle ve “Transfobi, TERF’ler ve Translardan Bihaber Ana Akım Feministler Üzerine Düşünceler” başlığıyla erişime açılan metin,⁵⁷⁸ 30 Ocak 2018 Julia Serano tarafından kişisel bloğunda yayımlanan “Thoughts about transphobia, TERFs, and TUMFs” başlıklı metnini⁵⁷⁹ temel almaktadır. Feminist aktivist hareket içerisinde yükselen transfobiyi odağına alan metin üzerinde yapılan feminist terim çevirisi stratejilerine ilişkin incelemede, feminist hareket ve LGBTİQ+ cinsel yönelim ve kimliklerle bağlantılı yirmi üç (23) terimin dördünün (4) kullanıldığı tespit edilmiştir. Kaynak metinde tespit edilen terimlerin dördü de farklı bir stratejiyle erek dile aktarılmıştır. Bunlardan ilki, eşanlamlılık stratejisidir. Bu strateji, “toplumsal cinsiyet” anlamında kullanılan *gender* teriminin, “biyolojik cinsiyet” anlamına gelen *sex* teriminin anlamından hareketle “cinsiyet” şeklinde çevrilmesine zemin hazırlamıştır. İkinci strateji, birebir çeviridir. Bu stratejide, *female* terimi, sözlükteki anlamı dikkate alınarak “dişi” şeklinde erek

⁵⁷⁸ Serano, 2020.

⁵⁷⁹ Serano, 2018.

dile aktarılmıştır. Böylece erek okurun metinle olan tanışıklığının artırılmasına olanak tanınmıştır. Üçüncü strateji, ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi, *feminine woman* teriminin, “feminen kadın” şeklinde sesletime uygun olarak erek dile çevrilmesini beraberinde getirmiştir. Kadınsı veya erkeksi sözcüklerinin kullanılmaması, ikili cinsiyet sisteminin dışına çıkma itkisinin bir yansımasıdır ve sözcüğün anlam evreninin biyolojik belirlenimci cinsiyet normlarıyla kuşanmasına engel olmuştur. Dördüncü strateji ise kısaltmadır. Bu stratejide, *transgender* terimi, *transsexual* terimi ile arasında “cinsiyet düzeltme ameliyat olan/ameliyatsız” anlam farkını yaratan *gender* sözcüğü atılarak kısaltılmıştır. Bu hususta, eşitlikçi bakış açısına dayalı dilsel seçimlerin ağır bastığı söylenebilir. Bu yaklaşımla, çeviri metinde feminist düşünce temelli ayrımcılık karşıtı dilsel yaklaşımın metne yansıtılması sağlanmıştır.

Seçilen metin özelinde Velvele’deki çeviri faaliyeti değerlendirildiğinde, feminist gündemle kurulan bağlar, çevrilmek üzere seçilen bağlar ve çevirmen künye bilgisinin verilerek çeviri emeğinin görünür kılınması çeviriye olan yaklaşımın feminist olduğunun göstergesidir. Ayrıca çeviri metinlerin sayısı ve çeşitliliği, ülke dışından bilgi ve deneyim aktarımına önem atfedildiğini ortaya koymaktadır. Ancak terimlerin sayı ve çeşitlilik açısından sınırlı oluşu, ülke dışından feminist tartışmaları yerele taşıma hedefinin ön plana alındığını kanıtlar niteliktedir. Bu açıdan, feminist terimlerin yerleşik hale getirilip yaygınlaştırılması hedefinin ikinci plana yerleştirildiği söylenebilir. Bu durum, Velvele’nin feminist yayıncılık alanına nüfuz etme olanağını sınırlandırmaktadır.

Sonuç olarak, feminist gündemle kurulan bağlantılar, çevirilerin konu alanı ve içeriği ve çevirmen görünürlüğünden hareketle, çeviri faaliyetlerinin tüm platformlar tarafından feminist bir yaklaşımla değerlendirildiği saptanmıştır. İncelenen metinler özelinde, feminist terimlerin, Feminist Vesvese ve Lezbi-düş’te sayıca fazla olduğu ve çeşitlilik gösterdiği, Velvele ve Reçel-Blog’da ise daha sınırlı bir kullanıma sahip olduğu söylenebilir. Bu açıdan, Feminist Vesvese ve Lezbi-düş’te feminist terimlerin çevirisi yoluyla dilsel aktarım temelinde feminist yayıncılık alanında etki yaratma olasılığının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

3.3.2.3. Çevrimiçi Feminist Sözlükler

Sözlükler, genel veya belirli bir alanla ilişkili kavramları ve terimleri tanımlamak, söz konusu kavram ve terimlerin anlam evrenleri arasında bağ kurmak için kullanılan başvuru kaynaklarıdır. Sözlüklerin en temel işlevi okurları bilgilendirmektir. Feminist sözlükler de hem feminist düşünce ile ilişkili kavramlara hem de feminist tartışmalarda sıklıkla kullanılan terimlere dair bilgilendirme işleviyle ortaya çıkmıştır. Sözlüklerdeki cinsiyetçiliği değerlendiren Jonathan Green, sözlük bilimini ataerkil otoritecilikle sınırlandıran eril standartlardan hareketle, esnek bir sözlük formatı ile sözcüklerin ve tanımların sözlük biliminin mülkiyetinden kurtarılabilmesinin altını çizmektedir.⁵⁸⁰ Gerçekten de ataerkil sistemin erkeklere bahsettiği ekonomik, siyasal, toplumsal ayrıcalıklar düşünüldüğünde, dilde yerleşik hale gelen cinsiyetçi ifadelerin, dolayısıyla bunların dökümünü tutan sözlüklerin de ancak daha esnek bir format ile, feminist düşünceyi temel alan bir bakış açısıyla eşitlikçi bir hale getirilebileceği aklı gelmektedir. Feminist sözlük yazarlarının motivasyonunu değerlendiren Kristine Anderson, feminist sözlüklerin şu türden bir işlevi olduğuna dikkat çeker:⁵⁸¹

“Bu yazarlar, eski terimleri yeni ve beklenmedik şekillerde tanımlayarak, yeni terimler icat ederek ve onlara tümünden yenilikçi etimolojik anlamlar vererek, okuyucularını hapseden dilin dışına çıkmaya teşvik eder ve binayı özgür ve neşe dolu Sappho veya Wicca ibadetinin yapıldığı bir açık hava kilisesine dönüştürür.”

Yukarıdaki alıntıda, sözlük yazarlarının feminist sözlükleri hangi stratejiler yoluyla yaptıkları ele alınırken, kadın tarihi bağlamında önemli figürler olan Sappho ve Wicca'ya de atıfta bulunmaktadır. Bu bakımdan, feminist sözlüklerin yalnızca dilde yeniliği ve değişimi beraberinde getirmediği, silikleştirilen kadın tarihini ve emeğini de görünür kıldığı düşünülebilir. Nitekim feminist sözlüklerin ön plana çıkarma, teşvik etme ve aydınlatma işlevlerini ele alan Lindsay Rose Russell, feminist sözlüklerde bilindik sözlük yöntemleri dışında stratejilerin de kullanıldığını altını çizmektedir. Russell'a göre, söz konusu yöntemler feminist sözlüklerde madde başı olan sözcüklerin içeriğine yansımakta; tanımlar şu türden bilgileri içerebilmektedir.⁵⁸²

⁵⁸⁰ Green, 2005: 113.

⁵⁸¹ Anderson, 1991: 128-129.

⁵⁸² Russell, 2011: 4.

- a) Numaralandırılmış tanımlar, telaffuz notları, etimolojik ayrıntılar ve açıklayıcı alıntılar içeren bilindik bir başsözcük,
- (b) yalnızca açıklayıcı alıntılar,
- (c) kültürle bağlantılı anlamsal değişime ilişkin ansiklopedik tartışma,
- (d) kısa bir hikâye,
- (e) fıkra (şaka yollu?) veya karikatür,
- (f) sadece sözlükte bulunan bir dizi başka terime danışılmasını gerektiren tamamen ucu açık bir tanım,
- (g) kuralcı kullanım önerileri veya tercih edilebilecek eş anlamlı sözcükler,
- (h) bomboş bir sayfadan sonra gelen bilindik bir başsözcük,
- (i) yukarıdakilerin tümü, bazıları veya hiçbiri.

Yukarıdaki alıntıda, yaygın sözlüklerin bilgi sunma yöntemlerinin monotonluğu vurgulanırken, feminist sözlük stratejilerinin esnekliğine ve yenilikçiliğine gönderme yapılmaktadır. Bu hususta, feminist sözlüklerin yalnızca yöntem olarak değil, sözlükçülüğe getirilen bakış açısı temelinde de norm kırıcı olduğu, bunun da feminist düşüncenin ataerkil sisteme ve cinsiyetçiliğe getirdiği eleştiri zeminiyle örtüştüğü söylenebilir. Bu açıdan, feminist sözlükler bunca zaman erkekler tarafından erkek egemen ideolojiyle kaleme alınan sözlüklerin alternatifi olması beklenebilir.

Bu kısımda, feminist sözlüklerin işlevlerinden hareketle, Türkiye’de çevrimiçi olarak erişilebilen feminist sözlükler incelenecek ve feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanılan feminist terimlerin çevirisinde başvurulan stratejiler ele alınacaktır.

Cins Bakışı Sözlüğü 2000 yılında IPS İletişim Vakfı Yayınları tarafından matbu olarak yayımlanmış ve 2006 yılında Heinrich Böll Vakfı'nın katkılarıyla çevrimiçi ortama aktarılmıştır.⁵⁸³ 115 terimden oluşan sözlük, gazetecilik alanında yerleşik hale gelmiş cinsiyetçi dil kalıplarını değiştirmeyi hedeflemektedir.

⁵⁸³ “Cins Bakışı Sözlüğü,” **Bianet.org**, (Çevrimiçi) <https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/001/544/original/cinsbakisozlugu.htm?1448466638>, 15 Temmuz 2021.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTIQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin yalnızca yedisinin (7) sözlükte yer aldığı görülmüştür. Terimler iki tür çeviri stratejisiyle Türkçeye aktarılmıştır. Bunlardan ilki, birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji, terimlerin sözlükteki ilk anlamının ve yaygın kullanımının seçilmesine dayanır. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimler şu şekildedir:

Tablo 3.69. Cins Bakışı Sözlüğü’nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Gender	Cins/toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri
Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri
Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Male	Erkek, er	Birebir çeviri
Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Female	Dişi	Birebir çeviri
Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Homosexual	Eşcinsel	Birebir çeviri
Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Transgendered	Cins değiştirenler	Birebir çeviri

Terimlerin çevirisinde seçilen ikinci strateji ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide, kaynak dildeki terim ya doğrudan ya da sesletime uygun olarak erek dile aktarılır. Bu strateji yalnızca *gay* teriminin “gey” olarak erek dile çevirisinde kullanılmıştır. Dolayısıyla, kullanımının birebir çeviri stratejisine kıyasla daha kısıtlı olduğu söylenebilir.

Kadın Konulu Kavramlar Dizini, Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı (KEKBMV) tarafından 2009 yılında yayımlanmıştır.⁵⁸⁴ Avrupa Kadın Thesaurusu’nun Türkçeye çevirisi ve uyarlaması olan dizin, kadın çalışmaları alanında akademik faaliyet yürüten akademisyenlerden ve feminist hareketin içinden gelen aktivistlerden oluşan bir ekip tarafından hazırlanmıştır.⁵⁸⁵ Dizinde bulunan terimler, sosyoloji, hukuk, siyaset bilimi, sağlık, psikoloji, din, felsefe, antropoloji gibi çok

⁵⁸⁴ “Türkiye Kadın Thesaurusu Kadın Konulu Kavramlar Dizini,” **Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı**, (Çevrimiçi) <http://kadineserleri.org/wp-content/uploads/2020/04/T%C3%BCrkiye-Kad%C4%B1n-Thesaurusu.pdf>, 15 Temmuz 2021.

⁵⁸⁵ Talu, 2009: VIII.

çeşitli alanlardan seçilmiştir. Bu açıdan, dizinin, çok farklı alanda feminist terim kullanımına ilişkin zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilir.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin on dokuzunun (19) bu kaynakta yer aldığı görülmüştür. Terimler üç tür çeviri stratejisiyle Türkçeye aktarılmıştır. Bunların ilki ve en yaygın kullanılanı birebir çeviri stratejisidir. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimler şöyle sıralanabilir:

Tablo 3.70. Kadın Konulu Kavramlar Dizini’nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Sex	Cinsiyet (24) (Cinsiyet)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Gender	Toplumsal cinsiyet (146)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Masculine	Eril (erkeksi) (22) (Butch femme)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Feminine	Dişil (kadın) (22) (Butch femme)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patriarchy	Ataerkillik (11)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patrilineage	Babasoyluluk (13)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Matrilineal	Anasoyluluk (7) (Anaerkil sistem)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patriarchal	Ataerkil sistem (11)	Birebir çeviri
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Matriarchal	Anaerkil sistem (7)	Birebir çeviri

Terimlerin erek dile aktarımında kullanılan ikinci strateji ödünçleme stratejisidir. Bu stratejide terimlerin ya doğrudan ya da sesletime uygun olarak erek dile aktarıldığı tespit edilmiştir. Bu terimlerin çoğunluğu erek dilin sesletim kurallarına uygun olarak aktarılırken, yalnızca iki terimin doğrudan ödünçleme yoluyla çevrildiği görülmüştür. Ödünçleme stratejisiyle erek dile aktarılan terimler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.71. Kadın Konulu Kavramlar Dizini'nde ödüncleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Homosexual	Homoseksüellik (71)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Gay	Gey çalışmaları (63)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Bisexual	Biseksüellik (20)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Lesbian	Lezbiyen (101)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Queer	Queer kuramı (122)	Ödüncleme (doğrudan)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Transgender	Transgender (149) (Travestilik)	Ödüncleme (doğrudan)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Transsexual	Transseksüellik (149)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Asexual	Aseksüellik (10)	Ödüncleme (sesletime uygun)

Terimlerin çevirisinde kullanılan üçüncü strateji ise eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide terimlerin erek dilde halihazırda olan diğter terimler ile anlamsal ilişkileri kullanılarak erek dile çevrildikleri tespit edilmiştir. Dizinde sırasıyla “erkeklik” ve “kadınlık” şeklinde erek dile çevrilen *masculinity* (erkek(si)lik) ve *femininity* (kadın(sı)lık) terimleri bu stratejiye örnek olarak gösterilebilir. Bu bağlamda, seçilen terimler açısından en kısıtlı kullanım alanına sahip olan stratejidir.

LGBT Sözlüğü 2013 yılında Ayrımcılığa Karşı Gökkuşığı Koalisyonu Projesi'nin çalışmalarında kullanılmak üzere hazırlanan “LGBT Hakları İnsan Haklarıdır” başlıklı broşür içinde yer almaktadır.⁵⁸⁶ Sözlük cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve LGBT'lere yönelik ayrımcılık ideolojileri olmak üzere üç başlık altında 21 terimden oluşmaktadır. Bazı terimlerin açıklamalarında İngilizcede hangi terimi ifade ettikleri açıkça yazılıdır, ancak terimlerin büyük bir kısmında İngilizcede hangi terime karşılık geldiğine dair bilgi bulunmamaktadır. Bu da iki dilli olarak karşılaştırma olanağını azaltır.

⁵⁸⁶ “LGBT Hakları İnsan Haklarıdır,” **Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi), http://www.pembehayat.org/uploads/editor/files/lgbt_haklari_insan_haklaridir.pdf, 15 Ekim 2021.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin dokuzunun (9) sözlükte yer aldığı görülmüştür. Çeviri stratejileri açısından değerlendirildiğinde, iki strateji öne çıkar. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı ödüncleme stratejisidir. Ödüncleme stratejisi terimlerin doğrudan veya sesletim kurallarına uygun olarak erek dile aktarımına dayanır. Ödüncleme stratejisiyle aktarılan terimlerin çoğu sesletime uygun olarak aktarılırken, yalnızca iki terim doğrudan erek dile çevrilmiştir. Ödüncleme stratejisiyle çevrilen terimler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.72. LGBT Sözlüğü’nde ödüncleme stratejisiyle Türkçeye çevrilen terimlerin listesi.

LGBT Sözlüğü	2013	Homosexual	Homoseksüel (6)	Ödüncleme (sesletime uygun)
LGBT Sözlüğü	2013	Gay	Gay (6)	Ödüncleme (doğrudan)
LGBT Sözlüğü	2013	Bisexual	Biseksüel (6)	Ödüncleme (sesletime uygun)
LGBT Sözlüğü	2013	Lesbian	Lezbiyen (6)	Ödüncleme (sesletime uygun)
LGBT Sözlüğü	2013	Transgender	Transgender (7)	Ödüncleme (doğrudan)
LGBT Sözlüğü	2013	Transsexual	Transseksüel (7)	Ödüncleme (sesletime uygun)
LGBT Sözlüğü	2013	Intersex	İnterseks (8)	Ödüncleme (sesletime uygun)

Terimlerin çevirisinde kullanılan ikinci strateji ise birebir çeviridir. Bu çeviride terimlerin sözlükteki ilk anlamına göre veya yaygın kullanımı çerçevesinde erek dile aktarıldığı görülmüştür. *Sex* ve *gender* terimleri birebir çeviri stratejisi yoluyla sırasıyla “cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Bu açıdan, bu iki terimin erek dile aktarımında yaygın kullanımın tercih edildiği söylenebilir.

Kavramlar Sözlüğü Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği tarafından 2019’da erişime açılmıştır.⁵⁸⁷ Sözlüğün başındaki “Neden Kavramlar Sözlüğü?” başlıklı yazıda, sözlüğün hedefi “cinsel şiddeti konuşurken alışlageldik, mitleri yeniden üreten

⁵⁸⁷ “Kavramlar Sözlüğü,” Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, (Çevrimiçi) <https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2020/01/KAVRAM-S%C3%96ZL%C3%9C%C4%9E%C3%9C-2019-k%C3%BC%C3%A7%C3%BCk.pdf>, 15 Ekim 2021.

kavramlar yerine güçlendirici kavramlar kullanmak hayatta kalanı suçlayan ve mağdurlaştırılan dili değiştirmek için önemli bir adım” şeklinde ifade edilmiştir.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin beşinin (5) sözlükte yer aldığı görülmüştür. Çeviri stratejileri açısından değerlendirildiğinde, iki strateji ön plana çıkar. Bunlardan ilki ve daha yaygın olanı birebir çeviri stratejisidir. *Sex, gender, patriarchal* terimleri, erek dildeki yaygın kullanımlarına dayalı birebir çeviri stratejisi ile sırasıyla “cinsiyet (7),” “toplumsal cinsiyet (7)” ve “ataerkil (7)” şeklinde erek dile aktarılmıştır. Ancak *masculinity* ve *femininity* terimleri eşanlamlılık stratejisi ile sırasıyla “erkeklik” ve “kadınlık” şeklinde çevrilmiştir. Bu iki terimin çevirisinde kaynak dilde “erkek” ve “kadın” anlamlarında kullanılan *male* ve *female* terimlerinin anlam alanlarından faydalanılmıştır.

LGBTİ Kavramlar Sözlüğü, 2016 yılında Kaos GL ve Pembe Hayat iş birliğiyle hazırlanan “Gasteler Bizi Söyler! Medyada Nefret Söylemi, Ayrımcılık ve Alternatif Haber Rehberi” broşürü içinde yer almaktadır.⁵⁸⁸ Broşürün amacı, “basın-yayın alanında çalışan gazeteciler için pratik bir LGBTİ haberciliği kaynağı oluşturmak” şeklinde belirtilmiştir.⁵⁸⁹ Broşürde nefret suçunun tanımı, nefret suçunun ilişkin yasal prosedürler, nefret suçunun basındaki yansımaları, basında nefret söylemine karşı geliştirilebilecek stratejiler, Türkiye’de nefret suçunun boyutları, LGBTİQ+ içerikli haberlerde nefret söylemine karşı izlenebilecek yaklaşımlar gibi konular ele alınmıştır. LGBTİ Kavramsal Sözlüğü de basında nefret söylemine karşı farkındalık sağlamak amacıyla broşür içerisine yerleştirilmiştir.

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin dokuzunun (9) sözlük içerisinde yer aldığı görülmüştür. Bu terimlerin çevirisinde üç tür çeviri stratejisi kullanılmıştır. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı ödünçlemedir. Ödünçleme stratejisi, terimlerin

⁵⁸⁸ “LGBTİ Kavramlar Sözlüğü,” **Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi) <http://www.pembehayat.org/yayinlar/detay/1092/medyada-nefret-soylemi-ayrimcilik-ve-alternatif-haber-rehberi>, 15 Ekim 2021.

⁵⁸⁹ A.g.e.: 4.

sesletime uygun olarak erek dile aktarımında tercih edilmiştir. Bu stratejiyle çevrilen terimlerin listesi şu şekildedir:

Tablo 3.73. LGBTİ Kavramlar Sözlüğünde ödünçleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Gay	Gey (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Lesbian	Lezbiyen (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Bisexual	Biseksüel (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Intersex	İnterseks (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Asexual	Aseksüel (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Terimlerin çevirisinde başvurulan ikinci strateji birebir çeviri stratejisidir. Bu strateji terimlerin erek dilde yaygın bir biçimde kullanılan terimler ile çevrilmesine dayanır. Birebir çeviri stratejisiyle erek dile aktarılan terimler şu şekilde sıralanabilir:

Tablo 3.74. LGBTİ Kavramlar Sözlüğünde birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Gender	Toplumsal cinsiyet (32)	Birebir çeviri
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Sex	Biyolojik cinsiyet (32)	Birebir çeviri
LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Homosexual	Eşcinsel (32)	Birebir çeviri

Terimlerin çevirisinde kullanılan üçüncü strateji ise kısaltmadır. Kısaltma stratejisi, en az yaygın terim çevirisi stratejisidir. Yalnızca *transgender* teriminin çevirisinde kullanılmıştır. Bu stratejiyle “trans” teriminin kapsamı genişletilmiş, *transsexual* (ameliyat ile cinsiyet değiştiren) ve *transgender* (atanmış cinsiyetinden farklı bir cinsiyette olduğunu beyan eden) bireyler arasında ayrımcılığa yol açan anlamsal farklılıklar ortadan kaldırılmıştır.

Deniz Gedizlioğlu tarafından hazırlanan **LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü** 2020 yılında Kaos GL tarafından yayımlanmıştır.⁵⁹⁰ Sözlüğün başındaki “Sunuş Niyetine” başlıklı yazıda, Yıldız Tar, sözlüğün ortaya çıkışını, “LGBTİQ+ hareketinin geçirdiği değişimlere, kavramların çeşitlenmesine, Türkçedeki söyleyiş biçimlerinin değişmesi”ne bağlamaktadır.⁵⁹¹ Sözlüğü hazırlayan Deniz Gedizlioğlu ise, sözlüğün LGBTİQ+ hareketinin de kamusal bir dili olduğunu hatırlatma misyonu üstlendiğini belirtirken, terimleri öznelerin kullandığı şekliyle, kimi zaman yerileştirme, kimi zaman ise ödünçleme yaparak sözlüğe dahil ettiğine dikkat çekmektedir.⁵⁹²

Türkiye’de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin on beşinin (15) sözlükte yer aldığı görülmüştür. Çeviri stratejileri açısından değerlendirildiğinde, üç strateji öne çıkar. Bunlardan ilki ve en yaygın olanı, ödünçleme stratejisidir. Bu strateji kullanılarak çevrilen terimlerin tamamı, sesletime uygun olarak erek dile aktarılmıştır. Ödünçleme stratejisiyle erek dile aktarılan terimlerin listesi şu şekildedir:

Tablo 3.75. LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü’nde ödünçleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Masculine	Maskülen (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Feminine	Feminen (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Gay (21)	Gey, erkek eşcinsel (21)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Bisexual (15)	Biseksüel (15)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Lesbian (36)	Lezbiyen (36)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Queer (46)	Queer, kuir (46)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Transsexual (54)	Transseksüel (54)	Ödünçleme (sesletime uygun)
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Intersex (35)	İnterseks (35)	Ödünçleme (sesletime uygun)

⁵⁹⁰ “LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü,” **Kaos GL Derneği**, (Çevrimiçi) <https://kaosglderneği.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>, 15 Ekim 2021.

⁵⁹¹ Tar, 2020: 5.

⁵⁹² Gedizlioğlu, 2020: 7.

LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Asexual (12)	Aseksüel (12)	Ödünçleme (sesletime uygun)
--	------	--------------	---------------	-----------------------------

Terimlerin çevirisinde kullanılan ikinci strateji birebir çeviridir. Bu stratejide terimlerin erek dildeki yaygın kullanımları tercih edilmiştir. Birebir çeviri stratejisiyle erek dile çevrilen terimlerin listesi şöyledir:

Tablo 3.76. LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü’nde birebir çeviri stratejisiyle çevrilerin terimlerin listesi.

LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Sex (47)	Eşey, beden cinsi, atanmış cinsiyet (47)	Birebir çeviri
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Gender (22)	Toplumsal cinsiyet, cinsiyet (22)	Birebir çeviri
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Male (13)	Erkek (13)	Birebir çeviri
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Female (13)	Kadın (13)	Birebir çeviri
LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Homosexual (33)	Eşcinsel (33)	Birebir çeviri

Terimlerin çevirisinde kullanılan üçüncü strateji ise kısaltmadır. Bu strateji yalnızca *transgender* (16) teriminin *trans* (16) şeklinde erek dile çevirisinde kullanılmıştır. Bu şekilde aktarımı “trans” teriminin kapsam alanını genişleterek, *transsexual* (ameliyat ile cinsiyet değiştiren) ve *transgender* (atanmış cinsiyetinden farklı bir cinsiyette olduğunu beyan eden) bireyler arasında ayrımcılığa yol açan farklılıkları ortadan kaldırmıştır.

2021 yılında kavram sözlüğü olarak yayın hayatına başlayan **Feminist Bellek** feminist düşünce ve mücadelenin gelişiminde rol oynayan temel kavram ve terimleri tanıtmaya işlevi üstlenen çok yazarlı bir sözlük blog olarak düşünülebilir.⁵⁹³ Feminist Bellek ekibi, sözlüğün ortaya çıkış amacını ve hedeflerini şu şekilde özetlemektedir:⁵⁹⁴

Feminist Bellek, feminizmin kıvrımlı tarihi boyunca biriktirdiğimiz, ancak yeniden düşünüp tartışmaktan vazgeçmediğimiz kavramları, tanımları, kampanyaları, sloganları ve örgütlenme deneyimlerimizi feminist yol arkadaşlarımızın katkılarıyla bir araya getirmeyi amaçladığımız bir internet sitesi. Bu mecrada müşterek feminist belleğimizi görünür kılmayı, yeni başlıklarla

⁵⁹³ **Feminist Bellek**, (Çevrimiçi) <https://feministbellek.org/>, 19 Ekim 2021.

⁵⁹⁴ “Yoldayken,” **Feminist Bellek**, (Çevrimiçi) <https://feministbellek.org/yoldayken/>, 19 Ekim 2021.

tazelemeyi, feminizmin akıştaki tarihinin nabzını tutmayı istiyoruz. Hedefimiz, yolu feminizmle keşişen herkes için feminist bir bakış açısıyla hazırlanmış dijital bir kaynak sunmak.

Yukarıdaki alıntıda, Feminist Bellek web sitesinde yalnızca feminizm tarihinde yer tutan önemli kavram ve tartışmaların değil, ekip üyelerinin kişisel feminist tarihindeki deneyimlerinin de ele alındığı belirtilmekte; kaleme alınan yazılar aracılığıyla feminist bilinci artırma hedefinin izlendiği vurgulanmaktadır. Bu açıdan, kavramlara dair tanım ve açıklamalarda kişisel deneyimlere de yer verilmesi Feminist Bellek'e hem kavram sözlüğü hem de kişisel blog özelliği kazandırır. Bu nitelik sayesinde, feminist bilincin yanı sıra feminist dayanışma duygusu da artacak, sözlüğün feminist kesimden okurlar arasında kitleselleşmesi kolaylaşacaktır.

Türkiye'de feminist düşünce ve LGBTİQ+ hareket bağlamında yaygın olarak kullanıldığı tespit edilen yirmi üç (23) terimin yirmisinin (20) sözlükte yer aldığı görülmüştür. Terim sayısı açısından en kapsamlı çevrimiçi sözlüğün Feminist Bellek olduğu çıkarımını yapmak yanlış olmayacaktır. Terim çevirileri incelendiğinde, üç çeviri stratejisinin kullanıldığı fark edilmektedir. Bunların ilki ve en yaygın olanı, ödüncleme stratejisidir. Ödüncleme stratejisinde terimlerin sesletime uygun veya doğrudan aktarıldığı fark edilmektedir. Ödüncleme stratejisiyle aktarılan terimlerin listesi şu şekildedir:

Tablo 3.77. Feminist Bellek'te ödüncleme stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Feminist Bellek	2020	Patriarchy	Patriyarka	Ödüncleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Paternalism	Paternalizm (Pozitif ayrımcılık)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Maternal	Maternal feminizm (Annelik)	Ödüncleme (doğrudan)
Feminist Bellek	2020	Homosexual	Homoseksüellik (Cinsel yönelim)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Gay	Gey (LGBTİ+)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Bisexual	Biseksüel (LGBTİ+)	Ödüncleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Lesbian	Lezbiyen (LGBTİ+)	Ödüncleme (sesletime uygun)

Feminist Bellek	2020	Queer	Queer (Queer feminizm)	Ödünçleme (doğrudan)
Feminist Bellek	2020	Transgender	Transgender (LGBTİ+)	Ödünçleme (doğrudan)
Feminist Bellek	2020	Transsexual	Transseksüel (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Intersex	İnterseks (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)
Feminist Bellek	2020	Asexual	Aseksüellik (Cinsel yönelim)	Ödünçleme (sesletime uygun)

Terimlerin çevirisinde kullanılan ikinci strateji ise birebir çeviridir. Bu stratejide terimlerin sözlükteki ilk anlamlarına dayalı olarak erek dile aktarıldıkları görülmüştür. Birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi şu şekildedir:

Tablo 3.78. Feminist Bellek'te birebir çeviri stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Feminist Bellek	2020	Sex	Cinsiyet (Cinsiyet/Toplumsal cinsiyet)	Birebir çeviri
Feminist Bellek	2020	Masculine	Eril (Eril tahakküm)	Birebir çeviri
Feminist Bellek	2020	Feminine	Dişil (Feminist edebiyat)	Birebir çeviri
Feminist Bellek	2020	Matriarchal	Anaerkil (Feminist ütopya)	Birebir çeviri

Terimlerin çevirisinde kullanılan üçüncü strateji ise eşanlamlılık stratejisidir. Bu stratejide terimlerin anlamına yakın bir anlam evrenine sahip olan ve erek dilde daha yaygın olarak terimlerin tercih edildiği gözlemlenmiştir. Eşanlamlılık stratejisiyle çevrilen terimler şöyledir:

Tablo 3.79. Feminist Bellek'te eşanlamlılık stratejisiyle çevrilen terimlerin listesi.

Feminist Bellek	2020	Gender	Cinsiyet (Cinsiyet/Toplumsal cinsiyet)	Eşanlamlılık
Feminist Bellek	2020	Masculinity	Erkeklik	Eşanlamlılık
Feminist Bellek	2020	Femininity	Kadınlık (Heteroseksizm)	Eşanlamlılık

Sonuç olarak, sözlüklerdeki terimlerin çevirisinde uygulanan stratejiler bütüncül olarak değerlendirildiğinde, birebir çeviri ve ödünçleme stratejilerinin en yaygın stratejiler olduğu, yaygın bir şekilde kullanılmayan terimler için eşanlamlılık stratejisinin tercih edildiği görülmüştür. Birebir çeviri stratejisinin genelde feminist hareketle ilişkili olan ve halihazırda yaygın olarak kullanılan *sex*, *gender*, *patriarchy*, *matriarchy*, vb. terimlerin çevirisinde, ödünçlemenin ise LGBTİQ+ hareketle ilişkili *gay*, *lesbian*, *bisexual*, *transsexual*, *asexual*, *queer*, *intersex* terimlerinin çevirisinde uygulandığı görülmüştür. Bu bakımdan, terim çevirisi kararları temelinde çevrimiçi sözlüklerdeki çeviri eğilimiyle kuramsal kitaplardaki çevirmen davranışları arasında koşutluk olduğu sonucuna ulaşılabilir.

SONUÇ

Türkiye’de feminist yayıncılık alanında yayınevleri ile feminist çevirinin failleri arasındaki ilişkiselliklerden hareketle feminist terminoloji inşasının değerlendirildiği bu çalışmanın amacı, Türkiye’de feminist çeviri paradigmasının varlık koşullarını ortaya koymaktır.

Çalışmanın birinci bölümü, feminist çeviri paradigmasına ve feminist terminoloji inşasına temel oluşturan tartışmaları odağına alır. Bu hususta, çeviri üzerine güncel söylemlerde de izlerine rastlanan kültürel çeviri tartışmalarından çeviriyi erek dil, kültür ve yazın dizgesi bağlamında yeniden yazma eylemi olarak konumlandıran kültürel dönemeç yaklaşımına kadar uzanan tarihsel süreçte kültür kavramının yolculuğu tartışmaya açılmış ve kültürel dönemeç yaklaşımına getirilen feminist açılımlar ile toplumsal eylem kuramı arasındaki ilişkisellikler değerlendirilmiştir. Bu bölümde feminist çeviri paradigmasının oluşumu, feminist terminoloji inşası ve Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem kavramsallaştırması arasında şu türden ilişkisellikler olduğu tespit edilmiştir:

- Çeviri eyleminin salt biçimsel bir aktarımla sınırlandırılmaktan çıkıp siyasal, ekonomik, kültürel arka planı olan bir toplumsal eylem olarak ele alınmasına aracılık eden kültürel dönemeç yaklaşımına getirilen feminist açılımlar ile çevirinin toplumsal yaşamda cinsiyetle ilişkili ayrımcılık mekanizmalarını ve hiyerarşik bakış açılarını değiştirmedeki rolü ön plana çıkarılmıştır.
- Feminist eleştiriyi temel alan bu türden açılımlar, çeviri eyleminin cinsiyet temelli ayrımcılıkları bertaraf etme potansiyeline vurgu yapan feminist çeviri paradigmasında somutlaştırılmış; bu sayede, çeviri, bir tür toplumsal eylem olarak kavramsallaştırılmıştır. Bu da feminist çeviri paradigması ile Pierre Bourdieu’nün toplumsal eylem kavramsallaştırması arasında ‘organik’ bir bağ kurulmasına ön ayak olmuştur.
- Bourdieu’nün toplumsal eylem tanımını dayandırdığı alan, *habitus*, sermaye, *illusio* ve *doxa* kavramları, feminist çeviri paradigmasının dilsel ayağını temsil eden feminist terminoloji inşası arkasındaki toplumsal koşulları incelemeyi kolaylaştırır. Nitekim, bu çalışma da, feminist yayıncılık alanının dinamikleri,

alanda pay sahibi olan faillerin yatkınlıkları, ilişkili oldukları sermaye türleri ve alanda sermaye dağıtımını etkileyen *doxa* öğeleri çevresinde bina edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, önceki bölümde kurulan ilişkiselliklerin çalışmanın temel sorunsalı olan feminist terimlerin yolculuğu için işlemleştirildiği bölüm niteliğindedir. Bu hususta, alan incelemesi yaklaşımının temel kavramları tanımlanarak, bu kavramların çeviri araştırmalarında ele alınış biçimleri incelenmiştir. Bu bağlamda, Grenfell'in, Bourdieu'nün alan incelemesi yaklaşımına dayalı üç aşamalı yöntemini esas alan bir araştırma oluşturulmuştur. Bu bölümde, Bourdieu'nün alan incelemesinde başvurduğu kavramlar, Çeviribilim alanında bu kavramların kullanım potansiyelleri ve Michael Grenfell'in, Bourdieu'nün toplumsal eylem kavramsallaştırmasına dayalı üç aşamalı yöntemi arasında şu türden bir ilişkisellik olduğu saptanmıştır:

- Dünyada ve Türkiye'de Çeviribilim alanında Bourdieu'nün kavramlarını konu edinen araştırmalar çoğunlukla *habitus* kavramı ile sınırlı olduğu için, kısıtlı bir veri çözümlemesi sunar. Bundan ötürü, bu çalışmada alana özgü toplumsal, ekonomik, siyasal öğelerin, sermaye türlerinin alandaki dağıtımını ve faillerin yatkınlıkları üzerindeki etkilerinin öne çıkarılmasına öncelik verilmiştir. Bu bağlamda, Grenfell'in üç aşamalı inceleme yöntemi, sunduğu bakış açısı ve araştırma aşamaları ile bunu somutlaştırma potansiyeline sahiptir.

Yukarıdaki çıkarımlardan hareketle, Grenfell'in üç aşamalı inceleme yöntemi ışığında bu çalışmanın şu şekilde bölümlendirilmesine karar verilmiştir:

- Birinci aşama, Türkiye'de feminist düşüncenin tarihsel yolculuğu üzerinden alanda sermaye kazanımına etki eden unsurlara,
- İkinci aşama, feminist yayıncılık alanındaki çeviri faaliyetlerinin feminist terimlerin yolculuğuna etkileri üzerinden alandaki sermaye dağıtımını ile çeviri faaliyetinde pay sahibi olan faillerin yatkınlıklarının feminist terimlerin yolculuğuna etkilerine,
- Üçüncü aşama ise erek dil ve kültür dizgesinde gerçekleştirilen feminist çeviri faaliyetlerinin feminist düşüncenin yayılmasında oynadığı roller üzerinden

popüler ve akademik içerikli dergiler ve dijital mecralar altında yürütülen feminist çeviri faaliyetleri ile feminist düşüncenin alandaki tartışma zemini arasındaki ilişkilere odaklanan incelemeye ayrılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünün, Grenfell'in üç aşamalı yönteminin Türkiye'de feminist yayıncılık alanındaki çeviri faaliyetleri bağlamında uygulanmasını içerdiğini belirtmiştik. Bu bağlamda, ilk aşama, feminist tartışmaların Türkiye tarihi açısından (yeniden) keşfine dayanır. Bu aşamada Türkiye'de feminist düşüncenin şu şekilde bir seyir izlediği tespit edilmiştir:

- Türkiye'de en erken izlerine 1840'lı yıllarda rastlanan feminist düşünce, özellikle Tanzimat Dönemi'nde birden fazla meslekle meşgul olan aydınların kaleme aldıkları eserler ile geniş bir tartışma zemini bulmuştur. Bu dönemde feminist aktivizm çalışmalarının odağında eğitim, iş, siyaset hayatında kadın-erkek eşitliğini gerçekleştirme düşüncesi vardır. Dolayısıyla bu dönem yaygın olan mücadele hattının, birinci dalga feminizm ile benzer özellikler taşıdığı söylenebilir.
- Ancak kadınların haklarını kazanması Cumhuriyet'in ilanını bulmuştur. Cumhuriyet'in ilanı ile, kadınlar eğitim, çalışma, seçme ve seçilme hakları kazanmış ve kamusal hayattaki görünürlüğünü artırmıştır. Bu açıdan, bu dönem, birinci dalga feminizmin somut karşılık kazandığı bir dönem olarak öne çıkar.
- 1940'lı ve 50'li yıllarda feminist düşüncenin gelişimi daha sınırlıdır. Ulus devlet düşüncesinin etkileriyle nüfus politikaları önem kazanmış ve kadınların geleneksel rollerinden olan "annelik" teşvik edilerek milletin geleceğinin teminat altına alınması arzusu ön plana çıkarılmıştır. Bu dönemde doğurganlık ve beden terbiyesi kavramları odağında yürütülen tartışmalar kadınlığın ve cinselliğin geleneksel kalıplar üzerinden inşasına zemin hazırlamıştır. Çeviri yayınların sayısı son derece sınırlı olmakla birlikte, özgün yayınların çoğu da kadınları geleneksel kalıplarla sınırlandıran önermelerle yüklü olduğundan, feminist düşünceyi temel alan tartışmalar birinci dalga feminizmin de gerisinde

kalmıştır. Bu da bu dönemde feminist aktivist hareketlerin sınırlı bir zeminde yürütülmesine yol açmıştır.

- 1960'lı ve 70'li yıllarda da feminist düşüncenin gelişimi sınırlı olmuştur. Bu dönemde sosyalist kurtuluş temelli sol düşünce ile milletin inayetini hedef alan sağ düşünce arasında oluşan ideolojik kamplaşma ülke içindeki gerilimi de yükseltmiştir. Bu da ideolojik hedeflere ulaşma arzusunu öncelikli kılmış ve kadın meselesinin, dolayısıyla feminist aktivist mücadelenin ikinci plana atılmasına yol açmıştır. Sol örgütlerde ve sağcı teşkilatlarda kadınların büyük oranda yönetim dışında bırakılması da bu durumun net bir göstergesidir. 1980 askeri darbesinden sonra çoğu lağvedilen sol örgütlerde ve sağcı teşkilatlarda faal olan kadınlar maruz kaldıkları ayrımcılıklara dair eleştirilerde bulunmuş ve feminist aktivist mücadelede ortaklaşmıştır.
- 1980'li yıllar, feminist aktivist mücadele ve feminist düşünce ve tartışmaların kitleselleşmesi bağlamında bir kırılma noktası oluşturur. Bu dönemde özgün ve çeviri feminist yayınlar sayıca artmış, dergicilik ve dernek faaliyetleri ile örgütlü mücadelenin temelleri atılmıştır. Böylece feminist aktivist hareketin önceki dönemlerde sınırlı faaliyet alanına sahip olmasından kaynaklanan bilgi eksikliği giderilmeye çalışılmıştır. Birinci dalga feminizm tartışmalarından ikinci dalga feminizme geçişin bu dönem gerçekleşmesi şaşırtıcı değildir.
- 1990'lı yıllarda da feminist örgütlülük bilinci sürdürülmüş, farklı kimlik unsurları (Müslüman, Kürt, LGBTİQ+) ile öne çıkan kadınların feminist mücadeleye dahil olmasıyla kesişimsel feminist düşüncenin ilk nüvelerine imza atılmıştır. Bu dönemde özellikle feminist kuramla ilişkili araştırmaların ve yayınevleri tarafından yayımlanan özgün eserlerin sayıca arttığı fark edilir. Bu da feminist aktivizme ve tartışmalara daha geniş bir temsiliyet zemini kazandırmıştır.
- İçinde olduğumuz 2000'li yıllar, temelleri 1990'lı yıllarda atılan kesişimsel feminist düşüncenin sürdürüldüğü, feminist tartışmaları merkez alan popüler ve akademik dergilerin ve dijital mecraların yaygınlaştığı bir dönemdir. Bu dönemde LGBTİQ+ aktivizmi de geniş kitlelere ulaşmıştır. Hem çevrilen eser sayısının artışı hem konu alanı çeşitliliği feminist tartışmaların çeşitlenmesine

ve feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna doğrudan etki etmiştir.

Yukarıdaki çıkarımlar göz önünde tutulduğunda, çalışmanın odağının, Türkiye’de feminist aktivizm ve yayıncılık anlamında kırılma teşkil eden 1980 yılı ile 2020 yılı arasındaki kırk (40) yıllık dönem ile sınırlandırılmasına karar verilmiştir. Bundan hareketle, feminist terimlerin Türkiye’deki yolculuğunu merkez alan incelemede kullanılacak eserler de bu dönem aralığında İngilizceden çevrilen ve toplumsal cinsiyet ile ilişkili bir dizi altında yayımlanan eserlerle sınırlandırılmıştır.

Yapılan incelemelerde, 1980-2020 yılları arasında feminist yayıncılık alanında Payel Yayınları, İletişim Yayınları, Kadın Çevresi Yayınları, İmge Kitabevi Yayınları, Sel Yayıncılık, Ayrıntı Yayınları, Metis Yayınları, Agora Kitaplığı, Ayizi Kitap, BGST Yayınları, Güldünya Yayınları, Otonom Yayıncılık, Kolektif Kitap şeklinde sıralanan on üç (13) yayınevinin doksan (90) kuramsal eserle pay sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ancak tespit edilen doksan (90) eserin yalnızca kırkının (40) çevirmeni ve editörü ile yarı yapılandırılmış görüşme yürütülebildiği için, terim incelemesinde kırk (40) esere odaklanılması kararlaştırılmıştır.

İkinci aşamanın ilk iki kısmı, birinci aşamada tespit edilen yayınevlerinin yayın sayısı, yayın içerikleri ve yayın politikaları üzerinden yayıncılık piyasasındaki konumuna dair çözümlenmeleri odağına alır. Bu kısımlardaki çözümlenmeler, feminist eser yayımlayan yayınevlerinin piyasadaki konumundan hareketle feminist yayıncılık faaliyetlerinin boyutunu ortaya çıkarmaya hizmet eder. Bu kısımda yayın sayısı ve içeriği ve yayın politikaları özelinde şu türden tespitlerde bulunulmuştur:

- Feminist yayıncılık serüveni, 1980’li yıllarda, Payel, İletişim, Metis, Kadın Çevresi Yayınları ile başlamış, 1990’lı yıllarda, İmge Kitabevi Yayınları ve Sel Yayıncılık’ın, 2000’li yıllarda ise Agora Kitaplığı, Ayizi Kitap, Ayrıntı Güldünya, BGST Yayınları, Otonom Yayıncılık ve Kolektif Kitap’ın yayın hayatına girişiyle geniş kitlelere ulaşmıştır.
- 1980-2020 yılları arasında hem yayın sayısı hem de konu alanı çeşitliliği ile ilk sırada yer alan yayınevi ise İletişim Yayınları’dır. İletişim Yayınları, 1980

askeri darbesi sonrasında sosyoloji, tarih, siyaset bilimi, antropoloji gibi çok çeşitli alanlarda yayımladığı özgün ve çeviri eserlerle entelektüel düşüncenin gelişimine katkıda bulunmuştur. Ayrıca sıkıyönetim politikalarının olduğu bir zaman aralığında siyasal düşünce özgürlüğünü yayın politikalarının bir parçası haline getirmiş ve özellikle sol ve demokrat kesim arasında önemli oranda görünürlük elde etmiştir. Yayınevinin yayın sayısı, konu alanı çeşitliliği ve yayın politikaları üzerinden tesis ettiği toplumsal ve ekonomik sermaye sembolik sermaye kazanımını da beraberinde getirmiştir. Bu bakımdan, İletişim Yayınları'nın bugün yayıncılık alanındaki öncü konumuyla marka değeri yüksek olan bir yayınevi oluşu şaşırtıcı değildir.

İkinci aşamanın üçüncü kısmı, feminist çevirinin failleri ile yayınevleri arasında sermaye dağıtımını üzerinden kurulan ilişkisellikler aracılığıyla feminist terimlerin yolculuğunu odağına alır. Bu kısımda failler ve yayınevleri arasındaki ilişkisellikler ışığında şu türden tespitlerde bulunulmuştur:

- 1980-2020 yılları arasında yayın sayısı, içerik çeşitliliği ve yayın politikaları ile alanda merkezi bir konuma sahip olan İletişim Yayınları, çeviri faaliyetinde pay sahibi olan failler karşısında bu öncü konumunu yitirmiştir. Bunun nedeni, çevirmen, çevirmen/aktivist, akademisyen, akademisyen/aktivist, aktivist şeklinde dağılım gösteren failler arasında en fazla orana sahip olan çevirmen profilindeki faillerin çoğunun Sel Yayıncılık ile ilişkilenebilir. Bu bağlamda, Sel Yayıncılık'ın alanda sermaye dağıtımını ve yatkınlıklar ekseninde kurulan ilişkisellikler açısından İletişim Yayınları'nın önüne geçtiği açıktır.
- Sel Yayıncılık, 2010 yılından sonra LGBT Kitaplığı, Kadın Kitaplığı ve Queer Düş'ün Serisi dizileri altında yayımlanan çeviri eserlerle hem feminist gündem ve tartışmalarla en yakın doğrultuda yayın politikaları izleyen yayınevi haline gelmiş hem de bu durumdan elde ettiği kazanımı alan içi ilişkilere yansıtarak faillerin kültürel sermayesi üzerinden önemli oranda sembolik sermaye tesis etmiştir.
- Sel Yayıncılık'ın kazandığı konum, hem feminist hareketle ilişkili terimlerin (14 terim) hem de LGBTİQ+ yönelim ve kimlikleri kapsayan terimlerin (9

terim) erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna da yansımıştır. 1980-2020 yılları arasında yayımlanan bütüncedeki kırk (40) eserde tespit edilen 721 terim arasında, çoğunlukla birebir çeviri stratejisi ile çevrilen feminist hareketle ilişkili terimler (523 terimin 85'i) ile ödünçleme stratejisinin ağır bastığı LGBTİQ+ yönelim ve kimliklerle ilişkili terimlerin (198 terimin 51'i) erek dil ve kültür dizgesindeki yolculuğuna en fazla etki eden, Sel Yayıncılık olmuştur.

- Sel Yayıncılık, feminist gündemle kurulan bağlantılar ve çevirmen profilindeki failerin kültürel sermayesini yayıncılık alanına taşıyarak elde ettiği sembolik sermaye ile feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yerleşik hale gelip yaygınlaşmasında en fazla söz sahibi olan yayınevidir. Yayınevinin sembolik sermaye üzerinden toplumsal ve ekonomik sermaye tesis ederek yayıncılık alanında görünürlük kazanması, sermaye kazanımının ve failerle ilişkilerin dönüşümsel nitelikte olduğunun da açık bir göstergesidir.

Üçüncü aşama, feminist dergiler ve diğer süreli yayınlar ile feminist dijital yayıncılık platformları altında feminist terimler özelinde yürütülen çeviri faaliyetlerini odağına alır. Feminist düşünce ve tartışmaların yaygınlaşmasına aracılık eden feminist çeviri faaliyetlerinin alandaki etkilerini tespit etmek için, yayın sayısı, yayınlarda feminist terim kullanım sıklığı ve yayınların feminist gündemle bağlantıları öne çıkarılmıştır. Bu aşamada popüler ve akademik içerikli dergiler ile dijital yayıncılık mecraları altında feminist terimler özelinde yürütülen çeviri faaliyetlerine ilişkin şu türden tespitlerde bulunulmuştur:

- 1980'lerde dijital teknolojilerin henüz bugünkü kadar gelişmemiş olması, 1980'den günümüze feminist aktivizmin kitleselleşmesine önemli katkılarda bulunan feminist popüler dergicilik faaliyetlerini erek dil ve kültür dizgesinin merkezine yerleştirmiştir. 1983'te Somut Gazetesi altında başlayan popüler dergicilik faaliyetleri, az sayıda çeviri yazı olsa da, daha çok özgün yazıların bir araya getirildiği, dolayısıyla yerel bilgi ve deneyimlerin merkezde yer aldığı bir eylemsellik teşkil eder. Bundan ötürü, 1990'lı yıllara kadar popüler dergilerde hem çeviri metin sayısı hem de feminist terim kullanımı son derece kısıtlıdır.

- 1990'lı yılların ortalarından itibaren feminist hareketin kitleselliği ile popüler dergiler de sayıca artmış, buna akademik içerikli dergiler de eklenmiş, bu hususta her iki mecrada yayımlanan çeviri metinler, sayı ve konu çeşitliliği açısından artış sergilemiştir. Feminist hareketin farklı kimlik unsurları ile (Müslüman, Kürt, LGBTİQ+) zenginlik kazanması, popüler ve akademik dergi yayıncılığında farklı bakış açılarını beraberinde getirmiştir.
- Popüler dergi yayıncılığının 1980'li yıllardan günümüze olan serüveninde en uzun süreyle ve en fazla sayı ile yayımlanan dergi, Kaos GL olmuştur. 1994'te yayımlanan ilk sayısından 2020 yılına kadar toplamda yüz seksen (180) sayıya ulaşan dergi sembolik sermayeye sahiptir. Bunda hem derginin sayı ve içerik olarak alanda diğer popüler dergilerden daha fazla ağırlığa sahip olması hem de LGBTİQ+ bireylerin eşitliğine yönelik toplumsal politikalar için aktivizm çalışmalarına öncülük etmesinin payı vardır. Çeviri faaliyetleri, derginin bu hedefi doğrultusunda araçsallaştırılmıştır.
- Kaos GL bünyesinde çeviri faaliyeti yürüten faillerin ayrımcılığa uğramasının önüne geçmek için, ilk sayılarda anonim künye bilgisiyle yayımlanan çeviriler ağırlıklıdır. Bu açıdan, çeviri eylemi, anonim kimlikler üzerinden aktivizm yapmak için bir araç haline getirilmiştir. Dergi, özellikle 2010 yılından sonra yayımlanan sayılarında çeviri sayısını ve LGBTİQ+ hareketle ilişkili terim çeşitliliğini artırarak feminist gündemle bağlarını güçlendirmiştir. Bu durum, LGBTİQ+'ların erek dizgedeki temsiliyetini güçlendirmekle kalmamış, eşitlik düşüncesinin de yayılmasına zemin hazırlamıştır.
- Akademik dergi yayıncılığı ise 1994 yılında İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları Dergisi ile başlamış ve günümüze kadar hem yayın sayısı hem de konu çeşitliliği bakımından büyüyerek ulaşmıştır. Feminist gündemle kurulan bağlantılar ve çeviri faaliyetinde pay sahibi olan akademisyen/aktivist faillerin ülke-dışı bilgi ve deneyimleri yerele aktarma çabası akademik dergileri erek dizgede önemli bir konuma yerleştirmiştir.
- 2006 yılından beri BGST tarafından yayımlanan Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar dergisi akademik içerikli dergiler arasında merkezi bir konuma sahiptir. 2006-2020 yılları arasında kırk iki (42) sayı ile temsil edilen dergi, feminist kuramın öncüsü sayılan Tanya Reinhart, Cynthia Cockburn, Sharzad

Mojab, Judith Butler gibi araştırmacılara ait yazıların çevirisine yer vererek, feminist gündemle yakın bir düşünce hattı izlemiştir. Dergi bünyesinde kesişimsel feminizm odağındaki eviri yazıların ağırlığının fazla oluşu, feminist hareketle ve LGBTİQ+ yönelim ve kimliklerle ilişkilili terimlerin erek dizgedeki dolaşımına, dolayısıyla feminist kavramların çeşitlenmesine de hizmet etmiştir. Bu açıdan, dergi bünyesinde, eviri eyleminin, feminist gündemle ilişkileri sağılamlaştırmak için araç haline getirildiğı açık bir biçimde söylenebilir.

- Günümüzde feminist düşüncenin erek dizgede kitleselleşmesinde daha büyük etki yaratanlar, feminist dijital yayıncılık platformlarıdır. Popüler ve akademik içerikli dergilerin bir kısmı, halihazırda evrimiçi ortamda erişilebilir olsa da, içerik yayımlama ve erişim hızı ve haber, söyleşi, makale, görsel medya gibi çeşitli içerikleri bir arada sunabilme olanağı dijital mecraları feminist aktivizm alanında ön plana çıkarmıştır.
- Çevrimiçi feminist platformlar, feminist dijital yayıncılık platformları arasında en kitlesel olan mecralardır. Nitekim, 2000’ler sonrasında aktif olan altı (6) feminist platforma karşılık, dört (4) feminist blog oluşu bu veriyi doğrular niteliktedir.
- Bu çalışmada etkinliğı incelenen evrimiçi feminist platformlar Feminisite (2000), Kadın Cinayetlerini Durduracağız (2010), 5harfliler (2012), atlak Zemin (2016), Ekmek ve Gül (2017), Dijital Topuklar (2018) kuruluş tarihine göre sıralandığında en eski platformun Feminisite olduğı görülmüştür. Ancak eviri faaliyetleri bağlamında, 5harfliler platformu, feminist gündemle kurulan bağlantılar, eviri sayısı ve feminist terim eşitliliğı ile diğeri platformlardan bir adım öndedir.
- 2012 yılının yaz aylarında faaliyetine başlayan 5harfliler platformunda ilk eviri 2014 yılında yayımlanmış ve eviri yazıların sayısı 2020 yılına kadar artarak ilerlemiştir. Bu sayının, 2014 yılında dörtken (4), 2020 yılında otuza (30) kadar yükselmesi, platformun eviri faaliyeti ile ülke dışından feminist bilgi ve deneyim aktarımını önemsediğinin göstergesidir. Bu eğilim, feminist tartışmaların ufkunun genişlemesinin yanı sıra, feminist terimlerin dolaşımına da katkıda bulunmuştur. Bu açıdan, eviri eyleminin, feminist tartışmaların

hem düşünsel hem de kavramsal gelişimi için bir araç haline getirildiği söylenbilir.

- Çevrimiçi feminist bloglar ise evrimii platformlara göre daha sınırlı bir etki alanına sahiptir. Yine de, feminist blogların, feminist tartışmaların yayılmasına ve feminist terimlerin dolaşımına yaptığı katkılar göz ardı edilmemelidir. Feminist bloglar, Reçel-Blog (2014), Lezbidüş (2015), Feminist Vesvese (2017), Velvele (2020) kuruluş tarihine göre sıralandığında, en eski blogun Reçel-Blog olduğu görülmüştür. Ancak eviri faaliyetlerine diğerlerinden daha fazla önem atfedilen, Feminist Vesvese olmuştur.
- Feminist Vesvese, 2017 yılında faaliyetine başlamıştır ve feminist gündemle ilişkileri, sürdürülen bakış açısı, feminist terimlerin sayısı ve çeşitliliği ile diğer bloglardan daha merkezi bir konumdadır; bu anlamda, erek dizgede daha geniş bir etki alanına sahiptir. Blog, toplumsal yaşamda cinsiyet ayrımcılığını besleyen gerçeklikleri ifşa etme hedefi temelinde, keşişimsel feminizmle benzer bir doğrultu izleyen ve feminist terim sayısı ve çeşitliliği yüksek olan eviri yazılar ile feminist tartışmaların zeminini genişletmeye çabalamıştır. Bu açıdan, blog bünyesindeki eviri eyleminin, ülke dışından feminist bilgi ve deneyimlerin erek dizgeye aktarımında bir araç olarak kullanıldığı söylenbilir.
- Çevrimiçi mecraların üçüncü ayağını feminist sözlükler temsil eder. Çevrimiçi olarak erişilebilen feminist sözlüklerin büyük kısmının erek dizgede feminist düşüncenin gelişimine hizmet etme potansiyelinin yüksek olduğu görülmüştür. Bunda feminist terim çeşitliliğinin ve sayısının yüksek olmasının etkisi vardır. Çevrimiçi feminist sözlükler, Cins Bakışı Szlğu (2000), Kadın Konulu Kavramlar Dizini (2009), LGBT Szlğu (2013), Kavramlar Szlğu (2019), LGBTİ Kavramlar Szlğu (2016), LGBTİ+ Hakları Alanında eviri Szlğu (2020), Feminist Bellek (2021) tarihsel olarak sıralandığında, en eski sözlüğün Cins Bakışı Szlğu olduğu görülmüştür. Ancak terim sayısı ve çeşitliliği en fazla olan sözlük, Feminist Bellek'tir.
- Feminist Bellek, 2021 yılında feminist kavram szlğu olarak yayın hayatına başlamıştır ve feminist düşüncenin gelişiminde rol oynayan kavram ve terimleri tanıtma işlevi ile feminist aktivizmin kiteselleşmesine önemli katkılarda bulunmaktadır. Diğer evrimii sözlüklerden daha kapsamlı ve

erişilebilir olan sözlük, terim çeşitliliği ile de ön plandadır. Nitekim, sözlükte feminist hareketle ve LGBTİQ+ yönelimlerle ilişkili yirmi üç (23) terimin yirmisi (20) yer almaktadır. Bu açıdan, sözlük bünyesinde yürütülen yayıncılık faaliyetlerinin, feminist kavramların erek dil ve kültür dizgesinde yaygın hale gelmesini sağlayarak feminist tartışmaların düşünsel ufkunun genişletilmesine hizmet ettiği söylenebilir.

Sonuç olarak, feminist bilgi, düşünce ve tartışmaların daha geniş kitlelere ulaşmasının ve feminist aktivist çalışmaların kitleleşmesinin popüler dergiler ve çevrimiçi feminist platformlar sayesinde gerçekleştiği açık bir biçimde fark edilmiştir. Ancak feminist terimlerin erek dil ve kültür dizgesinde yaygınlaşıp yerleşik hale gelmesine daha fazla etki eden, feminist çeviri faaliyetinde pay sahibi olan yayınevleri tarafından yayımlanan kuramsal eserler ve akademik dergilerde yer verilen çeviri metinlerdir. Bunun nedeni, popüler dergilerdeki ve dijital platformlardaki çeviri faaliyetinde bilgi ve deneyim aktarımına öncelik verilmesi ve bu tür mecralarda faaliyet yürütenlerin çevirmen kimliğinden ziyade aktivist kimliğinin önde gelmesidir. Bu durumun ortaya çıkmasında, erek dizgede yerleşikleşip yaygınlaşan feminist tartışmaların ve kitlesel niteliği zaman içerisinde genişleyen feminist hareketin de etkisi büyüktür. Bu hususta, feminist yayıncılık faaliyetlerinin aktivist ayağını temsil eden popüler dergi ve çevrimiçi mecralar ile kuramsal ayağını oluşturan akademik dergi ve çeviri eserlerin alandaki düşünsel boşlukları tamamlayarak, erek dil ve kültür dizgesi bağlamında bir feminist çeviri paradigması oluşturduğu sonucuna ulaşılabilir.

Bu çalışma 1980-2020 yılları arasında çevrilen ve feminizmle ilişkili bir dizi altında yayımlanan doksan (90) eserin terimsel olarak incelenmesi hedefiyle yola çıkmış olsa da, yalnızca yarı yapılandırılmış görüşmeye katılan kırk (40) çevirmen ile on dört (14) editörün pay sahibi olduğu kırk (40) metin incelenebilmiştir.

Gelecekte yapılabilecek benzer çalışmalarda, bütüncedeki eserlerin geri kalanında yer alan feminist ve LGBTİQ+ hareketle ilişkili terimlere uygulanan çeviri stratejilerinin incelenmesi, belirtilen dönem aralığında İngilizce dışındaki dillerden de çevrilen ve feminizmle ilişkili bir yayın dizisi altında yayımlanan eserlerin bütünsel olarak değerlendirilmesine olanak tanıyacaktır. Ayrıca çevrimiçi feminist platform, blog ve

sözlükler bünyesinde çeviri faaliyetine katılan faillerle görüşülmesi, erek dil ve kültür dizgesinde sermaye dağıtımına ve faillerin profiline etki eden unsurların daha kapsayıcı bir biçimde ele alınmasına da zemin oluşturacaktır.

KAYNAKÇA

Ant Dergisi, “Yayınevi Yöneticileri Konuşuyor,” 3 Mart 1966, Sayı 166, s. 14.

Feminerva, “Editörden,” 1. Sayı, Yaz, 2017, s. 3.

Kadın/Woman 2000, 8/1, 2006, s. 3.

Acar-Savran, Gülnur: **Beden Emek Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin**, İstanbul, Kanat Kitap, 2004.

Adak, Nurşen: **“Başlarken...” Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi**, 1/1, 2008, s. 1-2.

Akarçay, Pınar & Ak, Gökhan: “1940’lı Yıllarda Türkiye’de Entelijansiya, Basın ve Siyaset İlişkisi Üzerine,” **R&S – Research Studies Anatolia Journal** 1 / 2, 2018, s. 126-141.

Akkaya, Gülfer: **Sanki Eşittik: 1960-70’li Yıllarda Devrimci Mücadelenin Feminist Sorgusu**, İstanbul, Kumbara Sanat Atölyesi ve Toplumsal Dayanışma Derneği, 2011.

Akpınar, Balcı: Reva “Editörden Okura.” **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi (ATAKAD)**, 1/1, 2019, s. I.

Aktaş, Cihan: **Bacıdan Bayana: İslamcı Kadınların Kamusal Alan Tecrübesi**, İstanbul, İz Yayıncılık, 2019.

Alan, Cihan: **Thematic and Discursive Construction of Homosexual Movement In Turkey Through Kaos GL Magazine** [Türkiye'deki Eşcinsel Hareketin Kaos GL Dergisi Aracılığıyla Tematik ve Söylemsel İnşası], Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İngiliz Dilbilimi Anabilim Dalı, İngiliz Dilbilimi Bilim Dalı, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], 2019.

Albayrak, Şule: “Editörden...” **KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi**, 1/1, 2015, s. 8-10.

Anderson, Kristine: “Encyclopedic Dictionary as Utopian Genre: Two Feminist Ventures.” **Utopian Studies**, 2.1-2, 1991, s. 124–130.

- Antmen, Ahu: “Yoksa Ben Feminist Miyim? 2000’li Yıllarda Kadın Sanatçılar,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 15-35.
- Arın, Canan: “İnsan ‘Gayri Meşru’ Olabilir Mi?” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 139-140.
- Arat, Necla: “Önsöz.” **Kadın Araştırmaları Dergisi**, 1, 1993, s. 6.
- Arın, Tülay: “Kadın Çalışınca,” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 141-143.
- Arpacı, Murat: “Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Kamu Sağlığı Siyaseti ve Öjenik (1923-1946),” **Tarih ve Toplum Yeni Yaklaşımlar C. 17**, Sayı: 257, Ankara, İletişim Yayınları, 2014, s. 129-154.
- Asad, Talal: “The Concept of Cultural Translation in British Social Anthropology,” **Writing Culture: The Poetics and Politics of Ethnography**, Ed. James Clifford, George E. Marcus, Kaliforniya, ABD, University of California Press, Ltd., 1986, s. 141-164.
- Atakul, Satı: “Kadın Çalışmaları Öğrencisi Olmak,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 307-321.
- Aydın, Abdullah & Yıldız, Murat: “1950-1960 Döneminde Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Niteliği Üzerine Bir Değerlendirme,” **Yasama Dergisi**, Sayı: 33, 2016, s. 50-67.
- Aykol, Hüseyin: **Aykırı Kadınlar: Osmanlı’dan Günümüze Devrimci Kadın Portreleri**, Ankara, İmge Kitabevi Yayınları, 2012.
- Bai, Xuefei: “Woman and Translation: Beyond the Myth of Europa,” **Translation Effects: Selected Papers of the CETRA Research Seminar in Translation Studies 2009**, Ed. Omid Azadibougar, Leuven, Belçika, KU Leuven Centre for Translation Studies, 2010, s. 1-17.
- Bassnett, Susan; Lefevere, Andre: **Translation/History/Culture: A Sourcebook**. New York, ABD, Routledge, 1992.

- Bassnett, Susan: **Translation Studies**, New York, ABD, Routledge, 2002 [1980].
- Benjamin, Walter: **Selected Writings Volume 1 (1913-1926)**, Ed. Marcus Bullock, Michael W. Jennings, Massachusetts, ABD, The Belknap Press of Harvard University Press, 1921/1996.
- Berktay, Fatmagül: **Tarihin Cinsiyeti**, İstanbul, Metis Yayınları, 2003.
- Bertacco, Simona: “The Canadian feminists’ translation project: between feminism and postcolonialism,” **Translation as Creation: The Postcolonial Influence**, Ed. Aline Remael, Ilse Logie, Antwerp, Belçika, Hogeschool Antwerpen, Hoger Instituut voor Vertalers en Tolken, 2003, s. 233-245.
- Bhabha, Homi K.: “DissemiNation: time, narrative, and the margins of the modern nation,” **Nation and Narration**, Ed. Homi K. Bhabha, New York, ABD, Routledge, 1990, s. 291-322.
- Bora, Aksu & Günal, Asena: “Önsöz,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 7-11.
- Bora, Aksu: “Amargi Diye Bir Dergi,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 245-263.
- Bora, Aksu: “Bir Yapabilirlik Olarak Ka-Der,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 109-124.
- Bora, Tanıl: **Cereyanlar: Türkiye’de Siyasî İdeolojiler**, Ankara, İletişim Yayınları, 2017.
- Boran, Behice: **Toplumsal Yapı Araştırmaları**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1945.
- Bourdieu, Pierre: **The Logic of Practice** (Çev. Richard Nice). Stanford University Press, 1992 [1980].
- Bourdieu, Pierre: “The Forms of Capital,” **Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education**, Ed. J. G. Richardson, New York: Greenwood Press, 1986, s. 241-258.
- Bourdieu, Pierre: **The Field of Cultural Production**, Ed. Randal Johnson, New York, ABD, Columbia University Press, 1993 [1983].

- Bourdieu, Pierre: **Pratik Nedenler: Eylem Kuramı Üzerine**, Çev. Hülya Tufan, İstanbul, Kesit Yayıncılık, 1995 [1994].
- Bourdieu, Pierre: **Sanatın Kuralları: Yazınsal Alanın Oluşumu ve Yapısı**, Çev. Necmettin Kâmil Sevil, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1999 [1998].
- Bourdieu, Pierre: **Bilimin Toplumsal Kullanımları: Bilimsel Alanın Klinik Bir Sosyolojisi İçin**, Çev. Levent Ünsaldı, Ankara, Heretik Yayıncılık, 2013 [1997].
- Bourdieu, Pierre: “Symbolic capital and social classes,” Çev. Loïc Wacquant. **Journal of Classical Sociology** 13/2, 2013, s. 292 –302.
- Bourdieu, Pierre: **Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi**, Çev. Derya Fırat Şannan, Ayşe Günce Berkkurt, Ankara, Heretik Yayıncılık, 2015a [1979].
- Bourdieu, Pierre: **Dünyanın Sefaleti**, Çev. Levent Ünsaldı, Aslı Sümer, Hatice Esra Mescioğlu, Özlem İlyas, Laçın Tutalar, Baran Öztürk, Zeynep Baykal, Özlem Akkaya, Ankara, Heretik Yayıncılık, 2015b [1993].
- Bourdieu, Pierre: **Devlet Üzerine: College de France Dersleri (1989-1992)**, Çev. Aslı Sümer, Ankara, İletişim Yayınları, 2015c [2012].
- Bourdieu, Pierre: **Sosyoloji Meseleleri**, Çev. Filiz Öztürk, Büşra Uçar, Mustafa Gültekin, Aslı Sümer, 2. Baskı, Ankara, Heretik Yayıncılık, 2016 [1981].
- Bourdieu, Pierre: **The Craft of Sociology: Epistemological Preliminaries**, Ed. Beate Kraus; Çev. Richard Nice, Berlin, Almanya, Walter de Gruyter, 1991 [1968].
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D.: **An Invitation to Reflexive Sociology**, Cambridge, Birleşik Krallık: Polity Press, 1992 [1980].
- Bourdieu, Pierre & Wacquant, Loïc J. D.: **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, Çev. Nazlı Ökten, Ankara, İletişim Yayınları, 2003 [2001].

- Bozan, Gülşen & Ekin, Ayfer: “Kürt Kadın Hareketi ve Örgütlenme Deneyimleri,” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 203-220.
- Bozaslan, Emel Çokoğullar: **1967’den 2000’lere Değişen İslamcı kadın Kimliği: Cemiyetin Kurtarılmasından Bireysel Yaşam Kaygılarına Doğru**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Siyaset Bilimi Bilim Dalı, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2012.
- Bölükbaşı, Yusuf Ziya: “Türkçü-Turancı Milliyetçiliğin Düşünsel Temelleri Üzerine Bir İnceleme,” **Akademik Hassasiyetler** 5/10, 2018, s. 45-60.
- Braz, Albert: “The Creative Translator: Textual Additions and Deletions in *A Martyrs Folly*,” **Canadian Cultural Exchange, Translation and Transculturation/Échanges culturels au Canada Traduction et transculturation**, Ed. Norman Cheadle, Lucien Pelletier, Ontario, Kanada, Wilfrid Laurier University Press, 2007, s. 15-28.
- Brown, Reva Berman: “Knowledge and Knowing: A Feminist Perspective,” **Science Communication** 16/2, 1997, s. 152-165.
- Buzelin, Helene: “Unexpected Allies: How Latour’s Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies,” **The Translator** 11:2, 2005, s. 193-218.
- Cantek, Funda & Bora, Aksu: **Akacak Mecra Bulmak: 5Harfliler.com ve Reçel-blog.com, İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara: İletişim Yayınları, 2015, s. 215-244.
- Castro, Olga; Ergün, Emek (Ed.): Castro, O; Ergün, E. (Ed.); **Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives**. London, Kanada; New York, ABD, Routledge, 2017.
- Catford, John C.: **A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics**, Oxford, İngiltere, Oxford University Press, 1965.
- Chamberlain, Lori: “Gender and the Metaphorics of Translation,” **Signs: Journal of Women in Culture and Society** 13:3, 1988, s. 454-472.

- Černohorská,
Vanda: “Online feminism: Global phenomenon, local perspective (on ASPEKT organization and online feminism in Czechoslovak context).” **The Routledge Handbook of Contemporary Feminism** (Ed. Tasha Oren & Andrea L. Press), New York, ABD: Routledge, 2019, s. 269-283.
- Chesterman,
Andrew: “Bridge Concepts in Translation Sociology,” **Constructing a Sociology of Translation**, Ed. Michaela Wolf, Alexandra Fukari, Amsterdam, Hollanda, Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2007, s. 171-183.
- Cooley, LuAnn: “Transformational Learning and Third-Wave Feminism as Potential Outcomes of Participation in Women’s Enclaves,” **Journal of Transformative Education** 5/4, 2007, s. 304-316.
- Costa, Claudia de
Lima: “Feminist Theories, Transnational Translations, and Cultural Mediations,” **Translocalities/Translocalidades: Feminist Politics of Translation in the Latin/A Americas**, Ed. Sonia E. Alvarez, Claudia de Lima Costa, Verónica Feliu, Rebecca J. Hester, Norma Klahn, Millie Thayer, Kuzey Carolina, ABD, Duke University Press, 2014, s. 19-36.
- Costa, Claudia de
Lima & Alvarez,
Sonia E.: “A Cross-Disciplinary Roundtable on the Feminist Politics of Translation,” **Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives**, Ed. Olga Castro, Emek Ergün, 2017, s. 111-135.
- Cronin, Michael: “Downsizing the World: Translation and the Politics of Proximity,” **Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in Homage to Gideon Toury**, Ed. Anthony Pym, Miriam Shlesinger, Daniel Simeoni, Amsterdam, Hollanda; Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2008, s. 265-276.
- Çaha, Ömer: **Sivil Kadın: Türkiye’de Kadın ve Sivil Toplum**, Ankara, Savaş Yayınevi, 2017.
- Çakır, Serpil: **Osmanlı Kadın Hareketi**, İstanbul, Metis Yayınları, 1994.
- Çakır, Serpil: “Feminist Tarih Yazımı: Tarihin Kadınlar İçin, Kadınlar Tarafından Yeniden İnşası,” **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Giderken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, Prof. Dr. Nermin

Abadan Unat'a Armağan, Der. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 505-533.

Demirel, Emine “Çevirinin Bourdieu Sosyolojisiyle Yapılanan Yüzü, Çeviri Bogenç: Bogenç: “Sosyolojisi,” **Cogito** Sayı: 76 Bahar, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2014, s. 402-416.

Demirel, Emine Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişegi: Evrim Ağacı Bogenç & Topluluğu ve Darwin’i Yeniden Çevirmek,” **Frankofoni, Charles Baudelaire Özel Bölümü (XXVI), Çeviri Dosyası, Çeşitli İncelemeler**, Ankara: Uluslararası Eğitim Öğretim Basın Yayın Matbaacılık, 2019, s. 79-93.

Demirel, Emine “Nefretsiz Bir Yaşam Mümkün! Çeviri Odaklı Yaratıcı Aktivist Bogenç & Kurlmel, Taktikler,” **Frankofoni, Charles Baudelaire Özel Bölümü (XXV), Metinlerarasılık ve Sinema Dosyası I, Çeşitli İncelemeler**, Ankara, Uluslararası Eğitim Öğretim Basın Yayın Matbaacılık. 2018, s. 83-99.

Doğan, Tuğçe Elif “Bourdieu Sosyolojisi Işığında Tıbbi Metin Çevirileri: Covid-19 Taştan: Örneği,” **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi** 21, 2020, s. 933-948.

Durakbaşa, Ayşe: “Türk Modernleşmesinin Kamusal Alanı ve ‘Kadın Yurttaş’,” **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan**, Der. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 461-474.

Ekin Akşit, Elif: “Hanımlara Mahsus Milliyetçilik: Fatma Aliye ve Erken Milliyetçi Stratejiler,” **Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi** 39, 2010, s. 57-74.

Emirosmanoğlu, Zuhale: “Çeviribilim Sosyolojisine Doğru: Bourdieu Sosyolojisiyle Türkiye’de Çeviribilim Alanını Düşünmek,” **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi** 11, 2019, s. 35-53.

Ergün, Emek: “Feminist translation and feminist sociolinguistics in dialogue: a multi-layered analysis of linguistic gender constructions in and across English and Turkish,” **Gender, Language and Translation at the Crossroads of Disciplines**, Ed. Olga Castro, 7:1, 2013, s. 13-33.

- Ergün, Emek: “Translational Beginnings and Origin/izing Stories: (Re)Writing the History of the Contemporary Feminist Movement in Turkey,” **Translating Women: Different Voices and New Horizons**, Ed. Luise von Flotow, Farzaneh Farahzad, New York, ABD, Routledge, 2017, s. 41-55.
- Ergün, Emek & Castro, Olga: “Pedagogies of Feminist Translation: Rethinking Difference and Commonality Across Borders,” **Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives**, Ed. Olga Castro, New York, ABD, Routledge, Emek Ergün, 2017, s. 93-108.
- Ertekin, Orhangazi: “Cumhuriyet Döneminde Türkçülüğün Çatallanan Dalları,” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4: Milliyetçilik** Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, Ankara, İletişim Yayınları, 2008, s. 346-387.
- Espasa, Eva: “A gendered voice in translation: translating like a feminist,” **Transfer** 3:1, 2008, s. 1-8.
- Ezber, Gökçen: **Aspects of Agency in the Case of Editor-Translators in the 1990s Turkey**, Dan. Prof. Dr. Saliha Paker, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Yüksek Lisans Programı [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2004.
- Faderman, Lillian: **Odd Girls and Twilight Lovers: A History of Lesbian Life in Twentieth-century America**, New York, ABD: Columbia University Press, 1991.
- Federici, Eleonora: “Metaphors in Dialogue: Feminist Literary Critics, Translators and Writers,” **MonTI** 3, Ed. José Santaemilia, Luise von Flotow, 2011, s. 355-376.
- Colman, Felicity: “Notes on the Feminist Manifesto: The Strategic Use of Hope,” **Journal for Cultural Research** 14/4, 2010, s. 375-392.
- Fiumara, Gemma & Corradi: “The Metaphoric Function and The Question of Objectivity,” **Knowing the Difference: Feminist Perspectives in Epistemology**, Ed. Kathleen Lennon, Margaret Whitford, 1994, s. 31-44.
- Flotow, Luise von: “Feminist Translation: Contexts, Practices and Theories,” **TTR: traduction, terminologie, rédaction** 4/2, 1991, s. 69-84.

- Flotow, Luise von: **Translation and Gender: Translating in the 'Era of Feminism,'** Manchester, İngiltere, St. Jerome Publishing, 1997.
- Frye, Marilyn: "Feminism." **Encyclopedia of Feminist Theories**, Ed. Lorraine Code, New York, ABD, Routledge, 2000, s. 195-197.
- Gezer, Gülnaz: "Osmanlı'da Kadının Uyanışı: Fatma Aliye Hanım," **Cedrus VI**, 2018, s. 597-612.
- Godard, Barbara: "Translating and Sexual Difference." **Resources for Feminist Research**, 13:3, 1984, s. 13-16.
- Godard, Barbara: "Theorizing Feminist Discourse/Translation," **Translation/History/Culture: A Sourcebook**, Ed. Susan Bassnett-McGuire, André Lefevere, New York, ABD, Routledge, 1990, s. 87-96.
- Goethe, Johann Wolfgang von: **West-East Divan**, Çev. Martin Bidney, New York, ABD, State University of New York Press, 1819/2010.
- Gouanvic, Jean-Marc: "A Bourdieusian Theory of Translation, or the Coincidence of Practical Instances," **The Translator** 11:2, 2005, s. 147-166.
- Göl, Damla: **Türkiye'de 1980 Dönemi Feminist Çeviri Hareketinin Kadın Çalışmaları Dizgesini Oluşturmadaki Rolü**, Dan. Şenay Kara, Mine Yazıcı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2015.
- Green, Jonathan: "Language: Dick-tionaries." **Critical Quarterly** 47/3, 2005, s. 109-114.
- Green, Pearl: "The Feminist Consciousness," **The Sociological Quarterly** 20 Summer, 1979, s. 359-374.
- Grenfell, Michael: "Bourdieu and Data Analysis," **Bourdieu and Data Analysis, Methodological Principles and Practice**, Ed. Michael Grenfell, Frédéric Lebaron, Bern, İsviçre, Peter Lang AG, International Academic Publishers, 2014, s. 7-33.
- Groeneveld, Elizabeth: **Making Feminist Media: Third Wave Magazines on the Cusp of the Digital Age.** Ontario, Kanada: Wilfrid Laurier University Press, 2016.

- Güven, Zühre
Canay: “Eril Tarih Söyleminde Bir Osmanlı Kadın Kamusal Alanı: Hanımlara Mahsus Gazete,” **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi** 43, 2016, s. 1-14.
- Hacısoftaoğlu,
İlknur: “Periler ve Sultanlarla Dolu Bir Masal Dünyası: Sporda Kadınlar,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 115-150.
- Halide-Canan: “Feminist Kürt Kadın Oluşumları (Roza ve Jujin),” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul: S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 221-238.
- Heilbron, Johan: “Towards a Sociology of Translation: Book Translations as a World-System,” **European Journal of Social Theory** 2:4, 1999, s. 429-444.
- Hermans, Theo: “Introduction: Translation Studies and a New Paradigm,” **The Manipulation of Literature: Studies in Literary Translation**, Ed. Theo Hermans, Sidney, Avustralya, Croom Helm Ltd., 1985, s. 7-15.
- Hermans, Theo: “Norms and the Determination of Translation. A Theoretical Framework,” **Translation, Power, Subversion**, Ed. Román Alvarez, M. Carmen-África Vidal, Clevedon, Büyük Britanya, Multilingual Matters Ltd., 1996, s. 25-51.
- Humboldt,
Wilhelm von: **On Language: The Diversity of Human Language-Structure and Its Influence on the Mental Development of Mankind**, Çev. Peter Heath, New York, ABD: Cambridge University Press, 1836/1988.
- Inghilleri, Moira: “Habitus, Field and Discourse: Interpreting as a Socially Situated Activity,” **Target** 15:2, 2003, s. 243 – 268.
- Inghilleri, Moira: “The Sociology of Bourdieu and the Construction of the ‘Object’ in Translation and Interpreting Studies,” **The Translator** 11:2, 2005, s. 125-145.
- Işık, S. Nazik: “1990’larda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hareketi İçinde Oluşmuş Bazı Gözlem ve Düşünceler,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 41-71.

- Jakobson, Roman: “On Linguistic Aspects of Translation,” **On Translation** Ed. Reuben A. Browner, Massachusetts, ABD, Harvard University Press, 1959, s. 232–239.
- Jouët, Josiane: “Digital Feminism: Questioning the Renewal of Activism.” **Journal of Research in Gender Studies**, 8/1, 2018, s. 133-157.
- Kaos GL: “Var Olan Durum ve Eşcinsellik,” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 584-588.
- Karabulut, Sezen: “Bir Cumhuriyet Kadını Yazılarında Tanımak: İffet Halim Oruz ve Kadın Gazetesi’ndeki Yazıları (1947-1963),” **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi** 21/3, 2019, s. 703-719.
- Karabulut, Sezen & Çoğun: “Türk Basınında Kadın Gazetesi’nin Yeri (1947-1962),” **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi** 4/11, 2005, s. 187-200.
- Karaca, Şahika: “Fatma Aliye Hanım’ın Türk Kadın Haklarının Düşünsel Temellerine Katkıları,” **Karadeniz Araştırmaları, Balkan, Kafkas, Doğu Avrupa ve Anadolu İncelemeleri Dergisi** 31, 2011, s. 93-111.
- Karaca, Zuhâl: **Raymond Queneau'nun "Zazie Dans Le Metro" Romanının Türkçe Çevirisinin Toplumsal Bağlamda Eleştirisi**, Dan. Doç. Dr. Emine Bogenç Demirel, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Batı Dilleri ve Edebiyatları Anabilim Dalı, Mütercim Tercümanlık (Fransızca) Bilim Dalı [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2007.
- Kardam, Filiz & Ecevit, Yıldız: “1990’ların Sonunda Bir Kadın İletişim Kuruluşu: Uçan Süpürge,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 87-108.
- Kartal, Cemile & Burcu: “II. Meşrutiyet’in Cumhuriyet’e Mirası: ‘Makbul Kadınlar’,” **İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi** 38, 2008, s. 215-238.
- Khamis, Sahar: “Arab Women’s Feminism(s), Resistance(s), and Activism(s) Within and Beyond the “Arab Spring”: Potentials, Limitations, and Future Prospects.” **The Routledge Handbook of**

Contemporary Feminism (Ed. Tasha Oren & Andrea L. Press), New York, ABD: Routledge, 2019, s. 284-301.

Koç, Çilem Tuğba: “Modernleşme Yolunda bir “Kadın Gazetesi,” **Tercüman-ı Ahval’in 150. Yılında İstanbul’da Fikir Gazeteciliği Sempozyumu (21-22 Ekim 2010) Kitapçığı**, İstanbul, Emirler Matbaası, 2010, s. 205-223.

Koç, Handan: “Feminist Dergisi Deneyimi,” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 101-118.

Koçak, Müge
Işıklar: **Problematizing Translated Popular Texts on Women's Sexuality: A New Perspective on the Modernization Project in Turkey from 1931 to 1959**, Dan. Saliha Paker, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Bölümü [Yayımlanmamış Doktora Tezi], 2007.

Koçer, Dilara: “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960) Kadın Dergilerinde Kadın İmajı,” **Zeitschrift für die Welt der Türken** 1/2, 2009, s. 131-143.

Koray, Meryem: “Küreselleşen Eşitlik Politikalarına Karşı Küreselleşen Kapitalizm: ‘Sol-Feminist’ Bir Eleştiri,” **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan**, Der. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 305-342.

Lefevere, Andre: **Translation, Rewriting and the Manipulation of Literary Fame**, New York, ABD, Routledge, 1992.

Mardin, Aslı
Davaz: “Görünmezlikten Görünürlüğe: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı.” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 183-204.

Mendes, Kaitlynn;
Ringrose, Jessica;
Keller, Jessalynn: **Digital Feminist Activism: Girls and Women Fight Back Against Rape Culture**. New York, ABD: Oxford University Press, 2019.

Merckle, Denise: “Translation Constraints and the “Sociological Turn” in Literary Translation Studies,” **Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in Homage to Gideon Toury**, Ed. Anthony Pym, Miriam Shlesinger, Daniel Simeoni, Amsterdam, Hollanda,

Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2008, s. 175-186.

Millan, Margara: “Politics of Translation in Contemporary Mexican Feminism,” **Translocalities/Translocalidades: Feminist Politics of Translation in the Latin/A Américas**, Ed. Sonia E. Alvarez, Claudia de Lima Costa, Verónica Feliu, Rebecca J. Hester, Norma Klahn, Millie Thayer, Kuzey Carolina, ABD, Duke University Press, 2014, s. 149-167.

Moralhoğlu, Aylin: “80’li Yıllarda Kadın Hareketi ve Kampanyalar,” **Türkiye Barolar Birliği Dergisi** 99, 2012, s. 291-296.

Nagar, Richa vd.: “A Cross-Disciplinary Roundtable on the Feminist Politics of Translation,” **Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives**, Ed. Olga Castro, Emek Ergün, New York, ABD, Routledge, 2017, s. 111-135.

Newmark, Peter: **A Textbook on Translation**, Hong Kong, Shanghai Foreign Language Education Press, 1988.

Nida, Eugene: **The Theory and Practice of Translation**, Boston, ABD, Brill, 1969.

Niranjana, Tejaswini: **Siting Translation: History, Post-Structuralism and the Colonial Context**, Kaliforniya, ABD, University of California Press, 1992.

Okutan, Birsen Banu: “Türkiye’de Kadın ve Millet: Kadın Gazetesi (1947-1950) ve Kadın Sesi (1957-1960) Dergileri Bağlamında Bir İnceleme,” **Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi** 19, 2008, s. 103-121.

Ortaylı, İlber: “Tanzimat Adamı ve Tanzimat Toplumu,” **Tanzimat: Değişim Sürecinde Osmanlı İmparatorluğu**, Ed. Mehmet Seyitdanlıoğlu, Halil İncılık, Ankara, Phoenix Yayınevi, 2006, s. 283-316.

Osmanağaoğlu, Hülya: “Önsöz,” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 17-56.

- Ovadia, Stella: “Sunuş: Anmalar Zamanı.” **Somut 4. Sayfa İlk Feminist Yazılar 30. Yıl Özel Kitabı**, Ankara: Kadın Kültür İletişim Vakfı, 2013, s. 4-8.
- Önen, Nizam: “Fethi Tevetoğlu,” **Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4: Milliyetçilik**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, Ankara: İletişim Yayınları, 2008, s. 622-627.
- Özar, Şemsa: “Türkiye’de 1980 Sonrası Dönemde Kadın Emeği ve İstihdamı Politikaları: Kadın Hareketi, Sendikalar, Devlet ve İşveren Kuruluşları,” **Geçmişten Günümüze Türkiye’de Kadın Emeği**, Ed. Ahmet Makal, Gülay Toksöz, İstanbul, İmge Kitabevi Yayınları, 2015, s. 223-253.
- Özcan Demir, Nilüfer: “II. Meşrutiyet Dönemi Osmanlı Feminizmi,” **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi** 16/2, 1999, s. 107-115.
- Özdemir, Esen: “Türkiye Feminist Hareket/Örgütlenme Tarihi,” **Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları**, Haz. Feryal Saygılıgil, 2016, s. 289-321, İstanbul, Dipnot Yayınları.
- Özkul, Barış: **Tanzimat Döneminde Tercüme Odasından Yetişen Bir Çevirmen-Aydın: Ahmet Vefik Paşa**, Dan. Doç. Dr. Mine Yazıcı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Yüksek Lisans Programı [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2009.
- Peker, Banu: “1989 Kadın Kurultayı,” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 187-202.
- Pirpir, Yeşim: **Feminist Yayınevleri Ayizi ve Güldünya Örnekleri Işığında Türkiye’de Feminist Çeviri Yaklaşımlarına ve Feminist Çevirmen Kimliğine Genel Bakış**, Dan. Tuba Ayık Akça, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], 2018.
- Pym, Anthony: “Introduction: On the Social and the Cultural in Translation Studies,” **Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting**, Ed. Anthony Pym, Miriam Shlesinger, Zuzana

- Jettmarová, Amsterdam, Hollanda, Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2006, s. 1-25.
- Rahman, Mumin & Witz, Anne: “What Really Matters? The Elusive Quality of the Material in Feminist Thought,” **Feminist Theory** 4/3, 2003, s. 243–261.
- Raimóndez, María: “We Need to Talk... to Each Other: On Polyphony, Postcolonial Feminism and Translation,” **Feminist Translation Studies: Local and Transnational Perspectives**, Ed. Olga Castro, Emek Ergün, New York, ABD, Routledge, 2017, s. 42-55.
- Reiss, Katharina: **Translation Criticism, The Potentials and Limitations: Categories and Criteria for Translation Quality Assessment**, Çev. Erroll F. Rhodes, New York, ABD, Routledge, 1977/2014.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans: **Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained**, Çev. Christiane Nord, New York, ABD, Routledge, 1984/2014.
- Rey, Alain: **Essays on Terminology**, Çev. Juan C. Sager, Philadelphia, ABD: John Benjamins Publishing Company, 1995.
- Robinson, Douglas: **Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of Translation**, New York, ABD, Routledge, 1997.
- Russell, Lindsay Rose: “This is What A Dictionary Looks Like: The Lexicographical Contributions of Feminist Dictionaries.” **International Journal of Lexicography**, 25/1, 2011, s. 1–29.
- Sağlam, Naciye: “Yoga Journal ve Yoga Journal Türkiye Dergileri Üzerine Çeviri Sosyolojisi Odaklı Bir Değerlendirme,” **The Journal of Academic Social Science Studies** 55: II, 2017, s. 155-170.
- Sancar, Serpil: “Türkiye’de Kadın Hareketinin Politığı: Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler,” **Birkaç Arpa Boyu... 21. Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar**, Prof. Dr. Nermin Abadan Unat’a Armağan, Der. Serpil Sancar, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları, 2011, s. 61-117.
- Sancar, Serpil: **Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti**, Ankara, İletişim Yayınları, 2012.
- Sapiro, Gisele: “The Sociology of Translation: A New Research Domain.” **A Companion to Translation Studies**, Ed. Sandra Bermann,

Catherine Porter, New York, ABD, John Wiley & Sons, Ltd., 2014, s. 82-94.

- Saraçgil, Ayşe: **Bukalemun Erkek**, Ankara, İletişim Yayınları, 2005.
- Sarıtaş, Ezgi & Şahin, Yelda: “Ellili Yıllarda Kadın Hareketi,” **Türkiye’nin 1950’li Yılları**, Haz. Mete Kaynar, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 627-666.
- Sarıtaş, Ezgi: “Seksoloji: 1945-1955 Arası Türkiye’de Cinsel Terbiye,” **Fe Dergi: Feminist Eleştiri** 4/2, 2012, s. 57-71.
- Savaş, Gökhan; Ertan, Senem; Yol, Fatma: “Türkiye’deki Üniversitelerin Kadın Araştırmaları Merkezleri Profili Araştırması.” **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi/Electronic Journal of Social Sciences**, 17/68, 2018, s. 1527-1547.
- Savran, Gülnur: “Kaktüs Dergisi Deneyimi,” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul: S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 119-136.
- Savran, Gülnur: “Feminizmler,” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 174-204.
- Schäffner, Christina & Adab, Beverly: “Translation as Intercultural Communication – Contact as Conflict,” **Translation As Intercultural Communication: Selected Papers From The EST Congress – Prague 1995**, Ed. Mary Snell-Hornby, Zuzana Jettmarová, Klaus Kaindl, Amsterdam, Hollanda; Philadelphia, ABD: John Benjamins Publishing Company, 1995, s. 325-338.
- Schlegel, Friedrich von: **On the Study of Greek Poetry**, Çev. Stuart Barnett, New York, ABD: State University of New York Press, 1795-1797/2001.
- Schleiermacher, Friedrich: “On the Different Methods of Translating,” Çev. Susan Bernofsky, **The Translation Studies Reader**, Ed. Lawrence Venuti, Londra & New York: Routledge, 2012 [1813], s. 43-63.
- Sedgwick, Claire: **Feminist Media, From the Second Wave to the Digital Age**. Londra, Birleşik Krallık: Rowman & Littlefield, 2020.

- Sela-Sheffy, Rakefet: “How to be a (Recognized) Translator: Rethinking Habitus, Norms, and the Field of Translation,” **Target** 17:1, 2005, s. 1–26.
- Sertel, Sabiha: **Roman Gibi**, İstanbul, Can Yayınları, 2015.
- Seymen, Duygu
Güldane & Aslan,
Aslı Selcen: “Türkiye’de Çevirinin Toplumsal Görünürlüğü ve Gelişiminde Çeviri Derneklerinin Rolü,” **RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi** 15, 2019, s. 377-390.
- Simeoni, Daniel: “The Pivotal Status of the Translator's Habitus,” **Target** 10:1, 1998, s. 1-39.
- Simon, Sherry: **Gender in Translation: Cultural Identity and the Politics of Transmission**, London, Kanada, New York, ABD, Routledge, 1996.
- Snell-Hornby, Marie: **The Turns of Translation Studies: New Paradigms or Shifting Viewpoints?** Amsterdam, Hollanda, Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2006.
- Şahin, Yelda &
Saritaş, Ezgi: “Altmışlı Yıllarda Kadın Hareketi: Süreklilikler, Kopuşlar ve Çeşitlenme,” **Türkiye’nin 1960’lı Yılları**, Haz. Mete Kaan Kaynar, Ankara, İletişim Yayınları, 2017, s. 727-758.
- Tahincioğlu, Nevin
Yıldız: “Sola Kadın Eli Değince: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 311-345.
- Talattof, Kamran: “Iranian Women's Literature: From Pre-Revolutionary Social Discourse to Post-Revolutionary Feminism,” **International Journal of Middle East Studies** 29, 1997, s. 531-558.
- Tan, Jia: “Digital Masquerading: Feminist Media Activism in China.” **Crime Media Culture**, 13/2, 2017, s. 171 –186.
- Taşkın, Burcu &
Demirel, Emine
Bogenç: “Çeviri Sosyolojisi Işığında Engelli Çevirmenler: Fenomenolojik Yaklaşım ile Görünmeyeni Görünür Kılmak,” **Çeviribilim ve Uygulamaları Dergisi/Journal of Translation Studies** 27 Güz/Fall, 2019, s. 242-254.

- Tekeli, Şirin: “1980’ler Türkiye’sinde Kadınlar,” **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 15-46.
- Tekeli, Şirin: **Feminizmi Düşünmek**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2017.
- Thayer, Millie: “Translations and Refusals: Resignifying Meanings as Feminist Political Practice,” **Translocalities /Translocalidades: Feminist Politics of Translation in the Latin/A Americas**, Ed. Sonia E. Alvarez, Claudia de Lima Costa, Verónica Feliu, Rebecca J. Hester, Norma Klahn, Millie Thayer, Kuzey Carolina, ABD, Duke University Press, 2014, s. 401-422.
- Timisi, Nilüfer & Gevrek, Meltem Ağduk: “1980’ler Türkiye’sinde Feminist Hareket: Ankara Çevresi,” **90’larda Türkiye’de Feminizm**, Ankara, İletişim Yayınları, 2016, s. 13-39.
- Tokdoğan, Nagehan: “Biraz Da Feminist Olmak Lazım: MHP ve Ülkü Ocaklarında Kadınlık Halleri,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 265-310.
- Toprak, Zafer: **Türkiye’de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm (1908-1905)**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014.
- Topses, Mehmet Devrim: “Toplumsal Yapı Araştırmalarında Behice Boran’ın Yöntem Anlayışı,” **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 2, 2013, s. 1-14.
- Torun, Şule: “Kadın, Bedeninin Sahibi Olmalıdır,” **Feminizm Kitabı: Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Seçme Metinler**, Haz. Hülya Osmanağaoğlu, Ankara, Dipnot Yayınları, 2015, s. 150-154.
- Tuksal, Hidayet Şefkatli & Ramazanoğlu, Yıldız: “Dindar Çevrelerde Kadın Politikası Üretimi,” **Özgürlüğü Ararken: Kadın Hareketinde Mücadele Deneyimleri**, İstanbul, S.S. Amargi Kadın Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Yayıncılık ve Dayanışma Kooperatifi, 2005, s. 239-256.
- Üstün, İlknur: “Kadın Koalisyonu,” **İradenin İyimserliği, 2000’lerde Türkiye’de Kadınlar**, Ankara, İletişim Yayınları, 2015, s. 347-389.

- Venuti, Lawrence: **The Translator's Invisibility: A History of Translation**, New York, ABD, Routledge, 1995.
- Vermeer, Hans: "Skopos and Commission in Translational Action" (Çev. Andrew Chesterman). **The Translation Studies Reader** (Ed. Lawrence Venuti), 2000 [1989], s. 221-232.
- Waller, William & Jennings, Ann: "On the Possibility of a Feminist Economics: The Convergence of Institutional and Feminist Methodology," **Journal of Economic Issues** 24:2, 1990, s. 613-62.
- Wolf, Michaela: "Power Relations Disclosed: The Female State of the Art: Women In the "Translation Field," **Sociocultural Aspects of Translating and Interpreting**, Ed. Anthony Pym, Miriam Shlesinger, Zuzana Jettmarová, Amsterdam, Hollanda, Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2006, s. 129-144.
- Wolf, Michaela: "The Location of the "Translation Field:" Negotiating Borderlines Between Pierre Bourdieu and Homi Bhabha," **Constructing a Sociology of Translation**, Ed. Michaela Wolf, Alexandra Fukari, Amsterdam, Hollanda, Philadelphia, ABD, John Benjamins Publishing Company, 2007, s. 109-119.
- Yakın, Aslı Yazıcı: "Gizem ya da Sapkınlık: Türkiye'de 1930-60 Yılları Arasında Seksoloji Söylemi," **Fe Dergi: Feminist Eleştiri** 4/2, 2012, s. 87-104.
- Yılmaz, Gülay Akgül: "Sunuş." **Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi**, 1/1, 2017, s. VII.
- Yücel, Derya: "Önsöz." **Kadın ve Aile**, 1, 2021, s. 3.
- Zihnioğlu, Yaprak: **Kadınsız İnkılâp: Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği**, İstanbul, Metis Yayınları, 2003.
- Zihnioğlu, Yaprak: "Türkiye'de Solun Feminizme Yaklaşımı," **Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 8: Sol**, Ed. Tanıl Bora, Murat Gültekingil, Ankara, İletişim Yayınları, 2007, s. 1108-1145.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

“About the journal,” **Kadın/Woman 2000**, (Çevrimiçi) <https://ojs.emu.edu.tr/index.php/woman2000/>, 12 Ekim 2021.

“Advisory board,” **Masculinities Journal**, (Çevrimiçi) <http://www.masculinitiesjournal.org/en-us/sayfa/advisory-board-189/184>, 12 Ekim 2021.

“Aims and scope,” **Masculinities Journal**, (Çevrimiçi) <http://www.masculinitiesjournal.org/en-us/kategori/aims-and-scope/175/91>, 12 Ekim 2021.

“Amaç ve kapsam,” **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD)**, (Çevrimiçi) <https://oktam.omu.edu.tr/tr/kadin-arastirmalari-dergisi/amac-ve-kapsam>, 14 Ekim 2021.

“Anaerki,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

“Anaerkillik,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

“Aseksüel,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

“Asexual,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/asexual#>, 11 Aralık 2021.

“Ataerki,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

“Ataerkillik,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

“Ayizi’nin hikayesi: Feminist yayınevi deneyimi üzerine,” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/ayizinin-hikayesi-feminist-yayinevi-deneyimi-uzerine/>, 19 Aralık 2020.

“Ayrıntı’ya Dair,” **Ayrıntı Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.ayrintiyayinlari.com.tr/ayrintiya-dair>, 19 Aralık 2020.

“Baba soyluluk,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 9 Aralık 2021.

“Bisexual,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/bisexual#>, 10 Aralık 2021.

“Biseksüel,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“Biz kimiz?” **Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi) <https://www.pembehayat.org/hakkimizda/detay/3/biz-kimiz>, 9 Ekim 2021.

“Broşürler,” **Lezbidüs**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/bellek/brosur/>, 18 Ekim 2021.

“Cins,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 6 Aralık 2021.

“Cins Bakışı Sözlüğü,” **Bianet.org**, (Çevrimiçi) <https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments-/000/001/544/original/cinsbakisisozlugu.htm?1448466638>, 15 Temmuz 2021.

“Çağrı,” **KaosQueer+ Queer Çalışmaları**, (Çevrimiçi) <http://www.kaos-q.com/anasayfa.php>, 12 Ekim 2021.

“Dergi Hakkında,” **Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi (OKAD)**, (Çevrimiçi), <https://ojs.omu.edu.tr/index.php/okad/about>, 14 Ekim 2021.

“Dergi Hakkında,” **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, (Çevrimiçi) <https://dergipark.org.tr/tr/pub/atakad/page/8690>, 12 Ekim 2021.

“Dergi Hakkında,” **Feminist Tahayyül**, (Çevrimiçi) http://www.feministtahayyul.com/?page_id=860, 13 Ekim 2021.

“Dişi,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 7 Aralık 2021.

“Dişil,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

“dünyayı sorgulayanlar için,” **Koç Üniversitesi Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://press.ku.edu.tr/kurumsal/kuy/>, 19 Aralık 2020.

“Eril,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

“Erkeksi,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

“Female,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/female#>, 7 Aralık 2021.

“Feminine,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/feminine#>, 7 Aralık 2021.

“Femininity,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/femininity#>, 8 Aralık 2021.

“Gay,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/gay#>, 10 Aralık 2021.

“Gender,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi), <https://www.dictionary.com/browse/gender#>, 6 Aralık 2021.

“Gey,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“Güldünya Yayınları,” **Güldünya Yayınları**, <https://guldunyayayinlari.com/guldunya-yayinlari/>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **5Harfliler**, (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/hakkimizda/>, 15 Ekim 2021.

“Hakkımızda,” **Boğaziçi Gösteri Sanatları Organizasyon, Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri Limited Şirketi**, (Çevrimiçi) <http://www.bgst.com.tr/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **Feminisite**, (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/hakkimizda/>, 15 Temmuz 2021.

“Hakkımızda,” **Feminist Yaklaşımlar**, (Çevrimiçi) <http://www.feministyaklasimlar.org/hakkimizda/>, 12 Ekim 2021.

“Hakkımızda,” **İmge Kitabevi Yayınları**, (Çevrimiçi)
<https://www.imge.com.tr/sayfa/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu**, (Çevrimiçi)
<http://kadincinayetleriniidurduracagiz.net/hakkimizda>, 14 Ekim 2021.

“Hakkımızda,” **Kolektif Kitap**, (Çevrimiçi)
<https://www.kolektifkitap.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **Nota Bene Yayınları**, (Çevrimiçi)
<https://notabene.com.tr/content/4-hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **Sel Yayıncılık**, (Çevrimiçi)
<https://www.selyayincilik.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hakkımızda,” **Yordam Kitap**, (Çevrimiçi)
<https://www.yordamkitap.com/hakkimizda>, 19 Aralık 2020.

“Hermafrodit,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

“Homoseksüel,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“Homosexual,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/homosexual#>, 10 Aralık 2021.

“Intersex,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/intersex#>, 11 Aralık 2021.

“Kadın,” **Dergipark Arama Motoru**, (Çevrimiçi)
<https://dergipark.org.tr/tr/search?q=kad%C4%B1n§ion=journal>12 Ekim 2021.

“Kadınsı,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 8 Aralık 2021.

“Kavramlar Sözlüğü,” **Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği**, (Çevrimiçi)
<https://cinselsiddetlemucadele.org/wp-content/uploads/2020/01/KAVRAM->

S% C3% 96ZL% C3% 9C% C4% 9E% C3% 9C-2019-
k% C3% BC% C3% A7% C3% BCk.pdf, 15 Ekim 2021.

“Kurumsal İlkeler,” **İstanbul Bilgi Üniversitesi**, (Çevrimiçi)
<https://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/hakkinda/kurumsal-ilkeler/> , 19 Aralık 2020.

“Kurumsal,” **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**, (Çevrimiçi)
<https://bilgiyay.com/kurumsal/>, 19 Aralık 2020.

“Lesbian,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/lesbian#>, 10 Aralık 2021.

“Lezbiyen,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“LGBT Hakları İnsan Haklarıdır,” **Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi),
http://www.pembehayat.org/uploads/editor/files/-lgbt_haklari_insan_haklaridir.-pdf, 15 Temmuz 2021.

“LGBTİ Kavramlar Sözlüğü,” **Pembe Hayat LGBTİ+ Dayanışma Derneği**, (Çevrimiçi)
<http://www.pembehayat.org/yayinlar/detay/1092/medyada-nefret-soylemi-ayrimcilik-ve-alternatif-haber-rehberi>, 15 Ekim 2021.

“LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü,” **Kaos GL Derneği**, (Çevrimiçi)
<https://kaosglderneği.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>, 15 Ekim 2021.

“Male,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/male#>, 7 Aralık 2021.

“Masculine,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/masculine>, 7 Aralık 2021.

“Masculinity,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/masculinity#>, 8 Aralık 2021.

“Maternal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/maternal#>, 9 Aralık 2021.

“Matriarchy,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/matriarchy#>, 9 Aralık 2021.

“Matrilineal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/matrilineal#>, 9 Aralık 2021.

“Merhaba canım,” **Velvele**, (Çevrimiçi)
<https://velvele.net/2020/02/15/merhaba-canim/>, 18 Ekim 2021.

“Meselemiz,” **Fe Dergi**, (Çevrimiçi) <https://cins.ankara.edu.tr/>,
12 Ekim 2021.

“Metis’e Dair,” **Metis Yayınları**, (Çevrimiçi)
<https://www.metiskitap.com/about>, 19 Aralık 2020.

“Neden “İletişim” var?” **İletişim Yayınları**, (Çevrimiçi)
<https://iletisim.com.tr/neden-iletisim-var>, 19 Aralık 2020.

“Neden dergi çıkarıyoruz?” **Sosyalist Feminist Kaktüs**, 1. Sayı,
1 Mayıs 1988, (Çevrimiçi)
<http://www.pazartesidergisi.com/pdf/Kaktus1.pdf>, 18 Ekim
2021.

“Otonom Yayıncılık,” **Otonom Yayıncılık**, (Çevrimiçi)
<http://www.otonomyayincilik.com/>, 19 Aralık 2020.

“Paternal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/paternal#>, 9 Aralık 2021.

“Paternalism,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/paternalism#>, 10 Aralık
2021.

“Paternalist,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“Paternalistic,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/paternalistic#>, 10 Aralık
2021.

“Paternalizm,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 10 Aralık 2021.

“Patriarchy,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/patriarchy>, 9 Aralık 2021.

“Patrilineal,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/patrilineal#>, 9 Aralık 2021.

“Queer,” **Gender Minorities**, (Çevrimiçi),
<https://genderminorities.com/glossary-transgender/#Queer>, 11 Aralık 2021.

“Queer,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi)
<https://www.dictionary.com/browse/queer#>, 11 Aralık 2021.

“Reçel nedir?” **Reçel-Blog**, (Çevrimiçi) <http://recel-blog.com/recel/>, 16 Ekim 2021.

“Sevgili feminist kadınlar,” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi)
<https://catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadinlar/>, 15 Ekim 2021.

“Sex,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/sex>, 6 Aralık 2021.

“Tarihçe,” **BMT-KAUM**, (Çevrimiçi)
<https://www.kaum.itu.edu.tr/tr/hakkimizda/amac/>, 12 Ekim 2021.

“Trans,” **Gender Minorities**, (Çevrimiçi),
<https://genderminorities.com/glossary-transgender/>, 11 Aralık 2021.

“Transgender,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi)
<https://www.dictionary.com/browse/transgender#>, 11 Aralık 2021.

“Transgender,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi)
<https://www.dictionary.com/browse/transgender#>, 11 Aralık 2021.

“Transseksüel,” **Güncel Türkçe Sözlük**, (Çevrimiçi),
<https://sozluk.gov.tr/>, 11 Aralık 2021.

“Transsexual,” **Thesaurus**, (Çevrimiçi),
<https://www.dictionary.com/browse/transsexual>, 11 Aralık 2021.

“Türkiye Kadın Thesaurusu Kadın Konulu Kavramlar Dizini,”
Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, (Çevrimiçi)
<http://kadineserleri.org/wp->

<content/uploads/2020/04/T%C3%BCrkiye-Kad%C4%B1n-Thesaurusu.pdf>, 15 Temmuz 2021.

“Türkiye’de Lezbiyen Feminist Bir Oluşum: Sappho’nun Kızları,” **Lezbidüş**, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/2021/01/29/turkiyede-lezbiyen-feminist-bir-olusum-sapphonun-kizlari/>, 18 Ekim 2021.

“Vesvese yapıyoruz,” **Feminist Vesvese**, (Çevrimiçi) <https://feministvesvese.com/hakkinda/>, 17 Ekim 2021.

“Yoldayken,” **Feminist Bellek**, (Çevrimiçi) <https://feministbellek.org/yoldayken/>, 19 Ekim 2021.

Akademide Kadın Çalışmaları Merkezleri Raporu, (Çevrimiçi) <https://kadincalismalari.yok.gov.tr/DuyuruBelgeleri/2020/kasau-m-bilgileri/kasaum-raporu.pdf>, 12 Ekim 2021.

Dijital Topuklar, (Çevrimiçi) <https://www.dijitaltopuklar.com/#>, 16 Ekim 2021.

Evrensel Kadın, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/dergiler/670/evrensel-kadin>, 18 Ekim 2021.

Evrensel Kadın, 1. Sayı, Şubat 1997, (Çevrimiçi) <https://katalog.idp.org.tr/pdf/46037/47725>, 9 Ekim 2021.

Feminerva, (Çevrimiçi) <http://feminerva.com/>, 9 Ekim 2021.

Feminist, (Çevrimiçi) <http://www.pazartesidergisi.com/feminist.html>, 18 Ekim 2021.

Feminist Bellek, (Çevrimiçi) <https://feministbellek.org/>, 19 Ekim 2021.

Feminist Politika, (Çevrimiçi) <http://www.sosyalistfeministkolektif.org/feminist-politika/onceki-sayilar/feminist-politika/>, 09 Ekim 2021.

Feminist Politika, 1. Sayı, 2009 Güz, s. 3, (Çevrimiçi)
http://www.sosyalistfeministkolektif.org/wp-content/uploads/Feminist_Politika/fp_sayi_1.pdf, 9 Ekim 2021.

Kadem Kadın Araştırmaları Dergisi, (Çevrimiçi)
<https://kadem.org.tr/kadem-kadin-arastirmalari-dergisi/>, 12 Ekim 2021.

Kadın Kimliği, (Çevrimiçi)
<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/668/kadin-kimligi>, 18 Ekim 2021.

Kadın ve Aile, (Çevrimiçi)
<https://katalog.idp.org.tr/dergiler/550/kadin-ve-aile>, 18 Ekim 2021.

Kaos GL, 1. Sayı, Eylül 1994, (Çevrimiçi)
<https://www.kaosgldergi.com/dergi/sayi-1>, 18 Ekim 2021.

Lezbidüs, (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/ekip/>, 18 Ekim 2021.

Lubunya Dergisi, (Çevrimiçi)
<http://www.pembeyahyat.org/yayinlar/liste/1/lubunya-dergisi>, 9 Ekim 2021.

Pazartesi, (Çevrimiçi)
<http://www.pazartesidergisi.com/pazartesi1.html>, 18 Ekim 2021.

Pazartesi, 8 Mart 1995, özel sayı, (Çevrimiçi)
<http://www.pazartesidergisi.com/pdf/0.pdf>, 9 Ekim 2021.

Braidotti, Rosi: “The Uses and Abuses of the Sex/ Gender Distinction in European Feminist Practices,” **Translating Gender**, 2015, s. 5-26. Erişim: 30.05.2020, <https://atgender.eu/translating-sexgender/>

Gedizlioğlu, Deniz: “Çevirmenin Girişi: LGBTİ+’ların Konuştuıkları Garip Kuş Dili,” **LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü**, Ankara: Kaos GL Derneği, 2020, Erişim: 15.10.2021. <https://kaosgldernegi.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>

- Prof. Dr. M.E.C.: “Amacımız.” **Kadın ve Aile**, 1. Sayı, 1985, Erişim: 09.10.2021, <https://katalog.idp.org.tr/sayilar/34805/1-sayi>.
- Öztürk, Sedef: “Feminizmin Adı,” **Feminist**, 1. Sayı, 1987, Erişim: 18.10.2021, <http://www.pazartesisidergisi.com/pdf/Feminist1.pdf>
- Talu, Şeyda: “Önsöz.” **Türkiye Kadın Thesaurusu**, İstanbul: Kadın Eserleri Kütüphanesi ve Bilgi Merkezi Vakfı, Erişim: 15.07.2021, <http://kadineserleri.org/wp-content/uploads/2020/04/T%C3%BCrkiye-Kad%C4%B1n-Thesaurusu.pdf>.
- Tar, Yıldız: “Sunuş Niyetine.” **LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü**, Ankara: Kaos GL Derneği, Erişim: 15.10.2021, <https://kaosglderneği.org/images/library/cevirisozlugu2020.pdf>.
- Yazıcı, Mine: “Kültürel Sermaye ve Mevlâna Çevirileri,” **ICANAS 38 Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi, Kültürel Gelişim, Değişim ve Hareketlilik, 10-15 Eylül 2007**, 2011, s. 831-844, Erişim: 30.02.2021, <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/YAZICI-Mine-K%c3%9cLT%c3%9cREL-SERMAYE-VE-MEVLANA-%c3%87EV%c4%b0R%c4%b0LER%c4%b0.pdf>

BÜTÜNCEDEKİ ESERLERİ İÇEREN KAYNAKÇA

- Ahmed, Sara: **Duyguların Kültürel Politikası** (Çev. Sultan Komut), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2015.
- Ahmed, Sara: **Feminist Bir Yaşam Sürmek** (Çev. Beyza Sümer Aydaş), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2018.
- Ahmed, Sara: **Mutluluk Vaadi** (Çev. Deniz Mayadağ), İstanbul, Sel Yayınları, 2016.
- Ahmed, Sara: **The Cultural Politics of Emotion**, Edinburgh, Birleşik Krallık, Edinburgh University Press, 2004.
- Ahmed, Sara: **The Promise of Happiness**, Durham, ABD, Duke University Press, 2010.
- Alpern, Stanley: **Afrikalı Amazonlar** (Çev. İpek Yardımcı), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2019.

- Alpern, Stanley: **Amazons of Black Sparta: The Women Warriors of Dahomey**, London, Kanada, C. Hurst & Co. Ltd., 2011.
- Angier, Natalie: **Kadın: Sonsuz Coğrafya** (Çev. Tuğçe Togo), İstanbul, Kolektif Kitap, 2018.
- Angier, Natalie: **Woman: An Intimate Geography**, New York, ABD, Anchor Books, 2000.
- Aruzza, C.; **%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto** (Çev. Utku Özmakas),
Bhattacharya, T; İstanbul, Sel Yayınları, 2019a.
Fraser, N.:
- Aruzza, C.; **Feminism for the 99 Percent: A Manifesto**, New York, ABD,
Bhattacharya, T; Verso Books, 2019b.
Fraser, N.:
- Benhabib, Seyla; **Çatışan Feminizmler: Felsefi Fikir Alışverişi** (Çev. Feride
Butler, Judith; Evren Sezer), İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
Cornell, Drucilla;
Fraser, Nancy:
- Benhabib, Seyla; **Feminist Contentions: A Philosophical Exchange**, New
Butler, Judith; York, ABD, Routledge, 1995.
Cornell, Drucilla;
Fraser, Nancy
- Blank, Hanne: **Bekaretin 'El Değmemiş' Tarihi** (Çev. Emek Ergün), Ankara,
İletişim Yayınları, 2008.
- Blank, Hanne: **Düzcinsel: Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa
Tarihi** (Çev. Tuğçe Ellialtı Köse), Ankara, İletişim Yayınları,
2019.
- Blank, Hanne: **Virgin: The Untouched History**, New York, ABD,
Bloomsbury, 2007.
- Boyne, Roy: **Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayırım** (Çev. Ayşe
Banu Karadağ), İstanbul, Sel Yayıncılık, 1998.
- Braidotti, Rosi: "Becoming-Women: Sexual Difference Revisited," **Theory,
Culture & Society**, 20:3, 2003, 11-64.
- Braidotti, Rosi: **Göçebe Özneler: Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve
Cinsiyet Farklılığı** (Çev. Öznur Karakaş), İstanbul, Kolektif
Kitap, 2017.

- Braidotti, Rosi: **Kadın-Oluş: Cinsel Farkı Yeniden Düşünmek** (Çev. Ece Durmuş, Münevver Çelik), İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2019.
- Braidotti, Rosi: **Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory**, New York, ABD, Columbia University Press, 2011.
- Butler, Judith: **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi** (Çev. Başak Ertür), İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
- Cockburn, Cynthia: **Buradan Baktığımızda: Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi** (Çev. Füsun Özlen), İstanbul, Metis Yayınları, 2009.
- Cockburn, Cynthia: **From Where We Stand: War, Women's Activism and Feminist Activism**, New York, ABD, Zed Books, 2007.
- Comer, Lee: **Evlilik Mahkumları** (Çev. Sedef Öztürk), İstanbul, Kadın Çevresi Yayınları, 1984.
- Comer, Lee: **Wedlocked Women**, Leeds, İngiltere, Feminist Books Ltd., 1974.
- Costa, Mariarosa Della; James, Selma: **The Power of Women and the Subversion of the Community**, Londra, İngiltere, Falling Wall Press, 1972.
- Costa, Mariarosa Della; James, Selma: **Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi** (Çev. Kolektif), İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2014.
- Davidoff, Leonore, et. al.: **The Family Story: Blood, Contract and Intimacy**, 1830-1960, Londra, İngiltere, Longman, 1999.
- Davidoff, Leonore: **Feminist Tarih Yazımında Sınıf ve Cinsiyet** (Yay. Haz. Ayşe Durakbaşı; Çev. Zerrin Ateşer; Selda Somuncuoğlu), Ankara, İletişim Yayınları, 2002.
- Davidoff, Leonore: **Worlds Between: Historical Perspectives on Gender and Class**, New York, ABD, Routledge, 1995.
- Donovan, Josephine: **Feminist Teori: Entelektüel Gelenekler** (Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan) Ankara, İletişim Yayınları, 1997.
- Donovan, Josephine: **Feminist Theory: The Intellectual Traditions of American Feminism**, New York, ABD, Frederick Ungar Publishing Co., 1985.

- Esping-Andersen, Gosta: **Tamamlanmamış Devrim: Kadınların Yeni Rollerine Uymak** (Çev. Selin Çağatay), Ankara, İletişim Yayınları, 2011.
- Esping-Andersen, Gosta: **The Incomplete Revolution: Adapting to Women's New Roles**, Cambridge, İngiltere, Polity Press, 2009.
- Estes, Clarissa Pinkola: **Women Who Run With The Wolves: Myths and Stories of the Wild Woman Archetype**, New York, ABD, Ballantine Books, 1992.
- Estes, Clarissa Pinkola: **Kurtlarla Koşan Kadınlar: Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler**, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2003.
- Federici, Silvia: **Caliban and the Witch: Women, The Body and Primitive Accumulation**, New York, ABD, Autonomedia, 2004.
- Federici, Silvia: **Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İksel Birikim** (Çev. Öznur Karakaş), İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2012b.
- Federici, Silvia: **Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle**, New York, ABD, PM Press, 2012a.
- Federici, Silvia: **Sıfır Noktasında Devrim: Ev İşi, Yeniden Üretim ve Feminist Mücadele** (Çev. Damlanur Meral, Hilal Mertol, Özlem Avcı), İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2013.
- Fine Cordelia: **Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması** (Çev. Kıvanç Tanrıyar), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2011.
- Fine, Cordelia: **Delusions of Gender: The Real Science Behind Sex Differences**, İngiltere, Icon Books Ltd., 2010.
- Floyd, Kevin: **Queer Marksizme Doğru – Arzunun Şeyleşmesi** (Çev. T. Onur Çimen, Pınar Büyüктаş), İstanbul, Nota Bene Yayınları, 2018.
- Goldman, Emma: **Dans Etmeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir** (Çev. Necmi Bayram), İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.
- Halberstam, Judith: **Çuvallamanın Queer Sanatı** (Çev. İpek Tabur), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2013.
- Haraway, Donna: "A Cyborg Manifesto: Science, Technology and Socialist Feminism in the Late Twentieth Century," **Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature** (Ed. Donna Haraway), New York, ABD, 1991, s. 127-148.

- Harraway, Donna: **Siborg Manifestosu: Geç Yirminci Yüzyılda Bilim, Teknoloji ve Sosyalist Feminizm** (ev. Osman Akınhay), İstanbul, Agora Kitaplığı, 2006.
- hooks, bell: **Communion: The Female Search for Love**, New York, ABD, Harper Collins, 2002.
- hooks, bell: **Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi** (ev. Zeynep Kutluata), İstanbul, BGST Yayınları, 2018b.
- hooks, bell: **Duygu Yoldaşlığı: Kadınların Sevgi Arayışı** (ev. Öznur Karakaş), İstanbul, BGST Yayınları, 2020.
- hooks, bell: **Feminism is For Everybody: Passionate Politics**, Cambridge, ABD, South End Press, 2000.
- hooks, bell: **Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika** (ev. Aysel Yıldırım, Berna Kurt, Ece Aydın, Şirin Özgün), İstanbul, BGST Yayınları, 2012.
- hooks, bell: **Hep Aşka Dair** (ev. Umur İda), İstanbul, Nota Bene Yayınları, 2018a.
- Jackson, Stevi; Scott, Sue: **Cinselliği Kuramlaştırmak** (ev. Selen Serezli), İstanbul, Nota Bene Yayınları, 2012.
- Jagose, Annamarie: **Queer Teori: Bir Giriş** (ev. Ali Toprak), İstanbul, Nota Bene Yayınları, 2015.
- Keller, Evelyn Fox: **Reflections on Gender and Science**, Londra, İngiltere, Yale University Press, 1995.
- Keller, Evelyn Fox: **Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler** (ev. Ferit Burak Aydar), İstanbul, Metis Yayınları, 2008.
- Lerner, Harriet: **Dans Eden Benlikler: Kadınlar İçin İlişkilerde Yürekli Değişimler Kılavuzu** (ev. Süheyla Bilgen), Ankara, İmge Kitabevi, 1994.
- Lerner, Harriet: **The Dance of Intimacy: A Woman's Guide to Courageous Acts of Change in Key Relationships**, New York, ABD, Harper Collins, 1989.
- Millett, Kate: **Cinsel Politika** (ev. Seçkin Selvi), İstanbul, Payel Yayınları, 1987.
- Millett, Kate: **Sexual Politics**, New York, ABD, Doubleday, 1970.

- Mitchell, Juliett: **Kadınlık Durumu** (Çev. Gülseli İnal, Gülnur Acar Savran), İstanbul, Kadın Çevresi Yayınları, 1985.
- Redfern, Catherine; Kristin, Aune; **Baş Harfi F** (Çev. Aksu Bora, Simten Coşar), Ankara, Ayizi Kitap, 2012.
- Redfern, Catherine; Kristin, Aune: **Reclaiming the F Word: The New Feminist Movement**, Londra, İngiltere, 2010.
- Redgrave, Vanessa: **Bir Yaşam Öyküsü: Vanessa Redgrave** (Çev. Püren Özgören), Ankara, İletişim Yayınları, 1994.
- Rowbotham, Sheila; Wainwright, Hilary; Segal, Lynne; **Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik** (Çev. Emel Çetin Özgül), Ankara, İletişim Yayınları, 1984.
- Roy, Srila (Der.): **New South Asian Feminisms: Paradoxes and Possibilities**, New York, ABD, Zed Books, 2012.
- Roy, Srila (Der.): **Yeni Güney Asya Feminizmleri: Çelişkiler ve İhtimaller** (Çev. Emel Coşkun, Kader Ay, Melis Dedeoğlu, Sema Bögrek, Tuğba Kazancı, Zeynep Yeter), İstanbul, Güldünya Yayınları, 2014.
- Sara, Ahmed: **Living a Feminist Life**, Durham, ABD, Duke University Press, 2017.
- Schatz, Kate: **Rad Women Worldwide**, Berkeley, ABD, Ten Speed Press, 2016.
- Schatz, Kate: **Radikal Kadınlar** (Çev. Utku Özmakas), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2019.
- Scott, Joan W.: "Gender: A Useful Category of Historical Analysis," **Feminism and History** (Ed. Joan Wallach Scott), Oxford, İngiltere, 1996, s. 152-180.
- Scott, Joan W.: **Feminist Tarihin Peşinde** (Çev. Ayça Günaydın, Ayten Sönmez, Derya Demirler, Fahriye Dinçer, Öykü Tümer, Özlem Aslan), İstanbul, BGST Yayınları, 2013.
- Scully, Diana: **Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü Erkekler Üzerine Bir İnceleme** (Çev. Şirin Tekeli, Laleper Aytek), İstanbul, Metis Yayınları, 1994.
- Seaman, Barbara; Elridge, Laura (Der.): **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)** (Çev. Aksu Bora, Elif Ekin Akşit, Simten Coşar, Nagehan Tokdoğan, Burcu Şimşek, Seyhan Aydınllığı), Ankara, Ayizi Kitap, 2014.

- Seaman, Barbara; Elridge, Laura (Der.); **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)** (Çev. Biray Anıl Birer, Gül Varlı Karaarslan, Selma Koçak, Nagehan Tokdoğan), Ankara, Ayizi Kitap, 2018.
- Seaman, Barbara; Elridge, Laura (Der.); **Voices of the Women's Health Movement (Vol. 1)**, New York, ABD, Seven Stories Press, 2012a.
- Seaman, Barbara; Elridge, Laura (Der.); **Voices of the Women's Health Movement (Vol. 2)**, New York, ABD, Seven Stories Press, 2012b.
- Segal, Lynne: **Radical Happiness**, New York, ABD, Verso Books, 2018.
- Segal, Lynne: **Radikal Mutluluk** (Çev. Beyza Sumer Aydaş), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2020.
- Shakur, Assata: **Assata: Bir Otobiyografi** (Çev. Ece Kıvılcım Karabacak), İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2019.
- Stevens, Hugh (Ed.) **Gey ve Lezbiyen Yazını** (Çev. Kıvanç Tanrıyar), İstanbul, Sel Yayıncılık, 2011.
- Stevens, Hugh (Ed.); **The Cambridge Companion to Gay and Lesbian Writing**, Cambridge, İngiltere, Cambridge University Press, 2011.
- Stone, Alison: **An Introduction to Feminist Philosophy**, Cambridge, İngiltere, Polity Press, 2007.
- Stone, Alison: **Feminist Felsefeye Giriş** (Çev. Yonca Cingöz, Bilge Vatansever), İstanbul, Otonom Yayıncılık, 2016.
- Welchmann, Lynn; Hossain, Sara (Ed.): **'Honour': Crimes, Paradigms and Violence Against Women**, New York, ABD, Zed Books, 2005.
- Welchmann, Lynn; Hossain, Sara (Ed.): **'Namus': Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet** (Çev. Ayten Sönmez, Canan Tanır, Merve Tabur, Sinem Şekercan), İstanbul, BGST Yayınları, 2014.
- White, Jenny B.: **Money Makes Us Relatives: Women's Labor in Urban Turkey**, Teksas, ABD, University of Texas Press, 1994.
- White, Jenny B.: **Para ile Akraba: Kentsel Türkiye'de Kadın Emeği** (Çev. Aksu Bora), Ankara, İletişim Yayınları, 1999.

- Wurtzel, Elizabeth: **Kaltak** (Çev. Mefkure Bayatlı), Ankara, İletişim Yayınları, 2000.
- Yuval-Davis, Nira: **Cinsiyet ve Millet** (Çev. Ayşin Bektaş), Ankara, İletişim Yayınları, 2003.
- Yuval-Davis, Nira: **Gender and Nation**, London, Kanada, Sage Publications, 1997.

POPÜLER VE AKADEMİK İÇERİKLİ FEMİNİST DERGİLER İLE ÇEVİRİMİÇİ MECRALARDA YAYIMLANAN YAZILARI İÇEREN KAYNAKÇA

- 4th Wave Now: “Born in the right body: Introducing 4thWaveNow’s new spokesperson, mom of a teen desister,” **4th Wave Now**, (Çevrimiçi) <https://4thwavenow.com/2017/10/25/born-in-the-right-body-introducing-4thwavenows-new-spokesperson-mom-of-a-teen-desister/>, 2017, Erişim: 13 Şubat 2022.
- 4th Wave Now: “Doğru bedende doğmak,” **Feminist Vesvese**, (Çevrimiçi) <https://feministvesvese.com/2018/06/19/dogru-bedende-dogmak/>, 2018, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Aggarwal, Ankita: “How COVID-19 fuels the digital gender divide,” **Friedrich Ebert Stiftung**, (Çevrimiçi) <https://asia.fes.de/news/digital-gender-divide/>, 2020a, 13 Şubat 2022.
- Aggarwal, Ankita: “Salgın dijital cinsiyet ayrımını nasıl pekiştirdi?” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi) <https://catlakzemin.com/salgin-cinsiyet-ayrimini-nasil-pekistirdi/>, 2020b, 13 Şubat 2022.
- Alcorta, Eli Gomez: “CoronaShock and Patriarchy,” **tricontinental**, (Çevrimiçi) https://thetricontinental.org/studies-4-coronashock-and-patriarchy/#_ftnref5, 2020a, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Alcorta, Eli Gomez: “Korona Şoku ve Patriyarka – 1. Bölüm,” **Sharfliler**, (Çevrimiçi) <https://www.sharfliler.com/korona-soku-ve-patriyarka/>, 2020b, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Avrupa Konseyi: “Avrupa Konseyi Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Önleme Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi): Sorular ve cevaplar,” **Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu**, (Çevrimiçi) <http://kadincinayetleriniurduracagiz.net/yazilar/2868/feminis-t-ceviri-istanbul-sozlesmesi-sorular-cevaplar>, 2018, Erişim; 13 Şubat 2022.

- Bassist, Elissa: “Light tecavüz,” (Çev. Güneş, Cemre), **Feminist Politika**, 16, 2012b, s. 65-66.
- Bassist, Elissa: “My ‘Diet Caffeine-Free Rape,” **The Cut**, (Çevrimiçi) <https://www.thecut.com/2012/08/my-diet-caffeine-free-rape.html>, 2012b, Erişim: 14 Şubat 2022.
- Bergmann, Barbara: “Pozitif Ayrımcılığa Hala İhtiyaç Var,” **Feminisite**, (Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/2008/03/pozitif-ayrimciliga-hala-ihciyac-var/>, 2008, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Bergmann, Barbara: **In Defense of Affirmative Action**, New York, ABD, Basic Books, 1996.
- Cockburn, Cynthia: “Militerleşmeye ve Savaşa Kadınların Yanıtları,” **Kadın/Woman 2000**, 11/1, 2010b, s. 9-21.
- Cockburn, Cynthia: “Women's Responses to Militarization and War,” **Kadın/Woman 2000**, 11/1, 2010a, s. 23-35.
- Davis, Tchiki: “5 Ways to Do a Digital Detox,” **Psychology Today**, (Çevrimiçi) <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/click-here-happiness/201801/5-ways-do-digital-detox>, 2018b, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Davis, Tchiki: “Dijital Detoksa Giden Yol,” **Dijital Topuklar**, (Çevrimiçi) <https://dijitaltopuklar.com/2018/02/dijital-detoksun-5-yolu/>, 2018a, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Engelberg, Jacob: “Against ‘Good’ Bisexual Representation, Towards Bisexual Cinematic Pleasure,” **Medium**, (Çevrimiçi) <https://medium.com/@jacob.engelberg/against-good-bisexual-representation-towards-bisexual-cinematic-pleasure-d0783dc5dc4b>, 2020, Erişim: 12 Şubat 2022.
- Engelberg, Jacob: “İyi’ Biseksüel Temsile Karşı Biseksüel Sinematik Keyfe Varmak,” (Çev. Yiğit E. Korkmaz), **Kaos GL**, 175, 2020a, s. 54-47.
- Fraser, Nancy: “Feminizm Nasıl Kapitalizmin Odalığı Oldu ve Nasıl Kurtarılır,” (Çev. Biray Anıl Birer), **Amargi**, 32, 2014, s. 15-17.
- Fraser, Nancy: “How feminism became capitalism's handmaiden - and how to reclaim it,” **The Guardian**, (Çevrimiçi), 2013, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hackman, Rose: “‘Kadınlar bu işleri çok daha iyi beceriyor’: Feminizmin yeni cephesi duygusal emek mi?” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi)

- <https://catlakzemin.com/kadinlar-isleri-cok-daha-iyi-beceriyor-feminizmin-yeni-cephesi-duygusal-emek-mi/>, 2016, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hackman, Rose: “Women are just better at this stuff: is emotional labor feminism's next frontier?” **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/world/2015/nov/08/women-gender-roles-sexism-emotional-labor-feminism>, 2015, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Hadjipavlou, Maria: “Kıbrıslı Kadınlar Arasında: Görünmeyeni Ortaya Çıkarmak ve Görünenle Bağlantısını Kurmak,” (Çev. Ayten Sönmez), **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**, 1, 2006, s. 70-92.
- Hadjipavlou, Maria: “Unraveling the Invisible and Highlighting the Connection to the Visible: Among Women in Multi-Communal Cyprus,” **Gender in the Mediterranean: Emerging Discourse and Practices Conference**, 5-7 Mart 2004, Intercollege, Nicosia, Cyprus, Yumpu, (Çevrimiçi) <https://www.yumpu.com/en/document/read/22188343/paper-presented-at-the-international-conference-havens-center>, 2004, Erişim: 15 Şubat 2022.
- Haynes, Trevor: “Dopamin, Akıllı Telefonlar ve Siz: Zamanınız için Bir Savaş,” **Dijital Topuklar**, (Çevrimiçi) <https://dijitaltopuklar.com/2020/08/dopamin-akilli-telefonlar-ve-siz-zamaniniz-icin-bir-savas/>, 2020, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Haynes, Trevor: “Dopamine, Smartphones & You: A battle for your time,” **Science in the News**, (Çevrimiçi) <https://sitn.hms.harvard.edu/flash/2018/dopamine-smartphones-battle-time/>, 2018, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Heckert, Jamie: “Maintaining the Borders: Identity and Politics,” **Green Pepper**, Güz, 2002, s. 26-28.
- Heckert, Jamie: “Sınırları Muhafaza Etmek: Kimlik ve Siyaset,” (Çev. Erden Kosova), **Kaos GL**, 115, 2010, s. 46-48.
- Hix, Lisa: “Memişleri değil, kadınları kurtarın!” **5Harfliler** (Çev. Ezgi Acar), (Çevrimiçi) <https://www.5harfliler.com/memisleri-degil-kadinlari-kurtarin/>, 2014, 13 Şubat 2022.
- Hix, Lisa: “Save the Women, Not the Boobies,” **Jezebel**, (Çevrimiçi) <https://jezebel.com/save-the-women-not-the-boobies-5953952?tag=breast-cancer>, 2012, Erişim: 13 Şubat 2022.

- Holmgren, Linn; Egeberg; Hearn, Jeff: “Erkekleri Feminizmin İçinde ve Dışında” Çerçevelemek” (Çev. Gökçesu Akşit, Berfin Varışlı), **Fe Dergi**, 9/2, 2017, s. 85-97.
- Holmgren, Linn; Egeberg; Hearn, Jeff: “Framing ‘Men in Feminism’: Theoretical Locations, Local Contexts and Practical Passings in Men's Gender-conscious Positionings on Gender Equality and Feminism,” **Journal of Gender Studies**, 18:4, 2015, s. 403-418.
- hooks, bell: “Feminism: A Movement to End Sexual Oppression,” **Feminist Theory From Margin to Center**, New York, ABD, South End Press, 1984, s. 17-31.
- hooks, bell: “Feminizm: cinsiyetçi baskıyı sona erdirmeye hareketi,” (Çev. Yelda Yücel), **Pazartesi**, 60, 2000, 26-27.
- Jervis, Lisa: “The End of Feminism's Third Wave,” **Bitch Magazine**, 2005b.
- Jervis, Lisa: “Üçüncü Dalga Feminizmin Sonu,” (Çev. Yelda Yücel), **Pazartesi**, 100, 2005a, 12-13.
- Jones, Michelle; Hearn, Jeff: “Fiziksel Bereler, Duygusal Yara İzleri ve Aşk Isırıkları: Kadınların Erkek Şiddeti Deneyimleri,” (Çev. Murat Göç), **Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi (Masculinities Journal)**, 7, 2017, s. 95-117.
- Jones, Michelle; Hearn, Jeff: “Physical Bruises, Emotional Scars and ‘Love-Bites’: Women’s Experiences of Men’s Violence,” **Sex, Violence and the Body: The Erotics of Wounding** (Ed. Viv Burr, Jeff Hearn), Londra, İngiltere, Palgrave Macmillan, 2008, s. 53-70.
- Leeds Revolutionary Feminist Group: “DÜŞMANI SEVMEK Heteroseksüel Feminizm ile Politik Lezbiyenlik Arasındaki Tartışma,” **Lezbi-Düş** (Çev. Melis Dedeoğlu), (Çevrimiçi) <https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/dusmani-sevmek/>, 2015, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Leeds Revolutionary Feminist Group: **Love Your Enemy? The Debate Between Heterosexual Feminism And Political Lesbianism**, Londra, İngiltere, Onlywomen Press Ltd. 1981.
- Lowery, Helen & Levitz, Nicole: “Üniversite Kampüslerinde Cinsel Şiddeti Bitirme Mücadelesi,” **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler** (Cilt 2) (Çev. Biray Anıl Birer, Gül Varlı Karaarslan, Selma Koçak, Nagehan Tokdoğan), Ankara, Ayizi Kitap, 2018, s. 187-188.

- McNutt, Helen: “Disability; Hidden Pleasures,” **The Guardian**, (Çevrimiçi) <https://www.theguardian.com/society/2004/oct/13/disability.socialcare>, 2004, Erişim: 13 Şubat 2022.
- McNutt, Helen: “Engelli Eşcinseller,” (Çev. Oğuz Güven), *Lubunya*, 11, 2012, s. 23-26.
- Mernissi, Fatima: “Kadın ve İslami Türban Medineye İniyor,” (Çev. Emel Coşkun, Aslı Zengin), **Amargi**, 1, 2006, s. 56-58.
- Mernissi, Fatima: “The Hijab Descends on Medina,” **Veil and the Male Elite: A Feminist Interpretation of Women’s Rights in Islam**, 1991, s. 190-198.
- Moore, Suzanne: “A tampon tax is bad enough. Using it to fund anti-abortionists is a disgrace,” **The Guardian**, (Çevrimiçi) https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/apr/03/tampon-tax-life-anti-abortion-funds?CMP=fb_gu, 2017a, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Moore, Suzanne: “İngiltere’de 'tampon vergisi' kürtaj karşıtlarına kaynak yapıldı,” **Ekmek ve Gül** (Çev. Berivan Balkay), Çevrimiçi, <https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ingilterede-tampon-vergisi-kurtaj-karsitlarina-kaynak-yapildi>, 2017b, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Mutahhari, Murtada: “Kadın,” (Çev. Anonim), **Evrensel Kadın**, 6, 1997, s. 23-27.
- Mutahhari, Murtada: **Kadın** (Çev. İsmail Derya), Akademi Yayınları, 1991.
- Mutahhari, Murtada: The Rights of Women in Islam,” **World Organization for Islamic Services**, 1980.
- Nealy, Elijah: “Gerçek Erkek Ayağa Kalkabilir mi Lütfen: Trans Erkeklerin Cinsiyetlendirilmiş Performansı,” (Çev. Baysar Tanıyan, Berk İnan Berkant), **Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi (Masculinities Journal)**, 3, 2015, s. 213-233.
- O’Brien, Michelle: “Bu Bedenin İzini Sürmek: Transseksüellik, Farmakoloji ve Kapitalizm,” (Çev. Seda Saluk), **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**, 42, 2020, s. 54-68.
- O’Brien, Michelle: “Tracing This Body: Transsexuality, Pharmaceuticals & Capitalism,” **The Transgender Studies Reader 2**, New York, ABD, Routledge, 2013, s. 56-66.
- Parker, Alexandra; Maree, Gillian; Graeme, Gotz: “How COVID-19 puts women at more risk than men in Gauteng, South Africa,” **The Conversation**, (Çevrimiçi) <https://theconversation.com/how-covid-19-puts-women-at->

- Samkelisiwe, Khanyile: [more-risk-than-men-in-gauteng-south-africa-150570](#), 2020a, Erişim: 13 şubat 2022.
- Parker, Alexandra; Maree, Gillian; Graeme, Gotz; Samkelisiwe, Khanyile: “Kovid Güney Afrika’da kadınlar için daha çok risk teşkil eder hale nasıl geldi?” **Ekmek ve Gül** (Çev. Bilge Su Yıldırım), Çevrimiçi) <https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kovid-guney-afrikada-kadinlar-icin-daha-cok-risk-teskil-eder-hale-nasil-geldi>, 2020b, Erişim: 13 şubat 2022.
- Peteet, Julie: “No Going Back? Women and the Palestinian Movement,” **Middle East Research and Information Project**, 138, (Çevrimiçi) <https://merip.org/1986/01/no-going-back/>, 1986, Erişim: 11 şubat 2022.
- Peteet, Julie: “Kadınlar ve Filistin Hareketi,” (Çev. Anonim), **SF Kaktüs**, 5, 1989, s. 49-55.
- Prearo, Massimo: “Contentious Neocatholics going political: the Italian perspective,” **Heinrich Böll Stiftung**, (Çevrimiçi) <https://www.gwi-boell.de/en/2020/07/31/contentious-neocatholics-going-political-italian-perspective#1>, 2020, Erişim: 13 şubat 2022.
- Prearo, Massimo: “Kavgacı Neokatolikler Siyasete Giriyor: İtalyan Bakış Açısı,” **Feminisite**, (Çev. Türkü Su Sakarya), Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/2020/10/kavgaci-neokatolikler-siyasete-giriyor-italyan-bakis-acisi/>, 2020b, Erişim: 13 şubat 2022.
- Richards, Mark: “Eşcinselliğın Tarihine Özgürlükçü Bir Yaklaşım,” (Çev. Anonim), **Kaos GL**, 2, 1994, s. 7-10.
- Richards, Mark: “Gay Sex, Straight Soil: The Need For Anarchists To Act,” **La Presa**, 1993.
- Robinson, Patricia: “Poor Black Women,” **Poor Black Women**, (Çevrimiçi) <https://dukelibraries.contentdm.oclc.org/digital/collection/p15957coll6/id/766/rec/43>, 1968, Erişim: 13 şubat 2022.
- Robinson, Patricia: “Yoksul Siyah Kadınlar,” **Feminisite** (Çev. Nilgün Ilgıçoğlu), Çevrimiçi) <http://feminisite.net/index.php/2000/06/yoksul-siyah-kadinlar/>, 2000, Erişim: 13 şubat 2022.
- Rubin, Gayle: “Cinsellik Üzerine Düşünmek: Cinsellik Politikalarına Dair Radikal Bir Kuram Üzerine Notlar” (Çev. Berkay Ersöz), **Kaos Q+**, 1, 2014, s. 23-52.
- Rubin, Gayle: “Thinking Sex: Notes For a Radical Theory of The Politics of Sexuality,” **Culture, Society and Sexuality: A Reader** (Ed.

Richard Parker, Peter Aggleton), New York, ABD, Routledge, 2006, s. 150-187.

- Sanger, Margaret: “Birth Control—A Parents’ Problem or Woman’s?” **Bartleby**, (Çevrimiçi), <https://www.bartleby.com/1013/8.html>, 1920, Erişim: 11 Şubat 2022.
- Sanger, Margaret: “Doğum kontrolü kadının mı, karı-kocanın mı sorunudur?” (Çev. Nimet Tuna), **Somut 4. Sayfa, İlk Feminist Yazılar, 30. Yıl Kitabı**, İstanbul, Kadın Kültür İletişim Vakfı, 2013 [1983], s. 174-175.
- Scott, Joan W.: “Cevaplanmamış Sorular,” (Çev. Çağlar Karaca), **Feminist Tahayyül**, 1/1, 2020, s. 91-103.
- Scott, Joan W.: “Unanswered Questions,” **The American Historical Review**, 113/5, 2008, s. 1422-1429.
- Seedat, Fatima: “İslam ve feminizm kavuştuğunda,” **Reçel-Blog** (Çev. Zehra Keleş), (Çevrimiçi) <http://recel-blog.com/islam-ve-feminizm-kavustugunda-3/>, 2020, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Seedat, Fatima: “When Islam and Feminism Converge,” **The Muslim World**, (Çevrimiçi) <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/muwo.12022>, 2013, Erişim: 13 Şubat 2022.
- Serano, Julia: “Thoughts about transphobia, TERFs, and TUMFs,” **Medium**, <https://juliaserano.medium.com/thoughts-about-transphobia-terfs-and-tumfs-b77a18c1a225>, 2018, Erişim: 14 Şubat 2022.
- Serano, Julia: “Transfobi, TERF’ler ve Translardan Bihaber Ana Akım Feministler Üzerine Düşünceler,” **Velvele** (Çev. Transfeminist Metinler Ağı), (Çevrimiçi) <https://velvele.net/2020/08/19/transfobi-terfler-ve-translardan-bihaber-ana-akim-feministler-uzerine-dusunceler/>, 2020, Erişim: 14 Şubat 2022.
- Stevenson, Jack: “From the Bedroom to the Bijou: A Secret History of American Gay Sex Cinema,” **Film Quarterly**, 51:1, 1997, s. 24-31.
- Stevenson, Jack: “Yatak Odasından Lüküs Hayata: Amerikan Gey Seks Sinemasının Gizli Tarihi,” (Çev. Gülsüm), **Kaos GL**, 64, 2000, s. 34-40.
- The Council of Europe: “The Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Istanbul Convention): Questions and answers,” **The Council of Europe**, (Çevrimiçi) <https://edoc.coe.int/en/violence->

[against-women/7827-the-council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-istanbul-convention-questions-and-answers.html](https://www.coe.int/t/e/treaties/against-women/7827-the-council-of-europe-convention-on-preventing-and-combating-violence-against-women-and-domestic-violence-istanbul-convention-questions-and-answers.html), 2017, 13 Şubat 2022.

- Traub, Valerie: “Queer Çalışmalarında Yeni Gayritarihçilik” (Çev. Ece Durmuş), **Kaos Q+**, 9, 2020, s. 6-25.
- Traub, Valerie: “The New Unhistoricism in Queer Studies,” **PMLA**, 128/1, 2013, s. 21-39.
- Wallis, Claudia: “Children Having Children,” **Time**, (Çevrimiçi) <http://content.time.com/time/subscriber/article/0,33009,1074861-1,00.html>, 2005, Erişim: 11 Şubat 2022.
- Wallis, Claudia: “Babasız Çocukların Küçük Anneleri,” (Çev. Zehra Ülkü), **Kadın ve Aile**, 15, 1986, 26-27.
- Weiss, Elaine: “Suistimalci Bir Partneri Terk Etmemenin Elli Yolu,” **Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler** (Cilt 2) (Çev. Biray Anıl Birer, Gül Varlı Karaarslan, Selma Koçak, Nagehan Tokdoğan), Ankara, Ayizi Kitap, 2018, s. 208-2011.

EKLER**EK-1. 1980-2020 YILLARI ARASINDA İNGİLİZCEDEN ÇEVİRİLEN FEMİNİST ESERLERİ İÇEREN BÜTÜNCE**

	Yayınevi	Dizi Adı	Yayın Yılı	Kitabın Adı	İçerik	Özgün Adı	Yazar	Çevirmen	Editör/Yayına Hazırlayan	İkinci Baskı
1	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1983	Kadının Evrimi, Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye (2 cilt)	Tarih	Woman's Evolution From Matriarchal Clan to Patriarchal Family	Evelyn Reed	Şemsa Yeğin	Filiz Koçer	
2	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	1984	Feminizm, Sosyalizm ve Eylemde Birlik	Siyaset	Beyond the Fragments: Feminism and the Making of Socialism	Sheila Rowbotham, Hilary Wainwright, Lynne Segal	Emel Çetin Özgül	???	
3	Kadın Çevresi	Söz Kadınların	1984	Evlilik Mahkumları	Sosyoloji	Wedlocked Women	Lee Comer	Sedef Öztürk	???	
4	Kadın Çevresi	Söz Kadınların	1985	Kadınlık Durumu	Siyaset	Women's Estate	Julieta Mitchell	Gülşeli İnal, Gülnur Savran, Yaprak Zihnioglu, Feraye Tınç, Şule Torun	???	
5	Metis	Kadın Araştırmaları	1985	Sandino'nun Kızları: Nikaragua	Siyaset	Sandino's Daughters	Margaret Randall	Mehmet E. Yurtçu	Semih Sökmen	

				Devrimi ve Kadınlar						
6	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1987	Cinsel Politika	Siyaset	Sexual Politics	Kate Millett	Seçkin Selvi	???	
7	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1987	Kadın Bilinci Erkek Dünyası	Sosyoloji	Woman's Consciousness, Man's World	Sheila Rowbotham	Şükrü Alpagut	???	
8	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1987	Bilimde Cins Ayrımı	Tarih	Sexism and Science	Evelyn Reed	Şemsa Yeğin	???	2003
9	Ayrıntı	Kadın	1989	Kadınlık Arzuları	Sosyoloji	Female Desire "Women's Sexuality Today"	Rosalind Coward	Alev Türker	???	
10	İmge	Kadın - Erkek Kitapları	1990	Dans Eden Benlikler	Psikoloji	The Dance of Intimacy: A Woman's Guide to Courageous Acts of Change in Key Relationships	Harriet Lerner	Süheyla Pınar	???	
11	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	1994	Bir Yaşam Öyküsü: Vanessa Redgrave	Otobiyografi	Vanessa Redgrave: An Autobiography	Vanessa Redgrave	Püren Özgören	Mehmet Kara	2019
12	Metis	Kadın Araştırmaları	1994	Cinsel Şiddeti Anlamak: Tutuklu Tecavüzcü	Psikoloji	Understanding Sexual Violence	Diana Scully	Şirin Tekeli, Laleper Aytek	Müge Gürsoy Sökmen	2012

				Erkekler Üzerine Bir İnceleme						
13	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1994	Kadınlar Direniş ve Devrim	Tarih	Women, Resistance & Revolution: A History of Women and Revolution in the Modern World	Sheila Rowbotham	Nilgün Şarman	Gülcan Zengin	
14	Metis	Kadın Araştırmaları	1995	Demokrasinin Cinsiyeti	Siyaset	Engendering Democracy	Anne Philips	Alev Türker	Meltem Ahıska	
15	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	1997	Feminist Teori	Kuram	Feminist Theory: The Intellectual Traditions	Josephine Donovan	Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Meltem Ağduk Gevrek	Yeliz Eke	2017
16	Sel	Kadın Kitaplığı	1998	Foucault ve Derrida'da Feminizm ve Ayırım	Felsefe	"Feminism and Difference" Foucault and Derrida: The Other Side of Reason	Roy Boyne	Ayşe Banu Karadağ	Ayşe Ece	2015
17	Payel	Çağdaş Kadının Kitapları	1998	Kadının Ruhsal Yapısı	Psikoloji	Feminine Psychology	Karen Horney	Nilgün Şarman	Nuray Yaşar	

18	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	1999	Kaltak: Sıradışı Kadınlara Övgü	Sosyoloji	Bitch: In Praise of Difficult Women	Elizabeth Wurtzel	Mefkure Bayatlı	Süleyman Bilgi	2016
19	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	1999	Para İle Akraba: Kentsel Türkiye'de Kadın Emeği	Ekonomi	Money Makes Us Relatives: Women's Labor in Urban Turkey	Jenny B. White	Aksu Bora	Şerife Ünal	2018
20	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2002	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	Tarih	Worlds Between: Historical Perspectives on Gender & Class	Leonore Davidoff	Zerrin Ateşer, Selda Somuncuoğlu	Tansel Güney, Ayşe Durakbaşa	2016
21	Sel	Kadın Kitaplığı	2002	Erkek Doğrama Cemiyeti Manifestosu	Siyaset	SCUM Manifesto	Valerie Solanas	Ayşe Düzkan	???	2015
22	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2003	Cinsiyet ve Millet	Siyaset	Gender and Nation	Nira Yuval-Davis	Ayşin Bektaş	Asena Günal	
23	Ayrıntı	Ağır Kitaplar Dizisi	2003	Kurtlarla Koşan Kadınlar: Vahşi Kadın Arketipine Dair Mit ve Öyküler	Tarih	Women Who Run with the wolves	Clarissa P. Estes	Hakan Atalay	Gökçen Ezber, Çağatay Gülabioğlu	2020
24	Metis	Kadın Araştırmaları	2003	Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru	Siyaset	Toward a Feminist Theory of the State	Catharine A. MacKinnon	Türkân Yöney, Sabir Yücesoy	Beril Eyüboğlu, Renan Akman	2017

25	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2004	Mesafeyi Aşmak: Barış Mücadelesinde Kadınlar	Siyaset	The Space Between Us: Negotiating Gender and National Identities in Conflict	Cynthia Cockburn	Ebru Kılıç	Tansel Güney	
26	Metis	Kadın Araştırmaları	2004	Feminizm ve Doğaya Hükmetmek	Felsefe	Feminism and the Mastery of Nature	Val Plumwood	Başak Ertür	Tuncay Birkan	
27	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2005	Başkalarının Kiri: Kapıcılar, Gündelikçiler ve Kadınlık Halleri	Sosyoloji	Untidy Gender : Domestic Service in Turkey	Gül Özyeğin	Suğra Öncü	Asena Günal	
28	Agora Kitaplığı	Feminist Kitaplık	2006	Dans Edemeyeceksem Bu Benim Devrimim Değildir	Kuram	Red Emma Speaks: An Emma Goldman Reader	Emma Goldman	Necmi Bayram	???	
29	Agora Kitaplığı	Feminist Kitaplık	2006	İhtiyaçlar Mücadelesi	Siyaset	Struggle over Needs: Outline of a Socialist-Feminist Critical Theory of Late Capitalist Political Culture	Nancy Fraser	Aykut Kılıç	???	
30	Agora Kitaplığı	Feminist Kitaplık	2006	Siborg Manifestosu	Kuram	Cyborg Manifesto	Donna Haraway	Osman Akınhay	???	2016

31	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2006	Manevralar: Kadın Yaşamının Militarize Edilmesine Yönelik Uluslararası Politikalar	Siyaset	Maneuvers: The International Politics of Militarizing Women's Lives	Cynthia Enloe	Serpil Çağlayan	Berna Akkıyal	2017
32	Metis	Kadın Araştırmaları	2007	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	Felsefe	Reflections on Gender and Science	Evelyn Fox Keller	Ferit Burak Aydar	Tuncay Birkan, Ebru Kılıç	2018
33	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2008	Bekaretin 'El Değmemiş' Tarihi	Tarih	Virgin: The Untouched History	Hanne Blank	Emek Ergün	Aksu Bora, Begüm Güzel	2013
34	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2008	Son Sömürge: Kadınlar	Siyaset	Women: The Last Colony	Maria Mies, Veronika Bennholdt-Thomsen, Claudia Von Werlhof	Yıldız Temurtürkan	Berna Akkıyal	2019
35	Metis	Kadın Araştırmaları	2008	Çatışan Feminizmler Felsefi Fikir Alışverişi	Felsefe	Feminist Contentions A Philosophical Exchange	Seyla Benhabib, Judith Butler, Drucilla Cornell, Nancy Fraser	Feride Evren Sezer	Özde Duygu Gürkan	
36	Metis	Kadın Araştırmaları	2008	Cinsiyet Belası Feminizm ve	Kuram	Gender Trouble Feminism and	Judith Butler	Başak Ertür	Özde Duygu Gürkan	

				Kimliğin Altüst Edilmesi		the Subversion of Identity				
37	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2009	Iraklı Kadınların Anlatılmayan Öyküsü	Tarih	Iraqi Women: Untold Stories From 1948 to the Present	Nadje Sadig Al-Ali	Yasemin Tezgiden	Levent Cantek	
38	Metis	Kadın Araştırmaları	2009	Buradan Baktığımızda: Kadınların Militarizme Karşı Mücadelesi	Siyaset	From Where We Stand War, Women's Activism and Feminist Analysis	Cynthia Cockburn	Fusun Özlen	Özge Çelik	
39	Metis	Kadın Araştırmaları	2010	(Bildiğimiz) Kapitalizmin Sonu Siyasal İktisadın Feminist Eleştirisi	Siyaset	The End of Capitalism (As We Knew It) A Feminist Critique of Political Economy	J. K. Gibson-Graham	Zeynep Gambetti	Tuncay Birkan, Savaş Kılıç	
40	Metis	Kadın Araştırmaları	2010	Başka Yer Donna Haraway'den Seçme Yazılar	Kuram	The Haraway Reader	Donna J. Haraway	Güçsal Pular	Müge Gürsoy Sökmen	
41	bgst	Toplumsal Cinsiyet	2010	Cinsiyet, Irk, Sınıf	Siyaset	Sex, Race, Class: A New Women's Perspective	Selma James	Ayten Sönmez, Nilgün Ilgıçoğlu, Sezin Gündoğan	Ayşan Sönmez, Sezin Gündoğan	

42	Ayizi Kitap	Politika	2011	Ateşle Oynamak: Hindistan'da Yedi Yaşam Üzerinden Feminist Düşünce ve Eylem	Siyaset	Playing with Fire: Feminist Thought and Activism through Seven Lives in India	Richa Nagar	Pınar Gümüş, Emine Bademci	Aksu Bora	2017
43	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2011	Tamamlanmamış Devrim: Kadınların Yeni Rollerine Uymak	Ekonomi	Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles	Gøsta Esping- Andersen	Selin Çağatay	Kıvanç Koçak	
44	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2011	Kadınlık mı? Annelik mi?	Tarih	Mother Love: Myth and Reality : Motherhood in Modern History	Elisabeth Badinter	Ayşen Ekmekçi	Berna Akkıyal	2017
45	Sel	LGBT Kitaplığı	2011	Gey ve Lezbiyen Yazını	Kuram	The Cambridge Companion to Gay and Lesbian Writing	Hugh Stevens	Kıvanç Tanrıyar	M. Onur Doğan	
46	Sel	LGBT Kitaplığı	2011	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	Psikoloji	Delusions of Gender: How Our Minds, Society, and Neurosexism create Difference	Cordelia Fine	Kıvanç Tanrıyar	Mert Tanaydın	

47	Nota Bene	Kadın	2012	Cinselliği Kuramlaştırmak	Kuram	Theorizing Sexuality	Stevi Jackson, Sue Scott	Selen Serezli	Bahadır Ahıska	
48	Otonom	Cadı Kazanı	2012	Caliban ve Cadı: Kadınlar, Beden ve İlksel Birikim	Tarih	Caliban and the Witch	Silvia Federici	Öznur Karakaş	Sinem Özer	
49	Otonom	Cadı Kazanı	2012	Kadın Oluş	Felsefe	Becoming-Woman	Rosi Braidotti	Ece Durmuş, Münevver Çelik	Sinem Özer	
50	Yordam Kitap	Kadın	2012	Kadınlar ve Sosyalizm	Siyaset	Women and Socialism	Sharon Smith	Etkin Bilen Eratalay	Hayri Erdoğan	
51	Ayizi Kitap	Politika	2012	Baş Harfi F	Siyaset	Reclaiming the F Word The New Feminist Movement	Kristin Aune , Catherine Redfern	Aksu Bora, Simten Coşar	Aksu Bora	
52	bgst	Toplumsal Cinsiyet	2012	Feminizm Herkes İçindir	Kuram	Feminism Is for Everybody: Passionate Politics	bell hooks	Aysel Yıldırım, Berna Kurt, Ece Aydın, Şirin Özgün	Esra Aşan, Ali K. Saysel	
53	Sel	Queer Düşün Serisi	2013	Çuvallamanın Queer Sanatı	Kuram	The Queer Art of Failure	Judith Halberstam	İpek Tabur	Gülkan 'Noir' Ahıska	
54	bgst	Toplumsal Cinsiyet	2013	Feminist Tarihin Peşinde	Tarih	The Fantasy of Feminist History	Joan W. Scott	Ayça Günaydın, Ayten Sönmez, Fahriye Dinçer, Öykü	Fahriye Dinçer, Özlem Aslan	

								Tümer, Özlem Aslan		
55	Ayizi Kitap	Politika	2014	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler 1. Cilt	Sağlık	Voices of the Women's Health Movement Vol. 1	Laura Eldridge, Barbara Seaman	Aksu Bora, Elif Ekin Akşit, Simten Coşar, Nagehan Tokdoğan, Burcu Şimşek, Seyhan Aydınlıgil	Aksu Bora	
56	Ayizi Kitap	Politika	2014	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler 2. Cilt	Sağlık	Voices of the Women's Health Movement Vol. 2	Laura Eldridge, Barbara Seaman	Biray Anıl Birer, Gül Varlı Karaarslan, Selma Koçak, Nagehan Tokdoğan	Selma Koçak, Gül Varlı Karaarslan	
57	Güldünya	İnceleme	2014	Pussy Riot: Özgürlüğe Adanan bir Punk Duası	Siyaset	Pussy Riot: A Punk Prayer for Freedom	Kolektif	Özlem İlyas	Haziran Düzkan	
58	Otonom	Cadı Kazanı	2014	Sıfır Noktasında Devrim Ev İşİ, Yeniden Üretim ve Feminist Mücadele	Siyaset	Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle	Silvia Federici	Damlanur Meral, Hilal Mertol, Özlem Avcı	Münevver Çelik	

59	bgst	Toplumsal Cinsiyet	2014	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	Sosyoloji	Honour: Crimes, Paradigms, and Violence against Women	Lynn Welchman & Sara Hossain	Ayten Sönmez, Canan Tanır, Merve Tabur, Sinem Şekercan	Ayça Günaydın, Seda Saluk	
60	Güldünya	Derleme	2015	Yeni Güney Asya Feminizmleri	Siyaset	New South Asian Feminisms: Paradoxes and Possibilities	Srila Roy	Sanem Vaghefi, Sema Bögrek, Emel Coşkun, Tuğba Kazancı, Melis Dedeoğlu, Zeynep Yeter, Kader Ay	Ayşe Düzkan	
61	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2015	Cinsel Ahlâk ve İslâm: Kur'an, Hadis ve Hukuk Üzerine Feminist Düşünceler	Felsefe	Sexual Ethics and Islam: Feminist Reflections on Qur'an, Hadith, and Jurisprudence	Kecia Ali	Adnan Bülent Baloğlu	Tanıl Bora	
62	Nota Bene	Lgbti+ / Queer	2015	Queer Teori Bir Giriş	Kuram	Queer Theory: An Introduction	Annamarie Jagose	Ali Toprak	Aylime Aslı Demir	2019
63	Otonom	Cadı Kazanı	2015	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	Siyaset	Women and the Subversion of the Community	Mariarosa Dalla Costa	Pınar Öz, Nagehan Uskan, Mine	Münevver Çelik, Melis İnan	

								Sak, Sumru Tamer, Dilan Eren, Bilge Tanrısever, Ece Durmuş, Melis İnan		
64	Sel	Queer Düş'ün Serisi	2015	Duyguların Kültürel Politikası	Siyaset	The Cultural Politics of Emotion	Sara Ahmed	Sultan Komut	Barış Cezar, Bülent Doğan	
65	Güldünya	Anlatı	2016	İnşa Halindeki Erkek: Transeksüellikle İlgili Notlar	Sosyoloji	The Making of a Man: Notes on Transsexuality	Maxim Februari	Gül Özlen , Ayşe Düzkan	Tuğba Kazancı	
66	Güldünya	Araştırma	2016	Takılma Kültürü	Sosyoloji	Hooking Up: Sex, Dating, and Relationships on Campus	Kathleen A. Bogle	Esra Polat	Tuğçe Ellialtı, Ayşe Düzkan	
67	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2016	Aklın Sol Yarı: Yeni Eleştirel Düşünceler Atlası	Kuram	Left Hemisphere: Mapping Contemporary Theory	Razmig Keucheyan	Selen Şahin	Merve Öztürk	
68	Otonom	Cadı Kazanı	2016	Feminist Felsefeye Giriş	Felsefe	An Introduction to Feminist Philosophy	Alison Stone	Yonca Cingöz, Bilge Tanrısever	Melis İnan, Münevver Çelik	
69	Sel	Queer Düş'ün Serisi	2016	Mutluluk Vaadi	Tarih	The Promise of Happiness	Sara Ahmed	Deniz Mayadağ	Gülkan 'Noir' Ahıska	
70	Yordam Kitap	Kadın	2016	Marx'tan Yeniden Doğmak İrk,	Siyaset	Thinking Through: Essays	Himani Bannerji	Senem ÖZDEMİR	Cem Eroğul	

				Toplumsal Cinsiyet ve Sınıf Üzerine Düşünceler		on Feminism, Marxism and Anti-Racism				
71	Kolektif Kitap	Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları	2017	Göçebe Özneler Çağdaş Feminist Kuramda Bedenleşme ve Cinsiyet Farklılığı	Felsefe	Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory	Rosi Braidotti	Öznur Karakaş	Cemil Üzen	
72	Otonom	Cadı Kazanı	2017	İmgesel Bedenler	Felsefe	Imaginary Bodies: Ethics, Power and Corporeality	Moira Gatens	Dilan Eren	Münevver Çelik, Sinem Özer	
73	Kolektif Kitap	Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları	2018	Babil'in Kadınları: Mezopotamya'da Toplumsal Cinsiyet ve Temsil	Tarih	Women of Babylon: Gender and Representation in Mesopotamia	Zainab Bahrani	Sercan Çalcı	Eda Çaça	
74	Kolektif Kitap	Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları	2018	Kadın: Sonsuz Coğrafya	Antropoloji	Woman: An Intimate Geography	Natalie Angier	Tuğçe Togo	Mert Tanaydın	
75	Nota Bene	Kadın	2018	Hep Aşka Dair	Kuram	All About Love: New Visions	Bell Hooks	Umur İda	Samiha Uluant	
76	Nota Bene	Lgbti+ / Queer	2018	Queer Marksizme Doğru-Arzunun Şeyleşmesi	Kuram	The Reification of Desire:	Kevin Floyd	T. Onur Çimen, Pınar Büyüktaş	Aylime Aslı Demir, Şakir Özüdoğru	

						Toward a Queer Marxism				
77	Sel	Kadın Kitaplığı	2018	Feminist Bir Yaşam Sürmek	Kuram	Living a Feminist Life	Sara Ahmed	Beyza Sumer Aydaş	Pınar Büyüктаş, Mısra Gökyıldız	
78	Yordam Kitap	Kadın	2018	Marxizm ve Feminizm	Siyaset	Marxism and Feminism	Shahrazad Mojab	Funda Hülagü	Sakine Erdoğan, Gülden Kurt Gevinç	
79	Koç Üniversitesi Yayınları	Kadın Çalışmaları	2018	Dikbaşlılar: Bilimi ve Dünyayı Değiştiren 52 Kadın	Biyografi	Headstrong 52 Women Who Changed Science - And the world	Rachel Swaby	Akın Emre Pilgir	Nvart Taşçı	
80	Bgst	Toplumsal Cinsiyet	2018	Değişme İsteği: Erkekler, Erkeklik ve Sevgi	Kuram	The Will to Change: Men, Masculinity, and Love	bell hooks	Zeynep Kutluata	Esra Aşan, Ayten Sönmez	
81	Ayrıntı	Kadın	2019	Afrikalı Amazonlar Dahomey'in Kadın Savaşçıları	Sosyoloji	Amazons of Black Sparta	Stanley B. Alpern	İpek Yardımcı	Handegül Demirhan	
82	İletişim	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları	2019	Düzcinsel: Heteroseksüelliğin Şaşırtıcı Derecede Kısa Tarihi	Kuram	Straight: The Surprisingly Short History of Heterosexuality	Hanne Blank	Tuğçe Ellialtı Köse	Merve Öztürk	

83	İmge	Kadın - Erkek Kitapları	2019	Mizojini; Dünyanın En Eski Önyargısı Kadından Nefretin Evrensel Tarihi	Tarih	A Brief History of Misogyny The World's Oldest Prejudice	Jack Holland	Erdoğan Okyay	Şebnem Çiler Tabakçı	
84	Sel	Kadın Kitaplığı	2019	Radikal Kadınlar	Biyografi	Rad Women Worldwide	Kate Schatz	Utku Özmakas	Bilge Sancı	
85	Sel	Kadın Kitaplığı	2019	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	Kuram	Feminism for the 99%. A Manifesto	Cinzia Arruzza, Tithi Bhattacharya, Nancy Fraser	Utku Özmakas	Bilge Sancı	
86	Ayrıntı	Kadın	2019	Assata: Bir Otobiyografi	Otobiyografi	Assata an Autobiography	Assata Shakur	Ece Kıvılcım Karabacak	Alev Karakartal	
87	Bilgi Üniversitesi Yayınları	Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları	2020	Namus Adına Şiddet: Kuramsal ve Siyasal Yaklaşımlar	Sosyoloji	Violence in the Name of Honour: Theoretical and Political Challenges	Shahrazad Mojab, Nahla Abdo	Güneş Kömürcüler	Bora Bozatlı	
88	Nota Bene	Kadın	2020	Uçucu Bedenler: Bedensel Bir Feminizme Doğru	Felsefe	Volatile Bodies Toward a Corporeal Feminism	Elizabeth Grosz	Kevser Güler	Arzu Eylem, Aylime Aslı Demir	
89	Bgst	Toplumsal Cinsiyet	2020	Duygu Yoldaşlığı, Kadınların Sevgi Arayışı	Kuram	Communion: The Female Search For Love	Bell hooks	Öznur Karakaş	Zeynep Kutluata	

90	Sel	Kadın Kitaplığı	2020	Radikal Mutluluk: Müşterek Neşe Anları	Felsefe	Radical Happiness Moments of Collective Joy	Lynne Segal	Beyza Sumer Aydaş	Ahmet Birsen, Mısra Gökyıldız, Sanem Işıl Aytuğ	
----	-----	-----------------	------	---	---------	--	-------------	----------------------	---	--

EK-2. BÜTÜNCEDEKİ YAYINEVLERİ “HAKKINDA”

İletişim Yayınları¹

Neden İletişim Var?

İletişim Yayınları'nın kuruluşu, 12 Eylül 1980 askerî darbesi ile oluşan rejimin son demlerinde gerçekleşti. Seçimler yaklaşıyordu. Yönetim, eskileri kapatılıp yenileri kurulmuş bulunan partilerden icazetli olanları vasıtasıyla, “sivillere” devredilecekti. Yayınevi'ni kurmaya girişenler, bu “sivilleşme” ve “demokratikleşme” şeklinin pek derde deva olmadığını düşünenlerdendi. Askerî yönetimin, siyaseti topluma çok gören, bu ülke halkını reşit saymayan tavrının ve bu tavrın meşruiyet kazanabilmesinin, derin ve ciddi bir sorunu işaret ettiği fikrindeydiler. Kurumlaşmış, zihniyet yapılarına kazanmış bir sorundu bu. Ki zaten İletişim Yayınları projesini başlatanlar, 12 Eylül 1980 öncesinde de “Türkiye'nin düzeni” ile sorunu olmuş, radikal bir toplumsal dönüşüm için, özgürlükçü bir sosyalizm arayışı için buldukları ortamlarda faaliyet göstermiş, kafa yormuş, yazı yazmış, yayıncılık yapmış insanlardı.

Kurumlaşmış, etkili, yaygın, popüler bir yayıncılık faaliyeti yoluyla, 12 Eylül rejimi koşullarında vahimleşen bu temel demokratikleşme sorununun üzerine varma kaygısıyla kuruldu İletişim. Toplumun her alanındaki özgürleşme saiklerinin, özerk hareket ve düşünme yeteneklerinin teşvik edilmesi hedefleniyordu; ve bunun “öğretici” olmayan, konuşmaktan çok konuşturan bir tutumla yapılması hedefleniyordu. “Yayınevi'ni kuranlar”dan söz ettik... ama belirtmeden olmaz: Bu “projenin” adını koyan, Murat Belge'ydi.

Kuruluştaki saikler, İletişim Yayınları'nı gazetecilik ağırlıklı bir faaliyete itti. İlk İletişim ürünü olan İMBA Ekonomi Bülteni, amatör heyecanla yürüyen bir gazetecilik stajı gibiydi! Stajın hedefi, bir haftalık dergi idi: Popüler bir sol haber dergisi. O dergi, YeniGündem adıyla, 1984 Mayıs'ında önce 15 günlük olarak çıkmaya başladı; 1986 Mart'ında haftalığa döndü ve 1988 Ocak başına dek yayınına devam etti.

YeniGündem, haftalık dergilerin siyasî gündemde hayli etkili olduğu o dönemde, emsalleri arasında en çok satan dergi değildi. Fakat prestijli, önemsenen, hevesle takip edilen bir dergiydi. Her hafta YeniGündem alan 10 ilâ 15 bin insan, kapandıktan sonra çok özlediler bu dergiyi - bazıları hâlâ özlediğini söylüyor! YeniGündem'in bir “kadro okulu” işlevi gördüğünü de söyleyebiliriz rahatlıkla. Bugün Türkiye'de medya ve yayıncılık alanında farklı yetenekleriyle öne çıkan, farklı yönlerde konumlanmış çok insan var, YeniGündem'in mutfağında yetişmiş ya da orada olgunlaşmış.

İletişim'in 1984-1988 dönemine, YeniGündem “amiral gemisi” olmak üzere, süreli yayınlar damgasını vurdu. 1984 yılında on sayı çıkan aylık popüler-sol gençlik dergisi Gençlik ve Toplum, aynı yıl yayına başlayıp 1985'e kadar yayımlanan aylık sinema kültürü dergisi Videosinema, 1983'ten 2003'e aylık yayını devam eden, bundan sonra

¹ “Neden İletişim Var?” **İletişim Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://iletisim.com.tr/neden-iletisim-var>
Erişim: 19 Aralık 2020.

da 6 aylık akademik bir dergi olarak yeni bir formatta hayat bulan ve 30.yılında yayımına son veren Tarih ve Toplum (Yeni Yaklaşımlar) daha geç bir dönemde denenen çok kısa ömürlü haftalık mizah dergisi Nankör'ü (1991) de ekleyebiliriz bunlara.

Bu dergiler filosu, İletişim'in kuruluşunda önüne koyduğu etkili, yaygın, popüler yayıncılık hedefine uygundu. Fakat "yan tesirleri" de vardı bu yayılmanın: Bu pahalı bir işti, özellikle haftalık haber dergiciliği çok pahalı bir işti. Yayınevi'nin bu "paha"yı taşıyarak kendi ayakları üzerinde durması, özerkliğini koruması, hatta giderek varlığını sürdürmesi güçleşiyordu.

1988 başında YeniGündem'in kapanmasının, İletişim'in tarihindeki en önemli dönüm noktası olduğunu söyleyebiliriz. 1988/89'da yönetim ve iş örgütlenmesini yeniden düzenleyen Yayınevi, daha 'oturaklı', daha uzun soluklu, daha kalıcı olmasını hedeflediği bir yayın faaliyetine yöneldi. Yani, ansiklopedik eserlere ve esas olarak kitaplara...

Dünden bugüne dizilerimiz...

Yepyeni bir iş değildi bunlar İletişim için. İlk beş yılda da kitaplar çıkarılmıştı. Hele ansiklopedik yayıncılıkta, çok büyük bir iş kotarılmıştı: Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi ve Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi. (Onlar kadar kalıcı olmayan bir ürünü, Bilgisayar Kültürü Ansiklopedisi'ni de zikretmeliyiz.) Yayın hazırlık çalışmaları iki yılı aşan bir zamana yayılan Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi ve Tanzimat'tan Cumhuriyete Türkiye Ansiklopedisi, 1995'te eklenen beş ciltlik güncelleştirici Yüzyıl Biterken ilâvesiyle birlikte, modern Türkiye hakkında bütünsel ve kapsamlı bir başvuru kaynağı oldular. Bu ansiklopediler aynı zamanda özel bir tarz yaratmalarıyla da önemliydi. Kapsadıkları konuları, o konuda uzmanlaşmış kişilerin eleştirel, analitik değerlendirmeleriyle sunan bir anlayışla hazırlanmışlardı. "Bilgi"yi, kuru bir veri dökümü olarak değil, nesnel bir çerçeve içinde tartışmaya sunan yorumlarla veriyorlardı. Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, farklı görüşleri tartıştıran eleştirel yaklaşımıyla, aynı zamanda İletişim'in kuruluş saikine, yani 12 Eylül 1980 sonrası Türkiye'sinde 'sahici' bir demokrasi kültürüne katkıda bulunma çabasına hizmet ediyordu.

1986 yılında çıkartılan altı ciltlik Çağdaş Liderler Ansiklopedisi, 20. yüzyılda dünya tarihinde önemli rol oynamış siyasal liderlerin biyografisini kapsamlı bir toplumsal analiz içinde ele alan makaleleriyle, bu ansiklopedik anlayışı sürdürdü. 1988 yılında çıkan sekiz ciltlik Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, dünyada Sovyetler Birliği ve diğer "sosyalist" unvanlı rejimlerin yıkıma gittiği dönemde, sosyalizmin uzun -ve devam edecek olan- tarihinin bir muhasebesini çıkartmasıyla önemliydi. Onun yanında, bir siyasal düşüncenin "içinden konuşmak" ile nesnellik kaygısını bağdaştırmanın özellikle zor olduğu bir proje olması bakımından, kazandırdığı editörlük deneyimiyle önemliydi. Ansiklopedik yayın çizgisinde -şimdilik- son proje, 9 ciltlik Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce dizisidir.

Bir de çeviri ansiklopedimiz var: 1986'dan beri on cildi çıkan Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi. Pek “şık” bir uygarlık tarihi kitaplığı oluşturan bu diziyeye, 11. ve 12. ciltlerle, telif katkıda bulduk: Eski Anadolu ve Trakya.

2001'de yayımlanan, Baskın Oran'ın yönetiminde hazırlanan üç ciltlik Türk Dış Politikası, bu konuyla hem profesyonel hem amatör olarak ilgilenenler için vazgeçilmez bir kaynak olarak kalıcılaştı.

Ansiklopedik yayıncılıkta oluşturduğu özgün, telifçi tarz ve geliştirdiği deneyim, İletişim'in “fark yaratan” bir “müktesebatıdır”. Açıkçası, biraz övündüğümüz bir müktesebat!

“Ansiklopedist” faaliyetimizin iki kolu daha var. Birincisi, 1990'da “Cep Üniversitesi” adıyla küçük kitapçıklarla başlayan, daha sonra “Başvuru Kitapları”na dönüşen ve daha hacimli eserlere de yer açan dizidir. Bu dizide, envâî çeşit uzmanlık konusunu, kabalaştırmadan basitleştiren bir yaklaşımla irdeleyen kitaplar yayımlanıyor. İkincisi ise, işlevsel bir başvuru kaynağı olan “şişman” ansiklopedik sözlüklerdir.

Kitap yayıncılığı, 1988/89'daki dönüşümden önce de İletişim'in “talî” bir branşydı ama, büsbütün küçümsenmemeli. Cumhuriyetin edebiyat kanonunun kurucularından Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun tüm eserlerinin yayımlanması, önemliydi. Türkçe edebiyatın bir zirvesinin, Oğuz Atay'ın, unutulmuşluktan kurtarılması, toplu eserlerinin okurlarla buluşturulması, başlıbaşına “büyük” bir adımdı. Bilinen sağ-sol şemasına oturmayan kendine mahsus düşünce adamı Cemil Meriç'in toplu eserlerinin yayımlanması önemsiz iş değildi. Keza Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişiminin köşe taşlarından olan Şerif Mardin'in çalışmalarını derleyip toplamak da öyle... Başka bir çok önemli kitap da yayımlamıştı bu dönemde İletişim.

Elbette dergi ve ansiklopedi katarlarına yoldaşlık eden kitaplarımızın oluşturduğu dizilerimizden söz etmeden olmaz: Araştırma-İnceleme dizimiz, modern Türkiye'nin siyasal, toplumsal, iktisadî, kültürel yüzlerini anlamak için mutlaka el atılması gereken bir kitaplık oluşturuyor. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet'e, bugün hâlâ yakıcılığını muhafaza eden konulara ve dünya “meseleleri”ne dair Türkiye sosyal bilimlerinin referans kaynakları kadar yeni araştırmaların bereketli yansımaları da izlenebiliyor, adeta “yayınevi içinde yayınevi” denebilecek bir yerleşikliğe ve ağırlığa sahip bu dizimizde. Anı dizisi, gayıresmî tarih yazımı ve popüler/sosyal tarihçilik çalışmaları için zengin kaynaklar yaratıyor. Politika dizisinde, yeni kuramsal gelişmeleri izlerken, Jürgen Habermas, Perry Anderson, Marshall Berman, Raymond Williams, Seyla Benhabib, Cornelius Castoriadis, Hannah Arendt, Ernst Bloch gibi kalıcı yazarların eserleriyle deyim yerindeyse ayağımızı sağlam yere basıyoruz. Tarih dizimizde Marc Bloch, Henri Pirenne, Christopher Hill, Edward Palmer Thompson, Eric J. Hobsbawm, Edward Hallett Carr gibi disipline şanını vermiş ekollerin tarihçileriyle Osmanlı-Cumhuriyet tarihine en özgün katkıları sunan “genç” tarihçilerin eserleri buluşuyor. SanatHayat kitap dizisi, estetiğin bir lüks değil, politik ve toplumsal bir güncel mesele olarak algılanmasına katkıda bulunuyor. Dünya Edebiyatında, onlarca roman ve hikâye yanında, Woolf, Faulkner, Borges, Nabokov, Conrad gibi kelimenin gerçek anlamıyla “büyük” ve “klasik” diyebileceğimiz

yazarların toplu eserlerini sunuyor olmak, İletişim'i "aklamaya" yeter sanırız. Klasik diyebileceğimiz bu yazarlar yanında, açıkça ve tereddütsüz klasik niteliği taşıyan, dünya edebiyatının kurucu eserleri, o büyük 19. yüzyıl romanları, ayrı bir dizi oluşturuyor. Sadece büyük Rus klasiklerini değil dünya edebiyatının farklı dillerdeki klasiklerini de ufkuna dahil ediyor dizimiz. Türkçe Edebiyatta, önce Türkçe edebiyatın klasikleşmiş isimleri Yakup Kadri, Oğuz Atay, Sevgi Soysal'ın isimlerini anmamız gerekir. İhsan Oktay Anar ve Latife Tekin'in dile ve edebiyatımıza katkı niteliğindeki kitapları İletişim'den yayımlanıyor. Mehmet Eroğlu, Atilla Atalay, Şebnem İşigüzel, Ümit Kıvanç, Gaye Borahioğlu ve Hatice Meryem dizimizi ve dilimizi zenginleştiriyor. Başka ustaların da eserlerini yayımlamak yanında, yeni yazarları takdim etmek, bizim için vazgeçilmeyecek bir heves ve heyecandır. Sözelimi, kendi "fan"larını yaratmış olan Sezgin Kaymaz'ın; kendi başlarına birer edebiyat kulvarı olan Barış Bıçakçı ve Şule Gürbüz'ün; son dönemin genç ve üretken yazarları Emrah Serbes, Murat Menteş, Alper Canıgüz ve Mahir Ünsal Eriş'in "postadan çıkan" ilk dosyalarını hatırlamak, özel bir mutluluk kaynağı... Çok sayıda "ilk öykü" ve "ilk roman" yayımlamış ve yayımlayacak olmaktan gerçekten mutluluk duyuyoruz.

Önceden de değindiğimiz gibi kitap yayıncılığı, 1988'den sonra, "esas" faaliyet haline gelmesiyle birlikte kanatlandı. Nicel gelişme aşikâr: Bugün, her ay ortalama on yeni kitap basılıyor, bir o kadar kitabın yeni baskısı yapılıyor. Bunun yanında İletişim'in farklı okur zümrelerine hitap eden uzmanlaşmış dizileriyle, "yayınevleri federasyonu" adını hak edecek bir çeşitlenmeye ulaştığını söyleyebiliriz.

Neden bu kitaplar?

Bizce nicel gelişme kadar önemlisi, nitel gelişmedir. İletişim Yayınları'nın, kitapların basılmasına ilişkin kararların kişisel tercihlerle, yatkınlıklarla değil, editöryal heyet kararlarıyla verildiği bir yayınevi olmasını önemsedik. Yayın Kurulu'muz, ortak akıl oluşturan ve bu anonim yapısıyla "dış etkilere" de (önerilere, tavsiyelere...) açık bir istişare organı olarak işliyor. Ufkumuzu hep açık tutan bu çalışma tarzının da Türkiye'de yayıncılık ortamına bir açılım getirdiğini düşünüyoruz. Bu çalışma tarzı ve bunun ürettiği enerji, yayılan, sirayet eden bir enerjidir: Hem "iyi" kitapları cezbediyor, kendine çekiyor; hem de yazarların-araştırmacıların aklına tohumlar düşürüyor, hatta kimi zaman doğrudan doğruya onları bir çalışmayı yapmaya, yazmaya yönlendiriyor.

Editörlük faaliyetinin özen gerektiren özel bir iş, bir uzmanlık alanı olarak kurumlaşmasını çok önemsedik. Kitaplarımızın içinin ve dışının görsel düzenlemesini, süs olsun diye değil, esasa dair bir mesele olarak ele aldık. Dünyada bibliyofil/kitapsever (ya da kitapkurdu) diye bir insan türü yaşar, kitabı içeriğinden/işlevinden öte sırf kendisi uğruna da sever; kitaplarla ilişkimize bu sevginin yön vermesini önemsedik.

İletişim Yayınları, son yıllarda korsan kitap belâsıyla uğraşmaya çok büyük enerji harcadı. Bunun nedeni de, kitabın değerini, ona gömülen emeğin ve sevginin değerini bilmesidir. "Korsan"ın, bu emeği ve sevgiyi hiçe saymak olduğuna inanmasıdır.

Sonuçta, kitap yayıncılığının kurumlaşma düzeyinin yükselmesinde hayli mesafe aldığımızı düşünüyoruz. Doğrusu, ülke yayıncılığında “standardın” yükselmesine -hiç değilse ilham vererek- ivme kazandırdığımızı düşünüyoruz. Nitekim, YeniGündem’le ilgili yaptığımız “okul” yakıştırmasını, kitap yayıncılığı ve editörlükle ilgili olarak da tekrarlayabiliriz.

Çıkış saiklerimize dönersek... İletişim Yayınları, salt 12 Eylül 1980 rejiminin ve 1980 sonrası altüst oluşun sorunlarıyla başetme kaygısıyla kurulmamıştı. Toplumun özgürleşme imkânlarına ilişkin potansiyellerle ve bunun önündeki daimî ve köklü engellerle ilgili endişelere dayanıyordu. Bunun bir parçası olarak, “dünyada olup bitenlere” vâkıf olma, Türkiye’yi “dünya bilgisi” çerçevesinde düşünme çabasını paylaşmayı hedefliyordu.

İletişim Yayınları’nda birlikte çalıştığımız... Kitabını, makalesini yayımladığımız... İletişim için çeviri yapmış... Yayınevi’nin gerek editoryal gerek idarî işlerinde “perde arkası” yükleri taşımış yüzlerce insan var... ve kimisiyle “bir iki kitaplığına” temas kurduğumuz, kimisi İletişim’in yayınlarını sanki abone olduğu süreli yayını izlercesine sektirmeden takip eden binlerce okur ve kitapkurdu...

Herkese, teşekkür ederiz...

İletişim Yayınları

BGST Yayınları²

Boğaziçi Gösteri Sanatları Organizasyon, Yayıncılık ve Eğitim Hizmetleri Limited Şirketi, konser, tiyatro oyunları ve dans gösterileri organizasyonları ile yayıncılık alanında faaliyet gösteriyor.

Yurt içi ve yurt dışında çalışmalarını sürdüren sanatçıların menajerlik ve konser organizasyonlarının yanı sıra, dönem dönem turne organizasyonları da şirketin çalışma alanları arasında bulunuyor.

Şirket 2007 yılından bu yana BGST Yayınları markasıyla yayıncılık alanında da çalışma yürütüyor. BGST Yayınları, tiyatro serisi ile başladığı çalışmalarını, kültür, sanat, toplumsal cinsiyet, düşünce, ekoloji ve bilim serileri ile sürdürüyor. Bu serilerde telif yayınlara ve çevirilere yer veriyor.

² “Hakkımızda,” **BGST Yayınları**, (Çevrimiçi) <http://www.bgst.com.tr/hakkimizda>, Erişim: 19 Aralık 2020.

Metis Yayınları³

Metis Yayınları 1982 yılında kuruldu. Üniversite yıllarında dönemin sosyal muhalefet hareketlerinin içinde yer almış Sol görüşlü 5-6 üniversiteli genç, kendi kişilikleri ile eğitimini aldıkları meslekleri arasında ilişki kuramayıp kültürel ve siyasi bir odak olarak Metis yayınevini kurdular. Araştırmayı, doğru bildiklerini sorgulamayı, tartışmayı, öğrenmeyi sürdürmeyi amaçlamışlardı. Bu ilk ekipte yer alanların bir kısmı daha sonra mesleklerine ve diğer ilgilerine yöneldiler.

1987 yılına kadar sadece edebiyat dışı kitaplarla ilgilenen yayınevi, bu tarihten sonra Türkçe ve çeviri edebiyat ürünleri de yayınlamaya başladı. Zaman içinde çeşitlenen kitaplar farklı dizilerde kümeleni. Aşağıda 1982-2004 yılları içinde yayınevinin kitap, yayıncılık, okuma, eleştiri düşünce ve ifade özgürlüğü temaları etrafında topluma kendini ifade aracı olarak gördüğü çeşitli kampanyaları hakkında bilgiler var. Metis'i en iyi bu kampanyaların anlattığını düşünüyoruz.

1982

Yaşasın Kitap

Yayınevinin ilk faaliyet yılları 12 Eylül askeri darbesinin de ilk yıllarıydı. Darbe ve onu takip eden rejim tam anlamıyla düşünce ve kültür düşmanı bir iklim yaratmıştı. Rejim eline geçirdiği muhaliflerini "herkese ibret olsun" diye kendi televizyonunda gösteriyordu. Gösterirken de silahların yanında kitaplar da sergileniyordu. Kitap bir suç aleti ilan edilmişti. Bu koşullarda asıl işimizin kitapları suç sayan zihniyetle mücadele etmek, kitapları ve kitap okumayı suç olmaktan çıkarmak olduğunu düşündük. "Yaşasın Devrim" diye sokaklara dökülmüş bir kuşaktan geliyorduk ve birden içimizden çıkıveren "Yaşasın Kitap" lafı, ruh halimizi çok iyi anlatıyordu: Hem ezikliğimizi silip başımızı dik tutabilmemizi, o kasvetli, bunaltıcı havayı dağıtabilmemizi sağlıyordu, hem bizi kendi geçmişimize bağlıyordu, hem de kitaplardan medet umduğumuzu gösteriyordu. Gerçekten de kelimenin tam anlamıyla kitaplardan medet umuyorduk. Öğrenmek, doğru bildiğimiz şeyleri sorgulamak, kendi hatalarımızla yüzleşebilmek, ve bu niyetle kitap okumak için bir iştah çıkmıştı ortaya ve "Yaşasın Kitap" bunu çok iyi ifade ediyordu. Daha sonra da uzun yıllar bu sloganı kullandık. Başka yayıncılar da kullandı ve giderek daha geniş bir çevreye mal oldu.

1985-86

Kitabı Geri Getirelim

Burada anlattıklarımızın, okurlarımız tarafından "küçük bir dayanışmanın tarihi" olarak okunmasını isteriz. Bu önemli, çünkü anlattığımız olgular, insanlar ve kurumlar arasındaki iletişimi ve işbirliğini (çoğu zaman küçük olan) farklılıkları kullanarak

³ "Metis'e Dair," **Metis Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.metiskitap.com/about>, Erişim: 19 Aralık 2020.

sekteye uğratan, tahrip eden, "üzüm yemekten ziyade bağcı dövmeyi" telkin eden egemen ideolojiyi boşa çıkaran sivil girişim örnekleridir.

1980'den önce yayıncılar, o günlerin Türkiye'si'nin olanakları içinde de olsa, beklentisi belli bir okura, kurulu ve işleyen iletim mekanizmaları aracılığıyla seslenme olanağına sahiptiler. Oysa 12 Eylül darbesi, toplumun başka alanlarında olduğu gibi, kitapçılıkta da büyük bir tahribat yapmıştı. 1980 sonrasında yayıncılığa başlayanların karşısında çok hazin bir tablo vardı. Ne hazır bir okurdan söz edilebilirdi, ne de işleyen bir dağıtımçı/kitapçı kanalından. Okur ürkütülmüş, sindirilmiş ya da sadece ilgisini yitirerek bezmiş durumdaydı. Televizyon ve basında kitabın tekrar tekrar suç unsuru olarak vurgulanması, hakim ideolojinin artık "kendi başının çaresine bakma zamanı olduğunu" vazedip durması, genel bir durgunluğa yol açmıştı. Aynı şekilde sindirilmiş olan ve kendilerini tehdit altında hissedenden kitapçılar da kırtasiye/oyuncakçı'ya dönüşüyorlardı. Bu durumda yayıncıları bekleyen, bir meslek dalı olarak varlıklarını koruma/sürdürme olanağını yaratmak, okur/dağıtımçı/kitapçı üçgeninin her birine ayrı ayrı seslenerek sektörün canlanmasını sağlamaya çalışmaktı.

İşte "Bab-ı Âli'de hiç olmayacağı iddia edilen" yayınevleri dayanışması bu ortamda, ağırlıklı olarak yayıncılığa 1980 sonrasında başlamış, işlerini salt ticaretten çok bir iletişim aracı, kendini ifade biçimi olarak gören yayıncılar arasında başladı. İlk girişim 1985 yılında on altı yayınevinin (Akıntıya Karşı, 4 Eylül, Hil, İmge, İnsan, Kadın Çevresi, Kaynak, Metis, Nisan, Öncü, Sokak, Sorun, Sungur, Toros, Yazın, Yol) başlattığı "Kitabı Geri Getirelim" kampanyası oldu. Kampanyanın bir ucu, basının desteklemek amacıyla ücretsiz bastığı ve "Zamanıdır eski sorulara yeni yanıtlar aramanın", "Dünya yasaklarla dolu. Bir de biz kendimize kitabı yasaklamayalım", "Gün gelecek kimse 'utanmayacak' okuduğu kitaptan... O günlere hazırlanalım. Bir ütopyayı gerçek kılalım" gibi mesajlar içeren ortak imzalı ilanlardı. İlanların metin yazarlığı, şimdi polisiye yazarı olarak tanıdığımız Celil Oker tarafından yapılmıştı. Yayıncılar ayrıca ortak bir katalog basarak bunu ülkenin dört bir yanındaki 200 kadar kitapçıya yolladılar ve onlarla bir diyalog başlatmaya, onları desteklemeye hazır olduklarını bildirdiler.

Oğlak Dönencesi'nin Yasaklanmasına Karşı

İkinci kez yayıncıları harekete geçiren, Can Yayınları'nın bastığı, Fatma Aylin Sağtür'ün çevirdiği Henry Miller'ın Oğlak Dönencesi adlı kitabının yasaklanması oldu. Birinci basımı 1985 yılında yapılan kitap hakkında 19.2.1986 tarihinde TCK 426'ya dayanarak dava açılmış, 22.3.1988 tarihinde 1986/114 Esas, 1988/123 Karar sayısıyla sanıklara 426'dan ceza, kitaba da 427'den zoralım ve imha kararı çıkmıştı.

Yayıncıların çok dikkatini çeken, kitabın yasaklanma gerekçesi oldu. Kitap, TCK'nın 426. maddesine göre müstehcen nitelikte bulunmuştu. Oysa bu kanunun altıncı maddesine göre, "Fikri, içtimai ve bedii kıymeti haiz olan eserler bu kanunun şümulünden hariç" tutuluyordu. Mahkemenin, Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu Başkanlığı Bilirkişi Raporu'nun "Objektif ölçülere örf ve adetlere bağlılığı, bilgi ve kültürü orta seviyedeki kişilere göre yapılan

değerlendirmede kitabın, halkın ar ve haya duygularını inciten, cinsi arzuları tahrik ve istismar eder nitelikte genel ahlaka aykırı bulunduğu, sanat eseri mahiyeti taşımadığı (a.b.ç)" yolundaki yorumuna dayanarak verdiği karar, Henry Miller'ın kitabının "sanat eseri olmadığı"nı da saptamış oluyordu.

Henry Miller'ın dünyaca tanınmış, saygın bir yazar olması bir yana, bir kitabın sanat eseri olup olmadığını saptama hakkının mahkemede değil, okurda olduğunu savunan yayıncılar, bu kararın bir de "kitap imhası" ile sonuçlanması üzerine sessiz kalamayacaklarına karar verdiler. Toplam 99 yayıncıyla yapılan görüşmelerden sonra, yayıncılardan 60'ı genelde şu iki gerekçeyle bu konuda ses çıkarmayı reddettiler: 1) Mahkemelere düşme korkusu; 2) Şimdiye kadar Türkiye'de onca kitabın imhasına sessiz kalınmışken, şimdi bu kitaba ses çıkarmanın bir gerekçesini göremeyişleri. İşin ilginç, yayıncıları temsil ettiği iddiasında olan, üstelik toplatılan kitabın yayıncısının da üyesi bulunduğu Yayıncılar Birliği'nin (Yay-Bir) bu konunun üstüne gitmeyi ve kitabın yeniden basımında yer almayı reddetmesi oldu. Bu imhaya itirazı olan 39 yayıncıysa, "Korku ancak yeni korkma olasılıkları doğurur," ve "Şimdiye kadar susmuş olma ayıbı hepimizin, ama bu şimdi bir kez daha susmanın gerekçesi olamaz" görüşüyle, kitaba sahip çıkma kararı aldılar. Kitabı tekrar basmaya, ama tekrar toplatılmasına engel olmak amacıyla, kanunun kendilerine tanıdığı bir haktan yararlanarak, Oğlak Dönencesi'nin Muzır Kurulu Raporu'nda ve Savcılık iddianamesinde yasaklama gerekçesi olarak belirtilen yerlerini çıkartıp, başına bu raporu ve savunmayla kararı eklemeyi kararlaştırdılar. Böylece kitabın bütünü, ekleriyle, "mahkeme serüveni"yle birlikte ve biraz "parçalanmış" halde, arkasında "Kitaptan Korkulmayan Bir Dünya İçin" ibaresiyle 39 yayınevi tarafından (Ada, Adam, Afa, Amaç, Ayrıntı, BDS, BFS, Birey ve Toplum, Boyut, Çaba, Çınar, De, Dost, El, Eleştiri, Gür, Habora, Hil, Hüryüz, İletişim, İnter, Kalem, Kaynak, Kavram, Kıyı, Kuzey, Metis, Nisan, Oda, Öykü, Pan, Savaş, Söylem, Teori, Toros, V, Yaprak, Yazın, Yön), 10.5.1988 tarihinde yeniden basıldı ve aynı gün, 1. Sulh Ceza Hakimliği'nin 1988/71 no.lu kararıyla toplatıldı. Yayıncıların toplatma kararına itirazları da 2. Asliye'nin 1988/24 D. İş kararıyla reddedildi. İstanbul Cumhuriyet Savcısı Aytaç Tolay, 1988/31 Hazırlık, 1989/133 Esas, 1989/57 İddia numarasıyla İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi'ne TCK 426/1 ve 427/son'dan dava açtı, ayrıca TCK 119'un da uygulanmasını istedi. Kısacası müstehcen nitelikli kitap yayınlama suçuyla açılan bu davada, yayıncıları 25 avukat gönüllü olarak savundular. Yerli ve yabancı basının ilgisini çeken davada sanıklar genel olarak kitap yasaklamalarına karşı olduklarını, bunu bir insanlık suçu saydıklarını, kitabı yeniden basarken bunu protesto etme gayesi taşıdıklarını belirttiler; ayrıca Henry Miller'ın kitabının bir edebiyat eseri olması nedeniyle, Muzır Kurulu'nun kapsamına zaten giremeyeceğini söylediler. Ayrıca, kitapta müstehcen bulunan bölümler sadece Muzır Kurulu Raporu'nda geçtiği için, aleyhte verilecek karar bu raporun müstehcen olduğunu belirtmiş olacaktı! 26.5.1989 tarihinde başlayan duruşmalar, henüz sanıklarının tümünün ifadesi alınmadan, 4. duruşmada beraatle sonuçlandı. 1989/155 Esas, 1989/230 Karar no.lu 26.9.1989 tarihli beraat kararında, "... yasalarımıza göre karara bağlanmış davalarda verilen karar örnekleri, bilirkişi raporları ve iddianame örneklerinin yayınlanmasında

herhangi bir suçun oluşmaması karşısında müstehcenlik hususlarının çıkarılmak suretiyle bu belgelerin eklenmesi ile meydana getirilen kitapda sanıkların üzerlerine atılı bulunan ... suçun yasal unsurlarının oluşmadığı" söyleniyordu. Mücadelemiz tutmuştu, biz kazanmıştık...

Kara Kitap

İçinde var oldukları ve çalıştıkları ortamı "soluk alınabilir" bir ortam kılma yolunda üzerlerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye hazır olan yayıncıların üçüncü ortak girişimi, 1 Ağustos Genelgesi'nin yol açtığı Eskişehir ve Aydın Cezaevleri açlık grevlerinin öyküsünü anlatan, Gaye Boraloğlu ve Ayşegül Devocioğlu'nun hazırladıkları "Kara Kitap"ı basmak oldu. Bu kez 20 yayıncı (Afa, Alan-Belge, Amaç, Arkadaş, Ayrıntı, BDS, Boyut, Can, Çınar, Eleştiri, Gerçek, Habora, İletişim, İnter, Kavram, Metis, Nisan, Patika, Pencere, Sorun) demokrasi mücadelesinin bir parçası olduğunu düşündükleri bu açlık grevleri ile ilgili kitabı basma gerekçelerini "... Uzun bir soluğu gerektiren bu mücadeleye küçük bir katkısı olması amacıyla ve toplumumuzdaki hakim belleksizliğe bir uyarı olması umuduyla" diye açıklıyorlardı.

Okuru canlandırmaktan kitapçıları desteklemeye, kitabı düşmanca saldırılardan korumaktan genel bir demokrasi mücadelesi vermeye kadar her alanda sorumluluk almak, ülkemizdeki yayıncıların varlıklarını koruyabilmesinin tek koşulu... Bu yüzden de bu tür dayanışmaların daha çok görüleceğini söylemek pek yanlış olmaz.

1989

Kitabın Keyfi Başkadır

Koltuğuna gömülmüş kitap okuyan karga resmini Mehmet Ulusel çizdi. "Kitabın Keyfi Başkadır" cümlesiyle, bir yandan okumanın seyretmekten, konuşmaktan, vb. insan etkinliklerinden farklı bir zevk kaynağı olduğunu, diğer yandan da bir görev, zorunluluk, ya da yük değil, bir haz kaynağı olduğunu vurgulamak istedik.

Bugün de buna inanıyoruz. Kişisel haz ile ilişkisi olmayan, yani okuyan kişi için haz üretmeyen hiçbir gerçek okuma olamaz. Okunan şey bir çizgi roman da olsa, ders kitabından bir pasaj da olsa, gerçek bir okuma ancak okuyanın zevk olarak okuduğuyla buluşmasıyla mümkündür.

Bunu şöyle de ifade edebiliriz: Pek çok siyasinin, eğitimcinin ve aydının zannettiklerinin ve vazettiklerinin aksine "otomatik aydınlanma" yoktur. Otomatiğe takarak bilgilenmek ya da bilgilendirmek mümkün değildir. Bilgi bir sürahidem, boş olan başka bir sürahiye boşaltılan su gibi birşey değildir. Bilgi her zaman psikolojik ve etik süreçlerle birlikte yürüyen bir şeydir – hem bireysel anlamda hem toplumsal anlamda. Dahası kitaplar, balıkyağı ya da ilaç gibi vücuda yararlı olacak diye içilecek şeyler değildir. Kitaplarla ancak keyif olarak ilişki kurulabilir.

Bu resim ve slogan çeşitli yıllarda kitap ayraçlarında ve takvimlerde kullanıldı. İlk kullanımlarında okuyan karganın yanındaki sehpa kahve –tabii tercihe göre çay da olabilir– fincanının yanında, içinde sigara tüten bir küllük de vardı. Günün birinde

kütüphaneci bir okurumuz, yılbaşı akşamında bile kitap okuyan Metis kargasını çok sevdiğini, ama sigara içmesini, gençliğe yapılan kötü bir telkin saydığını söyleyerek eleştirdi. Biz de hak verdik – 1997’deki kullanımında kül tablasını kaldırdık.

1991

Ki-tap o-ku-yor (Katya kitap okuyor)

Bu kampanya, Metis’in okumaya yaklaşımını ifade edebilmek için hazırlanmıştı. Posterde kullanılan resim Balthus’un ve "Katya Okuyor" adını taşıyor. Tasarım ise yayınevinin editörlerinden Semih Sökmen’e ait. Balthus’un bu güzel resmi okurlarımızdan büyük ilgi gördü. Posterin yazı kısmını keserek kullananlar olduğu gibi, birçok kişi de "Kitap Okuyor" cümlesini neden hecelettiğimizi merak etti ki, amaçlanan da zaten buydu.

Kitap Okuyor— yani bunu yapmayı tercih etmiş. Kitap okumak, son derece kişisel, bireysel bir tercih meselesidir. İnsan kendi kendisiyle, yalnız kalabilmelidir ki okuyabilsin. Yani herşeyden önce, gündelik hayatının bir parçasında kişinin yalnız kalabilme cesaretini gösterebilmesi lazım ki okuyabilsin. Okumamaya gösterilen ilk gerekçelerden biri olan vakitsizlik bununla yakından ilişkili. Kanlı canlı hayata dönmek, insanların arasına katılmak, gevezelik etmek, konuşmak, izlemek, seyretmek varken niye yalnız kalalım ki?

Ama öyle görünüyor ki, bunu tercih ve zevk edinen kitleler değilse de bireyler var. Bu yüzdendir ki Metis’te kitap yayınlarken hep şahsa, bireye seslenmeyi tercih ettik.

Kitap Okuyor— o okuyor. Kitap okuyan hep üçüncü şahıstır. Okumayan bizler karşısında okuyan birey, tek başınadır, yalnızdır, bizden farklıdır, aykırıdır, ve ne tuhaf, kendi kendine de eğlenebilmekte, yaptığı bu tuhaf işten haz bile duymaktadır. Okuyan —dünyanın her yerinde öyledir ama Türkiye’de iyice öyledir— hep üçüncü şahıstır.

Kitap Okuyor— ki – tap o – ku – yor. Okumayı öğrendiğiniz çocukluk günlerini hatırlayın. Harflere, işaretlere ve bunlarla anlam arasındaki ilişkilere şaştığımız zamanları hatırlayın. Yetişkinleştikçe ve daha fazla okudukça giderek okunanlar şaşırtıcılıklarını kaybederler. Yazı bir tür teknolojidir, okudukça bir teknik öğrenmiş oluruz – aynı kulağımızın müziğe alışması gibi, sonra müzikal türlere alışması gibi...

Bu süreçte hem kazanırız hem kaybederiz. Çünkü yavaş yavaş okuduklarımızı sorgulamamaya başlarız. Yazı karşısında bir tür yorgunluk duymaya , otomatik okumaya başlarız. Ama yine de ara sıra geçmişte bir yerlerde kaybettiğimiz o çocuk gözlerimizi bize tekrar geri getiren metinlerle karşılaşacağız. İşte okumanın asıl keyfi, herhangi bir kitabın bizi böyle tekrar şaşırtabilme kabiliyetinde yatar.

1992

Aa! Kitap Okuyor

"Ki-tap o-ku-yor" kampanyamızın devamı niteliğindeki posterini Latif Demirci yaptı. Kitap okuyanın "özel bir tür olduğunu" vurgulamak için Latif'le birlikte kendi kendimize şu soruyu sorabiliriz: Bir Türk sabahtan akşama kadar ne yapar? (Tabii Türk'ün yerine gönül rahatlığıyla "Kürt" de diyebilirsiniz) Ödev yapar, kavga eder, Avrupa Birliğine girer, askere gider, okey oynar, makyaj yapar, dedikodu yapar, kabul günü yapar, kadınları rahatsız eder, oyuncaklarını kırar, top oynar, televizyon seyrederek, çamaşır bulaşık yıkar, canını sıkır, içki içer, para kazanır, kazanmaya çalışır, ölmeyi bekler.

Yanlış anlaşılacak istemeyiz. Okumak bir zorunluluk değildir. Okumayanları hor görüyor da değiliz. İnsan pekala okumadan da gül gibi yaşayıp gidebilir. Bizim söylemek istediğimiz bütün bunlardan çok sıkıldıysanız, kitapların önünüze başka bir dünya açabilecek olduğudur.

1993

Elimizde Düşlerimizden Başka Ne Kaldı ki?

Moralimizin hayli bozuk olduğu bir zaman olsa gerek. Fazla kırık, bezgin ve kaçak. Beklentilerimizin, umutlarımızın tam tersi yöndeki toplumsal gelişmeler karşısında şaşkınlık. Tabii daha sonra bol bol şaşkınlığa devam edeceğiz, ama belki de ilk kez böyle ağır duyuyoruz. Bu duygular içinde tavanarasındaki odasında okuyan ve okuduklarından çok etkilenen Don Kişot dikkatimizi çekiyor. Okumanın fantastik yanını, hayallerimizle ilişkisini vurgulamak istiyoruz. Kitapların düşlerimiz gibi dünyalar yaratabileceğini, o dünyaların tek sahibinin biz olduğunu, kitaplarla ferahlayabileceğimizi söylemek istiyoruz.

O yılın kataloğunda Bilge Karasu, Murathan Mungan, Latife Tekin ve Juan Goytisolo'dan okuma üzerine pasajlar var. Şunları anlatıyorlar:

Murathan Mungan

Hiçbir işim olmasaydı, yazar da olmasaydım, tek işim kitap okumak olsaydı, hayatımı kitap okuyarak kazansaydım, bunun için maaş bağlasalardı bana ve elime çok iyi para geçseydi, yanı sıra hiçbir yükümlülüğüm olmasaydı, yalnızca canımın çektiği kitapları, merak ettiğim yazarları, ilgilendiğim konularda yazılanları okusaydım, günümün büyük bölümü yazmakla, ya da "yazar okuması" diye adlandırabileceğim, yazmakta olduğum şeyle ilgili kimi kaynak kitapları okumakla geçiyor; bu tür okumalar her zaman keyif verici olmadığı gibi, zevk almasam da sürdürmek zorunda kalıyorum; tabii bunlar da olmasa, paşa gönlümün istemediği hiçbir şeyi yapmak zorunda kalmasam, "Mesleğinizi seviyor musunuz?" diye soran gazetecileri, "Aa, tabii, çok çok seviyorum, dünyaya bin kere gelecek olsam gene aynı işi yapmak isterdim," diye yanıtlasam, beni her yıl düzenlenen dünyanın belli başlı bütün kitap fuarlarına gönderseler, böylelikle her çıkan yeni kitabı görsem, dünyanın büyük kentlerinin bütün eski kitapçılarını, yüzyıllık sahafalarını gezsem, sevdiğim yazarların ilk baskılarını toplasam, en eski, en değerli el yazmalarını incelemem için dikkatime sunsalar, kitap yapımında kullanılan bütün kâğıt çeşitlerini görsem, dokunsam, kitap

kapakları, tasarımları yapan grafikerlerin uluslararası oturumlarına gözlemci olarak katılsam, dünyanın belli başlı en büyük kitabevlerinden, en kenarda kıyıda kalmış, küçük ama özel yayınevlerine kadar bütün önemli kuruluşlar beni yeni dönem programları konusunda bilgilendirse, en uzak, en küçük ülkelerin yayıncılık hayatından da, yeni yazarlarından da anında haberdar olabileceğim bir iletişim ağı kurulsa, kitapların birçoğunu kendi yazıldıkları dilde okuyacak kadar çok dil bilsem, joyce'u ingilizcesinden, genet'yi fransızcasından, dostoyevski'yi rusçasından, marquez'i ispanyolcasından, brecht'i almancasından, eco'yu italyancasından, pessoa'yı portekizcesinden, mişima'yı japoncasından okuyabilsem, fena mı olur?

Sofokles, İbsen, Horatius, Hayyam, Farabi, Shakespeare, Tagore, Knut Hamsun, Mahabbarata, Avesta, Nibelungen, Nietzsche, Kierkegaard, Tarjei Vesaas, İbni Haldun, Molière, Danilo Kiş, Borges, Konfüçyüs, Çiçero, Tolstoy, bütün bunları kendi dillerinde, dönemlerinin dillerinde okuyabilsem, Commedia dell'arte oyunları, binbir gece masallarının arapçası, incilin aramicesi, ipek kâğıtlara yazılan on birinci yüzyıl haikuları, süryanca dualar, sümer yazıtları, çivi yazısı, mühürlerde ve paralarda gömülü bütün sözcükler, lahitlerde ve alınlıklardaki saklı sözler, afrika maskelerinin gizli ve kutsal işaretleri, simli el yazmaları, ceylan derisine yazılmış kitaplar, pehlevice masallar, mayaların gün işaretleri, azteklerin simgeleri, hepsi hepsi gözlerimin önünde sırlarını bir bir açsalar, hitit kraliçesi puduhepa'nın rüyalarını yazdırdığı kil tabletleri okuyabilsem, medce türkü söyleyebilsem, kelt dilinde şiirler, aşk ve rüzgâr sözcükleri bilsem, uyurca rüya görsem, latince ilahiler okusam, platon'un mağarasında gölgelere karışsam, arjantin tangolarının argosunu bilsem, çingenelerin yüzyılların yollarına bıraktıkları sözcükleri derlesem, aristo'nun komedyasını bulsam, bütün büyücülerin unuttuğu sihirli kelimeleri ben hatırlasam, onca yıl dünyanın onca yerinden toplayıp biriktirdiğim bütün el yazmalarından, en yeni kalın ciltli güzel kitaplara varana dek hepsini raflarına dizdiğim bir ilkçağ tapınağına benzeyen kitaplığımın serin, küçük, yeşil avlusunda sonsuz uykuma yatsam, ardımdan insanlar, ne güzel mesleği vardı deseler, yazık, okuyacak ne çok kitabı kaldı geride.

6 Ekim 1993

Latife Tekin

Gözlerimde, bütün yüzeyleri genişletip büyüten bir ışıkla dolaştığım günler... ruhumla aynı âlem içinde kaldı. Yıllardır, gözlerimin benden ayrı, başka bir macerası var. Okurken, neyi seyrettiğimi bilmiyorum. Bilsem, kulağıma "anlam ne tuhaf şey" diye fısıldanmazdı.

Bilge Karasu

Okur kitap arar, ama kitabın da okuru bulduğunu ben çok gördüm. Açıklanabilir bir şey söylemiyorum belki, ama "rastlantılar"ın çoğu, açıklayamadığımız için rastlantı görünmez mi?

18. yüzyılın ortalarından bu yana "Serendipli Üç Şehzade" masalından yola çıkılarak türetilmiş bir sözcüğü var İngilizcenin: Serendipity; aranmakta olmayan

değerli/hoşlanılır bir şeyin insanın karşısına çıkıvermesi anlamında kullanılan... Elbette, aranmayan şeyin bulunması, olacak şey değil. ne var ki, "aranmama"yı "o anda aramakta olmamak" ya da "aranması gerektiği düşünülen yerde aramakta olmamak" diye yorumlarsak, birçok kişinin bu "Serendiplilik"ten (az ya da çok) pay aldığını kestirebiliriz. Serendip yağmuru benim de tarlama yağmıdır ara ara.

Bir şey (birçok şey, bir şeyler) öğrenmek için okumak, kitaba yönelmek ile, haz duyulduğu (duyulacağı umulduğu) için okumağa oturmak arasında, gerçekten, büyük bir fark var mı? Hatta, herhangi bir fark var mı?

Bir buçuk yıl önce (18 yıl oturduğum evden) taşınmam gerektiğinde kitaplarıma duyduğum öfkeyi yakınimdakiler hep gördü. "Hepsini satacağım!" diye haykırdım, söylendim günlerce. Bir iki "göstermelik" satış bile oldu. En az iki bin kitabımı satmağı tasarladım ya, bugüne dek bu satışın bir parçacığı bile gerçekleştirilmiş değil. Yıllardır "satacağım" deyişim, beceremeyişim, "mal"ımdan kopamayışım, alıcı çıksın diye beklerken alıcı çıktığında mızızlanacağımı bilişim... Çok başka bir düeyde de tanıdığım bir duygu bu... Çok sevdiğiniz, birlikte yaşadığınız, onsuz bir yaşamı düşünemeyeceğiniz ölçüde yaşamınızda yer etmiş kişiler, varlıklar da, sizi bezdirir arada bir; içinizin bir kuytularında onlardan kurtulmak istersiniz. O kişinin, o varlığın ölümünü bile geçirirsiniz usunuzdan, getirirsiniz gözünüzün önüne (tepkinin ilkelliği apaçık değil mi?). Kendinizi ne kadar bağlı (sözcüğün hemen hemen her anlamıyla bağlı) duyduğunuzun bir kanıtı değil midir zaten bu çılgınlık?

Çılgınca şeyler düşündüğünüzü de bilirsiniz (suçluluk duygularından falan söz etmiyorum) çünkü bilirsiniz ki onsuzluk, sizin de, en azından bir parça ölümünüzdür. Düpedüz. Evet, ölenlerin ardından yaşandığını, ölenle ölmemediğini herkes bir gün öğrenir. Ama eksilerek, azalarak, sakatlanarak, bir yeri koparak yaşandığını...

Oysa nesne-kitaptan kopabilmek gerek. Metinden ya da öğreniden söz edilecek olursa diyeceğim ki, o metin sizi uzun ya da kısa süre besleyip yaşattıysa, ondan da kopmasını öğrenmek gerek. Özümlediğinizle yetinebilirsiniz. Vazgeçilmez metinler yok mu? Elbette var; ama ne kadar az!

–Ne Kitapsız, Ne Kedisiz'den, 1987

Juan Goytisolo

Yazın metni, ne hemen tanınmayı, ne de okur yığınının anında büyülemeyi amaçlar. Kendisini "okuyacak" kişileri aramaz, "yeniden okuyacak" kişileri arar, yoksalar, çoğu zaman onları yaratmak zorunluğunu duyar. İz bırakmak, dal budak salmış yazın ağacına bir şeyler eklemek emelinde olan yazar önceden bilinen bir ortamda, her zamanki alıcının alışkın olduğu kurallara uyararak salınmak yerine, okurun düzenini sarsmaktan, onu bilmediği bir alana sürüklemekten ve ona işin daha başından, kurallarını hiç bilmediği bir oyun önermekten çekinmez. Okurun başlangıçtaki o şaşkınlığı, işaret levhalarının bulunmadığı, ayak basılmamış bir alanda o el yordamıyla ilerleyiş, kitabın sunduğu yeni ülkeyi düzenleyen gizli yasaları keşfetmek için gerilere dönme gereği, ona okumanın keyfini tattırarak, yenilikçi sanat önerisini özümsemek

için onu yazarla işbirliği yapmaya yöneltecektir. Farkına bile varmadan, okur "yeniden-okur"a dönüşecek, o sayede okuduğu ve sonra yeni baştan okuduğu metni kuşatma ve ele geçirme harekâtına etkinlikle katılacaktır. Yine aynı noktayı vurguluyorum, yazınsal yapıtın yazarı, sonuçta, yalnız yapıtını değil, kendi ölçüsüne uygun okur yığınınını da yaratır.

Zamandıışı metin yaratıcılarından oluşan yıldız kümesini, eleştirmenlerin şakşakladığı, okur oylamasından geçmiş yazarlar topluluğundan ayıran şey, bunların gözüne hâlâ yaşıyormuş gibi görünen yapıtları berikilerin sönmüş ya da ömrünü tamamlamış saymalarıdır. Çağdaşlarının alkışlarına ya da sitemlerine duyarsız olan yaratıcı yazar, çevresinin ölü uğraştaşlarla sarılı olduğunu bilir; hem de istedikleri kadar çırpınsınlar, onur belgeleri ve ödüller biriktirsinler, iskeletsiz birtakım akademisyenler misali, ölümsüzlüğün şanına ermeyi düşlesinler... Benim dünyam, örneğin, çağın modalarına ve yasalarına yabancı bir yazınsal kuraldışılıklar ve istisnalar burcuna dağılmış bulunmaktadır; dipdiri, sapsağlam varlıklarını sürdüren yazarların yüzlerce yılın ötesinden adımlarına ışık tuttuğu mezarlıklardadır; izleri acımasızca silinip gidecek olan, varlıktan yoksun gölgelerin büyük keşmekeşinin sahnesinde değil. O yazarların, yazılı sözün aracılığıyla, yaşayanlarla böyle kaynaşmaları ne sınır tanır, ne çağ. Yapıtlarını saydığım yazarlarla, değişik kültürlerden ve alanlardan gelme başka yazarlara, İbni Arabî ile İbni El Fârid'e, Rabelais ile Swift'e, Flaubert ile Biely'ye, Svevo ile Céline'e, Arno Schmidt ile Lezama'ya o yoldan bağlıyım. Onların göz kamaştırıcı parıltısı, şamatacı ve sıradan çağdaş yazınımızın bir görünüp kaybolan hayaletleriyle dolu bu evrende nereye gitsem benimle birlikte geliyor. Ancak onların sert kabuğunu delip, "çekirdeğin çekirdeği"ne ulaşan, kabilenin değer ölçütlerine sırt çevirip onların gerçeğini ele geçiren kişi bu eşsiz, yinelenmesi olanaksız sese erişecektir: garipliğiyle öbürleri arasından seçilen ve alışılmış taklitçiler alayının öykünme ya da benzetmelerine cesaret vermeyen sese. Yazın tarihi, her yazının tarihi, yüzyıllar boyunca kendi aralarında söyleşiyora benzeyen ve eşsizliklerinin tılsımıyla bizi büyüleyen o benzersiz seslerin tarihidir.

–Yeryüzünde Bir Sürgün'den

1995

Düşünce ve İfade Özgürlüğü

Hemen Şimdi Herkes İçin

Bütün okurlarımızın Türkiye'de kitap yayıncılığının asude bir meslek, salt bir kültürel ve ticari faaliyet olmadığını gayet iyi bildiklerini tahmin ediyoruz. Metis Yayınları'nın bütün geçmişi boyunca Düşünce ve İfade Özgürlüğü için mücadele etmek gündemimizin birinci maddesi oldu, olmak zorundaydı. Biz yayıncılar, kendi asli faaliyetimizi sürdürmenin yanı sıra her zaman üstünde yürüyeceğimiz yolu da döşemek zorundaydık. Bugün de hâlâ öyledir, çünkü anayasal bir hak olan Düşünce ve İfade Özgürlüğü, en başta devletin, ama aynı zamanda sivil dünyanın/toplumun içinden de çeşitli faillerin kimi zaman siyasal, kültürel, kimi zaman doğrudan şiddete

dayalı engellemeleri, baskıları, bahaneleri ve bozundurmaları ile karşı karşıyadır. Türkiyeli halihazırda bu anayasal hakkını kullanamamaktadır.

İşte 1995 yılı bu mücadelenin tırmandığı anlardan biriydi. 22 yayınevi ortaklaşa yaptığımız kampanyayla toplumu, tabii ki en başta okurlarımızı, bu haklarına sahip çıkmaya çağırdık. Bilindiği gibi, Türkiye’de devletin ve muhafazakar çevrelerin temel argümanı, Türkiye toplumunun bu tür hakları doğru bir biçimde kullanmak için henüz yeterli seviyede olmadığıdır. Biz ise tam tersini düşünüyoruz: Toplumun çocuksu, olgunlaşmamış kalması, demokratik eğilimlerin güdüklüğü, tam da bu hakkın toplum tarafından özgürce kullanılamamasından kaynaklanıyor. Bireylerin ya da toplumun bu hakkı kullanmak için reşit olacağı ileri bir tarihin beklenemeyeceğini, sorunun "hemen şimdi", hiçbir bahaneyle ertelenemeyecek kadar acil çözüm beklediğini ileri sürüyoruz. "Herkes İçin" derken de kastımız şuydu: Düşünce ve İfade Özgürlüğü genellikle yazar çizerlerle, entelektüellerle, aydınlarla birleştirilir. Oysa bu hak herkes için gereklidir. Özellikle de halk için gereklidir. Düşünce ve İfade Özgürlüğü, entelektüellerin, aydınların bir fantazisi değildir, bir demokrasinin çalışması için gerek şarttır.

1995’te bu düşüncelerle yazdığımız ortak açıklama ise şöyleydi:

Ülkemizde bugün düşünen, yazan, hatta yayınlayan hapiste. Son olarak da Özgür Ülke gazetesi bombalandı. Bu, toplumumuzda düşünce özgürlüğüne olan tahammülsüzlüğün boyutlarını göstermiştir. 20. yüzyılda, konuşan, yazan aydınlarının sürülmesine, hapse atılmasına, hatta öldürülmesine seyirci kalan yegâne "demokratik hukuk devleti" Türkiye'dir. Düşüncenin engellenmesi, toplumsal barışın önündeki bütün yolları tıkamaktadır. Bizler, Düşünce ve İfade Özgürlüğünü engelleyen, her türlü yasa ve uygulamanın derhal kaldırılmasını istiyoruz. Toplumumuzu, bizimle birlikte bu hak ve özgürlüklere sahip çıkmaya çağırıyoruz.

Afa, Alan, Ayrıntı, BDS, Belge, Boyut, Can, Cep, E- Anahtar, Hil, İletişim, İmge, Kavram, Kıyı, Metis, Öteki, Pan, Papirüs, Sarmal, Say, Ümit ve Varlık Yayınevleri

1995

Belleksiz Toplum Yoktur

Kitaplar hem bireysel hem toplumsal hafızanın temel unsurlarıdır. 1995 yılında, yayınlanmış Metis kitaplarından, farklı yazarlardan birer cümlelik alıntılar yaparak aşağıdaki kolaj metni oluşturuyor editörlerden Müge Gürsoy Sökmen. Biz bir yayınevinde biraraya gelen seslerin, az çok tutarlı bir bütün oluşturduğuna, oluşturabileceğine inanıyoruz. Yayınevine kişiliğini veren de budur. Metis koleksiyonunu oluşturan yazarların ve kitapların toplamı rasgele değildir. Bu kısa metni, birbirlerinden çok farklı seslerin nasıl birbirine eklemelenebildiğine örnek olarak okuyabilirsiniz:

Belleksiz Toplum Yoktur. Çocuklarını kurban etmeyi göze alan; yoksulluk, çaresizlik, cehalet gibi erdemlere sarılarak katliamların üstünden "aman, bir tatsızlık çıkmasın"

duygusuyla atlayıveren toplumlar vardır. – YILDIRIM TÜRKER. Sonuçta iki seçim kalır ve başka hiçbir şey / İntihar ve Kötülükten başka. – MURATHAN MUNGAN. Fikirlerimizin büyük çoğunluğu, hiç de akıl ürünü değildir, göreneklerden ibarettir; mekanik ve anlaşılmazdırlar ve bize baskı yoluyla benimsetilmişlerdir. – ORTEGA Y GASSET. Bendim ona, hiçbir düşünce seni ağına düşürmemeli, diyen; yolunu tek başına bul, diyen; şimdi de dayanıksızlığının tutsağı değil mi? – BİLGE KARASU. Edebiyatta, felsefede, bilimde, düşünme ve anlatım biçimiyle ilgili, sorgulamadan kabul ettiğimiz pek çok niteliğin, insanoğlunun kendi doğasından değil, yazı teknolojisinin bilincimize sunduğu olanaklardan kaynaklandığını anlayınca, insan kimliği kavramımızı yeni baştan irdelemek zorunda kalmış bulunmaktayız. – WALTER J. ONG. Tavşan besleyen, midesi ile özgürlüğü arasında bir türlü karar veremeyen bir canlıyla uğraşmayı da öğrenmelidir. – ORUÇ ARUOBA. Yaşam, sıradanlığımı sürdürdükçe, diyeceğim insanlar işine gücüne baktıkça, köklü bir biçimde zorlanmadıkça oldukça açıktır. Sıradanlık bozulunca açıklık çözülür, tuhaf düşünceler, algılar, duygular baş gösterir. Düşünceler, tıpkı kelebekler gibi, yalnızca varolmakla kalmaz; gelişir, başka düşüncelerle ilişkiye girer, etkide bulunurlar. – PAUL FEYERABEND. Ancak ölü kelebekler uçuşur yelle birlikte. – ERTUĞRUL OĞUZ FIRAT. Ne de olsa, yaşamımız boyunca hepimizin karşısında bir gözdağı olarak duran bir yazgı "aklımı yitirme" kavramı. Bir zamanlar saçma, olanaksız, benim değil, başkasının başına gelebilecek bir şey olarak niteleyeceğim bir olasılıktı bu. – KATE MILLETT. Sabır, ümitten daha uzun ömürlü olabilir. – URSULA K. LE GUIN. Dolayısıyla bizler, ne her türlü çoğulluğun, çeşitliliğin reddedildiği homojen bir zemine mahkûmuz, ne de içinde hiçbir homojenliğin, hiçbir ortak tartışma alanının olmadığı bir çoğulluk zeminine. Tersine, çoğulluk ve birlik karşılıklı olarak birbirlerini güçlendirirler ve birbirlerine ihtiyaçları vardır. – OLIVIER ABEL. Dolayısıyla, uç veren buğdaya kulak kabartmak, gizli kalmış potansiyelleri yüreklendirmek, tarihin saklı tuttuğu tüm bir arada yaşama eğilimlerini dürtüklemek; ayrıca bütün bu yeni toplumsal ifade biçimlerini şaşırmasızın, tiksinsinsiz, karşı çıkmaksızın karşılamaya hazır olmak gerekmektedir. – C. LÉVI-STRAUSS. Heterojenliği ve farklılığı tanıyabilen, ama her birimizi yalnızca bir yönle tanımlayan bir özcülüğe teslim olmayan, yeni bir politik dil bulmak zorundayız. – ANNE PHILLIPS.

1997

15. Yıl

Hayaller Fikirler Sorular

1997 sonbaharında Metis'in 15. yaşını kutluyoruz. Geride bıraktığımız döneme baktığımızda çabalarımız üç tema etrafında yoğunlaşıyor: Hayaller Fikirler Sorular. Belli ki bunlar Türkiye'deki genel akıntının tam tersi yönde. Hayal kurmayı, olağan gidişatın sınırlarını zorlamayı, yaratıcı davranmayı önemsiyoruz ve okurlarımıza bunu yansıtmaya çalışıyoruz. Fikirlere, fikirlerin önemine, zihinsel alışverişe, eleştirel düşünmeye ve bunların birikerek bir alışkanlık halini almasına vurgu yapıyoruz. Hiçbir verili düşünce ve söylemin eleştiriden azade olmadığını, her yerleşik

düşüncenin irdelenmeye, sorgulanmaya muhtaç olduğunu vurgulayarak, tekrar tekrar soru sormak istiyoruz.

1929 yılında İstanbul semalarında bir zeplin. Simgesel bir önemi var bu zeplinin. Hem insan yaratıcılığını ve özgürlüğünü simgeliyor, hem Türkiye ile ilgili bir kara deliği hatırlatıyor: Fikirler, tasarılar, mallar ve teknik Batı'dan geliyor bu ülkeye. Bu olgu Türkiye'de birçok insanın çabasını beyhudeleştiriyor, "cami önünde salyangoz satıcısı" konumunu doğuruyor. Ülkenin siyasi, kültürel ve bürokratik seçkinleri bu durumu korumayı ve sürdürmeyi tercih ediyorlar, bunun için ellerinden geleni yapıyorlar. Bir yerde seçkinliklerinin koşulu bu. Geniş kitleler sanattan ve nitelikli bir eğitimden bile isteye uzak tutuluyor.

Öyleyse akıntıya karşı kürek mi çekiyoruz? Tam olarak değil. Çünkü ortaya atılan yeni fikirler gitgide ana akıntılarının tersi yönde alt akıntılar oluşturuyor. Türkiye değişiyor. Daha önce ağza alınamayanlar tartışılabilir, bir süre sonra yeni kuşaklar bu fikirlerin içine doğuyor.

1998

Hayat bunlardan ibaret değil.

Yeter ki ötesine bakabilelim

Kitaplar bunun için var

1998 tipik bir Türkiye yılı. Ama galiba olup bitenler bütün bir toplumda genelleşmiş bir bezginlik yarattı. Adı konmuyorsa da bir tür iç savaş sürüyor. Trafik canavarı, yükselen Siyasal İslam, Kürt sorunu ve bunlar bahane edilip "derin devlet" lafzının arkasına gizlenerek yürütülen devlet terörü, Demireller, Çillerler, Erbakanlar, soyguncu işadamları ve işkadınları, hırsız siyasetçiler ve Fethullah hocalar gündelik hayatı zapt ediyorlar. Bu koşullarda hayatta kitaba yer yok. Kitaplar ve onların temsil ettiği her şey daha baştan kaybetmiş gibi. Politik alanın sonu gelmiş gibi. Bir savaşın aciliyetinde ve aktüelliğinde düşünceye yer yok.

1998'den itibaren bu ruh hali yıllarca varlığını sürdürecektir, 99 İzmit depremiyle, siyasi cinayetlerle, toplumun gitgide militaristleşmesiyle katmerlenecek.

Hayatın bunlardan ibaret olmadığını hatırlatmak istiyoruz. Direnme gücünün ancak bu dayatılanların ötesine bakabilmekten, manzaranın arkasını okuyabilmekten kaynaklanacağını söylüyoruz. Kitapların tam da bu nedenle var olduğunu söyleyerek, kitaplara hayatımızda yer açmak istiyoruz.

2002

20. Yıl

Böylece 20 yıl geçti. Bu süre içinde emekleri, fikirleri, destekleriyle sayısız insanın katkısı oldu yayınevimize. Tümüne, kitabevi ve dağıtım çalışanlarına ve devam edebilmemizde asıl gücü veren okurlarımıza teşekkür ediyoruz.

EMEKLERİ, FİKİRLERİ, DESTEKLERİYLE METİS YAYINLARI'NI
VAREDEN,

Abdullah Onay, Abdullah Şen, Abidin Dino, Adalet Ağaoğlu, Adnan Ekşigil, Adnan Yalçınlar, Afşar Timuçin, Agah Özgüç, Ahmet Cemal, Ahmet Çiğdem, Ahmet Doğukan, Ahmet Güntan, Ahmet Hakan, Ahmet İnsel, Ahmet Kehri, Ahmet Kocaman, Ahmet Necdet, Ahmet Oktay, Ahmet Sipahioğlu, Ahmet Soysal, Aksu Bora, Alaettin Aksoy, Alev Alemdar, Alev Türker, Ali Akay, Ali Babaoğlu, Ali Bucak, Ali Çakıroğlu, Ali Ekeyılmaz, Ali Erdemci, Ali Menteş, Ali Tükel, Alper Oysal, Arda Denkeli, Aron Aji, Aslı Biçen, Aslı Karasuil, Asuman Erdost, Aşkın Demir, Atilla Akar, Atilla Birkiye, Arzu Etensel İldem, Arzu Gökçen, Avi Pardo, Aybars Erözden, Aydın İşisağ, Aydın Uğur, Aykut Çelebi, Aykut Derman, Aynur İlyasoğlu, Ayperi Ecer, Aysel Bora, Ayşe Buğra, Ayşe Durakbaşa, Ayşe Eyüboğlu, Ayşe Gül Altınay, Ayşe Kadioğlu, Ayşe Öncü, Ayşe Özmen, Ayşe Tütüncü, Ayşegül Denkeli, Ayşegül Devecioğlu, Ayşen Gür, Ayşenur Aslan, Balkan Naci İslimyeli, Banu Büyükkal, Banu Gürsaler, Barbaros Altuğ, Barış Müstecaplıoğlu, Barış Pirhasan, Başak Ertür, Behiç Ak, Bejan Matur, Belma Aksun, Beril Eyüboğlu, Berke Vardar, Berna Ülner, Bilge Karasu, Bilgin Saydam, Bülent Akkoç, Bülent Erkmen, Bülent Somay, Bülent Tanatar, Bünyat Dinç, Cahide Birgül, Can Kurultay, Canan Arın, Canan Çakaloz, Candan Etili, Celal Kanat, Celal Üster, Celil Oker, Cem Atbaşoğlu, Cem Erciyes, Cem Soydemir, Cem Taylan, Cemal Bali Akal, Cemal Ener, Cemal Güzel, Cengiz Can, Cengiz Kuşçuoğlu, Cevat Çapan, Cüneyt Akalın, Cüneyt İşcan, Cüneyt Türel, Cüneyt Vardar, Çağla Bakış, Çağlar Keyder, Çağlar Tanyeri, Çiğdem Erkal İpek, Deniz Akidil, Deniz Bilgin, Deniz Erksan, Deniz Göktürk, Deniz Kandiyoti, Deniz Sezer, Devrim Sevimay, Didem Baskın, Dilek Barlas, Dilek Çokluk, Doğan Hızlan, Doğan Özlem, Dost Körpe, Duygu Köksal, Ece Temelkuran, Egemen Berköz, Elif Daldeniz, Elif Naci, Elif Şafak, Emel Abora, Emel Ergun, Emil Galip Sandalcı, Emil Keyder, Emine Özkaya, Emre Senan, Ender Gürol, Engin Geçtan, Enis Sakızlı, Erdağ Aksel, Erdal Akalın, Erdim Öztokat, Erendiz Atasü, Ergin İnan, Erol Akyavaş, Erol Hızarcı, Erol Köktürk, Erol Öz, Ertuğrul Kürkçü, Ertuğrul Oğuz Fırat, Esin Talu Çelikkın, Evren Erem, Ezel Akay, Falih Köksal, Faruk Şüyun, Fatih Erdoğan, Fatih Özgüven, Fatma Akerson, Fatma Taşkent, Fatma Tülin Öztürk, Fatmagül Berktaş, Fehmi Çalmuk, Fehmi Hasanoğlu, Ferda Erdinç, Ferda Keskin, Ferhan Ertürk, Ferhat Ünlü, Ferhunde Özbay, Feride Çiçekoğlu, Feridun Andaç, Ferruh Gencer, Ferruh Yılmaz, Fethiye Çetin, Fevzi Karakoç, Fevziye Sayılan, Feza Kürkçüoğlu, Fikret İlkiz, Filiz Aygündüz, Filiz Bingölçe, Firuz Kutal, Fuat Topar, Füsün Akatlı, Füsün Üstel, Gamze Varım, Giovanni Scognamillo, Gökhan Çetinsaya, Gönül Çapan, Gül Işık, Gülay Köksu, Gülay Kutal, Güler Güven, Gülnur Savran, Gülseli İnal, Gülsün Karamustafa, Gülşat Aygen, Gündüz Vassaf, Güniz Can, Gürol İrzık, Güven Savaş Kızıltan, Güven Turan, Güzide Güney, Güzide Gürbüz, Güzin Dino, Güzin Özkan, Hakan Altınsay, Hakan Denker, Hakan Yücel, Haldun Bayrı, Haldun Gülalp, Halil Gökhan, Halil İbrahim Özcan, Haluk Barışcan, Hamdi Ateş, Haluk İnanıcı, Hamit Sümbül, Haşim Sümbül, Haşmet Topaloğlu, Hayrettin Aydın, Hıdır Göktaş, Hilmi Bitim, Hilmi Yavuz, Hulki Aktunç, Hülya Ekşigil, Hür Yumer,

Hüseyin Karabey, Hüseyin Sorgun, Hüseyin Sönmez, Hüsnü Arkan, Immanuel Wallerstein, Işık Abel, Işık Ergüden, Işık Gencer, Işın Bengi, Işın Gürbüz, İbrahim Altınsay, İbrahim Somay, İhsan Bilgin, İhsan Yılmaz, İlhan Tekeli, İoanna Kuçuradi, İpek Babacan, İpek Çalışlar, İrfan Sayar, İrma Dolanoğlu Çimen, İskender Savaşır, İsmail Kara, İsmail Yerguz, İsmet Doğan, İsmet Zeki Eyüboğlu, Jale Parla, Jean Stein, Joelle Danon, John Berger, Kadri Gürsel, Kaya Şahin, Kemal Atakay, Kemal Başar, Kemal Sayar, Kerem Çalışkan, Kezban Akçalı, Kezban Arca Batıbeki, Komet, Kutluğ Ataman, Lâle Müldür, Laleper Aytek, Latif Demirci, Latife Tekin, Levent Akın, Levent Aydeniz, Levent Cinemre, Levent Efe, Levent Kavas, Levent Mollamustafaoglu, Levent Yılmaz, Leyla Erbil, Leyla Gülçür, Leyla Navaro, Lokman Şahin, Mahmut Mutman, Mahmut Temizyürek, Manuel Çıtak, Maria Sarı, Mehmet Ali Gencer, Mehmet Budak, Mehmet Ergüven, Mehmet Güteryüz, Mehmet Güreli, Mehmet İnhan, Mehmet Moralı, Mehmet Sönmez, Mehmet Tanju Kaya, Mehmet Tekin, Mehmet Ulusel, Mehmet Yaşın, Melahat Togar, Melih Baş, Melih Gürsoy, Meltem Ahıska, Meltem Cansever, Memet Fuat, Meral Özbek, Merve Erol, Mete Çubukçu, Metin And, Metin Çetin, Metin Kaçan, Meyda Yeğenoğlu, Mısra İlden, Murat Belge, Murat Hocoğlu, Murat Kelkitlioğlu, Murat Koçak, Murat Uyurkulak, Murathan Mungan, Mustafa Arslantunalı, Mustafa Ata, Mustafa Atakay, Mustafa Horasan, Mustafa Yılmaz, Mustafa Ziyalan, Müfide Pekin, Müfit Özdeş, Müge İplikçi, Müge Sözen, Müjgân Halis, Mürşit Balabanlılar, Nadire Mater, Nail Satlıhan, Naim Dilmener, Nasuh Barın, Nazan Aksoy, Nazlı Korkut, Nazlı Öktem, Nazmiye Güçlü, Necati Erkurt, Necdet Neydim, Necdet Teymur, Necmettin Sevil, Necmi Zeka, Necmiye Alpay, Nedim Şener, Nedret Öztokat, Nedret Pınar, Nermin Menemencioğlu, Nesrin Kasap, Nesrin Tura, Neşe Benli, Nezihe Meriç, Nigar Çapan, Nihal Akbulut, Nilüfer Göle, Nilüfer Güngörmüş, Nilüfer Kuyaş, Nimet Tuna, Niyazi Zorlu, Nuran Kutlu, Nuran Yavuz, Nuray Mert, Nurdan Gürbilek, Nurettin Elhüseyni, Nurhan Borand, Nuri Akbayar, Nursel Duruel, Nühket Gökaltay, Oğuz Cebeci, Oktay Döşemeci, Oktay Özel, Olivier Abel, Onat Kutlar, Onur B. Kula, Oral Çalışlar, Orhan Duru, Orhan Koçak, Orhan Pamuk, Orhan Suda, Oruç Aruoba, Osman Çakaloz, Osman Senemoğlu, Ömer Aslan, Ömer Demircan, Ömer Laçiner, Ömer Madra, Özkan Gözel, Peral Bayaz, Petek Kurtböke, Pınar Besen, Pınar İlkaracan, Pınar Kazma Çınar, Pınar Kür, Ramazan Yavuz, Raşit Çavaş, Reha Çamuroğlu, Reha Erdem, Remzi Ayhan, Rıza Tura, Roni Margulies, Roza Hakmen, Ruşen Çakır, Sabiha Banu Yalkut, Sabir Yücesoy, Sabri Gürses, Sadık Karamustafa, Sadık Yemni, Saffet Günersel, Saffet Murat Tura, Salih Ecer, Saliha Paker, Sami Oğuz, Sedef Öztürk, Sefa Kaplan, Selahattin Erkanlı, Selahattin Özpallabıyıklar, Selçuk Demirel, Selda Arkan, Selim İleri, Selim Yazgan, Sema Postacıoğlu, Semih Vaner, Semra Somersan, Sennur Sezer, Serdar Çömez, Serhan Ada, Serhan Keser, Serhan Yedig, Serkan Seymen, Sermet Tolan, Serpil Çakır, Serra Yılmaz, Sevgi Sanlı, Sevgi Tamgüç, Sevinç Yavuz, Sevkuthan Karakaş, Sezer Duru, Sırma Köksal, Sıtkı M. Erinç, Sibel Gökçen, Sinan Fişek, Siren İdemen, Soli Özel, Sosi Dolanoğlu, Sönmez Güven, Stella Ovadia, Suat Karantay, Suavi Güney, Sumru Ağıryürüyen, Suna Aras, Sunay Girgin, Sungur Savran, Süha Derbent, Süleyman Seyfi Öğün, Süleyman Özkur, Şadan Karadeniz, Şahika Yüksel, Şahin Beygu, Şara Sayın, Şavkar Altınel, Şebnem Kara, Şebnem

Susam, Şemsa Gezgin, Şemsa Özar, Şen Süer, Şengül Kılıç, Şerafettin Turan, Şerif Mardin, Şeyhmus Diken, Şiar Yalçın, Şirin Tekeli, Taha Parla, Tahsin Yücel, Talat Parman, Talat Sait Halman, Talat Tekin, Tan Oral, Tanıl Bora, Tansu Açık, Tarık Dursun K., Tarık Erdoğan, Tayfun Atay, Tayfun Demir, Teoman Aktürel, Tevfik Turan, Timuçin Gürer, Timuçin Unan, Tomris Uyar, Tonguç, Tuba Çele, Tuğrul Eryılmaz, Tuğrul Paşaoğlu, Tuna Erdem, Tuncay Birkan, Turan Dursun, Turgay Kantürk, Turgay Kurultay, Turgay Tekatan, Turhan Günay, Türker Armaner, Uğur Kökten, Ulus Baker, Ülker Gökberk, Ülkü Tamer, Ümit Kıvanç, Ünal Nalbantoğlu, Vaner Alper, Vedat Günyol, Vehbi Hacıkadıroğlu, Veysel Atayman, Victoria Holbrook, Vivet Kanetti, Yael Navaro Yaşın, Yahya Koçoğlu, Yaprak Zihnioğlu, Yaşar Avunç, Yaşar Çabuklu, Yaşar Kemal, Yavuz Erten, Yeşim Erim, Yeşim Tükel, Yetkin Başarır, Yıldırım Koç, Yıldırım Türker, Yıldız Olgun, Yılmaz Öner, Yiğit Bener, Yurdanur Salman, Yusuf Eradam, Yusuf Karıksız, Yücel Göktürk, Zafer Aracagök, Zafer Toprak, Zehra Toska, Zehra Yılmaz, Zeynep Arman, Zeynep Avcı, Zeynep Direk, Zeynep Oral, Zeynep Sayın, Zühtü Bayar, Zülfikâr Ali Aydın ve adını sayamadığımız daha birçoklarına,

KİTABEVİ VE DAĞITIM ÇALIŞANLARINA, DEVAM EDEBİLMEMİZ İÇİN GÜÇ VEREN OKURLARIMIZA TEŞEKKÜR EDİYORUZ.

Sel Yayıncılık⁴

Hakkımızda

Sel Yayıncılık yayın hayatına 1990 yılında, dönemin ruhuna uygun olarak tüm dünyada ve Türkiye'de yaşanan politik ve kültürel çalkantılar, değişim ve dönüşümleri yorumlayan metinleri, politik araştırmaları, gazetecilerin çeviri ve telif kitaplarını yayımlayarak başladı.

90'lı yılların ortasından itibaren esas hedefine; dünya ve Türk edebiyatının seçkin örneklerini ve özgün metinlerini okurla buluşturabilmeye ivme kazandırdı ve bugün 1000'in üzerinde kitapla yoluna devam ediyor. Zamanla yelpazesini edebiyat dışındaki türlerle de zenginleştirerek, Yaşam Kitapları, Mitoloji, Geceyarısı Kitapları, Cinsel Kitaplar ve Tarihe Tanıklık'ın yanı sıra:

"DüşünSel" ile eleştiri-kuram-düşünce alanındaki kronik yetersizliklerimizin giderilmesine katkı bağlamında hem klasik hem de güncel metinleri dilimize kazandırmaya,

"KentSel" ile her geçen gün daha da önemli hale gelen kentsel haklar, mutenalaştırma ve ortak alanların yok edilmesi karşısında gelişen mücadeleler ve politik yaklaşımlar ile mekân teorisinin önemli örneklerini yayınlamaya,

⁴ "Hakkımızda," Sel Yayıncılık, (Çevrimiçi) <https://www.selyayincilik.com/hakkimizda> Erişim: 19 Aralık 2020.

"Red Kitaplığı" ile kurumsal ve düşünsel statükoyu sarsarak kolektif deneyimi farklılaştıran fikirlerin peşine düşen; geçmişin ve günümüzün özlü metinlerini, manifestolarını, unutturulmuş kavramları ve fikirleri hatırlatmayı dert edinmeye,

"Kadın Kitaplığı" ile her zaman öncelikli olarak önemseydiği kadın hakları mücadelesi doğrultusunda feminist kuram, araştırma metodolojileri için kılavuz metinler ve güncel tartışmaları aktarmaya,

"Queer Düş'ün Serisi" ile queer teori üzerine Türkçe kaynakların artmasına ve yaşadığımız coğrafyadaki deneyimlerin görünür kılınmasına katkı sunmaya,

"Sanat Kitaplığı" ile hem Batı hem de Türk sanat tarihi çözümlemelerini ve başlıca metinlerini yayımlamaya devam ediyor.

Sel 2009'da Türkiye Yayıncılar Birliği Düşünce ve İfade Özgürlüğü Ödülü'nü ve "öncü kitaplar yayımlamaktaki sürekliliği nedeniyle" Memet Fuat Ödülleri-Yılın Yayınevi Ödülü'nü, 2010'da Uluslararası Yayıncılar Birliği (International Publishers Association-IPA) Yayımlama Özgürlüğü Özel Ödülü'nü, 2014'te ise "Kuruluşundan bu yana her zaman bir adım ileriye gitme kararlılığı ve bunu yaparken sadece ve sadece içeriğe değil, aynı zamanda tasarımdan sunuma kadar bütün dinamiklerdeki titizliği ve okuru aldatmamaya yönelik kararlı tavrı; sansüre, baskıya karşı hukuk mücadelesi, cesur yayıncılığı nedeniyle" Dünya Kitap Yılın Yayınevi Ödülü'nü kazandı.

Yürüyüşümüzde yanımızda olan tüm yazarlarımıza, çevirmenlerimize, çalışanlarımıza ve elbette okurlarımıza teşekkürlerimizle...

*SEL YAYINCILIK

Agora Kitaplığı⁵

Hakkımızda

Agora Kitaplığı, Osman Akınhay ile artık aramızda bulunmayan Recep Yener'in ortaklığında 2003 yılı Eylül ayında kurulmuştur. 2003 yılından bu yana Agora Kitaplığı etiketiyle 538, Aura Kitapları etiketiyle 61 kitap yayınlamıştır. 2007-2014 yılları arasında Mesele Kitap Dergisi adıyla bir kitap-edebiyat-siyaset dergisi çıkarmıştır. Editörü Osman Akınhay'dır.

Agora Kitaplığı ve Aura Kitapları'nın tüm kitaplarının tek dağıtımıcısı Punto Kitap Hizmetleri'dir: puntokitab.com, mail adresi: punto@puntokitab.com, tel: 0 212 924 05 07, adres: Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8 Yenibosna, 34196 Bahçelievler/İstanbul

⁵ "Hakkımızda," **Agora Kitaplığı**, (Çevrimiçi) <https://www.agorakitapligi.com/sayfalar/hakkimizda>
Erişim: 19 Aralık 2020.

Satış ve dağıtımla ilgili her konuda iletişim adresleri: info@agorakitapligi.com
erimoz1971@gmail.com

Yayınlarla ilgili her konuda iletişim adresi: oakinhay@agorakitapligi.com

Ayizi Kitap⁶

Çatlak Zemin’de feminist bağlarımızı tazelemek; kadınlardan yola çıkarak feminist söylemi, feminist söylemden yola çıkarak kadınları güçlendirmek için bir araya geldik.

Feminist bakışı ortaya koymak, birbirimizle tartışmak ve birlikte güçlenmek için artık yeni bir zeminimiz var. Günümüz koşullarında çatlak bir zeminde bir araya gelmenin zor olduğu kadar verimli de olabileceğine inanıyoruz. Yalnızca gündem ve güncel feminist politika değil, hayatın ve feminizmin içinde her şey Çatlak Zemin’in konusu. Bu zeminde yeni sözler söylemek, arkasında durduğumuz sözlerimizi yinelemek ve yeni yollar da açmak istiyoruz.

Bazılarımızın hayatını temelden değiştiren, hayatı daha yaşanır kılan feminizmi daha fazla kadına ulaştırmak, daha fazla kadının hayatını anlamlı kılmak demek. Amacımız feministlerin ayrı ayrı veya birlikte söz üretebileceği alanları birlikte açmak, genişletmek.

Feminizm ve feminist mücadele ucu bucağı gözükmeyen bir derya. Her adımımızda feminist mücadeleye, feminist söze ihtiyacımız var. Çatlak Zemin, bu denizde bir balık olmak için yola çıkıyor. Sizin, bizim, hepimizin yazılarıyla feminist sözü büyütme için, hoş bulduk!

Ayşe, Cemre, Deniz, Ecem, Feride, Feyza, Filiz, Gülnur, Hale, Hande, Müge, Nehir, Özlem, Pınar, Selime, Selin, Şükran, Suzan, Tuğçe, Yeşim

Nota Bene Yayınları⁷

Hakkımızda

Kolektif bir düşünsel mekân olarak tanımlandığımız NotaBene Yayınları 2010 yılında kuruldu. NotaBene’yi fevkalade önemli kılan şey, toplumsal muhalefetin düşünsel olarak köklü bir yenilenme ihtiyacına yanıt arayışıdır. Ayrıca bu toprakların yazarlarına öncelik tanımak, yeni çalışmaları, yeni yazarları elden geldiğince özendirmek, kolektif çalışmaları arttırmak, muhalefetin gündemini düşünsel olarak beslemek de amaçları arasındadır. Bu arayış sadece kuramsal alanla sınırlı kalmayıp,

⁶ “Hoşbulduk,” **Çatlak Zemin**, (Çevrimiçi) <https://www.catlakzemin.com/sevgili-feminist-kadınlar/>
Erişim: 19 Aralık 2020.

⁷ “Hakkımızda,” **Nota Bene Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://notabene.com.tr/content/4-hakkimizda>
Erişim: 19 Aralık 2020.

güncel politikadan, edebiyata, sanata, çocuk kitaplarına dek yaşamın her alanını kapsama çabasını içermektedir.

NotaBene, kendini gündemi oluşturan ve emek hareketi açısından önem teşkil eden olguları tanımlayabilme, onların farklı bileşenlerini açığa çıkartabilme ve emek hareketi perspektifinden güçlü kuramsal tepkiler vermekle yükümlü sayar. Yayınevimizin adı da tam olarak yukarıdaki düşüncelerle oluşturulmuştur. NotaBene'nin "Buraya Dikkat!" anlamına gelmesi, yaşanabilir daha farklı bir dünyanın üzerine inşa edileceği temellere işaret etme amacını göstermektedir. Dikkat edilmesi gerektiğini düşündüğümüz ve işaret ettiğiniz her yere NotaBene'nin de kalem ve kamerası dönecektir.

NotaBene Yayınları, siyasetten kültüre, bilimden sanata hayatın hemen her alanında düzene karşı itirazın yer bulduğu bir yayınevi olma çabası ile var olacaktır. Bu amaçlara yönelik istikrarlı ve etkili yayın çizgisiyle birlikte NotaBene hızlı bir yükseliş yaşadı.2010 yılından bu yana 450 kitap ile okurlarımızla beraber büyümeye devam ediyoruz. NotaBene'nin sadece yayın çizgisi değil, okurlarla kurduğu bağ da alternatif bir mecrada gelişti. Yayın dünyasında giderek artan tekelleşmeye karşı, piyasa koşullarına teslim olmamak için NotaBene bir de abonelik ağı geliştirdi. 2010'dan bu yana binlerce kişi NotaBene'ye abone oldu. Bu sayede abonelerimiz sadece avantajlı koşullarda kitap edinmekle kalmayıp, bir yandan kuramsal/politik/edebi eser ve tartışmaları daha düzenli bir biçimde izleme olanağına kavuşurken, diğer yandan da alternatif bir yayın kurumunun oluşumuna destek vermiş oldular. Kendini her daim yenileyerek sürececek olan NotaBene'nin bu ortak yolculuğuna katılmak herkes için çok kolaydır.

Otonom Yayıncılık⁸

Yayınevi hakkımızda sayfasında yayınevi politikalarına ilişkin herhangi bir bilgi yer almamaktadır.

Yordam Kitap⁹

Hakkımızda

YORDAM KİTAP KURULUŞ BİLDİRİSİ (EKİM 2006)

NEDEN YENİ BİR YAYINEVİ?

NEDEN YORDAM KİTAP?

⁸ **Otonom Yayıncılık**, (Çevrimiçi) <http://www.otonomyayincilik.com/> Erişim: 19 Aralık 2020.

⁹ "Hakkımızda," **Yordam Kitap**, (Çevrimiçi) <https://www.yordamkitap.com/hakkimizda> Erişim: 19 Aralık 2020.

yaşamın getirdiği sorulara, soruların taşıdığı sorunlara
yanıt için.

YAŞAM SORUYOR ÇÜNKÜ

Neden emperyalist ve gerici ideolojiler hâlâ egemen?

İşçi sınıfı kendi tarihsel kalkışmalarında neden yenildi ve geriledi?

Kültür ve sanat, neden bu baskı altında hâlâ soluksuz?

Bu egemenliğin karşısına dikilecek bir düşünsel ve siyasal üretim,
bu soluksuzluğu giderecek bir sanatsal, bilimsel ve kültürel seçenek yok mu?

YORDAM KİTAP

Bu sorulara yanıt aramak, yanıt arayanlara güç katmak,
yeni bir ortam hazırlamak için kuruldu.

Egemen ideolojilerin karşısına dikilecek bir düşünsel ve siyasal üretimin,
soluksuzluğu giderecek bir sanatsal, bilimsel ve kültürel seçeneğin varlığına inandığı
için.

YORDAM KİTAP

Bu ortamın çok kapsamlı, bu seçeneğin çok yönlü
olmasından yana

YORDAM KİTAP'ın düşünsel ve siyasal üretimi yansıtmak için seçtiği yolda
Marksist kuramı ve onun tarihsel birikimini gündeme getiren, geliştiren kitaplar
Dünyanın geçirdiği son değişimleri, yeni olguları tarihsel maddeci bir perspektifle
tartışan bilimsel kitaplar

Yeni Dünya Düzeni, küreselleşme, yeni-liberalizm, post-modernizm, post-marksizm,
post-fordizm gibi kavramları ve onların ardındaki süreçlerin iç yüzünü sergileyen
kitaplar

İnsanlığa kapitalizmden başka gelecek görmeyen düşünce odaklarını ele alıp
gerçekleri savunmaya yönelik kitaplar

öncelikli hedefleri olacak

Düşünsel ve siyasal üretimin kaynaklarına yönelmek için seçtiği yolda
İnsanlığın uygarlık gelişiminde attığı adımları, geçirdiği evreleri, yaşadığı
serüvenleri inceleyen yapıtları

Tarihin, toplumsal ve sınıfsal mücadelelerin anlaşılmasını sağlayacak, tarihsel kişi ve dönemleri açıklamaya hizmet edecek anı, yaşam öyküsü, mektup vb türünde yapıtları

okurla buluşturacak

Kültürel ve sanatsal seçeneği oluşturmak için seçtiği yolda

Temeline insanî sorunların, toplumsal duyarlılığın yerleştiği bir sanata yeniden soluk aldırılmayı

Kaynağını yaşamda bulan bir edebiyatı çeşitli türlerdeki yerli ve çeviri yapıtlarla tanıtmayı

Günün moda etkileriyle ya da bilinçli olarak unutturulan değerli yazarların yapıtlarını yeniden günışığına çıkarmayı

kendine yordam edinecek

Yayın dünyasının olumlu mirasına yaraşır bir sonuç almak için seçtiği yolda

Yaşamın getirdiği sorulara, soruların getirdiği sorunlara duyarlı her kesime seslenerek

Dili güzel ve özenli, içeriği doğru ve nitelikli, görselliği üst düzeyde titiz ve çağdaş kitaplar üreterek

okura saygıyı öne çıkaracak

YORDAM KİTAP 10.YIL BİLDİRİSİ

Yayın hayatına Ekim 2006'da başlayan Yordam Kitap, yazarları, çevirmenleri, çalışanları ve okurlarıyla birlikte 10. yılını kutlayacak olmanın sevincini ve gururunu yaşıyor. Dünyayı Sarsan On Gün ile yola çıktık; şimdi önümüzde, aralarında Kapital'in de bulunduğu 300 önemli eserden oluşan koca bir kitaplık yükseliyor.

Kuruluşumuzdan bu yana geçen 10 yıl içerisinde, dünyada ve Türkiye'de önemli politik ve toplumsal gelişmeler yaşandı: 2008 finansal krizi, Arap Baharı, Occupy (İşgal Et) hareketleri, Gezi İsyanı, Orta Doğu'da vekalet savaşları ve büyük göç dalgaları... Bu çalkantılı dönemin aktüel olaylarını tarihsel zeminde çözümleyen çok sayıda kitap yayınladık. Bizi takip eden okurların da gayet iyi bildiği gibi, yüzeydeki hareketlerden ziyade, dipten gelen büyük akıntılarla ilgilimiz. Bu yüzden, felsefe ve tarih çalışmaları yayın çizelgemizde önemli bir yer tutuyor; "Manga/Çizgi" dizisinde yer alan kitaplarımız dahi "gideni ve gelmekte olanı" anlatmakta.

Yordam Kitap'ın başarısı ve gördüğü ilgi, bu topraklardaki ilerici-sosyalist birikimin bir yansıması, anlamlı ve güven veren çabaların destek göreceğinin somut bir örneğidir. Yayın faaliyetimizin, Marksizmin saygınlığının yükselmesine katkıda bulunduğu, kitabevi raflarındaki ve akademideki görünürlüğünü arttırdığına inanıyoruz. Yıllar itibarıyla okur sayımızın çoğalmış olması iyimserliğimizi besliyor.

Dünyadan ve Türkiye’den, belli başlı Marksist yazarların ağırlıklı bir bölümünü Yordam Kitap bünyesine katarak, bu devasa birikimin farklı eğilimlerine yer verme gayreti içinde olduk; niteliği öne çıkaran, birleştirici bir yayım çizgisi izledik.

Karl Marx, “İnsanlık, önüne ancak çözüme bağlayabileceği sorunları koyar. Çünkü yakından bakıldığında, her zaman görülecektir ki, sorunun kendisi, ancak onu çözüme bağlayacak olan maddi koşulların mevcut olduğu ya da gelişmekte bulunduğu yerde ortaya çıkar”, demişti. Yayına hazırladığımız her kitapta bu sözü hatırd tuttuk: Yordam’ın logo ağacındaki her bir harf, insanlığın önüne koyduğu sorunların çözümünü içinde taşıyan birer tohum.

Logomuzu ve ilk kitaptan başlayarak tüm kapaklarımızı Savaş Çekiç tasarladı. Kitapların içeriğine verdiğimiz önemi ve değeri, üst düzeyde bir görsellikle destekleme gayreti içinde olduk. İçerik ve tasarımla birlikte, güzel ve özenli bir dili okura duyduğumuz saygının, gönül borcunun gereği saydık.

10. yılında Yordam Kitap’a bir yol arkadaşı geldi: Yordam Edebiyat. İlk kitaplarını Gezi’nin yıldönümünde, 1 Haziran’da çıkaran Yordam Edebiyat ile yeni bir kulvar açmak, edebi ürünlerin hem sayısını çoğaltmak hem de onları görünür kılmak istiyoruz. Bu yıl sonuna kadar, hepsi de dünya edebiyatından birer başyapıt olan, yirmiyeye yakın çeviri roman kitapçı raflarında yerini alacak.

Yordam Kitap’a katkıda bulunan yazar ve çevirmenlerimize; “künye”de adı geçen veya geçmeyen, “perde arkası” yükleri taşıyan çalışanlarımıza ve elbette binlerce okurumuza.. hep yanımızda oldukları için teşekkür ederiz.

Yeni kitaplarda buluşmak dileğiyle,

Yordam Kitap

Güldünya Yayınları¹⁰

Güldünya Yayınları adını, 2004 yılında, iki ağabeyi tarafından sokak ortasında vurulduktan sonra kaldırıldığı hastanede yine ağabeyleri tarafından öldürülen Güldünya Tören’den alıyor.

Güldünya Yayınları, feminist teori ve politika kitaplarının yanı sıra dünyanın dört bir yanından kadın hareketi ve farklı feminist örgütlenme deneyimleri, kadın biyografileri ve tanıklık derlemeleri, kadın edebiyatçıların eserlerini ve kadın sanatçıları tarafından ya da onlar üzerine hazırlanmış kitapları yayınlıyor.

Güldünya Tören

¹⁰ “Güldünya Yayınları,” **Güldünya Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://guldunyayayinlari.com/guldunya-yayinlari/> Erişim: 19 Aralık 2020.

1982 Bitlis doğumlu Güldünya Tören 1 Mart 2004 tarihinde 22 yaşındayken evlilik dışı çocuk doğurduğu gerekçesiyle erkek kardeşleri tarafından Bakırköy Devlet Hastanesi'nde öldürüldü. Akrabası tarafından tecavüze uğramış ve hamile kalmıştı.

Aile meclisi karar alarak Güldünya'nın öldürülmesine karar vermişti. Namus gerekçesiyle işlenen tüm cinayetlerde olduğu gibi cinayet ailenin küçük erkek çocuklarına işletilmiş böylece hem haksız tahrik indiriminden hem de yaşı küçük erkeklerin işlemlerinden dolayı az ceza alacağı hedeflenmişti.

Güldünya, aile meclisinin kararının ardından İstanbul'a kaçarak akrabalarının yanına sığındı. ama kardeşleri tarafından bulunup sokak ortasında vuruldu. Hastaneye kaldırıldı. Hastane yetkililerinin, polis gözünde 12 saat sonra yine kardeşleri tarafından hastanede öldürüldü. Dönemin İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah olayda polisin herhangi bir ihmali olmadığını söylerken annesi cenazede, "Ne aşirete ne oğullarıma karşı çıkabilirdim," dedi. Kadınlar cenazeyi sessiz ve uzaktan izledi.

Güldünya'nın çocuğunun adı: Umut. Her şeye rağmen umutlu olmak istedi belki de, kimbilir...

Güldünya, kucağında bebeğiyle ve bir de gelinlikle çektiği fotoğrafını ve ismini bıraktı bizlere, kadınları öldüren, ezen, sömüren erkeklere öfkemizle birlikte...

Kolektif Kitap¹¹

Bir kitap, yazarının hayatı, hayali, bilgisi kadar çevirmenin emeği, editörün kalemi, tasarımcının bakışı, matbaacının mürekkebi, kitapçının dokunuşuyla da hemhal olur. Bir kitabın okuruyla bir hayatı vardır. Merak ederek, farkında olarak, hatırlayarak, unutmuyarak geçen her ömrün tarihi mutlaka kitaplardan oluşur.

Kitabın bu eşsizliğine inandığımız için yıllardır üstünde çalıştığımız projemiz Kolektif Kitap'ı hayata geçiriyoruz. Her kitabımıza hem içerik hem de estetik bakımdan layık olduğu saygıyı göstermek üzere yola çıkıyoruz.

İmge Kitabevi Yayınları¹²

¹¹ "Hakkımızda," **Kolektif Kitap**, (Çevrimiçi) <https://www.kolektifkitap.com/hakkimizda> Erişim: 19 Aralık 2020.

¹² "Hakkımızda," **İmge Kitabevi Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.imge.com.tr/sayfa/hakkimizda> Erişim: 19 Aralık 2020.

1984 Yılında kurulan İmge, 1987 yılı sonunda İmge Kitabevi Yayınları olarak kitap üretimine başladı. Temel metinlerin önemli bir bölümünü dilimize kazandırırken bir yandan da Türkiye'nin ve dünyanın güncel ve tarihsel sorunlarını irdeleyen, değişik disiplinlerden, çok çeşitli bakış açıları taşıyan yazarların yapıtlarını okurlara sundu.

İmge Kitabevi Yayınları; siyaset, insan bilimleri, felsefe, tarih, mitoloji, edebiyat, sanat alanlarında gerek genel okuyucuya gerek yükseköğrenim öğrencilerine gerekse uzman araştırmacılara yönelik eserler yayımlıyor.

İmge Kitabevi Yayınları yayın kurulunun kitap seçiminde göz önünde bulundurduğu temel ilke, yayımlanacak kitapların alanında yenilikçilik, geliştiricilik ya da özgün katkı niteliklerini taşıması, ama okunmalarının özel uzmanlık gerektirmemesi.

İmge Kitabevi Yayınları'nın yayımlayacağı eserlerde belirli bir siyasal yaklaşımın benimsenmiş olması yönünde bir anlayış yok, ama gözetilmesi istediği birtakım ilkeler var. İmge Kitabevi Yayınları ırkçı, ayrımcı, cinsiyetçi, baskıcı söylemlere dayalı ya da böylesi söylemleri kullanan kitapları yayımlamıyor; siyasal, kültürel, dinsel her türlü aşığılayıcı dilsel öğelerin ayıklanmasını titizlikle istiyor.

İmge Kitabevi Yayınları geniş halk kesimlerinin yaşama koşullarının, ekonomik durumunun, kültür düzeyinin iyileştirilmesine yönelik araştırmaları özendiriyor, destekliyor; toplumun sivil örgütlenmesini geliştirici, ufuk açıcı arayışlara gerek yayıncılık alanında gerekse toplumsal, siyasal tüm ortamlarda katkı sağlamaya çalışıyor. İmge Kitabevi Yayınları gerek yazı gerek çeviri dilinin Türkçenin anlatım olanaklarını genişletici, geliştirici bir anlayış taşımasını gözetiyor, “arılık”tan çok “duruluk”u yeğliyor.

Koç Üniversitesi Yayınları¹³

dünyayı sorgulayanlar için

KÜY (Koç Üniversitesi Yayınları), üniversitenin “mükemmellik merkezi” olma hedefinin barındırdığı öncülük arzusunu benimsiyor. KÜY kitapları, kendi alanlarının en ileri bilgisini okuyucuya sunacak başlıklar arasından seçiliyor.

Burasının Bilgisi dizisinde, bu coğrafya hakkında ve/veya bu coğrafyadan (geniş anlamıyla Ortadoğu diyebiliriz) araştırmacılar tarafından yazılmış kitaplar yer alıyor. Literatüre ciddi katkı sağlayan, paradigmaları sorgulayan ya da değiştiren, daha önce kullanılmamış bulguları ya da uygulanmamış analiz yönetimlerini benimseyen önemli çalışmalar bunlar. Tarih, sanat tarihi, siyaset, sosyoloji, arkeoloji, cinsiyet çalışmaları, kültürel çalışmalar alanlarında yapılmış araştırmalar öne çıkıyor.

Uçbeyleri dizisi genel okuru hedefleyen, her alt dizide o alanda bildiklerimizin sınırını ortaya koyan (“state-of-the-art”) ya da o sınırı ileri taşıyan, iyi yazılmış, ilginç ve ufuk

¹³ “dünyayı sorgulayanlar için,” Koç Üniversitesi Yayınları, (Çevrimiçi) <https://press.ku.edu.tr/kurumsal/kuy/> Erişim: 19 Aralık 2020.

açıcı kitaplardan oluşuyor. Pozitif bilimler, beşeri bilimler, sosyal bilimler, edebiyat kuramı, sanat, hukuk, tıp, etik gibi alanlar bu dizinin kapsamına giriyor.

Maddiyat dizisi Uçbeyleri'nin yaklaşımını finans, ekonomi, işletme, inovasyon, girişimcilik alanlarına uyguluyor.

Tuhaf Etki dizisiyse adının da çağrıştırabileceği gibi Türkçenin, okunduğunda “tuhaf bir etki” bırakan ayrıksı metinlerini bir araya getirmeyi amaçlıyor. Dizide daha önce yayımlanmış ama değeri bilinmemiş ya da unutulmuş kitapların yanı sıra, ilk kez yayımlanacak çalışmalar da yer alıyor.

KÜY kitapları radikal demokrasi yaklaşımını, çağdaş sanat dünyasının sorunlarını, mülkiyetsiz yapıp yapamayacağımızı, hayvanlarla insanların ortaklaşa yaşadığı bir toplumun temel ilkelerini, uygarlık dediğimiz şey yıkılırsa sıfırdan nasıl başlayabileceğimizi, küresel ısınmanın arz dengesini, toplumsal adaletin nasıl kurulması gerektiğini, genç olma takıntımızın sonuçlarını, acının tarihini, insanlığı nasıl bir genetik geleceğin beklediğini sorguluyor.

Her yıl artan başlık sayısı ile KÜY, hem akademik yayıncılığın, hem de entelektüel dünyamızın boşluklarını en etkili şekilde doldurmaya çalışıyor.

KÜY kitaplarının satışlarından elde edilen gelir, Koç Üniversitesi öğrencilerine burs vermekte kullanılıyor.

Koç Üniversitesi Yayınları Yayın Kurulu:

Prof. Dr. Fatoş Gökşen, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Prof. Dr. Ziya Öniş, Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Prof. Dr. Bedirhan Üstün, Koç Üniversitesi Tıp Fakültesi Prof. Dr. Sami Gülgöz, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Prof. Dr. Fikri Karaesmen, Koç Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Prof. Dr. Yücel Yemez, Koç Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Prof. Dr. Levent Koçkesen, Koç Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Doç. Dr. Fahriye Oflaz, Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doç. Dr. Yonca Köksal, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dr. Ergin Bulut, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dr. Ceyhan Arslan, Koç Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dr. Menderes Işkın, Koç Üniversitesi Fen Fakültesi Dr. Yiğit Sayın, Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Ayrıntı Yayınları¹⁴

Ayrıntı'ya Dair

Ayrıntı Yayınları 1988'de yayımladığı Şenlikli Toplum kitabıyla yola çıktı. 12 Eylül'ün yarattığı boğucu atmosferin yavaş yavaş dağıldığı ancak ortaya çıkan

¹⁴ “Ayrıntı'ya Dair,” **Ayrıntı Yayınları**, (Çevrimiçi) <https://www.ayrintiyayinlari.com.tr/ayrintiya-dair> Erişim: 19 Aralık 2020.

görüntülerin henüz netleşmediği bir dönemdi. Dünyada da, ekolojik duyarlılığın arttığı, kadın hareketinin olgunlaştığı, Sovyet sisteminin dağıldığı, solun kendini sorguladığı arayış yıllarıydı. İşte böylesi bir dönemde kuruldu Ayrıntı Yayınları ve elbette o yılların duyarlılıklarına seslendi.

Mevcut olana olabilecek olanı, sermayeye emeği, iktidara muhalefeti, iktisada kültürü, askeri marşa oyun havasını tercih ettik ve yirmi yılı aşkın bir süredir tercihleri bu yönde olanlarla birlikte yürümeye gayret ettik.

Yirmi yılı aşkın bir süredir, düşünce ve sanat dünyasının usta kalemleri Ayrıntı Yayınları'nın listesini zenginleştirdi ve zenginleştiriyor. Michel Foucault ve Jean Baudrillard gibi düşünürlerin seçme eserler dizileri yayımlanırken, Jean Genet, Chuck Palahniuk, John Fowles, Philip Roth, Julian Barnes ve Tom Robbins gibi büyük edebiyatçıların bütün eserlerinin okura ulaşmasına çaba gösterildi. Ursula Le Guin'in Hep Yuvaya Dönmek'i, Georges Perec'in Kayboluş'u ve Jack Kerouac'ın Yolda'sı gibi zorlu projeler üstlenildi. Elbette bütün bu zorlu projeler çok değerli entelektüeller, çevirmenler, editörler, redaktörler, dizgiciler, her türlü hizmet dağıtım elemanları olmaksızın başarılamazdı. Dolayısıyla Ayrıntı Yayınları kolektif bir emeğin ürünüdür.

Ayrıntı Yayınları, 30 yılda çeşitli diziler halinde 1000'den fazla kitap yayımladı ama sevinerek söyleyebiliyoruz ki, bu öykü henüz bitmedi; tersine yeni alanlara da açılarak tüm heyecanıyla sürüyor, sürecek.

Bilgi Üniversitesi Yayınları¹⁵

İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2000 yılında, bünyesinde yer aldığı İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin kurumsal ilkeleri doğrultusunda ülkemizin yayın hayatına yeni bir soluk getirmek amacıyla kurulmuştur; önceliği, yerli akademisyen ve araştırmacıların özgün çalışmalarını okuyucu kitlesi ile buluşturarak ülkemizin bilimsel ve entelektüel birikimine katkıda bulunmaktır.

Ekim 2019'da 20. yayın yılını kutlamaya hazırlanan İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları'nın bugüne dek yayınlamış olduğu 600'ü aşkın kitaptan bir bölümü İngilizce olarak yayınlanmış, yurtdışında birçok atıf almış ve ders kitabı olarak kullanılmıştır. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), Sedat Simavi Vakfı, TBMM, Necip Fazıl Ödülleri gibi çeşitli kurumların ödülleriyle layık görülen çok sayıda eseriyle, yayınevimiz 2017 yılında ise Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "En İyi Kamu Yayıncısı" seçilmiştir.

¹⁵ "Kurumsal," İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, (Çevrimiçi) <https://bilgiyay.com/kurumsal/> Erişim: 19 Aralık 2020.

Bilgi Üniversitesi Kurumsal Değerler ve İlkeler¹⁶

Değerlerimiz

- Evrensel hak ve özgürlüklere saygı
- Akademik özgürlük ve sorumluluk
- Araştırma ve öğretimin ayrılmazlığı
- Bağımsızlık ve özerklik
- Çoğulculuğa ve çeşitliliğe saygı
- Şeffaflık ve hesap verebilirlik
- Katılımcılık
- Toplumsal sorumluluk
- Uluslararasılık
- Yaşam boyu eğitime inanç

Temel İlkelerimiz

BİLGİ, tüm ilişkilerinde, insan hak ve özgürlüklerine ilişkin evrensel ilke ve normlara sadık olmayı taahhüt eder, her düzeyde ve biçimde ayrımcılığı reddeder.

BİLGİ, Bologna’da imzalanan Magna Charta Universitatum’a uygun olarak, araştırma ve öğretim alanlarını kapsayan akademik özgürlüğün üniversite hayatının temel ilkesi olduğuna inanır.

BİLGİ, her türlü siyasi ve ekonomik gücün karşısında, araştırma, eğitim ve öğretim faaliyetlerinin bağımsızlığını ve özerkliğini önemser ve savunur.

BİLGİ, çoğulculuk, çeşitlilik ve eleştirel düşüncenin üniversite ve toplum hayatındaki önemine inanır.

BİLGİ, kampüs, kent ve doğa ölçeklerinde, fiziksel çevrenin ekolojik sürdürülebilirliği kadar kültürel ve estetik değerlerini de önemser ve bu değerlere katkıda bulunur.

BİLGİ, her düzeydeki öğrencilerine günümüz dünyasının karmaşık sorunlarıyla baş etmeye yönelik, geleneğin farkında fakat yenilikçiliği hedefleyen, akademik ve mesleki bilgi ve becerileri kazandırır.

BİLGİ, her anlamda uluslararasılığa açık bir kurumdur. Programlarında, uluslararası kalite standartlarına uygun yeterlilikler ve akreditasyon ilke ve uygulamalarını esas alır.

BİLGİ, öğrencilerinin ve mezunlarının toplumun ve dünyanın sorunlarına duyarlı, sorumluluk taşıyabilen kişiler olmasını önemser.

BİLGİ, tüm ilişkilerinde şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesini benimser; hukuka ve etik ilkelere uygun hareket eder.

¹⁶ “Kurumsal ilkeler,” İstanbul Bilgi Üniversitesi, (Çevrimiçi) <https://www.bilgi.edu.tr/tr/universite/hakkinda/kurumsal-ilkeler/> Erişim: 19 Aralık 2020.

BİLGİ, gerek kurumsal ilişkilerinde gerek üniversitenin her kademesinin işleyişinde ve akademik kararlarında geniş katılımı, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin birikim ve yeteneklerinden yararlanılması gereğine inanan paylaşımcı bir yönetim sistemini benimser.

BİLGİ, yaşamın dinamik yapısı içinde tüm programlarının sürekli gözden geçirilmesini benimser.

BİLGİ, her yaşta bireyin kendini yenilemesine yönelik araçlara ulaşmasının temel bir hak olduğu inancıyla yaşam boyu eğitim programları geliştirir.

BİLGİ, ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet yürütmeyi ve hizmet sunmayı hedefler.

BİLGİ tüm eğitim ve öğretim faaliyetlerinde öğrenci odaklı bir kurumdur. Öğrencilerin eğitim ve öğretim süreçlerine etkin bir şekilde katılımını ve araştırmacı, sorgulayıcı, sentez yapabilen bireyler olarak yetişmelerini sağlar.

EK-3. ÇEVİRMENLERE YÖNELTİLEN SORULAR

1. ... çeviriniz için ... ile çalışma kararı almanızda hangi ölçütler etkili oldu?
A) Yayın politikaları B) Sözleşme koşulları C) Popülerlik D) Ücret E) Diğer
2. Aşağıdaki alanlardan hangisini yazılı çeviride uzmanlık alanınız olarak tanımlayabilirsiniz?
A) Sosyal bilimler B) Fen bilimleri C) Teknik bilimler D) Sanat/Edebiyat E) Diğer
3. Feminist literatürü yazılı çeviride bir uzmanlık alanı olarak görüyor musunuz? Yanıtınız evet ise, bu düşüncenizde aşağıdakilerden hangisi belirleyici oluyor?
A) Feminist yayıncılığın konumu B) Feminist yayınların sayısı C) Eserlerin içeriği
D) Alana özgü terim kullanımı E) Diğer
4. Feminist literatürden çeviri yaparken uzmanlık alanına özgü olduğunu düşündüğünüz terimcilerden ve kaynaklardan faydalaniyor musunuz? Hangi kaynaklara daha sık başvuruyorsunuz?
5. Feminist literatürden çeviri yaparken terimler için nasıl bir çeviri yaklaşımı benimsiyorsunuz?
A) Yaygın kullanımı seçme B) Ödünçleme C) Yeni karşılık bulma D) Dipnot E) Diğer
6. Feminist yayınları çevirirken kullanmak üzere oluşturduğunuz bir terimceniz var mı? Terimce oluşturulurken hangi ölçütlere uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?
A) Yaygınlık B) İçerik/anlam C) Dilsel tutarlılık D) Yayın politikaları E) Diğer
7. Terimcenizi belirli aralıklarla güncelliyor musunuz? Terimce güncellenirken hangi ölçütlere uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?
A) Feminist literatür B) Feminist gündem C) Yayın politikaları D) Dilsel tutarlılık
E) Diğer
8. Kadın Araştırmaları alanında çeviri yaparken toplumsal cinsiyet etiğini önemsiyor musunuz? Bu alanda yapılan çevirilerde aşağıdakilerden hangisine uyulması gerektiğini düşünüyorsunuz?
A) Şeffaflık B) Kısmi nesnellik¹⁷ C) Doğruluk D) Yayın politikaları E) Diğer
9. Kendinizi feminist olarak tanımlıyor musunuz? Hangi bakımdan feminist bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?

¹⁷ Kısmi nesnellik, nasıl ki bir roman bir yazarın hayal gücü ve özneliğiyle şekillendirilen bir eser olarak öne çıkıyorsa, yapılan eylemin de eylemi gerçekleştiren kişiyi her zaman kararlı ve yerleşik bir özne olarak içereceği iddiasına dayanır. Ancak, bu iddia çerçevesinde, ulaşılabacak 'şiirsel gerçek' veya 'konumlandırılmış, kısmi nesnellik' durumunun, kişiye mahsus kuruntuların salt bir ifadesi olmaktan ziyade, öznelarası gerçekliklerin oluşturduğu söylemsel-maddi dünyaya ilişkin daha sağlam bir bağlantı içerdiği de ima edilmektedir. (Lykke, 2011: 199)

EK-4. EDİTÖRLERE YÖNELTİLEN SORULAR

- 1. Kadın araştırmaları dizisi için çevrilecek eserleri seçerken aşağıdakilerden hangisinin belirleyici olduğunu düşünöyorsunuz?**
A) Popölerlik B) İçerik C) Alana katkı D) Feminist gündem E) Diğer
- 2. Çevirmen seçiminde aşağıdakilerden hangisinin belirleyici olduğunu düşünöyorsunuz?**
A) Uzmanlık B) Cinsiyet C) Eğitim düzeyi D) Siyasal ideoloji E) Diğer
- 3. Konu ve alan bilgisi açısından çevirmenin kararlarını gözden geçiren uzman editörlerle çalışıyor musunuz? Yanıtınız evet ise, uzmanlık ölçütünü nasıl tanımlayabilirsiniz?**
A) Akademisyen B) Aynı yazar/konu alanında çalışmış editör/çevirmen C) Aktivist
D) STK çalışanı/gönüllüsü E) Diğer
- 4. Çevirmenlerinize, alan terimleri ve jargonunu içeren bir terimce sunuyor musunuz? Yanıtınız evet ise, terimcenizin ne kadar zamanda ve nasıl hazırlandığı ile ilgili bir bilgi verebilir misiniz?**
- 5. Bir önceki soruya yanıtınız evet ise, terimce oluşturulurken aşağıdaki ölçütlerden hangilerinin gözetildiğini söyleyebilirsiniz?**
A) Yaygınlık B) Feminist literatürdeki değişimler C) Dilsel tutarlılık
D) Yayın politikaları E) Diğer
- 6. Kadın araştırmaları ile ilgili yayınlarınızda toplumsal cinsiyet etiğiyle bağlantılı ayrımcılık karşıtı ilkeleriniz olduğunu düşünöyor musunuz? Yanıtınız evet ise, bu ilkelerin seçiminde aşağıdakilerden hangisi belirleyici oluyor?**
A) Etik nedenler B) Yayın politikaları C) Siyasal iklim D) Feminist gündem E) Diğer
- 7. Yayınevinizin feminist bir bakış açısına sahip olduğunu düşünöyor musunuz? Hangi bakımdan feminist bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyebilirsiniz?**

EK-5. FEMİNİST SÖZLÜKÇE

1. 1980-2020 YILLARI ARASINDA İNGİLİZCEDEN TÜRKÇEYE ÇEVİRİLEN KURAMSAL ESERLERDE SAPTANAN TERİMLER

No	Yayınevi	Bulunduğu Kitap	Yıl	Alanı	İngilizce Terim	Türkçe Terim	Terim Yapma Yolu
1	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Asexual (64)	Aseksüel (90)	Ödünçleme (doğrudan)
2	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Asexual (91)	Aseksüel (110)	Ödünçleme (doğrudan)
3	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Asexual (16)	Cinsiyetsiz (30)	Birebir çeviri
4	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Asexual (58)	Aseksüel (80)	Ödünçleme (doğrudan)
5	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Asexual (178)	Aseksüel (188)	Ödünçleme (doğrudan)
6	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Asexual (145)	Aseksüel (152)	Ödünçleme (doğrudan)
7	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Bisexuality (191)	Çifte cinsellik (307)	Birebir çeviri
8	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Bisexual (99)	Biseksüel (190)	Ödünçleme (sesletime uygun)
9	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Bisexuality (100)	Biseksüellik (192)	Ödünçleme (sesletime uygun)
10	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Bisexuality (150)	Biseksüellik (5)	Ödünçleme (sesletime uygun)
11	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Bisexual (40)	Biseksüel (65)	Ödünçleme (sesletime uygun)
12	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Bisexuality (41)	Çift-cinsellik (65)	Birebir çeviri
13	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Bisexuality (120)	Biseksüellik (123)	Ödünçleme (sesletime uygun)
14	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Bisexual (253)	Biseksüel (369)	Ödünçleme (sesletime uygun)
15	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Bisexual (220)	Biseksüel (263)	Ödünçleme (sesletime uygun)
16	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Bisexual (31)	Biseksüel (82)	Ödünçleme (sesletime uygun)

17	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Bisexual (223)	Biseksüel (279)	Ödünçleme (sesletime uygun)
18	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Bisexual (94)	Biseksüel (117)	Ödünçleme (sesletime uygun)
19	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Bisexuality (1063)	Biseksüellik (78)	Ödünçleme (sesletime uygun)
20	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Bisexual (73)	Biseksüel (110)	Ödünçleme (sesletime uygun)
21	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Bisexuality (382)	Biseksüalite (498)	Ödünçleme (sesletime uygun)
22	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Bisexual (348)	Biseksüel (473)	Ödünçleme (sesletime uygun)
23	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Bisexual (15)	Biseksüel (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)
24	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Bisexual (171)	Biseksüel (210)	Ödünçleme (sesletime uygun)
25	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Bisexual (167)	Biseksüel (210)	Ödünçleme (sesletime uygun)
26	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Bisexual (85)	Biseksüel (133)	Ödünçleme (sesletime uygun)
27	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Bisexual (121)	Biseksüel (166)	Ödünçleme (sesletime uygun)
28	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Bisexual (56)	Biseksüel (64)	Ödünçleme (sesletime uygun)
29	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Female (2)	Dişi (26)	Birebir çeviri
30	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Female identity (35)	Kadınlar (35)	Birebir çeviri
31	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Female (17)	Dişi (33)	Birebir çeviri
32	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Female principle (109)	Kadın ilkesi (181)	Birebir çeviri
33	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Female (125)	Kadın (121)	Birebir çeviri

34	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Female (5)	Kadın (28)	Birebir çeviri
35	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Female labor (5)	Kadın emeği (24)	Birebir çeviri
36	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Male-female interaction (37)	Kadın erkek etkileşimi (66)	Birebir çeviri
37	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Female production (160)	Kadın üretir (228)	Birebir çeviri
38	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Female (9)	Kadın (31)	Birebir çeviri
39	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Female anger (102)	Dişi öfke (190)	Birebir çeviri
40	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Female duality (117)	Dişil ikilik (139)	Değiş kaydırma
41	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Female sexuality (335)	Kadın cinselliği (375)	Birebir çeviri
42	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Female Self (430)	Kadınsı benlik (477)	Değiş kaydırma
43	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Female (177)	Kadın (65)	Birebir çeviri
44	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Female job (166)	Kadın işleri (40)	Birebir çeviri
45	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Female sexuality (30)	Kadın cinselliği (55)	Birebir çeviri
46	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Female voracity (61)	Kadınsı doymazlık (86)	Değiş kaydırma
47	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Female (115)	Dişi (132)	Birebir çeviri
48	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Female (27)	Dişi (77)	Birebir çeviri
49	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Female sexuality 116	Dişi cinselliği (134)	Birebir çeviri
50	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Female body (46)	Kadın bedeni (99)	Birebir çeviri

51	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Female sexuality 102	Kadın cinselliği (172)	Birebir çeviri
52	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Female (142)	Kadın (179)	Birebir çeviri
53	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Female body (254)	Kadın bedeni (303)	Birebir çeviri
54	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Female (147)	Kadın (194)	Birebir çeviri
55	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Female (213)	Kadın (283)	Birebir çeviri
56	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Female employment (7)	Kadın istihdamı (19)	Birebir çeviri
57	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Female self (28)	Kadınsı benlik (36)	Değiş kaydırma
58	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Female (75)	Erkek (112)	Birebir çeviri
59	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Female (14)	Kadın (55)	Birebir çeviri
60	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Female (56)	Kadın (79)	Birebir çeviri
61	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Female (VIII)	Kadın (9)	Birebir çeviri
62	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Female body (18)	Kadın bedeni (33)	Birebir çeviri
63	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Female sexuality (23)	Dişi cinsellik (69)	Birebir çeviri
64	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Female sexuality (55)	Kadın cinselliği (78)	Birebir çeviri
65	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Female sexuality (80)	Kadın cinselliği (100)	Birebir çeviri
66	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Female (1058)	Kadın (71)	Birebir çeviri
67	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Female experience (1055)	Kadın deneyimi (65)	Birebir çeviri

68	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Female (7)	Kadın (24)	Birebir çeviri
69	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Female (26)	Kadın (45)	Birebir çeviri
70	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Female (13)	Kadın (30)	Birebir çeviri
71	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Female (27)	Kadın (28)	Birebir çeviri
72	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Female sexuality (106)	Kadın cinselliği (151)	Birebir çeviri
73	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Female wage (44)	Kadın maaşı (76)	Birebir çeviri
74	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Female sexuality (264)	Kadın cinselliği (268)	Birebir çeviri
75	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Female sexuality (60)	Kadın cinselliği (124)	Birebir çeviri
76	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Female (2)	Dişi (13)	Birebir çeviri
77	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Female sexuality (179)	Kadın cinselliği (222)	Birebir çeviri
78	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Female identity (134)	Dişi kimliği (202)	Birebir çeviri
79	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Female (249)	Kadın (159)	Birebir çeviri
80	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Female (8)	Kadın (16)	Birebir çeviri
81	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Female subject (110)	Dişil özne (141)	Değiş kaydırma
82	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Female (162)	Kadın (232)	Birebir çeviri
83	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Female (15)	Dişi (30)	Birebir çeviri

84	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Female (49)	Kadın (72)	Birebir çeviri
85	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Female sexuality (185)	Kadın cinselliği (261)	Birebir çeviri
86	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Female space (233)	Dişi alanı (315)	Birebir çeviri
87	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Female configuration (42)	Dişi yapılandırma (66)	Birebir çeviri
88	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Female (53)	Kadın (81)	Birebir çeviri
89	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Female (119)	Kadın (154)	Birebir çeviri
90	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Female power-holder (12)	Erki elinde tutan kadınlar (25)	Açıklama
91	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Female (XI)	Kadın (9)	Birebir çeviri
92	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Female (35)	Kadın (35)	Birebir çeviri
93	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Female identity (79)	Kadın kimliği (84)	Birebir çeviri
94	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Female body (106)	Dişi beden (115)	Birebir çeviri
95	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Feminine identity (165)	Kadınlık kimliği (203)	Adlaştırma
96	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Feminine behaviour (175)	Kadınca davranış (214)	Birebir çeviri
97	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Feminine (19)	Dişi (38)	Eşanlamlılık
98	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Feminine behaviour (32)	Kadın davranışı (58)	Eşanlamlılık
99	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Feminine trait (196)	Kadınsı belirtiler (315)	Birebir çeviri
100	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Feminine intuition (6)	Kadınsı içgüdü (14)	Birebir çeviri

101	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Feminine quality (8)	Dişi nitelikleri (16)	Adlaştırma
102	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Feminine (23)	Dişi (58)	Eşanlamlılık
103	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Feminine qualities (31)	Kadınlık nitelikleri (74)	Adlaştırma
104	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Feminine qualities (97)	Kadınsı nitelikler (188)	Birebir çeviri
105	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Feminine (53)	Dişil (107)	Birebir çeviri
106	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Feminine (178)	Kadınlık (203)	Adlaştırma
107	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Feminine (4)	Dişi (28)	Eşanlamlılık
108	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Feminine attitude (41)	Kadınsı yaklaşım (65)	Birebir çeviri
109	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Feminine (141)	Kadınlık (154)	Adlaştırma
110	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Feminine imaginary (147)	Kadınlık imgeseli (159)	Adlaştırma
111	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Feminine principle (172)	Kadınlık ilkesi (261)	Adlaştırma
112	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Feminine (46)	Kadınlar (46)	Eşanlamlılık
113	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Feminine principle (198)	Feminen ilke (241)	Ödünçleme (sesletime uygun)
114	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Feminine (2)	Dişil (9)	Birebir çeviri
115	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Feminine (33)	Kadınsı (43)	Birebir çeviri
116	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Feminine sphere (13)	Kadın alanı (14)	Adlaştırma

117	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Feminine (238)	Dişil (30)	Birebir çeviri
118	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Feminine (117)	Kadınsı (152)	Birebir çeviri
119	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Feminine (70)	Kadınsı (88)	Birebir çeviri
120	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Feminine hegemony (216)	Kadın hegemonyası (303)	Adlaştırma
121	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Feminine sexuality (39)	Dişil cinsellik (160)	Birebir çeviri
122	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Feminine role (87)	Dişilik rolü (115)	Adlaştırma
123	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Feminine beauty (34)	Kadın güzelliği (48)	Adlaştırma
124	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Feminine (47)	Dişil (50)	Birebir çeviri
125	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Feminine representation (26)	Dişil temsil (224)	Birebir çeviri
126	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Feminine (22)	Kadınsı (43)	Birebir çeviri
127	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Feminine drive (22)	Kadınsı itki (43)	Birebir çeviri
128	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Feminine attribute (18)	Kadınsı özellik (34)	Birebir çeviri
129	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Feminine sexuality (27)	Kadın cinselliği (28)	Adlaştırma
130	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Feminine work (31)	Kadın işi (32)	Adlaştırma
131	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Feminine (3)	Kadın(sı) (11)	Birebir çeviri

132	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Feminine (30)	Dişil (54)	Birebir çeviri
133	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Feminine role (33)	Kadınsı rol (47)	Birebir çeviri
134	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Feminine vulnerability (69)	Kadınsı yaralanabilirlik (92)	Birebir çeviri
135	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Feminine object (136)	Dişil nesne (171)	Birebir çeviri
136	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Feminine role (98)	Dişil rol (152)	Birebir çeviri
137	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Feminine mystique (51)	Kadınlığın gizemi (78)	Adlaştırma
138	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Feminine lesbian (254)	Feminen lezbiyen (164)	Ödünçleme (sesletime uygun)
139	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Feminine (93)	Dişil (129)	Birebir çeviri
140	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Feminine subject (96)	Dişil özne (133)	Birebir çeviri
141	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Feminine (200)	Feminen (280)	Ödünçleme (sesletime uygun)
142	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Feminine (15)	Kadınsı (30)	Birebir çeviri
143	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Feminine (40)	Feminen (64)	Ödünçleme (sesletime uygun)
144	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Feminine identity (236)	Kadın kimliği (326)	Adlaştırma
145	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Feminine accomplishment (49)	Kadınsı başarı (74)	Birebir çeviri
146	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Feminine intuition (220)	Kadınsı sezgi (227)	Birebir çeviri

147	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Feminine nature (54)	Kadın doğası (82)	Adlaştırma
148	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Feminine (142)	Kadınsı (138)	Birebir çeviri
149	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Feminine (71)	Kadın (71)	Adlaştırma
150	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Feminine qualities (82)	Dişil nitelikler (87)	Birebir çeviri
151	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Feminine identification (38)	Dişi özdeşleşmesi (55)	Adlaştırma
152	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Femininity (10)	Dişilik (35)	Eşanlamlılık
153	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Femininity (29)	Dişilik	Eşanlamlılık
154	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Femininity (80)	Kadınlık (156) (2)	Eşanlamlılık
155	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Femininity (94)	Kadınlık (177)	Eşanlamlılık
156	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Femininity (486)	Dişillik (131)	Birebir çeviri
157	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Femininity (4)	Dişillik (28)	Birebir çeviri
158	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Femininity (78)	Kadınlık (93)	Eşanlamlılık
159	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Femininity (88)	Kadınlık (120)	Eşanlamlılık
160	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Femininity (179)	Kadınsılık (241)	Birebir çeviri
161	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Femininity (153)	Kadınsılık (216)	Birebir çeviri
162	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Femininity (8)	Kadınlık (17)	Eşanlamlılık
163	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Femininity (11)	Dişillik (50)	Birebir çeviri
164	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Femininity (31)	Kadınsılık (47)	Birebir çeviri
165	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Femininity (91)	Kadınlık (113)	Eşanlamlılık
166	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Femininity (51)	Dişillik (55)	Birebir çeviri

167	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Femininity (21)	Kadınlık (42)	Eşanlamlılık
168	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Femininity (87)	Dişilik (1132)	Eşanlamlılık
169	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Femininity (147)	Kadınlık (245)	Eşanlamlılık
170	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Femininity (297)	Kadınlık (300)	Eşanlamlılık
171	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Femininity (37)	Dişillik (51)	Birebir çeviri
172	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Femininity (61)	Kadınlık (125)	Eşanlamlılık
173	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Femininity (170)	Kadınsılık (213)	Birebir çeviri
174	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Femininity (30)	Dişillik (54)	Birebir çeviri
175	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Femininity (144)	Kadınlık (192)	Eşanlamlılık
176	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Femininity (79)	Kadınlık (111)	Eşanlamlılık
177	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Femininity (54)	Kadın(sı)lık (82)	Birebir çeviri
178	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Femininity (112)	Dişilik (113)	Eşanlamlılık
179	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Femininity (128)	Dişilik (135)	Eşanlamlılık
180	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Femininity (48)	Kadınlık (71)	Eşanlamlılık
181	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Gay (134)	Karamsarlıktan uzak (219)	Birebir çeviri
182	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Gay (123)	Erkek eşcinsel (119)	Birebir çeviri
183	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Gay people (89)	Gay (173)	Ödünçleme (doğrudan)
184	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Gay (104)	Gay (195)	Ödünçleme (doğrudan)

185	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Gay (165)	Gey (36)	Ödünçleme (sesletime uygun)
186	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Gay (130)	Gey (141)	Ödünçleme (doğrudan)
187	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Gay (253)	Gey (368)	Ödünçleme (doğrudan)
188	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Gay (220)	Gey (263)	Ödünçleme (sesletime uygun)
189	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Gay image (220)	Gey imgesi (293)	Ödünçleme (sesletime uygun)
190	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Gay (117)	Eşcinsel (164)	Birebir çeviri
191	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Gay people (38)	Eşcinseller (61)	Birebir çeviri
192	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Gay (32)	Gey (85)	Ödünçleme (sesletime uygun)
193	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Gay (193)	Gey (241)	Ödünçleme (sesletime uygun)
194	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Gay (94)	Gey (116)	Ödünçleme (sesletime uygun)
195	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Gay (773)	Gey (141)	Ödünçleme (sesletime uygun)
196	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Gay (382)	Gey (498)	Ödünçleme (sesletime uygun)
197	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Gay (348)	Gey (473)	Ödünçleme (sesletime uygun)
198	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Gay (22)	Eşcinsel (40)	Birebir çeviri
199	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Gay (15)	Gey (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)
200	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Gay (29)	Gey (41)	Ödünçleme (sesletime uygun)
201	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Gay movement (29)	Eşcinsel hareket (30)	Birebir çeviri
202	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Gay (77)	Gey (101)	Ödünçleme (sesletime uygun)

203	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Gay (88)	Gey (138)	Ödünçleme (sesletime uygun)
204	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Gay (89)	Gey (125)	Ödünçleme (sesletime uygun)
205	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Gay (87)	Gey (120)	Ödünçleme (sesletime uygun)
206	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Gay (121)	Gey (166)	Ödünçleme (sesletime uygun)
207	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Gay (38)	Gey (59)	Ödünçleme (sesletime uygun)
208	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Gay (39)	Gey (50)	Ödünçleme (sesletime uygun)
209	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Gay (31)	Gey (31)	Ödünçleme (sesletime uygun)
210	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Gay (145)	Gey (152)	Ödünçleme (sesletime uygun)
211	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Gay (41)	Eşcinsel (65)	Birebir çeviri
212	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Gender (6)	Cinsiyet 31)	Eşanlamlılık
213	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Gender (29)	Cinsiyet (54)	Eşanlamlılık
214	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Gender (70)	Cinsiyet (73)	Eşanlamlılık
215	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Gender (86)	Toplumsal cinsiyet (170)	Birebir çeviri
216	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Gender (6)	Cinsiyet (26)	Eşanlamlılık
217	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Gender identity (6)	Cinsiyet kimliği (27)	Eşanlamlılık
218	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Gender stereotype (215)	Toplumsal cinsiyet kalıbı (86) (2)	Birebir çeviri
219	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Gender (4)	Toplumsal cinsiyet (23)	Birebir çeviri
220	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Gender (138)	Cinsiyet (161)	Eşanlamlılık
221	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Gender exchange (268)	Cinsiyet değişimi (303)	Eşanlamlılık

222	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Gender (150)	Cinsiyet (gender) (4)	Eşanlamlılık
223	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Gender formation (151)	Toplumsal cinsiyetin şekillenmesi (6)	Birebir çeviri
224	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Gender (VIII)	Toplumsal cinsiyet (10)	Birebir çeviri
225	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Gender identity (110)	Toplumsal cinsiyet kimliği (139)	Birebir çeviri
226	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Gender identity (21)	Toplumsal cinsiyet kimliği (31)	Birebir çeviri
227	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Gender (7)	Toplumsal cinsiyet (50)	Birebir çeviri
228	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Gender (5)	Toplumsal cinsiyet (28)	Birebir çeviri
229	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Gender hierarchy (6)	Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi (29)	Birebir çeviri
230	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Gender discrimination (3)	Toplumsal cinsiyet ayrımı (14)	Birebir çeviri
231	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Gender deviance (4)	Toplumsal cinsiyet aykırılığı (11)	Birebir çeviri
232	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Gender identity (169)	Toplumsal cinsiyet kimliği (240)	Birebir çeviri
233	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Gender (8)	Toplumsal cinsiyet (17)	Birebir çeviri

234	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Gender (32)	Toplumsal cinsiyet (32)	Birebir çeviri
235	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Gender (130)	Toplumsal cinsiyet (166)	Birebir çeviri
236	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Gender (67)	Toplumsal cinsiyet (85)	Birebir çeviri
237	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Gender (35)	Toplumsal cinsiyet (32)	Birebir çeviri
238	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Gender (44)	Toplumsal cinsiyet (71)	Birebir çeviri
239	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Gender discrimination (66)	Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı (110)	Birebir çeviri
240	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Gender (85)	Toplumsal cinsiyet (148)	Birebir çeviri
241	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Gender discrimination (60)	Cinsiyet ayrımcılığı (76)	Eşanlamlılık
242	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Gender (167)	Toplumsal cinsiyet (176)	Birebir çeviri
243	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Gender-based violence (221)	Toplumsal cinsiyet sebebiyle maruz kalınan şiddet (211)	Birebir çeviri
244	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Gender (68)	Cinsiyet (88)	Eşanlamlılık
245	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Gender (127)	Cinsiyet (160)	Eşanlamlılık

246	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Gender relations (154)	Cinsiyet ilişkileri (193)	Eşanlamlılık
247	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Gender (176)	Toplumsal cinsiyet (221)	Birebir çeviri
248	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Gender (2)	Toplumsal cinsiyet (13)	Birebir çeviri
249	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Gender identity (41)	Toplumsal cinsiyet kimliği (69)	Birebir çeviri
250	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Gender (18)	Cinsiyet (29)	Eşanlamlılık
251	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Gender roles (55)	Cinsiyet rolleri (82)	Eşanlamlılık
252	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Gender (6)	Toplumsal cinsiyet (13)	Birebir çeviri
253	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Gender (32)	Toplumsal cinsiyet (58)	Birebir çeviri
254	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Gender (3)	Toplumsal cinsiyet (14)	Birebir çeviri
255	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Gender stereotypes (41)	Cinsiyet şablonları (64)	Eşanlamlılık
256	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Gender (49)	Cinsiyet (72)	Eşanlamlılık
257	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Gender fluidity (27)	Toplumsal cinsiyet akışkanlığı (46)	Birebir çeviri
258	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Gender (36)	Toplumsal cinsiyet (57)	Birebir çeviri

259	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Gender gap (XI)	Toplumsal cinsiyetler arasındaki uçurum (14)	Birebir çeviri
260	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Gender roles (8)	Toplumsal cinsiyet rolleri (29)	Birebir çeviri
261	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Gender (69)	Toplumsal cinsiyet (69)	Birebir çeviri
262	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Gender expectations (71)	Toplumsal cinsiyet beklentileri (71)	Birebir çeviri
263	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Gender (86)	Toplumsal cinsiyet (99)	Birebir çeviri
264	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Gender hierarchy (126)	Toplumsal cinsiyet hiyerarşisi (133)	Birebir çeviri
265	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Homosexual (207)	Eşcinsel (249)	Birebir çeviri
266	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Homosexuality (209)	Eşcinsellik (251)	Birebir çeviri
267	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Homosexual (17)	Eşcinsel (33)	Birebir çeviri
268	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Homosexuality (17)	Eşcinsellik (33)	Birebir çeviri
269	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Homosexuality (130)	Eşcinsellik (125)	Birebir çeviri
270	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Homosexuality (91)	Eşcinsellik (178)	Birebir çeviri
271	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Homosexuality (105)	Homoseksüellik (195)	Ödünçleme (sesletime uygun)
272	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Homosexual (160)	Eşcinsel (28)	Birebir çeviri

273	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Homosexual partner (26)	Eşcinsel partner (50)	Birebir çeviri
274	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Homosexuality (26)	Eşcinsellik (51)	Birebir çeviri
275	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Homosexuality (115)	Eşcinsellik (132)	Birebir çeviri
276	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Homosexual male (117)	Eşcinsel erkek (135)	Birebir çeviri
277	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Homosexual men (252)	Eşcinsel erkekler (301)	Birebir çeviri
278	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Homosexuality (1)	Eşcinsellik (7)	Birebir çeviri
279	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Homosexual minority (3)	Homoseksüel azınlık (10)	Ödünçleme (sesletime uygun)
280	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Homosexual (58)	Eşcinsel (89)	Birebir çeviri
281	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Homosexuality (27)	Homoseksüellik (76)	Ödünçleme (sesletime uygun)
282	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Homosexuality (165)	Eşcinsel (208)	Birebir çeviri
283	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Homosexual (90)	Eşcinsel (111)	Birebir çeviri
284	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Homosexuality (1075)	Eşcinsellik (96)	Birebir çeviri
285	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Homosexual (778)	Eşcinsel (146)	Birebir çeviri
286	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Homosexual behaviour (176)	Eşcinsel davranış (240)	Birebir çeviri
287	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Homosexuality (73)	Eşcinsellik (114)	Birebir çeviri
288	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Homosexual men (297)	Homoseksüel erkekler (404)	Ödünçleme (sesletime uygun)

289	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Homosexuality (15)	Homoseksüellik (29)	Ödünçleme (sesletime uygun)
290	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Homosexuality (264)	Eşcinsellik (268)	Birebir çeviri
291	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Homosexuality (40)	Homoseksüellik (55)	Ödünçleme (sesletime uygun)
292	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Homosexual (29)	Eşcinsel (30)	Birebir çeviri
293	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Homosexuality (127)	Homoseksüellik (160)	Ödünçleme (sesletime uygun)
294	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Homosexual love (128)	Homoseksüel sevgi (162)	Ödünçleme (sesletime uygun)
295	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Homosexual (85)	Homoseksüel (133)	Ödünçleme (sesletime uygun)
296	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Homosexuality (92)	Homoseksüellik (143)	Ödünçleme (sesletime uygun)
297	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Homosexuality (88)	Eşcinsellik (125)	Birebir çeviri
298	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Homosexual (89)	Eşinsel (126)	Birebir çeviri
299	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Homosexual (95)	Eşcinsel (132)	Birebir çeviri
300	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Homosexual (358)	Homoseksüel (350)	Ödünçleme (sesletime uygun)
301	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Homosexuality (44)	Eşcinsellik (71)	Birebir çeviri
302	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Homosexual (31)	Eşcinsel (31)	Birebir çeviri
303	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Homosexuality (31)	Eşcinsellik (31)	Birebir çeviri
304	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Homosexual (52)	Eşcinsel (68)	Birebir çeviri
305	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Homosexuality (108)	Eşcinsellik (117)	Birebir çeviri
306	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Intersexed (30)	Çift cinsiyetli (55)	Birebir çeviri

307	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Intersexed (220)	Hermafrodit (263)	Eşanlamlılık
308	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Intersexuality (37)	İnterseksüellik (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)
309	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Intersex (338)	Çift cinsiyetli (441)	Birebir çeviri
310	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Intersex (30)	İnterseks (56)	Ödünçleme (sesletime uygun)
311	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Intersex (38)	İnterseks (65)	Ödünçleme (sesletime uygun)
312	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Intersexed (288)	İnterseks (383)	Ödünçleme (sesletime uygun)
313	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Intersex (212)	İnterseks (287)	Ödünçleme (sesletime uygun)
314	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Intersexed genitals (85)	İnterseks genital (106)	Ödünçleme (sesletime uygun)
315	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Intersexual activists (86)	İnterseks aktivistler (106)	Ödünçleme (sesletime uygun)
316	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Lesbian (207)	Kadın eşcinsel (249)	Birebir çeviri
317	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Lesbian (304)	Sevici (448)	Birebir çeviri
318	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Lesbian (123)	Lezbiyen (119)	Ödünçleme (sesletime uygun)
319	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Lesbianism (125)	Lezbiyenlik (121)	Ödünçleme (sesletime uygun)
320	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Lesbian (111)	Lezbiyen (211)	Ödünçleme (sesletime uygun)
321	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Lesbianism (161)	Lezbiyenlik (302)	Ödünçleme (sesletime uygun)
322	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Lesbian (104)	Lezbiyen (194)	Ödünçleme (sesletime uygun)
323	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Lesbianism (104)	Lezbiyenlik (194)	Ödünçleme (sesletime uygun)
324	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Lesbian (130)	Lezbiyen (141)	Ödünçleme (sesletime uygun)
325	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Lesbian (253)	Lezbiyen (368)	Ödünçleme (sesletime uygun)

326	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Lesbian (220)	Lezbiyen (263)	Ödünçleme (sesletime uygun)
327	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Lesbianism (194)	Lezbiyenlik (260)	Ödünçleme (sesletime uygun)
328	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Lesbian (81)	Lezbiyen (112)	Ödünçleme (sesletime uygun)
329	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Lesbian (32)	Lezbiyen (85)	Ödünçleme (sesletime uygun)
330	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Lesbian (223)	Lezbiyen (279)	Ödünçleme (sesletime uygun)
331	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Lesbianism (93)	Lezbiyenizm (93)	Ödünçleme (sesletime uygun)
332	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Lesbian (94)	Lezbiyen (116)	Ödünçleme (sesletime uygun)
333	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Lesbian (57)	Lezbiyen (127)	Ödünçleme (sesletime uygun)
334	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Lesbian (72)	Lezbiyen (109)	Ödünçleme (sesletime uygun)
335	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Lesbianism (73)	Lezbiyenlik (109)	Ödünçleme (sesletime uygun)
336	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Lesbianism (73)	Lezbiyenlik (114)	Ödünçleme (sesletime uygun)
337	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Lesbian (348)	Lezbiyen (473)	Ödünçleme (sesletime uygun)
338	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Lesbian (62)	Lezbiyen 8105)	Ödünçleme (sesletime uygun)
339	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Lesbian (15)	Lezbiyen (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)
340	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Lesbian (171)	Lezbiyen (209)	Ödünçleme (sesletime uygun)
341	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Lesbianism (69)	Lezbiyenlik (135)	Ödünçleme (sesletime uygun)
342	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Lesbian (77)	Lezbiyen (101)	Ödünçleme (sesletime uygun)

343	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Lesbian (88)	Lezbiyen (138)	Ödünçleme (sesletime uygun)
344	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Lesbianism (93)	Lezbiyenizm (144)	Ödünçleme (sesletime uygun)
345	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Lesbian (89)	Lezbiyen (125)	Ödünçleme (sesletime uygun)
346	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Lesbianism (99)	Lezbiyenlik (137)	Ödünçleme (sesletime uygun)
347	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Lesbian (87)	Lezbiyen (120)	Ödünçleme (sesletime uygun)
348	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Lesbian (121)	Lezbiyen (166)	Ödünçleme (sesletime uygun)
349	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Lesbianism (223)	Lezbiyenlik (302)	Ödünçleme (sesletime uygun)
350	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Lesbian (38)	Lezbiyen (59)	Ödünçleme (sesletime uygun)
351	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Lesbian (56)	Lezbiyen (64)	Ödünçleme (sesletime uygun)
352	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Lesbian (31)	Lezbiyen (31)	Ödünçleme (sesletime uygun)
353	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Lesbian (145)	Lezbiyen (152)	Ödünçleme (sesletime uygun)
354	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Lesbianism (182)	Lezbiyenlik (185)	Ödünçleme (sesletime uygun)
355	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Lesbian (85)	Lezbiyen (105)	Ödünçleme (sesletime uygun)
356	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Lesbian (44)	Lezbiyen (71)	Ödünçleme (sesletime uygun)
357	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Male (2)	Erkek (26)	Birebir çeviri
358	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Male (17)	Erkek (33)	Birebir çeviri
359	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Male ego (47)	Erkek buyurganlığı (83)	Birebir çeviri
360	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Male (8)	Erkek (17)	Birebir çeviri
361	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Male self (8)	Erkek benlik (17)	Birebir çeviri
362	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Male (4)	Erkek (27)	Birebir çeviri
363	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Male identity (158)	Erkek kimliği (296)	Birebir çeviri

364	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Male marketing (160)	Erkek satar (228)	Birebir çeviri
365	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Male (9)	Erkek (31)	Birebir çeviri
366	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Male viewpoint (79)	Erkek bakışı (152)	Birebir çeviri
367	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Male gender (57)	Eril cinsiyet (74)	Değiş kaydırma
368	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Male energy (339)	Erkek enerjisi (380)	Birebir çeviri
369	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Male (177)	Erkek (65)	Birebir çeviri
370	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Male-dominant (150)	Erkek-egemen 4	Birebir çeviri
371	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Male job (168)	Erkek işleri (43)	Birebir çeviri
372	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Male sexuality (30)	Erkek cinselliği (55)	Birebir çeviri
373	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Male (115)	Erkek (132)	Birebir çeviri
374	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Male (27)	Erkek (77)	Birebir çeviri
375	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Male dominance (166)	Erkek egemenliği (184)	Birebir çeviri
376	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Male body (10)	Erkek bedeni (55)	Birebir çeviri
377	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Male (156)	Erkek (195)	Birebir çeviri
378	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Male dominance (230)	Erkek tahakkümü (276)	Birebir çeviri
379	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Male (147)	Erkek (194)	Birebir çeviri
380	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Male (213)	Erkek (283)	Birebir çeviri

381	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Male self (28)	Erkeksi benlik (36)	Değiş kaydırma
382	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Male (14)	Erkek (55)	Birebir çeviri
383	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Male (56)	Erkek (79)	Birebir çeviri
384	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Male (VIII)	Erkek (9)	Birebir çeviri
385	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Male body (18)	Erkek bedeni (33)	Birebir çeviri
386	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Male body (46)	Eril beden (110)	Değiş kaydırma
387	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Male sexuality (56)	Erkek cinselliği (79)	Birebir çeviri
388	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Male (1058)	Erkek (71)	Birebir çeviri
389	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Male domination (1059)	Erkek egemenliği (72)	Birebir çeviri
390	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Male (2)	Erkek (18)	Birebir çeviri
391	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Male (26)	Erkek (45)	Birebir çeviri
392	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Male (6)	Erkek (26)	Birebir çeviri
393	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Male (22)	Erkek (19)	Birebir çeviri
394	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Male bodies (2)	Erkeklerin bedenleri (18)	Birebir çeviri
395	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Male wage (46)	Erkek geliri (79)	Birebir çeviri
396	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Male violence (13)	Erkek şiddeti (32)	Birebir çeviri
397	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Male supremacy (41)	Erkek üstünlüğü (46)	Birebir çeviri

398	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Male (33)	Erkek (48)	Birebir çeviri
399	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Male (2)	Erkek (13)	Birebir çeviri
400	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Male power (13)	Erkek iktidarı (26)	Birebir çeviri
401	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Male psychology (175)	Erkek psikolojisi (219)	Birebir çeviri
402	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Male identity (177)	Erkek kimliği (259)	Birebir çeviri
403	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Male (272)	Erkek (262)	Birebir çeviri
404	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Male (8)	Erkek (16)	Birebir çeviri
405	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Male subject (102)	Eril özne (141)	Değiş kaydırma
406	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Male role (234)	Erkeğin rolü (315)	Birebir çeviri
407	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Male (162)	Erkek (232)	Birebir çeviri
408	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Male (121)	Erkek (168)	Birebir çeviri
409	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Male (49)	Erkek (72)	Birebir çeviri
410	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Male sexuality (37)	Erkek cinselliği (65)	Birebir çeviri
411	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Male culture (217)	Eril kültür (293)	Değiş kaydırma
412	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Male domination (43)	Erkek egemenliği (67)	Birebir çeviri
413	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Male (53)	Erkek (81)	Birebir çeviri
414	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Male (119)	Erkek (154)	Birebir çeviri

415	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Male sexual selfishness (38)	Erkeklerin cinsel bencilliği (60)	Birebir çeviri
416	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Male domination (115)	Erkek egemenliği (149)	Birebir çeviri
417	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Male (XI)	Erkek (9)	Birebir çeviri
418	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Male (35)	Erkek (35)	Birebir çeviri
419	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Male identity (34)	Erkek kimliği (46)	Birebir çeviri
420	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Male body (37)	Erkek vücudu (37)	Birebir çeviri
421	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Male body (106)	Eril beden (115)	Değiş kaydırma
422	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Masculine (19)	Erkek (38)	Eşanlamlılık
423	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Masculine behaviour (32)	Erkek davranışı (58)	Adlaştırma
424	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Masculine trait (196)	Erkeksi belirtiler (315)	Birebir çeviri
425	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Masculine values (218)	Erkeksi değerler (204)	Birebir çeviri
426	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Masculine (23)	Erkek (58)	Eşanlamlılık
427	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Masculine viewpoint (47)	Eril bakış açısı (101)	Birebir çeviri
428	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Masculine qualities (97)	Eril nitelikler (188)	Birebir çeviri
429	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Masculine pursuit (233)	Erkeksi uğraş (202) (2)	Birebir çeviri
430	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Masculine representation (250)	Maskülen temsil (237) (2)	Ödünçleme (sesletime uygun)

431	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Masculine (53)	Eril (107)	Birebir çeviri
432	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Masculine (310)	Eril (348)	Birebir çeviri
433	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Masculine duality (117)	Eril ikilik (139)	Birebir çeviri
434	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Masculine autonomy 177	Eril özerklik (64)	Birebir çeviri
435	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Masculine (4)	Eril (28)	Birebir çeviri
436	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Masculine pride (41)	Eril kibir (66)	Birebir çeviri
437	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Masculine (141)	Erkeklik (154)	Adlaştırma
438	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Masculine fantasies (148)	Erkek fantezileri (161)	Adlaştırma
439	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Masculine principle (172)	Erkeklik ilkesi (261)	Adlaştırma
440	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Masculine (46)	Erkekler (46)	Eşanlamlılık
441	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Masculine principle (254)	Erkeklik ilkesi (303)	Adlaştırma
442	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Masculine (2)	Eril (9)	Birebir çeviri
443	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Masculine (90)	Erkeksi (125)	Birebir çeviri
444	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Masculine life course behaviour (99)	Erkeksi davranma (132)	Birebir çeviri
445	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Masculine domain (38)	Erkeksi alan (51)	Birebir çeviri

446	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Masculine (238)	Eril (30)	Birebir çeviri
447	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Masculine language (135)	Eril dil (193)	Birebir çeviri
448	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Masculine sexuality (39)	Eril cinsellik (159)	Birebir çeviri
449	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Masculine role (83)	Erkeklik rolü (111)	Adlaştırma
450	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Masculine identity (68)	Erkek kimliği (86)	Adlaştırma
451	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Masculine (47)	Eril (50)	Birebir çeviri
452	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Masculine sense of self (1062)	Eril benlik duygusu (77)	Birebir çeviri
453	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Masculine (22)	Erkeksi (43)	Birebir çeviri
454	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Masculine experience (44)	Eril deneyim (71)	Birebir çeviri
455	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Masculine world (146)	Erkek egemen olan bir dünya (244)	Açıklama
456	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Masculine concept (309)	Eril kavram (312)	Birebir çeviri
457	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Masculine sexuality (27)	Erkek cinselliği (28)	Adlaştırma
458	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Masculine (30)	Eril (54)	Birebir çeviri
459	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Masculine role (33)	Erkeksi rol (47)	Birebir çeviri

460	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Masculine subject (126)	Eril özne (159)	Birebir çeviri
461	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Masculine role (98)	Eril rol (152)	Birebir çeviri
462	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Masculine (93)	Eril (129)	Birebir çeviri
463	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Masculine subject (228)	Eril özne (306)	Birebir çeviri
464	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Masculine (200)	Maskülen (280)	Ödünçleme (sesletime uygun)
465	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Masculine (40)	Maskülen (64)	Ödünçleme (sesletime uygun)
466	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Masculine control (37)	Erkeksi kontrol (66)	Birebir çeviri
467	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Masculine virtue (150)	Erkeksi erdem (205)	Birebir çeviri
468	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Masculine format (43)	Maskülen biçim (66)	Ödünçleme (sesletime uygun)
469	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Masculine world (86)	Maskülen dünya (119)	Ödünçleme (sesletime uygun)
470	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Masculine (189)	Erkeksi (176)	Birebir çeviri
471	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Masculine qualities (82)	Eril nitelikler (87)	Birebir çeviri
472	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Masculine hegemony (128)	Eril hegemonya (135)	Birebir çeviri
473	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Masculinity (10)	Erkeklik (36)	Eşanlamlılık
474	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Masculinity (29)	Erkeklik	Eşanlamlılık
475	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Masculinity (84)	Erkeklik (166)	Eşanlamlılık

476	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Masculinity (39)	Erkeksilik (69)	Birebir çeviri
477	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Masculinity (80)	Erkeklik (157) (2)	Eşanlamlılık
478	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Masculinity (94)	Erkeklik (177)	Eşanlamlılık
479	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Masculinity (486)	Erillik (131)	Birebir çeviri
480	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Masculinity (4)	Erillik (28)	Birebir çeviri
481	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Masculinity (89)	Erkeklik (108)	Eşanlamlılık
482	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Masculinity (68)	Erkeklik (98)	Eşanlamlılık
483	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Masculinity (35)	Erillik (51)	Birebir çeviri
484	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Masculinity (153)	Erkeklik (216)	Eşanlamlılık
485	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Masculinity (8)	Erkeklik (17)	Eşanlamlılık
486	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Masculinity (11)	Erillik (50)	Birebir çeviri
487	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Masculinity (174)	Erillik (219)	Birebir çeviri
488	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Masculinity (65)	Erkeklik (82)	Eşanlamlılık
489	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Masculinity (51)	Erillik (55)	Birebir çeviri
490	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Masculinity (220)	Erkeklik (293)	Eşanlamlılık
491	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Masculinity (87)	Erkeklik (132)	Eşanlamlılık
492	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Masculinity (162)	Erillik (170)	Birebir çeviri
493	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Masculinity (164)	Erillik (206)	Birebir çeviri
494	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Masculinity (30)	Erillik (54)	Birebir çeviri

495	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Masculinity (79)	Erkeklik (111)	Eşanlamlılık
496	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Masculinity (233)	Erkeksilik (315)	Birebir çeviri
497	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Masculinity (276)	Erkeksilik/erkeklik (370)	Birebir çeviri
498	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Masculinity (27)	Erillik (46)	Birebir çeviri
499	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Masculinity (65)	Erkeklik (72)	Eşanlamlılık
500	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Maternal deprivation (149)	Annesizlik (186)	Eksiltme
501	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Maternal profession (154)	Annelik mesleği (192)	Adlaştırma
502	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Maternal lineage (120)	Anasoyu (198)	Eksiltme
503	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Maternal ideology (47)	Anaerkil ideoloji (101)	Eşanlamlılık
504	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Maternal nonviolence (112)	Anneliğe özgü şiddet karşıtlığı (207)	Açıklama
505	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Maternal role (108)	Annelik rolü (136)	Adlaştırma
506	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Maternal function (88)	Annenin işlevi (106)	Adlaştırma
507	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Maternal practice (211)	Annelik (211)	Eksiltme
508	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Maternal employment (23)	Evli kadınların istihdam oranı (35)	Açıklama

509	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Maternal source (172)	Annelikle ilgili kaynak (243)	Açıklama
510	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Maternal infanticide (88)	Annenin bebeğini katletmesi (131)	Açıklama
511	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Maternal imagery (23)	Anne imgeseli (70)	Adlaştırma
512	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Maternal role (177)	Annelik rolü (222)	Adlaştırma
513	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Maternal sadism (73)	Annelik sadizmi (73)	Adlaştırma
514	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Maternal death rate (198)	Anne ölümü (265)	Adlaştırma
515	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Maternal (72)	Annelik (112)	Adlaştırma
516	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Maternal cradle (31)	Anaç kafes (33)	Birebir çeviri
517	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Maternal qualities (124)	Annelik özellikleri (156)	Adlaştırma
518	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Maternal body (123)	Anne bedeni (186)	Adlaştırma
519	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Maternal function (129)	Anaç işlev (128)	Birebir çeviri
520	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Maternal imagination (228)	Anneye özgü hayal gücü (307)	Açıklama
521	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Maternal discontent (57)	Annelikten duyulan hoşnutsuzluk (86)	Açıklama

522	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Maternal instinct (86)	Annelik içgüdüsi (90)	Adlaştırma
523	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Maternal (328)	Anaç (325)	Birebir çeviri
524	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Maternal behaviour (341)	Maternal davranış (337)	Ödünçleme (doğrudan)
525	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Maternal strategies (398)	Maternal strateji (385)	Ödünçleme (doğrudan)
526	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Matrilineal society (34)	Ananın aile reisi durumunda bulunduğu toplumlar (62)	Açıklama
527	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Matriarchy (109)	Anaerkillik (181)	Birebir çeviri
528	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Matriarchal school (109)	Anaerkil ekol (181)	Birebir çeviri
529	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Matriarchate (112)	Anaerkillik (185)	Birebir çeviri
530	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Matriarchal vision (32)	Anaerkil bakış (75)	Birebir çeviri
531	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Matriarchy (41)	Anaerkillik (91)	Birebir çeviri
532	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Matriarchate (73)	Anaerkillik (146)	Birebir çeviri
533	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Matrilineal (73)	Anasoylu (146)	Birebir çeviri
534	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Matrilineal (208)	Anaerkil (72) (2)	Eşanlamlılık
535	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Matrilineal (66)	Anaerkil (83)	Eşanlamlılık
536	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Matriarchal culture (234)	Anaerkil kültür (263-264)	Birebir çeviri
537	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Matriarchal (72)	Anaerkil (92)	Birebir çeviri

538	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Matriarchal (65)	Matriarka (98)	Ödünçleme (sesletime uygun)
539	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Matriarchy (92)	Anaerki (139)	Birebir çeviri
540	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Matriarchy (89)	Anaerkillik (124)	Birebir çeviri
541	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Matriarchy (257)	Anaerkillik (160)	Birebir çeviri
542	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Matriarchal 257)	Anaerkil (260)	Birebir çeviri
543	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Matrileneal strands (296)	Matriliniyal zincir (295)	Ödünçleme (sesletime uygun)
544	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Matrilene (306)	Anasoyu (matriliniyal)	Birebir çeviri
545	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Matrileneal (17)	Ana soyu (39)	Birebir çeviri
546	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Paternal deprivation (158)	Babasızlık (196)	Eksiltme
547	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Paternal employment (159)	Babanın çalışması (159)	Adlaştırma
548	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Paternal authority (112)	Babanın otoritesi (186)	Adlaştırma
549	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Paternal authority (108)	Babalık otoritesi (137)	Adlaştırma
550	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Paternal household (124)	Baba evi (199)	Adlaştırma
551	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Paternal care (45)	Ebeveynlerin çocuklarıyla geçirdiği zaman (45)	Açıklama

552	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Paternal metaphor (49)	Baba metaforu (113)	Adlaştırma
553	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Paternal authority (78)	Ataerkil otorite (109)	Eşanlamlılık
554	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Paternal presence (266)	Babanın mevcudiyeti (355)	Adlaştırma
555	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Paternal (328)	Babacan (325)	Birebir çeviri
556	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Paternal involvement (342)	Paternal bağlılık (337)	Ödünçleme (doğrudan)
557	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Paternal duties (380)	Babalık görevleri (368)	Adlaştırma
558	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Paternalistic attitude (126)	Paternalist tutum (184)	Ödünçleme (sesletime uygun)
559	İletişim	Para ile Akraba	1999	Ekonomi	Paternalism (129)	Paternalizm (188)	Ödünçleme (sesletime uygun)
560	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Paternalistic control (20)	Paternalist denetim (114) (1)	Ödünçleme (sesletime uygun)
561	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Paternalistic authority (74)	Ataerkil otorite (146) (2)	Eşanlamlılık
562	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Paternalistic (115)	Paternalist (212)	Ödünçleme (sesletime uygun)
563	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Paternalistic disdain (35)	Babacan hoşgörü (44)	Birebir çeviri
564	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Paternalistic approach (77)	Ataerkil yaklaşım (104)	Eşanlamlılık
565	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Paternalism (147)	Paternalizm (209)	Ödünçleme (sesletime uygun)

566	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Paternalistic perspective (236)	Paternalist bakış açısı (329)	Ödünçleme (sesletime uygun)
567	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Paternalism (45)	Paternal ilişki (61)	Ödünçleme (sesletime uygun)
568	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Paternalism (1072)	Paternalizm (92)	Ödünçleme (sesletime uygun)
569	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Paternalistic behaviour (79)	Paternalist tutum (117)	Ödünçleme (sesletime uygun)
570	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Paternalistic relations (89)	Ataerkil ilişki (154)	Eşanlamlılık
571	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Paternalist ideology (286)	Ataerkil ideoloji (289)	Eşanlamlılık
572	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Paternalism (208)	Paternalizm (200)	Ödünçleme (sesletime uygun)
573	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Paternalistic (203)	Babacan (274)	Birebir çeviri
574	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Paternalism (226)	Ataerki (225)	Eşanlamlılık
575	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Paternalism (128)	Paternalizm (144)	Ödünçleme (sesletime uygun)
576	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Patriarchal society (1)	Ataerkil toplum (26)	Birebir çeviri
577	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Patriarchal family system (67)	Ataerkil aile sistemi (96)	Birebir çeviri
578	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Patriarchal structure (28)	Ataerkil yapı (52)	Birebir çeviri
579	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Patriarchy (109)	Ataerkillik (181)	Birebir çeviri
580	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Patriarchal school (110)	Ataerkil ekol (182)	Birebir çeviri
581	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Patriarchal culture (23)	Ataerkil toplum yapısı (30)	Birebir çeviri

582	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Patriarchy (82)	Ataerki (160)	Birebir çeviri
583	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Patriarchal society (82)	Ataerki toplum (162)	Birebir çeviri
584	İletişim	Para ile Akriba	1999	Ekonomi	Patrilineage (36)	Babasoylu aile (65)	Birebir çeviri
585	İletişim	Para ile Akriba	1999	Ekonomi	Patriarchy (52)	Ataerki (88)	Birebir çeviri
586	İletişim	Para ile Akriba	1999	Ekonomi	Patriarchal social order (61)	Ataerki düzen (101)	Birebir çeviri
587	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Patriarchal domination (19)	Patriyarkal tahakküm (112) (1)	Ödünçleme (sesletime uygun)
588	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Patriarchal family (239)	Ataerki aile (213) (2)	Birebir çeviri
589	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Patriarchal social system (113)	Ataerki toplumsal sistem (209)	Birebir çeviri
590	İletişim	Cinsiyet ve Millet	2003	Siyaset	Patriarchy (113)	Ataerkillik (210)	Birebir çeviri
591	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Patrilineal (66)	Babaerki (83)	Eşanlamlılık
592	Ayrıntı	Kurtlarla Koşan Kadınlar	2003	Tarih	Patriarchal point of view (312)	Babaerki bakış açısı (351)	Eşanlamlılık
593	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Patriarchy (159)	Patriyarka (26)	Ödünçleme (sesletime uygun)
594	Agora	Siborg Manifestosu	2006	Kuram	Patriarchal nuclear family (167)	Patriyarkal çekirdek aile (43)	Ödünçleme (sesletime uygun)
595	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Patriarchy (92)	Ataerkillik (118)	Birebir çeviri
596	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Patriarchal tradition (95)	Ataerki gelenek (122)	Birebir çeviri

597	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Patriarchy (15)	Ataerki (15)	Birebir çeviri
598	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Patriarchal culture (88)	Ataerki kültür (107)	Birebir çeviri
599	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Patrilineal lineage (150)	Babasoyluluk (163)	Birebir çeviri
600	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Patriarchy (28)	Ataerki düzen (78)	Birebir çeviri
601	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Patriarchal culture (123)	Ataerki kültür (197)	Birebir çeviri
602	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Patriarchal system (68)	Patriyarkal sistem (98)	Ödünçleme (sesletime uygun)
603	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Patriarchal oppression (129)	Patriyarkal baskı (166)	Ödünçleme (sesletime uygun)
604	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Patriarchy (157)	Patriyarki (196)	Ödünçleme (sesletime uygun)
605	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Patriarchy (3)	Patriyarka (14)	Ödünçleme (sesletime uygun)
606	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Patriarchal culture (34)	Patriyarkal teamül (50)	Ödünçleme (sesletime uygun)
607	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Patriarchy (37)	Patriyarka (37)	Ödünçleme (sesletime uygun)
608	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Patriarchy (8)	Patriyarka (17)	Ödünçleme (sesletime uygun)
609	Otonom	Caliban ve Cadı	2012	Tarih	Patriarchal order (12)	Patriyarkal düzen (23)	Ödünçleme (sesletime uygun)
610	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Patriarchal power (30)	Ataerki iktidar (81)	Birebir çeviri
611	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Patriarchy (30)	Ataerki (82)	Birebir çeviri
612	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Patriarchal culture (94)	Patriarkal kültür (124)	Ödünçleme (sesletime uygun)

613	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Patriarchy (207)	Patriarka (258)	Ödünçleme (sesletime uygun)
614	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Patriarchy (IX)	Ataerki (9)	Birebir çeviri
615	BGST	Feminizm Herkes İçindir	2012	Kuram	Patriarchal culture (14)	Ataerki culture (28)	Birebir çeviri
616	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Patriarchy (55)	Ataerki (124)	Birebir çeviri
617	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Patriarchal institution (21)	Ataerki kurum (216)	Birebir çeviri
618	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Patriarchy (109)	Ataerki (155)	Birebir çeviri
619	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Patriarchal system (150)	Ataerki sistem (207)	Birebir çeviri
620	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Patriarchy (50)	Patriyarka (82)	Ödünçleme (sesletime uygun)
621	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Patriarchal society (171)	Ataerki toplum (242)	Birebir çeviri
622	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Patriarchy (65)	Ataerki (109)	Birebir çeviri
623	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Patriarchal regime (74)	Patriyarka düzen (128)	Ödünçleme (sesletime uygun)
624	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Patriarchy (47)	Ataerki (63)	Birebir çeviri
625	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Patriarchal culture (72)	Ataerki kültür (86)	Birebir çeviri
626	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Patrilineal system (218)	Babasoylu sistem (225)	Birebir çeviri

627	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Patrilineal social order (55)	Babasoylu toplumsal düzen (72)	Birebir çeviri
628	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Patriarchy (82)	Patriarka (104)	Ödünçleme (sesletime uygun)
629	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Patriarchal community (178)	Patriarkal cemaat (219)	Ödünçleme (sesletime uygun)
630	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Patriarchal family (22)	Ataerki aile (19)	Birebir çeviri
631	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Patriarchy (172)	Patriyarki (216)	Ödünçleme (sesletime uygun)
632	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Patriarchy (12)	Patriyarka (27)	Ödünçleme (sesletime uygun)
633	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Patriarchal society (89)	Patriyarkal toplum (139)	Ödünçleme (sesletime uygun)
634	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Patriarchy (98)	Ataerki (137)	Birebir çeviri
635	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Patriarchal society (99)	Ataerki toplum (138)	Birebir çeviri
636	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Patriarchal family (261)	Ataerki aile (349)	Birebir çeviri
637	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Patriarchy (31)	Ataerkillik (31)	Birebir çeviri
638	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Patriarchal order (252)	Ataerki düzen (339)	Birebir çeviri
639	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Patriarchy (2)	Patriyarka (10)	Ödünçleme (sesletime uygun)
640	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Patriarchal domination (39)	Patriyarkal tahakküm (60)	Ödünçleme (sesletime uygun)

641	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Patriarchal culture (XVI)	Ataerkil kültür (13)	Birebir çeviri
642	BGST	Duygu Yoldaşlığı	2020	Kuram	Patriarchy (XVI)	Ataerki (13)	Birebir çeviri
643	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Patriarchal family (137)	Ataerkil aile (145)	Birebir çeviri
644	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Patriarchal structure (46)	Ataerkillik (70)	Birebir çeviri
645	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Patriarchy (124)	Ataerkillik (141)	Birebir çeviri
646	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Patriline (306)	Baba-soyu (patriliniyal)	Birebir çeviri
647	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Patriarchal society (8)	Ataerkil toplum (28)	Birebir çeviri
648	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Patrilineal principle (17)	Babanın soyu (39)	Birebir çeviri
649	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Queer (321)	Sapık (467)	Birebir çeviri
650	İletişim	Feminist Teori	1997	Kuram	Queer (164)	Kuir (tuhaf) (308)	Ödünçleme (sesletime uygun)
651	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Queer sensibility (220)	Queer duyarlılığı (263)	Ödünçleme (doğrudan)
652	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Queer (6)	Queer (14)	Ödünçleme (doğrudan)
653	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Queerness (81)	Queerlik (110)	Ödünçleme (doğrudan)
654	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Queer (32)	Queer (85)	Ödünçleme (doğrudan)
655	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Queerness (51)	Queerlik (116)	Ödünçleme (doğrudan)
656	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Queer (73)	Kuir (99)	Ödünçleme (sesletime uygun)
657	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Queer (25)	Queer (222)	Ödünçleme (doğrudan)

658	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Queer (382)	Kuir (498)	Ödünçleme (sesletime uygun)
659	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Queer (39)	Queer (54)	Ödünçleme (doğrudan)
660	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Queer subject (107)	Queer özne (136)	Ödünçleme (doğrudan)
661	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Queer (17)	Queer (28)	Ödünçleme (doğrudan)
662	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Queer (87)	Queer (120)	Ödünçleme (doğrudan)
663	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Queer (123)	Queer (170)	Ödünçleme (doğrudan)
664	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Queer (14)	Queer (27)	Ödünçleme (doğrudan)
665	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Queer (1)	Queer (21)	Ödünçleme (doğrudan)
666	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Queer (56)	Queer (78)	Ödünçleme (doğrudan)
667	Kadın Çevresi	Evlilik Mahkumları	1984	Sosyoloji	Sex (1)	Cins (25)	Eşanlamlılık
668	Payel	Cinsel Politika	1987	Siyaset	Sex (29)	Cins (54)	Eşanlamlılık
669	İmge	Dans Eden Benlikler	1994	Psikoloji	Sex (5)	Cins (14)	Eşanlamlılık
670	İletişim	Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet	2002	Tarih	Sex (78)	Cinsiyet (152) (2)	Birebir çeviri
671	Metis	Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler	2007	Felsefe	Sex (XVI)	Cinsiyet (20)	Birebir çeviri
672	Metis	Çatışan Feminizmler	2008	Felsefe	Sex (89)	Cinsiyet (108)	Birebir çeviri
673	İletişim	Tamamlanmamış Devrim	2011	Ekonomi	Sex (121)	Cinsiyet (159)	Birebir çeviri
674	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Sex (12)	Cinsiyet (13)	Birebir çeviri
675	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Sex (21)	Cinsiyet (67)	Birebir çeviri

676	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Sex (120)	Cinsiyet (156)	Birebir çeviri
677	BGST	Feminist Tarihin Peşinde	2013	Tarih	Sex (1053)	Cinsiyet (61)	Birebir çeviri
678	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Sex (15)	Cinsiyet (33)	Birebir çeviri
679	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Sex (32)	Cinsiyet (58)	Birebir çeviri
680	Otonom	Sıfır Noktasında Devrim	2014	Siyaset	Sex (34)	Cinsiyet (57)	Birebir çeviri
681	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Sex (24)	Cinsiyet (43)	Birebir çeviri
682	Otonom	Kadınlar ve Toplumun Altüst Edilmesi	2014	Siyaset	Sex (22)	Cinsiyet (22)	Birebir çeviri
683	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Sex (124)	Cinsiyet (156)	Birebir çeviri
684	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Sex (2)	Cinsiyet (13)	Birebir çeviri
685	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Sex (118)	Cinsiyet (156)	Birebir çeviri
686	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Sex (124)	Cinsiyet (171)	Birebir çeviri
687	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Sex (25)	Cinsiyet (44)	Birebir çeviri
688	Sel	%99 İçin Feminizm: Bir Manifesto	2019	Kuram	Sex (36)	Cinsiyet (57)	Birebir çeviri
689	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Sex (35)	Cinsiyet (35)	Birebir çeviri
690	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Sex (113)	Cinsiyet (121)	Birebir çeviri
691	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Sex (34)	Cinsiyet (57)	Birebir çeviri
692	Ayrıntı	Afrikalı Amazonlar	2019	Sosyoloji	Sex (9)	Cinsiyet (29)	Birebir çeviri
693	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Trans-gender (220)	Travesti (263)	Eşanlamlılık
694	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Transgender (149)	Transgender (200)	Ödünçleme (doğrudan)
695	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Transgender (165)	Trans (208)	Kısaltma

696	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Transgendered (73)	Transvesti (110)	Eşanlamlılık
697	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Transgender (426)	Transgender (555)	Ödünçleme (doğrudan)
698	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 2)	2018	Sağlık	Transgender (348)	Trans (473)	Kısaltma
699	BGST	Namus: Suçlar, Paradigmalar ve Kadına Yönelik Şiddet	2014	Sosyoloji	Transgender (15)	Trans (34)	Kısaltma
700	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Transgendered (39)	Trans (54)	Kısaltma
701	Sel	Duyguların Kültürel Politikası	2015	Siyaset	Transgender (167)	Transseksüel (210)	Eşanlamlılık
702	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Transgender (41)	Transgender (69)	Ödünçleme (doğrudan)
703	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Transgender (172)	Trans (235)	Kısaltma
704	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Transgender (122)	Trans (168)	Kısaltma
705	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Transgenderism (270)	Trans toplumsal cinsiyetçilik (364)	Açıklama
706	Sel	Radikal Kadınlar	2020	Biyografi	Transgender (97)	Transgender (97)	Ödünçleme (doğrudan)
707	İletişim	Bekaretin El Değmemiş Tarihi	2008	Tarih	Transsexuality (252)	Transseksüellik (368)	Ödünçleme (sesletime uygun)
708	Metis	Buradan Baktığımızda	2009	Siyaset	Trans-sexual (220)	Transseksüel (263)	Birebir çeviri
709	Sel	Gey ve Lezbiyen Yazını	2011	Kuram	Transsexual (149)	Transseksüel (201)	Ödünçleme (sesletime uygun)
710	Sel	Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması	2011	Psikoloji	Transsexual (55)	Transseksüel (75)	Ödünçleme (sesletime uygun)
711	Ayizi	Baş Harfi F	2012	Siyaset	Transsexual (92)	Trans (122)	Kısaltma
712	Otonom	Kadın-Oluş	2012	Felsefe	Trans-sexuality (57)	Transseksüellik (127)	Birebir çeviri

713	Ayizi	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler (Cilt 1)	2014	Sağlık	Transsexual (73)	Transseksüel (110)	Ödünçleme (sesletime uygun)
714	Güldünya	Yeni Güney Asya Feminizmleri	2015	Siyaset	Transsexual (171)	Transseksüel (210)	Ödünçleme (sesletime uygun)
715	Otonom	Feminist Felsefeye Giriş	2015	Felsefe	Transsexual (41)	Transseksüel (69)	Ödünçleme (sesletime uygun)
716	Sel	Mutluluk Vaadi	2016	Tarih	Transsexual (253)	Transseksüel (163)	Ödünçleme (sesletime uygun)
717	Kolektif	Göçebe Özneler	2017	Felsefe	Transsexual (288)	Transseksüel (383)	Ödünçleme (sesletime uygun)
718	Sel	Feminist Bir Yaşam Sürmek	2018	Kuram	Transsexual (227)	Transseksüel (307)	Ödünçleme (sesletime uygun)
719	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Transsexuality (108)	Transseksüellik (117)	Ödünçleme (sesletime uygun)
720	Sel	Radikal Mutluluk	2020	Felsefe	Transsexual (145)	Transseksüel (152)	Ödünçleme (sesletime uygun)
721	Kolektif	Kadın: Sonsuz Coğrafya	2018	Antropoloji	Transsexual operation (85)	Cinsiyet değiştirme operasyonu (105)	Açıklama

2. 1980-2020 YILLARI ARASINDA FEMİNİST DERGİLERDE VE DİJİTAL PLATFORMLARDA SAPTANAN TERİMLER

No	Yayın	Yıl	İngilizce Terim	Türkçe Terim	Terim Yapma Yolu	Link
1	Somut	1983 (1 Nis.)	Sex	Cinsiyet (175)	Birebir çeviri	
2	Somut	1983 (1 Nis.)	Masculine mind	Erkek kafa yapısı (175)	Eşanlamlılık	
3	Somut	1983 (1 Nis.)	Feminine	Kadınca bakış (175)	Birebir çeviri	
4	Kadın ve Aile	1986 (15)	Female student	Kız öğrenci (26)	Eşanlamlılık	
5	Feminist	1990 (7)	Gender (27)	Cinsiyet (29)	Eşanlamlılık	
6	Feminist	1990 (7)	Male violence (23)	Erkek şiddeti (26)	Birebir çeviri	
7	Feminist	1990 (7)	Female (23)	Kadın (26)	Birebir çeviri	
8	Feminist	1990 (7)	Patriarchy (27)	Patriarchy (30)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
9	Feminist	1990 (7)	Lesbian (26)	Lezbiyen (29)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
10	SF Kaktüs	1989 (5)	Gender equality	Cinsler arası eşitlik (51)	Eşanlamlılık	
11	SF Kaktüs	1989 (5)	Patriarchy	Ataerkil düzen (52)	Birebir çeviri (Açıklama)	
12	SF Kaktüs	1989 (5)	Patriarchal control	Ataerkil denetim (53)	Birebir çeviri	
13	SF Kaktüs	1989 (5)	Maternal sacrifice	Annelik özverisi (54)	Birebir çeviri	
14	Kaos GL	1994 (2)	Gender	Toplumsal cinsiyet (10)	Birebir çeviri	
15	Kaos GL	1994 (2)	Patriarchy	Ataerkil destek (8)	Birebir çeviri	
16	Kaos GL	1994 (2)	Male power	Erkek gücü (10)	Birebir çeviri	
17	Kaos GL	2000 (64/2)	Male (25)	Erkek (32)	Birebir çeviri	

18	Kaos GL	2000 (64/2)	Female (25)	Kadın (32)	Birebir çeviri	
19	Kaos GL	2000 (64/2)	Masculine (26)	Erkek (34)	Eşanlamlılık	
20	Kaos GL	2000 (64/2)	Homosexual (25)	Eşcinsel (32)	Eşanlamlılık	
21	Kaos GL	2000 (64/2)	Queer (31)	Eşcinsel (38)	Eşanlamlılık	
22	Kaos GL	2000 (64/2)	Gay (25)	Gey (32)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
23	Kaos GL	2000 (64/2)	Lesbian (25)	Lezbiyen (32)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
24	Kaos GL	2000 (64/2)	Bisexual (28)	Biseksüel (35)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
25	Kaos GL	2010 (115)	Gender	Toplumsal cinsiyet (46)	Birebir çeviri	
26	Kaos GL	2010 (115)	Gay	Gey (46)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
27	Kaos GL	2010 (115)	Queer	Terso (46)	Yeni sözcük türetme	
28	Kaos GL	2010 (115)	Transgender	Cinsiyet değiştirmiş (47)	Birebir çeviri	
29	Kaos GL	2010 (115)	Lesbian	Lezbiyen (47)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
30	Kaos GL	2020 (175)	Gender	Cinsiyet (53)	Eşanlamlılık	
31	Kaos GL	2020 (175)	Male homosexuality	Erkek eşcinselliği (53)	Birebir çeviri	
32	Kaos GL	2020 (175)	Female friendship	Kadın arkadaşlığı (55)	Birebir çeviri	
33	Kaos GL	2020 (175)	Queer	Queer (55)	Ödünçleme (doğrudan)	
34	Kaos GL	2020 (175)	Transgender	Trans (56)	Kısaltma	
35	Kaos GL	2020 (175)	Gay	Eşcinsel (56)	Birebir çeviri	
36	Kaos GL	2020 (175)	Lesbianism	Lezbiyenlik (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
37	Pazartesi	2000 (60)	Patriarchal class structure (18)	Patriyarkal sınıf yapısı (26)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

38	Pazartesi	2000 (60)	Sexist (24)	Cinsiyetçi (27)	Birebir çeviri	
39	Pazartesi	2000 (60)	Male chauvinism (18)	Erkek şovenizmi (26)	Birebir çeviri	
40	Pazartesi	2005 (100)	Gender	Toplumsal cinsiyet (13)	Birebir çeviri	
41	Pazartesi	2005 (100)	Masculine	Erkeksi (13)	Birebir çeviri	
42	Pazartesi	2005 (100)	Feminine	Kadınsı (13)	Birebir çeviri	
43	Pazartesi	2005 (100)	Patriarchy	Patriyarka (13)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
44	Evrensel Kadın	1997 (6)	Sex	Cinsiyet (23)	Birebir çeviri	
45	Evrensel Kadın	1997 (6)	Male	Erkek (24)	Birebir çeviri	
46	Evrensel Kadın	1997 (6)	Female	Dişi (24)	Birebir çeviri	
47	Amargi	2006 (1)	Sex (182)	Cinsiyet (56)	Birebir çeviri	
48	Amargi	2006 (1)	Female body (182)	Kadın bedeni (57)	Birebir çeviri	
49	Amargi	2006 (1)	Patriarchal family (182)	Ataerkil aile (57)	Birebir çeviri	
50	Amargi	2014 (32)	Gender	Toplumsal cinsiyet (17)	Birebir çeviri	
51	Amargi	2014 (32)	Male breadwinner	Evi geçindiren erkek (16)	Birebir çeviri	
52	Amargi	2014 (32)	Female homemaker	Ev hanımı kadın (16)	Birebir çeviri	
53	Lubunya	2012 (11)	Masculinity	Erkeklik (23)	Eşanlamlılık	
54	Lubunya	2012 (11)	Gay	Eşcinsel (24)	Birebir çeviri	
55	Lubunya	2012 (11)	Lesbian	Lezbiyen (22)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
56	Lubunya	2012 (11)	Asexual	Aseksüel (22)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

57	Feminist Politika	2012 (16)	Male friend	Erkek arkadaş (66)	Birebir çeviri	
58	Feminist Politika	2015 (27)	Gender inequality	Toplumsal cinsiyet eşitsizliği (66)	Birebir çeviri	
59	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Sex (25)	Cins (25)	Birebir çeviri	
60	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Gender relations (24)	Toplumsal cinsiyet ilişkileri (10)	Birebir çeviri	
61	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Male (25)	Erkek (25)	Birebir çeviri	
62	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Female (25)	Kadın (25)	Birebir çeviri	
63	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Masculine (34)	Erkeksi (19)	Birebir çeviri	
64	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Masculinity (32)	Erkeksilik (17)	Birebir çeviri	
65	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Femininity (32)	Kadınsılık (17)	Birebir çeviri	
66	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Patriarchy (34)	Ataerkillik (19)	Birebir çeviri	
67	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Patriarchal societies (32)	Ataerki topluluklar (32)	Birebir çeviri	
68	Kadın/Woman 2000	2010 (11/1)	Gay (34)	Homoseksüel (20)	Eşanlamlılık	
69	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Gender equality (2)	Toplumsal cinsiyet eşitliği (71)	Birebir çeviri	
70	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Sex (5)	Cins (74)	Birebir çeviri	
71	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Patriarchy (2)	Ataerki (71)	Birebir çeviri	
72	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Masculine discourse (2)	Eril söylem (71)	Birebir çeviri	
73	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Patriarchal order (4)	Ataerki düzen (72)	Birebir çeviri	

74	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Male dominant culture (2)	Erkek egemen kültür (71)	Birebir çeviri	
75	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006 (1)	Female student (4)	Kadın üniversite öğrencileri (72)	Birebir çeviri	
76	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Gender (57)	Cinsiyet (55)	Eşanlamlılık	
77	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Patriarchy (64)	Ataerki (66)	Birebir çeviri	
78	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Patriarchal (64)	Ataerkil (66)	Birebir çeviri	
79	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Lesbian (63)	Lezbiyen (65)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
80	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Transgender (56)	Trans (54)	Kısaltma	
81	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020 (42)	Transsexual (58)	Trans (57)	Kısaltma	
82	Kaos Q+	2014 (1)	Gender (157)	Toplumsal cinsiyet (28)	Birebir çeviri	
83	Kaos Q+	2014 (1)	Male (159)	Erkek (31)	Birebir çeviri	
84	Kaos Q+	2014 (1)	Female (159)	Kadın (31)	Birebir çeviri	
85	Kaos Q+	2014 (1)	Masculine (163)	Eril (33)	Birebir çeviri	
86	Kaos Q+	2014 (1)	Femininity (175)	Kadınsılık (43)	Birebir çeviri	
87	Kaos Q+	2014 (1)	Patriarchal (183)	Patriarkal (49)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

88	Kaos Q+	2014 (1)	Homosexual (151)	Eşcinsel (24)	Birebir çeviri	
89	Kaos Q+	2014 (1)	Gay (170)	Gey (39)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
90	Kaos Q+	2014 (1)	Bisexual (164)	Biseksüel (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
91	Kaos Q+	2014 (1)	Lesbian (175)	Lezbiyen (43)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
92	Kaos Q+	2014 (1)	Queer (179)	Queer (46)	Ödünçleme (doğrudan)	
93	Kaos Q+	2014 (1)	Transsexual (164)	Transseksüel (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
94	Kaos Q+	2020 (9)	Gender (58)	Toplumsal cinsiyet (7)	Birebir çeviri	
95	Kaos Q+	2020 (9)	Male gender (63)	Eril toplumsal cinsiyet (10)	Değiş kaydırma	
96	Kaos Q+	2020 (9)	Female (66)	Kadın (12)	Birebir çeviri	
97	Kaos Q+	2020 (9)	Masculinity (68)	Erkeklik (13)	Eşanlamlılık	
98	Kaos Q+	2020 (9)	Homosexual identity (62)	Homoseksüel kimlik (9)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
99	Kaos Q+	2020 (9)	Gay identity (76)	Eşcinsel kimliği (18)	Birebir çeviri	
100	Kaos Q+	2020 (9)	Bisexual (76)	Biseksüel (18)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
101	Kaos Q+	2020 (9)	Lesbian (76)	Lezbiyen (18)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
102	Kaos Q+	2020 (9)	Queer (76)	Queer (18)	Ödünçleme (doğrudan)	
103	Fe Dergi	2017 (9/2)	Gender (404)	Toplumsal cinsiyet (86)	Birebir çeviri	
104	Fe Dergi	2017 (9/2)	Male gender (408)	Erkek cinsiyeti (91)	Birebir çeviri	
105	Fe Dergi	2017 (9/2)	Female (415)	Dişi (107)	Birebir çeviri	

106	Fe Dergi	2017 (9/2)	Masculine (406)	Eril (89)	Birebir çeviri	
107	Fe Dergi	2017 (9/2)	Masculinity (407)	Erkeklik (90)	Eşanlamlılık	
108	Fe Dergi	2017 (9/2)	Patriarchy (413)	Patriarki (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
109	Fe Dergi	2017 (9/2)	Patriarchal (413)	Patriarkal (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
110	Fe Dergi	2017 (9/2)	Gay movement (405)	Eşcinsel (89)	Birebir çeviri	
111	Fe Dergi	2017 (9/2)	Queer (413)	Kuir (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
112	Fe Dergi	2017 (9/2)	Transgender (407)	Transgender (90)	Ödünçleme (doğrudan)	
113	Erkeklikler	2017 (7)	Sex (54)	Cinsiyet (96)	Birebir çeviri	
114	Erkeklikler	2017 (7)	Female body (53)	Kadın bedeni (95)	Birebir çeviri	
	Erkeklikler	2017 (7)	Male friend (59)	Erkek arkadaş (103)	Birebir çeviri	
	Erkeklikler	2017 (7)	Patriarchy (53)	Patriarki (95)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
125	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Sex (1422)	Cinsiyet (92)	Birebir çeviri	
126	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Gender (1422)	Toplumsal cinsiyet (91)	Birebir çeviri	
127	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Male (1427)	Erkek (99)	Birebir çeviri	
128	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Female (1427)	Dişi (99)	Birebir çeviri	
129	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Masculine (1427)	Erkeksi (99)	Birebir çeviri	
130	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Feminine (1427)	Kadınsı (99)	Birebir çeviri	

131	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Masculinity (1428)	Erkeksilik (101)	Birebir çeviri	
132	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Femininity (1428)	Kadınsılık (101)	Birebir çeviri	
133	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Homosexuality (1424)	Eşcinsellik (94)	Birebir çeviri	
134	Feminist Tahayyül	2020 (1/1)	Lesbian (1424)	Lezbiyen (94)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
135	Feminisite	22.Haz.00	Male	Erkek	Birebir çeviri	
136	Feminisite	22.Haz.00	Female	Kadın	Birebir çeviri	
137	Feminisite	1.Mar.08	Sex (9)	Cinsiyet	Birebir çeviri	
138	Feminisite	1.Mar.08	Gender (9)	Cinsiyet	Eşanlımlılık	
139	Feminisite	1.Mar.08	Male (7)	Erkek	Birebir çeviri	
140	Feminisite	1.Mar.08	Female (7)	Kadın	Birebir çeviri	
141	Feminisite	1.Eki.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
142	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Sex (5)	Cinsiyet	Birebir çeviri	
143	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gender (2)	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
144	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Female genital mutilation (4)	Kadın sünneti	Birebir çeviri	
145	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Patriarchy (9)	Ataerkillik	Birebir çeviri	
146	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Gay (9)	Gay	Ödünçleme (doğrudan)	
147	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Bisexual (9)	Biseksüel	Ödünçleme (sesletime uygun)	

148	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Lesbian (9)	Lezbiyen	Ödünçleme (sesletime uygun)	
149	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	Transgender (9)	Trans	Kısaltma	
150	5harfliler	2.Oca.14	Male writer	Erkek yazar	Birebir çeviri	
151	5harfliler	2.Oca.14	Female anatomy	Kadın anatomisi	Birebir çeviri	
152	5harfliler	2.Oca.14	Feminine	Dişi	Eşanlamlılık	
153	5harfliler	7.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
154	5harfliler	7.Ara.20	Male partner	Erkek partner	Birebir çeviri	
155	5harfliler	7.Ara.20	Female health worker	Kadın sağlık çalışanı	Birebir çeviri	
156	5harfliler	7.Ara.20	Patriarchy	Patriyarka	Ödünçleme (sesletime uygun)	
157	5harfliler	7.Ara.20	Patriarchal violence	Ataerkil şiddet	Birebir çeviri	
158	5harfliler	7.Ara.20	Homosexual	Gay	Eşanlamlılık	
159	5harfliler	7.Ara.20	Queer	Kuir	Ödünçleme (sesletime uygun)	
160	5harfliler	7.Ara.20	Transgender	Trans	Kısaltma	
161	Çatlak Zemin	5.Ara.16	Sex	Biyolojik cinsiyet	Birebir çeviri	
162	Çatlak Zemin	5.Ara.16	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
163	Çatlak Zemin	5.Ara.16	Male ego	Erkek ego	Birebir çeviri	
164	Çatlak Zemin	5.Ara.16	Female	Kadın	Birebir çeviri	
165	Çatlak Zemin	5.Ara.16	Patriarchy	Erkek egemenliği	Açıklama	
166	Çatlak Zemin	18.Ara.20	Gender	Cinsiyet	Eşanlamlılık	
167	Çatlak Zemin	18.Ara.20	Male	Erkek	Birebir çeviri	
168	Çatlak Zemin	18.Ara.20	Female	Kadın	Birebir çeviri	

169	Ekmek ve Gül	15.Nis.17	Female body	Kadın bedeni	Birebir çeviri	
170	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender equality	Toplumsal cinsiyet eşitliği	Birebir çeviri	
171	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri	
172	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
173	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Male	Erkek	Birebir çeviri	
174	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	Female	Kadın	Birebir çeviri	
175	Reçel-Blog	10.Tem.20	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri	
176	Reçel-Blog	10.Tem.20	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
177	Reçel-Blog	10.Tem.20	Male	Erkek	Birebir çeviri	
178	Reçel-Blog	10.Tem.20	Female	Kadın	Birebir çeviri	
179	Reçel-Blog	10.Tem.20	Patriarchy	Ataerki	Birebir çeviri	
180	Reçel-Blog	10.Tem.20	Patriarchal	Ataerki	Birebir çeviri	
181	Lezbi-Düş	2015	Male supremacy (5)	Erkek egemenliği (4)	Birebir çeviri	
182	Lezbi-Düş	2015	Female (30)	Kadın (28)	Birebir çeviri	
183	Lezbi-Düş	2015	Feminine role (60)	Kadın rolleri (56)	Adlaştırma	
184	Lezbi-Düş	2015	Femininity (35)	Kadınlık (34)	Eşanlamlılık	
185	Lezbi-Düş	2015	Patriarchy (12)	Patriyarka (11)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
186	Lezbi-Düş	2015	Patriarchal attitudes (55)	Patriyarkal tutum (52)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
187	Lezbi-Düş	2015	Homosexual (51)	Homoseksüel (48)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
188	Lezbi-Düş	2015	Gay circles (33)	Eşcinsel çevreler (32)	Birebir çeviri	
189	Lezbi-Düş	2015	Bisexual (40)	Biseksüel (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

190	Lezbi-Düş	2015	Lesbian (40)	Lezbiyen (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
191	Lezbi-Düş	2015	Queer (37)	Homoseksüel (35)	Eşanlamlılık	
192	Lezbi-Düş	2015	Asexual (40)	Aseksüel (38)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
193	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Sex characteristics	Cinsiyet özellikleri	Birebir çeviri	
194	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Gender	Toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
195	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Male	Erkek	Birebir çeviri	
196	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Female	Dişi	Birebir çeviri	
197	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Masculine	Erkeksi	Birebir çeviri	
198	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Feminine	Kadınsı	Birebir çeviri	
199	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Femininity	Kadınlık	Eşanlamlılık	
200	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Homosexual	Eşcinsel erkek	Birebir çeviri	
201	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Gay	Eşcinsel	Birebir çeviri	
202	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Lesbian	Lezbiyen	Ödünçleme (sesletime uygun)	
203	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Transgender	Transgender	Ödünçleme (doğrudan)	
204	Feminist Vesvese	19.Haz.18	Intersex	İnterseks	Ödünçleme (sesletime uygun)	
206	Velvele	19.Ağu.20	Gender	Cinsiyet	Eşanlamlılık	
207	Velvele	19.Ağu.20	Female	Dişi	Birebir çeviri	
208	Velvele	19.Ağu.20	Feminine women	Feminen kadın	Ödünçleme (sesletime uygun)	
209	Velvele	19.Ağu.20	Transgender	Trans	Kısaltma	
210	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Gender	Cins/toplumsal cinsiyet	Birebir çeviri	
211	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Sex	Cinsiyet	Birebir çeviri	
212	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Male	Erkek, er	Birebir çeviri	
213	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Female	Dişi	Birebir çeviri	

214	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Homosexual	Eşcinsel	Birebir çeviri	
215	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Gay	Gey, (eşcinsel)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
216	Cins Bakışı Sözlüğü	2006	Transgendered	Cins değiştirenler	Birebir çeviri	
217	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Sex	Cinsiyet (24) (Cinsiyet)	Birebir çeviri	
218	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Gender	Toplumsal cinsiyet (146)	Birebir çeviri	
219	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Masculine	Eril (erkeksi) (22) (Butch femme)	Birebir çeviri	
220	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Feminine	Dişil (kadın) (22) (Butch femme)	Birebir çeviri	
221	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Masculinity	Erkeklik (46)	Eşanlamlılık	
222	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Femininity	Kadınlık (88)	Eşanlamlılık	
223	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patriarchy	Ataerkillik (11)	Birebir çeviri	
224	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patrilineal	Babasoyluluk (13)	Birebir çeviri	
225	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Matrilineal	Anasoyluluk (7) (Anaerkil sistem)	Birebir çeviri	
226	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Patriarchal	Ataerkil sistem (11)	Birebir çeviri	
227	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Matriarchal	Anaerkil sistem (7)	Birebir çeviri	

228	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Homosexual	Homoseksüellik (71)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
229	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Gay	Gey çalışmaları (63)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
230	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Bisexual	Biseksüellik (20)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
231	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Lesbian	Lezbiyen (101)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
232	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Queer	Queer kuramı (122)	Ödünçleme (doğrudan)	
233	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Transgender	Transgender (149) (Travestilik)	Ödünçleme (doğrudan)	
234	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Transsexual	Transseksüellik (149)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
235	Kadın Konulu Kavramlar Dizini	2009	Asexual	Aseksüellik (10)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
236	LGBT Sözlüğü	2013	Sex	Cinsiyet (7)	Birebir çeviri	
237	LGBT Sözlüğü	2013	Gender	Toplumsal cinsiyet (6)	Birebir çeviri	
238	LGBT Sözlüğü	2013	Homosexual	Homoseksüel (6)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
239	LGBT Sözlüğü	2013	Gay	Gay (6)	Ödünçleme (doğrudan)	
240	LGBT Sözlüğü	2013	Bisexual	Biseksüel (6)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
241	LGBT Sözlüğü	2013	Lesbian	Lezbiyen (6)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
242	LGBT Sözlüğü	2013	Transgender	Transgender (7)	Ödünçleme (doğrudan)	
243	LGBT Sözlüğü	2013	Transsexual	Transseksüel (7)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
244	LGBT Sözlüğü	2013	Intersex	İnterseks (8)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

245	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Gender	Toplumsal cinsiyet (32)	Birebir çeviri	
246	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Sex	Biyolojik cinsiyet (32)	Birebir çeviri	
247	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Homosexual	Eşcinsel (32)	Birebir çeviri	
248	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Gay	Gey (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
249	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Lesbian	Lezbiyen (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
250	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Bisexual	Biseksüel (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
251	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Transgender	Trans (33)	Kısaltma	
252	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Intersex	İnterseks (34)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
253	LGBTİ Kavramlar Sözlüğü	2016	Asexual	Aseksüel (33)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
254	Kavramlar Sözlüğü	2019	Sex	Atanmış cinsiyet (7)	Birebir çeviri	
255	Kavramlar Sözlüğü	2019	Gender	Toplumsal cinsiyet (7)	Birebir çeviri	
256	Kavramlar Sözlüğü	2019	Masculinity	Erkeklik (7)	Eşanlamlılık	
257	Kavramlar Sözlüğü	2019	Femininity	Kadınlık (7)	Eşanlamlılık	
258	Kavramlar Sözlüğü	2019	Patriarchal	Ataerkil (20)	Birebir çeviri	
259	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Sex (47)	Eşey, beden cinsi, atanmış cinsiyet (47)	Birebir çeviri	
260	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Gender (22)	Toplumsal cinsiyet, cinsiyet (22)	Birebir çeviri	

261	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Male (13)	Erkek (13)	Birebir çeviri	
262	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Female (13)	Kadın (13)	Birebir çeviri	
263	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Masculine	Maskülen (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
264	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Feminine	Feminen (53)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
265	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Homosexual (33)	Eşcinsel (33)	Birebir çeviri	
266	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Gay (21)	Gey, erkek eşcinsel (21)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
267	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Bisexual (15)	Biseksüel (15)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
268	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Lesbian (36)	Lezbiyen (36)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
269	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Queer (46)	Queer, kuir (46)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
270	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Transgender (52)	Trans (52)	Kısaltma	
271	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Transsexual (54)	Transseksüel (54)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
272	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Intersex (35)	İnterseks (35)	Ödünçleme (sesletime uygun)	
273	LGBTİ+ Hakları Alanında Çeviri Sözlüğü	2020	Asexual (12)	Aseksüel (12)	Ödünçleme (sesletime uygun)	

274	Feminist Bellek	2020	Sex	Cinsiyet (Cinsiyet/Toplumsal cinsiyet)	Birebir çeviri	https://feministbellek.org/cinsiyet-toplumsal-cinsiyet/
275	Feminist Bellek	2020	Gender	Cinsiyet (Cinsiyet/Toplumsal cinsiyet)	Eşanlamlılık	https://feministbellek.org/cinsiyet-toplumsal-cinsiyet/
276	Feminist Bellek	2020	Masculine	Eril (Eril tahakküm)	Birebir çeviri	https://feministbellek.org/eril-tahakkum/
277	Feminist Bellek	2020	Feminine	Dişil (Feminist edebiyat)	Birebir çeviri	https://feministbellek.org/feminist-edebiyat/
278	Feminist Bellek	2020	Masculinity	Erkeklik	Eşanlamlılık	https://feministbellek.org/erkeklik/
279	Feminist Bellek	2020	Femininity	Kadınlık (Heteroseksizm)	Eşanlamlılık	https://feministbellek.org/heteroseksizm/
280	Feminist Bellek	2020	Patriarchy	Patriyarka	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/patriyarka/
281	Feminist Bellek	2020	Paternalism	Paternalizm (Pozitif ayrımcılık)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/pozitif-ayrimcilik/
282	Feminist Bellek	2020	Maternal	Maternal feminizm (Annelik)	Ödünçleme (doğrudan)	https://feministbellek.org/annelik/

283	Feminist Bellek	2020	Patriarchal	Patriyarkal hiyerarşi (Cinsiyet/toplumsal cinsiyet)	Ödünçleme, birebir çeviri	https://feministbellek.org/cinsiyet-toplumsal-cinsiyet/
284	Feminist Bellek	2020	Matriarchal	Anaerkil (Feminist ütopya)	Birebir çeviri	https://feministbellek.org/feminist-utopya/
285	Feminist Bellek	2020	Homosexual	Homoseksüellik (Cinsel yönelim)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/cinsel-yonelim/
286	Feminist Bellek	2020	Gay	Gey (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/lgbti/
287	Feminist Bellek	2020	Bisexual	Biseksüel (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/lgbti/
288	Feminist Bellek	2020	Lesbian	Lezbiyen (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/lgbti/
289	Feminist Bellek	2020	Queer	Queer (Queer feminizm)	Ödünçleme (doğrudan)	https://feministbellek.org/queer-feminizm/
290	Feminist Bellek	2020	Transgender	Transgender (LGBTİ+)	Ödünçleme (doğrudan)	https://feministbellek.org/lgbti/
291	Feminist Bellek	2020	Transsexual	Transseksüel (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/lgbti/
292	Feminist Bellek	2020	Intersex	İnterseks (LGBTİ+)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/lgbti/
293	Feminist Bellek	2020	Asexual	Aseksüellik (Cinsel yönelim)	Ödünçleme (sesletime uygun)	https://feministbellek.org/cinsel-yonelim/

EK-6. 1980-2020 YILLARI ARASINDA FEMİNİST DERGİLERDE VE DİJİTAL MECRALARDA YAYIMLANAN ÇEVİRİLER

No	Dergi Adı	Yayın Tarihi	Sayı	Yazı Türü	Yayın Başlığı	Yazar	Çevirmenler	Konu
1	Somut	1983	1.Nis.83	Makale	Doğum kontrolü kadının mı, karı-kocanın mı sorunudur?	Margaret Sanger	Nimet Tuna	Cinsel sağlık
2	Somut	1983	8.Nis.83	Makale	Fırsat Eşitliğine Doğru	Yvette Roudy	Anonim	Eşitsizlik (iş hayatı)
3	Somut	1983	8.Nis.83	Haber	Feminizm tehdit edilmiyor	Le Monde	Serpil Arıerçetin - Feyza Tolga	Feminist düşünce
4	Somut	1983	15.Nis.83	Makale	Aile ve okul cins ayrımının temelini atar	Yvette Roudy	Anonim	Eşitsizlik (eğitim)
5	Somut	1983	22.Nis.83	Söyleşi	Erkeklerin karılarına eşitlikle davranmaları gerekir	Simone de Beauvoir	Anonim	Eşitsizlik (sosyal hayat)
6	Somut	1983	22.Tem.83	Söyleşi	Feminist kime denir?	Harriet Clayhill	Tahire Merdol	Feminist düşünce
7	Kadın ve Aile	1985	1	Söyleşi	Neden İslam'ı seçtim?	Ayşe Sancar	Anonim	Batıda müslümanlık
8	Kadın ve Aile	1985	4	Haber	Almanya'da İslam taarruzu	Weltbild	Fatih Paköz	Batıda müslümanlık
9	Kadın ve Aile	1985	5	Makale	Clermont'un örtülü hanımları	Marie Claire (Lisa Bogdanvich)	Afra Gündoğan	Batıda müslümanlık

10	Kadın ve Aile	1985	8	Makale	Amerikan toplumu İslam ailesini istiyor	Eş Şarkıye (Adil Hammu)	Mehmet Bedri İncetahtacı	Batıda müslümanlık
11	Kadın ve Aile	1986	15	Makale	Babasız çocukların küçük anneleri	Time	Zehra Ülkü	Batıda hayat
12	Kadın ve Aile	1988	43	Makale	"Crack" satan çocuklar	Time	Selime Sancar	Batıda hayat
13	Kadın ve Aile	1990	63	Haber	Afgan cihadından son gelişmeler	Abdurrauf Hubeyb Yasir	Anonim	Afganistan savaşı
14	Kadın ve Aile	1991	72	Söyleşi	Bizim görevimiz iyi bir nesil yetiştirmektir	Ziba Sıddıki	Fatma Betül Baki	Batıda müslümanlık
15	Kadın ve Aile	1991	72	Söyleşi	Filistinli bir hanımla Filistin'de Ramazanları konuştuk	Anonim	Anonim	Ortadoğu
16	Kadın ve Aile	1992	84	Makale	En iyi okullara doğru	Newsweek	Mesut Dağdelen	Batıda eğitim
17	Kadın ve Aile	1992	85	Makale	Japon ve Amerikan kadınları üzerine bir araştırma	The American Enterprise	Mesut Dağdelen	Dünyada kadın
18	Kadın ve Aile	1992	86	Söyleşi	Kabil'e girişten sonra Türk basınında ilk defa: Savunma Bakanı Ahmed Şah Mesud ile	Ahmet Şah Mesud	Aykut Alihan	Afganistan savaşı
19	Kadın ve Aile	1992	89	Makale	Kuzey Amerika müslüman kadınlar konseyi	Şerife el Katib	Efdal Orhan	Batıda müslümanlık
20	Kadın ve Aile	1992	89	Makale	Karanlıktan aydınlığa	Emine el-Shamaa	Anonim	Batıda müslümanlık

21	Kadın ve Aile	1992	90	Söyleşi	Beni huzursuz eden dinsizlikti	Esmâ Taha	İbrahim Balçok	Batıda müslümanlık
22	Kadın ve Aile	1992-1993	93	Makale	Kadın erkek arasında eşitlik hareketi ve İslami esaslar	Dr. Louis Lamia el-Faruki	Dr. Muhammet Rıfka İsa	Kadın erkek eşitliği
23	Kadın ve Aile	1993	99	Makale	Bosna'da tarihi arkaplan ve günümüzdeki durum	Amela Ugljen	Anonim	Bosna savaşı
24	Kadın ve Aile	1993	101	Makale	Bunu bize neden yaptılar?	Die Zeit (Amira Haliloviç)	Canan Semiz	Bosna savaşı
25	Kadın ve Aile	1993	104	Söyleşi	Dar'ul Erkam Kadınlar Kolu Başkanı Üstaze Hediye ile görüştük	Üstaze Hediye	Anonim	Dünyada kadın
26	Kadın ve Aile	1993-1994	105	Makale	Batılı kadınlar İslam'a koşuyor	Harfiah Ball	Ahmet Pılığ	Batıda müslümanlık
27	Kadın ve Aile	1993-1994	105	Makale	İslam'ın örtünme emri beni cezbetti	Fatima Sofi	Anonim	Batıda müslümanlık
28	Kadın ve Aile	1994	107	Söyleşi	İngiltere Muslim Parliament milletvekili Talat Sıddıqui ile Muslim Parliament üzerine görüştük	Talat Sıddıqui	Yakup Kırşehirli	Batıda müslümanlık
29	Kadın ve Aile	1994	111	Söyleşi	Batının dostlukları değil, çıkarları önemlidir	Martin Exner	Metin Bey	Batıda müslümanlık

30	Kadın ve Aile	1995	118	Haber	Saraybosna'nın mesajı: Çok sıcak selamlar	Time	Ahmet Pılığ	Bosna savaşı
31	Kadın ve Aile	1995	121	Haber	Batı'da ailenin çöküşü	Der Spiegel	Abdullah Can	Batıda aile
32	Kadın ve Aile	1995	126	Makale	Pakistan'da kadının durumu	Enise Hatun	Anonim	Dünyada kadın
33	Kadın ve Aile	1995	127	Makale	Batı'da kaybolan aile	The Economist	Ahmet Pılığ	Batıda hayat
34	Kadın ve Aile	1995-1996	129	Söyleşi	Müslüman kadının statüsü Batılıninkinden yüksek	Fiyona Miller	Belgin Demir	Batıda müslümanlık
35	Kadın ve Aile	1995-1996	129	Makale	Batı aile yuvasını arıyor	The Times	Ali Güneş	Batıda hayat
36	Feminist	1987	1	Makale	Ben kendime radikal feminist diyorum	Gail Chester	Ayşe	Feminist düşünce
37	Feminist	1987	3	Söyleşi	Bu dünyaya karşı bir oy	Alice Schwarzer - Simone de Beauvoir	Anonim	Eşitsizlik (siyaset)
38	Feminist	1988	4	Makale	Bize gelenler: Labirent	Françoise Dupre	Nilgün Çetinalp Erentay	Feminist sanat
39	Feminist	1990	7	Makale	Yeni bozgunculuk: Gelecek sosyalist-feminist mi?	Liz Kelly	Ayşe	Feminist düşünce
40	Sosyalist Feminist Kaktüs	1988	1	Söyleşi	Lynne Segal ile görüşme: 15 yıllık deneyim	Lynne Segal	Anonim	Dünyada kadın
41	Sosyalist Feminist Kaktüs	1988	3	Söyleşi	Bilincin uyanışına katkı (Neval el Seddavi ile görüşme)	Le Temps (Amel ben Aba)	Anonim	Dünyada kadın

42	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	4	Söyleşi	Belçikalı bir feministle görüşme (Nadine Plateau)	Sedef Öztürk	Sedef Öztürk	Dünyada kadın
43	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	5	Makale	Kadınlar ve Filistin hareketi	Julie Peteet	Anonim	Dünyada kadın
44	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	5	Makale	Yunanistan: Bağımsız kadın grubu Lamia	Imprekor (Lamia)	Hülya Eralp	Feminist aktivizm
45	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	7	Haber	Kadınlar bütün yaşamı boyunca eziliyor	Dagens Nyheter Gazetesi	Vahide Yılmaz	Eşitsizlik (siyaset)
46	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	8	Söyleşi	Sara Harding ile bilim, yöntem, feminizm üzerine görüşme	SF Kaktüs	Kumru Toktamış	Feminist aktivizm
47	Sosyalist Feminist Kaktüs	1989	9	Söyleşi	SSCB'de kadınlar (Jutta Heppetausen)	SF Kaktüs	Anonim	Dünyada kadın
48	Sosyalist Feminist Kaktüs	1990	10	Söyleşi	Sari Nare ile kadın bedeni üzerine söyleşi	SF Kaktüs	Tülin Tınaz Tankut	Dünyada kadın
49	Sosyalist Feminist Kaktüs	1990	12	Makale	Alexandra'nın öyküsü	Alice Schwarzer	Bahar	Kadın yaşamı
50	Sosyalist Feminist Kaktüs	1990	12	Söyleşi	Birleşmenin faturası kadınlara mı çıkarılacak? (Elsbeth Meyer)	Nuran Sarıca	Nuran Sarıca	Dünyada kadın

51	Kaos GL	1994	2	Makale	Eşcinselliğin tarihine özgürlükçü bir yaklaşım	Mark Richards	Anonim	Aktivizm
52	Kaos GL	1994	2	Makale	Transseksüel öfke	Transgender Nation	Hakan Çalbayram	Aktivizm
53	Kaos GL	1994	3	Makale	Aids Bildirisi	Deutsche AIDSHilfe	Anonim	Cinsel sağlık
54	Kaos GL	1994	3	Makale	Eşcinsellik ve Aids	Tim Edwards	Anonim	Cinsel sağlık
55	Kaos GL	1994	3	Makale	Aids ve Anlamları	Susan Sontag	Anonim	Cinsel sağlık
56	Kaos GL	1995	4	Makale	Haz, yaratıcılık ve politika	Michel Foucault	Anonim	Cinsellik
57	Kaos GL	1995	5	Makale	Auschwitz'e ziyaret	To Kraksimo	Harun T.	Aktivizm
58	Kaos GL	1995	5	Haber	Latin Amerika'da Neler Oluyor?	İlga Bulletin	Anonim	Aktivizm
59	Kaos GL	1995	6	Makale	Lezbiyen Varoluşun başkaldırısı	Ann Menasche	Fusun Özlen	Aktivizm
60	Kaos GL	1995	6	Haber	Lezbiyen magazin	Emma Dergisi	Anonim	Aktivizm
61	Kaos GL	1995	8	Makale	Yatakta ne yaparlar?	Warren J. Blumenfeld & Diane Raymond	Venus'ün Kızkardeşleri	Cinsellik
62	Kaos GL	1995	9	Haber	Filipinler'de iki lezbiyen işten atıldı	İlga Bulletin	İlker Karesi	Aktivizm
63	Kaos GL	1995	9	Haber	Dünyadan haberler	İlga Bulletin	İlker Karesi	Aktivizm
64	Kaos GL	1995	10	Makale	Lezbiyenlere baskı mı var diyenlere	Monika Reinfelder	Venus'ün Kızkardeşleri	Aktivizm
65	Kaos GL	1995	12	Makale	Biz hepimiz transseksüeliz	Jean Baudrillard	Serhan Ada	Kuram

66	Kaos GL	1995	12	Tanıtım	Gökkuşuğu çocukları	Anonim	Derya Kurat	Eğitim
67	Kaos GL	1995	12	Makale	Anne babanıza açılmadan önce üzerinde düşünmeniz gereken bazı sorular	T.H. Saureman	Doğan Hürkan	Aktivizm
68	Kaos GL	1995	13	Makale	Siyah bir Gay'in Notları	Marlon T. Riggs	Doğan Hürkan	Aktivizm
69	Kaos GL	1995	13	Makale	Gay Politik Görüşleri ve Q	David J. Thomas	Harun T.	Siyaset
70	Kaos GL	1995	14	Makale	Yalnız bir kadın olarak lezbiyen	Nanette Gartrell	Yeşim T. Başaran	Aktivizm
71	Kaos GL	1995	15	Makale	Kapitalizm ve gay kimliği	John D'Emilio	Cem	Siyaset
72	Kaos GL	1995	15	Haber	Dünyadan haberler	Ilga Bulletin	Yasemin Özalp	Aktivizm
73	Kaos GL	1995	16	Makale	Rusya'da gay kültürü ve edebiyatı	Simon Karlinski	Cem	Edebiyat
74	Kaos GL	1995	16	Makale	Lezbiyenlikle ilgili 10 önyargılı soru	Uluslararası Lezbiyen Bilgi Sergisi	Venus'ün Kızkardeşleri	Aktivizm
75	Kaos GL	1995	16	Makale	Kadın eşcinselliğine psikoanalitik bakış: Yalnız bir kadın olarak lezbiyen hakkında bir tartışma	Charles W. Scoarides	Yeşim T. Başaran, Harun T.	Aktivizm
76	Kaos GL	1995	16	Haber	Lesbian Magazine'den çeviriler	Lesbia Magazine	Sibel Türker	Aktivizm

77	Kaos GL	1995	16	Makale	Evrensel oy hakkı yanılsaması	Mikhail Bakunin	Anonim	Siyaset
78	Kaos GL	2000	1 (63)	Makale	Gey ve lezbiyenlerin açılma süreci savunma stratejileri	Luca Pietrantonio	Sanem Akay	Coming out
79	Kaos GL	2000	1 (63)	Makale	Geyler için aşk kullanma kılavuzu	Anonim	Mevlüt Kerem	Aşk
80	Kaos GL	2000	1 (63)	Makale	Sevmek ya da aşık olmak	Geoph Kozeny	Kerem	Aşk
81	Kaos GL	2000	1 (63)	Haber	Sözde aile değerleri	Tery Sanderson	Kerem	Dış-basın
82	Kaos GL	2000	1 (63)	Haber	Basından Haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
83	Kaos GL	2000	1 (63)	Makale	Pembe üçgenin gözyaşları	Cary James	Kerem	GL tarihi
84	Kaos GL	2000	2 (64)	Makale	Nazi Almanya'sında soykırım ve lezbiyenler	R. Amy Elman	Burcu	GL tarihi
85	Kaos GL	2000	2 (64)	Makale	Yatak odasından lüküs hayata: Amerikan gey seks sinemasının gizli tarihi	Jack Stevenson	Gülsüm	Sinema
86	Kaos GL	2000	2 (64)	Haber	Haberler	Anonim	Anonim	Eşcinsel evlilik
87	Kaos GL	2000	2 (64)	Mektup	Ne noeli? Hangi ikibin? Ne hakla jübile?	Peter Boom	Anonim	Yeni binyıla mektuplar

88	Kaos GL	2000	2 (64)	Söyleşi	Zamanı dayatmadan, rutin olanı dayatamazsınız (John Zerzan ile röportaj)	Derrick Jensen	Cemal Atıla	Söyleşi
89	Kaos GL	2000	3 (65)	Makale	İbne teorisinin yapısökümü	Steven Seidman	Kerem Güven	Kuram
90	Kaos GL	2000	3 (65)	Haber	Haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
91	Kaos GL	2000	4 (66)	Makale	İbne teorisinin yapısökümü-2	Steven Seidman	Kerem Güven	Kuram
92	Kaos GL	2000	4 (66)	Haber	Haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
93	Kaos GL	2000	5 (67)	Makale	Açık ve kapalı aileler	Colin Ward	Deniz Güneri	Toplumsal hayat
94	Kaos GL	2000	5 (67)	Makale	Yaşam kılavuzu " Korkuyla yaşanmış bir hayat yarım bir hayattır"	Armistead Maupin	Kerem Sanatel	Coming out
95	Kaos GL	2000	6 (68)	Haber	Haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
96	Kaos GL	2000	6 (68)	Haber	Dünyadan haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
97	Kaos GL	2000	6 (68)	Haber	Haberler	Anonim	Anonim	Dünyada LGBTİ
98	Kaos GL	2000	6 (68)	Mektup	Armistead Maupin'den Anneye Mektup	Armistead Maupin	Kerem Sanatel	LGBTİ deneyimi

99	Kaos GL	2010	110 (Heteroseksüellik)	Haber	lgbt gündem	Anonim	Emine Özcan & Bawer Çakır	Dünyada LGBTİ
100	Kaos GL	2010	110 (Heteroseksüellik)	Söyleşi	Karı ve Koca (Michael Bullock)	Butt dergisi 27. sayı	Aykan Safoğlu	Aktivizm
101	Kaos GL	2010	111 (Yoksulluk)	Haber	lgbt gündem	Anonim	Emine Özcan & Bawer Çakır	Dünyada LGBTİ
102	Kaos GL	2010	112 (Sol ve LGBTT)	Söyleşi	Dünya Gözüyle Judith Butler'ı Görmek	Nevim Öztop	Nevim Öztop	Aktivizm
103	Kaos GL	2010	112 (Sol ve LGBTT)	Söyleşi	Alman Yeşiller Partisi Claudia Roth'un Kaos GL okurlarına anlatacakları var	Anonim	Anonim	Aktivizm
104	Kaos GL	2010	112 (Sol ve LGBTT)	Söyleşi	Eşcinsel Kadın Kimlikleri üzerine konuşmalar	Nevin Öztop	Nevin Öztop	Aktivizm
105	Kaos GL	2010	112 (Sol ve LGBTT)	Söyleşi	Jake Yuzna ile söyleşi	Aykan Safoğlu	Aykan Safoğlu	Sinema
106	Kaos GL	2010	113 (Ruh sağlığı alanında heteroseksizm ve homofobi)	Haber	lgbt gündem	Anonim	Bawer Çakır	Dünyada LGBTİ
107	Kaos GL	2010	114 (Futbol & Homofobi ve transfobi karşıtı öğrenci örgütlenmesi)	Haber	lgbt gündem	Anonim	Bawer Çakır	Dünyada LGBTİ

108	Kaos GL	2010	114 (Futbol & Homofobi ve transfobi karşıtı öğrenci örgütlenmesi)	Söyleşi	Kadınlar turda: Önyargılara ve cinsiyetçiliğe dair (Escalada Romero)	Bawer Çakır	Bawer Çakır	Aktivizm
109	Kaos GL	2010	114 (Futbol & Homofobi ve transfobi karşıtı öğrenci örgütlenmesi)	Söyleşi	Afrikalı, Transgender ve Onurlu (Le Roux)	Avi Haligua	Avi Haligua	Sanat
110	Kaos GL	2010	114 (Futbol & Homofobi ve transfobi karşıtı öğrenci örgütlenmesi)	Makale	Cross-Dressed'in Pedagojisi	Tanya Olson	Serdar Kara	Kuram
111	Kaos GL	2010	115 (Homofobi ve cinsiyetçiliğe karşı mücadelede anti-otoriter pratikler ve perspektifler)	Haber	İgbt gündem	Anonim	Bawer Çakır	Dünyada LGBTİ
112	Kaos GL	2010	115 (Homofobi ve cinsiyetçiliğe karşı mücadelede anti-otoriter pratikler ve perspektifler)	Söyleşi	"Sınıf Meselesi, Bugün LGBT Hareketin Ana Sorunudur" (Catherine)	İmge Oranlı	İmge Oranlı	Aktivizm

113	Kaos GL	2010	115 (Homofobi ve cinsiyetçiliğe karşı mücadelede anti-otoriter pratikler ve perspektifler)	Mektup	Queer Bir Biçimde Erotik: Ursula Le Guin'e Açık Aşk Mektubu	Jamie Heckert	Erden Kosova	Aşk
114	Kaos GL	2010	115 (Homofobi ve cinsiyetçiliğe karşı mücadelede anti-otoriter pratikler ve perspektifler)	Makale	Sınırları muhafaza etmek: Kimlik ve siyaset	Jamie Heckert	Erden Kosova	Aktivizm
115	Kaos GL	2020	170 (Queer Göç I)	Söyleşi	Bellek ve Arşivin İzinden: Schwules Müzesi (Birgit Bosold)	Yiğit E. Korkmaz	Yiğit E. Korkmaz	Aktivizm
116	Kaos GL	2020	171 (Queer Göç II)	Söyleşi	Schwules Müzesi ile Arşivin İzinde (Peter Rehberg)	Yiğit E. Korkmaz	Yiğit E. Korkmaz	Aktivizm
117	Kaos GL	2020	173 (Karantina II)	Söyleşi	"Müzik Sektöründe Kendi Alanlarımızı Yaratmak İstiyoruz" (Chippy Nonstop)	Arya Sezer	Yiğit E. Korkmaz	Aktivizm
118	Kaos GL	2020	173 (Karantina II)	Makale	Güçlendirici Bir Film Serisi: Fundamental.Gender Justice.No Exceptions.	Anonim	Umut Güven – Yiğit E. Korkmaz	Aktivizm

119	Kaos GL	2020	175 (Biseksüel+)	Makale	Biseksüelliğin Anlatılmayan Hikâyeleri	Zeynab Peyghambarzadeh	Mehrdad Emami	Kuram
120	Kaos GL	2020	175 (Biseksüel+)	Makale	“İyi” Biseksüel Temsile Karşı Biseksüel Sinematik Keyfe Varmak	Jacob Engelberg	Yiğit E. Korkmaz	Kuram
121	Kadın Kimliği	1995	5	Makale	Bir Fransız Kızının Kadınlara Seslenişi	Anonim	Şule Yüksel Şenler	Batıda kadın
122	Kadın Kimliği	1995	7	Makale	Pekinde kaybolan aile	Anonim	Mustafa Özcan	Dünyada kadın
123	Kadın Kimliği	1995	9	Söyleşi	İranlı kadın sinema yapımcıları ile söyleşi (Fatime Şehmoni Muradi)	Anonim	Anonim	Dünyada kadın
124	Kadın Kimliği	1996	17	Söyleşi	Kadınlara özel olimpiyat (Mehdi Mussad)	Anonim	Anonim	Dünyada kadın
125	Kadın Kimliği	1996	19	Söyleşi	Avrupalı kadınlardan daha başarılıyız (Parvin Dadahnis)	İlknur Şennik	İlknur Şennik	Dünyada kadın
126	Kadın Kimliği	1997	27	Makale	İkiyüzlü yetişkinler, hasarı çocuklar	Elizabeth Liagin	Ramazan Harmankaya	Batıda hayat
127	Kadın Kimliği	1997	27	Söyleşi	Cezayirli kadınlarla söyleşi... Cezayir'in Son Durumu	Anonim	Anonim	Dünyada kadın

128	Kadın Kimliği	1997	29	Makale	İran İslam Cumhuriyetinde kadın	Anonim	Anonim	Dünyada kadın
129	Kadın Kimliği	1998	32	Söyleşi	İslam'ı yaşarım umuduyla Türkiye'ye geldim (Laika Slocum)	Anonim	Anonim	Müslümanlık
130	Kadın Kimliği	1998	33	Makale	Daha iyi eğitim için	Anonim	Şenay Büyük	Batıda hayat
131	Pazartesi	1996	1	Haber	356 kadın öldürüldü (Cezayir)	Paris IPS (Angeline Oyang)	Anonim	Dünyada kadın
132	Pazartesi	1996	1	Haber	Kadınlar dalgalarla ve erkeklerle boğuşuyor (Amerika)	Newsweek	Anonim	Dünyada kadın
133	Pazartesi	1996	10	Haber	"Meryem, kürtaj olsaydım!"	Anonim	Elifsu Sabuncu Ovidia	Dünyada kadın
134	Pazartesi	1996	10	Haber	Ailenin şerefi için toplu kadın kıyımı	Iraklı Kadın Haklarını Savunma Komitesi	Anonim	Dünyada kadın
135	Pazartesi	1996	20	Haber	Savaşın erkek yüzü	Melinda Lorenson	Anonim	Dünyada kadın
136	Pazartesi	1996	20	Söyleşi	Siyah feminizm (Stella Dadzie)	Hülya Eralp	Hülya Eralp	Aktivizm
137	Pazartesi	1997	30	Makale	Tecavüz yarası değişiyor (Brezilya)	Newsweek	Anonim	Aktivizm
138	Pazartesi	1997	30	Haber	Lezbiyen eşe indirim kartı yok!	The Independent	Anonim	Aktivizm

139	Pazartesi	1998	40	Haber	Annem bu işin peşini bırakmaz	Anonim	Anonim	Dünyada kadın
140	Pazartesi	1999	50	Makale	Viagra. hemen şimdi! (Japonya)	Newsweek (Kay Itoi)	Gamze Deniz	Cinsel sağlık
141	Pazartesi	1999	50	Makale	Tapınak köleleri (Gana)	Newsweek (Rana Dogar)	Gamze Deniz	Dünyada kadın
142	Pazartesi	2000	60	Makale	Feminizm: cinsiyetçi baskıyı sona erdirmeye hareketi*	Bell Hooks	Yelda Yücel	Kuram
143	Pazartesi	2001	70	Haber	Nobel ödülleri bu yıl da kadınları unuttu	Gretchen Sitilin	Beril Eyüboğlu	Kültür-sanat
144	Pazartesi	2001	70	Makale	Güzellik kraliçeleri ve kapitalist canavar	Vijay Praşad	Beril Eyüboğlu	Dünyada kadın
145	Pazartesi	2001	80	Haber	Dünyada savaş ve feminizm üzerine notlar	Anonim	Yelda Yücel	Dünyada kadın
146	Pazartesi	2004	90	Haber	Bir milyon kadın...	March for women	Emek Ergün	Dünyada kadın
147	Pazartesi	2005	100	Makale	Üçüncü dalga feminizmin sonu	Bitch dergisi (Lisa Jervis)	Yelda Yücel	Kuram
148	Pazartesi	2005	100	Haber	Atsineğinden Nobel Barış Ödülü'ne Kenya'nın Wanyari Maathai'si	MS Dergisi (Mia Macdonald)	Emek Ergün	Kültür-sanat
149	Pazartesi	2005	100	Haber	500 bin askere karşı bir kadın	MS Dergisi	Emek Ergün	Dünyada kadın

150	Pazartesi	2005	106	Haber	Bush'un hain planları	Anonim	Emek Ergün	Dünya gündemi
151	Pazartesi	2005	106	Haber	Pakistan'da toplu tecavüze beraat	Mukhtarmai	Emek Ergün	Dünyada kadın
152	Evrensel Kadın	1997	1	Makale	Kadın, İslam & feminizm	Zeyneb Burucerdi	Anonim	Kuram
153	Evrensel Kadın	1997	1	Makale	Çokevlilik	M. Mutahhari	Anonim	Kuram
154	Evrensel Kadın	1997	1	Söyleşi	Üstad Muhammed Takavi ile ilginç röportaj	Mine Solmaz	Mine Solmaz	İslam'da kadın ve başörtü
155	Evrensel Kadın	1997	2	Makale	Kadın, İslam & feminizm (2)	Zeyneb Burucerdi	Anonim	Kuram
156	Evrensel Kadın	1997	2	Makale	Tesettüre saldırı İslam'a saldırıdır	Masume Yezdani	Anonim	Başörtü
157	Evrensel Kadın	1997	3	Makale	Kadına bakış	Zehra Rahneverd	Anonim	İslam'da kadın
158	Evrensel Kadın	1997	3	Söyleşi	Hüccetü'l İslam Sadık Larecani ile söyleşi	K. Çelik	K. Çelik	İslam'da kadın ve başörtü
159	Evrensel Kadın	1997	4	Makale	Evliliğin felsefesi	İ. Emni	Anonim	Aile
160	Evrensel Kadın	1997	5	Makale	Çocuk bakımı	Marcello Bernardi	Anonim	Aile
161	Evrensel Kadın	1997	5	Makale	Kadının şahsiyeti	Şehid Bintü'l Hüda	Anonim	İslam'da kadın

162	Evrensel Kadın	1997	5	Makale	İslam ve diğerleri açısından kadın	A. Hamenei	Anonim	İslam'da kadın
163	Evrensel Kadın	1997	6	Makale	Çocuğunuz kim olacak?	Marcello Bernardi	Anonim	Aile
164	Evrensel Kadın	1997	6	Makale	Kadın	M. Mutahhari	Anonim	İslam'da kadın
165	Evrensel Kadın	1997	6	Makale	Aile ve çocuk	A. Mezahiri	Anonim	Aile
166	Evrensel Kadın	1997	6	Makale	Feminizm	Zehra Rahneverd	Anonim	Kuram
167	Evrensel Kadın	1997	6	Söyleşi	Avusturyalı sosyolog Dr. Barbara Pusch ile söyleşi	Vildan Ersin	Vildan Ersin	Batı'da kadın
168	Evrensel Kadın	1997	7	Makale	Aile ahlakı	A. Mezahiri	Anonim	Aile
169	Evrensel Kadın	1997	7	Makale	Zencilerin elleri	Luis Bernardo Horwana	Lütfullah Göktaş	Dünyada kadın
170	Evrensel Kadın	1997	8	Makale	Çocuğunuzun sağlığı	Marcello Bernardi	Anonim	Aile
171	Evrensel Kadın	1997	9	Makale	Çocuğunuzun bakımı	Marcello Bernardi	Anonim	Aile
172	Amargi	2006	1	Makale	Kadın ve İslam Türban Medineye İniyor	Fatima Mernissi	Emel Coşkun - Aslı Zengin	Siyaset
173	Amargi	2006	2	Makale	Kadınlar ve Militarizm: Niçin toplumsal cinsiyet perspektifli bir analize ihtiyacımız var?	Colleen Burke	Emel Coşkun	Siyaset

174	Amargi	2006	3	Söyleşi	Cinselliği ilk defa konuştuk (Ahlem Belhadi)	Pınar Selek	Pınar Selek	Dünyada kadın
175	Amargi	2007	6	Haber	Dünya alem	Pınar İlkcaracan	Pınar İlkcaracan	Dünyada kadın
176	Amargi	2007	7	Makale	Kadınların vatandaşlığı	Luce Irigaray	Zeynep Direk	Felsefe
177	Amargi	2007	7	Haber	Dünya alem	Pınar İlkcaracan - Irazca Geray	Pınar İlkcaracan - Irazca Geray	Dünyada kadın
178	Amargi	2007	7	Makale	Şili'de ikinci dalga feminist hareket ve neo-liberal modernitenin meydan okuması	Veronica Schild	Tansel Güney	Siyaset
179	Amargi	2008	9	Haber	Dünya alem	Pınar İlkcaracan - Irazca Geray	Pınar İlkcaracan - Irazca Geray	Dünyada kadın
180	Amargi	2008	10	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
181	Amargi	2009	11	Makale	Karanlıkla yüzleşmek için resim yapıyorum	Ana Paula Ferreira	Ülkü Özakın	Kültür-sanat
182	Amargi	2009	12	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
183	Amargi	2009	12	Makale	Irksallaştırıcı talebe cevap olarak seks işçiliği sektörüne göç	Franziska Zeitler	Kemal Ördök	Aktivizm

184	Amargi	2009	12	Makale	Seks işçiliği ve kadın ticareti: Türkiye'de bir etkinlik dizisi	Selma Scheele	Zülal Aytüre-Scheele	Aktivizm
185	Amargi	2009	12	Söyleşi	Orospu hareketi: Orospular birlikte direniyor	Franziska Zeitler	Anonim	Aktivizm
186	Amargi	2009	12	Makale	İsveç fuhuş politikasına yönelik eleştiriler	Petra Östergren	Kemal Ördek	Kuram
187	Amargi	2009	12	Makale	Avrupa seks işçileri bildirgesi	Anonim	Kemal Ördek	Aktivizm
188	Amargi	2009	12	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
189	Amargi	2009	13	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
190	Amargi	2009	14	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
191	Amargi	2009	15	Makale	Vajinal orgazm miti	Anne Koedt	Gülen Toker	Cinsellik
192	Amargi	2009	15	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
193	Amargi	2010	16	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
194	Amargi	2010	16	Makale	Cenneti dans etmek - Yerkürenin ruhu	Maria Formolo	Simten Coşar	Kültür-sanat
195	Amargi	2010	17	Söyleşi	Judith Butler ile söyleşi	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Kuram
196	Amargi	2010	17	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın

197	Amargi	2010	18	Söyleşi	Deneyim, analiz ve aktivizm (Joan Scott ile söyleşi)	Nil Mutluer, Miray Çakıroğlu, Özlem Çalışkan	Nil Mutluer, Miray Çakıroğlu, Özlem Çalışkan	Kuram
198	Amargi	2010	18	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
199	Amargi	2010	18	Söyleşi	MİRASTAN GELECEĞE: Orlanda Yayınevi (Anna Mandalka)	Pınar Selek	Gülçin Willheim	Kültür-sanat
200	Amargi	2010	19	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
201	Amargi	2011	20	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
202	Amargi	2011	20	Makale	Halkın gücünü geri almak Kopenhag 2009: Ekososyalist ekofeminizm için bir zafer	Wahu Kaara	Ceren Zeynep Eren	Aktivizm
203	Amargi	2011	21	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
204	Amargi	2011	21	Makale	Beyaz kadınlar ve dayanışmanın ayrıcalığı	Houria Bouteldja	Feride Eralp	Siyaset
205	Amargi	2011	21	Makale	Seks ticaretindeki göçmen Arnavutlar	Falma Fshazi	Meral Akbaş	Sosyoloji

206	Amargi	2011	21	Makale	21. yüzyılda toplumsal cinsiyet, kimlik ve vegan-feminizm	Tom Tyler	Derya Yılmaz	Aktivizm
207	Amargi	2011	22	Makale	Aramızdaki aşk	Luce Irigaray	Zeynep Direk	Kuram
208	Amargi	2011	22	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
209	Amargi	2011	22	Söyleşi	Dünyanın ilk kadın cumhurbaşkanı İzlandalı Vigdis: Benden sizi emzirmemi beklemeyin	Pınar Selek	Pınar Selek	Siyaset
210	Amargi	2011	23	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
211	Amargi	2012	24	Haber	Dünya alem	Sıla Öcalan	Ülkü Özakın, Şermin Oran, Sıla Öcalan	Dünyada kadın
212	Amargi	2012	24	Söyleşi	Mısır devriminde kadın sorununun ötesinde (Lila Abu-Lughod ve Rabab El-Mahdi)	Feminist Studies	Demet Gülççek	Aktivizm
213	Amargi	2012	25	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
214	Amargi	2012	26	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
215	Amargi	2013	27	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın

216	Amargi	2013	27	Söyleşi	Suriyeli genç kadınların gözünden Suriye devrimi	Hatice Pınar Şenoğuz	Şenay Özden	Siyaset
217	Amargi	2013	28	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
218	Amargi	2013	29	Söyleşi	Türkiye'den bir Joan Scott geçti!	Demet Gülçiçek	Demet Gülçiçek	Aktivizm
219	Amargi	2013	29	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
220	Amargi	2013	30	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
221	Amargi	2013	30	Söyleşi	Kadın düşmanlığı Mısır kültürünün bir parçası (Hoda Salah ile söyleşi)	Welt	Şadiye Talia	Aktivizm
222	Amargi	2013	30	Makale	Mısır'da ordu ve ekonomi	Jadaliya	Biray Anıl Birer	Siyaset
223	Amargi	2013	31	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
224	Amargi	2013	31	Söyleşi	Kadın-erkek eşitliği yanılması (Angela Robbie ile söyleşi)	Social Science Bites	Biray Anıl Birer	Siyaset
225	Amargi	2014	32	Makale	Feminizm nasıl kapitalizmin odalığı oldu ve nasıl kurtarılır?	Nancy Fraser	Biray Anıl Birer	Siyaset
226	Amargi	2014	32	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın

227	Amargi	2014	33	Söyleşi	Aşkta kimse hükümdar değil (Heather Davis & Michael Hardt ile söyleşi)	No more potlucks	Simge Sargın	Aktivizm
228	Amargi	2014	33	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Nil Kalender	Dünyada kadın
229	Amargi	2014	34	Makale	Ah mağdur, vah mağdur	Jenny Diski	Aysun Şişik	Aktivizm
230	Amargi	2014	34	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Nil Kalender	Dünyada kadın
231	Amargi	2014	34	Haber	Hindistan'da emanet anneler	Die Zeit	Şermin Oran	Cinsel sağlık
232	Amargi	2014	35	Makale	Yaşıyorum ve hala gücüm kuvvetim yerinde (Guadalupe Vasquez)	Gayle Walker & Kiki Suarez	Meral Akbaş	Kadın yaşamı
233	Amargi	2014	35	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın, Şermin Oran	Dünyada kadın
234	Amargi	2014	36	Haber	Dünya alem	Ülkü Özakın	Ülkü Özakın	Dünyada kadın
235	Lubunya	2007	1	Makale	Transseksüel öfke	Transgender Nation	Hakan Çalbayram	Aktivizm
236	Lubunya	2007	1	Makale	Avrupa Transgender Konferansı Sonuç Bildirgesi	Anonim	Cihan - Ülkü	Aktivizm

237	Lubunya	2007	1	Makale	Seks İşçileri Evrensel Bildirgesi	Uluslararası Seks İşçilerinin Hakları Komisyonu	Anonim	Aktivizm
238	Lubunya	2007	3	Söyleşi	Burada transseksüel olmak İran'da olmakla aynı (Arsham Parsi)	Anonim	Anıl Ünver	Aktivizm
239	Lubunya	2007	3	Haber	Pride karşı çıkmaktır	Alternatif Blok Madrid	Özgür Erkök	Dünya'da LGBTİ
240	Lubunya	2010	5	Haber	Dünya seks işçileri hakları belgesi	Uluslararası Seks İşçileri Hakları Komisyonu	Anonim	Dünya'da LGBTİ
241	Lubunya	2010	6	Haber	Lgbtt gündem	Anonim	Anonim	Dünya'da LGBTİ
242	Lubunya	2011	7	Haber	Lgbtt gündem	Anonim	Anonim	Dünya'da LGBTİ
243	Lubunya	2011	8	Söyleşi	Trans, onurlu ve Türkiyeli (Le Roux)	Gökhan Kazak, Elçin Kurbanoglu, Aras Güngör	Kıvılcım İlbaşı	Kültür-sanat
244	Lubunya	2011	8	Haber	Alman seks işçilerinin yolda karşısına çıkan ne?	International Herald Tribune (Nicholas Kulish)	Cemal Akyüz	Dünya'da LGBTİ
245	Lubunya	2011	9	Haber	Gündem	Anonim	Anonim	Dünya'da LGBTİ
246	Lubunya	2012	11	Haber	Gündem	Anonim	Anonim	Dünya'da LGBTİ

247	Lubunya	2012	11	Makale	“Cinsel Kimlik Bozukluğu”nu “Cinsel Hoşnutsuzluk” ile değiştiriyor	Advocate.com	Kıvılcım	Aktivizm
248	Lubunya	2012	11	Makale	Engelli eşcinseller	The Guardian (Helen McNutt)	Oğuz Güven	Aktivizm
249	Lubunya	2012	11	Söyleşi	Hadım edilmek gibi - Die Zeit'in röportajı (Lucie Veith - Olaf Hiort)	Die Zeit	Emre Ertürk	Aktivizm
250	Feminist Politika	2009	1	Haber	Dünyadan	Anonim	Bengisu Yağmur Peker	Dünya'da kadın
251	Feminist Politika	2009	2	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
252	Feminist Politika	2009	3	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Şiddet
253	Feminist Politika	2010	7	Makale	Özel olan politiktir	Christine Delphy	Gülnur Acar Savran	Kuram
254	Feminist Politika	2010	7	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
255	Feminist Politika	2011	9	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
256	Feminist Politika	2011	11	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Siyaset
257	Feminist Politika	2012	14	Makale	Feminizm ve queer: Avustralya'dan bir bakış	Barbara Baird	Özlem Barın	Kuram

258	Feminist Politika	2012	14	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
259	Feminist Politika	2012	16	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
260	Feminist Politika	2012	16	Söyleşi	Barışın yolu patriyarka ile mücadeleden geçiyor (Cynthia Enloe)	Selin Çağatay	Selin Çağatay	Siyaset
261	Feminist Politika	2012	16	Makale	“Light tecavüz”	Elissa Bassist	Tecrübeden Tercümelere (Güneş & Cemre)	Cinsellik
262	Feminist Politika	2013	17	Makale	Kriz zamanında feminizm: Yunanistan’da kadın mücadelesi	Eirini Gaitanou	Anonim	Aktivizm
263	Feminist Politika	2013	17	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
264	Feminist Politika	2013	17	Makale	“Light tecavüz”	Elissa Bassist	Tecrübeden Tercümelere (Güneş & Cemre)	Cinsellik
265	Feminist Politika	2013	18	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
266	Feminist Politika	2013	18	Söyleşi	“Kapitalizm her zaman cinsiyetli bir sistem olmuştur” (Diane Elson)	Feminist Politika	Anonim	Siyaset

267	Feminist Politika	2013	18	Söyleşi	“Bilişim teknolojisi... kadınlara karşı yürütülen bir sanal savaş” (Maria Mies)	Feminist Politika	Anonim	Siyaset
268	Feminist Politika	2013	18	Söyleşi	“Kapitalist sömürü: patriyarkal sömürünün en yeni biçimi” (Claudia Von Werlhof)	Feminist Politika	Anonim	Siyaset
269	Feminist Politika	2013	18	Makale	Yoksullukta bakım ve yaşam	Anastasia Richardson	Anonim	Sosyoloji
270	Feminist Politika	2013	19	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
271	Feminist Politika	2013	19	Söyleşi	Joan W. Scott ile söyleşi	Deniz - Güneş - Sevgi	Deniz - Güneş - Sevgi	Kuram
272	Feminist Politika	2013	19	Söyleşi	Feminist gündem: Parçaların Ötesinde kitabı üzerinden bir tartışma	Lynne Segal, Katharine Jenkins, Cynthia Cockburn	Özlem Kaya-Balca Ergener	Siyaset
273	Feminist Politika	2013	20	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
274	Feminist Politika	2013	20	Makale	Tek eşliliğin politikası	Jill Lewis	Gülnur Acar Savran	Siyaset
275	Feminist Politika	2013	20	Makale	İki tanem benim	Charlotte Cooper	Tecrübeden Tercümelere (Sezen Yalçın)	Cinsellik

276	Feminist Politika	2014	21	Söyleşi	Rojava'da devrimin öncüsü kadınlar! (Halime Yusuf)	Feminist Politika	Özlem Kaya	Siyaset
277	Feminist Politika	2014	21	Makale	Women Against Violence Europe - WAVE (Şiddete Karşı Kadınlar Avrupa)	Martina Patrizia Gaidzik	Anonim	Aktivizm
278	Feminist Politika	2014	21	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
279	Feminist Politika	2014	21	Makale	Bütünsel feminist direniş stratejileri oluşturmak	Cynthia Cockburn	Tecrübeden Tercümelere (Balca Ergener)	Aktivizm
280	Feminist Politika	2014	22	Söyleşi	İktidar karşısında bütünsel bir feminist mücadeleye doğru (Cynthia Cockburn)	Cemile Gizem Dinçer, Özlem Çelik	Cemile Gizem Dinçer, Özlem Çelik	Aktivizm
281	Feminist Politika	2014	22	Makale	Türkiye est impossible	Martina Patrizia Gaidzik	Anonim	Siyaset
282	Feminist Politika	2014	22	Makale	Öfkeli protestolarda neden orta yaşlı kadınları göremiyoruz?	Melissa Benn	(Tecrübeden Tercümelere) Büşra Ul	Aktivizm
283	Feminist Politika	2014	22	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın

284	Feminist Politika	2014	23	Söyleşi	İktidar karşısında bütünsel bir feminist mücadeleye doğru (Cynthia Cockburn)	Cemile Gizem Dinçer, Özlem Çelik	Cemile Gizem Dinçer, Özlem Çelik	Aktivizm
285	Feminist Politika	2014	23	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
286	Feminist Politika	2014	24	Söyleşi	Kürtçe bilmek çok basit bir saygı meselesi benim için (Marlene Schafers)	Mehtap Doğan	Mehtap Doğan	Siyaset
287	Feminist Politika	2014	24	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
288	Feminist Politika	2014	24	Makale	Feminist politikleşme: Bir yorum	bell hooks	Tecrübeden Tercüme (İpek Tabur)	Aktivizm
289	Feminist Politika	2015	26	Makale	Eşitlik, eşdeğerlilik ve adalet	Christine Delphy	Gülnur Acar Savran	Siyaset
290	Feminist Politika	2015	26	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın
291	Feminist Politika	2015	26	Makale	Kadınlar olmadan değişim mümkün değildir!	Podemos'lu Kadınlar Çevresi	Tecrübeden Tercüme (İpek Tabur)	Siyaset
292	Feminist Politika	2015	27	Söyleşi	"LGBT mülteciler diğerleri gibi değil" (Yas Asemoon)	Cemre Baytok, Suzan Saner	Feride Eralp	Siyaset
293	Feminist Politika	2015	27	Haber	Dünyadan	Anonim	Anonim	Dünya'da kadın

294	Feminist Politika	2015	27	Makale	Önce Barselona'yı alalım...	Ada Colau	Tecrübeden Tercümelere (Ayşe Yılmaz)	Siyaset
295	Feminerva	2017	1	Söyleşi	Arjantin'de yükselen kadın direnişleri (Eliana Ibarra)	Kampüs Cadıları	Anonim	Aktivizm
296	Feminerva	2017	2	Haber	Kadın hareketine kuşbakışı	Anonim	Anonim	Aktivizm
297	Feminerva	2017	2	Söyleşi	Sınırları bir, tarihleri apayrı iki ülke (Fresia Sabeti)	Kampüs Cadıları	Anonim	Siyaset
298	Feminerva	2018	3	Söyleşi	İsviçre'de en alt tabaka göçmen kadınlar (Çağdaş & Lucia)	Feminerva	Anonim	Siyaset
299	Feminerva	2018	3	Makale	Üniversite kampüslerinde cinsel şiddeti bitirme mücadelesi	Helen Lowery - Nicole Levitz	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler II	Cinsellik
300	Feminerva	2018	3	Makale	Suistimalci bir partneri terketmemenin elli yolu	Ellias Weiss	Kadın Sağlığı Hareketinden Sesler II	Cinsellik
301	Feminerva	2018	4	Söyleşi	Kadınların itaatsizliği onların krizlerini yarattı (Sarah Sheikh Ali)	Feminerva	Berfin Bağcı	Siyaset

302	Feminerva	2018	4	Söyleşi	Suriye'de kadınların özgürlük mücadelesi (Muzna Dureid)	Feminerva	Ezgi Epifani	Aktivizm
303	Feminerva	2019	5	Söyleşi	Birlikte olursak dünyayı değiştirebiliriz (Johanna & Hannah)	Feminerva	Anonim	Aktivizm
304	Feminerva	2019	6	Söyleşi	Sudan meydanlarında kadınlar (Hekma Yagoub)	Feminerva	Anonim	Aktivizm
305	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Kadınlar ve Akdeniz bölgesinde demokrasi	Aziza Bennani	Esra Tınaz Ermert, İsmet Gürmeriç, Nazan Moroğlu, Altan Şahinoğlu, Kongre Çeviri Bürosu	Siyaset
306	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Akdeniz ülkelerinde sivil toplum ve kadınların siyasal katılımı	Monique Prim	Ekip çevirisi	Siyaset
307	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Filistinli kadınlar ve demokrasi: Sorunlardan bazıları	Lucy Nusseibah	Ekip çevirisi	Siyaset

308	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Karar mekanizmalarında kadının yeri: Avrupa topluluğu deneyimi	Paulina Lampsa	Ekip çevirisi	Siyaset
309	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Edebiyat metinlerinde modernite ve kadın	Sahar Sobhi Abdel-Hakim	Ekip çevirisi	Kuram
310	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Politik formasyon, sivil toplum ve kadınların siyasal katılımı, Tunus örneği	Sophie Bessis	Ekip çevirisi	Siyaset
311	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Kadın seçmenlerin ve adayların siyasi hayatta karşılaştıkları başlıca engeller	Marie Christine Aulas	Ekip çevirisi	Siyaset
312	İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi	1999	6	Makale	Gelenek, kanunlar ve kadınların siyasal yaşama katılımı	Soukaina Bouraoui	Ekip çevirisi	Siyaset
313	İstanbul Üniversitesi Kadın	1999	6	Makale	Siyasal yaşamda kadın seçmen ve adayların karşılaştıkları başlıca engeller: İtalya örneği	Emanuela Calabrini-Sid	Ekip çevirisi	Siyaset

	Araştırmaları Dergisi							
314	Kadın/Woman 2000	2010	11 (1)	Makale	Kadınlar Günü Halleri ve Kadın Yazarın Çektiği	Neşe Yaşın	Tegiye Birey	Aktivizm
315	Kadın/Woman 2000	2010	11 (1)	Makale	Militerleşmeye ve Savaşa Kadınların Yanıtları	Cynthia Cockburn	Umut Bozkurt	Siyaset
316	Kadın/Woman 2000	2010	11 (1)	Makale	Yaşamın taa içindeki Kadın: Pembe Marmara	Neriman Cahit	Mine Kanol	Kuram
317	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	1	Makale	Her Zaman Kurban-İsrail'in Mevcut Savaşları	Tanya Reinhart	Ayten Sönmez	Siyaset
318	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	1	Makale	Ortadoğu'nun Savaş Kuşağındaki Kadınlar: Bölünmüş Dayanışmalar Ve Dağılmış Direnişler	Shahrazad Mojab	Ayten Sönmez	Siyaset
319	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	1	Makale	Kıbrıslı Kadınlar Arasında: Görünmeyeni Ortaya Çıkarmak Ve Görünenle Bağlantısını Kurmak	Maria Hadjipavlou	Ayten Sönmez	Siyaset

320	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2006	1	Söyleşi	Afganistan'da Kadın Örgütlenmesi Üzerine Rawa Üyesi Sahar Saba İle Söyleşi	Fahriye Dinçer - Zeynep Kutluata	Güliz Türkoğlu	Aktivizm
321	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	2	Söyleşi	Dünyada Ve Türkiye'de Savaş Karşıtı Hareket Antimilitarizm Üzerine: Cynthia Enloe İle Söyleşi	Özlem Aslan-Begüm Uzun	Güliz Türkoğlu	Siyaset
322	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	2	Söyleşi	Öldürmeye Değil, Yaşatmaya Yatırım: Küresel Kadın Grevi'nden Selma James İle Söyleşi	Özlem Aslan	Seray Akyıldırım	Aktivizm
323	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	3	Makale	Neden Akademik Boykot? İsraili Bir Dosta Yanıt	Tanya Reinhart	Duygu Çavdar	Siyaset
324	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	3	Makale	Neden Biz? Akademik Boykot Hakkında	Tanya Reinhart	Fahriye Dinçer	Siyaset
325	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	3	Makale	Çatışma Sonrası Zorunlu Seks İşçiliği Bir Savaş Suçu Mudur?	Marguerite Waller	Güliz Türkoğlu	Siyaset

326	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	4	Makale	Beyaz Savaşlar: Batılı Feminizmler Ve “Terörle Savaş”	Sunera Thobani	Güliz Türkoğlu	Siyaset
327	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	4	Makale	Savaş, Kadınlar Ve Feminist Analiz: Son Kitabı From Where We Stand Üzerine Cynthia Cockburn İle Söyleşi	Gizem Aksu, Özlem Aslan, Senem Kara, Zeynep Kutluata	Ayça Günaydın	Siyaset
328	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2007	4	Makale	Cinsiyetlendirilmiş Devletler: Güney Asya İnsan Hakları Çalışması'nın Bir Alanı Olarak ‘Kültürü’ Yeniden Düşünmek	Kamala Visweswaran	Aysel Yıldırım	Aktivizm
329	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	5	Makale	“Barış Kadını” Feminist Bir Yorum	Sara Ruddick	Ayça Günaydın	Siyaset
330	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	5	Makale	Anneliğe Özgü Düşünme Biçimi Ve Savaş Politikaları	Nancy Scheper-Hughes	Güliz Türkoğlu	Siyaset
331	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	5	Makale	Orduya Ebeveynlik Yapmak: Rızaya Çağrı	Rela Mazali	Sezin Gündoğan	Siyaset

332	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	5	Makale	Haddini Aşmayı Öğretmek	bell hooks	Ayten Sönmez	Kuram
333	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	6	Makale	Örtbas Etmek: Fransızların Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ve İslami Başörtüsü	Joan Wallach Scott	Ayça Günaydın	Aktivizm
334	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	6	Makale	Feminizmi Ört(Me)Mek	Afsaneh Najmabadi	Deniz Demirtaş, Güliz Türkoğlu	Aktivizm
335	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2008	6	Makale	Tanrı'nın Evindeki Orosuplar	Selma James	Ayten Sönmez	Aktivizm
336	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2009	7	Makale	Etnikleştirilmiş Silahlar Ve İsrail'de Feminist Antimilitarizm	Rela Mazali	Sinem Şekercan	Aktivizm
337	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2009	8	Makale	Yoksul Olma Özgürlüğü Ya Da Küresel Kapitalizme Dair Feminist Bir Teoriye Neden İhtiyacımız Var?	Anna Tsing	Zeynep Kutluata	Kuram
338	Kültür ve Siyasette	2009	9	Söyleşi	Filistinli Aktivist Bir Kadın Sanatçı Reem Kelani İle Söyleşi	Selda Öztürk, Ülker Uncu	Canan Tanır	Aktivizm

	Feminist Yaklaşımlar							
339	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2009	9	Makale	Acının Ve Gururun Şarkıları, Burj El-Barajneh Sevkiyatı	Reem Kelani	Şenay Karaman	Siyaset
340	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2009	9	Makale	Feminizm, Kapitalizm Ve Tarihin Oyunu	Nancy Fraser	Gizem Kurtsoy	Aktivizm
341	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	10	Makale	Bakım Kültürü Ve Bu Kültürün Ortadoğu'da Yok Edilişi: Kadın Emegi, Su, Savaş Ve Arkeoloji	Maggie Ronayne	Cansu Şipal	Siyaset
342	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	10	Makale	Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Çevre: "Çevre İçinde Birey"den "Çevre İçinde Kadın"A	Susan P. Kemp	Merve Tabur	Kuram
343	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	10	Söyleşi	Hayat Ve Kelimeler Kitabı Üzerine Veena Das İle Söyleşi	Aslı Zengin	Tuğçe Çuhadaroğlu	Aktivizm
344	Kültür ve Siyasette	2011	11	Makale	Bilgi, İktidar Ve Akademik Özgürlük	Joan W. Scott	Tuğçe Çuhadaroğlu	Kuram

	Feminist Yaklaşımlar							
345	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	12	Makale	Eleştirel Tarihin Peşinde	Joan W. Scott	Ayça Günaydın	Kuram
346	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	12	Makale	Toplumsal Cinsiyet: Faydalı Bir Tarihsel Analiz Kategorisi	Joan W. Scott	Derya Demirler, Fahriye Dinçer	Kuram
347	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2010	12	Söyleşi	Akademi Ve Feminizm Üzerine Chandra Talpade Mohanty İle Söyleşi	Deepa Rajkumar, Hülya Arık, Özlem Aslan, Salimah Vaiya	Özlem Aslan	Aktivizm
348	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	13	Söyleşi	Feminist İkilemler, Yazın Ve Yayıncılık: Urvashi Butalia İle Söyleşi	Begüm Uzun, Deepa Rajkumar, Nishant Upadhyay, Salimah Vaiya	Canan Tanır	Aktivizm
349	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	14	Makale	İran’da Translaşmak Ve Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet Duvarlarını Aşmak	Afsaneh Najmabadi	Ayten Sönmez	Aktivizm
350	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	14	Makale	AKADEMİK VE KÜLTÜREL BOYKOT	Judith Butler	Özlem Aslan	Siyaset

351	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	15	Makale	Akademik Ve Kültürel Boykot Gelir Vergisi, Ramallah Tulkarim'e Giden Ana Yolun Köşesindeki Toprak Yol...	Rela Mazali	Ayten Sönmez, Fahriye Dinçer	Siyaset
352	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	15	Söyleşi	Arap Dünyasında Queer'lik Üzerine Samar Habib İle Söyleşi	Salma A.A., Nayrouz A.H., Ghaida Moussa	Anonim	Aktivizm
353	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2011	15	Makale	Akrabalık Sanatı (Ve Şansı 1): Daha İyi Bir Dünyada Aile, Cinsellik Ve Çocuk Bakımı Üzerine Düşünceler	Cynthia Peters	Müjde Yılmaz, Ayşen Şansal	Sosyoloji
354	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	16	Makale	Mısır Devrimi'nde "Kadın Meselesi"nin Ötesindekiler	Lila Abu-Lughod ve Rabab El Mahdi	Şale Türkeli	Siyaset
355	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	16	Makale	Günümüz Mısır'ında Mezhep Çatışması Ve Aile Hukuku	Saba Mahmood	Zeynep Okan	Siyaset
356	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	16	Makale	Feministler Ve Barış Hareketleri	Cynthia Cockburn	Sezin Gündoğan	Siyaset

357	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	17	Söyleşi	“Bebek, Daha Çok Bebek!” İsrail’de Irk, Toplumsal Cinsiyet Ve Nüfus Politikaları Rela Mazali Ve Rachael Kamel’in Söyleşisi	Anonim	Ülker Uncu	Siyaset
358	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	17	Makale	Sumud: Sömürgeleştirilmiş Filistin’de Sorguya Göğüs Germenin Felsefesi	Lena Meari	Merve Duman	Siyaset
359	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	17	Makale	19. Yy. Bulgar Tarihinde Kadınlar, Ulus Ve Anlatı	Nadezhda Alexandrova	Hilal Dinçer	Tarih
360	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	18	Makale	Siyasal Yapının Cinsel Oyunları: Kuzey İrlanda’da Devlet Şiddeti Ve Fantezi	Begoña Aretxaga	Merve Tabur	Siyaset
361	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	18	Söyleşi	Uluslararası Feminizmler Ve Pratikler Üzerine Rıcha Nagar İle Söyleşi	Özlem Aslan, Nadia Hassan, Omme Rahemtullah-Salma, Nishant Upadhyay, Begüm Uzun	Şale Türkeli, Güliz Türkoğlu	Aktivizm

362	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	18	Makale	Queer Politikaları, Filistin Ve Yeşil Hat'tın İçindeki Filistinli Lezbiyen Aktivizmi	Samar Habib	Başak Doğan	Aktivizm
363	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2012	18	Makale	Toplumsal Cinsiyet Cezaevi Sistemini Nasıl Yapılandırır?	Angela Davis	Ayten Sönmez	Siyaset
364	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	19	Makale	Feminist Tarihin Peşinde Kitabına Önsöz...	Joan W. Scott	Özlem Aslan	Kuram
365	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	19	Makale	Yaşam, Ölüm Ve Yeniden Doğuş: Batı Sidney Ve San Francisco'da Kadın Eşçinselliği Ve İslam Öğretiminin Zorlukları	Samar Habib	Nilgün Ilgıcıoğlu	Siyaset
366	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	19	Makale	Feminist İttifak Çalışmasında Hikâye Anlatımı Ve Ortak Yazarlık: Bir Yolculuk Üzerine Düşünceler	Richa Nagar	Ayten Sönmez	Aktivizm
367	Kültür ve Siyasette	2013	20	Makale	Latin Amerika'da Üreme Yönetimi	Lynn M. Morgan ve Elizabeth F.S. Roberts	Hilal Dinçer	Siyaset

	Feminist Yaklaşımlar							
368	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	20	Makale	Toplumsal Cinsiyetin Yararları Ve Sakıncaları	Joan W. Scott	İpek Tabur	Kuram
369	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	20	Makale	Tutku Politikası	Diana Taylor	Canan Tanır, Seda Saluk	Kuram
370	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	21	Söyleşi	Kırılganlık, Muhtaçlık Ve Halk Egemenliği Üzerine: Judith Butler İle Söyleşi	Hülya Arık, Özlem Aslan, Tuğçe Ellialtı	Hülya Arık, Özlem Aslan, Tuğçe Ellialtı	Siyaset
371	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	21	Makale	Kurtuluş Ve Eşitlik: Eleştirel Bir Soykütük	Joan Wallach Scott	Ayten Sönmez - Fahriye Dinçer	Kuram
372	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2013	21	Makale	Devrim Zamanlarında Toplumsal Cinsiyet Ve "Halk"	Sherene Seikaly	Sinem Şekercan, Özlem Aslan	Siyaset
373	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2014	22	Makale	Oyunu Bozmak: Feminizm Ve Mutluluğun Tarihi	Sara Ahmed	Öykü Tümer	Kuram

374	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2014	24	Makale	Özgüvenli Hermafroditler İnterseks Politik Aktivizmin Doğuşunu Haritalandırmak	Bo Laurent	Sema Merve İş ve Pınar Gümüş	Aktivizm
375	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2014	24	Makale	Filistinli Erkekler Kurban Olabilir Mi? İsrail'in Gazze Savaşının Cinsiyetlendirilmesi	Maya Mikdashi	Zeynep Kutluata	Siyaset
376	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2014	24	Söyleşi	Küreselleşme Ve "Enkazda Yaşamak" Üzerine Anna Tsing İle Söyleşi	Özlem Aslan, Ayça Günaydın, Burcu Tokat	Özlem Aslan	Siyaset
377	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2015	25	Makale	Silahlardan Söz Etmişken: Militarize Bir Toplumda Silah Denetimi Söylemini Dolaşıma Sokmak Ve Güvenlik Güçlerini Silahsızlandırmak	Rela Mazali	Elif Binici, İrem Az	Siyaset
378	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2015	25	Makale	Günümüzde Feminizmler Ve Örgütlenme Üzerine Angela Davis İle Söyleşi	Zeynep Kutluata, Öykü Tümer	Anonim	Aktivizm

379	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2015	25	Makale	Cinsiyetin Türü Ya Da Jins'in Cinsiyetlendirilmesi	Afsaneh Najmabadi	Öykü Tümer	Kuram
380	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2015	26	Makale	Kadınlar, Toprak Mücadeleleri Ve Müştereklerin Yeniden İnşası	Silvia Federici	Canan Tanır ve Öykü Tümer	Kuram
381	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2015	27	Makale	Hayatta Kalanların Hikâyeleri, Hayatta Kalan Hikâyeler: Kuşaklar Boyu Otobiyografi, Hafıza Ve Travma	Hourig Attarian ve Hermig Yogurtian	Öykü Tümer	Kuram
382	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	28	Makale	Sömürge Karşıtı Mücadeleler Bağlamında Feminizm	Linda Gordon	Dılşa Ritsa Eşli	Kuram
383	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	28	Makale	Protesto Nesneleri: Ciudad Juárez'de Kadın Cinayetleri Ve Şeylerin Failliği Üzerine	Elva Orozco Mendoza	Seda Saluk	Siyaset

384	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	28	Makale	Cezaevlerinin Kaldırılması Hareketiyle Eylemin Buluştuğu Noktada: Cinsel Şiddete Karşı Örgütlenen Kadınlar	Vikki Law	Songül Tuncalı	Aktivizm
385	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	29	Makale	“Hiçkimse” Daha Fazlasını İfade Eder: Siyah Feminist Pedagoji Ve Dayanışma	Alexis Pauline Gumbs	Özlem Aslan	Kuram
386	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	29	Makale	Bilgi, İktidar Ve Akademik Özgürlük	Joan W. Scott	Zeynep Kutluata	Kuram
387	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	30	Söyleşi	“Bir Bakım Manifestosu”na Doğru: Jennifer Nedelsky İle “İyi Yaşam” Üzerine	Özlem Aslan	Özlem Aslan	Kuram
388	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2016	30	Makale	Neo-Seküler Çağda Feminizm Ve Sekülerizmin Etkileşimi	Niamh Reilly	Ayten Sönmez	Kuram
389	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2017	31-32	Makale	Feminizm Yargılanıyor: Kadınların İtirazı Ve Barış Siyaseti	Susan R. Grayzel	Öykü Tümer	Siyaset

390	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2017	31-32	Makale	Yumurta Ve Sperm: Bilimin Basmakalıp Kadınlık Ve Erkeklik Rollerine Dayanarak Oluşturduğu Romantizm	Emily Martin	Seda Saluk	Kuram
391	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2017	34-35	Makale	Draupadi'yi Çağdaş Hindistan Performans Alanının Poetikası Ve Siyasetine Yerleştirmek	Urmimala Sarkar Munsi	Öykü Tümer	Siyaset
392	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2017	34-35	Makale	Dinlemeyi Öğrenmek: Görüşme Teknikleri Ve Analizi	Kathryn Anderson ve Dana C. Jack	Zeynep Kutluata	Kuram
393	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2018	36	Makale	Beden Temelli Vatandaşlık: Yeşil Vatandaşlığı Beden Üzerinden Yeniden Düşünmek	Teena Gabrielson 2 ve Katelyn Parady	Özlem Aslan	Siyaset
394	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2018	36	Makale	Dans Ve Duygusal Etki: Hindistan'da Şiddet Yaşamış Yetişkin Gençlerin Ruhlarıyla Bedenlerini Yeniden İlişkilendirme	Urmimala Sarkar Munsi	Öykü Tümer	Kuram

395	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2019	37-38	Makale	Ağ Feminizmi Ve Toplumsal Cinsiyet Öğrenimi	Leona M. English, Catherine J. Irving	Burcu Tokat	Aktivizm
396	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2019	37-38	Makale	#Metoo Çağında Sesini Yükseltmek Ve İnatçı Ataerki: Bir Asansör Vukuatından Feminizm Karşıtı Tepkiye Dair Ne Öğrenebiliriz?	Simona Sharoni	Öykü Tümer	Aktivizm
397	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	39-40	Makale	Neoliberal Feminizm Ve İnsan Sermayesinin Geleceği	Catherine Rottenberg	Öykü Tümer	Siyaset
398	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	39-40	Makale	Feminist Devrim Üzerine 8 Tez	Verónica Gago	Özlem Aslan	Siyaset
399	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	39-40	Söyleşi	Cynthia Cockburn İle Karşılaşmalar	Taghreed Yahia-Younis ve Rela Mazali	Ayten Sönmez	Siyaset
400	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	41	Makale	Toplumsal Cinsiyet “Brüksel’den Gelen Ebola”: Sömürge Karşıtı Çerçeve Ve İlliberal Popülizmin Yükselişi	Elzbieta Korolczuk ve Agnieszka Graff	Öykü Tümer	Siyaset

401	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	41	Makale	İklimle(N)Mek: İklim Değişikliği Ve Geçişken Bedenselliğin “Yoğun Zamanı”	Astrida Neimanis ve Rachel Loewen Walker	Özlem Aslan	Kuram
402	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	41	Söyleşi	Covid-19, Toplumsal Cinsiyet Ve Militarizm Üzerine Cynthia Enloe İle Söyleşi	Zeynep Kutluata	Zeynep Kutluata	Siyaset
403	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	42	Makale	Biz Bir Aileyiz: Muhafazakâr Hareketler İle Feministler Arasındaki Çatışma	Elena Pavan	Öykü Tümer	Kuram
404	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	42	Söyleşi	Silahsız Mutfak Masaları: İsrail’de Militarizm, Otoriterlik Ve Covid-19 Üzerine Rela Mazali İle Söyleşi	Özlem Aslan, Zeynep Kutluata	Zeynep Kutluata	Siyaset
405	Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar	2020	42	Makale	Bu Bedenin İzini Sürmek: Transseksüellik, Farmakoloji Ve Kapitalizm	Michelle O’Brien	Seda Saluk	Siyaset
406	Kültür ve Siyasette	2020	42	Makale	Akademik Özgürlük Ne Tür Bir Özgürlüktür?	Joan W. Scott	Özlem Aslan	Kuram

	Feminist Yaklaşımlar							
407	Kaos Q+	2014	1	Makale	Queer Teori	Anna Marie Jagose	Mine Durur	Kuram
408	Kaos Q+	2014	1	Makale	Cinsellik Üzerine Düşünmek: Cinsellik Politikalarına Dair Radikal Bir Kuram üzerine Notlar	Gayle Rubin	Berkay Ersöz	Cinsellik
409	Kaos Q+	2014	1	Makale	Ne Kadar Queerleşebilirsiniz? Teori, Normallik ve Normatiflik	Claire Colebrook	Selvi Danacı	Kuram
410	Kaos Q+	2015	2	Makale	Post-Queer Değerlendirmeler	David V. Ruffolo	Başak Güçyeter	Felsefe
411	Kaos Q+	2015	2	Makale	Bedenleri Yeniden Düşünmek	Elizabeth Grosz	Oğuz Karayemiş	Cinsellik
412	Kaos Q+	2015	2	Makale	Queer Posthümanizm: Sayborglar, Hayvanlar, Ucubeler, Sapkınlar	Patricia MacCormack	Ali Toprak	Felsefe
413	Kaos Q+	2015	2	Makale	Queer Teori İnterseks İçin Ne Yapabilir?	Iain Morland	Ali Toprak	Aktivizm
414	Kaos Q+	2015	2	Makale	Biyolojik Olarak Queer	Myra J. Hird	Şakir Özüdoğru, Serdar Uslu	Cinsellik

415	Kaos Q+	2015	2	Söyleşi	Başka bir yöne, kenarlardan aşağılara, oradan içeriye: Jack Halberstam ile bir buluşma	Begüm Başdaş	Ömer Akpınar	Aktivizm
416	Kaos Q+	2016	3	Makale	Psikanaliz ve Arzunun Biçimciliği	Laurent Berlant	Başak Ertür	Felsefe
417	Kaos Q+	2016	3	Makale	Bin Queer Yayla: Özgürleşmiş Arzu Kartografisi Olarak Deleuzecü Belirsizlik	Kitty Millet	Işık Ergüden	Felsefe
418	Kaos Q+	2016	3	Makale	Olumlayıcı Olanı Olumlama: Göçebe Duygulanım Üzerine	Rosi Braidotti	Özge Karlık	Felsefe
419	Kaos Q+	2016	3	Makale	Queer Teori: Arzuyu Belirsizleştirmek	Lee Edelman	Kürşad Kızıltuğ	Cinsellik
420	Kaos Q+	2016	3	Makale	Kendin Olmak Cesaret İster!	Beatriz Preciado	Sibel Yardımcı	Siyaset
421	Kaos Q+	2016	4	Makale	Queer Kesişmeler: Göç Çalışmalarında Cinsellik ve Toplumsal Cinsiyet	Martin F. Manalansan IV	Barış Yıldırım	Kuram
422	Kaos Q+	2016	4	Makale	Cinselliği Ulus-Aşırı Düşünmek	Elizabeth A. Povinelli, George Chauncey	Barış Yıldırım	Siyaset

423	Kaos Q+	2016	4	Makale	Organsız Transgender? Jeo-Duygulanımsal Bir Cinsiyet Değiştirme Teorisini Harekete	Lucas Cassidy Crawford	Barış Yıldırım	Felsefe
424	Kaos Q+	2016	4	Makale	Homo Milliyetçiliği Yeniden Düşünmek	Jasbir Puar	Işık Ergüden	Siyaset
425	Kaos Q+	2016	4	Makale	Queer Pedagojiyi Yerinden Oynatmak: Güven alanı İllüzyonu	Susanne Luhmann	Anonim	Siyaset
426	Kaos Q+	2016	4	Söyleşi	Julia Kristeva: Dilbilimci, Psikanalist ve Yazar	Alan Braconnier	Nilgün Total	Felsefe
427	Kaos Q+	2016	5	Makale	Yönetimi ve Organizasyonu Queerleştirmek	Martin Parker	Barış Yıldırım	Siyaset
428	Kaos Q+	2016	5	Makale	Queerce Yeniden Üretime Dönüş: Emek, İhtiyaç	Rosemary Hennessy	Barış Yıldırım	Siyaset
429	Kaos Q+	2016	5	Makale	Dolap Odası: “Eşcinsel Dostu” ve “Dolap Sonrası” Çalışma	David Orzechowicz	Özge Karlık	Cinsellik
430	Kaos Q+	2017	6	Makale	Saksonun Devrimci Bir Yanı Yok	Drucilla Cornell, Stephen D. Seely	Özge Karlık	Siyaset
431	Kaos Q+	2017	6	Makale	Seks Monarşisinin Sonu Cinsellik ve Çağdaş Nihilizm	Benjamin Noys	Barış Yıldırım	Felsefe

432	Kaos Q+	2017	6	Söyleşi	Dersi Queerleştirmek: Susanne Luhmann ile Söyleşi	Demet Gülçiçek	Anonim	Kuram
433	Kaos Q+	2018	7	Makale	Yeni Queer Sinema	B. Ruby Rich	Anonim	Kuram
434	Kaos Q+	2018	8	Makale	Paranoyak Okuma ve Onarıcı Okuma, ya da, O Kadar Paranoyaksın ki	Eve K. Sedgwick	Murat Göç	Psikoloji
435	Kaos Q+	2018	8	Makale	Dudak Okuma: Woolf'un Gizli Buluşmaları	Stephen Barber	Murat Göç	Kuram
436	Kaos Q+	2020	9	Makale	Queer Çalışmalarında Yeni Gayritarihselcilik	Valerie Traub	Ece Durmuş	Tarih
437	Kaos Q+	2020	9	Makale	Lezbiyen Hisler Arşivinde	Ann Cvetkovich	Yonca Cingöz	Tarih
438	Kaos Q+	2020	9	Makale	Suç Olmaktan Çıkarmaya Dair Analizleri Sömürgeci Anlayıştan Kurtarmak: 1858'de Osmanlılar	Elif Ceylan Özsoy	Ece Durmuş	Tarih
439	Fe Dergi	2012	4 (2)	Makale	Sınıfta ırk ve ırkçılık- Öteden öfkeyle bakmak	Audrey Kobayashi	Eda Acara	Siyaset

440	Fe Dergi	2013	5 (2)	Makale	Barış, Ne Zaman? Üç Ülkede Kadınların Barış Anlaşmaları Sonrası Deneyimleri: Kuzey İrlanda'da, Bosna Hersek'te ve İsrail-Filistin'de Kadınların Barış Umutlarına Ne Oldu?	Cynthia Cockburn	Ezgi Sarıtaş	Siyaset
441	Fe Dergi	2013	5 (2)	Makale	Homofobi Olarak Erkeklik: Toplumsal Cinsiyet Kimliğinin İnşasında Korku, Utanç ve Sessizlik	Michael S. Kimmel	Mehmet Bozok	Kuram
442	Fe Dergi	2014	6 (2)	Söyleşi	Türkiye’de eleştirel erkekler ve erkeklikler konusunu feminizm içinde çalışmak: Jeff Hearn ile erkekler ve erkekliklere ulusaşırı yaklaşımlar üzerine bir röportaj	Gökçesu Akşit, Berfin Varışlı	Gökçesu Akşit, Berfin Varışlı	Kuram
443	Fe Dergi	2017	9 (2)	Makale	“Erkekleri Feminizmin İçinde ve Dışında” Çerçevelemek	Linn Egeberg Holmgren, Jeff Hearn	Gökçesu Akşit, Berfin Varışlı	Kuram

444	Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi	2017	7	Makale	Fiziksel Bereler, Duygusal Yara İzleri ve Aşk Isırıkları: Kadınların Erkek Şiddeti Deneyimleri	Michelle Jones- Jeff Hearn	Murat Göç	Psikoloji
445	Erkeklikler: Kimlik ve Kültür Dergisi	2015	3	Makale	Gerçek Erkek Ayağa Kalkabilir mi Lütfen: Trans Erkeklerin Cinsiyetlendirilmiş Performansı	Elijah C. Nealy	Baysar Taniyan, Berk İnan Berkant	Aktivizm
446	KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi	2016	2 (1)	Söyleşi	Mülakat (Aisha H. L. Al Adawiya)	Rabia Öter Candan	Anonim	Aktivizm
447	KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi	2016	2 (2)	Söyleşi	Mülakat (Prof. Dato'sri Dr. Zaleha Kamaruddin)	Rabia Öter Candan	Anonim	Malezya'da İslam
448	KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi	2017	3 (1)	Söyleşi	Mülakat (Aida Begic)	Zehra Zeynep Sadıkoğlu	Anonim	Sinema
449	KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi	2017	3 (2)	Söyleşi	Mülakat (Daisy Khan)	Zehra Zeynep Sadıkoğlu	Hande Yücel	Aktivizm
450	Feminist Tahayyül	2020	1 (1)	Makale	Cevaplanmamış sorular	Joan W. Scott	Çağlar Karaca	Siyaset

451	Feminist Tahayyül	2020	1 (2)	Söyleşi	Lynne Segal ile Söyleşi: Feminist hareket, feminist tahayyül ve bakım üzerine	Alev Özkazanç	Alev Özkazanç	Siyaset
452	Feminisite	22.Haz.00	http://feminisite.net/index.php/2000/06/yoksul-siyah-kadinlar/	Makale	Yoksul Siyah Kadınlar	Siyah Birlik Partisi (Black Union Party; Peekskill)	Nilgün Ilgıcioğlu	Aktivizm
453	Feminisite	7.Şub.05	http://feminisite.net/index.php/2005/02/muslu-man-kadinlar-yoginder-sikandin-cassandra-balchin-ile-yaptigi-roportaj/	Söyleşi	Müslüman Kadınlar: Yoginder Sikand'ın Cassandra Balchin ile Yaptığı Röportaj	Yoginder Sikand	Derya Demirler	Aktivizm
454	Feminisite	7.Nis.05	http://feminisite.net/index.php/2005/04/kadinlarin-ozgurlugu-yerel-kurtulus-ve-bolivya-daki-sosyalist-olasiliklar/	Makale	Kadınların Özgürlüğü, Yerel Kurtuluş ve Bolivya'daki Sosyalist Olasılıklar	Nemecia Achacollo, Jeffrey R. Weber	Sezin Gündoğan	Siyaset
455	Feminisite	22.Şub.06	http://feminisite.net/index.php/2006/02/2006da-mucadele-etmek-hala-kadin-orgutlerine-ihtiyacimiz-var-mi/	Makale	2006'da Mücadele Etmek: Hala Kadın Örgütlerine İhtiyacımız Var mı?*	Cynthia Cockburn	Deniz Aydın	Aktivizm

456	Feminisite	19.Nis.06	http://feminisite.net/index.php/2006/04/namus-suclari/	Makale	Namus Suçları	Madre	Seray	Aktivizm
457	Feminisite	22.Haz.06	http://feminisite.net/index.php/2006/06/100/	Makale	Yeni Modeller Yaratmak: Çatışma Kültürüyle Nasıl Başa Çıkılır?	Neşe Yaşın	Deniz Aydın	Siyaset
458	Feminisite	11.Kas.06	http://feminisite.net/index.php/2006/11/amerikali-baris-annesi-cindy-sheehandand-george-busha-acik-mektup/	Makale	Amerikalı Barış Annesi Cindy Sheehan'dan George Bush'a Açık Mektup	Cindy Sheehan	Güliz Türkoğlu	Siyaset
459	Feminisite	15.Kas.06	http://feminisite.net/index.php/2006/11/87/	Makale	Bağımsızlık Günü: Kadınlar Bir Köyü Yönetiyor	Parivash Berenji, Paris Tashakori	Sevilay Saral	Aktivizm
460	Feminisite	1.Mar.08	http://feminisite.net/index.php/2008/03/pozitif-ayrimciliga-hala-ihhtiyac-var/	Makale	Pozitif Ayrımcılığa Hâlâ İhtiyaç Var	Barbara R. Bergmann	Elçin Uğur, Özge Sarıgül	Aktivizm
461	Feminisite	1.Mar.08	http://feminisite.net/index.php/2008/03/pozitif-ayrimcilik-ise-yariyor-mu/	Makale	Pozitif Ayrımcılık İşe Yarıyor Mu?	Francine D. Blau, Anne E. Winkler	Tuba Kaya	Aktivizm

462	Feminisite	20.Haz.16	http://feminisite.net/index.php/2016/06/somurge-karsiti-mucadeleler-baglaminda-feminizmi/	Makale	Sömürge Karşıtı Mücadeleler Bağlamında Feminizm	Linda Gordon	Dılşa Ritsa Eşli	Aktivizm
463	Feminisite	25.Haz.16	http://feminisite.net/index.php/2016/06/homofobi-islamofobiye-donusturmeyin/	Makale	Homofobiye İslamofobiye Dönüştürmeyin	Nicole Colson	Sezin Gündoğan	Siyaset
464	Feminisite	26.Oca.17	http://feminisite.net/index.php/2017/01/angela-davisten-secim-sonuclarina-yonelik-tavsiyeler/	Makale	Angela Davis'ten Seçim Sonuçlarına Yönelik Tavsiyeler	Maya Dukmasova	Feyza Arlı	Siyaset
465	Feminisite	29.Haz.17	http://feminisite.net/index.php/2017/06/bell-hooksla-feminizmin-guncel-durumu-ve-trump-yonetimi-altinda-nasil-ilerlenebilecegi-uzerine-bust-soylesisi/	Söyleşi	bell hooks'la Feminizmin Güncel Durumu ve Trump Yönetimi Altında Nasıl İlerlenebileceği Üzerine: BUST Söyleşi	Anonim	Ronay Bakan	Kuram

466	Feminisite	15.Oca.20	http://feminisite.net/index.php/2020/01/femvertising-feminizm-icin-bir-sey-yapmiyor/	Makale	Femvertising Feminizm İçin Bir Şey Yapmıyor	Cara Curtis	Dilan Efe, Zeynep Nisan Günç	Aktivizm
467	Feminisite	21.Mar.20	http://feminisite.net/index.php/2020/03/naomi-klein-koronavirus-felaket-kapitalizmi-icin-en-iyi-felakettir/	Söyleşi	Naomi Klein: Koronavirüs, “Felaket Kapitalizmi” İçin En İyi Felakettir	Marie Solis	Cansel Kademli	Siyaset
468	Feminisite	16.Mar.20	http://feminisite.net/index.php/2020/03/ev-herkes-icin-guvenli-bir-alan-degil/	Makale	Ev Herkes İçin Güvenli Bir Alan Değil	Melissa Jeltsen	Ezgi Karadayı	Siyaset
469	Feminisite	28.Mar.20	http://feminisite.net/index.php/2020/07/tek-seferde-iki-mucadele-feminizm-ve-cevrecilik/	Makale	Tek Seferde İki Mücadele: Feminizm ve Çevrecilik	Ariana Athena Lippi, Vanessa Daza	Ezgi Karadayı, Selenay Boz	Aktivizm
470	Feminisite	27.Mar.20	http://feminisite.net/index.php/2020/03/toplumsal-cinsiyet-ve-koronavirus-salgini/	Makale	Toplumsal Cinsiyet ve Koronavirüs Salgını	Julia Smith	Melek Yılmaz	Siyaset

471	Feminisite	27.Nis.20	http://feminisite.net/index.php/2020/04/korona-virus-krizi-95-milyon-kadinin-aile-planlamasina-erisimini-engelleyebilir/	Makale	Koronavirüs Krizi 9,5 Milyon Kadının Aile Planlamasına Erişimini Engelleyebilir	Liz Ford	Cansel Kademli	Siyaset
472	Feminisite	1.May.20	http://feminisite.net/index.php/2020/05/toplumsal-cinsiyet-koronavirus-politikalari-hastaliklarla-mucadeleyi-engelleyebilir/	Makale	‘Toplumsal Cinsiyet Körü’ Koronavirüs Politikaları Hastalıklarla Mücadeleyi Engelleyebilir	Gareth Willmer	Zeynep Nur Demirağ	Aktivizm
473	Feminisite	22.May.20	http://feminisite.net/index.php/2020/05/bu-eyalet-feminist-bir-toparlanma-plan-oldugunu-soyluyor/	Makale	Bu eyalet “Feminist bir Toparlanma Planı” olduğunu söylüyor.	Frances Nguyen	İlayda Habip	Aktivizm

474	Feminisite	25.May.20	http://feminisite.net/index.php/2020/05/judith-butler-yas-tutmak-salginin-ve-yarattigi-esitsizliklerin-ortasinda-politik-bir-eylemdir/	Söyleşi	Judith Butler: Yas Tutmak Salgının ve Yarattığı Eşitsizliklerin Ortasında Politik bir Eylemdir	George Yancy	Duygu Dalyanoğlu, Türkü Su Sakarya	Siyaset
475	Feminisite	18.Eyl.20	http://feminisite.net/index.php/2020/09/1143/	Makale	Misilleme: Yunanistan'da Sağın Toplumsal Cinsiyet Politikaları	Marianthi Anastasiadou	İlayda Habip	Siyaset
476	Feminisite	1.Eki.20	http://feminisite.net/index.php/2020/10/kavgaci-neokatolikler-siyasete-giriyor-italyan-bakis-acisi/	Makale	Kavgacı Neokatolikler Siyasete Giriyor: İtalyan Bakış Açısı	Massimo Prearo	Türkü Su Sakarya	Siyaset
477	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	26.Ara.18	http://kadincinayetlerini-durduracagiz.net/yazilar/2868/feminist-sozlesmesi-sorular-cevaplari/	Makale	İstanbul Sözleşmesi Sorular ve Cevaplar	Avrupa Konseyi	Anonim	Siyaset

478	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	27.Mar.19	http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2874/feminist-ceviri-kadinlarin-sehir-hakki	Bildiri	Kadınların şehir hakkı	Global platform for the right to the city	Anonim	Siyaset
479	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	31.Oca.19	http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2871/feminist-ceviri-nekropolitika-narkopolitika-ve-kadincinayeti-meksika-abd-sinirinda-cinsiyete-bagli-siddet	Makale	Nekropolitika, Narkopolitika ve Kadın Cinayeti: Meksika - ABD Sınırında Cinsiyete Bağlı Şiddet	Melissa W. Wright	Anonim	Siyaset
480	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	3.Nis.20	http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2903/ceviri-engender-brifingi-covid-19-ve-kadınlar	Makale	COVID-19 ve Kadınlar	Engender	Semiray Çerçi	Siyaset
481	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	13.Nis.20	http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2907/feminist-ceviri-koronavirus-krizinin-esiginde-feminist-acil-eylem-planı	Makale	Koronavirüs Krizinin Eşiğinde Feminist Acil Eylem Planı	Anonim	Anonim	Siyaset

482	Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu	24.Nis.20	http://kadincinayetlerinidurduracagiz.net/yazilar/2909/feminist-ceviri-covid-19-suresince-istanbul-sozlesmesinin-uygulanmasina-yonelik-bildiri	Bildiri	Covid-19 Süresince İstanbul Sözleşmesi'nin Uygulanmasına Yönelik Bildiri	Avrupa Konseyi	Anonim	Siyaset
483	5harfliler	2.Oca.14	https://www.5harfliler.com/memisleri-degil-kadinlari-kurtarin/	Makale	Memişleri değil, kadınları kurtarın!	Jezebel (Lisa Hix)	Meliskurultay	Sağlık
484	5harfliler	11.Tem.14	https://www.5harfliler.com/angela-davis-insan-ve-hayvanlarin-kurtulusunu-birbirine-bagliyor/	Makale	Angela Davis İnsan ve Hayvanların Kurtuluşunu Birbirine Bağlıyor	Counterpunch (Jon Hochschartner)	Meliskurultay	Aktivizm
485	5harfliler	7.Oca.20	https://www.5harfliler.com/gorunmeyen-mucadele-gocmen-kadin-isciler-paralarini-ve-cocuklarini-nasil-kaybediyor/	Makale	Görünmeyen Mücadele: Göçmen kadın işçiler paralarını ve çocuklarını nasıl kaybediyor?	South China Morning Post (Raquel Carvalho)	Selen Güler	Siyaset

486	5harfliler	4.Şub.20	https://www.5harfliler.com/gercek-lolitanin-gercek-hikayesi/	Makale	Gerçek Lolita'nın Gerçek Hikayesi	Electric Literature (Adrienne Celt)	Selen Güler	Sanat
487	5harfliler	6.Şub.20	https://www.5harfliler.com/istismarcisini-olduren-bir-kadin/	Makale	İstismarcısını Öldüren Bir Kadın Ne Zaman Meşru Müdafaa Hükümlerinden Yararlanabilir?	New Yorker (Rachel Louise Snyder)	Elifnur Ulusoy	Siyaset
488	5harfliler	12.Şub.20	https://www.5harfliler.com/2019-kuresel-ayaklanmalarin-yili/	Makale	2019 küresel ayaklanmaların yılı oldu. Eylemcilerin bilmenizi istediği bazı şeyler var	The Correspondent (Nabeelah Shabbir)	Selen Güler	Aktivizm
489	5harfliler	14.Mar.20	https://www.5harfliler.com/7-yasinda-trans-bir-kiz-uzerinden-verilen-kavga-dunya-genelinde-aileler-icin-ne-anlama-gelir/	Makale	7 Yaşındaki Trans Kız Çocuğun Davası Tüm Trans Çocukları Yakından İlgilendiriyor	Vox (Katelyn Burns)	Dılşa Ritsa	Aktivizm

490	5harfliler	19.Mar.20	https://www.5harfliler.com/uyan-siren-ovid-bastan-yazmak-mitolojik-hikayelerdeki-kadinlarin-seslerine-sahip-cikiyor/	Söyleşi	“Uyan Siren: Ovid’i Baştan Yazmak” Mitolojik Hikâyelerdeki Kadınların Seslerine Sahip Çıkıyor (Nina MacLaughlin)	Stephanie McCarter	Görkem Mercan	Sanat
491	5harfliler	24.Mar.20	https://www.5harfliler.com/covid-19-yayilirken-ev-ici-siddet-de-katlanarak-artiyor/	Makale	COVID-19 Yayılırken Ev İçi Şiddet De Katlanarak Artıyor	Sixth Tone (Zhang Wanqing)	Bayan Gümüş	Aktivizm
492	5harfliler	27.Mar.20	https://www.5harfliler.com/koronavirus-iklim-degisikligi-ve-toplum-temelli-bakim/	Makale	Koronavirüs, İklim Değişikliği ve Toplum Temelli Bakım	Susan Raffo	Selen Güler	Sağlık
493	5harfliler	29.Mar.20	https://www.5harfliler.com/secimin-bedeli-kurtaj-fotograf/	Söyleşi	Seçimin Bedeli: Üreme Sağlığı Hakları Elinden Alınmış Kadınları Fotoğraflarken Öğrendiklerim (Kasia Trek)	The Calvert Journal)	Elifnur Ulusoy	Sanat

494	5harfliler	30.Mar.20	https://www.5harfliler.com/istedigin-zaman-iptal-et/	Makale	İSTEDİĞİN ZAMAN İPTAL ET: Yalnız Ölen İnsan Sayısı Artıyor Ve Küresel Ekonomi Buna Hazırlıklı Değil	Quartz (T.L. Andrews)	İdil Atabinen	Siyaset
495	5harfliler	31.Mar.20	https://www.5harfliler.com/sizi-sakatlar-kurtaracak/	Makale	“Sizi Sakatlar Kurtaracak”: Engelli Hakları Aktivistinden Koronavirüse Dair Önemli bir Mesaj	CreakyJoints (Charis Hill)	Selen Güler	Aktivizm
496	5harfliler	6.Nis.20	https://www.5harfliler.com/imtiyazsizlar-icin-sosyal-mesafe-alan-nasil-bir-kaynak/	Makale	İmtiyazsızlar için Sosyal Mesafe: Alan Nasıl Bir Kaynak?	Feminism In India (Krishna Hemaraj)	Svetla Gocheva	Aktivizm
497	5harfliler	14.Nis.20	https://www.5harfliler.com/uretken-olmaya-calismayi-birakin/	Makale	Üretken Olmaya Çalışmayı Bırakın	The New York Times (Taylor Lorenz)	Işın	Sağlık
498	5harfliler	19.May.20	https://www.5harfliler.com/halide-cerrar-topragi-suren-koylunun-inancidir/	Makale	Halide Cerrar: Toprağı Süren Köylünün İnancıdır	Filistinli Tutsaklarla Dayanışma Platformu Samidoun	Ayşe Düzkan	Aktivizm

499	5harfliler	23.May.20	https://www.5harfliler.com/salgin-capcanli-ve-tuhaf-ruyalar-gorduruyor-peki-ama-nasil/	Makale	Salgın Capcanlı ve Tuhaf Rüyalar Gördürüyor. Peki Ama Nasıl?	National Geographic (Rebecca Renner)	Elifnur Ulusoy	Sağlık
500	5harfliler	15.Haz.20	https://www.5harfliler.com/salgin-zamaninda-mahkum-isciler-ve-gocmen-kadinlar/	Makale	Salgın Zamanında Mahkum İşçiler ve Göçmen Kadınlar	Eljeem (Hayfa Zuyub)	Öznur Kaya	Siyaset
501	5harfliler	23.Haz.20	https://www.5harfliler.com/genc-yetiskinler-neden-buyumeyi-bekliyor/	Makale	Genç Yetişkinler Neden Büyüme Bekliyor?	Bremer (William Kremer)	Görkem Mercan	Sosyoloji
502	5harfliler	25.Haz.20	https://www.5harfliler.com/covid-19-hindistandaki-feminist-anlatilari-sonsuzadek-nasil-degistirdi/	Makale	COVID-19 Hindistan'daki Feminist Anlatıları Sonsuza Dek Nasıl Değiştirdi?	Feminism in India (Aniba Junaid)	Deniz Özge Çiçek	Aktivizm
503	5harfliler	2.Tem.20	https://www.5harfliler.com/james-baldwinle-tanistigim-o-gun/	Makale	James Baldwin'le Tanıştığım O Gün	Anne C. Bailey	Oşu Bubu	Tarih

504	5harfliler	15.Tem.20	https://www.5harfliler.com/hayatlarimiz-kosullu-degil-sarah-hegazi-ve-yabancilasma-uzerine/	Makale	Hayatlarımız Koşullu Değil: Sarah Hegazi ve Yabancılaşma Üzerine	madamasr.com (Tareq Baconi)	Dılşa Ritsa	Aktivizm
505	5harfliler	20.Tem.20	https://www.5harfliler.com/bedenlerimiz-icin-ozur-dilemeyecegiz/	Makale	“Bedenlerimiz İçin Özür Dilemeyeceğiz”	jeem.me (Riym Mahmoud)	Öznur Kaya	Aktivizm
506	5harfliler	17.Ağu.20	https://www.5harfliler.com/bagisiklik-bilimi-onsezinin-bittigi-yerdir/	Makale	Bağışıklık Bilimi Önsezinin Bittiği Yerdir	The Atlantic (Ed Yong)	Nurperi Nurdan	Sağlık
507	5harfliler	9.Eyl.20	https://www.5harfliler.com/cancel-culture-iptal-kulturu-ile-gucluler-magduru-oyuyor/	Makale	“Cancel Culture” (İptal Kültürü) ile Güçlüler Mağduru Oynuyor	Jessica Valenti	Özde Çakmak	Aktivizm
508	5harfliler	15.Eyl.20	https://www.5harfliler.com/sen-benim-oglum-degilsin-yemenden-kisa-bir-hayat-hikayesi/	Makale	“Sen Benim Oğlum Değilsin”: Yemen’den Kısa Bir Hayat Hikayesi	MyKali (Heba Ebu Taha)	Öznur Kaya	Aktivizm

509	5harfliler	17.Eyl.20	https://www.5harfliler.com/lola-olufemi-feminizm-mola-arasi/	Makale	Lola Olufemi: Feminizm, Mola Arası	Lola Olufemi	Defne Oruç	Aktivizm
510	5harfliler	23.Eyl.20	https://www.5harfliler.com/guynecology-erkek-ureme-sagligi-neden-onemli/	Makale	“GUYnecology”: Erkek üreme sağlığı neden önemli?	YaleNews (Mike Cummings)	Selen Güler	Sağlık
511	5harfliler	8.Eki.20	https://www.5harfliler.com/sevgili-jk-rowling-ben-cinsiyet-normlarına-uyum-gostermeyen-otistik-bir-kisiyim-ve-kafam-karisik-degil/	Makale	Sevgili JK Rowling, Ben Cinsiyet Normlarına Uyum Göstermeyen Otizmli Bir Kişiyim ve Kafam Karışık Değil	Salty (Lindsay Seldera)	Derman Gülmez	Aktivizm
512	5harfliler	20.Eki.20	https://www.5harfliler.com/godoty-beklemezken-yeni-bir-gosteri-beckettin-kadınlaraya-getirdigi-yasak-uzerine-egiliyor/	Makale	Godot’yu Beklemezken: Yeni Bir Gösteri Beckett’in Kadınlara Getirdiği Yasak Üzerine Eğiliyor	Guardian (Kate Wyver)	Görkem Mercan	Sanat

513	5harfliler	29.Eki.20	https://www.5harfliler.com/mimarlik-ve-hastalik-beatriz-colomina-ile-tuberkuloz-modernizm-ve-covid-19-uzerine/	Söyleşi	Mimarlık ve Hastalık: Beatriz Colomina ile Tüberküloz, Modernizm ve Covid-19 Üzerine (Beatriz Colomina)	Pin-Up	Defne Oruç	Sağlık
514	5harfliler	11.Kas.20	https://www.5harfliler.com/tamara-de-lempicka-resimlerinin-karanlik-ihitami/	Makale	Tamara de Lempicka Resimlerinin Karanlık İhtişamı	Calvert Journal (Nadia Beard)	Çiçek Üşümezgezer	Sanat
515	5harfliler	30.Kas.20	https://www.5harfliler.com/covid-19-kalp-tartismasinin-temel-dersi/	Makale	COVID-19 Kalp Tartışmasının Temel Dersi	The Atlantic (Ed Yong)	Defne Oruç	Sağlık
516	5harfliler	2.Ara.20	https://www.5harfliler.com/kumaslarla-gelen-ozgurluk-anna-andreeva/	Makale	Kumaşlarla Gelen Özgürlük: Anna Andreeva	Calver Journal (Paula Erizanu)	Çiçek Üşümezgezer	Sanat
517	5harfliler	7.Ara.20	https://www.5harfliler.com/korona-soku-ve-patriyarka/	Makale	Korona Şoku ve Patriyarka – 1. Bölüm	Tricontinental (Eli Gómez Alcorta)	Selen Güler	Aktivizm

518	Çatlak Zemin	13.Eki.16	https://catlakzemin.com/hayir-hayir-demektir-kampanyasi-sonrasinda-almanya-nihayet-arkaik-tecavuz-yasasini-degistirdi-christina-cauterucci-7-temmuz-2016/	Makale	“Hayır hayır demektir kampanyası” sonrasında Almanya nihayet arkaik tecavüz yasasını değiştirdi	Slate (Christina Cauterucci)	Özlem Kaya	Aktivizm
519	Çatlak Zemin	13.Eki.16	https://catlakzemin.com/elena-ferrantenin-cignenen-mahremiyeti-suzanne-moore-the-guardian-3-ekim-2016/	Makale	Elena Ferrante'nin çığnemen mahremiyeti	The Guardian (Suzanne Moore)	Ayşe Toksöz	Sanat
520	Çatlak Zemin	19.Eki.16	https://catlakzemin.com/arjantin-yuzbinlerce-kadin-siddete-karsi-eylem-duzenliyor-guardian-haberi/	Makale	Arjantin: Yüzbinlerce kadın şiddete karşı eylem düzenliyor	The Guardian (Uki Goni)	Özlem Kaya	Aktivizm

521	Çatlak Zemin	5.Ara.16	https://catlakzemin.com/kadinlar-isleri-cok-daha-iyi-beceriyor-feminizmin-yeni-cephesi-duygusal-emek-mi/	Makale	'Kadınlar bu işleri çok daha iyi beceriyor': Feminizmin yeni cephesi duygusal emek mi?	The Guardian	Ayşe Toksöz	Aktivizm
522	Çatlak Zemin	7.Ara.16	https://catlakzemin.com/nonunadimenu-uluslararasi-feminist-hareketin-beklenmedik-gucu/	Makale	#NONUNADIMENO: Uluslararası Feminist Hareketin Beklenmedik Gücü	NONUNADIME NO	Selin Çağatay	Aktivizm
523	Çatlak Zemin	7.Ara.16	https://catlakzemin.com/pariste-son-tangoda-istismar-1970lerin-cinsel-devriminin-gerceklesmeyen-vaadi/	Makale	Paris'te Son Tango'da istismar ve 1970'lerin cinsel devriminin gerçekleşmeyen vaadi	The Guardian (Suzanne Moore)	Ayşe Toksöz	Aktivizm

524	Çatlak Zemin	10.Oca.20	https://catlakzemin.com/kadin-astronotlar-uzay-kiyafetleri-ve-sutyenleri-gibi-performans-urunlerinin-kadinlarin-basarisindaki-rolu-ne/	Makale	Kadın astronotlar: Uzay kıyafetleri ve sutyenleri gibi performans ürünlerinin kadınların başarısındaki rolü ne?	The Conversation (Susan L. Sokolowski)	Şilan Çatak	Aktivizm
525	Çatlak Zemin	17.Oca.20	https://catlakzemin.com/feministler-cinde-sansurden-sakinmak-icin-nasil-emoji-kullaniyor/	Makale	Feministler Çin’de sansürden sakınmak için nasıl emoji kullanıyor?	Wired (Margaret Andersen)	Hanife Aliefendioğlu	Siyaset
526	Çatlak Zemin	24.Oca.20	https://catlakzemin.com/kurul-karari-ped-reklaminda-kanin-gosterilmesi-etik-koda-aykiri-degil/	Makale	Kurul kararı: Ped reklamında kanın gösterilmesi etik koda aykırı değil	ABC News (Mary Lloyd)	Gülcan Uyan	Siyaset
527	Çatlak Zemin	31.Oca.20	https://catlakzemin.com/kadin-meselesi-tip-denyelerindeki-erkek-odaklilik-kadin-sagligini-nasil-mahvetti/	Makale	Kadın Meselesi: Tıp deneylerindeki erkek odaklılık kadın sağlığını nasıl mahvetti	The Guardian (Gabrielle Jackson)	Deniz İnal	Sağlık

528	Çatlak Zemin	15.Şub.20	https://catlakzemin.com/judith-butler-ofkemizi-yeniden-sekillendirmemizi-istiyor/	Söyleşi	Judith Butler öfkemizi yeniden şekillendirmemizi istiyor	The New Yorker (Masha Gessen)	Gaye Polat	Kuram
529	Çatlak Zemin	20.Mar.20	https://catlakzemin.com/heteroseksuellik-tehlikelidir/	Makale	Heteroseksüellik tehlikelidir	El País (Paul B. Preciado)	Gamze Yılmazel, M. Pía Gamón Samper	Kuram
530	Çatlak Zemin	24.Mar.20	https://catlakzemin.com/kadinlarin-ev-icindeki-yuku-koronavirus-ile-birlikte-daha-da-agirlasti/	Makale	Kadınların ev içindeki yükü koronavirüs ile birlikte daha da ağırlaştı	The Guardian (Lucia Graves)	Esin Aksoy	Siyaset
531	Çatlak Zemin	26.Mar.20	https://catlakzemin.com/koronavirus-feminizm-adina-bir-felaket/	Makale	Koronavirüs feminizm adına bir felaket	The Atlantic (Helen Lewis)	Deniz İnal	Aktivizm
532	Çatlak Zemin	28.Mar.20	https://catlakzemin.com/perimenopozu-atlatmak-bunalmis-hissediordum-ve-cok-sinirliydim-niye-bu-kadar-hazirliksiz-yakalanmistim/	Makale	Perimenopozu atlatmak: “Bunalmış hissediyordum ve çok sinirliydim. Niye bu kadar hazırlıksız yakalanmıştım?”	The Guardian (Ada Calhoun)	Deniz İnal	Cinsellik

533	Çatlak Zemin	30.Mar.20	https://catlakzemin.com/alev-almis-bir-genc-kizin-portresi-kadin-bakisiyla-igili-bir-manifestodan-cok-daha-fazlasi/	Makale	“Alev Almış Bir Genç Kızın Portresi”, “kadın bakışıyla ilgili bir manifesto”dan çok daha fazlası	The New Yorker (Rachel Syme)	Gaye Polat	Sanat
534	Çatlak Zemin	3.Nis.20	https://catlakzemin.com/menopoz-miti-seytanlastirilmis-hrtnin-geri-donusu/	Makale	Menopoz miti: Şeytanlaştırılmış HRT'nin geri dönüşü	The Guardian (Ginni Mansberg)	Deniz İnal	Cinsellik
535	Çatlak Zemin	8.Nis.20	https://catlakzemin.com/arastirmaya-gore-her-yedi-kadindan-biri-bebek-sahibi-olmaya-ya-da-kurtaja-zorlaniyor/	Makale	Araştırmaya göre her yedi kadından biri, bebek sahibi olmaya ya da kürtaja zorlanıyor	The Independent (Maya Oppenheim)	Hanife Aliefendioğlu	Sağlık
536	Çatlak Zemin	19.Nis.20	https://catlakzemin.com/covid-19-yapmamiz-gereken-viruse-karsi-savas-acmak-degil/	Makale	COVID-19: Yapmamız gereken virüse karşı “savaş açmak” değil	Women’s International League for Peace and Freedom (Cynthia Enloe)	Dağlar Yaraşır	Siyaset
537	Çatlak Zemin	25.Nis.20	https://catlakzemin.com/korona-virus-neden-erkekler-icin-kadnlara-gore-cok-daha-olumcul/	Makale	Koronavirüs neden erkekler için kadınlara göre çok daha ölümcül?	Melissa Healy	Los Angeles Times (Cansu Bakar)	Sağlık

538	Çatlak Zemin	26.Nis.20	https://catlakzemin.com/olumcul-hastaliklara-yakalanan-eslerini-terk-eden-erkekler/	Makale	Ölümcül hastalıklara yakalanan eşlerini terk eden erkekler	The Guardian (Poppy Noor)	Hanife Aliefendioğlu	Sağlık
539	Çatlak Zemin	28.Nis.20	https://catlakzemin.com/covid-19a-karsi-alinan-tedbirlerde-seks-iscileri-unutulmamalidir/	Makale	COVID-19'a karşı alınan tedbirlerde seks işçileri unutulmamalıdır	UNAIDS	Müge Telci Özbek	Sağlık
540	Çatlak Zemin	2.May.20	https://catlakzemin.com/mevcut-kadin-dusmani-duzende-10-yasindan-kucuk-kiz-cocuklarinin-labioplasti-yaptirmak-istemesi-sasirtici-bir-durum-degil/	Makale	Mevcut kadın düşmanı düzende, 10 yaşından küçük kız çocuklarının labioplasti yaptırmak istemesi şaşırtıcı bir durum değil	NewStatesmanAmerica (Glosswitch)	Defne Oruç	Sağlık
541	Çatlak Zemin	3.May.20	https://catlakzemin.com/endonezyayi-alt-ust-eden-kiz-metal-grubu/	Makale	Endonezya'yı alt üst eden kız metal grubu	The Week (Joyce Chu)	Gaye Polat	Aktivizm

542	Çatlak Zemin	3.May.20	https://catlakzemin.com/kadinlarin-beden-parcalarinin-yeniden-isimlendirilmesi/	Makale	Kadınların beden parçalarının yeniden isimlendirilmesi	BBC Future (Leah Kaminsky)	Irmak Saraç	Aktivizm
543	Çatlak Zemin	5.May.20	https://catlakzemin.com/siddet-yasayan-kadınlar-icin-son-kurtulus-alisverisi/	Makale	Şiddet yaşayan kadınlar için son kurtuluş: Alışveriş	Emma	Meral Akkent	Aktivizm
544	Çatlak Zemin	14.May.20	https://catlakzemin.com/taliat-hareketi-hakkinda-iki-yazi/	Makale	Tali'at hareketi hakkında iki yazı	Madamasr.com (Hala Marshood)	Deniz İnal	Aktivizm
545	Çatlak Zemin	19.May.20	https://catlakzemin.com/anarkafeminist-manifesto-1-0/	Makale	Anarkafeminist manifesto 1.0	Publicseminar (Hep Kolektif)	Şafak Altan – Simten Coşar	Kuram
546	Çatlak Zemin	29.May.20	https://catlakzemin.com/unorthodox-new-yorktan-berline-nefes-kesen-bir-isyan-ve-ozgurluk-hikayesi/	Makale	Unorthodox: New York'tan Berlin'e nefes kesen bir isyan ve özgürlük hikayesi	The Guardian (Brigid Delaney)	Gaye Polat	Sanat
547	Çatlak Zemin	2.Haz.20	https://catlakzemin.com/pandemi-guclu-adamlarin-zayifligini-ortaya-cikardi/	Makale	Pandemi güçlü adamların zayıflığını ortaya çıkardı	The Atlantic (Helen Lewis)	Ayşe Ceren Takımlı	Siyaset

548	Çatlak Zemin	17.Haz.20	https://catlakzemin.com/gokkusagi-bayragi-mevzuunun-bir-yil-ardindan/	Makale	Gökkuşığı bayrağı mevzuunun bir yıl ardından	Madamasr.com	Buse Kaynarkaya	Aktivizm
549	Çatlak Zemin	8.Tem.20	https://catlakzemin.com/covid-19-zamaninda-issizlik-neden-kadinlar-daha-cok-etkilendi/	Makale	COVID-19 zamanında işsizlik: Neden kadınlar daha çok etkilendi?	Khateera (Reham Garip)	Pınar Irmak	Sağlık
550	Çatlak Zemin	3.Ağu.20	https://catlakzemin.com/biyolojik-cinsiyet-yeniden-tanimlaniyor-ikili-cinsiyet-dusuncesi-fazlasiyla-basit/	Makale	Biyolojik cinsiyet yeniden tanımlanıyor: İkili cinsiyet düşüncesi fazlasıyla basit	Nature (Claire Ainsworth)	Ayşe Gülkızı	Kuram
551	Çatlak Zemin	5.Ağu.20	https://catlakzemin.com/guclendirici-cekici-dejenere-kirmizi-rujun-evrimi/	Makale	Güçlendirici, çekici, dejenere: Kırmızı rujun evrimi	CNN Style (Jacqui Palumbo)	Hanife Aliefendioğlu	Aktivizm
552	Çatlak Zemin	31.Ağu.20	https://catlakzemin.com/planned-parenthoodun-margaret-sanger-problemi/	Makale	Planned Parenthood'un Margaret Sanger problemi	Slate (Ruth Graham)	Pınar Eldemir	Aktivizm

553	Çatlak Zemin	17.Eyl.20	https://catlakzemin.com/amerikadaki-maske-tartismasinin-ayrivaliklar-hakkinda-ortaya-cikarttiklari/	Makale	Amerika'daki maske tartışmasının ayrıcalıklar hakkında ortaya çıkarttıkları	The Week (Zoe Fenson)	Gaye Polat	Sağlık
554	Çatlak Zemin	23.Eyl.20	https://catlakzemin.com/ruth-bader-ginsburgdan-yasam-yukse-mahkeme-yargici-olmak-ve-kadin-olmak-uzerine-dusunceler/	Makale	Ruth Bader Ginsburg'dan yaşam, yüksek mahkeme yargıcı olmak ve kadın olmak üzerine düşünceler	New York Times (Ruth Bader Ginsburg)	Füsun Baytok	Aktivizm
555	Çatlak Zemin	28.Eyl.20	https://catlakzemin.com/oyle-hissetmiyorsam-gulumsemek-zorunda-degilim-covid-19-beni-istemedigim-dokunmalardan-ve-nezaketten-kurtardi/	Makale	'Öyle hissetmiyorsam gülümsemek zorunda değilim!': COVID-19 beni istemediğim dokunmalardan ve nezaketten kurtardı	The Guardian (Carolita Johnson)	Hanife Aliefendioğlu	Sağlık
556	Çatlak Zemin	21.Eki.20	https://catlakzemin.com/kadin-cinayetleri-farkindaligi-hayat-kurtarabilir/	Makale	Kadın cinayetleri farkındalığı hayat kurtarabilir	the f word	Hanife Aliefendioğlu	Aktivizm

557	Çatlak Zemin	27.Eki.20	https://catlakzemin.com/nakis-kadinlarin-apartheid-travmasina-dair-sessizligi-nasil-bozdu/	Makale	Nakış, kadınların apartheid travmasına dair sessizliği nasıl bozdu?	Puleng Segalo	Gaye Polat	Siyaset
558	Çatlak Zemin	28.Eki.20	https://catlakzemin.com/nepal-kadinlara-yonelik-asit-saldirilarinin-cezalarini-arttiriyor/	Makale	Nepal, kadınlara yönelik asit saldırılarının cezalarını arttırıyor	Feminist Current	Gaye Polat	Siyaset
559	Çatlak Zemin	3.Kas.20	https://catlakzemin.com/polonyadaki-kurtaj-yasagi-guc-kaybeden-bir-liderin-dini-istismar-etmek-icin-kullandigi-sinsi-bir-girisim/	Makale	Polonya'daki kürtaj yasağı, güç kaybeden bir liderin dini istismar etmek için kullandığı sinsi bir girişim	The Guardian (Karolina Wigura– Jarosław Kuisz)	Anonim	Aktivizm
560	Çatlak Zemin	4.Kas.20	https://catlakzemin.com/sacmalik-icki-ve-kadin-dusmanligi-hamile-kadinlarin-polisligini-yapma-fikri-neden-beni-cileden-cikariyor/	Makale	Saçmalık, içki ve kadın düşmanlığı: Hamile kadınların polisliğini yapma fikri neden beni çileden çıkarıyor?	The Guardian (Zoe Williams)	Deniz İnal	Aktivizm

561	Çatlak Zemin	5.Kas.20	https://catlakzemin.com/heratin-kadin-futbol-takimi-afganistan-ulusal-lig-finalini-kazandi/	Makale	Herat'ın kadın futbol takımı Afganistan Ulusal Lig Finali'ni kazandı	Feminist Majority Foundation	Başak Gümüş	Aktivizm
562	Çatlak Zemin	18.Kas.20	https://catlakzemin.com/heteropesimizm-uzerine/	Makale	Heteropesimizm üzerine	Indiana Seresin	Deniz İnal	Aktivizm
563	Çatlak Zemin	25.Kas.20	https://catlakzemin.com/hapis-kapatma-yanlisi-feminizme-karsi/	Makale	Hapis/kapatma yanlısı* feminizme karşı	Victoria Law	Cemile Gizem Dinçer	Aktivizm
564	Çatlak Zemin	4.Ara.20	https://catlakzemin.com/benim-hikayem-vajinismusla-yasamim/	Makale	Benim hikayem: Vajinismusla yaşamım	Lorna Meehan	Irmak Saraç	Cinsellik
565	Çatlak Zemin	7.Ara.20	https://catlakzemin.com/disari-her-cikisimda-gozlerini-dikmis-bana-bakan-bir-memleket-dolusu-erkeklerle-karsilasiyorum/	Makale	Dışarı her çıkışında, gözlerini dikmiş bana bakan bir memleket dolusu erkeklerle karşılaşıyorum	The New York Times	Füsun Baytok	Aktivizm

566	Çatlak Zemin	9.Ara.20	https://catlakzemin.com/duman-alti-ekranlarda-sigara-icen-kadınların-ellerindeki-sembolik-guc/	Makale	Duman altı: Ekranlarda sigara içen kadınların ellerindeki sembolik güç	Lesbiapart	Gözde Yılmaz	Aktivizm
567	Çatlak Zemin	14.Ara.20	https://catlakzemin.com/garip-bir-ozgurluk-kadınlar-neden-orta-yas-ve-menopoz-hakkındaki-vahsi-gercegi-aciga-cikariyor/	Makale	“Garip bir özgürlük”: Kadınlar, neden orta yaş ve menopoz hakkındaki vahşi gerçeği açığa çıkarıyor?	The Guardian (Gaby Hinsliff)	Gaye Polat	Cinsellik
568	Çatlak Zemin	18.Ara.20	https://catlakzemin.com/salgin-cinsiyet-ayrimini-nasil-pekistirdi/	Makale	Salgın dijital cinsiyet ayırımını nasıl pekiştirdi?	Friedrich Ebert Stiftung (Ankita Aggarwal)	Esri Bayrak	Aktivizm
569	Çatlak Zemin	22.Ara.20	https://catlakzemin.com/ac-evsiz-barksiz-ve-hamile-ingilterede-gocmen-kadınlar-hayatta-kalma-mucadelesi-veriyor/	Makale	Aç, evsiz barksız ve hamile: İngiltere’de göçmen kadınlar hayatta kalma mücadelesi veriyor	The Independent (Melanie Haith-Cooper)	Merve Çeltikci	Siyaset

570	Dijital Kopuklar	7.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/dijital-detoksun-5-yolu/	Makale	Dijital Detoksa Giden Yol	Psychology Today	Anonim	Sağlık
571	Dijital Kopuklar	13.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/feminist-bir-gelecek-neye-benzer/	Makale	‘Feminist Gelecek’ Neye Benzer?	HuffingtonPost.com (Lorna O'hara)	Aysim Göral	Aktivizm
572	Dijital Kopuklar	13.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/influencer-marketingin-etik-boyutu-1/	Makale	‘Etki Lideri Pazarlaması’ Yapan Markalar İçin Etik Kurallar	EverywhereAgency.com	Anonim	Ticaret
573	Dijital Kopuklar	25.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/olculu-webeveynlik/	Makale	Dozunda Webeveynlik	Parenting for a Digital Future	Aysim Göral	Aktivizm
574	Dijital Kopuklar	26.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/etki-liderinin-etkisini-olcmek/	Makale	“Etki Lideri”nin etkisini ölçmek	L2inc	Anonim	Ticaret
575	Dijital Kopuklar	27.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/etki-liderlerinin-etik-kurallari/	Makale	Etki Liderlerinin Etik Kuralları: Kime Göre, Neye Göre?	Nikki Parkinson	Anonim	Ticaret
576	Dijital Kopuklar	27.Şub.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/02/enerjinizi-tuketken-10-aliskanlik/	Makale	Enerjinizi Tüketen 10 Alışkanlık	entrepreneur.com	Anonim	Sağlık

577	Dijital Kopuklar	11.Nis.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/04/etki-lideri-pazarlamasinin-duygusal-boyutu/	Makale	‘Etki Lideri Pazarlaması’nın Duygusal Boyutu	SearchEngineJournal.com	Anonim	Ticaret
578	Dijital Kopuklar	24.May.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/05/mutluluk-ve-basari-icin-zamanlamanin-onemi/	Makale	Mutluluk ve Başarı İçin Zamanlamanın Önemi	greatergood.berkeley.edu	Anonim	Psikoloji
579	Dijital Kopuklar	11.Haz.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/06/sosyal-medyada-etki-liderlerinin-gucu/	Makale	Sosyal Medyada Etki Liderlerinin Gücü	Jelle Fastenau	Anonim	Ticaret
580	Dijital Kopuklar	5.Eki.18	https://dijitaltopuklar.com/2018/10/erkek-egemen-mesleklere-guclu-kadin-olmak/	Makale	Erkek egemen mesleklere ‘güçlü kadın’ olmak	Entrepreneur (Lydia Belanger)	Anonim	Aktivizm
581	Dijital Kopuklar	5.Nis.19	https://dijitaltopuklar.com/2019/04/aci-veya-neseyi-topluluk-icinde-deneyimlemek/	Makale	Acı ve Neşeyi Topluluk İçinde Deneyimlemek	Greater Good Magazine (Brené Brown)	Duygu İslamoğlu	Aktivizm
582	Dijital Kopuklar	11.Ara.19	https://dijitaltopuklar.com/2019/12/neden-sevisirken-canim-yaniyor/	Makale	Neden Sevişirken Canım Yanıyor?	Elena Rossi	Duygu İslamoğlu	Cinsellik

583	Dijital Kopuklar	9.Nis.20	https://dijitaltopuklar.com/2020/04/iklim-degisiyor-ama-toplumsal-cinsiyet-cephesinde-yeni-bir-sey-yok/	Makale	İklim Değişiyor Ama Toplumsal Cinsiyet Cephesinde Yeni Bir Şey Yok	www.unclearn.org, www.unclimatesummit.org, www.un.org/climatechange	Ela Burcu Ucel	Kuram
584	Dijital Kopuklar	28.May.20	https://dijitaltopuklar.com/2020/05/pandemi-suclulugunu-nasil-yonetmeli/	Makale	Pandemi Suçluluğunu Nasıl Yönetmeli?	Psychology Today	Anonim	Sağlık
585	Dijital Kopuklar	6.Ağu.20	https://dijitaltopuklar.com/2021/03/feminizm-karsiti-kadinlara-karsi-olan-kadınlar-hakkında-karışık-hisleri-olan-kadınlar/	Makale	Dopamin, Akıllı Telefonlar ve Siz: Zamanınız için Bir Savaş	Trevor Haynes	Ezgi Özkök Sefer	Ticaret
586	Ekmek ve Gül	2.Nis.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/simdi-kendi-icin-konusuyor-seslerini-duyuramayan-koleler-icin	Söyleşi	Şimdi kendi için konuşuyor, seslerini duyuramayan köleler için (Anonim)	50forfreedom.org	Lili Can	Siyaset

587	Ekmek ve Gül	15.Nis.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ingilterede-tampon-vergisi-kurtaj-karsitlarina-kaynak-yapildi	Haber	İngiltere’de 'tampon vergisi' kurtaj karşıtlarına kaynak yapıldı	The Guardian (Suzanne Moore)	Berivan Balkay	Aktivizm
588	Ekmek ve Gül	2.May.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/savas-sirasinda-kurtaj-kadınlar-yemende-yasaklari-nasil-yikiyorlar	Haber	Savaş sırasında kurtaj: Kadınlar Yemen’de yasakları nasıl yıkıyorlar?	Middle East Eye (Emel MAMOON)	Esra Tombultürk	Aktivizm
589	Ekmek ve Gül	3.May.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/bira-devi-carlsberg-kamboçyalı-kadın-iscilere-neler-ediyor	Haber	Bira devi Carlsberg Kamboçyalı kadın işçilere neler ediyor!	IUF Campaign	Esra Tombultürk	Aktivizm
590	Ekmek ve Gül	23.May.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/yakin-bir-zamandan-hikaye-kole-moulkheirin-hikayesi	Makale	Yakın bir zamandan hikaye: Köle Moulkheir’in hikayesi	CNN	Gülcan Kılıç	Siyaset

591	Ekmek ve Gül	5.Haz.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/burada-iklim-degisikligi-bir-kadin-meselesi	Makale	Burada iklim değişikliği bir kadın meselesi	Womens Media Center (Devi LOCKWOOD)	Esra Tombultürk	Aktivizm
592	Ekmek ve Gül	9.Haz.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/dominikli-kadinlarin-kurtaj-hakki-son-kararla-darbe-aldi	Haber	Dominikli kadınların kurtaj hakkı son kararlar darbe aldı	Feminist Current (Raquel Rosario SANCHEZ)	Esra Tombultürk	Aktivizm
593	Ekmek ve Gül	19.Haz.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/new-yorkta-cocuk-yasta-evililikleri-durdurmaya-bir-adim-kala	Haber	New York'ta çocuk yaşta evlilikleri durdurmaya bir adım kala	hrw.org (Heather BARR)	Esra Tombultürk	Aktivizm
594	Ekmek ve Gül	3.Tem.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/yasami-mucadele-dolu-bir-kadin-simone-veil-hayatini-kaybetti	Haber	Yaşamı mücadele dolu bir kadın: Simone Veil hayatını kaybetti	NY Times	Elif Özmen Belek	Aktivizm

595	Ekmek ve Gül	3.Ağu.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hindistanli-kadinlarin-luks-sorunu-ped	Haber	Hindistanlı kadınların 'lüks' sorunu: Ped	Anonim	Elif Özmen BELEK	Sağlık
596	Ekmek ve Gül	23.Ağu.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/fasta-ev-emekcisi-kadinlarin-haklari-icin-ilk-adim	Haber	Fas'ta ev emekçisi kadınların hakları için ilk adım	Anonim	Berivan Balkay	Aktivizm
597	Ekmek ve Gül	26.Ağu.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/gorucu-usulu-evlilikten-oyunlu-kacis	Haber	Görücü usulü evlilikten 'oyunlu' kaçış	Vice (Zing TASJENG)	Emrah Göker	Aktivizm
598	Ekmek ve Gül	31.Ağu.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ortadoguda-kadinlar-tecavuzcu-ile-evlenme-yasasini-kaldirmak-icin-ayakta	Haber	Ortadoğu'da kadınlar 'tecavüzcü ile evlenme' yasasını kaldırmak için ayakta	Al Jazeera (Rothna BEGUM)	Berivan Balkay	Aktivizm

599	Ekmek ve Gül	14.Eki.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ingilterede-calisan-annelerin-sayisinda-buyuk-artis	Haber	İngiltere’de çalışan annelerin sayısında büyük artış	BBC	Müslime Karabatak	Aktivizm
600	Ekmek ve Gül	24.Kas.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/almanya-kadin-orgutleri-siddetle-mucadele-acil-gorevimiz	Haber	Almanya kadın örgütleri: Şiddetle mücadele acil görevimiz	Anonim	Semra Çelik	Aktivizm
601	Ekmek ve Gül	22.Ara.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/regl-olduklari-icin-156-gun-okula-gidemiyorlar	Haber	Regl oldukları için 156 gün okula gidemiyorlar	Spiegel Online	Semra Çelik	Aktivizm
602	Ekmek ve Gül	25.Ara.17	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hem-dusuk-ucet-aliyorlar-hem-kimyasala-maruz-kaliyorlar	Haber	Hem düşük ücret alıyorlar hem kimyasala maruz kalıyorlar	Equal Times	Berivan Balkay	Aktivizm

603	Ekmek ve Gül	19.Oca.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/bosnanin-son-kadin-madencisi-hata-anlatiyor	Haber	Bosna'nın son kadın madencisi Hata anlatıyor	Equal Times	Berivan Balkay	Aktivizm
604	Ekmek ve Gül	1.Şub.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/filistinli-ahedin-babasindan-cagri	Haber	Filistinli Ahed'in babasından çağrı	Avaaz	Berivan Balkay	Siyaset
605	Ekmek ve Gül	14.Şub.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/guney-afrikada-kadınlar-asgari-ucet-artistinin-disinda-birakiliyor	Haber	Güney Afrika'da kadınlar asgari ücret artışının dışında bırakılıyor	Tükengünpsmag.com	Cemre Türküler	Aktivizm
606	Ekmek ve Gül	3.Mar.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/avrupada-8-mart-cagrilari	Haber	Avrupa'da 8 Mart çağrıları	Anonim	Deniz Uztopal, Semra Çelik, Çınar Altun	Aktivizm
607	Ekmek ve Gül	20.Mar.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/otomasyon-tehdidine-karsi-kadınların-sendikalara-ihiyaci-var	Haber	Otomasyon tehdidine karşı kadınların sendikalara ihtiyacı var	Morning Star Online	Lili Can	Siyaset

608	Ekmek ve Gül	21.Haz.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ronaldo-sen-beni-bilmiyorsun-ama-senin-tisortunu-ben-yaptim	Haber	'Ronaldo, sen beni bilmiyorsun, ama senin tişörtünü ben yaptım'	cleanclothes.org	Mehmet Demiryay	Aktivizm
609	Ekmek ve Gül	27.Haz.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ev-emekcileri-bengalde-ilk-defa-sendika-statusu-kazandi	Haber	Ev emekçileri Bengal'de ilk defa sendika statüsü kazandı	The Hindu	Ekim Kılıç	Siyaset
610	Ekmek ve Gül	30.Haz.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/filistinli-kadinlar-kusatmaya-karsi-dunya-kadinlarini-dayanismaya-cagiriyor	Haber	Filistinli kadınlar, kuşatmaya karşı dünya kadınlarını dayanışmaya çağırıyor	samidoun.net	Mehmet Demiryay	Siyaset
611	Ekmek ve Gül	29.Eki.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/siginmacilarla-calisan-eski-bir-multeci-haneen-abdel-khaleq	Haber	Sığınmacılarla çalışan eski bir mülteci, Haneen Abdel Khaleq	Anonim	Berivan Balkay	Siyaset

612	Ekmek ve Gül	3.Ara.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hindistanda-kast-somuru-ve-dalit-kadinlari-direnisinin-rolu	Haber	Hindistan’da Kast, Sömürü ve Dalit Kadınları Direnişinin Rolü	Shristi YADAV - New School of Economics	Atakan Büke	Aktivizm
613	Ekmek ve Gül	19.Ara.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/sari-yelekli-kadınlar-mucadeleye-ara-vermek-yok	Haber	Sarı yelekli kadınlar: Mücadeleye ara vermek yok!	www.femmes-egalite.org	Evin Geçici	Siyaset
614	Ekmek ve Gül	21.Ara.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kubanin-yeni-aile-yasasi-aile-kavramini-tanimlamayacak	Haber	Küba’nın yeni aile yasası aile kavramını tanımlamayacak	Telesur English Gay Star News	Beste İrem Köse	Aktivizm
615	Ekmek ve Gül	23.Ara.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/cesur-degil-ozgur-olmak-istiyoruz	Haber	Cesur değil, özgür olmak istiyoruz	Christina Urios	Müslime Karabatak	Aktivizm

616	Ekmek ve Gül	24.Ara.18	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/egalite-femmes-flormar-degil-direnis-guzellestirir-diyor	Haber	Egalite Femmes ‘Flormar değil direniş güzelleştirir’ diyor	www.femmes-egalite.org	Evin Geçici	Aktivizm
617	Ekmek ve Gül	5.Oca.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ortadogu-ve-kuzey-afrikada-kadin-haklari-savunuculari-baski-altinda	Haber	Ortadoğu ve Kuzey Afrika’da kadın hakları savunucuları baskı altında	Amnesty International	Berivan BALKAY	Aktivizm
618	Ekmek ve Gül	5.Oca.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ingilterede-evde-bakim-iscilerinden-meclis-uyesine-yilbasi-karti	Haber	İngiltere’de evde bakım işçilerinden Meclis üyesine yılbaşı kartı!	Birmingham Mail	Berivan Balkay	Siyaset
619	Ekmek ve Gül	5.Oca.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/taylanda-istismar-turizmi	Haber	Tayland’a ‘istismar turizmi’	Anonim	Berivan Balkay	Aktivizm

620	Ekmek ve Gül	5.Oca.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/45-dolarlik-disney-bebegini-ureten-isciye-4-sent-ucret	Haber	45 dolarlık Disney bebeğini üreten işçiye 4 sent ücret	SCMP / Newswee	Berivan Balkay	Siyaset
621	Ekmek ve Gül	13.Oca.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hindistan-grevinde-kadinlar	Haber	Hindistan grevinde kadınlar	Anonim	Berivan Balkay	Aktivizm
622	Ekmek ve Gül	22.Mar.19	https://ekmekvegul.net/sectiklerimiz/gunun-basarisi-somalinin-ilk-ve-tek-kadin-araba-tamircisi-nasra	Haber	GÜNÜN BAŞARISI: Somali'nin ilk ve tek kadın araba tamircisi Nasra	The Real Afrika	Ferhat Sarı	Aktivizm
623	Ekmek ve Gül	3.May.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kibris-cumhuriyetindeki-seri-katil-davasi-gocmen-kadnlara-yonelik-istismari-ortaya-cikardi	Haber	Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki seri katil davası göçmen kadınlara yönelik istismarı ortaya çıkardı	BBC News	Ata Mert Binicioğulları	Siyaset

624	Ekmek ve Gül	6.May.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/sudan-devriminin-anneleri	Haber	Sudan Devrimi'nin Anneleri	Al Jazeera	Eda Başoğlu	Siyaset
625	Ekmek ve Gül	7.May.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/avrupanin-yeni-koleleri-romanyali-sezonluk-kadin-isciler	Haber	Avrupa'nın yeni köleleri: Romanyalı sezonluk kadın işçiler	Der Freitag	Semra ÇELİK	Aktivizm
626	Ekmek ve Gül	22.May.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ganali-kiz-ogrenciler-dunya-robofest-sampiyonasini-kazandi	Haber	Ganalı kız öğrenciler Dünya Robofest Şampiyonası'nı kazandı	face2faceafrica.com	Ata Mert Binicioğulları	Aktivizm
627	Ekmek ve Gül	28.May.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/turkiyeli-ozlem-alev-demirel-avrupa-parlamentosuna-secildi	Haber	Türkiyeli Özlem Alev Demirel, Avrupa Parlamentosu'na seçildi!	Anonim	Semra Çelik	Siyaset

628	Ekmek ve Gül	19.Haz.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kadin-kamyon-soforleri-kadinlara-yonelik-urunleri-tasirken-cinsel-tacize-maruz-kaliyor	Haber	Kadın kamyon şoförleri kadınlara yönelik ürünleri taşıırken cinsel tacize maruz kalıyor	The American Prospect (Mary PİLON)	Eda Başoğlu	Aktivizm
629	Ekmek ve Gül	20.Tem.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hindistanda-regl-olan-tekstil-iscisi-kadinlara-yasa-disi-agri-kesiciler-veriliyor	Haber	Hindistan’da regl olan tekstil işçisi kadınlara yasa dışı ağır kesiciler veriliyor	Vice	Ata Mert Binicioğulları	Aktivizm
630	Ekmek ve Gül	26.Ağu.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/insanlik-disi-uygulamalar-lubnanda-modern-kolelik	Haber	İnsanlık dışı uygulamalar: Lübnan’da modern kölelik	The Nib	Sarya Tunç	Siyaset
631	Ekmek ve Gül	5.Eki.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/guney-afrika-ciftliklerinde-kadin-isciler-siddet-sarmalinda	Haber	Güney Afrika çiftliklerinde kadın işçiler şiddet sarmalında	Mail and Guardian	Fulya Alikoç	Siyaset

632	Ekmek ve Gül	8.Ek.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kadinlara-erkeklerden-daha-az-ucret-odeyen-market-zincirinde-flas-eylem	Haber	Kadınlara erkeklerden daha az ücret ödeyen market zincirinde ‘flas’ eylem	Anonim	İlayda Bilgen	Aktivizm
633	Ekmek ve Gül	7.Ara.19	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hindistanda-yuksek-ogrenim-saldiri-altinda-kadınlar-mucadelenin-en-onunde	Haber	Hindistan’da Yüksek Öğrenim Saldırı Altında: Kadınlar mücadelenin en önünde!	Srishti YADAV	Eda Başoğlu	Aktivizm
634	Ekmek ve Gül	9.Oca.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/meksikali-ev-emekcileri-1-gunluk-ucret-1-kilo-fasulye	Haber	Meksikalı ev emekçileri: 1 günlük ücret 1 kilo fasulye	Equal Times (Beatriz GARCIA - Consuelo PAGAZA)	Berivan Balkay	Siyaset
635	Ekmek ve Gül	3.Şub.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/seker-kamisi-iscileri-rahimlerini-aldirmaya-zorlaniyor	Haber	Şeker kamışı işçileri rahimlerini aldirmaya zorlanıyor	NDR	Semra Çelik	Aktivizm

636	Ekmek ve Gül	19.Şub.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/senegalli-ev-iscisi-kadinlar-her-seyden-sorumlu-ama-hicbir-haklari-yok	Haber	Senegalli ev işçisi kadınlar: Her şeyden sorumlu ama hiçbir hakları yok	Anonim	Semra Çelik	Aktivizm
637	Ekmek ve Gül	17:Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/cinli-gocmen-iscilerin-somurusu-virusun-yayilmasinda-etkili-oldu-mu	Haber	Çinli göçmen işçilerin sömürsü virüsün yayılmasında etkili oldu mu?	zackzack.at	Semra Çelik	Siyaset
638	Ekmek ve Gül	21.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/ismire-korona-nedeniyle-aile-ici-siddet-artiyor-siginmaevlerinin-kapasitesi-yetersiz	Haber	İsviçre: Korona nedeniyle aile içi şiddet artıyor, sığınmaevlerinin kapasitesi yetersiz	Republic	Semra Çelik	Aktivizm
639	Ekmek ve Gül	22.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/peki-ya-biz-endonezyali-ev-iscileri-isveren-in-safina-mahkum	Haber	‘Peki ya biz?’: Endonezyalı ev işçileri işverenin insafına mahkum	www.thejakartapost.com	Eda Başoğlu	Siyaset

640	Ekmek ve Gül	23.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/koronavirus-krizi-neden-kadinlara-daha-sert-yansiyor	Haber	Koronavirüs krizi neden kadınlara daha sert yansıyor?	Süddeutsche Zeitung	Semra Çelik	Aktivizm
641	Ekmek ve Gül	26.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/fransaisci-kadinlar-en-guvencesizler-en-agir-bedeli-oduyorlar	Haber	FRANSA: İşçi kadınlar en güvencesizler... En ağır bedeli ödüyorlar!	Anonim	Müslime Karabatak	Siyaset
642	Ekmek ve Gül	28.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/almanyadaki-salginda-kadinlar-ekonomik-yuk-siddet-kurtaja-erisim	Haber	Almanya'daki salgında kadınlar: Ekonomik yük, şiddet, kurtaja erişim...	Freitag	Semra Çelik	Aktivizm
643	Ekmek ve Gül	28.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/teksasta-korona-salgini-bahanesiyle-kurtaj-islemleri-durduruldu	Haber	Texas'ta korona salgını bahanesiyle kurtaj işlemleri durduruldu	NBC News	Ekim Kılıç	Aktivizm

644	Ekmek ve Gül	31.Mar.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/korona-salgini-ve-tekstil-iscisi-kadınlarla-dayanisma	Haber	Korona salgını ve tekstil işçisi kadınlarla dayanışma	Femnet	Semra Çelik	Aktivizm
645	Ekmek ve Gül	3.Nis.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/korona-doneminde-orta-doguda-aile-ici-siddetin-artacagi-endisesi	Haber	Korona döneminde Orta Doğu'da aile içi şiddetin artacağı endişesi	Deutsche Welle	Semra Çelik	Aktivizm
646	Ekmek ve Gül	9.Nis.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/harlem-hastahanesi-calisanlari-koruyucu-malzemeler-icin-eylemde	Haber	Harlem Hastahanesi çalışanları koruyucu malzemeler için eylemde	Left Voice	Sarya Tunç	Aktivizm
647	Ekmek ve Gül	5.May.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/urdunde-kadin-ogretmenlere-ucretleri-odenmiyor	Haber	Ürdün'de kadın öğretmenlere ücretleri ödenmiyor	ei-ie.org	Berivan Balkay	Aktivizm

648	Ekmek ve Gül	7.May.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/macaristan-parlamentosu-istanbul-sozlesmesini-onaylamayı-reddetti	Haber	Macaristan Parlamentosu İstanbul Sözleşmesi'ni onaylamayı reddetti	The Guardian	Berivan Balkay	Aktivizm
649	Ekmek ve Gül	8.May.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/salginda-kirmizi-altin-iscisi-fasli-kadınlar-issiz-kaldi	Haber	Salgında 'Kırmızı altın' işçisi Faslı kadınlar işsiz kaldı!	Middle East Eye	Berivan Balkay	Siyaset
650	Ekmek ve Gül	20.May.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/tunuslu-tekstil-iscisi-kadınlar-56-kisinin-isten-cikarılması-uzerine-greve-gitti	Haber	Tunuslu tekstil işçisi kadınlar 56 kişinin işten çıkarılması üzerine greve gitti	industriall-union.org	Berivan Balkay	Aktivizm
651	Ekmek ve Gül	20.May.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/israilli-kadınlar-kadın-cinayetlerine-karsi-eylem-yapti	Haber	İsraili kadınlar, kadın cinayetlerine karşı eylem yaptı	timesofisrael.com	Berivan Balkay	Aktivizm

652	Ekmek ve Gül	4.Haz.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/hintli-kadin-gazeteci-hamileligi-gerekce-gosterilerek-istifaya-zorlandi	Haber	Hintli kadın gazeteci hamileliği gerekçe gösterilerek istifaya zorlandı	ifj.org	Berivan Balkay	Aktivizm
653	Ekmek ve Gül	31.Ağu.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/new-york-central-parkta-ilk-tarihi-kadin-heykeli	Haber	New York Central Park'ta ilk tarihi kadın heykeli	watson.de	Semra Çelik	Aktivizm
654	Ekmek ve Gül	29.Ara.20	https://ekmekvegul.net/sinirlarin-otesi/kovid-guney-afrikada-kadinlar-icin-daha-cok-risk-teskil-eder-hale-nasil-geldi	Haber	Kovid Güney Afrika'da kadınlar için daha çok risk teşkil eder hale nasıl geldi?	The Conversation	Bilge Su Yıldırım	Aktivizm
655	Reçel-Blog	14.Mar.17	http://recel-blog.com/ceviri-asla-cocuk-sahibi-olmayacagim/	Makale	Asla çocuk sahibi olmayacağım	Jinan Deena	Sümeyra	Aile

656	Reçel-Blog	23.Eki.17	http://recel-blog.com/basortuluyken-dunyayi-gezme-gerçekten-nasil-bir-sey/	Makale	Başörtülüken dünyayı gezmek: Gerçekten nasıl bir şey? (Ufuoma)	thefuoma.com	Büşra Eser	Aktivizm
657	Reçel-Blog	7.May.20	http://recel-blog.com/islam-ve-feminizm-kavustugunda-1/	Makale	İslam ve feminizm kavuştuğunda-1	Fatma Seedat	Zehra Keleş	Kuram
658	Reçel-Blog	13.May.20	http://recel-blog.com/islam-ve-feminizm-kavustugunda-2/	Makale	İslam ve feminizm kavuştuğunda-2	Fatma Seedat	Zehra Keleş	Kuram
659	Reçel-Blog	10.Tem.20	http://recel-blog.com/islam-ve-feminizm-kavustugunda-3/	Makale	İslam ve feminizm kavuştuğunda-3	Fatma Seedat	Zehra Keleş	Kuram
660	Lezbi-düş	2010	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/kadinlar-arasinda/	Fanzin	Kadınlar arasında	Çeşitli	2010 LGBTT OnurHaftası Kadınları ve Transları	Aktivizm
661	Lezbi-düş	2015	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/lezbiyen-cinsel-saglik/	Fanzin	Lezbiyen cinsel sağlık: Mitler ve gerçekler	ILGA	Sedef Say, Zeynep Serinkaya	Sağlık

662	Lezbi-düş	2015	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/dusmani-sevmek/	Fanzin	Düşmanı Sevmek: Heteroseksüel Feminizm ile Politik Lezbiyenlik Arasındaki Tartışma	Only women press	Melis Dedeoğlu	Aktivizm
663	Lezbi-düş	2016	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/queer-iliskilerde-duygusal-siddet/	Fanzin	Queer ilişkilerde duygusal şiddet	Support New York	Lezbiyen Biseksüel Feministler	Psikoloji
664	Lezbi-düş	2016	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/transgender-guzeldir/	Makale	Bedenler farklı, haklar eşit (transgender güzeldir)	Wikipedia	Anonim	Kuram
665	Lezbi-düş	2016	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/transgender-guzeldir/	Makale	Transfeminist manifesto (transgender güzeldir)	Emi Koyama	Anonim	Kuram
666	Lezbi-düş	2016	https://lezbidus.wordpress.com/2021/05/16/transgender-guzeldir/	Makale	Genderqueer'i tanımlamak (transgender güzeldir)	Sarah Marloff	Anonim	Kuram
667	Feminist vesvese	19.Haz.18	https://feministvesvese.com/2018/06/19/dogru-bedende-dogmak/	Söyleşi	Doğru bedende doğmak (Brie Jontry)	4th Wave Now	Anonim	Aktivizm

668	Feminist vesvese	26.Eki.18	https://feministvesvese.com/2018/10/26/escinsel-haklari-ve-trans-haklari-benzerlikler-ve-farkliliklar/	Makale	Eşcinsel Hakları ve Trans Hakları: Benzerlikler ve Farklılıklar	Jane Clare Jones	Güleren E.	Aktivizm
669	Feminist vesvese	4.Tem.19	https://feministvesvese.com/2019/07/04/evlenmemek-icin-11-sebep/	Makale	Evlenmemek İçin 11 Sebep	Feminist current (Susan Cox)	Pınar	Aktivizm
670	Feminist vesvese	16.Ağu.19	https://feministvesvese.com/2019/08/16/kizlar-ve-cimenler/	Makale	Kızlar ve Çimenler	Liere Keith	DK	Aktivizm
671	Feminist vesvese	23.Eyl.19	https://feministvesvese.com/2019/09/23/hayat-dolu-bir-feministin-erken-vedasi/	Makale	Hayat dolu bir feministin erken vedası	Anonim	Serap Güneş	Aktivizm
672	Feminist vesvese	8.Eki.19	https://feministvesvese.com/2019/10/08/nefret-soylemi-ve-feministlerin-susturulmasi-uzerine/	Makale	“Beni Öldürüyorsun”: Nefret Söylemi ve Feministlerin Susturulması Üzerine	Jane Clare Jones	ves.	Aktivizm

673	Feminist vesvese	15.Oca.20	https://feministvesvese.com/2020/01/15/pornonun-marifetleri/	Makale	Pornonun marifetleri	Rosie Redstockings	Serap Güneş	Cinsellik
674	Feminist vesvese	13.May.20	https://feministvesvese.com/2020/05/13/pandemiye-kuresel-feminist-perspektiften-bakmak-kriz-bittiginde-nasil-bir-normal-bekliyoruz/	Makale	Pandemiye Küresel Feminist Perspektiften Bakmak: Kriz Bittiğinde Nasıl bir “Normal” Bekliyoruz?	Avrupa Göçmen Kadınlar Ağı	Daniela, Pınar	Sağlık
675	Feminist vesvese	21.May.20	https://feministvesvese.com/2020/05/21/yalan-andrea-dworkin/	Makale	Yalan	Andrea Dworkin	Pınar	Cinsellik
676	Feminist vesvese	13.Haz.20	https://feministvesvese.com/2020/06/13/j-k-rowling-cinsiyet-ve-toplumsal-cinsiyet-sorunlari-hakkinda-konusma-nedenlerini-yaziyor/	Makale	J.K. Rowling, Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Sorunları Hakkında Konuşma Nedenlerini Yazıyor	J. K. Rowling	Deniz, Güleren, Serap	Aktivizm

677	Feminist vesvese	15.Eyl.20	https://feministvesvese.com/2020/09/15/guney-kore-kadin-hareketi-cicek-degil-kivilcimiz/	Makale	Güney Kore Kadın Hareketi ‘Çiçek değil, kıvılcımız’	Jen Izaakson, Tae Kyung Kim	Serap Güneş, Daniela	Aktivizm
678	Feminist vesvese	28.Eki.20	https://feministvesvese.com/2020/10/28/feminizm-sanat-ve-annem-sylvia/	Makale	Feminizm, Sanat ve Annem Sylvia	Andrea Dworkin	smb/sermelix	Sanat
679	Velvele	10.Mar.20	https://velvele.net/2020/03/10/korkusuz-sarki/	Makale	Korkusuz Şarkı	Vivir Quintana	Pelin Doğan, Bawer Murmur	Sanat
680	Velvele	26.Haz.20	https://velvele.net/2020/06/26/ilk-drag-kralicesi-eski-bir-koleydi/	Makale	İlk Drag Kraliçesi Eski Bir Köleydi	Chloe Cuthbert	Bilhan Gözcü	Siyaset
681	Velvele	23.Tem.20	https://velvele.net/2020/07/23/devrimci-umut-james-baldwin-ile-audre-lorde-arasinda-bir-soylesi/	Söyleşi	Devrimci Umut: James Baldwin ile Audre Lorde Arasında Bir Söyleşi	Essence Magazine (Audre Lorde)	Özde Çakmak	Sanat

682	Velvele	19.Ağu.20	https://velvele.net/2020/08/19/transfobi-terfler-ve-translardan-bihaber-ana-akim-feministler-uzerine-dusunceler/	Makale	Transfobi, TERF'ler ve Translardan Bihaber Ana Akım Feministler Üzerine Düşünceler	Julia Serano	Transfeminist Metinler Ağı	Kuram
683	Velvele	25.Ağu.20	https://velvele.net/2020/08/25/feminist-gruplarda-transfobiye-yanit-olusturmak-konusunda-yardimci-olabilecek-bir-dil/	Makale	Feminist Gruplarda Transfobiye Yanıt Oluşturmak Konusunda Yardımcı Olabilecek Bir Dil	Dean Spade	E. İrem Az	Kuram
684	Velvele	4.Eyl.20	https://velvele.net/2020/09/04/queer-film-yapimcisi-germaine-dulac-surrealist-sinemayi-nasil-baslatti/	Makale	Queer Film Yapımcısı Germaine Dulac Sürrealist Sinemayı Nasıl Başlattı?	Thea Hawlin	Pınar Eldemir	Sanat
685	Velvele	10.Eyl.20	https://velvele.net/2020/09/10/adalet-ve-ozgur-tartisma-uzerine-daha-spesifik-bir-mektup/	Makale	Adalet ve Özgür Tartışma Üzerine Daha Spesifik Bir Mektup	Transfeminist Metinler Ağı	Denzi Deng, Dilara Çalışkan	Aktivizm

686	Velvele	23.Eyl.20	https://velvele.net/2020/09/23/monoseksuel-ayricaligi-kontrol-listesi/	Makale	Monoseksüel Ayrıcalığı Kontrol Listesi	Shiri Eisner	bitopya.org	Aktivizm
687	Velvele	30.Eyl.20	https://velvele.net/2020/09/30/kultur-savaslari-j-k-rowling-ve-entelektuel-karsiti-zamanlarda-yasamak-uzerine-judith-butler-ile-soylesi/	Söyleşi	Kültür Savaşları, J.K. Rowling ve “Entelektüel Karşıtı Zamanlarda” Yaşamak Üzerine Judith Butler ile Söyleşi	Alona Ferber	Enis Demirer	Aktivizm
688	Velvele	7.Eki.20	https://velvele.net/2020/10/07/iliskilenememe-uzerine-uc-kavram-sirra-kadem-basma-zamana-birakma-kenarda-bekletme/	Makale	İlişkileneleme Üzerine Üç Kavram: Sırma Kadem Basma, Zamana Bırakma, Kenarda Bekletme	Lifehacker	Özge Karlık	Aktivizm
689	Velvele	28.Eki.20	https://velvele.net/2020/10/28/kadinlar-neden-oldurur/	Makale	Kadınlar Neden Öldürür?	Asale Angel-Ajani & Nimmi Gowrinathan	Özde Çakmak	Aktivizm

690	Velvele	6.Kas.20	https://velvele.net/2020/11/06/joanne-rowlinge-hogwarts-kuleleri-ustunden-duyurmak-istediklerim/	Makale	Joanne Rowling'e Hogwarts Kuleleri Üstünden Duyurmak İstediklerim	Grace Lavery	Görkem Mercan	Aktivizm
691	Velvele	23.Kas.20	https://velvele.net/2020/11/23/bir-ask-bombasi-nasil-etkisiz-hale-getirilir/	Makale	Bir Aşk Bombası Nasıl Etkisiz Hale Getirilir?	Carlyn Beccia	Özge Karlık	Aktivizm

ÖZGEÇMİŞ

Eğitim Bilgileri

2017 – 2022: Doktora, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Türkiye (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Tuba Ayık)

“Türkiye’de Feminist Terminolojinin Çeviri Yoluyla İnşası”

2015 – 2017: Yüksek Lisans (Tezli), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim Anabilim Dalı, Türkiye (Danışman: Doç. Dr. Ayşe Ece)

“Bejan Matur Çevirileri: Metaforik Yeniden Yazma”

2014 – 2017: Yüksek Lisans (Tezli), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı, Türkiye (Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şenay Kara)

“Yalçın Tosun Öykülerinde Toplumsal Cinsiyetin İnşası”

2009 – 2013: Lisans Çift Anadal, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Türkiye

2008 – 2012: Lisans, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İngilizce Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, Türkiye

Akademik Unvanlar / Görevler

Araştırma Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Mütercim ve Tercümanlık Bölümü, 2021 – Devam Ediyor

Araştırma Görevlisi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, 2015 – 2021

Makaleler

- I. “Çeviride Distopya/Distopyanın Çevirisi: Swastika Geceleri Örneği,” **Kültür Araştırmaları Dergisi**, 2021, 8, ss.186-216.
- II. “Octavio Paz’ın Yazınsal Yaklaşımı ve Çeviriye İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Değerlendirme,” **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi [itobiad]**, 2019, 8/1, ss.735-748.
- III. “Kültürel Dönemeç, Sömürgecilik Sonrası Çeviri ve Feminist Çeviri Yaklaşımlarına Babil Kulesi’nden Bakmak,” **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)**, 2018, 4/2, ss.575-587.
- IV. “Recreation of Culture Specific Items in the English Translation of Latife Tekin’s Berci Kristin Çöp Masalları Masalları,” **Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD)**, 2018, 4/2, ss.588-603.
- V. “Bejan Matur Çevirilerinden Örneklerle Metaforik BirYeniden Yazma Eylemi Olarak Şiir Çevirisi,” **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi [itobiad]**, 2017, 6/5, ss.2379-2398.
- VI. “Kırmızı Pelerinli Kent Kitabının İngilizceye Çevirisinin Çeviri Kuramında Toplumsal Cinsiyet ve Yeniden Yazma Ekseninde,” **Mediterranean Journal of Humanities**, 2017, 7/1, ss.1-13.
- VII. “A Look Into Authority and Obedience In Timberlake Wertenbaker’s Play “Our Country’s Good,” **Journal of International Social Research**, 2017, 10/48, ss.7-13,
- VIII. “English Translations of Birhan Keskin: A Metaphor-Based Approach to Poetry Translation.” **Litera – Journal of Language Literature and Culture Studies**, 2017, 27, ss.45-63. (Arş. Gör. Büşra Yaman ile)
- IX. “Leyla Erbil’in Cüce Adlı Kitabı İçin Çeviri Eleştirisi İlkeleri Işığında Bir Değerlendirme,” **Journal of International Social Research**, 2016, 9/47, ss.7.

Kitap & Kitap Bölümleri

- I. “Kültür Varlıklarının Tanıtımında Çevirinin Rolü: Terim Çevirisi Kararlarına Çeviribilimsel Bakış,” **Turizm Metinlerinin Çevirisi:**

İstanbul Örneği (Ed. Prof. Dr. Mine Yazıcı), İstanbul Üniversitesi, 2018, ss.99-117. (Prof. Dr. Alev Bulut ile)

Hakemli Kongre / Sempozyum Bildiri Kitaplarında Yer Alan Yayınlar

- I. “Pelin Batu'nun Kayıp Şeyler Divanı/The Divan of Lost Things Kitabında Metaforların İzinde,” **2. Uluslararası Rumeli Sempozyumu**, Kırklareli, Türkiye, 12-13 Nisan 2019.
- II. “Tracing female identity in the Turkish novel Bliss: Forced migration or voluntary death?” **Translation, Interpreting and Culture: Old Dogmas, New Approaches (?)**, Nitra, Slovakya, 26-28 Eylül 2018.
- III. “Translation of Cultural Heritage Texts: Terminological Problems,” **Ecrire, traduire le voyage / Writing, translating travel**, Antwerp, Belçika, 31 Mayıs-1 Haziran 2018.
- IV. “A Futile Quest for Cultural Diversity in “the Promised Land”: The case of Gavur Mahallesi by Mıgırdiç Margosyan,” **La traduzione come atto politico/ Translation as Political Act/ La traduction comme acte politique**, Perugia, İtalya, 9-11 Mayıs 2019.
- V. “Translating the Untranslated: Vulgar Imagery In Etgar Keret’s Short Story One Gram Short,” **Bridging Languages and Cultures**, Ventspils, Letonya, 14-15 Eylül 2017.
- VI. “Reflections of Crossing of Borders in Berji Kristin Tales From The Garbage Hills By Latife Tekin: Crosscultural Writing and Authorship From The East To The West,” **Translating In Global Chaos**, İstanbul, Türkiye, 13-14 Nisan 2017. (Arş. Gör. Fatih İkiz ile)
- VII. “Recreating the Voice of Diversity In Translation: The Case of Toni Morrison's Sweetness,” **SDAŠ 2016: M@king It New In English Studies**, Maribor, Slovenya, 15-17 Eylül 2016.
- VIII. “Creating A Directive For the Translation of A Revolutionary Author: The Dwarf, Memories of A Neutered Woman,” **The IJAS Conference Series**, Venedik, İtalya, 28 Haziran-1 Temmuz 2016.

- IX. “A Disguise For The Translator of The City In Crimson Cloak As An Envoy Between Cultures: Understanding Brazil, Translating Turkey Sounding English,” **Small is Great. Cultural Transfer through Translating the Literatures of Smaller European Nations**, Budapest, Macaristan, 10-12 Mart 2016.
- X. “Going Beyond The Words: Poetry Translation as a Task of All but Impossible,” **Authenticity and Imitation in Translation and Culture**, Varşova, Polonya, 7-9 Mayıs 2015.

Çeviriler

- I. Aaron Betsky, **Zaha Hadid: Bütün Eserleri**, İstanbul, Ketebe Yayınları, 2021. (Kitap)
- II. “Hayat Korkutmaz Beni,” **Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı İnceleme Araştırma Eleştiri Dergisi**, 2021/2, ss. 160. (Şiir Çevirisi)
- III. Lauren Brukner; Lauren Liebstein Singer, **Çocuklar İçin Okulda Temel Özdenetim Yolları: Geçirilmiş Ders Planları, Çalışma Sayfaları ve Öğrenme Stratejileri**, İstanbul, Sola Unitas Yayınları, 2021. (Kitap)
- IV. “Tüm Zamanların En İyi 10 Fantastik Gençlik Edebiyatı Eseri,” **Sözelti Çocuk ve Gençlik Edebiyatı İnceleme Araştırma Eleştiri Dergisi**, 2021/1, ss.104-109. (Makale)
- V. Lauren Brukner, **Çocuklar için Kontrollü Kalma Rehberi**, İstanbul, Sola Unitas Yayınları, 2021. (Kitap)
- VI. James Fenimore Cooper, **Bir Cep Mendilinin Otobiyografisi**, İstanbul, Ketebe Yayınları, 2021. (Kitap)
- VII. “Uluslararası Travmaya Maruz Kalma Ölçeği (UTMKÖ)”, (Eyrice E. C., Babacan H. İle), **The International Trauma Consortium**, 2020. (Ölçek)
- VIII. Mel Levine, **Tembellik Safsatası**, İstanbul, Sola Unitas Yayınları, 2020. (Kitap)
- IX. Lauren Brukner, **Çocuklar İçin Zihin Beden Uyumunu: Duyu ve Duygu Denetimine Yönelik Tavsiyeler**, İstanbul, Sola Unitas Yayınları, 2020. (Kitap)

- X. Alan Hollinghurst, **Sparsholt Sakıncalı Yakınlık**, İstanbul, Sola Unitas Yayınları, 2019. (Kitap)
- XI. Alev Bulut, “Çeviribilimci Gideon Toury’nin Ardından (1942-2016),” **İstanbul Üniversitesi Çeviribilim Dergisi**, 2018, 10, ss.85-90. (Anma Yazısı).
- XII. Etgar Keret, “Bir Gram Az,” **Sözcükler**, 2016, 60. (Kısa Öykü)
- XIII. Toni Morrison, “Tatlım,” **Sözcükler**, 2015, 57. (Kısa Öykü)
- XIV. Jak Yakar, “Eski Anadolu Toplumunun Arkeolojideki Yansımaları Cilt: I,” İstanbul, **Homer Kitabevi**, 2013. (Kitap)

Diğer Yayınlar

- I. “Babil Kulesi’nin Gölgesinde,” **Ecinniler İki Aylık Kültür ve Edebiyat Dergisi**, 10, 2021, ss.22-29.

Bilimsel Kuruluşlardaki Üyelikler / Görevler

Uluslararası Travma Konsorsiyumu, Üye, 2020 – Devam Ediyor

Çeviri Derneği, Üye, 2015 – Devam Ediyor

Bilimsel Araştırma / Çalışma Grubu Üyelikleri

Uluslararası Travma Konsorsiyumu/The International Trauma Consortium (Itc), Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Turkey, www.traumameasuresglobal.com, 2020 – Devam Ediyor

Burslar Burslar

2211-A Genel Yurt İçi Doktora Burs Programı, TÜBİTAK, 2019 – Devam Ediyor

Akdeniz Editörler ve Çevirmenler Derneği, "Versatility and readiness for new challenges" başlıklı toplantısı, Coimbra, Portekiz ayağına katılım bursu.

Ödüller

Dicle Koğacıoğlu Makale Ödülü, Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi (SU Gender), Aralık 2017.

Çeviribilim Dergisi II. Yaratıcı Çeviri Yarışması: Hitler'i Nankörce Çevirmek, Çeviribilim Dergisi, Mayıs 2011.

Çeviribilim Dergisi Yaratıcı Şiir Çevirisi Yarışması: Allen Ginsberg, Çeviribilim Dergisi, Mart 2010.

Yabancı Diller

İngilizce, C1 İleri.

Kurs ve Eğitimler Sertifika

Eğitiminin Eğitimi Sertifika Programı, Sakarya Üniversitesi, 2021

Yabancılara Türkçe Öğretimi Sertifika Programı, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, 2021

EST Training Seminar for Translation Teachers, European Society for Translation Studies - Jagiellonian University, Krakow, Polonya, 2015.